

PVB. VIRGILII
Maronis opera.

DE INTEGRO COLLA-
tis probatissima fidei exemplaribus, q̃
diligentissime restituta, ac doctis-
simis scholys & annotatio-
nibus Pauli Manutij in
margine ascriptis,
illustrata.

X. 11. 67.

EXCVSVM
apud Henricum Bynneman.

Anno Domini. 1573.

326:99

Ad Lectorem:

VNT inepti qui in statutis iudican-
dis in vnum aliquod membrum
vnam lineam intuetur: Ita in poë-
matis dijudicandis aut orationibus
sunt perridiculi, qui, quod vulgo
fieri solet, tantum excerpunt *γνώ-
μας*, aut vnam atque alteram voculam rariorem:
vt ex oratione aliqua Ciceronis, verbum velifica-
re, aut *γνώμην* Malè partum malè dilabitur.

Sed vniuersum opus considerandum est. Et sicut
in picturis spectamus corporum lineamenta, &
colores, ita in oratione res & sermo considerari
debent. Rerum cognitio prudentiam alit, sermo-
nis eloquentiam. Vt Virgilius cum Aeneam de-
scribit, imaginem quandam viri prudentis facit,
qui inter varia pericula, ratione & concilio om-
nia aduersa vincit. Sed addit ille etiam Deos, re-
rum secundarum gubernatores. Viderant enim
poetæ magnas res geri ratione, sed satis fortu-
nantibus; & gubernantibus. Item finguntur in-
digni casus, vbi contra quam merebatur virtus,
quidam pereunt. Sicut Pallas hic apud Virgilium.
Sed tamen qui fortuna, & secundis rebus facti
fuerant audaciores, sicut Euryalus, & Nisus: hu-
iusmodi loci miseriam humani generis deplo-
rant. Est & vbi malè meritis tale accidunt, vt
qui fortuna abusi sunt, sicut tyranno Mezentio
accidit. Item qui secundis rebus insolescunt,

ut: Nescia mens hominum fati, & cætera. Hæc ad iustitiam pertinent. Viderunt enim poetæ exitus latronum & tyrannorum semper fuisse cruentos. Sed quia Aeneas fingitur esse pius, ideo videndum est, quas ei tribuat artes Reip. gerendæ, scientiam belli, iustitiam: Ideo dixit, Iustitiæne prius mirer, bellicæ laborem. Item clementiam, Equidem & vinis concedere vellem. Et seditionum comprimendarum auctoritatem, Tum pietate vitum, & cæt. Accedunt obiter descriptiones affectuum in rebus gerendis. Item locorum, & temporum, & morborum vulnerum, remediorum, quæ pertinent ad φυσιο-
λογίαν. Sunt autem fabulæ quædam in poematis sine ratione confictæ, tantum ad admirationem Theatralem, ut reliqui argumenti seriem commendent, & lectorem varietate quadam delectent, & in officio contineant: Sicut de equo Troiano, de classe mutata in Nymphas. Quædam ad naturam pertinent, sicut Venerem esse

...è mari ortam. Ad mores formatidos
in genere totum poema. Est

enim imago

ἀνδρὸς πολιτικῆς καὶ

σεατηγῆς.

Ecloga prima, Tityrus.

ARGVMENTVM.

Melibœus pastor, cuius nomine quemuis Mantuanū pastorem hic intelligimus, finibus suis pulsus à milite veterano calamitatem suā hac ecloga deplorat, & ex collatione felicitatis Tityri, vicini sui, miseriae suas exaggerat. Cōtra, Tityrus qui virgilij personā sustinet, recuperatis prædijs suis iam securus, Augustū, otij sui auctorem, miris in cœlū laudibus effert: sub finem eclogæ Melibœum, imminente iam nocte, rustica quadam comitate ad hospitium inuitat.

Indicatur
admiratio
quædam, &
indignatio
loquentis, &
Recubans,
animi secu-
ritatem in
Tityro sig-
nificat.

Cæsar Au-
gustus ob
magnitudi-
nem benefi-
cii deus à
Tityro di-
ctus, non, ut
putauit Ser-
uius quia
Romæ, tem-
plis erectis,
coleretur.

Melibœus. Tityrus.

ITYRE, * tu patula * recubans sub
tegmine fagi,
Sinestrē tenui musā meditaris auena:
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus

arua:

Nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in umbra
Formosam resonare doces Amaryllida siluas.

TI. O Melibœe, * Deus nobis hac otia fecit,

Namque erit ille mihi semper Deus, illius aram

Sape tener nostris ab oculibus imbuet agnus.

Ille meas errare boues, ut cernis, & ipsum

Ludere, quæ vellem, calamo permisit agrestī.

ME. Non equidē inuideo, miror magis. undiq; totis

Usque adeo turbatur agris. en ipse capellas

Protinus ager ago: hanc etiam vix Tityre duco.

a.ij.

Hic

*Hic inter densas corylos modo nati, gemellos,
Spem gregis, ab silice in nuda connixa reliquit.
Sape malum hoc nobis, si mens non laua fuisset,
De caelo tactas memini praeferre quercus:*

Nothus vi-
detur verius.

Expone vt
lib. 6 Da

(non indebi-
ta polco Re.

gua meis fa-
tis) Latro

confidere
Teucros.

Pro quoznam
antiquo mo-

re. n alijs
mendose le-

gitur, Et
quor.

Ex quo Ro-

nam veni,
Mantua re-

lieta.

Apostrophe
ad urbem
Romam.

**Sape sinistra caua praeiuxit ab ilice cornix.
Sed tamen, iste deus qui sit, *da Tityre nobis.*

TI. Urbem, quam dicunt Romam, Meliboe putamus

*Stultus ego huic nostra similem, quò saepe soleamus
Pastores ouium teneros depellere factus.*

Sic canibus catulos similem, sic matribus haedos

Notam, sic paruis componere magna solebam.

*Utrum haec tantum alias inter caput extulsi urbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.*

ME. Ecqua tanta fuit Romam tibi causa videndi?

TI. Libertas, qua sera, tamen respexit inertem:

Candidior postquam tondenti barba cadebat:

Respexit tamen, & longo post tempore venit,

**Postquam nos Amaryllus habes, Galatea reliquit.*

Namq, (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,

Nec spes libertatis erat, nec cura pecuniae.

Quamuis multa meis exiret victima sepiis,

Pinguis & ingrata premeretur cascus urbi:

Nò unquam grauis aere domum mihi dextra redibat.

ME. Mirabar quid masta deos * Amarylli vocares,

Cui pendere sua patereris in arbore poma.

Tityrus hinc aberat: ipsa te Tityre pinus,

Ipsi te fontes, ipsa haec arbusta vocabant.

TI. Quid facerem? neq, seruitio me exire licebat,

Nec tam praesentes alibi cognoscere diuos.

Hic

*Hic illum vidi *iuvenem Melibœe, quotannis
Bis *senos cui nostra dies altaria fumant.*

*Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, ut ante, boues pueri, submitтите tauros.*

ME. **Fortunate senex, ergo tua rura manebunt.*

Et tibi magna satis: quamuis lapis omnia nudus,

Limosque palus obducatur pascua iunco,

Non insueta graues tentabunt pabula fœtas,

Nec mala vicini pecoris contagia ludent.

*Fortunate senex, hic inter *flumina nota,*

*Et fontes * sacros: frigus captabis opacum.*

Hinc tibi, qua semper vicino ab limite sepes

Hyblais apibus florem depasta salicti,

Sæpe leni somnum suadebit inire susurro.

Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras:

Nec tamen interea rauca, tua cura palumbæ,

Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.

TI. *Ante leues ergo pascuntur in æthere cerui,*

Et freta destituent nudos in litore pisces.

Ante, pererratis amborum finibus exsul

Aut ararum Parthus bibit, aut Germania Tigrim

Quam nostro illius labatur pectore vultus.

ME. *At nos hinc alij * sitiente ibimus Afros:*

Pars Scythiam, et rapidum Creta veniemus Oaxem,

Et penitus toto diuisos orbe Britannos,

En unquam patrios longo post tempore fines,

Pauperis & tuguri congestum cespitis culmen.

Post aliquot mea regna videns, mirabor aristas?

Impius hac tam culta noualia miles habebit?

Augustum
omniū mē-
sum Kalen-
dis. Fortuna-
tus senex fu-
turus, ut ad
tempus futu-
rum, non ad
ætatem Vir-
gilij refera-
tur.

Padum, &
Mincium.
Nymphæ e-
nim omni-
bus aquis
præfident.

Gemere
proprie de
turturibus
quæ cum ca-
nunt, geme-
re videntur.

Ob calorem,
ibim*. pro
adibimus.
Scythiam ve-
niemus, pro
in Scythiam.

Homerus in *Barbarus has figetes? *en quò discordia cines*
 III. 203. *Perduxit miseros? en, queis consecimus agros.*
Inserere nunc Melibœæ pyros, pone ordine vites.
Ite mea, quondam felix pecus, ite capellæ.
Non ego vos post hæc, viridi proiectus in antro,
Dumosa pendere procul de rupe videbo:
Carmina nulla canam: non me pascente, capellæ
*Florentem cythisam, & salices carpetis *amaras.*
 Quo tamen *TI. Hic tamē hanc mecū poteras requiescere noctē,*
 sapore ca- *Fronde super viridi. sunt nobis mitia poma,*
 pellis placet. *Castanea molles, & pressi copia lactis:*
 in calcem *Et iam summa procul villarum culmina fumant,*
 coacti. *Maioresq; cadunt altis de montibus umbra.*

Ecloga secunda. Alexis.

ARGVMENTVM.

Corydon pastor, Alexis pueri amore captus, nihil eorū prætermittit, quæ ad puerilem animū demulcendum mutuūque amorem conciliandum possunt pertinere, verum ubi se neque querelis, neque blanditijs, aut munusculis quidquam proficere intelligit, tandem ad se rediens, dementiamque suam agnoscens, ad intermissam rei familiaris curā sibi statuit reuertendum, ut assueto labore inselias, sui amoris, qui fere ex otio nasci solet, tediū discutiat. Per Corydonem autem, si Donato credimus, Virgiliū, per Alexin Alexandrum accipim⁹. Pollionis puerum quē postea ab eo dono accepit.

Pro Corydone Virgilium, pro

*Formosum pastor *Corydon ardebat Alexim,*
Delicias domini, nec quid speraret habebat.
Tantum inter densas, umbrosa cacumina fagos

Assi-

Alexi An
gustum id.
telligit.

Non reddis
reptos mi-
hi agros.
Eius amica,
cui tamen
paulo post
praefert à
se Alexium
ostendit.

Viole puræ
parci colo-
ris qui ad
nigrum ac-
cedit.

Ex rusticorū
more qui
speculo artifi-
cioso vitreo
aut crystal-
lino uti nō
solent.

*Affidue veniebat. ibi hac incondita solus
Montibus, & silvis studio iactabat inani.
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas :
Nil nostri *miserere : mori me deniq; coges.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant :
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos.
*Tethylis & rapido fessis messoribus aestu
Allia, serpyllumq; herbas contundat olentes.
At mecum rancis, tua dum vestigia listro,
Sole sub ardenti resonant arbuta cycadis,
Non ne fuit satius, tristes Amaryllidis iras,
Atq; superba pati sustidia? non ne Menalcami?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus essis?
O primos puer, nimium ne crede colori.
Alba ligustra cadunt, *varinia nigra leguntur.
Despectus tibi sum, nec quis sita queris Alexi,
Quam diuis pecoris, macti quam lactis abundans.
Mulle mea Siculis errant in montibus agne.
Lac mihi non aestate novum, non frigore desit.
Canto, quæ solitus, si quando armenta vocabat,
Amphion Dircaus in Actæo Aracyntho.
Nec sum adeo infirmis : nuper me in litore visii,
Cū placidū ventis staret mare, non ego Daphnum
Iadice te metuam, si nunquam fallit imago.
O tantum libeat mecum tibi sordida rura,
Atq; humiles habitare casās & figere ceruos,
Hædorumq; gregem viridi compellere hibisco.
Mecum una in silvis imitabere pana canendo.
Pan primus calamos cera coniungere plures*

*Instituunt: Pan curat oves, ouiumq; magistros.
 Nec te penicāt calamo truisse labelum.
 Hac eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas?
 Est mihi disparibus septem compacta cicutis
 *Fistula, Damœtas dono mihi quam dedit olim:
 Et dixit moriens, te nunc habet ista secundum.
 Dixit Damœtas: inuidit stultus Amyntas
 Præterea duo, *nec tuta mihi valle reperi
 Capreoli, sparsis etiam nunc pelibus albo,
 Bina die siccant onis vbera, quæ tibi seruo.
 Iam pridem à me illos abducere Thestylis orat:
 Et facior, quoniam sordent tibi munera nostra.
 Huc ades ô formosè puer: tibi lilia plenis
 Ecce ferunt nympha calathis: tibi candida Nais
 *Pallentes violas, & summa papauera carpens,
 Narcissum, & florem inuigis bene olentis anethi.
 Tum casia, atq; alyis intexens suauibus herbis,
 Mollis lateola pingit vacinia caltha.
 Ipse ego cana legam tenera languine mala,
 Castaneasq; nucas, mea quas Amaryllis amabat:
 Aldâ *cerea pruna: et honos erit hinc quoq; pomo:
 Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte:
 Sic posita quoniam suauis miscetis odores.
 Rusticus es Corydon: nec munera curat Alexis.
 Nec, si muneribus certos, concedit *Iolas.
 Ehen quid velui misero mihi? floribus austrum
 Perditui, & liquidis immisi fontibus apros.
 Quem fugis ab demens: habitauerunt diu quoq; siluas,
 Dardaniusq; *Paris. Pallas, quas condidit arces,
 Ipse*

Amantium
more, mune-
ra offert.

Difficili.
Quæsiui eos
non sine pe-
riculo. Mu-
nus commē-
dat à diffi-
cultate.

Horatius: Et
tinctis viola
pallor aman-
tium.

Puto ad co-
lorem potius
referri quam
ad molliem
Amator eius
dominus
Coudone
dior.
Antequam
Priami regis
filius agnos-
ceretur.

*Ipsa colat: nobis placeant ante omnia silua.
 Torua leana lupum sequitur, lupus ipse capellam.
 Florentem cythrisum sequitur lasciva capella,
 Te Corydon o Alexi. trahit sua quemq. voluptas.
 Adspice, aratra iugo referunt susbensa iuuenti.
 Et sol crescentes decedens duplicat umbras:*

*Metamē*urit amor. quis enim modus adsit amori?*

Ab Corydon, Coridon, quæ te demencia cepit?

Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est.

** Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget*

Viminibus, molliq. paras detexere iunco. (usus,

Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

Cum tamen
 solis calor
 abeunte die
 deficiat.
 Hortantis
 est, sed vehe-
 menter, iun-
 gitur enim
 indicatio,
 ex quo pater
 interrogan-
 di viminis

Ecloga tertia, Palæmon.

ARGVMENTVM.

Menalcas, & Dametas, pastores, mutuis primum inter se conuicijs certant: mox interueniente Palæmone iudice, amœbæ carminis lege disceptant, ubi neuter vincitur, sed vicique alteri Palæmonis sententia exquatur.

Menalcas. Dametas Palæmon.

DA. Ic mihi Dameta, curum pecus, an Melibœi?

*DA. Non, verum Egonis. nuper mihi tradi-
 dit Egon.*

ME. Infelix o semper onis pecus, ipse Neeram

Dum fouet, ac, ne me sibi preferat illa, veretur:

*Hic alienus oues custos bis*mulget in hora,*

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

*DA. Parcus ista*viris tamen obijcienda memento.*

Novimus & qui te, transuersa tuentibus hircis,

Et quo,

Surripit do-
 mino im-
 prudenti.
 cum laud.

plus enim est
quam homi-
nibus, sic Ci-
cero in Bru-
to, Vidi My-
tilenis virum
& vidi plane
virum.

Cane ex lu-
pa & cane na-
to, ut ait Phi-
lius.

Victorie
meæ præ-
mium.

Nō dulcem,
iniucundu-
ne auribus
sonitum red-
dēt, & Mi-
serum ma-
iorē in du-
cēs, ideo re-
ijciendum.

meum certa-
re, cui mini-
me compa-
ratus es,

Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.

ME. *Tum credo, cum me arbuſtū videre Myconis,*

Atq; mala vitos incidere falce nouellas.

DA. *Aut hīc ad veteres fagos, cū Daphnydis arcū*

Fregiſti, & calamos: quæ tu peruerſe Menalca,

Et cūm vidiſti puero donata, dolebas:

Et, ſi non aliquā nocuiſſes, mortuus eſſes.

ME. *Quid domini facient, audent cūm talia fures?*

Non ego te vidi Damonis peſſime caprum

Excipere inſidys, multum latrante Lyciſca?*

Et cūm clauarem, quò nunc ſe proripit ille?

Tityre coge pecus, tu poſt carecta latebras.

DA. *An mihi cantando victis non redderet ille,*

Quem mea carminibus meruiſſes fiſtula caprum?

Si noſcis, meus ille caper fuit, & mihi Damon*

Iſſe ſatebatur, ſed reddere poſſe negabat.

ME. *Cantādo tu illum? aut unquā tibi fiſtula cera*

Iuncta ſuit? non tu in triuijs indoctè ſolebas

Stridentem miſerum ſtipula diſperdere carmen?*

DA. *Uſ, ergo, inter nos, quid poſſit uterq; viciſſim*

Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte recuſes,

Bis venit ad mulctram, binos alit ebere factus)

Depono: tu dic, mecum quo pignore certos.

ME. *De grege nō auſim quidquam deponere tecum.*

Eſt mihi nanq; domi pater, eſt inuſta nouerca,

Biſq; die numerant ambo pecus, alter & hædos.

Verum id, quod multo tunc ipſe ſatebre maioris,

(Inſanire libet quoniam tibi) pocula ponam*

Fagma, calatū diuini opus Alcimedontis:

Lenta quibus torno facili superaddita vitis,
 Diffusos hedera vestit pallante corymbos.
 In medio duo signa, Conson & * quis fuit alter,
 Descripsit radio totum qui gentibus orbem,
 Tempora quæ messor, quæ currum arator haberet:
 Nec dum illis labra admoni, sed condita seruo.

Ignorantiam
 belle tribuit
 homini ru-
 stico.

DA. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
 Et molli circum est ansas amplexus acantho:
 Orpheusq; in medio posuit, siluasq; sequentes.
 Nec dum illis labra admoni, sed condita seruo.

ad quem-
 cunque lo-
 cū ad quem-
 cunque iu-
 dicem.

Si ad vitulam spectes, nihil est quod pocula laudes.
 ME. Nūquā hodie effugies: veniā * quocūq; vocaris.
 Audiat hæc tantum vel qui venit, ecce, Palamon.
 Efficiam, post hæc ne quenquam voce laceffas.

DA. Quin age, si quid habes: in me mora, nō erit ul-
Nec quenquam fugio, tantū vicine Palamon (la:
 Sensibus hæc imis (ros est * non parua) reponas.

cum agatur
 & de vitula
 & de gloria

PA. Dicite, quandoquidē in melli cōsedimus herba:
 Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos:
 Nunc frondent silvæ: nunc formosissimus annus:
 Incipe Damocrita: tu deinde sequere Menalca,

Alternis dicetis: amant alterna Camæna.

DA. Ab lone principium Musæ: Iouis omnia plena
flexcolit terras: illi mea carmina cura. (me

Ideo habitat,
 quia ubi
 que est. Io-
 uis enim o-
 mnia plena.

ME. Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud
 Maxera sunt, lauri, & suave rubens hyacinthus.

DA. Malo me Galatea petit, lasciva puella;
 Et figit ad salices, & se cupit ante videri.

ME. At mihi sese offert ultro, meus * ignis Amyntas
 Notior

Cuius amor
 te ardeor.

potuit signi-
ficantius
amoris vis
quam incē-
dij similitu-
dine exprimi
Idco & supra
dixit me ta-
men vit a-
mor.
Quod in ve-
natione mi-
nimus ha-
bet volupta-
tis.

Ab vberē
summotis.

Afinius Pol-
lio poeta, &
historicus,
qui Virgilio
suos agros
ab Augusto
impetrauit.

Cave ne
necis pro-
cedant.

Notior ut iam sit canibus non Delia nostris.

DA. Parta mea Veneri sunt munera: namq; notavi
Ipse locum, aëria quo congressere palumbes.

ME. Quod potui, puero siluestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

DA. O quoties, & qua nobis Galatea locuta est:
Partem aliquam venti diuum referatis ad auros.

M. Quid prodest quod me ipse animo nō spernis A-
Si, dū tu sectaris apros, ego xretia seruo? (mynta,

DA. Phyllida mitte mihi, meus est natalis Iola:
Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

ME. Phyllida amo ante alias, nā me discedere stenuit,
Et, longum formose vale, vale, inquit, Iola.

DA. Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amarillidis ira.

ME. Dulce satis humor* depulsus arbutus hœdis,
Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.

DA. Pollio amat nostrā, quāvis sit rustica, musam:
Pierides vitulam lectori pascite vestro. (rum,

ME. Pollio & ipse facit nona carmina. pascite tan-
I am cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

D. Qui te Pollio amat, veniat, quo te quoq; gaudes.
Mella fluant illi, fruat & rebus asper amomum.

ME. Qui Baniū nō odit, amet tua carmina Mei.
Atq; idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.

DA. Qui legitis flores, & humi nascentia fraga,
Frigidas, o pueri fugite hirc, latet anguis in herba.

ME. *Parcite oves nimium procedere, non bene ripa
Credetur: ipse aries etiam nunc vellera siccet.

DA.

DA. *Tytire pascentes à flumine reyce capellas:*

Ipsè, ubi tempus erit, omnes in fonte lauabo.

ME. *Cogite oues pueri, si lac praeceperit astus,
Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.*

DA. *Ehem quā pingui macer est mihi taurus in aruo,*

Idem amor exitium est pecori, decorisq; magistro.*

M. *His certè neg, amor causa est: vix ossibus harès,*

Nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos.

D. *Dic quibus in terris (et eris mihi magn* Apollo)*

Tres pateat celis spatium non amplius vlnas.

ME. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum*

*Nascantur flores, & Phillida solus *habeto.*

P. *Non nos trum inter vos tantas componere lites.*

Et vitula tu dignus, & hic, & quisquis ameres

Aut metnet dulces, aut experietur amarus

Claudite iam rinos pueri: sat prata biberunt.

Cuius culpa
meas plane.

tes omnes

negligo.

cuius est di-

uinare, &

obscura

lois, ac pa-

tesfacere.

Si hoc dire-

ris, volo,

propria esse

tuam, quæ

communis

nunc est.

Ecloga quarta. Pollio.

ARGUMENTVM.

Pollioni, Germanici exercitus duci, eodem anno, quo Salonas, Dalmatię urbem expugnavit, natus est filius, quem à nomine capte vrbis, Saloniu appellavit Huic poëta hac Ecloga genethiliacū canit, eò detorquēs, quæ Sibilla de futura aurei sæculi felicitate cecinerat. Obiter tamen & Pollionis patris, & ipsius etiam Augusti laudes admisceet.

*Scelides Musa, * paulo * maiora cauamus:*

Non omnes arbuta iuuant, humilesq; Myrica.

Si canimus siluas, silua sunt consule digna.

Ultima Cuman venit iam carminis ætas.

Qui supra

bucolici car-

minis humi-

litate pau-

lum ascen-

dit, ob ratū

Pollionis si-

lium.

Magnus

Iusticia, Eri-
gone quae
fuit, bene e-
rit. omnia
tur ab au-
gusto reg-
nante, filio
Pollioni na-
to Pollione
ipto consule
Civilis belli
ab augusto
gesti.
C. Iulii Cae-
saris a quo
adoptatus
est nam de
Augusto
placet intel-
ligi non de
Pollione,
quod Ser-
uius sine
causa dubi-
tat.

fragrantia
seruius ex-
porit.
Ob ananitiā
navigare.

Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
*¶ Jam *redit & virgo, redeunt Saturnia regna,*
¶ Jam nova progenies caelo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surges gens aurea mundo,
Casta fuit Lucina: tuus iam regnat Apollo.
Teg, adeo, decus hoc aui, te consule imbit
Pollio, & incipient magni procedere menses.
*Te duce, si qua manent *sceleris vestigia nostri,*
Irrita perpetua soluent formidine terras.
Ille deum vitam accipiet, dinisq; videbit
Permixtos heros, & ipse videbitur illis,
Pavatumq; reget, patrijs virtutibus orbem.
At tibi prima puer nulla munuscula cultu
Errantes hederas passim cum baccare tellus
Mixtaq; ridenti colocassia fundet acantho.
Ipsa lacte domum referret cūstenta capella
Ubera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cinnabula flores:
Occidet & serpens, & fallax herba veneni
Occidet: Assyrium vulgo nascetur amomum.
At simul heroum laudes & facta parentis
¶ Jam legere, & quae sit poteris cognoscere virtus.
Molli paulatim flarescet campus arista,
¶ Inultusq; rubens pendebit sentibus una,
*Et dura quercus sudabunt *rosida mella.*
Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis.
Quae tentare Thetin ratibus, quae cingere muris
Oppida, quae inbeant telluri insindere sulcos.

Alter

*Alter erit in Typhis, & altera qua vehat Argo
Delectos herbas: erunt etiam altera bella.*

Atq; iterū ad Troiam magnus mittetur Achilles.

Hinc ubi iam firmata virum te fecerit atas,

**Cedes & ipse mari vector, nec nautica pinus*

Mutabit merces: omnia feret omnia tellus.

Non rastros patietur humus, non vinea falcem:

Robustus quoq; iam tauri iuga soluet arator:

Nec varios discet mentiri lana colores:*

Ipse sed in pratis arvis iam suave rubenti

Murice, iam croceo mutabit vellera luto:

Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos.

Talia secula suis dixerunt, currite, fufis,

Concordes stabili fatorum numine Parca.

Aggredere omnes magnos (aderit iam tempus) honores

Cara deum soboles, magnum Iouis incrementum.

Adspice conuexo nutantem pondere mundum,*

Terrasq; tractusq; maris, calumq; profundum:

Adspice, venturo latentur ut omnia secula.*

O mihi tam longa maneat pars ultima vite,

Spiritus, & quantum sat erit tua dicere facta.

Nō me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,

Nec Linus: huic mater quāvis, atq; huic pater ad-

Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo. (sit,

Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,*

Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

Incipe parue puer risu cognoscere matrem,*

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Incipo parue puer. cui non risere parentes,

bj.

Nec perire.

Hoc est
quod dixi
Magnus ab
integrali ex-
clorum nas-
citur ordo.

cum tincta
varios referat
colores.

Inclinatum
presentibus
malis, futuris
bonis.

In qua colli-
tur.

Risit enim
statim natus
Polli. filius.
quod malū
est auguriū
itaque cito

Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Ecloga quinta, Daphnis.

ARGUMENTVM.

Menalcas & Mopsus pastores Daphnoidis amici sui mortem desolent: alterque eius epitaphium, alter apothecion canit. Sunt qui per Daphnidem Cæsarem dictatorem intelligi putent, paulo ante quam hæc scriberet Poëta, xxxiii. vulneribus in curia confossum. Alii Quintilium Varum accipiunt in Germania cum tribus legionibus cæsum. Alii Flaccum Maronem intelligi malunt, Virgilii fratrem, de quo extat peruulgatum quidem illud, sed incerti auctoris, distichon.

Tristia fata tui dum flet in Daphni de Flacci
Docte Maro, fratrem diis immortalibus æquas.

Menalcas, Mopsus.

*Ur nō Mopse (boni quoniam conuenimus ambo,
Tu calamos inflare leues, ego dicere versus.)*

Ut cantu nos
oblectemus.

Hic corylis mixtas inter confedimus ulmos?*

Ex quo fiunt
incertę vmbre.

M O. Tu maior tibi me est æquū parere Menalca :

Sive sub incertas zephyris motantibus umbras,

Sive antro potius succedimus. adspice ut antrum

Siluestris raris sparsit labrusca racemis.

ME. Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas.

*M O. * Quid si idē certet Phæbū superare canēdo?*

ME. Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes,

Aut Alconis habes laudes, aut iurgia* Codri.*

Incipe: pascētes seruabis Tyrrus hædos.

M O. Immo hæc, in viridi nuper qua cortice fagi

Hom. in

Il. 54.

Alco fuit

Cretensis

fagittarius.

excellens.

Car.

*Carmima descripsi, & modulans alterna notavi,
Experiar. tu deinde iubeto certet Amyntas.*

*M E. Lenta salix quantum pallenti cedit olivæ;
Puniceis humilis quantum salinca rosetis:
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.*

Sed tu desine plura puer: successimus antro.

*M O. Extinctum nympha crudeli finere Daphnin
Flebant: vos coryli testes, & flumina nymphis:
Cum complexa sui corpus miserabile nati,
Atque* deos, atque astra vocat crudelia mater.*

Non ulli pastos illis egere diebus

*Frigida Daphni bones ad flumina; nulla neq; anē
Libant quadrupes, nec graminis attingit herbam,
Daphni tuium Pænos etiam ingemuisse leones
Interitum, montes que feri, siluag; loquuntur.*

*Daphnis & * Armenias currū subiungere tigres
Instituit: Daphnis thyasos inducere Baccho,
Et folijs lentas intexere mollibus hastas,*

Vitis ut arboribus decorie sit, ut vitibus vine,

Et gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis:

Tu decus omne tuis. postquam te fata tulerunt;*

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Grandia sepe quibus mandavimus ordea sulcis,

Infelix lolium, & steriles dominantur avena.

Pro molli viola, pro purpureo narcisso,

Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.

*Spargite humum folijs, * inducite fontibus umbras*

Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.

Et tumultum facite, & turvulo superaddite carmē :

b. ij.

Daphnis

codrus Athe
niensium rex:
qui militem
Spartanū iur
gio prouoca-
uit, vt ab eo
occideretur
quod si fieret
salutem A-
thenarum vr
bi oraculum
promittēbat.
Quib; permitt
tentibus in-
terfectus sit
Daphnis.

Quia C. Cē
sar sacra libe
ri patris ex
Armenia Ro
mam transla
lit ad Cæsa
ris necē hęc
spectant.
romanis, quo
rum ditionē;
valde Cēsar
auxit.

Facite nemo
ra circa fon
tes.

Boni populi
optimus Im-
perator, Cæ-
sar, inquam
Romanorū.

Hoc mani-
feste de Da-
phni, non de
C. cæsare,
dictum est.
nec enim
puer Cæsar
est occisus.

Apostrophe
ad Daphnim
in decorū nu-
merū relatū
Sic legendū,
nō Ariusia,
ab agro
Chii insule
Ariusio.

Daphnis ego, in siluis, hunc usq; ad sidera, rotas.

*M E. * Formosi pecoris custos, formosior ipse.*

Tale tuum carmen nobis diuine poeta,

Quale sopor sessis in gramine, quale per aestum

Dulcis aqua saliente sitim restringere riuo.

Nec calamis solum equiparas, sed voce magistrum,

Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.

Nos tamen hac quocunq; modo tibi nostra vicissim

Dicimus, Daphnimq; tuū tollemus ad astra: (nis.

Daphnin ad astra ferem? amauit nos quoq; 'Daph-

M O. An quidquam nobis tali sit munere maius?

*Et *puer ipse fuit cantari dignus: & ista*

Jam pridem Stumichon laudauit carmina nobis,

M E. Candidus insuetum miratur limen olympi,

Sub pedibusq; videt nubes, & sidera Daphnis.

Ergo alacris siluas, & cetera rura voluptas,

Panaq; pastoresq; tenet, Dryadasq; puellas.

Nec lupus insidias pecori, nec rena cernis

Vlla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.

Ipsi latitia voces ad sydera iactant

Intonsi montes: ipsa iam carmina rupes,

Ipsa sonat arbusta, deus deus ille, Manalca.

*Sis bonus *ō, felixq; tuis. en quatuor aras:*

Ecce duas tibi Daphni, duosq; altaria Phæbo.

Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,

Craterasq; duos statuam tibi pinguis oliui:

Et multo in primis hilarans conuiuia Baccho,

Ante focum, si frigus erit, si messis in umbra,

*Vina nouum fundam calathis * Ariusia nectar.*

Contabunt mihi Damocetas, & Lyctius Agon :
Saltantes satyros imitabitur Alpheſibæus.
Hæc tibi ſemper erant, & cum ſollennia vota
Reddemus nymphis, & cum luſtrabimus agros.
Dum iuga montis aper, fluuios dum piſcu amabit :
Dumq; thymo paſcentur apes, dum rore cicada :
Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.
Ut Baccho, Cereriq; tibi ſic vota quotannis
*Agricolæ facient. *damnabis tu quoque votis.*
 M O. *Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona?*
Nam neque me tantum venientis ſibulus anſtri,
Nec percuſſa inuant fluctu tam liſtora, nec quæ
Saxoſas inter decurrunt flumina valles.
 M E. *Hæc te nos fragili donabimus ante ciente.*
Hæc nos, Formoſum Corydon ardebat Alexin :
Hæc eadem docuit, Cnium pecus ? an Melibæi ?
 M O. *At tu ſume *pedum (quod me cū ſæpe rogaret,*
Non tulit Antigenes : eſt erat tum dignus amari)
Formoſum paribus nodis, atq; ære, Menalca.

Strabo in li.
 14. Plutar-
 chus, Athe-
 nus, alii.

Obligabis
 obſtringes
 homines vo-
 tis: quæ an-
 tequam ſol-
 uantur, dam-
 nati homi-
 nes dicuntur.
 Virga incul-
 ta ad retinē-
 dos pecudū
 pedes.

Ecloga ſexta, Silenus.

ARGVMENTVM.

Silenum in hac Ecloga inducit, ebrium quidem illum, vt
 Bacchi educatorem decebat, ſed tamen peritè ſecūdum Epi-
 cureorum opinionem de rerum primordijs canentem, idq;
 in gratiam Quintilii Vari. qui teſte Donato, vnā cū Virgi-
 lio huic ſectæ ſub Silone philoſopho operam dedit. Cete-
 rum, quoniam hæc Bucolici carminis humilitati non ſatis
 conueniebant, ſtatim ab initio veniam precatur, neque ita
 multū argumento illi immoratus, ſtatim ad fabulas trāſit.

B. ij.

Prs-

Imitari

*P*rima Syracusia dignata est * ludere versu
Nostra, nec erubuit siluas habitare, Thalia.

Theocritum
Siraculanum
& bucolica
scribere.

Cum canerem reges, & praelia Cynthius aurem
Vellit & admonuit: Pastorem Tityre pingues
Pascere oportet ones, * deductum dicere carmen.
Nunc ego (namq; super tibi erunt, qui dicere laudes
Vare tuas cupiant, & tristia condere bella)

Renue, hu-
mile transla-
tio a laoa,
quæ deduci-
tur in tenui-
tatem.

Agrestem tenui meditabor arundine musam:
Non iniussa cano. si quis tamen hac quoque, si quis
Captus amore leges, te nostra Vare myrica,
Te nemus omne canet. nec Phœbo gratior ulla est,
Quam sibi qua Vari præscripsit pagina nomen.

Ad honorem
Quintilii
Vari scripta.

Pergite Pierides. Chromis & Mnasyllus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum besterno venas, ut semper Iaccho.
Serta procul tantum capui delapsa iacebant,
Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.

Frequenti
potu.

Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos
Luserat) iniiciunt ipsis ex vincula fertis.

Quod in se-
mideis raro
contigit.

Addit se sociam, timidusq; superuenit Egle,
Egle Naiadum pulcherrima, iamq; videnti
Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.

Nymphæ
stuprū laten-
ter minatur.

Ille dolum ridens, quo vincula rectitis? inquit
Solvite me pueri: satis est, potuisse * videri.
(Carmina quæ vultis, cognoscite: carmina vobis,
* Hic aliud mercedis erit. simul incipit ipse.

Tum vero in numerum Faunosque ferasq; videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Phœbo gaudet Parnassia rupes,

Nec

Nec tantum Rhodope miratur, & Ismarus Orphea.

Apoll. Arg.
13.

Namq; canebat, uti magnum per inane coacta
Semina terrarumq; animaq; marisq; fuissent,
Et liquidi simul ignis: ut his exordia primis
Omnia, & ipse* tener mundi concrenerit orbis:

Plin. lib. 2.
cap. 3. nat.
hist. locum
hunc signifi-
cat, cum ait:
Quod clari-
ssimi aucto-
res dixere
teocorum.

Tum durare solum, & discludere Nereia ponto
Cœperit, & rerum paulatim sumere formas:
Iamq; nouum terra stupeant luceſcere ſolem,
Altiſſimæ atq; caſſant ſummotiſſis nubibus imbres:
Incipiant ſilua, cum primum ſurgere, cumq;
Rara per ignotos errent animalia montes.

Adamatum
ab Hercule
puerum quē
perdidit in
ſinibus Io-
nijs, iuxta
Myſiam.

Hinc lapides Pyrrha iactos, Saturnia regna,
Caucaſeaſq; reſert volucres, ſunt tumq; Promethei.
Huſ adiungit, * Hylam nauta quo fonte relictum
Clamaſſent: ut lituus, Hyla, Hyla, omne ſonaret:
Et fortunatam, ſi nunquam armenta fuiſſent,
Paſiphaën niuei ſolatur amore iuueni.

Ah virgo infelix, qua te dementia cepit?

Pratides implerunt falſis mugitibus agros.

At non tam tyrces pecudum tamen vîla ſecuta eſt

Concubitus, quamuis collo timuiſſet aratrum,

Et ſepe in leui quaſiſſet cornua fronte.

Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras:

Ille, latius niueum molli ſiluiſſus hyacintho,

ſilice ſub nigra pallentes* ruminat herbas,

Renomit, &
denovo con-
ſumit.

Aut aliqua in magno ſequitur grege. claudite nym

Dictæ, nympha nemorū iā claudite ſaltus.

(pha ſumit.

Si quā forte ferant oculis ſeſe obuia noſtris

Errabunda bonis veſtigia. forſitan illum

Aurea, quibꝫ
 à Venere ac
 ceptis Ata-
 litem Hip-
 pomanes in
 cursu vicit.

Hesiodo
 pœtę.
 In simbus,
 Ionijꝫ Apol-
 loni conse-
 crati.

Vlyſſis, Du-
 lichiu enim
 insula, vbi
 mons Ita-
 chus, in qua
 fertur habi-
 talle. Vlyſſes
 Iaconum
 fluuius.
 Quia dies
 iuuens abs-
 cessit nimio
 audiendi de-
 fiderio.

*Ant herba captum viridi, aut armenta secutum
 Perducant aliqua stabula ad Gortynia vacca.
 Tum canit hesperidum miratam mala puellam:
 Tum Phœi hontiadas musco circumdat amara
 Corticis, atqꝫ sole proceras erigit alnos:
 Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
 Aonas in montes ut duxerit una sororum:
 Vtque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis:
 Vt Linus hac illi, diuino carmine pastor,
 Floribus, atqꝫ apio crines ornatus amaro,
 Dixerit: Hos tibi dant calamos (en accipe) musæ,
 * Ascreo quos ante seni, quibus ille solebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 Histibi * Grynæi nemores dicatur origo:
 Ne quis sit lucus, quo se plus iactet Apollo:
 Quid loquar, aut Scyllā Nisi, quā fama secuta est,
 Candida succinclam latrantibus inguina monstria
 * Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
 Ab timidos nautas cambus lacerasse marinis?
 Aut ut mutatos Terei narrauerit artus?
 Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit?
 Quo cursu deserta petinerit, & quibus ante
 Infelix sua tecta superuolauit alis?
 Omnia quæ, Phœbo quondam meditante, beatus
 Anaxi * Eurotas, iussitqꝫ, educere lauros,
 Ille canit: pulsa referunt ad sidera valles:
 Cogere donec oues stabulis, numerumqꝫ, referre
 Inſit, & * inuito processit Vesper Olympo.*

Ecloga septima, Melibœus.

ARGVMENTVM.

Sumptum est eclogæ huius argumentum ex Bucoliastis, Theocriti. Inducit autem hic poeta Melibœum pastorem referentem certamen Corydonis & Thyrsidis, cui, dum caprum, qui a grege decurrerat, quæreret, forte interuenerat accersitus à Daphnide certaminis iudice : quem secundum Corydonem pronuntiasse innuit, cum ait ad finem eclogæ, Hæc memini, & victum frustra contendere Thyrsin.

Coridon, Thyrsis.

*F*orte sub*arguta confederat ilice Daphnis:
*C*opuleratq; greges Corydō et Thyrsis in unum,
 Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas:
*A*mbō florentes atatibus,* Arcades ambō,
 Et cantare pares, & respondere parati.
*H*uc mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos,
 Vir gregis ipse caper decurrerat: atq; ego Daphnim
*A*spicio, ille ubi me contra videt, ocys inquit,
 Huc ades ô Melibœe: *caper tibi saluus, & hædi.
 Et si quid cessare potes, requiesce sub umbra.
*H*uc*ipsi potum venient per prata iuuenti:
 Hic viridis tenera prætexit arundine ripas
*M*incius, è quo sacra resonant examina quercu.
 Quid facerē? neq; ego Alcippē, nec* Phillida habeo.
 Depulso à lacte domi quæ clauderet agnos: (bam
 Et certamen erat, Coridon cum Thyrside, magnum.
 Posthabui tamen illorum mea *seria ludo
 Alternis igitur contendere versibus ambō
 Cæpere: alternos musa meminisse volebant.

Stridula, mo-
 uente vëto.
 Ita petiti, vt
 Arcadē virū
 que diceret.

In quo spes
 hædorum.

Sponte sua.

Duas cantā-
 tiū amicas.

Necessitatē
 inquirendi
 capri.

b.v.

Hos

Quia colū-
tur apud fō-
tem Libe-
thron.

Matri deum
consecrata.

Diurnam
esse ceruo-
rum aetatem,
Plinius, &
alii, tradunt.
Genus vasis.

Nā & nigrae
sunt hederæ.
utraque cog-
noscitur ex
ligno nō ex
folijs.

Lanugine
viridior
cooperti.

Hos Corydon, illos refrebat in ordine Thyrsis.

C. Nympha, noster amor, * Libethrides, aut mihi car

Quale meo Codro, cōcedite: proxima Phæbi (mē

Versibus ille facit: aut, si non possumus omnes,

Hic arguta * sacra pendebit fistula pinu.

TH. Pastores hedera crescentem ornate pōtam

Arcades, inuidia rumpantur ut ilia Codro:

Aut, si ultra placitum laudarit, baccare frontem

Cingite, ne vati nocet mala lingua futuro.

CO. Setosi caput hoc apri tibi Delia parum,

Et ramosa Mycon * viuacis cornua cervi.

Si proprium hoc fueris, leui de marmore tota

Puniceo stabis furas euincta cothurno.

TH. * Sinum lactis, & hac te liba Priape quotannis

Exspectare sat est: custos es pauperis horti.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,

Si fœtura gregem supplenerit, aureus esto.

CO. Nerine Galathea, thimo mihi dulcior Hybla,

Candidior cymis, hedera formosior * alba,

Cum primum pasti repetent præsèpia tauri,

Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.

TH. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,

Horridior rusco, proiecta vilior alga,

Si mihi non hac lux toto iam longior anno est.

7te domum pasti, si quis puder, ite iuueni.

CO. * Muscosi fontes, & somno mollior herba,

Et que vos rara viridis tegit arbutus umbra,

Solstitium pecori defendite, iam venit æstas

Torrida: iam lato turgent in palmis gemma.

TH.

TH. *Hic focus & teda pingues: hic plurimus ignis
Semper, & assidua postes fuligine nigri,
Hic tantum Borea curamus frigora, quantum
Aut *numerus lupus, at torrentia flumina ripas.*

*Prædā enim
lupus curat,
non numerū
ouium.*

CO. *Stant & iuniperi, & castanea hirsuta:
Strata iacent passim sua quaque sub arbore poma:
Omnia nunc rident, at si formosus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina sicca.*

TH. *Ares ager: vitio moriens sitit æris herba:
Liber pampineas*innidit collibus umbras.*

*Exciccatae
vites nimio
q̄stu folia
amiserunt.*

*Phyllidis aduentu nostra nemus omne virebit,
Iuppiter & lato descendet plurimus imbris.*

CO. *Populus Alcida gratissima, vitis laccho,
Formosa myrtus Veneri, sua laurea Phæbo.*

*Phyllis amat corylos: illas dum Phyllis amabit:
Nec myrtus vincet corylos, nec laurea Phæbi.*

TH. *Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis,
Populus in fluuijs, abies in montibus altis.*

*Sepins at si me Lycida formose reuisas,
Fraxinus in silvis cedit tibi, pinus in hortis.*

ME. *Hac memini, et victū frustra cōtendere Thyra
Ex illo Corydon, Corydon est tēpore nobis.*

*Subaudi, vi-
ctor, nobilis
ante omnes.*

(sin

Ecloga octaua, Pharmaceutria.

ARGUMENTVM.

Dux sunt Eclogæ huius partes. In priore Damon pastor
Nisæ puellæ amore captus, cum illa sibi Mopsum prætulisset, impatiētia amoris in varias erumpit quærelas. Posterior
pars pæne tota sumpta est ex Theocriti eiusdem nominis
Idyllio,

Idyllio, in quo venefica quædam pharmacis & incantationibus animum viri, à quo spernebatur, ad sui amorem co-
natur reuocare.

Damon, Alpheſibæus.

Castilenam
amoru, quos
cecinerunt.

Tardarūt an-
ſique dixit :
cū actionem
huic verbo
dedit.

Supra dixit,
Non iniuſſa
cano.

Ex Epicuri
ſententia qui
deos aiebat
nihil curare
mortalia.

P *Aſtorum * Muſam, Damonis, & Alpheſibæi,*
Immemor herbarum quos eſt mirata inuenca
Certantes, quorum ſtupefacta carmine lynces,
*Et mutata ſuos *requierunt flumina curſus.*
Damonis muſam dicemus, & Alpheſibæi.
Tu mihi, ſeu magni ſuperas iam ſaxa Timaui,
Sine oram Illyrici legis aquoris, en erit unquam
Iſte dies, mihi cum liceat tua dicere facta ?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno ?
*A te principium : tibi deſinet. accipe *iuſſis*
Carmina cœpta tuis, atq; hanc ſine tempora circum
Inter viſtrices hederam tibi ſerpere lauros.
Frigida vix cœlo noctis deceſſerat umbra,
Cum ros in tenera pecori gratiſſimus herba eſt :
Incumbens tereti Damon ſic cœpit oliua.
DA. *Nāſcere præq; diem veniens age Lucifer almū*
Coniugis indigno Niſa deceptus amore
*Dum quaeror, & diuos, *quāquam nil teſtibus illis*
Proſeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
Incipe Manalios mecum mea tibia verſus.
Manalus argutumq; nemus, pinosq; loquentes
Semper habet, ſemper paſtorum ille audit amores,
Panaq; qui primus calamos non paſſus inertes,
Incipe Manalios mecum mea tibia verſus.

Mopſo

Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?

*Iunguntur iam gryphes æquis, auoq; sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula dama.*

*Mopse nouas incide faces: tibi ducitur uxor,
Sparge marite nuces: tibi deserit Hesperus Octam,
Incipe Manalios mecum mea tibia versus.*

*O digno coniuncta viro, dum despicias omnes,
Dumq; tibi est odio mea fistula, dumq; capelle,
Hirsutumq; supercilium, proluxaq; barba,
Nec curare Deum credis mortalia quenquam.*

Incipe Manalios mecum mea tibia versus.

*Sapius in nostris paruum te xroscida mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.*

** Alter ab undecimo tum me iam ceperat annus:
Jam fragiles poteram à terra contingere ramos.
Vt vidi, ut perij, ut me malus abstulit error.*

Incipe Manalios mecum mea tibia versus.

*Nunc scio, quid sit amor. duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,*

Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

Incipe Manalios mecum mea tibia versus.

Sauus amor docuit natorum sanguine matrem

Commaculare manus. crudelis tu quoq; mater.

Crudelis mater magis, an puer improbus ille?

Improbus ille puer: crudelis tu quoq; mater.

Incipe Manalios mecum mea tibia versus.

** Nunc & oues ulcro fugiat lups: aurea dura*

Mala ferant quercus: narcisso fletreat alnus,

Pingua corticibus sudant electra Myrica.

*Pulchra deo
formi.*

*Quorū sonq
inimicissi-
mæ.*

*Sub tuo qui
de nomine,
aliis autem
obsecutura:*

*Matutini
roris humo-
re perfusa.
tertius deci-
mus, alter e-
nim de duo-
bus dicitur,*

*Montes
Thraciæ as-
perrimi.
Medeā, quæ
ab Iasone cō-
temta, filios
interemit.*

*Sic omnia
cupit fieri
cōtra natu-
ram, ut id*

factum est, cū
Nisa pul-
cherrima
nupsit Mop-
so turpissi-

mo.

Valete quod
à disceden-
tibus dicitur.

Qua peruer-
tatur incens
amatoris.

Nocens, fri-
gus timorē-
que inducens

Amatoris.

Duas imagi-
nes fecerat,
vnam ex li-
mo, alteram
ex cera.

*Certent & cygnis ulula: sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in silenis, inter Delphinas Arion.*

*Incipe Manalios mecum mea tibia versus.
Omnia vel medium fiant mare. *viniite silua.*

*Præcep̃s aeris specula de montis in undas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.*

Desine Manalios, iam desine tibia versus.

*Hæc Damon, vos, quæ responderit Alphesibæus,
Dicite Picrides, non omnia possumus omnes.*

*A L. Effer *aquam, & molli cinge hæc altaria vittæ:
Verbenasq; adole pingues, & mascula thura:*

*Coningis ut magicis sanos auertere sacris
Experiar sensus. nihil hic nisi carmina desunt.*

*Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnis
Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:*

*Carminibus Circe socios mutauit Ulyssi,
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

*Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daph-
Terna tibi hæc primū triplici diuersa calore (nin.*

*Licia circundo: terq; hæc altaria circum
Effigiem duco, numero deus impare gaudet. (nin.*

*Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daph-
Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,*

*Necte Amarilli modo, et Veneris, dic vincula necto
Ducite ab urbe domum mea carmina, ducite Daph-*

**Lim^o ut hic durefcit, et hæc ut cera liquefcit (nin.
Uno, eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.*

*Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.
Daphnis me mal^o vris, ego hūc in Daphnide laurū.*

Duci-

Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daph-
Talis amor Daphnin, qualis cū fessa iuencū (nin *Homerus*
Per nemora, atq; altos quarendo bucula lucas *in ll. 188.*

Propter aqua riuum viridi procumbit in vlna
**Perdita, nec sera meminit decedere nocti:* *Amore af-*
Talis amor teneat, nec sit mihi cura mediri. *fecta con-*
Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daph- *sumat.*

Has olim exuias mihi perfidus ille reliquit, (nin.
*Pignora cara sui: qua nunc ego *limine in ipso*
Terra tibi mando. debent hac pignora Daphnin.

Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daph- *Laco sacro*
Has herbas, atq; hac Ponto mihi lecta venena (nin *Vestiz.*

Ipse dedit Mæris: nascuntur plurima Ponto.

His ego saepe lupum fieri, & se condere siluis

Mærim, saepe animas imis excire sepulchris,

*Atq; satas aliò vidi traducere *messas.*

Magis ar-
tibus.

Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daph-

Fer cineres Amarylli foras, riuoq; fluenti, (nin.

*Transq; caput iace, ne *respexeris: his ego Daphnin*

Aggrediar. nihil ille deos, nil carmina curat.

Quia fere se
molunt numi
na videri.

Ducite ab urbe domū, mea carmina, ducite Daph-

Aspice: corripuit tremulis altaria flammis (nin.

Sponse sua, dum ferre moror, cinis ipse: bonum sit.

Pudet artem
magicam
nihil valere.

Nescio quis certe est: & Hylax in limine latrat.

*Credimus? an, qui amant, ipsi sibi *somnia fingunt?*

Homerus in
il. 113.

Parcite, ab urbe venit, iā parcite carmina Daphnis.

Ecloga nona, Mœris.

ARGUMENTVM.

Post Phillipensem victoriam, cum in distributione agrorum, qui triumvirorū iussu trans Padum diuidebantur sua quoque præda Virgilius amisisset, Romam profectus, cum fauore ingenij, tum præsertim adiuuante Pollione transpadanæ regionis prefecto, possessiones suas recepit. Verum ægrè id ferente Arrio, cui forte Virgilij fundus in portionem cesserat, parum absuit, quin ab irato milite interficeretur. Denud itaque Romam profecturus, præcepit procuratori, vt Arrio vsque ad reditum suum, quàm minimo posset detrimento suo, obsequeretur. Is igitur ex patroni sui præcepto Mantuam proficiscitur, hæc orum aliquod munusculum Arrio oblaturus. Mœrin subsequitur Lycidas pastor, itineris eius causam inquirens. ibi nactus occasionem Mœris, temporum illorum calamitatem deslet. Deinde vna Mantuâ euntes, itineris tedium varijs subleuant cantilenis.

Lycidas, Mœris.

Vote Mœri pedes? an quo via ducit in urbem?
 M. O Lycida vini peruenimus, advena nostri,

gratiora
 sunt nec opia
 nata mala.

*Quod nunquam veriti sumus ut possessor agelli
 Diceret: hac mea sunt: veteres migrate coloni.*

*Nunc victi, tristes, quoniam fors omnia versat,
 Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hædos.*

*L. Certe equidem audieram, quâ se subducere colles
 Incipiunt, molliq; iugum demittere cliuo,*

*Usq; ad aquâ, & veteris iam fracta cacumina fagi
 Omnia carminibus vestrum seruasse Menalcam.*

*M. Audieras, & fama fuit: sed carmina tantum
 Nostra valēt Lycida tela inter Martia, quantum
 Chaoni*

Ipsam Vir-
 giliū, qui
 seruauit a-
 gros suos.

*Chaoñias dicunt aquila veniente columbas.

Epiroticas.

Quòd nisi me quacunque nouas incidere lites

Ante sinistra saua monuisset ab ilice cornix,

Nec tuus hic Mœris, nec vinceret ipse Menalcas.

L. Heu cadit in quenquã* cantũ scelus: heu tua vo- Vt virgilium

Pene simul tecum solatia raptã Menalca. conetur oc-

Quis canerat nymphas? quis humũ flœrentibus her- cidere.

Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra? (bis

Vel quæ* subleui tacitus tui carmina nuper,

Surripui.

Cum te ad*delicias ferres Amarillida nostras?

commenent

Tityre, dum redeo, (vrenis est via) pascẽ capellas:

amicam.

Et potum pastas age Tityre, & inter agendum

Occursare capro (cornu ferit ille) caueo.

M OE. Imo hac, qua Varo nec dum perfectũ canebat.

Vare tuum nomen, superit modo Mantua nobis,

Mantua veh misera nimirum vicina Cremona,

Cantantes sublime ferent ad sidera cyeni.

Arbores ve-

L Y. Sic tua Cyrneas fugiant examina* taxos:

nennas, quæ

Sic cythiso pastæ distentent vbera vacca:

Cyrnæ græcæ

Incipe, si quid habes & me fecere poetam

dicuntur.

Pierides: sunt & mihi carmina, me quoq; dicunt

Vatem pastores. sed non ego credulus illis.

Nam neque adhuc Varo videor, ne dicere Cinna

Alludit ad

Digna, sed argutos inter strepere* anser flores.

An-

M Id quidẽ ago: et tacit^o Lycida meũ ipse volato,

toni, poetam

Si valeam meminisse. neque est ignobile carmen.

de quo &

Huc ades ô Galatea, quis est nam ludus in undis?

Cicero in

Hic ver purpureum: varios hic flumina circum

Philippicis,

Fundit humus flores: hic candida populus antro.

De Falerio

anseris de-

Magnivt.
Infans iuuat
indulgete la-
bori, lib. 6. &
lib. 11.

Aufert.

Causas nece-
do.

Qui Man-
tuam condi-
dit.

Augustus
ab Actiaco
bello.

*Imminet, & lenta texunt umbracula vites.
Huc adeo: * insani feriant, sine, litora fluctus.
LY. Quid, qua te pura solum sub nocte canentem
Audierant numeros meminisse, si verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce Dionai processit Caesaris astrum,
Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
Duceret apricis in collibus una colorem.
Insere Daphni piro: carpent tua poma nepotes.
Omnia * fert atas, animum quoque, saepe ego longos
Cantando puerum meminisse condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina: vox quoque, Mærin
Iam fugit ipsa: lapi Mærin videre priores.
Sed tamen ista satis refecit tibi saepe Menalcas.
LY. * Causando nostros in legum ducis amores:
Et nunc omne tibi stratum silet aquor, & omnes
(Adspice) vultosi ceciderunt murmuris aura.
Hinc adeo media est nobis via, namque, si pulchrum
Incipit apparere * Bianoris hic ubi densas
Agricola stringunt frondis, hic Mæricanamus:
Hic hœdes depono: tamen veniemus in urbem:
Aut, si, nox pluuiam ne colligat ante, veremur,
Cantantes licet usque (minus via ledet) eamus.
Cantantes ut eamus, ego hoc te fuisse lenabo.
M. Desine plura puer, & quod nunc instat, agamus.
Carmina tum melius, cum veneris * ipse canemus.*

Ecloga decima, Gallus.

ARGUMENTVM.

Cornelius Gallus eximius poëta fuit, primumque Aegypti præfectus, qui cum Cytheridem meretricem, Voluminij libertam, quam poeta hic Lycoridem vocat. perditæ adamarer, neque illa mutuo amoris responderet, sed ipso specto, Antonium in Galliâ secuta esset, ægerime repulsa tulisse creditur. Eum itaq; hæc Ecloga consolatur Virgilius, sed ita ut à pastoralibus personis, rusticisque comparationibus non recedat. Totum autem serè hoc argumentum sumptum est, ex Thyrside Theocriti, vbi simile Daphnidis amorè exsequitur

Extremū hunc Arethusa mihi concede laborem.

*Pauca meo * Gallo, sed qua legat ipsa Lycoris,
Carmina sunt dicenda. neq; quis carmina Gallo
Sic tibi cum fluctus subterlabre Sicanos,*

** Doris amara suam non intermisceat undam.*

Incipe sollicitos Galli dicamus amores:

Dum tenera attendent sinu virgultu capelle.

Non canimus surdis: respondent omnia silua.

*Quæ * nemora, aut qui vos saltus habnere puella*

*Naiades, * indigno cum Gallus amore periret:*

Nam neque Parnassi vobis iuga, nam neque Pindi

Vlla moram scire, neque Adonia Aganippe,

Illam etiam latrari, etiam flenere myrica:

Pini fer illum etiam sola sub rupe iacentem

Analus, & gelidi fluerunt saxa Lycei.

Stant & oves circum, nostri nec poenitet illas.

Nec te poeniteat pecoris diuini poëma.

Et formosus oves ad flumina pauid Adonis:

*Venit & upilio: * tardi venere subulci:*

Poeta, qui
Euphemone
transiit in
laurum ser-
monem.
Maer nym-
pharū, quem
pro mari
posuit

Sumpsit à
Theocrito, vt
alia multo.
Meretricio
vel reagno.
nam & Eu-
niius indig-
nas turres .i.
magnas di-
xit.

.i. stulti non
enim tarde,

sed cito am-
bulat porci.
Deridentis
habet vim, et
amorem
Lycoridis, et
liſto Gallo
aliū ſeqūētis,
vituperet.
Facit enim
rubea pin-
gebatur
Pau.

Vrbes dete-
ſtatur, vbi
meretrices
exiitola &
Fperſida.
auroris. n.
mor omnis
pleaus eſt.

Aff. ſta, non
reuera.
Quod vtiā
ne credam.

Unidus hiberna venit de glande Menaleas :
*Omnes, unde amor iſte, regant: tibi venit Apello.
Galle quid iſtaſis, inquit: tua cura Lycoris.
Perq̃, nives aliam, perq̃, horrida caſtra ſcuta eſt.
Venit & agreſti: caritatis Sſuanus honore,
Florento ſenilis, & grandis: liliis quaſſans.
Pandens Arcadia venit, quem vidimus ipſi
*Sanguineis ebuli bacchiſ, iunioq̃, *rubentem.*
Equis erit modus, inquit: amor non talia curat.
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina riuus,
Nec cythiſo ſaturantur opa, nec fronde capellæ :
Trisſtis at ille tamen, cantabitis Arcades, inquit,
Montibus hac veſtris, ſolū cantare periti
Arcades: ſi mihi cum quā n molliter oſſa quieſcant,
Veſtra meos oſſa ſi ſiſtula dicat amores.
*Atque *vinam ex vobis vnus, veſtrig̃, fuiſſem*
Aut cuſtos gregis, aut matura vinitor vae.
(Certe, ſiue mihi Phyllis, ſiue eſſet Amyntas,
*Seu quicunq̃, *furor, (quid enim, ſi ſuſcus Amyntas*
Et nigra viola ſunt, & vacinia nigra?)
Mecum inter ſalices lenta ſub vne iaceret :
Serta mihi Phillis legeret: cantaret Amyntas.
Hic gelidi ſontes: hic mollia prata Lycori :
Hic nemi: hic ipſo tecum conſumerer auo.
Nunc iſtaſis amor dari me Martis in armis,
*Tela inter media atq̃ aduerſos detinet *hoſtes.*
Tu procul à patria (ne ſit mihi credere) tantum*
Alpinas ab dura nives, & frigora Rheni
Me ſine ſola vides, ab te ne frigora ledant :

Ab tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
 Ibo, & * Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
 Carmina, pastoris Siculi modulabor auena,
 Certum est in silvis inter spelæa ferarum
 Malle pati, tenerisq; meos incidere amores
 Arboribus: crescent illæ: crescetis amores.
 Interea mystis lustrabo Manala nymphis:
 Aut acres venabor apros. non me ulla vetant
 Frigora, Parthenios canibus circumdare saltus.
 Jam mihi per rupes videor, lucosq; sonantes
 Ire: libet Partho torquere Cydonia coram
 Spicula: tanquam hæc sit nostri medicina furoris,
 Aut dem ille malis hominum mitescere disat.
 Jam neq; Hamadryades rursus, nec carmina nobis
 Ipsa placent. ipsæ rursus concedite silvæ.
 Non illum vestri possunt * mutare labores:
 Nec si frigoribus medius Hebrumq; bibamus,
 Scythoniasq; rines hiemis sibeamus aquosa:
 Nec si, cum moriens alta liberaret in ulmo,
 Ethiopum & versemus oves sub sidere cancri.
 Omnia vincit amor: & nos cedamus amori.
 Hæc sat erit, diuæ, vestrum cecinisse poemam,
 Dum sedet, et gracili * fuscillam texit hirsco,
 Pierides. vos hæc facietis maxima Gallo,
 Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas,
 * Quantum vere nono viridis se subijcit albus.
 Surgamus: solet esse gravis cantantibus umbra,
 Iuniperi gravis umbra: nocent et fragibus umbra.
 Ite domum saturæ, venit hesperus, ite capellæ.

Euphotionis, Poetæ
 calcidici, quod
 transtulit
 Gailus, in La-
 tiuam lin-
 guam.
 Siculam au-
 tem pastorem
 intelligit
 Theocritum
 Syracusanum.

* Affirmat.
 experitem se
 amoris esse
 non posse.

& nascamur.
 * Rustici ho-
 minis in ca-
 nendo ne-
 gligentiam
 significat.
 Rustico mo-
 re sumit se-
 pe comparati-
 onem ab ar-
 boribus, aut
 ijs omnino,
 quæ à terra
 nascuntur,

38 P. VIRGILII MA-
RONIS GEORGICORVM
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Exstat Hesiodi opus ad Persen fratrem, quod ἑργα καὶ
ἡμέραι inscripsit: quem in hoc opere sibi imitandū
proposuit Virgilius, ita tamen, vt quod ille breuius
complexus est, hic fufius in quatuor libros digesserit:
nam cum quatuor sint præcipua rustici operis capita,
aratio, insitio, siue plantatio, pastio. & metallatio, sin-
gula horum singulis Libris exsequitur. Potest autem
& hic primus Liber in quinque partes distingui: qua-
rum prima agri colendi rationem ostendit, secunda
primam agriculturæ originem commemorat, tertia
rusticorum arma bona ex parte enumerat, quarta la-
boris Rusticani varia distinguit tempora, quinta tem-
pestatum prognostica exsequitur, indeque arrepta oc-
casionem ad prodigia, quæ Cæsaris mortem denuntia-
runt, digreditur.

Aliud Modestini, Iurisconsulti nobilissi-
mi argumentum.

*Quid faciat letas segetes, qua sidera seruet
Agricola, ut facilem terram proscindat aratris,
Semina quo iacienda modo, cultusq; locorum
Edocuit messis magno olim fœnore reddi.*

Ad

Ad C. Mæcenatium.

U I D faciat *latas segetes, quo fidere
terram.

Vertere Mæcenas, vltimisq; adijunge-
re vites

Conueniat, quæ cura bouum, qui cultus habendo
Sit pecori, atque apibus quanta experiētia *parcis,
Hinc canere incipiam. Vos ò clarissima mundi
Lumina, labentem cælo, quæ ducitis annum,
Liber, & alma Ceres, vestrò si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mactauit arista,
Poculag; inuentis Acheloiæ miscuit vitiis:
Et vos agrestum præsentia numina Fanni,
Feriè simul Fanniq; pedem, Dryadesq; puella:
Munera vestra cano. tuq; ò cui *prima fremientem
Fudit equum magno tellus percussa tridentis,
Neptune: & cultor nemorum, cui pinguis Cœa
Tercentum niuei tendent dumeta iuueneci.
Ipse nemus linquens patrum, saltuq; Lycæi,
Pan ouium custos, tua si rîbî Mænalcæ cura,
Adsis ò Tegeæ fauens: oleag; Minerva
Iuuatrix: vnciq; *puer ministrator aratri,
Et tenerem ab radice ferens Siluane capressum,
Dag; deaq; *omnes, studium quibus arua tueri,
Quiq; nonne alitis non nullo semine fruges,
Quiq; satis largum cælo demittitis umbrem.
Tug; adeo quem mox quæ sint habitura decorum
Concilia, *incertum est, urbis ne iniisire Cæsar,
Terrarumq; velis curam, & te maximus orbis
c.ij.

Pingues ter-
ras. tunc enim
segetem
vberitatem
ferunt, & ex
vberitate ori-
tur lætitia
Frugis, quia
mella custo-
diunt.
Homerus in
lib. 23 l.

Tellus Anti-
ca omnium
antiquissi-
ma, Plato in
Timæo.

Officiis.

*quia nobis
iuncta semina
vestro numi-
ne alius.
Vtrum velis
terrarum, æ-
maris, an ec-
li imperium
possideri.

Ad

Quasi meli-
or sit futurus
& Neptuno,
& ceteris dijs
marinis.

Significat
illam nec
posse inori,
nec debere
velle.

uiuus ad huc.

Attritus enim
frequenti a-
tatione ru-
biginem a-
mittit.

Nam fru-
menta quasi

Auctorem frugum, tempestatumq, potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto,
Aa'Dum immensi venias maris, ac tua nauta
Numina * sola colant, tibi seruat ultima T'hule,
Teg, sibi generam Teibys emat omnibus undis :
An ne nouum tardis te fidus mensibus addas,
Qua locus Eriganem inter, chelasq, sequentes
Panditur: ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cali iusta plas parte relinquit.
Quidquid eris (nam te nec sperent * Tartara regē:
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido :
Quamuis Elysios miretur Gracia campos,
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem.)
Da facilem cursum, atque audacibus annue coeptis:
Ignarosq, via mecum miseratus agrestes,
Ingredere, & votis iam nunc assuesce * vocari.
V E R E nono, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & zephyro putris se gleba resoluit,
Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere. & sulco attritus splendescere vomer.
Illa seges demum votis respondet auari
Agricola, bis que solem, bis frigora sensit :
Illius immense ruperunt horrea messes.
Ac prius, ignotum ferro quam scindimus equor.
Ventos, & varium cæli, prædiscere morem
Cura sit, ac patries cultusq, habitusq, locorum,
Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius vnae.
Arborei fetus alibi, atque * iniussa virescunt.

Gra-

Gramina. nōne vides, croceos, ut Timalus odores,
India mittit ebur, molles sua tura Sabai,
As Calybos nudi ferrum, virosq; Pontica
*Castorea, * Eliadum palmas Epiros equarum ?*
Continuo has leges, aternaq; fœdera certis
Imposuit natura locis, quo tempore primum
Dencalion vacuum lapides iactavit in orbem.
Unde homines nati, durum genus. ergo age terra
Pingue solum primis extemplo à monstribus anni
Fortes inuertant tauri, globosq; iacentes
*Pulverulenta * coquat maturis solibus æstas.*
At, si non fuerit tellus fecunda sub ipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco :
** Illic officiant latis ne frugibus herbe,*
** Hic sterilem exiguis ne deserat humer arenam :*
*Alternis idem * torcas cessare novales,*
Et segnem patiore situ durescere campum,
Aut ibi flava serēs mutato sidere sarra,
*Unde prius * latum siliqua quassante legumen,*
Aut tenuis ferus vicia, tristisq; lupini
Sustuleris fragiles calamos, siluamq; sonantem.
Vrit enim limi campum sēges, vrit anona,
Uruni Lethæo persusa papauero somno.
*Sed tamen * alternis facilis labor. arida tantum*
Ne saturare fimo pingui, pudeat sola, neue
Effetos cinerem immundum iactare per agros.
Sic quoque mutatis requiescunt fœtibus arma.
*Nec nulla interea est * inarata gratia terra.*
Sape etiam steriles incendere profuit agros.

studio iussa
nascuntur.

Equas opti-
mus quæ a-
pal Eridem
merentur pal-
mas in certa-
mæ Iouis
Olympici.

Valde ferui-
dis.

In terra pin-
gui in terra
sterili.

Mesos a-
gros.

Fertile, ut in
principio.
Lætas legemes

Intermisso
agrorum
cultu.

Intermisso

Ex Heracliti
opinione,
qui ex igni
procreari
omnia di-
cebat.

Quia facile
penetrant.

Ob aristorum
maturitatē.

Serius ita lit-
teraria vium
hæc una vir-
ginitas po-
teſte plura-
lem nume-
rum pro ſin-
gulari.

Metaphora
ab homine.

Cum adhuc
herbæ ſunt
tenuæ.

Atq; lenem ſtipulam crepitantibus urere flammis,
Sine inde occultas *vires, & pabula terra
Pingua concipiunt: ſine illis omne per ignem
Excoquitur v. tum, atq; exſudat inutilis humor:
Sed plures calor ille vias, & cæca relaxat
Spiramenta, nonas veniat quæ ſuccus in herbas:
Sed durat magis, & venas adſtringit huiusmodi:
Ne *tenuis pluvie rapidine potentia ſolis
Acrior, aut boreæ penetrabile frigus adurat.
Mulum aded, raſtris glebas qui frangit inertes,
Vimineasq; trahit crates, iuxta arua, neq; illum
*Flava Ceres alto nequidquam ſpectat olympo:
Et qui, proſciſſo quæ ſuſcitât aquore terga,
Raſus in obliquum verſo perſumpit aratro,
Exercentq; frequens tellurem, atq; imperat arui.
Iam ſola ſoliſtitia, atq; *hiemes orate ſerenas
Agricolæ: hierno letiſſima pulvere ſarva,
Latius æger, nullo tantum ſe Mæſia cultu
ſactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.
Quid dicam, aſto qui ſemine comminus arua
Inſequitur, cumulosq; ruit male pinguis arena?
Deinde ſarum fluvium inducit, riuosq; ſequentes?
Et cum exarſit æger morientibus aſſuat herbis,
Ecce *ſupercilio cluſi tramitis undam
Elicit, illa cadens rancum per lenia murmur
Saxa ciet, ſcatebrisq; arentia temperat arua.
Quid, qui, ne grandis procumbat culmus ariſtis,
Luxuriam ſigetum tenera depaſcit in herba,
*Cum primum ſulcos æquant ſaræ? quiq; paludis
Col.

Collectum humorem bibula deducit arena?
 Prasertim* incertis si mensibus annis abundans
 Exit, & obdormito late tenez omnia limo:
 Vnde caue tepido sudant humore lucerna.
 Nec tamen (has cum sint hominum, bonumq; labores
 Versando terram experti) nihil improbus anser,
 Strymoniaq; grux, & amaris* intybia fibris
 Officium, aut umbra nocet, pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam veluit, primumq; per artem
 Monit agros, curis acuens mortalia corda:
 Nec torpere graui passis sua regna* veterino.
 Ante Iouem nulli sabigebant arua coloni,
 Nec signare quidem, aut partiri limite camorum
 Fas erat: in medium querebant, ipsaq; tellus
 Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
 Ille* malum virus serpentibus addidit atris:
 Prædareque montes iussit pontumq; moueri,
 Mellaq; decussit folijs, ignemq; remouit,
 Et passim riuus currentia vine repressit,
 Ut varias vsu meditando* extunderet artes
 Paullatim, & fulcis frumenti quareret herbam,
 Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.
 Tunc alnos primum flumini sensere cauatas:
 Nauta tum stellis numeros, & nomina fecit,
 Pleidas, Hyadas, clarumque Lycaonis* Arcton.
 Tum laqueis captare feras, & fallere visco
 Inuentum, & magnos canibus circumdare saltus:
 Atq; alius latum funda iam verberat amnem
 Alta petens pelagogy, alius trahit humida lina.

Tum

Veris, & au-
 tumni quib;
 mensibus
 modo frigus
 modo calor
 est.

Cicorea.

Sic Cælius
 in Epist. ad
 Ciceronem.
 veterinis
 ciuitatem
 occupauit.

Nā & bonū
 virus est.

Exprimeret,
 inueniret.

Elicq; id est,
 maiorē Se-
 pientionem
 minor enim
 vocatur
 Cynosura.

Stridulæ, sonora, ut arguta pinus, dixit in Bucolicis.
Comuni verbo cunctos complexos est rusticorum arma.

Insecundus.

Inimicus.

Propter sulcos altius in primarios
Vasa viminea qualia Ceres Celco aliquando monstravit.
Curvaturam namque buris est curvamentum aratri,

Tum ferri rigor, atque arguta lamina ferra:
Nam primis cuneis scindebant fissile lignum:
Tum variæ venere artes, labor omnia viciit
Improbis, & durisurgens in rebus egestas.
Prima Ceres, ferro mortales vertere terram
Instituit, cum iam glandes, atque arbuta sacra
Desicerent silvæ, & victum Dodona negaret.
Mox & frumenti labor additus, ut mala culmos
Effet rubigo, segnisque horreret in arvis
Cervinus intereunt segetes: subit aspera silva,
Lappa, & tribulus: interque nitentia culta
Infelix lolium, & steriles dominantur avena,
Quod nisi & assiduâ terram insectabere rastrum,
Et sonitu terrebis aues, & ruris opaci
Falce premes umbras, votisque vocaveris imbrem:
Heu magnum alterius frustra spectabis acernum.
Concussaque famem in silvis solabere quercu.
Dicendum, & quæ sint duris agrestibus arma,
Quæ sine nec potuere feri, nec surgere messes.
Vomis, & inflexi primum grave robur aratri,
Tardaque Eleusina matris voluentia plaustra,
Tribulaque, trahæque, & iniquo pondere rastrum:
Vingæ præterea Celci, vilesque supellex,
Arbutæ crates, & mystica vannus Jacchi.
Omnia quæ multo antè memor promissa repones,
Si te digna manet divini gloria ruris.
Continuo in silvis magna vi flexa domatur
In Barum, & curvis formam accipit ulmus aratri.
Huic à stirpe pedes, temo protentus in octo:

Bina

Bine anres: duplici aptantur dentalia dorso.
 Ceditur & tibia ante iugo lenis, atq; sēgū,
 *Stinaq; que curruis à tergo torquent imos,
 Et suspēsa fecis explorat robora sumum.
 Possum multa tibi veterum præcepta referre,
 Nī refugio, tenuisq; piget cognoscere curas.
 Area cum primis ingenti aquandē cylindro,
 Et vertenda manu, & creta solidanda tenari,
 Ne subeant herbe, neu pulvere victa* satisfiat:
 Tum varia illudant pestes saepe exigui mus
 Sub terris posuitq; donus, atq; bovea fecit,
 Aut oculis capti fodere cubilia talpa.
 Inuentusq; causibus & qua plurima terra
 Monstra ferunt: populatq; ingentē* sarris acervum
 Curgulis, atq; inopi metuens formica senecta,
 Contemplator item, cum se nux plurima sinis
 Induet in florem, & ramos* curuabit olentes:
 Si superant fetus, pariter frumenta sequentur,
 Magnaq; cum magno veniet trituræ calor.
 At, si luxuria foliorum exuberat umbra,
 *Nequidquam pingues palce taret area culmos.
 Semina vidi equidem multos medicare serentes,
 Et niro prius, & nigra perfundere amurca,
 Grandior ut fetus siliquis fallacibus esset.
 Et quamuis igni exigua properata maderent,
 Vidi lectū diu, & multo* pectat a labore
 Degenerare tamen, nī vis humana quant annis
 Maxima queq; manu legerit sic omnia satis
 In peius rueret, ac retro sublapsa referri:

Manica ara-
 tri qua regi-
 tur.

Ne victa sa-
 tisfat in pul-
 uerem.

Frumenti. po-
 suit enim
 speciem pro
 genere.
 Multitudinē
 florum.

Minuere pin-
 guetudine
 siliqibus.

Probarunt,
 Rebus soc-
 clata iuuen-
 tus, & Cice-
 ro in Epi-

Non

*flola ad Luc-
cum fam.
lib 5. Vir
spectatus in-
caulis resp.*

*Pro dici, an-
tiquo more.*

*Asperq ob
frigus.*

*Aprili, enim
mense in
Tauro sol est
quo mense
cuncta aperi-
untur.*

*Quia quasi
coacta rusti-
co um la-
bore, non spō
te fructus
fert.*

Occidente

*Non aliter, quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigis subigit, si braccibia forte venisset,
Atq; illum in praeceps prono rapit alveus amne:
Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis,
Hædorumq; dies seruandi, & lucidus anguis,
Quàm quibus in patriam vêtosa per aquora victis
Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.
Librae die, somnig, pares vèi ficeri horas:
Et medius luci, atq; umbris iam diuidet orbem.
Exercite viri tauros, ferite ordea campis,
Vsq; sub extremum brumæ intractabilis imbrem.
Nec non & lini segetem, & cereale papauer
Tēpus humo tegere, & iam dudū incūbere aratri,
Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
Vere fabis satio, tunc te quoque medica patres
Accipiunt sulci, & milio venit annua cura,
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
*Taurus, & aduerso cedens Canis occidit astro.
At, si triticeam in messē, robustaq; sarra
Exercebis humum, solusq; instabis aris:
Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur:
Gnosiaq; ardentis decedat stella corona,
Debita quàm sulcis committas semina, quàmq;
*Inuisa properes anni spem credere terra.
Multi ante occasum Mæie cœpere: sed illos
Exspectata seges vanis elusit auenis.
Si verò victamq; serēs, vilemq; faselum,
Nes Pelusiaca curam aspernabere lentis,
Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.*

Incipi,

Incipe. & ad medias sementem extende pruinas.

** Perceat certis dimensura partibus orbem*

Per duodena regit mund. sol aureus astra.

Quinq; tenent cœlum zone quarum una corusco

Semper sole rubens, & torrida semper ab igni.

Quam circum extrema dextra, leuaq; trahuntur

Cerulea glacie concreta, atq; imbribus atris.

Has inter, medianq; duæ mortalibus agnis*

Munere concessæ diuinæ, & via secta per ambas,

Obliquus quæ se signorum verteret ordo,

Mundus ut ad Scythiam, ripheasq; ardens arce

Confurgit, premitur Libye deuexus in austrós.

Hic vortex nobis semper sublimis: at illum*

Sub pedibus Siix atra videt, maneq; profundi.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis

Circum, perque duas in morem fluminis arctos,

Arctos, Oceani meuentes aquore tingi.*

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox

Semper, & obtenta densantur nocte tenebra:

Aut redit à nobis aurora, diemq; reducit:

Nosq; ubi primus equis oriens affluit anhelis,

Illic sera rubens accendit lumina vesper.

Hinc tempestates dubio prædisfere cœlo*

Possamus, hinc messisq; diem, tempusq; ferendi;

Et quando infidum remis impellere marinor*

Conueniat, quando armatas deducere classes,

Aut tempestatum filius euertere pinum.

Nec frustra signorum obitus speculamur, & ortus,

Temporibusque parem diuersis quatuor annum.

Boote feres:
vicinam, fastid
lentem.

Siculi cœ
lum ac terrā
veluti zonæ
cingentes.

laborant e-
man inqumē
rabilis mor
bis.

Axemaustra
lem qui à no
bis nunquam
videtur.

Homerus in
ll. 206.

Varios euen
tus & peri-
cula.

Marz.

Frigi-

**Remouet ab
exercencia
agricultura.**

**Acumine
carentis.**

Flexibili.

**Quæ apud
Kupos Italię
oppidum,
plurima nas-
citur, sic ex-
ponit Serui?
Ob scabiem,
qua tentatur
animalia,**

**O: hum, &
Ephialtem,
Neptuni fi-
lios.**

**Non fugien-
tibus seruis,
sed dominis
ad eos inue-
niendos, &
fuita recu-
peranda.**

*Frigidas agricolam si quando * continet imber,
Nil illa, forent quæ max cælo properanda sereno,
Mare datur. durum præcudit arator
Vomeris * obtusi dentem, cauat arbore limites:
Aut pecori signum, aut numeros impressit acervis,
Exacunt aliq valles, furcasq, bicornes,
Atq, Amerina parant * lente retinacula viti.
Nunc faciliæ * Rabia texatur sissima virga:
Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.
Quippe etiam festus quædam exercere diebus,
Fas & intra sinunt riuos deducere nulla
Religio vituit, segeti prætere sepe,
Insidias autibus moliri, incendere vepres,
Balantumq, gregem fluvio mersare * salubri.
Sæpe oleo tardi costas agitator aselli.
Vilibus aut onerat pomis, lapidemq, reuertens
Incensum, aut atra massam picis urbe reportat.
Ipso dies alios alio dedit ordine lura
Felicis operum. quintam fuge: pallidus Orcus,
Enmenidæq, sata. tum parua terra nefanda
Cœumq, * Iapetumq, creat, sanumq, Typhæa,
Et conuatos cœlum rescindere * fratres.
Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.
Scilicet atq, Ossa frondosum innoluere Olympum:
Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.
Septima post decimam filix & ponere vites,
Et pressos demitare boves, & licia tela
Addere. vena fuga * melior contraria furis.
Multa adeo gelida melius se nocte dedere,*

*Aut cum sole nouo terras irrorat eoui.
 Nocte leues stipula melius, nocte arida prata
 Tondentur : noctis lentus non deficit humor.
 Et quidam feros hiberni ad lumines ignes
 Pernigilat, ferroq; faces inspiciat acuto.
 Interea longum cantu solata laborem.
 * Arguto coniux percurret pectine telas,
 Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem.
 Et solys undam tepidi desumat aheni.
 At rubicunda Ceres medio succiditur aestu,
 Et medio tostas aestu, terit area fruges.
 Nudus ara : fere nudus hiems* ignaua colono.
 Frigoribus parto agricola plarumq; fruuntur,
 Mutuaq; inter se leti conuiuia curant.
 Inuitat genialis hiems, curasq; *resoluit,
 Ceu pressa cum iam portum tetigere carina,
 Puppibus & leti nauta imposuere coronas.
 Sed tamen & quernas glâdes tunc stringere tempus
 Et lauri baccas, oleamq; *cruentaq; myrta.
 Tunc gruibus pedicas, & retia ponere cernis,
 Auritosq; sequi lepores, tum figere damas.
 Stuppea torquentem Balearis verbera funda,
 Cum nix alta iacet, glaciem cum flumina trudent.
 Quid tempestates autumnii & sidera dicam?
 Atque ubi iam breuiorq; dies, & mollior aestas,
 Qua vigilanda* viris? vel cum ruit imbris frû ver.
 Spicea iam campis cum messis inhorruit & cum
 Frumenta in viridi stipula lactentia turgent.
 Sape ego, cum flauis messorum induceres arnis*

Stridulo.

Quia igna-
uum se diq;
colonus

Auiet.

Matura qua
crucis colo-
re imitatur.Vigilanter
providenda

d.j.

Agri-

Secaret.

Agricola, & fragili iam stringeret ordea culmo,
Omnia ventorum concurrere prœlia vidi,*

Tempestate
noxia.

Homerus in
ll. 179.

*Quæ gravidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita* turbine nigro
Ferret hiems culmumq; leuem, stipulasq; volantes.*

Hom. in
il. 49.

Sæpe etiam immensum cælo venit agmen aquarum
Et sedam glomerant tempestatem imbris aëris
Collecta ex alto nubes. ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata lata. boumq; labores
Diluit. implentur fossæ, & *caua flumina crescunt
Cum sonitu, feruētque, fretis spirantibus aquor.*

In Grecia,
Thracia,
Epiro.
Resonant.

*Ipse pater, media nimborum in nocte, cornu scæ
Fulmina molitur dextra: quo maxima motu
Terra tremuit. fugere fera, mortalia corda
Per gentes humilis strauit pavor. ille flagranti
Aut* Athon, aut Rhodopē, aut alta Ceraunia telo
Deicit. ingeminant austri, & densissimus imber.
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora* plangunt
Hoc metuens, cæli menses, & sidera serua.
Frigida Saturni sese quò stella receptet:*

Quia Mer-
curi* in Cyl-
lero Arcadiæ
monte natus
dicitur.

Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.
Imprimis venerare Deos, atque annua magna
Sacra refer Cereri, latiss operatus in herbis,
Extrema sub casum hiemis iam verè sereno.
Tunc agni pingues, & tunc mollissima vina,
Tunc somni dulces, densaque in montibus umbræ,
Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret.*

Lacte, melle,
vino Cereri
sacrifica

Cui tu lacte fanos, & miti dilue Baccho:
Terq; nouas circum felix eat hostia fruges,*

Omnis

Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
 Et Cererem clamore vocent in tecta: neq; ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristas,
 Quam Cereri tota redimitus tempora quercu
 Det motus incompósitos. & *Carmina dicat.
 Atq; hæc ut certis possimus discere signis,
 Æstusq; pluuiaq; & agentes frigora ventos,
 Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,
 Quo signo* caderent austris, quid sæpe videntes
 Agricola, propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo ventis surgentibus, aut* freta ponti
 Incipiant agitata tumescere, & aridus altis
 Montibus audiri fragor, aut resonantia longè
 Litora misceri, & nemorum increbescere murmur:
 Jam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
 Cum medio celeres reuolant ex aquore mergi,
 Clamoremq; ferunt ad litora: cumq; marina
 In sicco ludunt fulica, notasq; paludes
 Deserit: atque altam supra volat ardea nubem.
 Sæpe etiam stellas, vento impendente, videbis
 Precipites cælo labi, noctisq; per umbras
 Flammarum longos à tergo albescere tractus,
 Sæpe leuem paleam, & frondes volitare caducas,
 Aut summa nantes in aqua *colludere plumas.
 At Borea de parte trucidis cum fulminat, & cum
 Enrig; Zephyrig; tonat domus, omnia plenis
 Rura natant fossis, atq; omnis nauis ponto
 Humidia vela legit nunquam *imprudentib; imber
 Obsuit, aut illum surgentem vallibus imis

Hymnos.

Desinere
venti.Litora pelagi
que feriuntur
fluctibus.Sunt enim &
fluuiales.

Moueri.

Ignaria

Astrum vol-
lantes.

Vide fabulā
in Ouidio,
de rusticis à
Minerua in-
raas con-
uersis.

Ad Asiam.
paludem.

Denunciat
ea voce, ut
vocare vide-
atur.

Aër enim
ratescit te-
reno.

Halcyonia
dicuntur dies
quibus hal-
cyones aues
nidos in ma-
ri faciunt.

* *Aëria fugere grues: aut bucula calum
Suspiciens, patulis captant naribus auras:
Aut argentea lacus circumuoluta uirundo:
Et veterem in limo * rana cecinere querelam.
Sapius & tectis penetralibus extulit onna
Angustum formica terens iter: & bibit ingens
Arcus: & e pastu decedens agmine magno
Coruorum increpuit densis exercitus alis.
Jam varias pelagi volucres, & quæ * Asia circum
Dulcibus in stagnis, ruminantur prata Caystri,
Certatim largos humeris infundere rores,
Nunc caput obiectare fretis, nunc currere in undas,
Et studio incassum videas gestire lauandi.
Tum cornix plena pluuia * vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiat ur arena.
Ne nocturna quidem carpentes pensa puella
Nesciunt hiemem, testa cum ardente viderent
Scintillare clem & putres concreescere fungos.
Nec minus ex imbri soles, & * aperta serena
Prospicere, & certis poteris cognoscere signis.
Nam neque tum stellis acies obusâ videtur,
Nec fratris radijs obnoxia surgere luna:
Tenuia nec lana per cælum vellera firri.
Non tepidum ad solem pennas in litore pandunt
Dilecta Thetydi * halcyones: non ore solutos.
Immundi meminere sues iactare maniplos.
At nebula magis ima petunt, campog, recumbunt:
Solis & occasum seruans, de culmine summo
Nequidquam seros exercet noctua cantus:*

Appa-

*Apparet liquido sublimis in aëre Nisus,
 Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
 Quacunque illa lenem fugians secat athera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno* stridore per auras
 Insequitur Nisus: quâ se fert Nisus ad auras
 Illa lenem fugiens raptim secat athera pennis:
 Tum liquidas corui presso ter gutture voces,
 Aut quater ingeminant, et sapè cubilibus altis
 Nescio qua præter solitum dulcedine lati,
 Inter se folij strepitant iuuat, imbribus actis,
 Progeniem parvam: dulceq; reusere nidos:
 Haud equidem credo, quia sit diuinitus illis
 Ingenium, aut rerum fato prudentia maior,
 Verum, ubi tempestas, & cœli nobilis humor
 Mutare vias, & *Iupiter humidus aëria
 Denset, erant qui rara modò, et quæ densa, relaxat:
 Vertuntur species animorum, & pectora motus
 Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt: hinc ille animum concentum in agris,
 Et lata pecudes, & ouantes gutture corui.
 Si verò solem ad rapidum, lunamq; sequentes
 Ordine respicies, nunquam te crastina fallet
 Hora, neq; insidijs noctis capiere serena.
 Luna reuertentes cum primum* colligit ignes,
 Si nigrum obscuro comprehenderit aëra cornu,
 Maximus agricolis, pelagiq; perabitur imber.
 At, si virgineum suffuderit ore ruborem:
 Ventus erit. vento semper rubet* aurea Phœbe.
 Sin ortu in quarto (namque is certissimus auctor)*

Sonitu alor-
 rum.

Aet. Horat:
 Manet sub
 Ioue frigido
 Venator.

cùm incipit
 renasci.

Pulchra vt,
 At non Ve-
 nus aurea
 contra.

Ad mensis
ultimam
partem.

Superueni-
ente nocte.

Nubibus ex
parte occul-
tato.

Homer in
Il. 115. erū-
puit sele, an-
tiqua locu-
tio, qua Lu-
cretius vsus
est, & Cœli^o
in epist. ad
Cic.

Qui sereni-
tatem in-
ducet, nā est
& nubilus.

*Pura, nec obtusis per cælum cornibus ibit,
Totus, & ille dies, & qui nascentur ab illo,
*Exactum ad mensem, pluuia ventisq; carebunt,
Votaq; seruati soluent in litora nauta
Glaucō & Panopea, & Inoo Melicerta.
Sol quoq; & exorients, & cum se condet in undas,
Signa dabit. solem certissima signa sequuntur,
Et quæ manē refert, & quæ *surgentibus astris.
Ille ubi nascentem maculis variauerat ortum
Conditum in nubem, mediòque refugerit orbe:
Suspecti tibi sint imbres. namq; urget ab alto
Arboribusque, satisque Notus, pectorique sinister.
*Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diuersi *erumpunt radij: aut ubi pallida surgit
Tythoni croceum linquens Aurora cubile:
Heu malè tum mites defendit pampinus uuas:
Tam multa in tectis crepitans salit horrida grādo.
Hoc etiam, emenso cùm iam decedet olympo,
Profuerit meminisse magis. nam saepe videmus,
Ipsius in vultu varios errare colores.
Ceruleus pluuiam denunciat, igneus Euros.
Sin macule incipient rutilo immiscerier igni:
Omnia tunc pariter vento, nimbiq; videbis
Feruere. non illa quisquam mē nocte per altum
Ire, neque à terra moneat conuellerè funem.
At si, cùm referetq; diem, condetq; relatum,
Lucidus orbis erit: frustra terreberè nimbis,
Et *claro siluas cernes aquilone moueri.
Denique quid vesp̄r, serus uehat, unde frenas*
Ventus

*Ventus agat nubes, quid cogitet humidus anster,
 Sol tibi signa dabit, solum quis dicere falsum
 Audeat: ille etiam cecos instare tumultus
 Sape monet fraudemque, & aperta tumescere bella.
 Ille etiam extincto miseratus Casare Roman,
 Cum caput obscura nitidum* ferrugine textit,
 Impiaque aeternam timuerunt secula noctem.
 Tempore quanquam illo tellus quoq₃, et aquora ponti
 Obscanique canes, importunaq₃* volucres.
 Signa dabant. quoties Cyclopum efferuere in agros
 Vidimus* undantem ruptis fornacibus Aenam,
 Flamarumque globos, liquefactaque voluere saxa?
 Armorum sonitum toto Germania caelo
 Audyt: insolitis tremuerunt motibus Alpes.
 Vox quoq₃, per lucos vulgo exaudita silentes
 Ingens: & simulacra modis pallentia miris
 Visa sub obscurum noctis: pecudesq₃, locutæ:
 Infandum: sistunt aures, terraq₃, debiscunt:
 Et mœstū illacrymat templis* ebur, æraque sudant.
 Proluit insano contorquens vertice filius
 Fluniorum rex Eridanus, camposq₃, per omnes
 Cum stabulis armenta tulit. nec tempore eodem
 *Tristibus aut extis fibra apparere minaces,
 Aut puteis manare cruor cessavit, & alta
 Per noctem resonare, lupis ululantibus, urbes,
 Non alias cælo ceciderunt plura sereno.
 Falgura, nec diri toties arsere cometa.
 Ergo inter sese paribus concurrere telis
 Romanas acies iterum videre Philippi:*

Purpura ni-
 grior est
 Hispana.

Striges, aut
 bubones.

Vndæ modo
 flammæ e-
 uomentem.

eburnea si-
 mulacra.

Tristia por-
 tendentibus.

Homerus in
li 40.

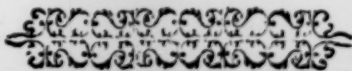
Quasi anti-
quorum he-
roum.

Ad bellum.

Augetur co-
rum cursus.

*Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro
Emathiam, & latos Æmi pinguescere campos.
* Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis
Agricola incuruo terram molitus aratro,
Exesa inueniet scrabra rubigine pila:
Aut grauib; rastris galeas pulsabit inanes,
* Grandiaq; effossis mirabitur ossa sepulchris.
Dy patrij indigetes, & Romule, Vestaque mater,
Qua Tuscum Tiberim, et Romana Palatia seruas
Hunc saltem euerso iuuenem succurrere seclo
Ne prohibite. satis iam pridem sanguine nostro
Leomedontæ luimus perimra Troia.
Iam pridem nobis cœli te regia Cæsar
Inuidet, atq; hominum queritur curare triumphos:
Quippe ubi fas versum: atq; nefas: tot bella p orbē
Tam multa scelerum facies, non ullus aratro
Dignus honos: squalent * abductis arua colonis:
Et curua rigidum falces constantur in ense.
Hinc monet Enphrates, illinc Germania bellum:
Vicine ruptis inter se legibus vrbes
Arma ferunt: sauit toto Mars impius orbe:
Ut cūm carceribus sese effudere quadriga,
* Addunt se in spatia: et frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.*

P. VIR.

P. VIRGILII MA- RONIS GEORGICORVM LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Absoluta superiori libro primo operis huius parte, quæ est de cultura agri satiui seruato eodem ordine, quem in operis initio proposuit, transit ad proximam rei rusticæ partem, quæ est de plantatione, seu insitione, quam Greci *Φύτεγναι* vocant, atque aliarum quidem arborum fructificæ; curam aut omnino prætermittit, aut eatenus tantum attingit, quatenus aut vitibus pedamenta, aut vincula subministrare, aut ad similem aliquem rusticorum usum adhiberi possunt, fructiferarum autem arborum cultum, olearum præsertim, & vitium, quæ duæ inter frugiferas procul dubio principatum obtinent, toto fere hoc Libro diligentissime exsequitur. Finem vero huius libri, quemadmodum & trium reliquorum, liberiori quidem, non tamen ab argumento aliena digressiuncula concludit, & quemadmodum ad finem superioris libri in mortem Cæsaris, prodigiaque, quæ necem eius antecesserunt, digreditur, ita et hic ad ruris amœnitatem, vitæque rusticæ laudem paulò fusius exspatiatur.

Aliud Modestini iurisperiti argumentum.

*Hactenus aruorum cultus, & sidera cali:
Pampineas canit inde comas, collisq; virentes,
Descriptasq; locis vites, & dona Lyai,
Atque oleæ ramos pomorum ex ordine lectos.*

d. v.

Hacte-

Arbores in-
secundas,
quibus cohae-
rent vitæ.

ACT E N V S aruorum cultus, &
sidera cæli:

Nunc te Bacche canam, nec non *sil-
uestria tecum

Virgulta, & prolem tarda crescentis oliuæ.
Huc pater ô Lenæ, (tuis hîc omnia plena
Muneribus: tibi pampineo grauidus autumno
Floret ager: spumat plenis vindemia labris)
Huc pater ô Lenæ veni, nudatâque musto
Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis,

Principio arboribus varia est natura creandis.

Namq; aliæ, nullis hominum cogentibus, ipsæ
Sponte sua veniunt, camposque & flumina latè
Curna tenent, ut molle siler, lentaque genista,
Populus, & glauca *canentia fronde salicta.

Pars autem posito surgunt de semine, ut alta
Castanea, nemorumq; Ioui quæ maxima frondes
Æsculus, atque habitæ Graijs *oracula quercus,
Pullulat ab radice alyis densissima silua,

Ut cerasis, vlmisq; etiam Parnassia laurus
Parua sub ingenti matris se subicit umbra.
Hos natura modos primum dedit: his genus omne
Siluarum: fruticumq; ciret, nemorumq; sacrorum.
Sunt alij, quos ipse via sibi repperit vsus.

Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
Deposuit sulci: hic stirpes obruit aruo,
Quærifidasq; sudes, & acuto robore vallos.
Siluarumq; alia pressos propaginis arcus
Exspectant, & vincta sua plantaria terra.

Salix enim
ab vna parte
alba est, ab
altera viridis
Vt in Dodo-
næo nemore.

Nil

*Nil radicis egent alia, summumq; putator
Hand dubitat terra referens mandare cacumen.*

Quin & caudicibus scētis, (mirabile dictū)

**Truditur è sicco radix oleagina ligno.*

Et sepe alterius ramos impune videmus

Vertere in alterius, mutatamq; insita mala

Ferre pirum, & prunis lapidosa rubescere corna.

Quare agite o proprios generatim discite cultus

Agricola, fructuq; feros mollite colendo.

Neu segnes iaceant terra. innuat Ismara Baccho

Conferere, atque olea magnum vestire Taburnum.

Tuq; ades, inceptumq; unā decurre laborem,

O decus, o fama merito pars maxima nostræ

Macenas, pelagoq; volans da vela patenti,

Non ego cuncta meis amplecti versibus opto,

Non mihi si lingua centum sint, oraq; centum,

Ferrea vox. ades, & primi lege litoris oram

*In manibus terræ. * non hic se carmine ficto,*

Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.

Sponte sua qua se tollunt in luminis auras,

Insecunda quidem, sed lata, & fortia surgunt :

Quippe solo natura subest : tamen hac quoq; si quis

Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis,

*Exuerint *siluestrem animum, cultūque frequenti.*

In quas cūq; voces artes, hand tarda sequentur.

Nec non & sterilis quæ stirpibus exit ab imis,

Hoc facies, vacuos si sit digesta per agros.

Nunc alta frondes, & rami matris opacant,

Crescentiq; adimunt situs, vruntq; ferentem.

Virgente na-
tura pro-
creatur.

Insecundæ.

Sumpsit à
Lucretio, sim-
pliciter, in-
quit, vniuer-
sa describam

Naturalem
asperitatem.

Iam

Fructū pro
arbore po-
sui.

Venerex a
Papho insula
in qua Ven^o
colebatur,
cui myrtus
erat conse-
crata.

Non facilis
ratio est.

Seruius le-
git, Mirata
estque.

*Iam, quæ feminibus iactis se sustulit arbor,
Tarda venit, seris factura nepotibus umbram,
Pomaq³ degenerant, succos oblita priores:
Et turpes ambus prædam fert* una racemos.
Scilicet omnibus est labor impendendus, & omnes
Cogenda in sulcum, ac multa mercede domanda.
Sed truncis olea melius, propagine vites
Respondet, solido* Paphia de robore myrtus.
Plantis & dura corili nascuntur, & ingens
Fraxinus, Herculeaque arbor umbrosa corona:
Chaonijq³ patris glandes: etiam ardua palma
Nascitur, & casus abies visura marinos.
Inseritur verò ex fetu nucis arbutus horrida:
Et steriles platani malos gessere valentes,
Castanea fagos, ornusq³ incanuit albo
Flore piri: glandemq³ sues fregere sub ulmis.
*Nec modò inferere, atq³ oculos impanere, simplex.
Nam quæ se medio trūdunt de cortice gemma,
Et tennes rumpunt tunicas, angustus in ipso
Fit nodo sinus. huc aliena ex arbore germen
Includunt, vdoq³ dicent inolescere libro.
Aut rursus enodes trunci rescantur, & alte
Finditur in solidum cuneis via: deinde feraces
Planta immituntur. nec longum tempus: & ingens
Exiit ad celum ramis fecundis arbor.
*Miraturq³ novas frondes, & non sua poma.
Præterea genus haud unum nec fortibus ulmis:
Nec salici, lorog³, nec fœdais Cyparissis.
Nec pingues unam in faciem nascatur oliue*

Or-

Orchites, & *radij, & amara pausia bacca,
 Pomaq³, & Alcinoi filia: nec surculus idem
 Crastumys, Syrysq³, piri granib³q³ volemis.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 Quam Methymneo carpit de palmitē Lesbos.
 Sunt Thassia vites, sunt & Mareotides albae:
 Pinguibus *hae terris habiles, lenioribus illa:
 Et passo Psythia vilior, tenuisq³ Lagaos,
 Tentatura pedes olim, vinct³ erag³, linguam:
 Purpurea, preciaque: & *quo te carmine dicam
 Rhetica? nec callus ideo contende Falernis.
 Sunt etiam Amminea vites, firmissima vina:
 Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse Phanaeus:
 Argitisq³ minor, cui non certauerit vlla
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te mensis, & dijs accepta secundu,
 Trāserim Rhodia, et tumidus Buma³sthe racemis.
 Sed neq³ quā multa species, nec nomina qua sint,
 Est nū perus: neq³ enim numero cōprehendere refert:
 Quem qui scire velit, Libyci velut aquoris idem
 Discere, quam multa Zephyro turbetur arena.
 Aut ubi nauigijs violentior incidit Eurus,
 Nosse quot longi veniant ad litora fluctus.
 Nec vero terra ferre omnes omnia possunt.
 Fluminibus salices, crassisque paludibus alni
 Nascuntur, steriles saxosis montibus orni:
 Litora *myrtetis letissima: deniq³, apertos
 Bacchus amat colles: Aquilonem, & frigora taxi:
 Adspice, & extremis domitum cultoribus orbem,

Oliu³, sic a
 longitudo
 nominat³.

Thassia.

Nec enim
 scit, ytrum
 eam laudet,
 an vituperet
 nam Caro
 eam laudat,
 Catullus vi-
 tuperat.
 Vna in mā-
 na bouis
 similitudi-
 nem.

Hom. in
 ll. 27.

Locum pro
 arboribus
 & c.

Stigmata
habentes.
populi Scy-
thiz sunt.

Amaros, vt,
tristesque
lupini.

Noctentissi-
ma, vt pro-
xime dixit,
Non tarda,
id est, maxi-
me strenua.

Ganges In-
dis fluvius,
Hermus Ly-
dis, uterque
hic pro pro-
vincia po-
situs.

Eosq; domus Arabum, * pictosq; Gelonos:
Diuisa arboribus patria. sola India nigrum
Fert ebum: solu est turea virga Sabais.
Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamaque, & baccas semper frondentis acanthi?
Quid nemora Ethiopum molli canentia lana?
Velleraq; vt folijs depectant tenuia Seres?
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis? ubi aëra vincere summum
Arboris haud vlla iactu potuere sagitta:
Ergens illa quidem sumptis non tarda pharetris:
Media fert * tristes succos, tardumque saporem
Felicis mali: quo non praesentius ullum,
Pocula si quando saua inficere nouerca,
Misueruntq; herbas, & non * innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbor, faciemq; similima lauro:
Et, si non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat. folia haud ullis labentia ventis:
Flos apprimè tenax, animas, & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.
Sed neque Medorum silua, ditissima terra,
Nec pulcer * Ganges, atq; auro turbidus * Hermus
Landibus Italia certent, non Baëtra, neque Indi.
Totaque turiferis Panchaia pinguis arentis.
Hac loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus Hydri:
Nec Galeis, densisq; virum seges horruit hastis:
Sed grauida fruges, & Bacchi Massicus humor

7m-

Implere: tenent oleag., armenta que lata.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert:
 Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
 Victimæ saepe tuo perfusi flumine sacro
 Romanos ad templa deum duxere triumphos.
 Hic ver assiduum, atque alienis mensibus æstas,
 Bis grauida pecudes, bis pomis utilis arbor.
 At rabida tigres absunt, & saua leonum
 Semina: nec miseros * fallunt aconita lugentes:
 Nec rapit immensos orbes per humum, neq., tanto
 Squamens in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias vrbes, operumq., laborem,
 Tot congesta manu præruptis oppida saxis,
 Fluminaque antiquos subter labentia muros.
 An mare, quod * supra, memorẽ, quodq., alluit infra?
 An ne lacus tantos? te Lari maxime, teque
 Fluctibus, & fremitu asurgens Benace marino?
 An remorem portus, Lucrinęq., addita claustra,
 Atq., * indignatum magnis stridoribus æquor,
 Julia quæ ponto longè sonat unda refluxo.
 Tyrrhenuşq., fretis immittitur æstus auernis?
 Hæc eadem argenti riuos, arisq., metalla
 Ostendit venis, atq., auro plurima fluxit.
 Hæc genus acre vinum, Marsos, pubemq., Sabellā,
 Assuetumq., * malo Ligurem, Volcosq., verutos
 Extulit: hæc Decios, Marios, magnosq., Camillos,
 Scipiadæ duos bello, & te maxime Cæsar,
 Qui nunc extremus Asia iam victor in oris
 * Imbellum auertis Romanis arcibus Indum.

Non fallunt,
 non quia nō
 noccant, sed
 quia sunt om-
 nibus nota.

De Adriatico
 dictum,

Quod a soli-
 ta excludere-
 tur licentia.

Labori.

* Si cum Ro-
 manis conse-
 ratur.

Salus

Hesiodi poe-
ta, qui fuit ex
Alcra ciuita-
te.

Ut omnia,
quæ tarde
crescant.
ideo supra
dixit, Tardæ
crescentis
olivarum.

Id est, pateris
aureis.
Victimarum
carnibus.

Quidquid
enim mo-
rderint
vrent.

Puri, sine
pestilentia.

*Salve magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virum tibi res antiqua laudis, & artis
Ingredior, sanctos ausus recludere fontes,
* Ascreaumq; cano Romana per oppida carmen.
Nunc locus aruorum ingenys: quæ robora cuiq;
Quis color, & quæ sit rebus natura ferendis.
Difficiles primum terra, collesq; maligni,
Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus arvis,
Palladia gaudent silua * viuacis oliuæ.
Indicio est tractu surgens oleaster eodem.
Plurimus & strati baccis siluestribus agri,
At quæ pinguis humus, dulcique vligine lata,
Quiq; frequens herbis, & fertilis ubere campus,
Qualem sæpe cana montis conualle solemus
Despicere: huc summis liquuntur rupibus amnes;
Felicemq; trahunt limum: quiq; editus anstro,
Et filicem curuis inuisam pascit aratris:
Hic tibi prænualidas olim, multoq; fluentes
Sufficiet Baccho vites: hic fertilis vna,
Hic laticis, qualem * pateris libamus, & anro,
Inflavit cum * pinguis ebur Tyrrenus ad aras,
Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.
Sin armenta magis studium, vitulosq; tueri,
Aut fetus ouium, aut * vrentes culta capellas:
Saltus, & saturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amisit Mantua campum,
Pascentem niueos herbofo flumine cyncos.
Non * liquidi gregibus fontes, non gramina desunt:
Et quantum longis carpent armenta diebus,*

Exi.

Exigua tantum geliduros nocte reponet.
 Nigra ferè, & presso pinguis sub vomere terra,
 Et cui putre solum, (namq; hæc imitamus arando)
 Optima frumentis, (non vllò ex equore cernes
 Plara domum tardis decedere plaustra iuuentis)
 Aut vnde * iratus siluam deuexit arator,
 Et nemora evertit multos ignaua per annos,
 Antiquasq; domos auium cum stirpibus imis
 Eruit: ille alium nidis petiere relictis:
 At rudis enituit impulsò vomere campus.
 Nam * ieiuna quidem clinosi glareæ ruris
 Vix humiles apibus castus, roremq; ministrat:
 Et topus scaber, & nigris exesa chelydri-
 Creta, * negant alios æque serpentibus agros
 Dulcem ferre cibum, & curuas præbere latebras,
 Quæ tenuem exhalat nebulam, fumosq; volucres,
 Et bibit humorem, & cùm vult, ex se ipsa remittit:
 Quæq; * suo viridi semper se gramine vestit.
 Nec si abie, & salsa ladit rubigine ferrum,
 Illa tibi latis intextet vinibus vltimos.
 Illa ferax oleæ est, illam experire colendo,
 Et facilem pecori, & patientem vomeris unci.
 Talem diues arat Capua, & vicina * Vesano
 Ora iugo, & * vacuis Clanii non equis Aceris.
 Nunc, quo quamq; modo possis cognoscere dicam.
 Rara sit, an supra morem si densa, requiras:
 Altera frumentis quoniam fauet, altera Baccho.
 Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyao:
 Ante locum capies oculus, alieq; inbebis

e. j.

Infecundita-
te diuina,

Sicca & ste-
rilis terra.

Nicander, &
Solinus, qui
de his rebus
scripsere.

Naturali, non
coactò.

Mons est
Liguriæ
Ob frequen-
tem Clani
fluminis id-
undationem,
est autem
Campaniæ
Accitæ ciui-

In tas.

Grates.

Per quos vi-
num defluit.zucetianum
verbum.

Cohæret.

Surg' nibus
terrbis.

Infido puteum demisti, omnemq; repones
 Rursus humum et pedibus summas et iuabis arenas.
 Si deerunt: rarum pecoriq; & vi ibus almis
 Aptius uber erit sin in sua posse negabunt
 Ire loca, et scrobibus superabit terra repleti,
 Spissus ager glebas cunctantes, crassaq; terga
 Expectata & validis terram proscinde iuencis.
 Salva autem tellus, & qua perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea nec marsuescit arando,
 Nec Baccho genas, aut pomis sua nomina seruat)
 Tale dabit specim. entu spisso vimine* qualos,
 Colag, præterum funes deripe tellis.
 Huc ager ille malus, dulcesq; à finibus unda
 Ad plenum calcantur: aqua cinctabitur omnis
 Scilicet, & grandes ibunt per vimina gutta.
 At sapor indicium faciet manifestus, & ora
 Tristia tentantum sensu torquebit* amaror.
 Pinguis item qua sit tellus, hoc denique pacto
 Discimus: haud unquam manibus tactata fatiscit,
 Sed picis in morem ad digitos* lentescit habendo.
 Humida maiores herbas alit, ipsaq; iusto
 Latior, ah nimium ne sit mihi fertilis illa,
 Ne se prævalidam* primis ostendat* aristis.
 Qua gravis est, ipso tacitam se pondere prodit,
 Quæq; levis. promptum est oculis præsistere nigræ,
 Et quis cui color, at sceleratum exquirere frigus
 Difficile est: piceæ tantum, taxique nocentes
 Interdum, aut hederæ pandunt vestigia nigræ.
 His animaduersis, terram multo antè memento

Exci-

Excoquere, & magnos scrobibus concidere montes:

Ante supinatas Aquilons ostendere glebas,

Quàm latum infodius vitis genus optima putri

Arua solo id venti curant, gelidaq; pruina,

*Et labefacta * mouens robustus ingera possor.*

At, si quos haud vlla viros vigilantia fugit:

Aue locum similem exquirunt, ubi prima peretur

Arboribus seges, & quo mox digesta feratur,

*Mutatam ignorent subito ne scimina * matrem.*

Quin etiam cœli regionem in cortice signant,

Ut, quo quaq; modo steterit, qua parte calores

*Austrinos tulerit, qua terga obuerterit * axi.*

Restituunt: adeo in teneris consuescere multum est.

Collibus, an plano melius sit ponere vites,

*Quare prius si pinguis agros * metabere campi,*

Densa sere. in denso non segnior ubere Bacchus.

Sin turulis acclive solum, collesq; supinos:

*Indulge ordinibus: nec secius omnis in * ungulam*

Arboribus positus secto via limite quadret

Ut sepe ingenti bello cum longa cohortes

Explicuit legio, & campo stetit agmen aperto:

Directaq; acies, ac late fluctuat omnis

Acere residentis tellus, nec dum horrida miscent

Prælia, sed dubius medius Mars errat in armis:

Omnia sunt paribus numeris dimensa viarum:

*Non animum modo uti * pascas prospectus inanem.*

Sed quia non aliter vires dabit omnibus aquas

Terra, neq; in vacuum poterunt se extendere rami.

Forssitan & scrobibus qua sint fastigia, quaras.

Pro mouens
& labefac-
tus.

Terram, ut
Antiquam
exquiere mo-
nem.

sepiemtrioni.

Eliger.

Perfekte.
Horatius ad
vegum ta-
tus homo.
translatio a
marinoris,
qui tendit
res vugibus
pobant.
De: Stenve
lib. 6. Atque
animum vi-
ctura palat
inani.

Ventorum
Hæus.

Eius enim
radices viti-
bus nocent.

Agentis est,
hoc in loco,
pro ruere fa-
cit,
Subaudi con-
tigerit.

Pro, superest.

*Ausim vel tenui vitem committere sulco.
 Altius, ac pēnitius terra defigitur arbor,
 Esculus in primis: quæ quantum vertice ad auras
 Æthereas, tantum radice in tartara tendit.
 Ergo non hiemes illam, non * flabra, neque imbres
 Connellunt immota manet, multosq; per annos
 Multa virū voluens durans secula vincit.
 Tum fortes latè ramos, & brachia tendens
 Hinc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.
 Nēne tibi ad solem vergant vineta cadentem:
 Nēne inter vites * corylum sere: nēne flagella
 Summa pete, aut summas de frange ex arbore plātas
 (Tantus amor terra) neu ferro lade rectuso
 Semina, nēne oleæ siluestres infero truncos.
 Nam sæpe incautus pastoribus excidit ignis.
 Qui furtim pinguem primum sub cortice tectus,
 Robora comprehendi frondesq; elapsus in altas,
 Ingentem celo sonitum dedit: inde secutus,
 Per ramos victor, perq; alta cacumina regnat,
 Et totum inuoluit flammis nemus, & * ruit aëram
 Ad cælum picea crassas caligine nubem,
 Presertim si tempestas à vertice silvis
 Incubuit, glomeratq; ferens incendia ventus.
 Hoc * vbi. non à stirpe valent, casaq; reuerti
 Possum, atq; ima similes reuirescere terra:
 Infelix superat * folijs oleaster amaris.
 Nec tibi iā prudens quisquam persuadeat auctor,
 Te ilarem Borea rigidam spirante mouere.
 Rura gelu tum claudit hiems. nec semine iacto*

Con-

Concretam patitur radicem affigere terra.
 Optima vinetis satio, cum vere * rubenti
 Candida venit avis, longis innisa colubris,
 Prima vel autumnii sub frigora, cum rapidus sol
 Non dum hiemem contingit equus, iam praterit aestas.
 Ver adeo frondi nemorum, ver utile silvis:
 Vere tument terra, & genitalia semina poscunt.
 Tum pater omnipotens secundis imbribus * aether
 Coniugis in gremium lata descendit, & omnes
 Magnus alit, magno commistum corpore, fetus.
 Auta tum resonant aubus virgulta canoris,
 Et Venerem certis repetunt armenta diebus.
 Parturit almus ager: zephyriq; tepentibus auris
 Laxant arua sinus, superat tener omnibus humor,
 Inq; novos soles audent se gramina tuto
 Credere, nec metuit surgentes pampinus austros,
 Aut autum caelo magnis aquilonibus imbrem,
 Sed *trudit gemmas & frondes explicat omnes.
 Non alios prima crescentis origine mundi
 Illuxisse dies, aliumque habuisse tenorem
 Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
 Orbis, & *hibernis parcebant statibus anni,
 Cum primum lucem pecudes hausere, vinumq;
 Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
 Immissaq; fera silvis, & sidera calo.
 Nec res huius tenera possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret frigusque, caloremque
 Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.
 Quod superest, quacunq; preces virgulta p agros,
 e. ij. Sparge

Propter flo-
res.

i. aer nam
aether pluui-
uias non ha-
bet. accipitur
autem Iupi-
ter & pro
aethere, & pro
aere.

Effundit.

Asperis, &
siluis.

Dura ad la-
borem susti-
nendum ali-
bi, Vnde ho-
mines nati,
dura gen^o.

Qui arenas-
tius vocatur.

Ardente ca-
lore sili.

Moderate,
ne tenera
vulgula cō-
tulant.

Acrem.

Solidioribus
patuitibus.

Seuas, &
potentem,
gravam.

Sparge simo pingui, & multa memor occule terra
Aut lapidem bibulū*, aut squalentes infode cōchas,
Inter enim labentur aquae, tenuisq; subibit
Halitus, atque animos tollent satia, iamq; reperti,
Qui saxo super, atq; ingentis pondere testa
Urgere, hoc effusos munimen ad imbres:
Hec, ubi* multa siti findit canis aestifer arua,
Seminibus positis, superest deducere terram,
Saepe ad capita, & duros iactare bidentes,
Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa
*Flectere luctantes inter vineta iuuenos.
Tum lenes calamos, & rase hastilia virga,
Fraxineasq; aptare sudos, furcasque bicornes,
Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
Afuescant, summasq; sequi tabulata per vltimos.
Ac, dum prima nouis adolescit frondibus atas,
Parcendum teneris, & dum se latius ad auras
Palmes aget laxis per*purum immixtus habenis:
Ipsa acia falcis nondum tentanda, sed vncis
Carpenda manibus frondes, interq; legendae.
Inde, *ubi iam validis amplexa* stripibus vltimos
Exierint, tunc stringe comas, tunc brachia tonde.
Ante reformidant ferrum: tunc deniq; dura
Exerce, imperia, & ramos compesce fluentes.
Texenda sepes etiam, & percu omne tenendum,
Fracipue dum frons tenera, imprudensq; laborum,
Cui, super*indignas hiemes, solemq; potentem,
Siluestres vri assidue, capreaq; sequaces
Illudunt: pascuntur ones, anidaq; iuuenta:

*Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut gravis incumbens * scopulis arenibus aestas,
 Quantum illi nocuere greges, duriq; venenum
 Dentu, & admorso signata in stirpe cicatrix.
 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
 Caditur, * & veteres incunt proscenia ludi:
 Premiag; ingentes pagos, & compita circum
 Theſeida poſuere, atque inter pocula lati
 Mollibus in pratis unctos ſalire per utres.
 Nec non Auſonii, Troia gens miſſa, coloni
 Verſibus incomotis ludunt, riſuq; ſoluto,
 Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis,
 Et te Bacche vocant per carmina lata, tibiq;
 Oſcilla ex alia ſuſpendunt mollia pinu.
 * Hinc omnis largo pubeſcit vinea ſicu:
 Complentur vallesq; caue, ſalutisq; profundi,
 Et quocunq; Deus in cum caput egit honeſtum.
 Ergo rite ſuum Baccho dicemus honorem
 Carminibus patrijs, lancésque & liba ſeremus,
 Et ductus cornu ſtabit * ſacer hircus ad aram:
 Pinguiq; in veribus torrebimus exta columbis.
 Eſt etiam ille labor curandis vitibus alter:
 Cui nūquā * exhausti ſatis eſt. nāq; omne quot ānis
 Terque quaterque ſolum ſcindendum, glebāq; verſis
 Aeternū frangenda bidentibus onine leuandum.
 Fronde nemus. redit agricolis labor actus in orbem
 Atque in ſe ſua per veſtigia voluitur annus.
 Et iam olim, * ſeras poſuit cūm vinea frondes,
 Frigidus & ſiluis aquilo decuſſit honorem,*

Etiam ſaxa
 caloribus pe
 netratis.

Primi enim
 ludi theatra-
 les ex Libe-
 ralibus nati
 ludis.

Poſt hec ſa-
 cra celebrata.

Exſecrabilis

Pro exhau-
 ſtionis, vt
 lib. 11. ſer-
 uati ſimus
 æqui, pro
 æquitate.
 Sero cadentes.

E. ſij.

ſam

Falce intel-
lign, quæ est
in Saturni
tutela.

Ruscii vir-
gultum est,
unde vites
alligantur.

Aeneiuis
varietas ple-
rumque de-
cipit labore
fastidiosa.

Pro neutri
& passivum
pro actiuo.

Siluestribus
pomis.

*Iam tum acer curas venientem extendit in annum
Rusticus, & curuo* Saturni dente relictam
Persequitur vitem attondens, fingitq; putando.
Primus humum fodito: primus deuecta cremato
Sarmienta, & vallos primus sub tecta referto.
Postremus melito. his vitibus ingruit umbra:
Bis segetem derisis obducunt sentibus herba:
Durus uterque labor. laudato ingentia rura,
Exiguum colito, nec non etiam aspera* rusci
Vimina per siluam, & ripis fluminalis arundo
Caditur, incultiq; exercet cura salicti.
Iam vincula vitæ: iam falcem arbuta reponunt
Iam canit extremos effectus vinitor antes.
Solicitanda tamen tellus, puluisq; mouendus,
Et iam maturis metuendus* Iuppiter vnus.
Contra, non vlla est oleis cultura, neque illæ
Procurram expectant falcem, rastrosg; tenaces
Cum semel haeserunt aruis, aurag; tulerunt.
Ipsa satis tellus, cum dente recluditur vno
Sufficit humorem, & grauidas cum vomere fruges.
Hoc pingue, & placitam paci* nutritor oliuam,
Poma quoq; ut primum truncos sensere valentes,
Et vires habuere suas, ad sidera raptim
Vi propria nituntur, opiq; hand indiga nostra.
Nec minus interea seu nemus omne grauescit,
Sanguis: eisq; inculta rubent aucari baccis:
Tondentur cythistæ, edas silua alta ministrat,
Pascunturque ignes nocturni, & lumina fundunt:
Et dubitant homines serere, atq; impendere curâ?*

Quid

Quid maiora sequari salices, humilesq; genista,
 Aut illa pecori frondem, aut pastribus umbram.
 Sufficiunt septemq; satis, & pabula melli,
 Et inuat undantem buxo spectare Cytorum,
 Nariciaq; picis lucos: inuat arua videre
 Non rastris hominum, non ulli obnoxia cura.
 Ipsa Caucasoe steriles in vertice silua,
 Quas animosi Enri assidue franguntq; feruntq;
 Dant alios alia ferus: dant vile lignum
 Nauigis pinos, domibus cedrosq; cupressosque.
 Hinc radios triuere rotis, hinc tympana planistris
 Agricole, & pandas ratibus posuere carinas.
 Viminibus salices secunda, frondibus ulmi.
 At myrtus validis hastilibus: & bona bello
 Cornus: sithyree taxi torquentur in arcus.
 Nec tilia laues, aut torno rasile buxum,
 Non formam accipiunt, ferroque cauantur acuto.
 Nec non & torrentem undam leuis innatat alnus
 Missa Pado: nec non & apes ex imina condunt
 Corticibusq; canis, viciosaq; ilicis alueo,
 Quid memorandum aequè Baccheia dona tulerunt?
 Bacchus & ad culpam causas dedit: ille furentes
 *Centaurus leto domuit, Rhætumq; Pholungq;
 Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.
 O fortunatos numium, sua si bona norint,
 Agricolas, quibus ipsa procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem victum iustissima tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutantur totis vomit adibus undam,

e.v.

Nec

Quia buxus
 in Cytoro,
 Macedonia
 monte, citus
 imitatur
 vndarum.

De siluis.
 nam de cu-
 pressis neque
 rotæ, neque
 radij fiunt.
 Triuere au-
 tem, pro
 composuere
 de torno.

Qui sunt
 ebrietate
 in furorem
 compulsi.

Indica.

Auro quasi
per lutum
ab arte fice
inperitas.

Naturales,
non, ut in vr-
bibus, labore
quæsit.

Percussus.

Interdum e-
mini duobus,
interdum
quatuor, in-
terdum plu-
ribus deficit
diebus.

Si physicam
philosophi-
am noſce.
non licuerit

*Nec varios inhiant * pulchra teſtudine poſtea,
Illuſasque auro veſtes Ephyreiaque ara,
Alba nec Aſſyrio ſuſcitatur lana veneno :
Nec caſia liquidi corrumpitur uſus oliui :
At ſecura quæſi, & neſcia fallere vita
Diuos opum variarum, ac latis otia fundis,
Spelunca * viniq, lacus, ac frigida tempe,
Magnusque bouum, molleſque ſub arbore ſomni,
Non abſunt : illic ſaltus, ac luſtra ferarum,
Et patiens operum, paruoque aſſucta iuuentus,
Sacra Deum, ſanctique patres : extrema per illos
juſtitia excedens terris veſtigia ſicit.
Me verò primùm dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra ſero ingenti * percuſſus amore,
Accipiant calique vias, & ſidera monſtrent,
Deſectus Solis * varios, Lunaque labores :
Unde tremor terris, qui vi maria alta tumefcant
Obſcibus ruptis, ruruſque in ſe ipſa reſident :
Quid tantum Oceano properent ſe tingere Soles
Hiberni, vel qua tardis mora noctibus obſtet.
Sin, hæc ne poſſim natura accedere * partes,
Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis :
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes,
Flumina amnem, ſiluasque inglorius : ô, ubi campi
Sperchiusque, & virginibus bacchata Lacanis
Taygeta : ô qui me gelidis in vallibus Æmi
ſiſtat, & ingenti ramorum protegat umbra.
Felix, qui potuit rerum cognoscere cauſas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum*

Sub.

Subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis* anari.
 Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes,
 Panaq; Siluanumq; senem, Nymphasque sorores.
 Illum non populi* iascies, non purpura regum
 Flexit, & infidos agitans discordia fratres,
 Aut coniurato descendens Dacus ab Istro:

Mundū vni-
 uersum ad
 interitum
 trahentis,
 Honores à
 populo dati.

Non res Romana, perituraq; regna: neq; ille
 Aut doluit miserans inopem, aut inuidet habenti.

Quos rami fructus, quos ipsa voluntia rura
 Sponte tulere sua, carpsit, nec fœrea iura,
 *Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.

Ob lires.

Sollicitant alij remis freta caca, ruuntq;
 In ferrum: penetrant aulas, & limina regum.

Hic petit excidijs urbem, miserosq; penates,
 Ut *gemma bibat, & Sarrano aormiat ostro.

Gemmas
 poculo.
 in theatro.

Condit opes alius, desossoque incubat auro.

Hic stupet attonitus Rostris: hunc* plausus hiãtem

Per cuneos (geminatur enim) plebiq; patrumq;

Corripuit, gaudent persus sanguine fratrum,

Exilioque domos, & dulcia limina mutant,

Atque alio patriam querunt sub sole iacentem.

Agricola incuruo terram dimouit aratro:

Hinc* anni labor: hinc patriam, paruosq; nepotes

Annua capit
 alimenta.

Sustinet, hinc armenta bouum, meritosq; iuuenos.

Nec requies, quin aut pomis exuberet annus:

Aut fetu pecorum, aut Cerealis* mergite culmi,

Spicarum
 manipulis.
 Oliua, a Si-
 cyone Laco-
 nia ciuitate.

Pronentique oneret sulcos, atque horrea vincat.

Venit hiems, teritur *Sicyonia bacca trapetis:

Glande sues lati redeunt: dant arbusta silue:

Et

Et varios ponit fetus autumnus : & altè
 Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
 Interea pendunt dulces circum oscula nati,
 Casta pudicitiam seruat domus ubera vacca
 Lactea demittunt, pinguesq; in gramine lato
 Inter se aduersis luctantur cornibus herdi.
 Ipse dies agitat festos, fususq; per herbam,
 Ignis ubi in medio, & socij cratera coronant,
 Te libans, Lenae, vocat : pecorisq; magistris
 Velocis iaculi certamina ponit in ulmo,
 Corporaque agresti nudant pradura palastra.
 Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
 Hanc Remus & frater : sic fortis Etruria * creuit :
 Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma,
 Septem qua una sibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam sceptrum Dictai regis, & ante
 Impia quam caesis gens est epulata iuuenis,
 Aurea hanc vitam in terris Saturnius agebat.
 Nec dum etiam audierant inflari classica, nec dum
 Impositos duris crepitare incudibus enses.
 Sed nos immensum spatium confecimus æquor,
 Et iam tempus equum fumantia * soluere colla.

Constat enim
 Tuscis
 usque ad sic-
 cum Siculum
 omnia posse
 disse.

Huic libro
 finem in po-
 nere, tanquã
 ingenio de-
 fatigato.

P. VIR.

P. VIRGILII MA- RONIS GEORGICORVM

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Pastquam duobus superioribus libris arationis, plantatio-
nisque rationem absoluit, nunc pastionis curam, quę in
generali operis totius propositione tertia erat, hoc Libro
exsequitur. Dux autem sunt argumēti huius partes: qua-
rum prior armentorum, equorum praesentim, & bouum cu-
ram continet: quales scilicet in viroque genere diligēdae
sunt matres, quales potissimum parandi sunt admiscarij,
quibusque indicijs equini pulli generositas possit depre-
hendi, quaeque omnibus ijs cura pro ratione etatis debet
adhiberi. Posterior pars mineris pecoris pascendi ratio-
nem complectitur, ouium praecipue, & caprarum: gene-
rāque morborum explicat, quibus greges peculiariter
infectantur, vñā cum eorum causis, & remedijs. Inter cetera
autem morborum genera & pestilentiam enumerat, ar-
reptaque inde occasione, Lucretium imitatus, ad grauis-
simā quandam Illyrici, Venetiarum, vicinatumque regi-
onem pestilentiam digreditur.

Aliud Modestini, Iuriconsulti
argumentum.

*Teq, Palis, & te pastor memorande per orbem,
Et pecorum cultus, & gramine pascua leta,
Quois habitent armenta locis, stabulentur & agni,
Omnia diuino monstravit carmine vates.*

TE

E quoque magna Pales, & te mem-
rande canemus,
Taster ab Amphryso: vos silua, am-
nesq̃ne Lycai,

Quæ delecta
si audientes
fabulæ pote-
rant.

Quantæ sunt
apud Idumæ
ciuitatem
Phœacis.

In habitu
Pontificis,
exponit Ser-
uius.

Minutis fo-
lis cōpositæ.

Pro, Ganga-
r. darum,
quos deuicit
Augustus.

Cetera, quæ vacuas tenuissere carmina mentes
Omnia iam vulgata. quis aut Eurysthea durum,
Aut illandati nesci Bysiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
Hippodamusq̃, humerog, Pelops insignis eburno,
Acer equis: tentanda via est, quæ me quoq̃, possim
Tollere humo, victorq̃, virum volitare per ora,
Primus ego in patriam mecum (modo vita superstit)
Aonio rediens deducam vertice Musas:
Primus * Idumæas referam tibi Mantua palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.
In medio mihi Cæsar erit, templumq̃, tenebit.
Illi victor ego, & Tyrio conspectus in * ostro,
Centum quadryugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alphæum linquens, lucosq̃, Molorchi,
Cursibus, & crudo decernet Græcia castu.
Ipse caput * tonsa folijs ornatus olivæ
Dona feram. iam nunc solemnes ducere pompas
Ad delubra iuvat, caesosq̃, videre iuuenços:
Vel scena ut versis discedat frontibus. utq̃,
Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto
* Gangariarum faciam, victorisq̃, arma Quirini:

Atque

Atque hic undantem bello, magnumq; fluentem
 Nilum, ac naualis surgentes are columnas,
 Addam urbis Asia domitas, pulsamq; Niphatem
 Eidentemq; fuga, Parthum, versisq; sagittis.
 Et duo rapta mari diverso ex hoste trophæa,
 Bisque triumphatas utroque ab litore gentes.
 Stabant & Parij lapides, spirantia signa,
 Assaraci proles, demissaque ab Ioue gentis
 Nomina, Trosq; parens, et Trois Cynibius auctor:
 Inuidia infelix furias amnemque feruorem
 Coccyi metuet, & tortos Ixionis angues:
 Immanemq; rotam, & non exsuperabile saxum.
 Interea Dryadum siluas, saltusque sequamur
 Intactos, tua Macenas baud mellis iussa:
 Te sine nil altum mens incoat: an age segnas
 Rumpere moras: vocat ingenti clamore Cithæron,
 Taygetiq; canes, domitrixq; Epidaurus equorum:
 Et vox assensu nemorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardentes accingar dicere pugna
 Cesaris, & nomen summa tot ferre per annos.
 Tithoni prima quot abest ab origine Cesar.
 Seu quis Olympiaca miratus premia palme
 Pascit equos: seu quis fortes ad aratra iuuenkos:
 Corpora præcipue matrum legat. optima torua
 Forma bonis, cui turpe caput, cui plurima cernix:
 Et crurum tenuis à mento palearia pendent.
 Tum longo nullus lateri modus: omnia magna,
 Pes etiam: & camuris hirtæ sub cornibus aures,
 Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo,

unde
 illud supra,
 Imbellem
 auctis Ro-
 manis arci-
 bus ludum.

Quibus re-
 ligatus ad ro-
 tam est ob
 amplexu lu-
 nonis petitor

Id est, tua
 facti tot an-
 nis celebra-
 buntur, quot
 anni sunt a
 te usque ad
 mundi prin-
 cipiam.

Aut

Aut iuga detractans, interdumq; aspera cornu,
 Et faciem tanto propior, quæq; ardua tota,
 Et gradiens ima verrit vestigia cauda.
 Etas Lucinam, iustosque pari lymenæos
 Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.
 *Cetera nec securæ habilis, nec fortis atris.
 Interea, superat gregibus dum lata iuventus,
 Solue mare: ante in Venerem pecuaria primus:
 Atq; aliam ex alia generando suffice prolem.
 Optima quæque dies miseris mortalibus ani
 Prima fugit: subeunt morbi, tristisq; senectus
 Et labor, & dura rapit inclementia mortis,
 Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
 Semper enim refice: ac ne post amissa requiras,
 Ante veni, & sobolem armento *sortire quotannis,
 Nec non & pecori est idem delictus equivo.
 Tu modò, quos in spem statuis submittere gentis,
 Precipuum iam inde à teneris impende laborem.
 Continuo pecoris generosi pullus in aruis
 Altius ingreditur, & mollia crura reponit,
 Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
 Audet, & ignoto sese committere ponti:
 Nec vanos horret strepitus (illi ardua cervice,
 Argutumq; caput, brevis alvus, obesaq; terga,
 Luxuriatq; toris animosum pectus: honesti
 Spadices glauciq; color deterrimus albis,
 Et giluo) tum, si qua sonum procul arma dedere,
 Stare loco nescit, micat auribus, & tremat artus:
 Collectumq; premens *voluit sub naribus ignem.

Densa

Aetas vel an
 te quatuor,
 vel post de-
 cimum annu

Summiui-
 fra verbum
 à iudicij
 ductum. nam
 subfortiti
 iudices dicū-
 tur, qui alio-
 rum fungun-
 tur officio.

flatu animu
 præstantem
 indicat.

Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.
 At duplex agitur per lumbos spina: canat qui
 Tellurum, & solido grauius sonat ungula cornu.
 Talis Amyclae domitus* Pollucis habenis
 Cyllarus, & quorum Graii meminere poetae,
 Martis equi byuges, & magni currus Achilles.
 Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
 Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
 Pelion binuitu fugiens impleuit acuto (annis
 Hunc quoq; ubi aut morbo grauis, aut iam senior
 Deficit, abde domo: nec turpi ignosce senecta.
 Frigidus in Venerem senio frustra que laborem
 Ingratum trahit: & si quando ad praelia ventum est,
 Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
 Incassum furit. ergo animos, eunq; notabis
 Praecipue: hinc alias artes, prolemq; parentum,
 Et quis cuiq; dolor victo, qua gloria palme.
 Nonne vides, *cum praecipiti certamine campum
 Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus:
 Cum spes arrepta* iuuenum: exsultantq; haurit
 Corda pauor pulsans: illi instans verberare torto,
 Et proni dant lora: volat vis feruidus axis:
 Iamq; humiles, iamq; elati sublimi videntur
 Aera per vacuum ferri, atq; assurgere in auras:
 Nec mora, nec requies: at fulua nubis arena
 Tollitur: humescunt spumantis flatuque sequentum:
 Tantus amor laudum, tanta est victoria cura,
 Primus Erychthonius currus, & quatuor ausus
 Jungere equos, *rapidisq; rotis insistere victor.

Equorū do-
 migor fuit
 Castor. po-
 suit igitur
 fratrem, pro
 fratre poe-
 uce.

Homer. in
 ll. 254.

Aurigarum,
 vel spectan-
 tium.

Rapidus, in
 Servio legi-
 tur, sed opi-
 nor mēdose,

*Fræna Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Æquum uterque labor: æque iuuenemq; magistri
Exquirunt, calidumq; animis, & cursibus acrem:
Quamvis sæpe fuga versos ille egerit hostes,
Et patriam Epeirum referat, fortesq; Mycenæ,
Neptuniquæ ipsa deducat origine gentem.

ab equo Ne-
ptuni, per-
cussione tri-
dentis nato.

Pubentes, in
seruio legi-
tur.

*His animaduersis, instant sub tempus, & omneis
Impendunt curas denso distendere pingui.
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
*Florentesque secant herbas, fluuiosq; ministrant,
Ferraque, ne blando nequeant superesse labori,
Inualidique patrum referant ieiunia nati.*

Die medio.
Ob luxuriæ
segetum.

*Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
Atque, ubi concubitus primos iam nota voluptas
Solicitat, frondesq; negant, & fontibus arcent.
Sæpe etiam cursu quatunt, & Sole fatigant,
Cum grauius tonsis gemit area frugibus, & cum
Surgentem ad Zephyrum palea iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusq; recondat.
Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
Incipit, exactis gravidæ cum mensibus errant.
Non illas grauius quisquam iuga ducere planstris
Non saltu superare viam sit passus, & acri
Carpere præta fuga, fluuiosque innare rapaces.
Saltibus in *vacuis pascant, & plena secundum*

Vacuis, pro
magnis, ple-

Flu-

Flumina muscus ubi, & viridissima gramine ripa
 Speluncæq; tegant, & saxea procubet umbra.
 Est lucos Silari circa, ilicibusq; virentem
 Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asylo
 Romanum est (æstron Gray vertere vocantes).
 Asper, acerba sonans, quo tota exterrita silvis
 Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
 Concussus, siluæq; & sicci ripa * Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribiles exerceuit iras
 Inachia Juno pestem meditata iuvenca.
 Hunc quoq; (nā medijs feruoribus acrior instat)
 Arcebis grauido pecori: armenta q; pasces.
 Sole * recens orto, aut noctem ducentibus astris
 Post partum cura in vitulos traducitur omnis:
 Continuoq; notas, & nomina gentis inurunt,
 Et quos aut pecori malint submittere habendo,
 Aut aris seruire sacris, aut scindere terram,
 Et campum horrentem fractis * inuerrere glebis.
 Cetera pascuntur virides armenta per herbas.
 Tu, quos ad studium, atq; usum formabis agrestem
 Iam vitulos hortare, viamque insistere domandi,
 Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas:
 Ac primum laxos tenui de vimine circlos
 Ceruici subnecte: dehinc ubi libera colla
 Seruitio assuerint, ipsis è torquibus aptos
 Iunge pares, & coge gradum conserre iuuenkos.
 Atque illis iam sæpe rota ducantur * inanes
 Per terram, & summo vestigia puluere signent.
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 f. y.

na, ne incli-
 netur ad
 potum.

Fluvius est
 in Lucania.

Statim.

Scindere
 terram.

Sine pon-
 dere.

In-

Iuuençis.
Siccæ & te-
neras, vnde &
araneærum
telæ vocant
tur siccæ.

Manib' ma-
gistrorum
blande attri-
tantium.
Non dum ab
ânis sumpta
fiducia.

sine pluuijs.

*Instrepat, & iunctos temo trahat areus orbes.
Interca *pubi in domita non g'amina tantum,
Nec *vescas salicæ frondes, vluamq; palustrem,
Sed frumenta manu carpe satæ: nec tibi feta
Mure patrum niuea implebunt mulctralia vacca,
Sed tota in dulces consument vbera natos.
Sin ad bella magis studium, turmasq; feroces:
Aut Alpeba rotis prælabi flamina Pise,
Et Iouis in luo currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos, atq; arma videre
Bellantum, lunosque pati, tractûque gementem
Ferre rotam, & stabulo franos audire sonantes:
Tum magis, atq; magis blandis gaudere magistri
*Landibus, & planse sonitum cernicis amare.
Atq; hæc iam primo impulsus ab ubere matris
Audiat, inq; vicem det mollibus ora capistris
Inualidum, *etiamq; tremens, etiam infans aui.
At, tribus exactis, ubi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusq; sonare
Compositis: sinuetq; alterna volumina crurum,
Sitq; laboranti similis: cum cursibus anras
Prouocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
Æquora vix summa vestigia ponat arena:
Qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
Incubuit, Scythiaq; hiemes, atq; arida differt
Nubila: tum segetes alta, campique natantes
Lentius horrescunt flabris, summaq; sonorem
Dant silua, longique urgent ad litora finctus:
Ille volat, simul arua fuga, simul aquora verrens.*

Hic

Hic vel ad Elai metas, & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas :
Belgica vel molli melius feret effusa collo.
Tum domum crassa magnum farragine corpus
Crescere iam dimitas sinito. namq; ante demandum
Ingentes tollent animos, pressique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.*

*Sed non ulla magis vires industria firmat,
Quam Venerem, & caci stimulos auertere amoris
Sive bouum, siue est cui gravior usus equorum.*

*Atq; ideo tauros procul, atque in sola relegant
Pascua, post montē oppositū, et trans flumina* lata:
Aut intus clausos saturā ad praecepta seruant.*

*Carpit enim vires paulatim vritque videndo
Femina: nec nemorū patitur meminisse, nec herba.
Dulcibus illa quidem allecebris & saepe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna silua formosa iuuenca.*

*Illi alternantes multa vi prelia miscent
Vulneribus crebris: lauit ater corpora sanguis :
Versaq; in obnixos urgentur cornua vasto
Cum gemitu* reboant siluæq; & magnus Olympus.
Nec mos, bellantes una stabulare: sed alter
Victus abit, longēque ignotis exulat oris.*

** Multa gemens ignominiam, plagasque superbi
Vi foris, tum quos amisit inultus amores,
Et stabula adspectans regnis excessit auisis.
Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernix instrato saxa cubili,*

f.ij.

Fron-

*Elis Arcadię
ciuitas, in
qua curule
certamen a-
gitabatur: &
est species
pro genere.*

*Ne sit, facilis
natus.*

*Remigunt.
Pro valde, vt
in epistola
Circinæ, fam.
lib. 6.*

*Multa deos
veneratus, &
Cicero, Non
multa pec-
cis, & hic
lib. 4. Mul-
ta reluctanti.*

Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta.
 Et tentat sese, atque nasci in cornua discit
 Arboris obnixus trunco, ventosq; lacissit
 Ictibus, & sparsa pugnam proludit arena.
 Post ubi collectum robur, vireq; recepta,
 Signa mouet, praecepsq; oblitum fertur in hostem:
 Fluctus ut in medio cepit cum albescere ponto
 Longius, ex altoque sinum trahit, utque volutus
 Ad terras immane sonat per saxa, nec ipso
 Monte minor procumbit: at ima exaestuat unda
 Vorticibus, nigramq; aliè subiecit arenam.
 Omne* adeo genus in terris hominumq;, ferarumq;,
 Et genus aquoreum, pecudes, pictaeque volucres
 In furias, ignemq; ruunt: amor omnibus idem.
 Tempore non alio catulorum * oblita leana
 Senior erravit campis: nec funera vulgo
 Tam multa informes vrsi, stragemq; dedere
 Per silvas, tum saeuus aper, tum pessima tigris.
 Heu male tum Libya solis erratur in agris.
 Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
 Corpora, si tantum notas odor attulit auras?
 Ac neque eos iam frena virum, nec verbera saeva,
 Non scopuli, rupesque cana, atq; obiecta retardant
 Flumina correptos unda torquentia montes.
 Ipse ruit, dentesque * Sabellicus exacuit sus,
 Et pede prosubigit terram, fricat arbore costas,
 Atque hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.
 Quid inuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
 Durus amor? nempe abruptis turbata procellis

Nocte

Otiosa di-
 ctio, ad orna-
 tum inter-
 posita.
 Vi nimij
 amoris.

Sabinus, &
 est species
 pro genere.

Nocte natat caca serus freta: quem super ingens
 *Porta tonat celsi, & scopulis illisa reclamant
 Equora, nec miseri possunt renocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid lynces Bacchi varia, & genus acre luperum,
 Atq; canum? quidque imbelles dant proelia cerni?
 Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumpsere quadrigae.
 Illas ducit amor trans*Gargara, transq; sonantem
 *Ascanium: superant montes, & flumina tranant,
 Continuoque avidis ubi subdita flamma medullis
 Vere magis (qui vere redit calor ossibus) ille
 Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis
 Exceptantq; lenes auras, & saepe sine ullis
 Coniugis vento gravis (mirabile dictu)
 Saxa per, & scopulos, & depressas conualles
 Diffugiunt, non Eure tuos, neque Solis ad ortus,
 In Boream, Canrūq; aut undae nigerrimus Auster
 Nascitur, & pluvio contristat frigore calum.
 Hinc demum hippomanes, vero quod nomine dicūt
 Pastores, *lentum distillat ab inguine virus:
 Hippomanes, quod saepe male legere nouerca,
 Miscueruntq; herbas, et non innoxia verba.
 Sed fugis interea, fugit irreparabile tempus,
 Singula dum capti circumuectamur amore.
 Hoc satis armentis. superat pars altera cura,
 Lanigeros agitare greges, hirtaq; capellas
 Hic*labor: hinc laudem fortes sperate coloni.

f.iii.

Nec

Aer nubib⁹
 plenus, per
 quem iter est
 in celum.

Gargara pro
 quibuslibet
 montib⁹ po
 suit, ut Asca-
 nium pro
 quibuslibet
 fluminibus.

Viscidum.

ad tuenda im
 becilliora
 animalia,

Facili def-
cent in locus
de Lucretio
translatus.

Cum hec
feceris.

Ianuario
mense anni
penultimo.

Ingenti pre-
tio compa-
rentur.

Pro, nimium
cana.

Montis Ar-
cadix, & est
species pro
genere.

*Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam sit, & angustis hunc addere rebus humorē:
Sed me Pernassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: inuat ire iugis, quā nulla priorum:
Castaliā * molli diuertitur orbita clino.*

*Nunc veneranda Pales, magno nunc ore sonādam.
Incipiens, stabulis edico mollibus herbam
Carpere oves, dum nox frondosa reducitur æstas:
Et multa duram stipula, filicumq, manipulis
Sternere subter humum, glacies ne frigida ladat
Molle pecus, febremq, ferat, turpesque podagras:
* Post hinc digressu, inbeo frondentia capris
Arbuta sufficere, & fluvios præbere recentes,
Et stabula à ventis hiberno opponere Soli*

*Ad medium conuersa diem, cum frigidus olim
Iam cadit, * extremoque irrorat Aquarius anno:
Hæc quoque non cura nobis leuiore: tuenda:*

*Nec minor usus erit: quamuis Milesia magno
Vellera * mutantur, Tyrios incocta rubores.
Densior hic soboles: hinc largi copia lactis.
Quam magis exhausto spumaueris ubere mulctas:
Lata magis pressis manabunt ubera mammis.*

*Nec minus interca barbas, * incanæque menta
Cyniphi tondent hirci, setasq, comantes.
Usam in castrorum, & miseris velamina nantis.*

*Pascuntur verò siluas, & summa * Lycei,
Horrentesq, rubos, & amantes ardua dumos.
Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suæque
Ducunt, & gravido superant vix ubere lumen.*

Ergo

Ergo omni studio glaciem, ventosq, niuales.

Quo minor est illis cura mortalis agetas,

Aueres: victumque feres, & virgea latus

Pabula, nec tota clades scemlia bruma,

At verò, zephyris, cum letæ vocantibus, * astitas Caduenerit.

In saltus utrunque gregem, atque in pascua mittes:

Luciferi, primo cum sidere frigida rura

Carpamus, dum manè nouum, dū gramine cauent,

Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.

Iude, ubi quærit sitim coeli collegerit hora,

Et canis querula * rumpent arbuta cicada,

Ad putcos, aut alta greges ad stagna iubeto

Currentem * ilignis potare canalibus undam,

Æstibus at medys umbrosam exquirere vallem,

Sicubi magna * Iouis antiquo robore quercus

Jugentes tendat ramos, aut sicubi nigrum

Illicibus crebris sacra nemus accubet umbra.

Tum tenues dare rursus aquas, & pascere rursus

Solis ad occasum: cum frigidus aëra vesper

Temperat, & saltus respicit iam roseida Luna:

Litora q, Halcyonē resonant, & acanthida dumi,

Quid tibi pastores Libya, quid pascua versu

Persequar? & raris habitata mapalia tectis?

Sape diem, noctemq, & totum ex ordine mensem

Pascitur, itque pecus longa in deserta sine vllis

Hospitijs: tantum campi iacet: omne secum

* Armentarius Afer agit, tectumq, laremq,

Armag, Amyclauq, canē, Cressamq, pharetra.

Non secus ac patrijs ucer Romanis in armis

Iniuſto

Nimio cla-
more.

Ex uiceſa.
ctis.

Omnis e-
nim qua
cus Ioui con
ſecrata.

Abusiue, nam
de gregibus
loquitur.

Fluvius Scythiarum, qui & Daoubius vocatur.

Facilis.

Gutta unde fit stilla.
Abusue pro nubibus nam pruina est matutini temporis frigus.

Iniuncto sub fasce viam cum carpit, & hosti
Ante expectatum positus stat in agmine castris.
At non, qua Scythia gentes Maoticaque unda,
Turbidus & torquens fluentes * Ister arenas,
Quaque redit mediū Rhodope porrecta sub axem.
Illic clausa tenent stabulis armenta, neque vlla
Aut herba campo apparent, aut arbore frondes,
Sed iacet aggeribus niveis informis, & alto
Terga gelu latē, septēque assurgit in vlnas.
Semper hiems, semper spirantes Frigora Cauri.
Tum sol pallentes baud unquam discutit umbras:
Nec cum inuictus equis altū petit athera, nec cum
Precipitem Oceani rubro lauit aquore currum.
Concreverunt subita currenti in flumine cruste,
Undaque iam tergo ferratos sustinet orbes,
Puppiū illa prius patulus, nunc * hospita plaustris,
Æræque dissiliunt vulgo, vestesque rigescunt
Induta, caduntque securibus humida vina:
Et tota solidam in glaciem vertere lacuna,
* Stiriaque impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non secius ære ningit.
Intereunt pecuæ: siant circumfusa * pruinis
Corpora magna bouum: confertoque agmine cervi
Torpent mole noua, & summis vix cornibus extant.
Hos non immissis canibus non cassibus ullis,
Puniceæue agitant pauidos formidine penna.
Sed frustra oppositum trudentes pectore montem,
Cominus obtruncant ferro, graniterque rudentes
Cadunt, & magno lati clamore reportant.

Ipsi in defossis specubus, secura sub alta
 Otia agunt terra, congestaq; robora, totasq;
 Aduoluerè fœcis vltimos, igniq; dedere.
 Hic noctem ludo ducunt, & pocula lati
 Fermento atque acidis imitantur vitea sôbis.
 Talis Hyperboreo septem subiecta trioni
 Gens æffrana virum Riphæo tunditur Euro,
 Et pecudum fuluis volantur corpora scitis.
 Si tibi lanicium cura, primum aspera silua,
 *Lappaq; *tribulique absint. fuge pabula lata,
 Continuog; greges villis lege mollibus albos.
 Illum autem, (quamuis aries sit candidus ipse)
 Nigra subest vdo tantum cui lingua palato,
 Reyce, ne maculis infuscet vellera pullis
 Nascentum, plenog; alium circumspice campo.
 Munere sic niueo læne (si credere dignum est)
 *Pan' Deus Arcadia captam te, Luna, sefellit,
 In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.
 At cui lactis amor, cythisum, lotosq; frequentes
 Ipse manu, falsasq; ferat præsepibus herbas.
 Hinc et amat fluuios magis, & magis ubera tédüt,
 Et salis occultum referunt in lacte soporem.
 Multis iam excretos prohibent à matribus hædos,
 Primaq; ferratis præsignunt ora capistris.
 Quod surgente die mulcere, horisq; diurnis,
 Nocte *premunt: quod iam tenebris et sole cadete,
 Sub lucem exportant calathis (adit oppida pastor)
 Aut parco sale contingunt, hiemiq; reponunt.
 Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed unà

Santa rectorè
 reculans.

A quibus la
 na decerpatur

Mutat sôbu
 læ. non enim
 Pan, sed tady
 mon amat se
 lunam dici-
 tur.

Duris.

Cogunt in
 calcos.

Velo

Omnes e-
nim fere Hi-
spani ab au-
ctores sunt, ut
ait Seruius.

Noctes talis.

Qui nō fa-
cile satiatur.

*Veloces Sparte catulos, acremq; Moloſsum
Paſce ſero pingui: nunquam cuſtodibus illis
Nocturnum ſtabulis firem, incurſuſq; luporum,
Aut impacatos à tergo horrebis* ſeros.
Sape etiam curſu timidos agitabis onagros:
Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Sape volutabris pulſos ſilueſtribus apros
Latratu turbabis agens, montesq; per altos
ſugentem clamore premeſ ad retia ceruum.
Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum
Gulbeneoq; agitare graues nidore chelydros.
Sape ſub immotis præſepibus aut* mala tactu
Vipera delituit, cœlumq; exterrita ſugit:
Aut recto aſſuetus coluber ſuccedere, & umbra,
(Peſtis acerba bouum,) pecoraq; adſpergere virus,
Fodu humum cape ſaxa manu, cape robora paſtor,
Tollentēſq; minas, & ſibila colla tumentem,
Deſpectuſq; ſuga timidum caput abdedit altè,
Cum medi nexuſq; extremēq; agmina cande
ſoluantur, tardosq; trahit ſinus vltimus orbes.
Eſt etiam ille malis Calabri in ſaltibus anguiſ,
Squamæ conſoluens ſuſcitato peſtore terga,
Atq; notu longam maculoſus grandibus aluum:
Qui, dum amnes vlti rumpantur fontibus, & dum
Vere madent vdo terre, ac pluvialibus anſtris,
Stagna colit: ripiſq; habitans, hic piſcibus atram
* Improbus ingluuiſq; n, rariſq; loquacibus explet.
Poſtquam exhausta palus, terraq; ardore debiſcūt,
Exſilit in ſiccum, & flammanſia lumina torquens
Sunt*

Sanit agris, asperq; situ, atque exterritus aflu.
 Ne mihi tum molles sub dino carpere somnos,
 Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas,
 Cum positis nonus exunijs, nitidusq; iuuenta
 Voluitur, aut catalos rectis, aut oua relinquens
 Arduus ad solem, & linguis micat cre trifulcis.
 Morborum quoque te causas, & signa docebo:
 *Turpis oves tentat scabies, ubi frigidus imber
 Altius, ad viciu[m] per sedit, & horrida cano
 Druma gelu, vel cum tonsis illotus adhasit
 Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
 *Dulcibus cecineo fluuijs pecus omne magistri
 Persuadunt, vdisq; aries in gurgite vilis
 Mactatur, missusq; secundo defluit amni:
 At consumm[us] tristi contingunt corpora amurca,
 Et summa miscent argenti, vnaq; sulphura,
 *Isciaq; pices, & pingues unguine ceras,
 Scyllamq; hecotorosq; graue, nigrumq; bitumen.
 Non tamen illa magis praesens fortuna laboru[m] est,
 Quam si quis ferro potuit rescindere summum
 Vltimis osculatur vitium, vniuq; regendo,
 Dum medius adhibere manus ad vulnera pastor
 Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.
 Quin etiam, ima dolor balantum lapsus ad ossa
 Cum furu, atque artus depascitur arida fibris,
 Trostuit in caecos aflu auertere, & inter
 Ima ferire pedis salientem sanguine venam,
 *Bisalta quo more solent, atq; Gelonus,
 Cum fugit in Rhodopen, atq; in deserta Getarum,

Ab afflu.
 nam corpora
 reddit turpia.

Salsa enim
 aqua magis
 pruriginem
 creat.

liquidas quae
 in Ida, Phry-
 giae montz
 nascuntur.

Febrem.

Populi Scy-
 tharum.

Et

Et lac concretum cum sanguine potat equino.
 Quam precul aut molli succedere sepius umbra
 Uideris, aut summas carpentem ignavibus herbas,
 Extremamq; sequi, aut medio procumbere campo
 Pascentem, & fere solam decedere nocti:
 Continuo ferro culpam compesce prius, quam
 'Dira per incantum serpant contagia vulgus.
 Non tam creber, agens hiemem ruit aqnore turbo,
 Quam multa pecudum pestes: nec singula morbi
 Corpora corripunt, sed tota aestiva repente,
 Soemq; gregemq; simul, cunctaq; ab origine gentem.
 Tum sciat aërias alpes, & Norica si quis
 Castella in tumultis, & Iapidis arua Timani,
 Nunc quoque post tanto videat, desertaque regna
 Pastorum, & longe saltus, latèque vacantes.
 Hinc quendam morbo cœli miserranda coorta est
 Tempestas, totoque autumnu incanduit aestu:
 Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
 Corruptaque lacus, infecit pabula tabo.
 Nec via mortis erat simplex: sed ubi ignea venis
 Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
 Rursus abundabat fluidus * liquor, omniâque in se
 Ossa minutatim morbo collapsa traherat.
 Sæpe in honore Deum medio stans hostia ad aram
 Lanca dum nivea circumdatur insula vitta,
 Inter cunctantes cecidit moribunda ministros:
 Aut, si quam ferro mactaverat * ante sacerdos,
 Inde neque impositis ardent altaria fibris,
 Nec responsa potest consultus reddere vates.

Loca posuit
 pro animali-
 bus.

Humor for-
 didus.

Præueniens
 eius mortem

At

Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri,
 Summaque ieiuna sanie infuscantur arena.
 Hinc latis vituli vulgo moriuntur in herbis,
 Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
 Hinc canibus* blandis rabies venit, et quatit agros
 Tassis anhelæ suæ, ac faucibus angit obesus.
 Labitur infelix studiorum, atq; immemor herba
 Victor equus, fontesque auertitur, & pede terram
 Crebra ferit: demissa aures: incertus ibidem
 Sudor: & ille quidem moriturus frigidus: aet
 Pellis: & ad tactum tractanti dura resistit,
 Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
 Sin in processu cæpit crudeſcere morbus:
 Tum verò ardentes oculi, atq; attractus ab alto
 Spiritus interdum gemitu grauis: imaq; longo
 Ælia singultu tendunt: it naribus ater
 Sanguis, * & obsessas fauces præmit aspera lingua.
 Profuit inserto latices infundere cornu
 Leucos: ea visa salus morientibus una.
 Mox erat hoc ipsum exitio, furysq; resti
 Ardebant, ipsique suos iam morte sub ægra
 (Dij meliora pæs, erroremq; hostibus illum)
 Discissos nudis laniabant dentibus artus.
 Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
 Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem,
 Extremosque ciot gemitus, it tristis arator,
 Marentem abiungens fraterna morte iuuentum,
 Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
 Non umbra aliorum nemorum, nō gramina possunt,
 Gram

Vel blandis
 canibus na-
 scitur pesti-
 lentia.

Clausas. aL
 petam vero
 linguā dicit
 ob siccitatem

In sui deside-
riam illice-
re.

Bobus agre-
stibus.

Insidiatur.

Quasi timē-
tes marinam
pestilentiam.

Grata* mouere animum, non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis. at ima
Soluuntur latera, atq; oculos super urget inertes,
Ad terramque fluit deuexo pondere ceruix.
Quid labor, aut benefacta iuuat? quid vomere ter-
fructuasse graues? at qui nō Massica Bacchi (ras
Munera, non illis epula nocuere repostæ.
Frondebis, & victu pascuntur simplicis herba.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæsitæ ad sacra bonæ Iuonis, & *uris
Imparibus auctos, altæ ad donaria currus.
Ergo agre rastris terram rimantur, & ipsis
Vnguibz insodiunt fruges, montesque per altos
Contenta ceruice trahunt stridentia plaustra,
Non lupo insidias explorat ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus* obambulat. acrior illum
Cura domat. timidi dama, ceruique fugaces,
Nunc interq; canes, circum tecta vagantur.
Iam maris immensi prolem, et genus omne natantē
Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
Proluit: insolita* furiunt in flumina Phoca.
Interit & curuis frustra defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis adstantibus hyæri.
Ipsis est ær anibus non aguis, & ille
Precipites alta vitam sub nube relinquunt.
Præterea, nec iam mutari pabula refert:
Quasitæque nocent artes. cessere magistri,

Phyl.

Phillyrides Chyron, Amythaoniusq; Melampus,
 Senu & in lucem Stigis emissis tenebris
 Pallida Tisiphone morbos agit antè, metumq;
 Inque dies anidum surgens caput altius effert.
 Balat pecorum, & crebris mugitibus animes,
 Arentesq; sonant tripe, collesque supini.
 Jamq; cateruatim dat fragem, atq; aggerat ipsi
 In stabulis turpi dilapsa cadinea tabo,
 Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt.
 Nam neq; erat *coriis visus: nec viscera quisquam
 Aut undis abolere potest, aut vincere flamma.
 Nec tondere quidem morbo, illunieque peresa
 Vellera nec telas possunt attingere putres.
 Verum etiam, inuisos si quis tentarat amictus,
 Ardentes* papule atque immundus olentia sudor
 Membra sequebatur, nec longo deinde moranti
 Tempore, contactos artus sacer ignis cedebat.*

Medicina
 inuentor.
 Saturni &
 Phillyre fi-
 lius.

Quippe mor-
 bo putrefac-
 tis.

Carbunculi;

P. VIRGILII MA-
 RONIS GEORGICORVM
 - LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Quarto hoc libro apum curam, mellificijque rationem,
 que pars in generali operis toti*propositi one postrema erat,
 copiosissimè exsequitur cumque argumētum hoc adeo an-
 gustam esset, vt intra paucos versus posset consumi, varijs id
 digressionibus dilatat, iucundisq; translationibus ampli-

ficat,

ficat,

ficat, & exornat. nam & suam quondam apibus rempublice assignat reges ipsis tribuens, castra periora, vrbes, populos, officia, studia, & mores, idque tanta comoditate, ut nunquam iam memor suarum translationum à proposito excedat. Potest autem & hic liber in duas partes secari: in priori enim eius parte propogandarum conseruandarumque apum curam exequitur, in posteriori rationem, qua, cum funditus interierint, denuo possint reparari. Huius inuenti auctorem Aristum quendam pastorem facit: qui primus amissas apes, iugulatis aliquot bouum iugis, creditur reparasse.

Aliud Modestini iurisperiti
argumentum.

*Protinus aëri mellis redolentia regna,
Hyblaas & apes, alueorum & cerea tecta,
Quicq; apibus flores, examina quaeq; legenda,
Indicat, lumentesq; fauos, caelestia dona.*

Rotinus aëri mellis caelestia dona,*

Nam melex
rore colligi-
tur, qui ex
aere de floit
vnde est coe-
lestia dona.

PExsequar. hanc etiam Macenas adspice partem.
*Admiranda tibi lentum spectacula rerum,
Magnarimosq; duces, totiusq; ordine gentis
Flores, & studia, & populos, & praelia diuam.
In tenui labor, et tenuis non gloria, si quem
Numina laua sinunt, audiq; vocatus Apollo.
Principio, sedes apibus, statioq; petenda:
Quo neq; sit ventis aditus, (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neq; oues haediq; petulci
Floribus insulent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.*

Lasciu ex-
ultantes.

Absino

Absint & picti squalentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, Meropésque, aliq; volacres,
Et manibus Progne pectus signata cruentis.
Omnia nam late vastant, ipsasq; volantes
*Ore ferunt, dulcem * asidis immixtis escam.*
At liquidi fontes, & stagna virentia musco
Adsint, & tenuis fugiens per gramina rinus:
Palmarum vestibulum, aut ingens oleaster obumbros,
Ut, cum prima novæ ducunt examina reges
Vere suo, ludeatq; fauis emissæ iuventutis,
Vicina inuictæ decedere ripa calori,
Obumq; hospitibus teneat frondentibus arbor.
In medium, seu stabit iners, seu profluat humor,
Transuersas salices, & grandia conyge saxa,
Pontibus ut crebris possint consistere, & alas
*Pandere ad æstium solem; si forte * morantes*
Sparserit, aut præceptis Neptuno immerferit Euris.
Hæc circum cassis virides, & olentia late
Serpilla, & grauius spirantis copia thyndra
Floreat, irriguumq; bibant violaria fontem.
Ipsa autem, seu corticibus, tibi iuta cauatis,
Seu lento fuerint aluearia vincta texta,
Angustos habeant aditus, nam frigore mella
Cogit hiems, eademq; calor liquefacta remittit.
** Utraque vis apibus pariter metuenda: neque illo*
Nequidquam in tectis certatim tenuia cera
Spiramenta linunt, furoque, & floribus oras
*Explent, collectumque hac ipsa ad * munera gluten*
Et visco, & Phrygia seruant pice lentum I da.

Pullis crude
 libus, qui a-
 pum morte
 nutrantur.

Tardere mo-
 antes ex
 palcius.

Suauiter aliq;
 bi est pro
 male.

Tam caloris
 quâ frigoris.

Officia co-
 gustandarū
 cauernarū.

*Sape etiam, effossis (si vera est fama) latebris,
Sub terra fodere larem, penitusq; reperta
Pumicibusq; canis exesaque arboris antro.
Tu tamen & laui rimosa cubilia limo
Vnge. fouens circum, & raras super inijce frondes.
Neu propius tellis & taxum sine, néne rubentes
Ure fœco caneros, alta non crede paludi,*

Venenatam
arborem, è
qua mel pesti-
simum gignitur
in Bu-
colicis: Sic
tua Cyrcas
fugiant exa-
mina taxos.

Quia, fauis
inuersis, mel
tamen inde
nō funditur.

Obcopiam,
vbique enim
nascitur.

Naturali rati-
one, cuius
causa latet.
quis enim
nouit, cur
aeris sono.

*Aut ubi odor cœni grauis, aut ubi concava pulsa
Saxa sonant, vocisq; offensa resultat imago.
Quod superest, ubi pulsam hiemem sol aureus egit
Sub terras, calumq; æstina luce reclusit,
Illa continuo saltus, siluaq; peragrant,
Purpureosq; metant flores, & flumina libant
Summa leues: hinc nescio qua dulcedine late
Progeniem, nidosq; fouent: hinc arte recentes
Excudunt ceras, & mella*tenacia fingunt:
Hinc, ubi iam emissum caueis ad sidera cali
Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
Obscuramque trahi vento mirabere nubem,
Contemplator: aquas dulces, & frondea semper
Tecta petunt. huc tu iussos asperge saporis,
Trita meliphylla, & ceryntha*ignobile gramen:
Tinnitusq; cie, & matris quate cymbala circum.
Ipse confident medicatis sedibus: ipsa
Intima*more suo sese in cunabula condent.
Sin autem ad pugnam exierint, (nam saepe duobus
Regibus incessit magno discordia motu)
Continuoq; animos vulgi & trepidantia bello
Corda licet longè præscisere. namq; morantes*

Martius ille aris ranci canor increpat, & vox
Auditur, fractos sonitus imitata tubarum.
Tum trepida inter se cecunt, pennisq; coruscant:
Spiculaq; exacuunt rostris, aptantq; lacertos:
Et circa regem, atq; ipsa ad pretoria densa
Miscentur, magnisq; vocant clamoribus hostem.
*Ergo, ubi ver natae sudum, *camposq; patentes,*
Erumpunt portis, concurrunt: athere in alto
Fit sonitus: magnum mista glomerantur in orbem,
Pracipitesq; cadunt. non densior aere grando,
Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
Ipsi per medias acies, in signibus alis,
Ingentes animos angusto in pectore versant.
Usq; adeo obnixi non cedere, dum grauis aut hos,
Aut hos versa fuga victor dare terga cecigit.
Hi motus animorum atq; hac certissima tanta,
**Pulueris exigui iactu compressa quiescent.*
Verum, ubi ductores acie reuocaueris ambos,
Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
Dedo neci: melior vacua sine regnet in aula.
Alter erit maculis auro squallentibus ardens.
(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore
Et rutilus clarus squamis: ille horridus alter
Desidia, latamque trahens inglorius aluum:
Ut binæ regum facies, ita corpora gentis.
Namq; alia turpes horrent, cœn puluere ab alto
Cum venit, & terram sic o spuit ore viator
Aridus, elucent alia & fulgore coruscant
Ardentes auro & paribus lita corpora guttis.

redeant in
alucaria &

Aërē purū,
& liquidum
non nubibus
elatum.

Viso enim
pulvere, tem
pestatem fu-
turam pluri-
um eis no
centem timē

G. ij.

Hac

Ad mella
procreanda,
quia maio-
re viri a-
peritima mel-
lis dulcedine
semperabāt.

Lampasci
natus, quæ
ciuitas est in
Hellesponto

Oppidū est
Campaniæ,
in quo bis in
anno rosa
nascitur.

Deserti at-
que contem-
pti.

Hæc potior soboles hinc cæcis tempore certo
Dulcia mella premet, nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi & domitura saporem.
At cum incerta volant, cælog, examina ludunt,
Contemnuntq; fauos, & frigida tecta relinquunt,
Instabiles animos ludo prohibebis inani:
Nec magnus prohibere labor tu regibus alas
Eripe, non illis quisquam cunctantibus altum
Fre uer, aut castris andebit vellere signa.
Innitent croceis halantes floribus horti,
Et custos furum, atque animum cum falce saligna
* Hellespontiæci seruet tutela Priapi.
Ipse thymum, pinosque ferens de montibus altis,
Tecta serat latè circum, cui talia cura:
Ipse labore manum duro terat: ipse feraces
Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.
Atque equidem extremo mi iam sub fine laborum,
Vela traham, & terris festinem aduertere proram,
Persuam, & pingues hortos qua cætra colendi
Ornaret, cauere, bis feriq; rosaria * Pasti,
Quoque modo potis gauderent intyba riuis
Et virides apio ripa, tortusq; per herbam
Cresceret in ventrem cucumis: nec sera comantem
Narcissum, aut flexi tacuissim vimen acanthi,
Polleniesq; hederis, & amantes litora myrtos.
Namq; sub Oebalie memini me turribus altis,
Qua niger humectat flauentia culta Galeſus,
Coritum vidisse senem: cui pauca * relictæ
Fingera ruris erant: nec fertilis illa iuuentis,

Nec pecori oportuna feges, nec commoda Baccho.

*Hic rarum tamen in dumis olus, albâq; circum
Lilia, verbenasq; premens, vescuq; papauer,
Regum aquabat opes animis, seraq; reuertens
Nocte domum, dapibus mensas onerabat inemptis.
Primus vere rosam, atque autumnino carpere poma.
Et, cùm tristis hiems etiam nunc frigore saxa
Rumperet, & glacie cursus frangeret aquarum,
Ille comam molles iam tum tondebat acanthi,
Æstatem increpitans seram, Zephyrosq; morantes.*

*Ergo apibus fetis idem, atque ex amine multo
Primus abundare, & spumantia cogere pressis
Mella famis: illi lilia, atque uberrima pinus:
Quodque in flore nouo pomis se fertilis arbor
Induerat, totidem autumnino matura tenobat:
Ille etiam seras in versum *distulit vlnos,
Eduramque pirum, & spinos iam pruna ferentes,
Iamq; ministrantem plantanū potantibus umbrā.
Verū hac ipse & iudem spatijs discclusus *iniquis
Prætereo, atque alijs post commemoranda relinquo.*

*Nunc age, naturas apibus, quas Jupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curretum sonitus, crepitantiaque æra secuta,
Diætao cæli regem pauere sub antro.*

Sola communes natos, consortia lecta

*Urbis habent, *magnisque agitant sub legibus aui: Immutabi-*

Et patriam sola, & certos nouere penates:

Venturaque hiemis memores, æstate laborem

Experiuntur, & in medium quæ sita reponunt.

Non pote-
stare: quia
regum mo-
re cibus non
comparatis
utebantur.

Pro trāstulit.

Angustis ut
li s. spacio-
que subit
Sergestus
iniquo.

g.iii.

Nam-

Humorē al-
Iust: ad fa-
bulam, quia
Narcissus
puer in florē
est cōuersus.

Apū festina-
tionem ostē-
dit compa-
ratione Cy-
clopum.

Athenienses
à Cecrope
Atticæ rege,
vbi mella
nascuntur
opima.

Nigri colo-
ris.

Namque alia victu inuigilant, & fœdere pacto
Exercetur agris, pars intra septa domorum
Narcissi * lacrimam, & lenium de cortice gluten
Prima fœtis ponunt fundamina: deinde tenaces
Suspendunt ceras, alia spem gentis adultos
Educunt fœtus: alia purissima mella
Stipant & liquido distendunt nectare cellas:
Sunt quibres ad portas cecidit custodia sortis,
Ing, vicem speculantur aquas, & nubila cœli,
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facta,
Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
Fernet opus, redolentq, thymo fragrantia mella.
Ac * velui lentis Cyclopes fulmina massis
Cum properant, alij taurinis sillibus auras,
Accipiunt, redduntq, alij stridentia tingunt
Aëra lacu, gemit inpositis incudibus Aëna,
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
Innumерum versantq, tenaci serpe ferrum:
Non aliter (si parua licet componere magnis)
* (Acropias innatus apes amor urget habendi,
Munere quamque suo, grandævis oppida cura
Et munire fanos, & Dadala fingere tecta.
At fesse multa referunt se nocte minores.
Crura thymo plena: pascuntur & arbuta passim,
Et glaucas salices, cassiamq, crocumq, rubentem,
Et pinguem tiliam, & * ferrugineos hyacinthos.
Omnibus vna quies operum, labor omnibus vnus.
Manè ruunt portis, nusquam mora, rursus easdem
Vesper vbi è pastu tandem decedere campis

Ad.

Et

gluten
es

facto,

la.

.

.

sim,

.

us.

m

d.

Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
 Fit sonitus, missantq; oras, & limina circum.
 Post, ubi iam thalamis se composuere siletur
 In noctem, fessosq; sopor* suus occupat artus:
 Nec verò à stabulis pluvia impendente recedunt
 Longius, aut credunt calo aduentantibus Euris:
 Sed circum tuta sub mœnibus urbis aquantur,
 Excursusq; breues tentant & sepe lapillos,
 Ut cymba* instabiles fluctu iactante saburræ,
 Tollunt. his sese per mania nubila librant.
 Illum adò placuisse apibus mirabere morem,
 Quòd nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In Venerem solvunt, aut fetus mixibus edunt,
 Verùm ipse folijs natos, & suavis herbis
 Ore legunt: ipsæ regem, paruosq; Quirites
 Sufficiunt, aulaeq; & cerea regna* refigunt.
 Sepe etiam duris errando in cotibus alas
 Attrituere, vtròque animam sub*fasco dedere:
 Tantus amor & rum, & generandi gloria mellis,
 Ergo ipsas quamvis angustæ terminus aui
 Excipiat (neque enim plus septima ducitur æstas)
 At genus*immortale manet: multosq; per annos
 Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.
 Præterea regem non sic Ægyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorū, aut Medus Hydaspes
 Observant. rege incolumi, mens omnibus una est,
 Amisso, rumpere fidem, constructaque mella
 Diripuerunt ipsæ, & crates solvere fauorum
 Ille operum custos: illum admirantur, & omnes

Ipsæ aptus.
 Vt illud
 supra.

Fluctuantes.

Pro figunt.

Onere.

Sæper enim
 aliis aliæ
 succedunt.

Mellis colli-
 gendi tam
 studiosæ.

Divinos
spiritus.

Dissolui, &
redire ad
originem
suam.

Quasi maiestatis plenam
augustum
enim proprie
tectum
est augurio
cōsecratum.

Preuia, quę
possunt laetare.
Volnera.

Per noctem
vagantibus.
Stellio, &c.

Circumstant frontibus densis stipantq; frequentes,
Et saepe attollunt humeris; & corpora bello
Obiectant, pulcrumq; petunt per vulnera mortem.
His quidam signis, atque hac exempla securi,
Esse apibus partem diuinae mentis, & haustus
* Æthereos dixere: deam namq; ire per omnes
Terrasq;, tractusq; maris, cælumq; profundum:
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemq; sibi tenues nascentem arcessere vias,
Scilicet * huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum; sed viua volare
Sideris in numerum, atque alto succedere cælo,
Si quando sedem * a gustam: seruaq; mella
Theauris relines. prius hausit sparsus aquarum
Ora foue, fumosq; manu prætende sequaces.
Bis grauidos cogunt fetus, duo tempora messis
Taygete simini os terris ostendit honestum
Pleias, & Oceani spretos pede rēpalis amnes.
Aut eadem sidus fugiens ubi piscis exquirit,
Tristior hibernas cælo descendat in undas.
Illis ira modū supra est: læsaq; venenum
Morsibus inspirant, & spicula * caca relinquunt
Affixa venis, animasq; in * vulnere ponunt.
Sin duram metues hiemem, parcesq; futuro,
Contusosq; animos, & res miserabere fractas:
At siccire thymo; ceraq; recidere inanes
Quis dubitet? nam saepe fumos ignotum adedit
Stellio * lucifugis congesta cubilia blattis:
Immunisq; seorsus aliena ad pabula fucus,

Aut

Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis :
 Aut dirum tinea genus, aut * inuisa Minerva
 In foribus laxas suspendit aranea casses.
 Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
 Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
 Complebuntque fores, & floribus horrea textent.
 Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
 Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo;
 Quod iam non dubys poteris cognoscere signis :
 (Continuò est agris alius color : horrida vultum
 Deformat macies : tum corpora luce carentium
 Exportant tectis, & tristia funera ducunt :
 Aut ille pedibus connexa ad limina pendent;
 Aut intus clausis cunctanter in edibus omnes.
 Ignauaq; fame, & contracto frigore pigra.
 Tum sonus auditur grauior, tractimq; susurrant :
 Frigidus ut quondam siluis immurmurat * auster :
 Ut * mare sollyptum stridet refluentibus undis :
 Aestuat ut lausis rapidus fornacibus ignis.)
 Hic iam Galbaneos sua lebo incendere odoris,
 Mellâque arundineis inferre canalibus, vliro
 Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit & tunsam galle admiscere saporem,
 Arenteq; rosas, aut igni pingua multo
 Defruta, vel Pythia passos de vite racemos,
 (ecropiumq; thymum, & graue olentia centzura.
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 Fecere agricola, facili querentibus herba.
 Namque * uno ingentem tollit de cespite siluam.

Quia puella
 Lydia, Mi-
 neruata lani-
 ficio prouo-
 care ausa, in
 hoc animal
 ab ea con-
 uersa est.

Tres compa-
 rationes si-
 gulis com-
 plexus est
 versibus,
 quas Homer-
 bus.

* Imo.

A II-

In viriditate
foliorum.

Fluvius Gal-
lic, unde a
mello dictus
flos, quia plu-
rimus ibi
nascitur.

Brenib' na-
tigiis, qui-
bus utuntur
cum stagna-
verit Nilus.

Pro multum
sic lib. 3.
Multum ge-
mens igno-
miniam.

*Aureum ipse: sed in folijs, quæ plurima circum
Funduntur, viola: * subluce purpura nigra.
Sæpe deum nexis ornata torquibus ara:
Asper in ore sapor: tonsis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina * Mella.
Huius odorato radices incoque Baccho,
Pabulaq; in foribus plenis appone canistris.
Sed, si quem proles subito defecerit omnis,
Nec, genus unde nona stirpis renovetur, habebit:
Tempus, & Arcadij memoranda inuenta magistri
Pandere, quoque modo, casis iam sæpe iuencis,
Insincerus apes tulerit error, altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam, quæ Pellai gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circumpectis vebitur sua rura * phælis,
Quaq; pharetrata vicinia Persidis urget,
Et viridem Ægyptum nigra secumq; arena,
Et diversa ruens septem discurrit in ævum,
Usque coloratis amnis denexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio iacet arte salutem.
Exiguus primum, atque ipsos contractus ad usus
Eligitur locus: hunc angustique imbrice tecti
Parietib; q; premunt arctis, & quattuor addunt
Quattuor à ventis obliqua luce fenestras.
Tum vitulus bima curvans iam cornua fronte
Queritur: huic gemine nares, & spiritus oris
* Multa reluctanti obstruitur, plagisq; preempto
Tansa per integram solvantur viscera pellem.*

Sic

Sic positum in clauso linguunt, & ramea costis
 Subiiciunt fragmenta, thymum, casiasq; recentes.
 Hoc geritur, zephyris primum impellentibus undas
 Antè nouis rubeant quàm prata coloribus, antè
 Garrula quàm ignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus humor

Æstuat, & visenda modis animalia viris,
 Trunca pedum primo, mox & stridentia pinnis

* Miscetur, tenuemq; magis magis aëra carpunt, Inter se con-
 Donec, ut æstiuus effusus nubibus imber, ueniunt pin-

Erupte, aut ut neruo pulsante sagitte,
 Prima leuis ineunt, si quando prælia Parthi.

Quis deus hanc, Musa, quis nobis extudit artem? * Captant.

Vnde noua ingressus hominum experientia cœpit? Nullo enim
 Pastor Aristæus, fugiens Peneia tempe, docente, ars
 Amissis (ut fama) apibus morboque, femæque, per usum re-
 Tristis ad ex-: gmi sacrum caput astitit amnis, pta.

Multa quæ, sis, atq; hac effatus voce parentem.

Mater Cyrenis, mater, quæ gurgitis huius Penci flumi-
 Ima tenes, quid me præclara stirpe deorum nis,

(Si modò, quæ phibes, pater est Tymbræus Apollo)

* Inuisum fatus genuisti? aut quò tibi nostri Homer, in
 Pulsus amor? quid me cælum sperare inebas? ll. 8.

En etiam hunc ipsum vite mortalis honorem,

Quem mihi vix frugum, & pecudum custodia solers,

Omnia tentanti, extuderat, te matre relinquo.

Quum age, et ipsa manu felices erue siluas:

Fertilis

Fer stabulis inimicum ignem, atq; interfice menses:

Ure sata, & validam in vites molire bipennem:

Tanta

Homerus in
ll. 202.
Largo, co-
piolo.
Ex. 6. Iliad.
& Theog.
Hesiod.

Venantium
habitu vena-
trices enim
nymphe
multæ.

Quia fons
Arethuse
dulcia fluen-
ta inter me
dios habet
fuitus.

Home. in
ll. 264.

Tanta mea si te ceperunt tadia laudis.

*At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit. eam circum Milesia videra nymphe
Carpebant hyali* saturo fucata colore,
* Drymōque, Xanthoq, Ligeaque, Phylodotēque
Casariam effusa nitidam per candida colla,
Nesae, Spiōque, Thaliāque, Cymodotēque,
Cydispeq, & flava Lycorias, altera virgo,
Altera ium primo Lucina experta labores:
Chioque, & Beroe soror, Oceanitidis amba,
Amba auro, pictis* incinctæ pellibus amba,
Atq, Ephyre, atque Opis, atque Asia Deiopea,
Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
Inter quas curam Chymene narrabat inanem
Vulcani, Martiq, dolos, & dulcia furta,
Aque Chao densos diuinum numerabat amores.
Carmine quo capta, dum fisis molliq, pensa
Deuoluunt, iterum maternas imph, aures
Luctus Aristæi, vitreisq, sedilibus omnes
Obstupuer: sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens, summa flauum caput* extulit vnda.
Et procul, o gemitu non frustra exterrita tanto
Cyrene soror, ipse tibi tua maxima cura
Tristitu Aristæus Penei genitoris ad undam
Stat lachrymans, & te crudelem nomine dicit:
Huic perculsa noua mentem formidinet mater,
Duc age, duc ad nos, fas illi lumina diuinum
Tangere, ait: * simul alta iubet discedere latè
Flumina, qua iuuenis gressus inferret. at illum*

Car.

Curuata in montis faciem circumstetit unda,
 Accepitq; sinu vasto, misiq; sub amnem.
 Iamq; donum mirans genitricis, & humida regna
 Speluncisq; lacus clausos, lucosq; sonantes,
 Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
 Omnia sub magna labentia flumina terra
 Soritabat diuersa locis; Phasimq;, Lycumq;,
 Et caput, unde altis primum se erumpit Eusepius:
 Unde pater Tyberinus, & unde Aniena fluens,
 Saxosumq; sonans Hispania, Misissq;, Caicus,
 Et gemina austrum taurino cornua vultu
 Eridanus, quo non alius per pingua culta
 In mare pupureum violentius influit amnis.
 Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
 Peruentum, & nati fletus cognouit inanes
 Cyrene, manibus liquidos dant ordine fontes
 Germane, tonsisq; ferunt mantalia villis.
 Pars epulis onasq; ut mensasq; plena reponunt
 Poculi: Parcais adolesunt ignibus ara.
 Et mater, cape Nilonq; carthesia Bacchi,
 Oceano libemus, ait simul ipsa precatur
 Oceanumq; patrem rerum, nymphasq; sorores,
 Centumque siluas, centumque flumina seruant.
 Ter liquido ardentemq; persudit nectare Vestam:
 Ter flumina ad summum tecti subiecta reluxit:
 Omne quo sitiens animum sic nicipit ipsa.
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
 Ceruleus Proteus, in equum qui piscibus equor,
 Et iuncto bipedana curru metitur equorum.

Qui sunt
 fontium &
 fluuiorum
 receptacula.

Nigrum, ex
 altitudine
 scilicet.

Poculorum
 genera.

Vinum pu-
 rissimum
 in ignem
 infudit.

Dixerim
 minimi pri-
 ma parte

Hu

equi sunt,
postrima pis-
ces.

Homo in
lli. 4.

Magnis, ut
cui turpe ca-
put.

Quæritur
enim ab ora-
culis causa
mali, & reme-
dium.

Pro sua.

Vixit enim
ut ad viden-
dum numen
fieret idone-
us.

Hic nunc Emathia portus, patriamque reuiste
Pallenen, hunc & nympha uenerantur, et ipse
Grædeus Nereus. * nouit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur,
Quippe ita Neptuno visum est: immania cuius
Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas.
Hic tibi, nate, prius vinclis capiendus. ut omnem
Expediat morbi * causam, * euentusq; secundet.
Nam sine vi non vlla dabit præcepta: neque illum
Orando flectes. vim duram, & vincula capto
Tende: doli circum hæc demum frangentur inanes.
Ipsa ego te, medios cum sol accenderit æstus,
Cum situnt herbae, et pecori iam gratior umbra est,
In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
Se recipit, facile ut somno aggrediare iacentem.
Verum ubi correptum manibus, vinclisq; tenebis:
Tum varia illudent species, atque ora ferarum
Fiet enim subito sus horridus. * & tigris,
Squamosusque draco, & fulua cerberæ leana:
Aut acrem flamma sonitum dabit: atq; ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues, dilapsus abibit.
Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto, nate, magis contende tenacia vincla:
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris incepto tegeter cum lumina somno.
Hæc ait, & liquidum ambrosia * perfudit odorem,
Quo totum nati corpus perduxit. at illi
Dulcis compositis spirant crinibus aura,
Atq; habilis membris venit vigor. est specus ingentis
Ex

Exe si latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inq, sinus scindit sese vnda reductos :

* Deprensus olim statio tutissima nantis.

Intus se vasti Proteus tegit obice saxi.

Hic iuuenem in lacubris anersum a lumine nymphæ

Collocat: ipsa procul nebulis obscura recessit.

Iam rapidus, torrens sitientem * Sirius Indos

Ardebat cælo, & medium sol igneus orbem

Hauserat: arebant herba, & cava flumina siccis

Faucibus ad limum radij tepe facta coquebant :

Cum Proteus consueat petens è fluctibus antra

Ibat: cum vasti circum gens humida ponti

Exultans, rorem latè dispergit amarum.

Sternunt se somno diuersi in litore phoca.

Ipse, velut stabuli custos in montibus olim,

Vesper ubi è pastu vitulos ad tecta reducit,

Auditq, lupos acunt balatibus agni,

Consedit scopulo medius, numerumq, recenset.

Cuius Aristæo quoniam est oblata facultas,

Vix desessa senem passus componere membra,

Cum clamore ruit magno, maniciq, iacentem

Occupat, ille sue contra non immemor artis,

Omnia transformat, sese in miracula rerum,

Ignemq, horribilemq, feram, fluniumq, liquentem.

Verum, ubi nulla fugam repperit fallacia, victus

In se redit, atq, hominis tandem ore locutus.

* Nam quis te iuuenem confidentissime, nostras Pro quisq,.

Iussis adire domos? quidue hinc petis, inquit? at ille Homerus in

Scis Proteus, scis ipse: neque est te fallere cuiquam: 11.9.

h.j.

Sed

Periclitanti-
bus.

Stella in ore
canis.

Alta, Luca.

Deferuere
cauo tento-
ria fixa Le-
mano,

*Sed tu desine velle. deum praecepta fecti
Venimus huc, lapsis quasitum oracula rebum.
Tantum effatui. ad haec vates vi deniq, multa
Ardentes oculos intorsit lumine glauco,
Et grauitor frendens sic fatis ora rescluit.*

Non humi-
lis, sed ma-
gni.

** Non te nullius exercent numinis ira :
Magna lues commissa: tibi has miserabilis Orphum
Haud quaquam ob meritum poenae, nisi fata resistent,
Suscitat, & rapta grauiter pro coniuge seuit.
Illa quidem, dum te fugeret per flumina praeceptis,
Immanem ante pedes hydrum meritura puella,
Seruantem ripas, alta non vidit in herba.*

Ex persona
poetae. nam
postea Rhe-
sus eam re-
gionem te-
nuit.

Tenarus La-
eon pro-
montorium
circa finem
Macedoniae
ad inferos
descensus
esse dicitur.

*At chorum aequalis Dryadam clamore supremos
Implerunt montes, flerunt Rhodopeae arces,
Aliaq, Pangea, & Rhesi mauortia tellus,
Atque Geta, atque Hebrus, atq, Aetnas Orithyia.
Ipsae caua solans agrum testudine amorem,
Te dulcis coniux, te solo in litore secum,
Te veniente die, te decedente canebat :*

** Tanarui etiam fauces, alta hostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, maneq, adiit, regemq, tremendum,
Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commota Erebi de sedibus imis
Umbra ibant tenues, simulacraque, luce carentum,
Quam multis in siluis animum se milia condunt,
Vesper ubi, aut hibernus agit de montibus imber.
Matres, atq, viri, defunctaq, corpora vita
Magnanimum heroum, pueri, innuptaq, puellae,*

Impo-

Impositisq; rogis inuenes ante ora parentum.

Quos circum limus niger, & deformis arundo

Cocytis, tarda que palus innabilis vnda

Aligat, & nauies Styx interfusa coërcet.

Quia ipsa stupuere domus, atque intima leti

*Tartara ceruleasq; *impece crinibus angues.*

Eumenides: tenuitq; inhians, tria Cerberus ora

*Atque Ixiones *vento rota constitit orbis.*

Iāq; pedem refrens, casus euaserat omnes;

Redditq; Euridice superas veniebat ad auras,

Pone sequens; nāq; hanc dederat Proserpina legē)

Cū subita incantum dementia cepit amantem,

Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes,

Restitit, Euridicēq; suam iam luce sub ipsa

*Immemor ben, victusq; *animi respexit. Vbi omnis*

Effusus labor; atque immitis rupta tyranni

Fœdera, terque fragor stagnis auditus auernis.

Illa, quis & me, inquit miseram, & te perdidit Or-

Quis tantus furor? en iterū crudelia retro (phœ,

Fata vocant, conditque natantia lumina somnus:

Itaque vale: feror ingenti circumdata nocte,

**Inualidasque tibi tendens, ben non tua, palmas.*

Dixit, & ex oculis subito, cœsumus in auras

Commistas tenues, fugit diuersa, neque illum,

Prensantem nequidquā umbras & multa volentem

Dicere, præterea vidit: nec portitor Orci

Amplius obiectam passus transire paludem.

Quid faceres? quo se, raptā bis coninge, ferret?

Quo flecti manes, qua numina voce moueret?

Inuolutæ,
implicite.

Cum vento
intellige.

Ut illud
præstans a-
nimi.

In vmbre te-
nuitatem re-
ductæ.

Sine inter-
missione.
Pro quavis
aue, species
pro genere.

Nuptijs eius.

Pulcra, can-
dida.

Subaudi, ter-
rita est.

*Ille quidem Stygia habet iam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent * ex ordine menses
Rape sub aërea, deserti ad Stremonis undam
Fleuisse, & gelidis hac euoluisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
Qualis populea mœrens philomela sub umbra
Amisos quatitur fetus : quos durus arator
Observans nido implumes detraxit. at illa
Flet noctem, ramoque, sedens miserabile carmen
Integrat & mœstis latè loca quæstibus implet.
Nulla Venus, nulliq; animum flexere Hymenai.
Solut Hyperboreas glacies, Tanaimq; nivalem,
Arnaq; Ripheis nunquam viduata pruinis
Lustrabat, raptam Eurydicen, atq; irrita Diti
Dona querens, spectata Cydoni quo * munere matris
Inter sacra Deum, nocturnaq; orgia Bacchi
Discerptum latos iuvenem sparsere per agros.
Tum quoq; * marmorea caput à cernice reuulsum,
Gurgite cum medio portans Otagricus Hebrus
Volueret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen, anima fugiente, vocabat :
Eurydicen toto referebant flumine ripa.
Hac Proteus : & se iactu dedit aquor in altum,
Quaq; dedit spumantem undam sub vertice torisit.
At non * Cyrene : namq; ultro affata timentem.
Nate, licet tristes animo deponere curas.
Hac omnis morbi causa : hinc miserabile nympha,
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium misere apibus : tu munera supplex*

Tende,

Tende, petens pacem, & faciles venerare Napeas.

Namq; dabunt ueniam votis, irasq; remittent.

Sed modus orandi qui sit, prius ordine dicam.

Quatuor eximios præstanti corpore tauros,

Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycei,

*Delige, & * intacta totidem cernice iuuenas.*

Quattuor his aras alta ad delubra dearum

Constituæ, & sacrum iugulis demitte cruorem,

Corporaque ipsa boum frondoso desere luo.

Post, ubi nona suos aurora ostenderit ortus,

Inferias Orphei Lethæa papauera mittes,

Et nigram mactabis ouem, lucemque reuises.

**Placatam Eurydicen vitula *venerabere cesa.*

Haud mora: continuo matris præcepta facissit:

Ad delubra venit, monstratas excitat aras:

Quattuor eximios præstanti corpore tauros

Ducit, & intacta totidem cernice iuuenas.

Post, ubi nona suos aurora induxerat ortus,

Inferias Orphei mittit, lucemque reuisit.

Hic uerò subitum, ac dictu mirabile monstrans

Adspiciunt liquefacta boum per viscera toto

Stridere apes utero, & ruptis efferrere costis,

Immensasque trahi nubes, tamque arbor e summa

*Confluere, & lentis *unam demittere ranis.*

Hæc super aruorum cultis pecorumque canebam,

Et super arboribus, Casar dum magnus ad altum

Fulminat Esphratem bello, victorque volentes

*Per populus dat iura, viamque affecta: *Olympo.*

Illo Vergilium me tempore dulcis alebat

h. iij.

Par-

Exorabiles,
ad ignoscē-
dum para-
tas.

Indomita.

Hypallage,
pro veneratâ
placabis.

In morem
vulq; defluere.

Præparat sibi
diuinos ho-
nores.

*Parthenope studijs florentem ignobilis ori;
Carmina qui lusi pastorum, audaxq; iuuenta,
Tytyre te patula, cecini, sub tegmine fagi.*

Georgicorum finis.

P. VIRGILII MA-
RONIS AENEIDOS
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Troia capta Aeneas, Anchisæ, & Veneris filius vir singu-
lari pietate parique fortitudine præditus, dum erroris sui
anno septimo per mare Tyrrhenû à Scicilia in Italiam na-
uigat, immissa ab Aeolo rege ventorum, rogatu Iunonis,
grauissima tempestate, ad Libicum latus appellitur. egres-
susque in terram septem ingenti magnitudine ceruos sa-
gittis prostermit, singulosque in singulas naues (tot enim ex
disperfa classe collegerat) æqualiter distribuit: sociosque
deinde, longis iam erroribus fatigatos, spe futuræ quietis
ad tolerandum quod reliquum erat laboris, hortatur. Interca
Venus Aeneæ sui Troianorûq; causâ apud Iouem agit, om-
niumq; calamitatum illarum causam Iunoni imputat. Iu-
piter contra, reuerata fatorum serie, spe felicitis posteritatis,
potentique Romanorum, filiz dolorem consolatur. Cu-
ius oratione confirmata Venus Aeneæ suo locorum igna-
ro, & explorandę regionis causa huc illuc oberranti, sese
obuiam præbet, nauesq; dispersas saluas esse nuntiat: osten-
ditque non procul illinc abesse Carthaginem: quam tunc in
ijs locis condebat Dido. Aeneas itaque matris beneficio ca-

ua nube cinctus, vna cum Achate Carthaginem ingreditur
vbi & socios saluos reperit, & à Didone benigne excipitur.
Venus tamen, quòd neque Iunonio hospitio, neque mulie-
bri inconstantia satis fideret, sopito in Idaliae lucis Afcanio,
pro eo Cupidinem substituit, qui inter amplexus & oscula
latenter reginae amorem inspirat Aeneae,

Aliud Argumentum. *

*Aeolus immittit ventos, Junone precante,
Troianosq; vagos Libycas expellit ad oras.
Aeneam recipit pulchra Carthagine Dido,
Cui venus Afcany sub imagine mittit Amorẽ.*

*Lle ego, qui quondam gracili modulatus
aueua*

*Carmen, & egressus siluis, vicina coegi,
Vt quamuis auso paverent arua colono,
Gratum opus agricolis. At nunc horrentia Martis
*Arma, virumq; cano, Troia qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Laviniaq; venit
Litora, multum ille & terris iactatus, & alto,
Vi superum, saue memorem Junonis ob iram,
Multa quoque & bello passus, dum conderet urbem
Inferretq; deos Latio: genus unde Latinum,
Albanig; patres, atque alta moenia Roma.
Musa mihi causas memora, quo numine leso,
Quidue dolens regina deum, tot voluere casus,
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit. tantane animis coelestibus ira?*

h. iij.

Urbs

*Hysteron
proteron.
ad Homeri
exemplum.
primum e-
nim de errori-
bus Aeneae,
deinde de
bello in Ita-
lia gesto
scripse.*

Non cōtern-
pra sed in
secundis ha-
bita.

Vna enim
loquitur, al-
tera scribit,
tertia fila
deducit.

Homerus in
Il. 263.

Ob ministe-
rium pocu-
lorum, ad
quod rece-
ptus est, re-
metra Hebe,
Iunonis filia.

De vna lo-
quitur Aia.

Urbs antiqua fuit, Tyri tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tiberinaq; longe
Ostia, diues opum studiisq; asperrima belli:
Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam,

* Posthabita coluisse, Samo hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus esse,
Si qua fata sinant iam tum tenditq; fouetq;
Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
Audierat, Tyreas olim qua verteret arces:
Hinc populum late regem, belloq; superbum
Venturum excidio Libya, sic* vulnere Parcas.
Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Troiam pro caris gesserat Argis,
Nec dum etiam causa irarum sanguis dolores
Exciderant animo: manet alta mente repostum
Inditum Paridis, spretaq; iniuria forma,
Et genus inrisum, & rapti Ganymedis* honores:
His accensa super, iactatos aequore toto
Troas reliquias Danaium, atque immitis Achilli,
Arcebat longe latio: multosq; per annos
Errabant acti fati maria omnia circum:
Tanta molis erat Romanam condere gentem.

UIX è conspectu Sicula telluris in altum
Vela dabant lati, & spumas salis arc ruebant,
Cum Iuno aternum seruans sub pectore vulnus.
Hac secum, mène incepto desistere victam?
Nec posse Italia Teucrorum auertere regem?
Quippe vetor fati. Pallasne exarere classem
Argiunum, atque ipsos potuit submergere ponto,

Vnum

Unius obnoxam, & furias Aiaces Oilci?
 Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem,
 Dissicitq; rates, eueritq; æquora ventis.
 Illum exspirantem transfixo pectore flammæ
 Turbine corripuit, scopulôque infixit acuto.
 Ast ego, quæ diuinum incedo*regina, Iouisq;
 Et soror, & coniax, una cum gente tot annos
 Belli gero. & quisquæ nunc Iunonis adoret
 *Pratercæ? aut supplex aris imponat honorem?
 Talia flammato secum dea corde volutans,
 Nimbôrû in patriam, loca*seta furcibus Austris,
 Æoliam veni, hic vasto rex Æolus antro
 Luctantes ventos, tempestatesq; sincras
 Imperio premit, ac vinculis, & carcere frenat.
 Illi indignantes magno cum murmure motis
 Circum claustra fremunt celsa*sedet Æolus arce,
 Septra tenens, molliq; animos, & temperat iras.
 Nisi faciat, maria, ac terras, cælumq; profundum
 Quippe ferant rapidi secum, verrantq; per auras.
 Sed pater omnipotens speluncis abdidit atris,
 Hoc metuens:*molemq; & *montes insuper altos
 Imposuit, regemq; dedit, qui fidere certo
 Et premere, & laxis sciret dare infusus habenas.
 Ad quem tum Iuno supplex his vocibus usa est.
 Acole(namq; tibi diuinum pater, atq; hominum rex
 Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento).
 Gens inimica mihi Tirrhenum navigat æquor,
 Illum in Italiam portans,*victosq; penates.
 Incute vim ventis, submersasq; obrue puppes,

h. v.

Aut

cis nane: sed
 totum pro
 parte ad in-
 uidiâ posuit.

Homerus in
 11. 32.

Id est po-
 stea, ut alibi
 quoque.

Plena gra-
 uida.

Nô oritur,
 sed currit.

Id est, molē
 montis, ut
 alibi, Pateris
 libanus &
 auro.

Ergo con-
 temnendos.

Homer. in
Il. 94. 156.

Motus enim
acris. i. Iuno
nis ventos
creat, quibus
praestitit Acol.
Homerus
Od. 46.

Homerus in
Od. 46.

Homerus in
Od. 173.

*Aur age diuersas, & disijce corpora ponto.
 *Sunt mihi bis septem praestanti corpore nymphae:
 Quarum, qua forma pulcerrima, Deiopeiam
 Connubio iungam stabili, propriamq; dicabo.
 Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat, & pulchra faciat te prole parentem:
 Aeolus hac contra. Tuus, o regina, quid optes,
 Explorare labor: mihi iussa capescere fas est.
 Tu mihi quodcumq; *hoc regni, tu sceptrum, & onemq;
 Concilias. tu das epulis accumbere diuum:
 Nimborumq; facis, tempestatumq; potentem.
 Hac ubi dicta, *cauum conuersa cuspide montem
 Impulit in latus: at venti, velut agmine facto,
 Qua data porta ruunt, & terras turbine perflant.
 Incubnere mari, totumq; a sedibus imis
 Vna Eurumq; Notumq; ruunt, creberg; procellis
 Africus, & vastos voluunt ad litora fluctus.
 Insequitur clamorq; virum, stridorq; rudentium.
 Eripiunt subito nubes caelumq; diemq;
 Tenebrarum ex oculis: ponto nox incubat atra.
 Intonuere poli, & crebris micat ignibus aether,
 Presentemq; viris intentant omnia mortem.
 Exemplo Aeneas soluntur frigore membra:
 Ingenit, & duplices* tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert: o terq; quaterque beati,
 Quois ante ora patrum Troia sub mœnibus altis
 Contigit oppetere: o* Danaum fortissime gentis
 Tydide, me ne Iliacis occumbere campis
 Nō potuisse, tuâque animâ hâc effundere dextra?*

Seneca

*Senu ubi * Ecce telo iacet Hector, ubi ingens* Homeri. in
Sarpedon; ubi tot Simois correpta sub undis Illa. 119
Scuta virum, galeasq; & fertia corpora voluit.
Talia iactante stridens Aquilone procella
*Velum * aduersa ferit, fluctusq; ad sidera tollit.* Contrarius
Franguntur remi: tum proa auertit, & undis enim est
Dat latus: insequitur cumulo praeceptus aqua mons. Aquilo in
Hi summo in fluctu pendunt: his unda dehiscens Italiam cum-
Terram inter fluctus aperit: furit aestus arenis. tibus.
*Tres notus abreptas in saxa * latentia torquet:*
Saxa vocant Itali medius qua in fluctibus aras: Ob tempe-
Dorsum immane mars summo. tres Euram ab alio statem.
In breuia, & Syries urget. (miserabile visum)
Illuditque vadis, atque aggere coegit arena.
Vnam, quae Lycios, fidumq; vehebat Oronem,
Ipsius ante oculos ingens à vertice pontus
*In * puppim ferit: excutitur, pronusq; magister* Homeri. in;
Voluitur in caput, aeth illam ter fluctus ibidem Od. 110.
Torquet agēs circū, et rapit vorat equore vortex.
** Appareant rari nantes in gurgite vasto:* Homerus in
Arma virum, tabulaq; & Troia gaza per undas: Od. 110.
Iam validam Ilionem nauem, iam fortis Achate,
Et qua vectus Abas, & qua grandaeuus Alcthes,
*Vicit * hiems: laxis laterum compagibus omnes* Vis venti.
Accipiant inimicum imbrem, rimisq; futescunt:
Interea magno misceri murmure pontum,
Emissamq; hiemem sensit Neptunus, & imis
Stagna refusa vadis: grauius commotus, & alto
Prospiciens, summa placidum caput extulit unda.
Disis-

Homerus in
Il. 160.

Homer. in
Ilia. 18.

Sermo im-
perfectus, irā
indicans.

Homer. in
Ilia. 163.

Homer. in
Ilia. 137.
Tempestati
morum po-
puli com-
parat.

Vectus, per
mania, cœlo
sereno.

*Disiectam Aenea toto *videt aquore classem,
Fluctibus oppressos Troas, cœlique ruina.*

**Nec latere doli fratrem Junonis, & ira.
Eurum ad se, zephyrumq; vocat: debinc talia fatur
Tanta ne vos generis tenuit fiducia vestri?
Iam cœlum, terramq; meo sine numine venti
Miscere, & tantas audetis tollere moles?*

**Quos ego: sed mores praestat componere fluctus:
Post mihi non simili pœna commissa luetis,
Maturate fugam, regique hac dicite vestro:
*Non illi impersum pelagi, seuumq; tridentem,
Sed mihi sorte datum. tenet ille immania saxa,
Vestras Euro domos, illa se iactet in aula
Æolus, & clauso ventorum carcere, regnes.
Sic ait, & dicto citius tumida aquora placat,
Collectasque fugat nubes, solemq; reducit.
Cymothoe simul, & Truon adnixus acuto
Detrudunt naves scopulo: lenat ipse tridentis,
Et vastas aperit Syrtes, & temperat aquor,
Atque *votis summas lenibus perlabitur undas.*

*At, veluti magno in populo cum sepe coorta est
Seditio, sauitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces, & saxa volant, furor arma ministrat,
Tum pietate gravem, ac meritis si forte virū quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant,
Ille regis dictis animos, & pectora mulcet:
Sic cunctus pelagi cecidit fragor, aquora postquam
Prospiciens genitor, cœloque *inuestus aperto
Flectit equos, curritque volans dat lora secundo.*

De-

Desseſſi *Aeneade*, quæ proxima litora, curſu
 Contendunt petere, & *Libya* vertuntur ad oras.
 Eſt in ſeceſſu longo locus, inſula portum
 Eſſicit obiectu laterum : quibus omnis ab alto
 Frangitur, inq; ſinus ſcindit ſeſe unda *reductos.
 Hinc atq; hinc vaſta rupes, geminiq; minantur
 In cœlum ſcopuli : quorum ſub vertice latè
 Equorata ſilent : tum ſiluis ſcena coruſcis
 Deſuper, horrentiq; atrum nemus imminet umbræ
 Fronte ſub aduerſa ſcopulis pendentibus antrum :
 Intus aquæ *dulces, vinuq; ſedilia ſaxo,
 Nympharum domus, hic feſſas non vincula naues
 Vlla tenent, unco non alligat anchora morſu.
 Huc ſeptem, *Aeneas*, collectis nauibus omni
 Ex numero ſubit, ac magno telluris amore
 Egreſſi optata potiuntur *Troës* arena,
 Et ſale *tabentes artus in litore ponunt.
 Ac primum ſilicis ſcintillam excudit *Achates*,
 *Suscepitq; ignem folijs, atque arida circum
 Nutrimenta dedit, rapuitq; in fomite flammam.
 Tum *Cerere* corruptam undis, *Cercæ*leaq; arua
 Expediunt *feſſi rerum fragesq; receptas
 Et torrere parant ſummis, & frangere ſaxo.
Aeneas ſcopulorum interea conſcendit, & omnem
 Proſpectum latè pelago petit, *Anthea* ſi quem
 Lactatum vento videat, *Phryge*aq; biremes
 Aut *Capyn*, aut celiſis in puppibus *arma *Caici*.
 Nauem in conſpectu nullam, tres litore cervos
 Proſpicit errantes, hos tota armenta ſequuntur

Homerus in
 Od. 113.
 Qui colli-
 guntur, &
 replicantur.

Naturali, vt
 vitio præter
 vehor oſtia
 ſaxo.

Madefactos
 adſpergioc.
 Pro ſuſcepit.

Inopia ſa-
 tigati.

Quia nau-
 gantium mi-
 litum eſt
 mos, puppi-
 bus arma

religare : ut
alibi, Pacem
orare manu.
præfigere
puppibus
arma.

Homerus in
Il. 93.

Homerus in
Od. 107.

Accesserunt
enim ad sco-
pulos, non
peruenerunt,
id est, pericu-
la non tuler-
unt, ied prope
adierunt.

Homer. in
Ilia. 10.

*A tergo, & longum per valles pascitur agmen.
Constitit hic, arcumq; manu, celeresq; sagittas
Corripuit, sidus qua tela gerebat Achaes.
Ductorésq; ipsos primum capiti alta ferentes
Cornibus arboreis sternit : tum vulgus, & omnem
Miseret agens telis nemora inter frondea turban:
Nec prius abstitit, quam septem ingentia victor
Corpora fundat humi, et numerū cū nanibus aequet.
Hinc portum petiit, & socios partitur in omnes.
Vina bonus qua deinde cadis onerarat Aestes
Litore Trinacrio, dederatq; ab euntibus heros,
Dinidit, & dictis merentia pectora mulcet.
O (*scij, neq; enim ignari sumus ante malorum)
O passi grauiora : dabit deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem, penitusq; sonantes
* Accēstis scopulos, vos & cyclopea saxa
Experti, renocate animos, mæstumq; timorem
Munite. forsā & hæc olim meminisse iuuabit.
Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas.
Ostendunt : illic fas regna resurgere Troia :
Darate & vosmet rebus seruate secundis.
Talia voce refert, curisq; ingentibus ager
Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.
Illi se præda accingunt, dapibus futuris :
Tergora diripiunt costis, & viscera nudant :
Pars in *frusta secant, verubusq; trementia figunt:
Litore aliena locant alij, flammaq; ministrant.
Tum victu renocant vires : fusi q; per herbam*

Implentur veteris Bacchi, pinguisq; ferina.

** Postquam exempta fames epulis, mensaq; remota,* **Homerus in**

Amisos longo socios sermone requirunt,

Il. 10. 78.

Spemq; metumq; inter dubij, seu vivere credant,

273.

Sine extrema pati, nec iam exaudire vocatos.

Præcipue pium Aeneas nunc acris Oronti,

Homerus in

Nunc amici casum gemit, & crudelia secum

Il. 263.

Fata Lyci, fortemq; Gyan, fortemq; Cloanthum.

78. 273.

Et iam finis erat, cum Iuppiter aethere summo

Despicens mare velivolum, terraq; iacentes,

Litoraque, & latos populos, sic vertice cæli,

Constitit, & Libya defixit lumina regnis.

*Atque illum tales iactantem pectore *curas*

Tristior, & lacrymis oculos suffusa nitentes

Alloquitur Venus: O qui res hominumq; decumq;

Eternis regis imperijs, et fulmine terras,

Quid meus Aeneas in te committere tantum,

Quid Troës potuere? quibus tot funera passis,

Cunctis ob Italiam terrarum clauditur orbis?

*Certè hinc Romanos olim, *voluentibus annis,*

Hinc fore ductores, renocato à sanguine Teucris,

Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,

Pollicitus: qua te gentior sententia vertit?

Hoc equidem occasum Troia, tristeq; ruinas

Solabar, fatis contraria fata rependens.

Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos

Insequitur: quem das finem rex magne laborum?

Antenor potuit medijs elapsus Achinis

Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus

Secundum
Stoicos, qui
deos dicunt
curare mor-
talia.

Participium
pro nomine.
Volubilis
enim signi-
ficat annos,
qui volun-
tur, nō vol-
uūt, vnde il-
lud, Atque in
se sua per ve-
stigia volui-
tur annus.

Regna

Quod ne vi-
ctori quidē
Aeneæ con-
ceditur. Ro-
mani enim
non Troia-
ni, dicti sunt
eius posteri.
Homerus in
Il. 55.
Leuiter teti-
git. osculum
autem reli-
gionis, ut ait
Seruius, sua-
uium volup-
tatis est.

Hysteron
proteron.
ante enim
vbis post
iura conduc-
tur. sic illud,
arma, virum-
que cano.

Regna Liburnorum, & fontem superare Timavi:
Unde per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare praruptum, et pelago premittit arua sonanti.
Hic tamen ille urbem Patavii, sedesq; locauit
Teucrorum, & genti *nomen dedit, armaque fixit
Troia, nunc placida compositus pace quiescit.
Nos, tua progenies, cœli quibus annuis arcem,
Nauibus (infandum) amissis unius ob iram
Prodimur, atque Italici longè disiungimur oris.
Hic pietatis honos? sic nos in sceptrâ reponis?
Olli subridens *hominum fator, atque deorum,
Vultu, quo cœlum, tempestatesq; serenat,
Oscula *libauit nata, dehinc talia fatur.
Parce metu Cytherea: manent immota tuorum
Fata tibi: cernes urbem, & promissa Lauini
Mœnia, sublimemq; feres ad sidera cœli
At magnanimum Aeneam: neq; me sententia vertit.
Hic tibi (fabor enim: quādo hæc te cura remordet:
Longius & voluens fatorum arcana monebo)
Bellum ingens geret Italia, populosq; feroce
Contundet, moresq; viris, & *mœnia ponet:
Tertia dum Latio regnantem viderit astra,
Ternaque transferint Rutulis hiberna subactis.
At puer Ascanium, cui nunc cognomen Iulo
Additur, (Ilus erat, dum res stetit Iliâ regno)
Triginta magnos voluendis mensibus orbes
Imperso explebit: regnumq; à sede Lauini
Transferet, & longam multa vi muniet Albam.
Hic iam tercentum totos regnabitur annos

Gente

Gente sub* Hectorea: donec regina sacerdos
 Marte gravis geminam partu dabit Iliā prolem.
 Inde lapsa fuluo nutritis tegmine latus
 Romulus excipiet gentem, & Manortia condet
 Mœnia, Romanosq; suo de nomine dicet.
 His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
 Imperium sine fine dedi: quin aspera iuno,
 Quæ mare nunc, terrasq; metus, cœlumq; fatigat,
 Consilia in* melius referet, mecumq; sonabit
 Romanos rerum dominos, gentemq; togatam.
 Sic placitum. veniet lustris labentibus ætis,
 Cum domus Asaraci Phthiam, claraq; Mycenæ
 Seruitio premet, ac victis dominabimur Argis.
 Nascetur pulchra Troianus origine Caesar,
 Imperium Oceano, summam qui terminet æstris,
 Iulius, à magno demissum nomen Iulo.
 Hunc tu olim cœlo, spolijs Orientis onustum,
 Accipies securus: vocabitur hic quoque ævæ,
 Aspera tum positis mitescent sacula bellis:
 Canna Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
 Iura dabunt: dira ferro, & compagibus arctis
 Claudentur belli porta: Furor impius intus
 Sana sedens super arma, & centum vinctus ahenis
 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
 Hæc ait: & Maia genitum demisit ab alto,
 Ut terra, utque nona pateant Carthagini arces
 Hospitio Teucris, ne fati nescia Dido
 Finibus arceret. volat ille per æra magnum
 Remigio alarum, ac Libya citus adfluit oris:

i. j.

Troiana, dicitur
 cendū fuit,
 Aeneia, sed
 poetarū est
 mos, nomine
 ex vicino
 usurpare,

Quia bello
 Punico se-
 cundo, ut ait
 Ennius, Iuno
 placata cor-
 pit favere
 Romanis.

Quia post
 mortem C.
 Cæsar me-
 ruit aram,
 fastigia, fla-
 minem, ut
 Cicero in
 Philippicis.
 Suetonius
 Plutarchus,
 alij.

Es

Homerus in
Od. 124.

Pro umbris
arborum, ut
illud, Mo-
lemque &
montes.

Aptū sexui.

Homer. in
Od. 52.

Homer. in
Il. 269.

Et iam iussa facit: ponuntq; ferocia Pœni
Corda, volente deo: in primis regina quietum
Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.
At pius Æneas per noctem plurima voluens,
Ut primum lux alma data est, exire locosq;
Explorare novos, quas vento accesserit oras,
Qui* teneant (nā inculta videt) hominesne ferare,
Quarere constituit: socijsq; exacta referre.
Classem in conuexo nemorum, sub rupe cantata,
* Arboribus clausam circū, atq; horretibus* umbrā
Occulit: ipse uno graditur comitatus Achate,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Cui mater media sese tulit obuia silua,
Virginis os, habitumq; gerens, & virginis arma
Spartane, vel qualis equos Threissa fatigat
Harpalice, volucrumq; fuga praeuertitur Hebrum.
Namq; humeris de more* habile suspenderat arcū
Venatrix, dederatq; comas diffundere ventis,
Nuda genu, nodōque sinus collecta fluentes.
Ac prior: heus, inquit, iuvenes, monstrate mearum
Uidistis si quam hic errantem forte sororum,
Succinctam pharetra, & maculae tegmine lyncis,
Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
Sic Venus: at Veneris contra sic filius orsus.
Nulla tuarum audita mihi, neque visa sororum.
O quā te memorem virgo? namq; haud tibi vultu
Mortalis, nec vox hominum sonat: o dea, certe,
An Phœbi soror, an nympharum sanguinis una,
Sis felix, nostrumque leues quacunque laborem;
Et,

Et *quo sub cælo tandem, quibus orbis in oris
 Lactemur, doceas, ignari hominumq, locorumq,
 Erramus, vento huc, vastibus & fluctibus æti.
 Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.
 Tum Venus: Haud equidē tali me dignor honore.
 Virginibus Tyrijs mos est gestare pharetrās,
 Purpureoq, alte furas vincire cothurno.
 Punica regna vides, Tyrios, & * Agenoris urbem:
 Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
 Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,
 Germanum fugiens. longa est iunioria, longa
 Ambages, sed summa sequar fastigia rerum.
 Huic coniux Sichæus erat, dulcissimus agri
 Phœnicum, & magno misere dilectus amore:
 Cui pater intactam dederat, primisq, iugarat
 Omnibus: sed regna Tyri germanus habebat
 Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.
 Quos inter medius venit furor. ille Sichæum
 Impius ante aras, atque auri cæcus amore,
 Clam ferro incautum superat, securus amorum
 Germine: factumq, diu calanit, & agram
 Multa malis simulans, vana spe lusit amantem.
 Ipsa sed informis inhumati venit imago
 Coniugis, ora modis attollens pallida miris:
 *Crudelis aras, traiecitq, pectora ferro,
 Nudavit, cecumq, domus scelus omne retexit.
 Tum celerare fugam, patriaq, excedere suadet:
 Auxiliumq, via, veteres tellure recludit
 Thesauros, ignotam argenti pondus, & auri.

Qua sub
 li parte,

Quam fecer
 runt Agenor
 ridæ. Ageno
 rantem rex
 Phœniciæ
 fuit.

Pia sunt aræ,
 sed respexit
 ad crudele
 factum Pyg-
 malionis.

i. 3.

His

Crudelis ty-
ranni. non
enim crude-
le, sed iustū
est odium in
tyrannos.

Homer. in
Il. 9.

Homer. in
Od. 98.

Coritum,
Tusciz cui-
tatem, unde
fuit Dar-
danus, qui ex
Ioue natus
est. ideo in-
tulit poeta,
Genus ab
Ioue sum-
mo: sic Ser-
rius.

*His commota fugam Dido, sociosq; parabat,
Conueniunt, quibus aut odium æ crudele tyranni,
Aut metus acer erat: naves, qua fortè parate,
Corripiant, onerantque anro, portantur auari
Pygmalionis opes pelago: dux femina facti.
Deuenero locos, ubi nunc ingentia cernes
Mœnia, surgentemque noua Carthaginis arcem
Mercatique solum, facti de nomine Byrsan,
Taurino quantum possent circumdare tergo.
Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris?
Quoue tenetis iter? querenti talibus ille
*Suspirans, imoq; trahens à pectore vixcem.
O dea, si prima repetens ab origine pergam;
Et vacet annales nostrorum audire laboram:
Ante diem * clauso componet vesper Olympo.
Nos Troia antiqua (si vestras fortè per aures
Troia nomen ijt) diuersa per aquora vectos
Forte sua Lybicus tempestas appulit oris.
Sum pius Aneas; raptos qui ex hoste penates.
Classe ueho mecum, fama super aethera notus:
Italiam quero patriam, & genus ab Ioue summa.
Bis denis Phrygium conscendi nauib; aquor,
Matre dea monstrante viam, data fata secutus:
Vix septem conuulsa undis, Euroque super sunt.
Ipse ignotus, egens, Libya deserta peragro,
Europa, atque Asia pulsus. nec plura querentem
Passa Venus, medio sic inter fata dolore est.
Quisquis es, baud, credo, inuisus cœlestibus anras
Vitales carpis, Tyriam qui adueneris urbem.*

Perge.

Perge modo; atq; hinc te Regina ad limina perfr.

Namque tibi reduces socios, classemq; relatam

Nuntio, & in tutum versis aquilonibus actam :

Ni frustra augurium vani docuere parentes.

*Adspice bis senos latantes agmine *cygnos,*

Etherea quos lapsa plaga Iouis alae aperto

Turbabat cælo : nunc terras ordine longo,

Aut capere, aut captas iam despectare videntur.

Vt reduces illi ludunt stridentibus alis,

Et cætu cinxere polum, cantusq; dederunt :

Haud aliter puppesq; tua, pubesq; tuorum

Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.

Perge modo, & quæ te ducit via, dirige gressum.

**Dixit : & auertens rostra cervice resulsit :*

**Ambrosiaque comæ diuinum vertice odorem*

Spirauere : pedes vestis desfluxit ad imos :

Et vera incessa patuit dea. ille, ubi matrem

Agnouit, tali fugientem est vocescens.

** Quid natum toties crudelis tu quoque falsis*

Ludis imaginibus ? cur dextra iungere dextram

Non datur, ac veras audire, & reddere voces ?

Talibus incusat, gressumq; ad mœnia reuolit.

*At *Venus obscuro gradientes aëre sapit,*

*Et *multo nebula circum dea fundit amictu :*

Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,

Mollirine moram, aut veniendi poscere causas.

*Iosa Paphum *sublimis abit ; sedesq; reuisit*

Lata suas, ubi templum illi, centumq; Sabæo

Ture calent aræ, fertisq; recentibus halant.

Cygnos na-
uibus, aqui-
lam tempe-
rati com-
parat.

Homerus in
Il. 36.

Homer. in
Il. 154.

Homer. in
Il. 36.

Homer. in
Od. 56. Ap.
Arg. 53.
Homerus in
Il. 35. 269.
Diuino in-
collu.

Homerus
Od. 56.
Peditantes.

Homerus in
lli. 15.
Sine sordib.

Pecus enim
dicimus.
quidquid hu-
mana lingua
& effigie ca-
ret.

Ubicunque,
lacum Vir-
gilius ponit,
sequitur con-
secratio.

Corripuere viam interea, qua semita monstrat :
Jamq; ascendebant collem, qui plurimus urbi
femines, aduersasq; adspicit desuper arces.
* Miratur molem Æneas, magalia quondam :
* Miratur portas strepitumq; & strata viarum.
Instant arduos Tyrii : pars ducere muros,
Moliriq; arcem, & manibus subuoluer saxa :
Pars optare locum tecto, & concludere sulco,
Iura, magistratusq; legunt, sacrumq; finatum.
Hic portus alij effodiunt : hic alta theatris
Fundamenta locant alij, immanesque columnas
Rupibus excidunt, scenis decora alia futuris.
Qualis apes æstate noua per florea rura
Exercet sub sole labor : cum gentis adultos :
Educunt fetus : aut cum * liquentia mella
Stipant, & dulci distendunt nocturne cellas :
Aut onera accipiunt venientum : aut agmine facto,
Ignarum fucos * pecus à præsepibus arcent :
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
O fortunati, quorum iam moenia surgunt,
Æneas ait, & fastigia suspicit urbis.
Iasert se septus nebula (mirabile dictu)
Per medios, miscetque viris, neque cernitur ulli.
* Lucus in urbe sui mediæ, letissimus umbra,
Quo primum iactati undis, & turbine Pœni
Effodere loco signum, quod regia Iuno
Monstrarat, caput aeris equis. sic nam fore bello
Egregiam, & facilem victu per sacula gentem.
Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido

Condebat, donis opulentum, & numine diuæ:
 Æreæ cui gradibus surgebant lūmina, nexæq;
 Ære trabes: foribus cardo stridebat abenis.
 Hoc * primum in luco noua res oblata timorem
 Lenit: hic primum Æneas sperare salutem
 Ausus, & afflictis melius considerare rebus.
 Nanque sub ingenti lustrat dum singula templo
 Reginam opperiens; dum, quæ fortuna sit urbi,
 Artificumque manus inter se, operumq; labores
 Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas.
 Bellæque iam fama totum vulgata per orbem,
 Atriadas, Priamumq; & saeuum ambobus Achille
 Cōstitit; et lacrymās, quis iā locus, inquit, Achate,
 Quæ regio in terris nostri non plena laboris?
 Eu Priamus, sunt hic etiam sua premia * laudi:
 Sunt lacryma rerum: et mentem mortalia tangunt.
 Solue metus: feret hac aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani,
 * Multa gemens, largoque humedat lumine vultū
 Namque videbat, uti bellantes pergama circum
 Hac figerent Graii, premeret * Troiana iuuentus,
 Hac Phryges, inlaret curru cristatus Achilles.
 * Nec procul hinc Rhœsi niucis tentoria velis
 Agnoscit lacrymans: primo quæ prodita somno
 * Tydides multa vastabat cade cruentus:
 Ardentesq; auerit equos in castra prius, quàm
 Pabula gustassent Troia, Xanthumque bibissent.
 Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
 Infelix puer, atque impar congressus Achilli,

Secuta enim
 alia quoque
 sunt, quæ
 formidinem
 detraxere.

Virtuti.

Homer. in
 Il. 6. 1. 173.
 Hectorem
 significat.
 Homerus in
 Il. 112.
 Duo tantum
 nominantur
 Diomedes &
 Achilles, ut
 excusetur
 Aeneas, si est
 à foribus
 victus.

i. iij.

Ter.

*Fertur equis, curruque haret resupinus inani,
Lora tenens tamen: huius cervixq; comaq; trahuntur
Per terram, & versa pulvis inscribitur hasta.*

Homerus in
Il. 69.

** Interea ad templum non equa Palladis ibant
Crinibus flados passis, peplumq; ferebant
Suppliciter tristes, & tinsa pectora palmis.*

Homerus in
Il. 69.

** Diva solo fixos oculos aversa tenebat.*

Homerus in
Il. 263. 271.

** Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
Exanimumq; auro corpus vendebat Achilles.
Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
Ut spolia, ut currus, utq; ipsum corpus amici,*

Homerus in
Il. 271.

** Tendentemq; manus Priamum cōspexit incrimis.
Se quoque principibus permistum agnovit Achivus
Eoq; acies, & nigri * Memnonis arma.*

Aurora si-
lij, quæ ab
Aethiopibus
prima surgit
ideo Niger
Memnon, ut
in Aethiopia
natus ap-
pellatur.

Homerus in
Od. 51.

Pinus nu-
merus pro
infinito.

*Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisq; in millibus ardet,
Aurea subnectens exerta cingula mamma
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.
Hac dum Dardanio Aeneas miranda videntur:
Dum stupet, obtutuque haret defixus in uno,
Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit, magna iuvenum stipante caterva:
* Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cythi
Exercet Diana choros, quæ mille secuta
Hinc atq; hinc glomerantur Oreades: illa pharetra
Fert huiusmodi, gradiensq; deas supereminet omnes:
Latona tacitum pertinet gaudia pectus:
Talis erat Dido, talem se leta ferebat
Per medios, instans operi, regnisq; futuris:*

Tum

Tum foribus diua, media* testudine templi,
 Septa armis, folioq; alte subnixæ, refedit,
 Iura dabat, legesque viris, operumque laborum
 Partibus æquabat iustis, aut sorte traherat:
 Cum subito *Æneas* concursu accedere magno
Anthea, *Sergestumq;* videt, forcéq; *Cloanthū*,
Tenectorumque alios, ater quos ænore turbo
 * *Dispulerat*, penitusque alias abduxerat oras.
 Obstupuit simul ipse, simul percussus *Achates*:
 * *Letitiaque*, metuque avidi coniungere dextras
Ardebant: sed res animos incognita turbat.
Dissimulant, & nube cæca speculantur amicti.
 Quæ fortuna viris; classem quo litore linquant;
 Quid veniant. cunctis nam lecti navibus ibant
Orantes veniam, & templum clamore petebant.
 Postquam introgressi, & coram data copia fandi;
Maximus Iliæ placido sic pectore cœpit,
 O* *regina* novam cui condere *Jupiter urbem*,
Iustitiæq; dedit gentes frenare superbas,
Troës te miseri, ventis maria omnia vecti,
Oramus, prohibe infandos à navibus ignes:
Parce pio generi, & propius res adspice nostras
 Non nos aut ferro *Libyco* populare perates
Venimus, aut raptas ad litora vertere pradas:
 Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.
 Est locus: (*Hesperiam* *Græci* cognomine dicunt)
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere gleba:
Oenotrii coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixisse, duces de nomine gentem

i.v.

Huc

Camera in-
 curua, ad
 imaginem
 cæli referen-
 dan, quod
 convexum
 est.

Dissecerat
 segregauerat

Letitia ob
 locos libera-
 tos metæ ob
 concursum
 Pœnorum.

Blanditur, vt
 à laude bene-
 uolentiam
 capter.

Huc cœsus fuit.

Obstinate ut
gentibus.

Litore.

In terram
trahere de-
ducere antè,
est, in mare
mittere. ut,
Deducunt
naues socij.

Consentie-
bant.
Pœtica fi-
gura, ut il-

*Cum subito assurgens fluctu nimbosus Orion
In vada caca tulit, penitusq; *procacibus Austris,
Perq; undas, superante salo, perq; inuia saxa
Dispulit. huc pauci vestris adnanimus eris.
Quod genus hoc hominū? quæne? hūc tam barbara
Permittit patria? hospitio prohibemur arena (morè
Bella cient; *primaque vetant consistere terra.
Sigenus humanum, & mortalia tenuis arma;
Asperate Deos memores fandi, atque ne fandi.
Rex erat Aeneas nobis: quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis.
Quem si facti virum servant, si vesticur auras
Ætherea, nec ad huc crudelibus occupat umbris:
Non metus. officio nec te certasse priorem
Peniteat: sunt & Siculis regionibus urbes,
Armaque, Troianoque à sanguine clarus Acestes.
Quassatam ventis liceat *subducere classem,
Et siluis aptare trabes, & stringere remos:
Si datur Italiam, socys, & rege recepto,
Tendere, ut Italiam lati, Latiumque petamus:
Sin absumpta salus, & te. pater optime Tenebrum,
Pontus habet Libya, nec spes iam restat Iuli;
At freta Sicama saltem, sedesque paratas,
Unde huc aduecti, regemque petamus Acesten.
Talibus Ilionens: cuncti simul ore *fremebant
Dardanida.
Tum breuiter Dido, vultum *demissa, profatur:
Soluite corde metum Tenebris: secludite curas.*

Res

Res dura, & regni novitas me talia cogunt
 Moliri, & late fines custode tueri
 Quis genus Aeneadum, quis Troia nesciat urbem?
 Virtutesq; virosq;: aut tanti incendia belli?
 Non obtrusa adeo gestamus pectora poeni:
 Nec tam aduersus equos Tyria sibi iungit ab urbe.
 Sed vos Hesperiam magnam, Saturnique arua,
 Sive Erycis fines, regemque optatis Acesten,
 Auxilio tutos dimittam, opibusque iunabo.
 Vultis & his mecum pariter considerare regnis?
 Urbem quam statuo, vestra est: subducite naues:
 Tros, Tyriusq; mihi nullo discriminē * agetur.
 Atque utinam rex ipse Troto compulsus eodem
 Afforet Aeneas, equidem per litora * certos
 Dimittam, & Libye lustrare extrema iubebo,
 Si quibus eiectis suis, aut urbibus errat.
 His animum arrecti dictis, & fortis Achates,
 Et pater Aeneas, iamdudum erumpere nubem
 Ardebant, prior Aeneas compellat Achates,
 Nate dea, qua nunc animo sententia surgit?
 Omnia iura vider, classem sociosque receptos.
 Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi
 Summersum: dictis respondent cetera matris.
 Vix ea fatus erat, cum circumfusa repente
 Scindit se nubes, & in aethera purgat apertum.
 Restitit Aeneas, claræque in luce resulsit,
 Os humerosq; Deo similis, namque ipsa decorum
 Cæsariem nato genitrix, lumenque in uentre
 * Purpureum, & latos oculis afflaret honores.

Iud, Oculos
 sustulit ni-
 tentes.

Regetur.

Qui hoc vnū
 agant, vt Ae-
 neam inuoc-
 uiant.

Homerus in
 Iliad. 226.

Homerus in
 Od. 53.

Pulchrum.

Q.ale

Horatius,
Purpureis
ales colorib*
Homerus
Od. 210.

Et publico
& privato
dignaris
hospitio.

Nascentium
mentis.

Homerus in
lli. 273.

Admirantis
non interro-
gantis, Ser-
vius ait else.

*Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flauo
Argentum, Parisue lapis circumdatur auro.
Tum sic reginam alloquitur, cunctique repente
*Impronus, ait. Coram, quem quaritis, adsum,
Troius Æneas, Libycis ereptus ab undis.
O sola infandos Troia miserata labores,
Qua nos, reliquias Danaum, terrarq, marisq,
Omnibus exhaustos, iam casibus, omnium egenos,
Urbe, domo *socias, grates persolvere dignas.
Non opis est nostra, Dido, nec quisquid ubiq, est
Gentis Dardania, magnum qua sparsa per orbem.
Dix tibi, si qua pios respectant numina, si quid
Usquam iustitia est, & mens sibi conscia recti,
Premia digna ferant. que te tam *leta tulerunt
Secula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum flumij current, dum montibus umbra
Lustrabunt, convexa poli dum sidera pascet;
Semper honos, nomenq, tuum, laudesq, manebant:
Qua me cunq, vocant terre. Sic fatus, amicum
Ilionea petit dextra, lævâq, Sereestum:
Post alios, fortemq, Gyan, fortemq, Cloanthum.
*Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido,
Casu deinde viri tanto; & sic ore locuta est.
Quis te, nate dea, per tanta pericula casus
*Insequitur, que vis immanibus applicat oris?
Tu ne ille Æneas, quem Dardanio Anchise
Alma Venus Phrygi genuit Simoentis ad undâ?
Atque equidem Teucrium memini Sidona venire,
Fœdus expulsam patrijs, nova regna petentem*

Auxilio

*Auxilio Beli. genitor tum Belus opimam
 Vastabat * Cyprum, & victor ditione tenebat.
 Tempore iam ex illo casus mihi cognitus urbis
 Troiana, nomenq, tuum, regesq, Pelasgi.
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,
 Seque ortum antiqua Teucrorum à stirpe volebat.*

Quare agite o tellis inuents succedite nostris.

*Me quoque per multos similis fortuna labores
 factatam. hac demum voluit consistere terra.*

** Non, ignara mali miseris succurrere disco.*

Sic memorat: simul Enean in regia ducit

Tecta: simul diuim templis indicit honorem.

Nec minus interea socijs ad litora mittit

Uiginti tauros, magnorum horrentia centum

Terga suum, pingues centum cum matribus agnos,

Ad unera, latitiamq, dei.

At domus interior regali splendida luxu

instruitur: medysque parant conuiuia tectis.

Arie laborata vestes, ostroq, superbo:

Ingens argentum mensis, calataq, in auro

Fortia facta patrum, series longissima rerum,

*Per tot *ducta viros antiqua ab origine gentis.*

Eneas (neque enim patrius consistere mentem

Pasus amor) rapidum ad naues praeiungit Achatem

Ascanio ferat haec, ipsumque ad moenia ducat:

Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.

Ad unera praeterea Iliacis erepta ruinis,

Ferre iubet, pallam signis, auroque rigentem

Et circumtextum croceo velamen acantho,

*Quam sub
 actam con-
 celsit Belo.*

*Ideo, non
 disco quia
 non sum ig-
 nara. bis e-
 nim intelli-
 gendum,
 Non v. ait
 Seruius.*

*A Belo, pri-
 mo Assyrio-
 rum rege, ad
 Belu, Dido-
 nis patrem,
 qui & ipse
 Assyrius fuit*

Orna-

Non enim
matrimonium,
sed adulterium
fuit cum Pa-
ride.
Margaritis
ornatum.

Pro incen-
sam furem
faciat, poetica
figura.

Homerus in
lli. 154.

Satis erat,
iacetur, nam
quæ abudat,
non tunc
seruus.

Quod ei te-
gnum Italiae

*Ornatu Argive Hellena: quos illa Mycenis,
Pergama cum peteret, *inconcessosq; Hymeneos,
Extulerat, matris Leda mirabile donum:
Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
Maxima natarum Præmii colloq; monile,
Baccatam & duplicem gemmis, auroq; coronam.
Hæc celerans, iter ad naues tendebat Achates.
At Cytherea nouas artes, nouæ pectore versas
Consilia, ut faciem mutatus & ora Cupido
Pro dulci Iscanio veniat, donisq; *furentem
Incendat reginam, atque ossibus implicet ignem.
Quippe domum timet ambigua, Tyriosq; bilingua
Vix atrox Iuno: & sub noctem cura recursat.
Ergo his aligerum dictis affatur Amorem.
Nate, mea vices, mea magna potentia solas,
Nate, patris summi qui tela Typhoea tenentis,
Ad te confugio, & supplex tua numina posco.
Frater ut Aeneas pelago tuas omnia circum
Litora *iacteturq; odiis Junonis iniqua,
Nota tibi, & nostra doluisse sæpè dolore.
Hunc Phœnissa tenet Diado, blandisq; moratur
Vocibus: & vertor, quod se Iunonia vertant
Hospitia: haud tanto cessabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis: & cingere flamma
Reginam meditor; ne quo se numine mutet,
Sed magno Aeneas mecum teneatur amore.
Quo facere id possis, nostram nunc accipe mentem
Regius accitu caris genitoris ad urbem
Sidoniam puer ire parat, mea *maxima cura,*

Dona ferens, pelago, & flammis restantia Troia.
 Hunc ego sopitum somno super alta Cythera,
 Aut in per Idalium sacrata sede recondam,
 Ne qua scire dolos* mediisque occurrere possit.
 Te faciem illius noctem non amplius unam
 Fulle dolo, & notos pueri puer indue vultus:
 Ut, cum te gremio accipiet latissima Dido,
 Regales iuer mensas, laticemq; Lyæum,
 Cuius dabit amplexus, atque oscula dulcia figet,
 Occultum inspires ignem fallasq; veneno.
 Pareat Amor dictis cara genetrices, & alas
 Exiit, & gressu gaudens incedit Iuli.
 At Venus Ascanio placidâ per membra quietem
 Irrigat, & somni gremio dea tollit in altos
 Idaliæ lucos: ubi molis* amaracus illum
 Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.
 Iamq; ibat dicto parens, & dona Cupido
 Regia portabat Tyrijs, duce latus Achate.
 Cum venit, aulais iam se regina superbis
 Aurea composuit sponda, medianq; locavit.
 Iam pater Aeneas, & iam Troiana iuventus,
 *Conueniunt, stratoq; super discumbitur oëtro.
 Dant famuli manibus lymphas, Cereremq; canistris
 Expediunt, tonsisq; ferunt mantilia villis.
 Quinquaginta intus famula, quibus ordine longo
 Cura penum*struere, & flammis adolere penates.
 Centum alie, totidemq; pares ætate ministri,
 Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.
 Nec non & Tyri per limina læta frequentes

Romanaque
 telius debere
 tur.

Importunus.

Occultus
 ignis, defini-
 tio amoris
 est.

Sampſucus
 vocatur.

Homerus in
 li. 65.

Vnde stru-
 ctiores dicun-
 tur, qui sercet
 la compo-

Con-
nunt.

Quia vide-
batur ab
Aleanio dici,
cum tamen
Cupido lo-
queretur.

Preceptorū
quæ mater
dederat.

Vina pro
poculis po-
suit.

*Coronant
autem. i. im-
plent vsque
ad marginē.

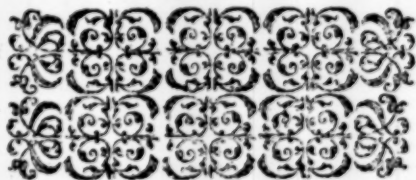
Conuenerē, toris iussi discumbere pictis,
Mirantur dona Enea, mirantur Iulū,
Flagrantesq; dei vultus, *simulataq; verba,
Pallamq; & pictum crocco velamen acantho.
Præcipue infelix peſti denota futura
Expleri mentem nequit, aræſcitq; tuendo
Phœriſſa, & pūcro pariter, donisque mouetur.
Ille, ubi complexu Enea, colloq; pependit,
Et magnum falſi implenit genitoris amorem,
Reginam peſt hac oculis, hac pectore toto
Hæret, & interdum gremio ſuæ inſcia Dido,
Inſideat quantus miſera deus. at memor ille
*Matris Acidalia paulatim abolere Sichæum
Incipit, & vino tentat præuertere amore,
Iam pridem reſides animos, deſuetaq; corda.
Poſtquam prima quies epulis, menſæque remota:
Crateras magnos ſtatuant, & *vina coronant.
Fit ſtrepitus teſtis, vocēque per ampla volūnt
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi, & noctem flammis funalia vincunt.
Hic regina grauem gemmis, auroq; poſceſcit,
Impleuitq; mero pateram. quā Belus, & omnes
A Belo ſoliti. ſum facta ſilentia teſtis.
Iupiter (hoſpitibus nam te dare iura loquuntur)
Hunc latum Tyriſq; diem, Troiaque proſectis
Eſſe velis, noſtrosque huius meminſſe minores.
Adſis lætitia Bacchus dator, & bona Iuno:
Et vos ô cœtum Tyrii celebrate ſauentes.
Dixit, & in menſa lætūm libanſi honorem:

Primaque libato*summo tenuis attigit ore.
 Tum Bitia dedit increpitans, ille impiger hausit
 Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.
 Post alij*proceres, cithara crinitus Iopas
 Personat aurata, docuit qua maximus Atlas.
 Hic canit errantem Lunā, Solisq; labores; (ignæ,
 Vnde*hominum genus & pecudes, unde imber, &
 Arcturum, pluviasq; Hyadas, geminasq; Triones,
 Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
 Hiberni, vel qua tardis mora noctibus obstet.
 ingezinant plausum Tyri, Troësq; sequuntur:
 Nec non & vario noctem sermone trahebat
 Infelix Dido, longumq; bibeat amorem,
 Multa super Priamo rogitas super Hectore multa:
 Nunc, quibus Aurora venisset filius armis,
 Nunc, quales Diomedis equi, nunc, quæ us Achilles.
 Immo age, & à prima dic hospes origine nobis
 Insidias, inquit, Danaum, casusq; tuorum,
 Erroresque tuos, nam te iam septima portat
 Omnibus errantem terris, & fluctibus ætas.

Reginæ ve-
recundiam
ostendit.

Apol. Arg.
12.

Originem;
ducentiū, si
fabulæ re-
spiciuntur a
Promethæo,
aut a Deuca-
lione & Pyr-
rha.

P. VIRGILII MA-
RONIS AENEIDOS
LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Didus voluntari mortem gerens Aeneas excidij Troiani
seriem narrat. Ea est huiusmodi. Graeci decimo belli Troia-
ni anno, attritis iam viribus, virtutisque diffidentes, ad do-
lum confugiunt: nocteque ea, quae urbis incendium ante-
cessit, fugam simulantes, circa Tenedum latitant, relicto in
agro Troiano equo ligneo tantae magnitudinis, ut portus
urbis recipi non posset, eius vtero leuissimum quemque
procerum includunt. Troiani partim fraude Sinonis im-
pulsī, partim Laocoontis supplicio territi, diruta muri par-
te, equum in arce statuunt. Nocte intempesta Graeci à Te-
nedo profecti, per eam muri ruinam, qua equus erat intro-
ductus, urbem inuadunt. Sinon reſeratos equi vtero arma-
tos emittit. omnia ferro flammisque ſcedantur. Aeneas in-
terim ab Heſtore in ſomnis admonetur, ut ſibi fuga conſu-
lar, deosque patrios incendio eripiat. Ille tamen, honeſtam
mortem turpi fugę præferens fruſtra in arma ruit. Satis ſeli-
citer primus impetus ſuccedit Troianis, donec Chorea bi cō
ſilium ſecuti, ſumptis Graecorū armis ſuorum telis obruunt-
tur. Interea Priami regia oppugnatur, Priamusque ipſe à
Pyrrho Achillis filio interficitur. Aeneas itaque fruſtra ten-
tatis omnibus, cum iam nihil ſpei reliquum eſſet, ſacra An-
chiſæ patri committit, eoque in humeros ſuos ſublato, af-
ſumptisque Aſcanio filio, Creuſaque vxore, fugam arripit:
Graeci à tergo iaqueſcunt, in eo tumultu Creuſam vxorem
amittit: cuius quaerendę cauſa, per totam urbem oberranti,
obuia ſit vxoris ymbra, virumque mortis ſuę certior em fa-
cit,

cit, ipse ad socios reuertitur, quo iam magnus virorū mulierumque numerus confluerat, eius auspiciū, quocumque terrarum abducere veller, sequi paratos.

Aliud argumentum,

*Cogitur Aeneas bellorum exponere causas,
Graiorumq; dolos, & equū, fraudemq; Sinonīs,
Excissamq; urbem, Priamīq; miserrima fata;
Utq; patrem impositum fort: seruire per ignes
Extulerit, charamque amiserit ipse Creusam.*

*Onticuere omnes, * intentique ora te-* Homerus in
nebant : Od. 111. &

Inde toro pater Aeneas sic orsus ab al- Apollonius
to. Arg. 13.

Infandum regina iubes renouare dolorem : Homerus in
*Troianus ut opes, & * lamentabile regnum* Od. 7 2.

Eruerint Danaī; quæque ipse miserrima vidi;
*Et quorum pars magna fuit. * quis talia fando* Quia mag-
Mirmidonum, Dolopumque, aut dæri miles Ulyssi, num.

Temperet à lacrymis? & iam non humida calo Homerus in
Præcipitat, suadentq; cadentia sidera somnos. Il. 14 2.

Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros,
Et breuiter Troia supremum audiri laborem:
Quæquā ammus meminisse horret, luctuq; refugit,

Incipiam : Fracti bello, fatisque repulsi

Ductores Danaū tot iam labentibus annis

*Iustar montis equum diuina Palladis * arte*

Ædificant, sectaque intexunt abiete costas:

Non labori-
os, sed cru-
delis.

l. ij.

Votum

*Votum pro reditu simulant : ea fama vagatur,
Huc delecta virum sortiri corpora furtim
Includunt caco lateri, penitusq; cavernas,
Ingentes, utrumq; armato milue complent.
Est in conspectu Tenedos, notissima fama
Insula, diues opum, Priami dum regna manebant,
Nunc tantum sinus, & * statio male fida carinus.*

Vbi ad tem-
pus naues
stant. portus
autē est, vbi
hiemant.

*Huc se proceres deserto in litore condunt :
Nos abycerati, & vento petisse Mycenae.
Ergo omnis longo soluit se Teucria luctu:
Panduntur porta. inuat ire, & Dorica castra,
Desertosq; videre locos, litusq; relictum.
Hic Dolopum manus, hic saeuus tendebat Achilles
Classibus hic locus : hic acies certare solebant.
Pars stupet innupta donum exitiale Minervae,
Et molem mirantur equi: primusq; Tymetes
Duci intra muros hortatur, & arce locari,
Sive * dolo, seu iam Troia sic fata ferebant.*

Homerus
Od. 7o.

Quo sunt
omnes de-
cepti.

*At Capys, & quorum melior sententia menti,
Aut pelago Danaum insidias suspectaque dona
Precipitare iubent, subiectisq; vrere flammis,
Aut terebrare cauas vieri, & tentare latebras.
Scanditur incertum studia in contraria vulgus.
Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua
Laocoon ardens summa decurrit ab arce :*

Iofanorum
enim est, con-
tra se sentire.

*Et procul o miseri, quae tanta * insania ciues ?
Creditis auctos hostes ? aut vlla putatis
Dona carere dolis Danaum ? sic notus Vlysses ?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi :*

Ant

Aut hac in nostros fabricata est machina muros,
 Inspectura domos, venturaque desuper urbi:
 Aut aliquis latet error: equo ne credite Teucris.
 Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentes.
 Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
 In latus, inque * feri curvam compagibus alumnis
 Contorsit, stetit illa tremens: viroque recusso
 Insonnere caua, gemitumque dedere cavernae:
 Et, si fata deum, si mens non laua fuisset,
 Impulerat ferro Argolicas foedare latebras,
 Troiaque nunc staret, Priamique arx alta maneros.
 Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum
 Pastores magno ad regem clamore trahebant
 Dardanida: qui se ignotum venientibus ultro,
 Hoc ipsum ut strueret, Troiamq; aperiret Achivis,
 Obiulerat; fidens animi, atque in utrumque paratus
 Sem * versare dolos, seu certa occumbere morti.
 Undique visendi studio Troiana iuuentus
 Circumfusa ruit, certatque illudcere capto.
 Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno
 Disce omnes.
 Namque, ut conspectu in medio * turbatus inermis
 Constitit, atq; oculis Phrygia agmina circumspexit,
 Hec qua nunc telus, inquit, qua me aquora possunt
 Accipere? aut quid iam misero mihi deniq; restat?
 Cui neq; apud Danaos usquam locus: & super ipsi
 Dardanida insens * pœnas * cum sanguine poscunt.
 Quo gemitu conuersi animi, compressus & omnis
 Impetus: hortamur fari: quo sanguine cretus,

Quadrupedi-
 ab eo
 quod toto
 corpore se-
 satur.

Exercere.

Quasi tur-
 batus, ut, Ex-
 sultat Ama-
 zon, quasi
 Amazon.

Tormenta
 & mortem.

k. ij.

Quid-

Homerus in
Iliad. 4.

Dum sermo
habetur,

Priuatum, id
est, mortuū.

Hom. II. 321

Tacitus.
Post impati-
entia doloris,
nec tacui.

Homer. in
Iliad. 124.

Subaudi, me
destinat arx.

Quidue ferat, memoret, quae sit fiducia capto.

** Ille hac deposita tandem formidine, satur.*

*Cuncta equidem tibi rex, fuerint quacunq, fatebor
Vera, inquit, neque me Argolica de gente negabo:*

*Hoc primum: nec, si miscrum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemq, improba finges.*

** Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures*

Belida nomen Palamedis: & inelyta fama

Gloria: quem falsa sub prodicione Pelasgi

Infontem, infando inditio, quia bella vetabat,

*Demiscere neci, nunc * cassum lumine lugent.*

Illi me comitem & consanguinitate propinquum,

Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.

Dum stabat regno incolumis, regnumq, vigeat

Consilijs: & nos aliquod nomenque, decusque

*Gessimus. * inuidia postquam pellacis Ulyssi*

(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris:

Afflictus vitam in tenebris, luctuq, trahebam

*Et casum infontis * mecum indignabar amici:*

*Nec * tacui demens: & me fors si qua tulisset,*

Si patrios unquam remeassem victor ad Argos,

Promisi ulteriorem, & verbis odia aspera moui.

** Hinc mihi prima mali labes: hinc semper Ulysses*

Criminibus terrere nouis: hinc spargere voces

In vulgum ambiguas, & querere conscius arma.

*Nec requieuit enim * donec calchante ministro.*

Sed quid ego hac autē nequidquā ingrata reuoluo?

Quidue moror? si oēs uno ordine habetis Achiuos:

Idq, audire sat est: iamdudum summe pœnas.

Hoc

*Hoc Itachus velit, & magno mercentur Atride.
 Tum vero ardemus scitari, & querere causas,
 Ignari scelorum tantorum, artisque Pelasga.
 Prosequitur panitans, & ficto pectore satur:
 *Sape fugam Danai Troia cupiere relicta
 Moliri, & longo fessi discedere bello.
 Fecissentque utinam, saepe illos aspera ponti
 Interclusit hiems, & terruit Austro euntes.
 Precipue, cum iam hic trabibus contextus acernis
 Staret equus, toto sonnerunt æthere nimbis.
 Suspensi Eurypilum scitatum oracula Phœbi
 Mittimus: isque adytis hæc tristia dicta reportat.
 Sanguine placastis ventos, & virgine casa,
 Cum primum Iliacas Danai venistis ad oras:
 Sanguine quarendi reditus, animaq; liandum
 Argolica vulgi quæ vox ut venit ad aures,
 Obstupere animi, gelidusq; per ima cucurrit
 Ossa tremor, cui fata parent, quem poscat Apollo
 Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
 Protrahit in medios quæ sint ea numina diuinum
 Flagitat: & mihi iam multi crudele caneant
 Artificis scelus, & taciti ventura videbant.
 Bis quinos silet ille dies, tectusq; recusat
 Prodere voce sua quenquam, aut opponere morti
 Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
 Composito rumpit vocem, & me destinat ara.
 Assensers omnes, & quæ sibi quisque timebat
 Unius in miseri exitium conuersa tulere.
 Iamq; dies infanda aderat, mihi sacras parari,

k iij.

Homerus in
lli. 7.Homerus in
lli. 152.Pro aëre, po-
etica licentia

Mortem.

Quis debeat
 immolari.
 & numina
 pro oraculis
 posuit.
 Pro, erumpit
 in vocem &
 dictum est
 per contrari-
 um, rumpi-
 tur enim,

Et

silentium, nō
vox: et Quid
me alta silen-
tia cogis
rumpere? vo-
cem autem
rumpere, est
tacere.

Non sponte,
(iam coijm
rogati erant)
sed, insuper.
Homerus in
Il. 110.

Vel ararum
quas fugit,
vel solem lu-
namque fig-
nificat.
Ob ea quæ
latent in co-
quo.

Et salsa fruges, & circum tempora vitæ.
Eripui (fater) leto me, & vincula rupi,
Limosq; lacu per noctem obscuris in vlna
Delitus, dum vela darent, si fortè dedissent.
Nec mihi iam patriam antiquam spes vlla videndi,
Nec dulces natos, exoptatumq; parentem:
Quos illi fors ad pœnas ob nodura reposcent
Effugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.
Quod te, per superos, & conscia numina veri,
Per si qua est quæ restat adhuc mortalibus usquam
Intemerata fides, oro, misere laborum
Tantum, misere animi non digna ferentis.
His lachrymis vitæ damnis, et miserescimur * vitro.
Ipse viro primus, manicas, atque arcu lenari
Vincta iubet Priamus, dictisque ita fatur amicis.
Quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere Graios:
Noster eris, * mihiq; hac ediffere vera roganti.
Quò molè hâc immanis equi statnere? quis author?
Quidne petūt? quæ religio? aut quæ machina belli?
Dixerat ille dolis instructus, & arte Pelasga,
Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas.
Vos aterni * ignes, & non violabile vestrum
Testor nomen, ait: vos ara, ensesq; nefandi
Quos fugi, vitæq; dnm, quas hostia gessi:
Fas mihi Graiorum sacrata resolvere iura:
Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
Si qua * tegunt: teneor patria nec legibus ullis.
Tu modo promissis mancas, servataque sernes
Troia fidem: si vera feram, si magna rependam.

Omnia

Omnis spes Danaum, & cœpti fiducia belli
 Palladis auxilijs semper sterit; impius ex quo
 Tydides, sed enim scelerumq; *inuentor Vlysses,
 Fatale aggressi sacro anellere templo
 Palladium, cæsis summa custodibus arcis,
 Corripuere sacram effigiem, manibusq; cruentis
 Virgineas ausi diua contingere vitæ.
 Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri
 Spes Danaum, fractæ vires, auersa dea mens.
 Nec dubijs ea signa dedit Tritonia monstris.
 Vix positum castris simulacrum: arscire cornu
 Luminibus flamma arrectis: falsusq; per artus
 Sudor igit: terque ipsa solo (mirabile dictu)
 Enicuit, paruaq; ferens, hastamq; trimentem.
 Ex templo tentanda fuga canit æquora Calchas,
 Nec posse Argolicis excindi Pergama telis,
 Omnia ni repetant Argis, numenq; *reducant,
 Quod pelago, & curuis secum aduexere carinis.
 Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenæ,
 Arma, deosq; parant comites, pelagûque remenso
 *Improuisi aderant. ita digressi omnia Calchas.
 Hanc pro Palladio monitis, pro numine læso
 Effigiem statuere, nefas quæ triste piaret.
 Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
 Roboribus textis, cœloque educere iussit,
 Ne recipi portis, aut duci in mœnia possit,
 Ne u populum antiqua sub religione tueri.
 Nam, si vestra manus violasset dona Minervæ;
 Tum magnū exitium (quod di prius omnē in ipsius

Propter Pa-
 lamidem ip-
 sius astuto
 consilio im-
 perfectum.

Pro, reconcili-
 lient.

Quod ita
 factum est.

Arte expref-
fis, non ipſo-
ſe fluētibus.

Angues, a-
quarū ſunt,
ſerpētes ter-
rarum, dra-
cones tem-
plorum.

Mobilibus.
nullum e-
nim animal
tam celeriter
linguā mo-
uet ut tripli-
cem habere
videatur, cū
vna ſit.

Conuertant) Priami imperio, Phrygibusq; futurum.
Sin manibus veſtris veſtrā adſcendiſſet in urbem.
Ultro Aſiam magno Pelopeia ad mœnia bello
Venturam, & noſtros ea ſata manere nepotes.
Talibus inſidijs, periurique arte Sinonis
Credita res, captique dolis, lacrymisq; *coactis,
Quos neque Tydides, nec Lariffæus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carina.
Hic aliud maius miſeris, multoque tremendum
Obſcitur magis, atque improvida pectora turbat.
Laocoon ductus Neptuno ſorte ſacerdos
Sollemneſtaurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus *angues
Incumbunt pelago, pariterq; ad litora tendunt:
Pectora quorum inter ſtructus arrecta, iubaq;
Sanguinea exſuperant undas, pars cætera pontum
Pare legit, ſinnatq; immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo: tanque arua tenebant,
& Ardenteq; oculos ſuffecti ſanguine, & igni,
Sibila lambebant linguis *vibrantibus ora.
Diſſugimus viſu exangues. illi agmine cæto
Laocoonta petunt: & primum parua duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterque
Implicat. & miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſam auxilio ſubcurrentem, ac tela ferentem
Corripunt, ſpirisq; ligant ingentibus. & iam
Bis medium amplexi, bis collo ſquamæa circum
Terga dati, ſuperant capite, & ceruicibus altis.

*Ille simul manibus tendit diuellere nodos,
Persusus sanie vitas, atroque veneno;
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:*

*Quales mugitus, fugit cum saucius aras
Taurus, & *interitum excussit cervice securim.*

*At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, saucq; potant Trisonidis arcem:*

*Sub pedibusq; dea, clypeiue sub orbe teguntur.
Tum vero trementis facta nouus per pectora cunctis*

*Insinuat paucis, & scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt; sacrum qui cuspidis robur*

*Laesit, & cergo sceleratam intorserit hastam.
Ducendum ad sedes simulacrum, *orandaeque diuæ*

*Numina conclamant.
Diuisimus muros, & moenia pandimus urbis.*

*Accingunt omnes operi, pedibusq; rotarum
Subiiciunt lapsus, & stupea vincula collo*

*Intendunt: scandit fatalis machina muros,
Feta armis. circum pueri, inuuptaq; puella*

**Sacra canunt, sinemq; manu contingere gaudent:
Illa subit, mediaq; minans illabitur urbi.*

*O patria, ô diuum domus Ilium, & *inclita bello
Mœnia Dardanium, quater ipso in limine portæ*

*Substitit, atq; utero sonitum quater arma dedere.
Instamus tamen immemores, cæcique furore;*

*Et monstrum infelix sacrata sistimus arce.
Tunc *etiam factis aperit Cassandra futuris*

*Ora, *dei iussu non unquam credita Teueris.
Nos delubra deum miseri, quibus ultimus esset*

Dubie illi-
sam, quia cer-
tam tauro
mortem non
attulerit.

Homer. in
Il. 9.

Hymnos.
Quia Troi-
am totam
Myliam su-
perauerunt.

*ut antea se-
pe. *Apollu-
nis, qui fidē
sustulit vera
promissi spe
Ille frustratus.

Homerus in
Il. 20.

More mili-
tiz, ut, Dat
clarum pup-
pi signum.

Non, Pelei
filius sed
nepos, ex A-
chille patre.

Describit
primam no-
ctis partem.

Homerus in
Il. 269.
Homerus in
Il. 245.

Ille diu, fissa velamina fronde per urbem.
Vertitur interea caelum; & ruit Oceano nox,
* Involvens umbra magna terramq; polumque.
Myrmydonumq; dolos: fusi per moenia Teucri,
Conticere: sopor sessus complectitur artus.
Et iam Argina phalanx instructis navibus ibat,
A Tenedo, tacita per amica silentia luna,
Litora nota petens: * flammis cum regia puppis
Extulerat; satisq; deum defensus iniquis,
Inclusos utero Danaos, & pinea furtim
Laxat claustra Sinon. illos patefactus ad auras
Reddit equus, latique cauo se robore promunt
Tisandrus, Sthenelusq; duces, & dirus Vlysses,
Demissum lapsi per funem, Athamasq; Thoas
* Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon,
Et Menelaus, & ipse doli fabricator Epëus.
Innadvant urbem somno, vinôq; sepultum.
Caduntur vigiles: portisq; patensibus omnes
Accipiunt socios, atque agmina conscia iungunt.
Tempus erat, quo * prima quies mortalibus agris
Incipit, & dono diuinum gratissima serpit.
In somnu ecce ante oculos maerissimum Hector
Visus adesse mihi, largosque effundere fletus,
Raptus bigis, ut quondam, aterq; cruento,
Pulvere, perq; pedes traiectus lora tumentes.
Hei mei, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis,
Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes:
Squalentem barbam, & concretos sanguine crines,

Vul.

Vulneraq; illa gerens, qua circum plurima muros

Accipit patris: *vltro flens ipse videbar

Compellare virum, & mœstas expromere voces.

O lux Dardania, spes ô fidissima Teucrum,

Qua tanta connere mora? quibus Hector ab oris

Expectate venis? ut te post multa tuorum

Funera, post varios hominumq; urbiumq; labores

Defessi auspicimur? qua causa indigna sirenus

Fœdauit vultus? aut cur hac vulnera cerno?

Ille nihil. nec me querentem vana moratur:

Sed grauius gemitus imo de pectore ducens,

Hen fuge nate dea, teque his ait, eripe flammis,

Hostis habet muros: ruit alto à culmine Troia.

*Sat patriæ, Priamog; datum, si Pergama dextra

Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.

Sacra, suosq; tibi commendat Troia penates.

Hos cape factorum comites: his mœnia quare,

Magna pererrato statues qua denique ponto.

Sic ait, & manibus vitæ, Vestiamq; potentem;

Æternuūque adytis effert penetrabilis ignem.

Diuerso interea miscentur mœnia luctu:

Et magis atque magis (quanquam secreta parentis

Anchisæ domus, arboribusq; obtecta * recessit)

Clarescunt sonitus, armorumq; ingruit horror.

Excitior somno, & summi fastigia tecti

Ascensu supero, atque arrectis auribus asto:

Le segetem veluti cum flamma furentibus austris

Incidit, aut rapidus montana flumine torrens

Sternit agros, sternit fœta leta, bouumque labores,

Pre-

Quia ratio
exigebat, et
loqueretur
ille, qui ve-
nerat.

Ab honesta
refugam
suadet.

Longe ab-
fuit.

Homer. in
Il. 45.

Qui nec fo-
mmis credi-
di, nec rebus
aspectis, vel
Amens, ut in
atroci, subi-
taq; re: quasi
perturbatus
inops con-
silij.

Vbi fuerat
arx.

Nocturno
paelio.

*Præcipitesque trahit filius: stupet inscius alto
* Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.
Tum verò manifesta fides, Danaumq; pateſcunt
Inſidie. iam Deiphobus dedit ample ruinam,
Vulcano ſuperante, domus: iam proximus ardet
Valegon: Sigæa igni ſpecta lata relucent.
Exoritur clamorque virum, clangorque tubarum.
Arma * amens capio: nec ſat rationis in armis:
Sed glomerare manu bello: & cõ. urere in arcem
Cum ſocijs ardent animi, furor, traq; mentem
Præcipitant, pulcrumq; mori ſuccurrit in armis,
Ecce autem telis Panthus elapſus Achivum,
Panthus Otriades, arcis, Phæbiq; ſacerdos,
Sacra manu, victosq; deos, parumq; nepotem
Ipſe trahit, curſuq; amens ad litora tendit,
Quo res ſumma loco Panthu? quã prædimus arcẽ?
Vix ea factus eram, gemitu cum talia reddit:
Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus
Dardaniæ: fuimus Troës: fuit Ilium & ingens
Gloria Teucrorum. ſervus omnia Juppiter Argos
Tranſtulit. in cenſa Danai dominantur in urbe.
Arduus armatos * medijs in mœnibus aſtans
Fundit æquis, victorque Sinon incendia miſcet
Inſultans. portis alij bipatentibus adſunt,
Millia quot magnis nunquam venerè Mycenis.
Obſedere alij telis anguſta viarum
Oppoſiti. ſtat ferri acies mucrone coruſco
Stricta, parata neci: vix primi pralia tentant
Portarum vigiles, & * caco Marte reſiſtunt.*

Ta.

Talib
In fla
Quo
Ad
Iphit
Et la
M
Vene
Et *
* Inſ
Au
Quo
Incip
Pect
Certa
Ex
Dij
Ince
VN
Sic
Rap
Ex
Fau
Uad
Urb
Qu
Exp
Urb
Plan

Talibus Otriada dictis, & numine diuum
 In flammis, & in arma feror: quo tristis Erynnis,
 Quo scimitus vocat, & sublatum ad aethera clamor.
 Addunt se socios Riphæus, & maximus armis
 Iphitus, oblatis per lunam, Hypanisq; Dymasq;
 Et lateri agglomerant nostro, iuueniq; Choræbius
 Mygdonides: illis qui ad *Troiam forte diebus
 Venerat, infans Cassandra incensus amore;
 Et *gener auxilium Priamo, Phrygibusq; ferebat;
 *Infelix, qui non sponsa praecepta furentis
 Audierat.

Quos ubi confertos audiere in praelia vidi;
 Incipio super his: Iuvenes, fortissima *frustra
 Pectora, (si vobis audentem extrema cupido
 Certa sequi, qua sit rebus fortuna, videtis:
 Exeffere omnes, adytis, arisq; relictis,
 De quibus imperium hoc steterat) succurritis urbi
 Incensa: moriamur, & in media arma ruamus.

VNA SALVS victis, nullam sperare salutem.
 Sic *animus iuuenum furor additus: inde, lupi cœu
 Raptores atra in nebula, quos improba ventris
 Exegit cæcos rabies, catulisque relictis
 Faucibus expectant siccis; per tela, per hostes
 Vadimus haud dubia in mortem, mediisque tenemus
 Urbis iter: nox atra *caua circumvolat umbra.
 Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet? aut possit lacrymis æquare labores?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
 Plurima perq; vias sternuntur inertia passim

Homerus in
 li. 143.

Homerus in
 li. 58.

Homerus in
 li. 185.

Refertur ab
 inferius ver-
 bum, Suc-
 curritis.

Homerus in
 li. 16.

Homerus in
 li. 156.

Naturale e-
 nim est, re-
 obscurum
 omne sit cœ-
 cauum.

Tenerus in
lli. 159.

aria mortis
genera fig.
aificat.

Homerus in
lli. 5.

Homerus in
lli. 110.

Homerus in
lli. 30.

Fauet. vnde
& fauor aura
dicitur: vt il-
lud, Gaudens
popularibus
auris.

Corpora, perq³ demos & religiosa decorum
Lumina; nec soli pœnas dant sanguine Tencyi:
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus:
Victoresq³ cadunt Danaï: crudelis ubique
Luctus, ubique pavor, & plurima mortis imago.
Primus se Danaum magna comitante cæterua
Androgeos offert nobis, sociæ agmina credens,
Inscius, atque ultro verbis compellat amicis:
Festinate viri: nam quæ tam sera moratur
Segrities? alij rapiunt incensa, & feruntque
Pergamæ: vos celsis nunc primum à nauibus itis,
Dixit, & extemplo (neque enim responsa dabantur
Fida satis) *sensit medios delapsus in hostes.
Obstupuit, retrôque pedem cum voce repressit.
*Improuisum aspris voluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepidumque repente refugit
Attollentem iras, & carula colla tumentem:
Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat.
Irruimus, densis & circumfundimur armis,
Ignarosque loci passim, & formidine captos
Sternimus: *adspirat primo fortuna labori.
Atq³ hic exsultans successu, animisq³ Chæoræbus,
O socij, quæ prima, inquit, fortuna salutis,
Monstrat uer, quæq³ ostendit se dextra sequamur:
Mutemus clypeos, Danaumq³ insignia nobis
Aptemus. dolus, an virtus, quis in hoste requirat?
Arma dabunt ipsi. sic fatus: deinde comantem
Androgei, galeam, clypei que insigne decorum
Induitur, laterique Arginum accommodat ensẽ.

Hoc

Hoc Rhipheus, hoc *ipse Dymas, omniq; iuventus
 Lata faciat: spolijs se quisque recentibus armat.
 Vadimus immisti Danaus, haud numine nostro.
 Multaq; per cecam congressi praelia noctem
 Conferimus, *multos Danaum densissimus Orco.
 Diffugiunt alij ad naucs, & litora cursu
 Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
 Scandunt rursus equum, & nota cōdantur in aluo.
 *Heu nihil inuitis fas quæquam fidere diuis.
 Ecce trahebatur passis Priameia virgo
 Cruentibus à templo Cassandra, adytisq; Minervæ,
 Ad celum tendens ardentia lumina frustra;
 Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.
 Non tulit hanc speciem furcata mente Choroebæ,
 Et sese medium iniecit *moriturus in agmen.
 Consequimur cuncti, & densis incurrimus armis.
 Hic primum ex alto delubri culmine telis
 Nostrorum obruimur, oriturq; miserrima cades.
 Armorum facie, & Graiarum errore iubarum.
 Tum Danaï gemitu, atque erepta virginis ira,
 Undique collecti innadunt, acerrimus Ajax,
 Et gemini Atrida, Doloponq; exercitus omnis.
 Aduersi rupto ceu quondam turbine venti
 Confligunt Zephyrusq;, Notusq;, & latus eois
 Euris equis: strident siluæ, sauitq;, tridenti
 Spumens, atque imo Nereus ciet aquora fundo.
 Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
 Fadimus insidijs, totaq; agitantur urbe,
 Apparent: primi clypeos, *mentitaq; tela.

l.j.

Agnos-

Multi hic
 distinguunt;
 ut sit, ego
 Acueas.

Homerus in
 Il. 3.

Homerus in
 Il. 84. 129.

Neglecta vi-
 ta refertur
 enim ad af-
 fectum di-
 micantis.

Homer. in
 Ilia. 92.

Simulari,
 quæ nos esse
 Grecos men-
 nebantur.

*Agnoscunt, atque ora sibi discordia signant.
 Illicet obruimur numero: primusque Choroebus
 Fenelei dextra dextra armipotente ad aram
 Procumbit: cadit & Riphæus, instissimæ unus
 Qui fuit in Tauris, & servatissimæ aquæ:
 Dux aliter visus per aram Hypanisq; nec, Dimaque
 Confixi à sociis: nec te tua plurima * Panthæ.
 Labentem putas, nec Apollinæ insula textit.
 Phæaci cinera, & flamma extrema meorum,
 Testor, in occasu vestro, nec tela, nec vllas
 Vitasse * vices Danaum; & si fata fuissent
 Ut caderem, meruisse manu dimellitur inde
 Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus auo
 Iam grauior, Pelias & vulnere tardus Ulyssi.
 Protinus ad sedes Priami clamore vocati.*

Vocatius
græcus.

Pugnas. i.
pericula.

Homerus in
ll. 172.

Homerus in
ll. 135.

*Hic vero ingertem pugnam; * cœu cetera nusquam
 Bella forent, nulli tota morerentur in urbe,
 Sic Martem indomitum, Danaosq; ad tecta ruentem
 Cernimus, obsessumque alta testudine limen.
 Hærent parietibus scala: postesque sub ipsos
 Nituntur gradibus, clypeos que ad tela sinistris
 Protecti obiciunt, prensant fastigia dextris.
 Dardanida contra, turres ac tecta domorum
 Culmina conuellunt, (his se, quando ultima cernit
 Extrema iam in morte parant defendere telis)
 Auratasq; trabes, veterum decora alta parentum
 Deuolunt aliq; strictis mucronibus imas
 Obsedere fores: has seruant agmine densæ.*

Homer. in
Ili. 70.

** Instaurati animi regis succurrere tectis,*

Aux

Auxilioque leuare uiras, uinque adlere victis.

Lumen erat, cecaque *foras, & peruenit usus

Tectorum inter se Priami, postesque relictis

Atergo: infelix quæ se, dum regna mætebant,

Sæpius Andromache ferre incommitura solebat

Ad *foras, et auro uentum Astyanax *trahibat.

Ea la ad summi fastigia celsitatis, unde

Tela manu misera iactabant: irata Teucri.

*Turris in præcipiti stantem, si uisus, sub astra

Edicta iactis, uale omnis Troia uideri,

Est: Diuina solita naves, & Achilæ: castra,

Aggredi ferro circum, quæ summi labantes

Iuncturas in balam dabant, conuictumq; altis

Sedibus, impulsusq; ei lapsa repente ruina

Cum hæret trahit, & Dardanum super agmina late

Incidit: atq; alij subeunt: nec saxa nec uilam

Telorum inire ea cessat genus.

Uestibulum, ante ipsum, primosq; in limine Pyrrhus

Exsultat telis, & luce coruscus abena:

*Qualis ubi in lacu coluber mala gramina pastus, Homerus in

Frigida sub terra tumidum quem hirsuta tegebat, Iliad. 240.

Nunc pestus nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta,

Lubrica conuoluit sublato pectore terga

Ardus ad solem, & lingua micat ore trifidus.

Vna ingens Periphus & equorum agitator Achillis

Armiger Antimædon una omnis *Scyria pubes A Scyro in-

Succedunt testæ, & flammæ ad culmina iactant. Iulæ uade

Ipse inter primos correpta dura bipennis Cycladibus,

Lamina pertrumpit, postq; à cardine uellit

l.ij.

Era.

Quia paucis
notæ, idco
cæcæ.

Quasi pueri
iun.

Homerus in
Iliad. 237.

Homerus in
Iliad. 240.

A Scyro in-
Iulæ uade
Cycladibus,

*Eratos : iamque excisa trabe, firma cauauit,
 Robora, & ingentem lato dedit ore fenestram.
 Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt :
 Apparent Priami, & veterum penetralia regum:
 Armatoſq; vident ſtantes in lumine primo.
 At domus interior gemitu, miſeroq; tumultu
 Miſcetur : penitūſque *cane, plangoribus ades
 Fœmineis ululant : ſerit aurea ſidera clamor.
 Tum pauide tectis matres ingentibus errant,
 Amplexaq; tenent poſtes, atque oſcula figunt.
 * Inſtat vi patria Pyrrhus : nec clauſtra, nec ipſi
 Cuſtodes ſufferre valent : labat ariete crebro
 Ianua, & emoti procumbunt cardine poſtes.
 Eit via vi : rumpunt aditus, primoſque trucidant
 Immiſſi Danaï, & late loca milite complent.
 Non ſic, aggeribus ruptis cum ſpurcens amnis
 Exiit, oppoſitaſq; enieu gurgite moles :
 Fertur in arua furens cumulo, camposq; per omnes
 Cum ſtabulis armenta trahit, vidi ipſe furentem
 Cede Neoptolemum, geminoſq; in lumine Atridæ:
 Vidi Hecubā, centumq; nurus, Priamūq; per aras,
 Sanguine ſedantem, quos ipſe ſacrauerat ignes.
 Quinquaginta illi thalami, ſpes tanta nepotum,
 Barbarico poſtes auro ſpoliſſi, ſuperbi
 Procubere : tenent Danaï, qua deſicit ignis.
 Forſitan, & Priami fuerint quæ ſata, requiras.
 Urbis ubi capta caſam, conuulſaq; vidit
 Limina tectorū, & * mediū in penetralibus hoſtem;
 Arma diu ſenior deſueta trementibus auro*

Camera
tecti.

Homer. in
Iliad. 135.

Homerus in
Il. 122.

in medijs
cellis.

Circumdat nequidquam humeris, & inutile ferrum
Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.

Adibus in medijs *nudoque sub aetheris axe
Ingens ara fuit, iuxtaq; veterrima laurus,
Incumbens ara, atque umbra complexa penates.

Sub dio, q.
impluvium
dicitur.

Hic Hecuba, & nata nequidquam altaris circum
Præcipites atra ceu tempestate columba,
Condense, & diuinum amplexa simulacra tenebant.

Ipsam autem sumptis Priamum iuuenilibus armis
Ut vidit, quæ mens tam *dira, miserrime conuix,
Impulsi his cingi telis? aut quo ruis, inquit?

Proprie,
quasi decorū
ira, infusa.

Non tali auxilio, nec defensoribus istis
Tempus eget, non, si ipse meus nunc afforet Hector.
Huc tandem concedi: hæc ara tuebitur omnes:

Aut moriere simul, sic ore effata, recepit
Ad sese, & sacra longæum in sede locauit.

Ecce autem elapsus Pyrrhi de cade Polytes,
Unus natorum Priami, per tela, per hostes
Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat

Saucius, illum ardens infesto *vulnere Pyrrhus
Insequitur, iam iamq; manu tenet, & premit hasta.

Pro tela
posuit.

Et tandem ante oculos euasit, & ora parentum,
Concidit, ac multo vitam cum sanguine sudat.

Hic Priamus, quāquā in *media iam morte tenetur, Manifesta.
Non tamen abstulit, nec voci, iraq; pepercit.

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis.
Dij, si qua est cælo pietas, quæ talia curor

Perfoluant grates dignas, & præmia reddant
Debita, qui nati coram me cernere letum

linj.

Fecisti

Homer. in
Ilia. 174.

Inuile, si-
ne vi.

Non respo-
dente mori-
bus patrijs.

Imperat-
or Iliyg &
& Myg. 10.
niq. id. re-
gnator Asiæ
necatur.

De exercitu
loquitur.

Homerus in
Il. 121.

*Faciſti, & patrios ſed iſti ſunere vultus.
At non ite, ſatum quo te mentiris, A. billos
Talis in hoſte fuit Priamo: ſed iura, fidemq;
Supplicis erabuit, corpusq; exangue ſpulcro
Reddidit Hectorum, neque in nos regna remiſit.
Sic ſacris ſeni, & iunq; * imbelles ſine iclu
Conuenit: tanto quod protinus ere repulſum,
Et ſummo clypeo, nequidquam umbone perpendit.
Cum Pyrrhus, reſires ergo hec, & nuntius ibis
Pulchra genitori: illi mea triſtia facta,
* Degeneremq; Ne eptolemum narrare memento:
Non morere hac dicens, altaria ad ipſa trimentē
Traxi, & in multo lapſantem ſanguine natis:
Implicuiq; comam laua, dextra cornu, & n
Extulit, ac lateri capulo reuolui abdidi enſem.
Hæc ſinit Priami fatorum: hic exanimata
Sorte iuba, Troiam incefſam, & prolapſa videntem
Pergama, tot quondam populo, terraq; ſuorum
* Regnatorum Aſia: iacet inſeris litore tranſitus,
Annulſamq; humeris caput, & ſine nomine corpus.
At me tum primum ſacris circumſtetit horror.
Obſtupui: ſubit cari genitoris imago,
Vt regem aquanum, crudeli vulnere vidi.
Vitam exhalantem: ſubit deſerta Creuſi,
Et direpta domus, & parui caſus ſula.
Reſpicio, & quæ ſit me circum * copia, laſtro.
De fructu omnes deſeſſi; & corpora ſaltu
Ad terram miſere, aut ignibus agra dedere.
* ſanguis adeo ſuper vno etiam, cum limina Veſte*

Ser-

Servantem, & tacitam secreta in sede latentem
 Tyndarida adſpicio, dant clara incendia lucem
 Erranti, paſſimq; oculos per curſuſa ſirenti.
 Illa ſibi infeſtos emerſa ob Pergama Tencros,
 Et pœnas Danaum, & deſerti coniugis iras
 Permetuens, Troie, & patriæ communis Erynnis,
 Abdiderat ſiſe, atque aris inuſa ſedebat.
 Exarſere ignis animo: ſubit ira, cadentem
 Vlcis patriam, & ſceleratas ſumere pœnas.
 Scilicet hæc Spartam incolumis, patriasq; Myccenas
 Adſpiciet? partoq; ibit regina xiriunpho?
 Coniugumq; domumq; patres, natosque videbit,
 Iliadum turba, & Phrygijs cemitata miniſtris?
 Occiderit ferro Priamus? Troia arſerit igni?
 Dardanium toties ſudavit ſanguine litus?
 Non ita, namq; & ſi nullum memorabile nomen.
 Fœminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem,
 Extinxiſſe neſas tamen, & ſumpſiſſe merentis
 Laudabor pœnas: animumq; expleſſe inuabit
 Ultrix flamma, & cineres ſatiariſſe meorum.
 Talia ſactabam, & ſuriati mente ferebar:
 Cum mihi ſe, non ante oculis tam clara, videndam
 Obſtuli, & pura per noctem in luce refulſit
 Alma parens, conſeſſa deam, qualiq; videri
 Celſoſq; & quanta ſolet, dextraq; prehenſum
 Continuit, roſcoq; hæc in ſuper adardis oro.
 Nate, quis indomitas tantum dolor excitat iras?
 Quæ ſiris? aut quonam noſtri tibi cura reſeſſit?
 Non prius adſpicio, ubi jeſſum citate parentem
 Iuq. Lique-

Quasi de
 vobis victis.

Quæ Helenæ
 iſtum mina-
 batur,

Superveniāt.

Homerus in
Il. 2.

Veretur ne
imperanti
sibi fugam
non pareat.
Homerus in
Il. 12.
Quæ fugam
veraret.

Cape celeriter.

Homerus in
Il. 46. 143.

Liqueris Anchisen? *superet coniux ne Creusa,
Ascaniūq; puerū quos omnes undique Graia
Circum errant acies, & nime cura resistat,
Jam flamma tulerint, inimicus & hauserit ensis.
*Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacana,
(ulpatusue Paris, verum inclementia diuum
Has evertit opes, stermitque à culmine Troiam.
Adspice: (namq; omnem, qua nunc obducta tuenti
Mortales hebetat visus tibi, & humida circum
Caligat nubem eripiam: tu ne quæ parentis
Iussu *time, neu præceptis parere recusa)
Hic, ubi disiectas moles, annulæque saxis
Saxa vides, mistoq; undantem pulvere fumum,
Neptunus muros, magnaq; emota tridenti
Fundamenta quatit, totamq; à sedibus urbem
Erunt. hu *furo Sæas sanūq; ma portas
Prima tenet, sociumq; furoris à navibus agmen.
Ferro accincti vocat.
Iam summas arces Tritonia, respice, Pallas
Insedit, nimbo effulgens, & Gorgone sana.
Ipse pater Danaïs animos viresque secundas,
Sufficit: ipsi deos in Dardana suscit at arma.
*Eripe nate fugam, finemq; impone labori.
Nusquam abere, & tutum patrio te limine sistam.
Dixerat, & spissis noctis se condidit umbris.
Apparent dira facies, inimicæq; Troia
Numina magna Deūm.
Tum vero omne mihi visum considerare in ignes
Illum, & ex imo verti Neptunia Troia:

Ac veluti, summis antiquam in montibus ornum
 Cum ferro accusam, crebrisq; bipennibus instans
 Ernere agricola certatim: illa usque minatur,
 Et tremefacta comam concusso vertice nutat,
 Vulneribus donec paulatim evicta, supremum
 Congemuit, traxitq; iugis anversa*ruinam.
 Descendo, ac ducente Deo flammam inter, & hostes
 Expedior: dant tela locum, flammæque recedunt.
 Ast, ubi iam patriæ peruentum ad limina sedis,
 Antiquasq; domos, genitor quem tollere in aëtes
 Optabam primum montes, primumque petebam,
 Abnegat excisa vitam producere Troia,
 Exiliumq; pati, vos o, quibus*integer aui
 Sanguis, ait, solidaq; suo stant robore vires,
 Vos agitate fugam.
 Mesi calicula voluissent ducere vitam,
 Has mihi seruassent sedes satis una superq;
 Vidimus excidia, & capta superavimus urbi.
 Sic o sic positum affati discedite corpus.
 Ipse manu mortem inveniim: miserebitur hostis
 Exuviasq; petet: facilis tactura sepulcri est.
 Jampridem inuisis diuis, & inutilis annos
 Demoror, ex quo*me diuum pater, atq; hominū rex
 Fulminis afflavit: ventis, & contigit igni.
 Talia perstabat memorans, fixusq; manebat.
 Nos contra effusi lacrymis: coniuxq; Creusa,
 Ascaniusq; omnisq; *domus, ne venire secum
 Cuncta pater, fatoque urgenti incumbere vellet.
 Abnegat, inceptoque, & sedibus hæret in isdem.

Aliatur ar-
 borum.

Quia non est
 integer lina-
 gais in seni-
 bus, in qui-
 bus eū mi-
 num peratate,
 phyci di-
 cont vnde
 illis tremor.

De Veneris
 concubita
 gloriantem,

Pro familia
 posuit, ut
 Cicero ad
 Atticū, To-

l.v.

Rur-

ea domus te
salutat.

Rurſus in arma feror, mortemq; miſerrimæ opto.
Nam quod conſiliū, aut quæ iam fortuna dabatur?
At ne efferre pedem genitor te poſſe reliſto
Speraviſti, ut nūquæ neſas patrio excidit ore?
Si nūbi ex tanto ſuperis placet urberelinqui;
Et ſedes hoc animo; perituraque addere Troia,
Tēque tuſque iuvat: patet iſti ianua leto:
Iamque aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus
Nā ſū ante ora patris, patrē qui obruncat ad aras.
Hoc erat alma parens, quod me per tela, per ignes
Eripit, et medijs hoſticen in penetralibus, ut quæ
Aſcaniūque, patremq; meum, inſidiæque Creuſam,
Alterum in alceris machatus ſanguine cernam?
Arma viri, ſente arma: vocat lux ultima victos:
Reddite me. Danaos ſiſtite inſtauram reuſam
Prælia. nunquam omnes hodie moriemur multi:
Hic ſiſto accingor rurſus, clypeoque ſiniſtram
Inſertabam aptans, mēque extra tecta ſerebam.
Ecce autem complexa pedes in limine coniux
Hærebat, parumq; patri tendebat Iulū:
Si periturus abis: & nos rape in omnia tecum.
Sin aliquam expertus ſuſcepit ſperem ponis in armis:
Hanc primum tutare domum, cui & parua Iulū
Cui pater, & coniux quondam tua dicta relinquo?
Talia voſſiſerans gemitum tellū orene replicat:
Cum ſubitus, diſſiliūque erit mirabile monſtrum:
Namque manus inter, accelleruntq; ora parentum
Ecce lenis ſummo de vertice viſus ſuli
Fandere lucem apex, talisq; heu innoxia molli

Quibus me
mater cri-
puit.
Homerus in
ll. 70.

Homerus in
ll. 70.
Epirheto
commendat
ſtatem.

Lam.

Lambere flamma comas, & circum tempora *pasci. Crescere
Nos, vanidi trepidare metu, crimemq; flagrantem
Exutero, & sanctos restinguere fontibus ignes:

At pater Anchises oculos ad sidera letus
Extulit, & celo palmas cum voce terendis.

Quiper omnipote is, precibus si flecteris ullis,

Aspice nos, hoc tantum: & si pietate meremur, Intuentes
Da deinde auxilium pater, atque hac omnia firma. enim dii

Quia ea factus erat senior, subitoq; fragore

Intrauit *laetum, & de caelo lapsa per umbras

Stella facem dicens multa cum luce cecurrit.

Ilam summa super labentem culmina tecti,

Cernimus * / daa claram se condere silus,

* Signantemq; vias. tum longo limite sulcus

Dat lucem, & late circum loca sulphure fumant.

Hic verò vetus genitor, se tollit ad auras,

Affatarg; deos, & sanctum sidus adorat.

Quia iam nulla mora est: sequor, et qua ducitis, adsum.

Di patri servate domum, servate nepotem:

Vestrum hoc augurius, vestroq; in numine Troia est.

Cedo equidem, nec nate tibi comes ire recusō.

Dixerat ille: & iam per mœnia clavier ignis

Induitur, propiusque astus incendia voluunt.

Ergo age care pater cervici imponere nostræ:

Off subibo humerū, nec me labor iste gravabit,

Quo res cunq; cadent, unum & cōmune periculum,

Qua salus ambobus erit. mihi parvus Iulus,

Et comas, & longe sernot vestigia coniux.

Vos junctis, quæ dicam, animis advertite vestris.

Est

Prosperum.

Vbi erat Aeneas domus.

Scintillis relictis.

Homerus in
Il. 268.

Quia iam
concessisti.

Bene Cere-
tis tantâ ante
urbem fœcit
esse, quia d a
rusticorum
est.

Dixit iam,
Astorbaf-
que oblecta
reclut.
Consternat.

Tantū enim
vmbra cū
vidit.

Est urbe egressis tumulus, templumq; vetustum
Deserta *Cereris, iuxtaque antiqua cupressus,
Religione patrum multos servata per annos.
Hanc ex diverso sedem veniemus in unam.
Tu genitor cape sacra manu, patriosq; penates,
Me, bello è tanto digressum, & cade recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Hac satius, latos humeros, subiectaq; colla
Veste super, fula;que insternor pelle leonis,
Succedog, oncri, dextra se parvus Iulus
Implicuit, sequiturq; pater non passibus equis.
Tunc subito comax, ferimur per *opaca locorum:
Et me, quem dudum non vlla iniecla mœbant
Tela, neque aduerso glomerati ex egmine Graii,
Nunc omnes terrent aura, sonus, *excitat omnis
Suspensum, & pariter comitūque oneriq; timetem.
Iamque propinquabam portis, omnemque videbar
Enasisse viam, subito cum creber ad aures
Visus adesse pedum sonitus, genitorq; per umbram
Prospiciens, nate, exclamat. fuge nate, propinquant:
Ardentes clypeos, atque ara micantia cerno.
Hic mihi nescio quod trepido malè numen amicum
Cor fuscum eripuit mentem, namque auiā cursu
Dum sequor, & nota excedo regione viarum,
Hec misero coniux fato ne erepta Creusa
Substitit, erravitne via, seu lassā resedit.
Incertum: nec post oculus est *reddita nostris:
Nec prius amissam respexi, animumq; reflexi.

Quam

Quam tumultum antiquæ Cereris, sedemq; sacratâ
Venimus, hic demum collectis omnibus, unâ
Desuit, & comites natumq; unumq; sefellit.

Quem non incusant amens, hominumq; deorumq;
Aut quid in exersâ vidi crudelius urbe?

Ascaniam, Anchisemq; patrem, Tenebrasq; penates
Commendo socijs, & * curua valle recondo:

Ipsæ urbem repeto, & cingor fulgentibus armis.

Stat casus renouare omnes, omnemque reuerti

Per Troiam, & rursus caput obiectare periclis.

Principio muros, obscuraque limina porte,

Quâ gressum extuleram, repeto, & vestigia retro

Observata sequor per noctem, & lumine laetro.

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.

Inde, domum si fortè pedem, si fortè tulisset,

Me refero, irruerât Danaï, et tellû omne tenebant.

Illicet ignis edax summa ad fastigia vento.

Voluitur: exuperant flamma, furit æstus ad auras.

Procedo ad * Priami sedes, arcemq; venis.

Et iam porticibus vacuis Iunonis asylo,

Custodes lecti Phœnix, & dirus Ulysses

Prædant adseruabant, huc undique Troia gaza

Incensis erepta adytis, mensaq; deorum,

Crateresq; auro solidi, & captivæque vestis

Congeritur. pueri, & pauida longo ordine matres

Stant circum.

* Ausus quin etiam voces iactare per umbram,

Impleri clamore vias: mæstasque Creusam

Nequidquâ ingeminâs, iterumq; iterumq; vocavi.

Quæ

Sic & lib. 7.
dixit, In cō-
uexo nemo-
rum.

Oculis cir-
cumspicio

Patris
Creusæ.

Captiuorū

Contra salu-
tem meam
qui cuperem
latere.

*Quærenti, & tectis verbis sine fine furenti
Infelix simulacrum, atque ipsius umbra Creusa
Vise mihi arte oculos, & nota maior imago.
Obstupui; steteruntq; coma, & vox faucibus hæsit.
Tum sic afferi, & curas his dæmonere dictis.
Quid tantum insano iuuat indulgere labori,
O dulcis coniux? non hæc sine numine diuinum*

Homer. in
Ilia. 57.

Hic veritas, vt
Seruius ani-
maduertit,
abundat vna
syllaba si t. l.
lis. hinc te-
ste habebit.

In quibus
colebatur.

Homer. in
Il. 249.

**Eueniunt: nec te comitem hunc apportare Creusam
Fas: haud ille finit superi regnator Olympi.
Longa tibi exsilia, & vastum maris ægor aranda
Ad terram Hesperiam venies: ubi Lydiæ, arua
Inter opima virû leni fluit agmine Tybris.
Illic re-lata, regnumq; & regia coniux
Parta tibi. lacrymas dilectæ pelle Creusa.
Non ego Myrændonû sedes, Dolopumue superba
Adspiciam, aut Graus serænum matribus ibo,
Dardanis, & diua Veneris nurus:
Sed me magna Deû genitrix his detinet æoris.
Jamq; vale, & nati serua communis amorem.
Hæc ubi dicta dedit; lacrymantem, & multa volentem
Dicere, deseruit, tenuesq; recessit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
Par lembus ventis, volucrique simillima somno,
Sic demum socios, consumpta nocte, reuissô:
Atq; hic ingentem comitum affluxisse novarum
Iuuenio, admirans numerum, matresq; viresq;
Collediam exsilio pubem, miserabile vulgus.
Vndiq; conuenere, animis, opibusq; parati.*

ex-
gio
fut
nel
lin
ma
chi
Ve
pef
Et
Str
Et
Co
Pri
con
niq
ra,

*In quascunque velim pelago deducere terras:
Iamque iugis summa surgebat lucifer Ida,
Ducebatque diem, Danique obsessa tenebant
Limina portarum, nec spes^oapis ulla dabatur.
Cessi, & sublato montem genitore patini.*

P. VIRGILII MA-
RONIS ÆNEIDOS
LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Eversa Troia, Aeneas, collectis suorum reliquijs quæ
exdi, flammisque supererant, parataque apud Anràdum vi-
ginti navium classe primùm in Thraciam defertur: ubi cum
future vrbis fundamētā poneret, territus Polydori à Poly-
neſtore caſſi prodigijs, Delum petit, conſultoque ibi Apol-
linis oraculo, cum antiquam gētis ſux mariem, hoc eſt pri-
mam originis ſux terram reperendam didiciſſet, falſa An-
chiz patris interpretatione adductus Cretam contendit.
Verum cum ibi quoque, poſitis iam moribus, grauiſſima
peſte exagitaretur, in ſonans monitus a dijs pēnaibus, reli-
ctis Creta, Italiam petit. Ibi ſubſiſta tempeſtate, primū ad
Strophades iſulas appulſus, ab Harpyis infeſtatur mox A-
etium delatus, in honorem Apollinis ludos celebrat, inde
Coryrā præeruectus Epiſū tenetique id temporis Heleno
Priami filio parebat cui poſt Pyrrhi cēdem Andromache in
coniugium ceſſerat Helenus Aeneam hoſpitiū excipit, om-
nique humanitatis genere cōplectitur, imminentiūq; ter-
ra, marique periculorū certiorē facit, Aeneas relicta Epiro,

Tarentum, primamque, Italiae oram praeuertens, ad eam Siciliae partem, quae Aetnae monti adhaeret, appellitur ibi Anchimenidem, ab Ulysses in Cyclopiis antro desertum, supplicem recipit, eductusque ab eo de Cyclopium seueritate inde anchoras soluit, memorque praceptorum Heleni, vitatis Charibidis, & Cyclidis periculis, Siciliae litora longo circuitu circumuectus tandem Drepanum aduehitur, ubi Anchises tum senio, tum longae navigationis lassatione fatigatus, satis concedit, inde Italiam petiturus, immissa ab Aeolo subita tempestate, in Africam eiecitur, quam partem libro primo exsequitur.

Aliud Argumentum.

*Post casum Troia fabricata classe superstes
Vela dat Aeneas, urbemque in litore Thracum,
Mox aliam pulsus Crataeis condit in oris.
Cedit & hinc, Helenūq; videt, praepceptaq; sumit.
Etneum Cyclopa fugit: sepeliturque parentem.*

Imperium
Troianum,
quod erat in
Asia. Ilium
enim in
Phrygia uni-
nore,

Postquam* res Asia, Priamique euenire gentem
Immeritam visum superis, ecciditq; superbium
Ilium, & omnis humo sumat Neptunia Troia:
Diuersa exilis, & desertas quaerere terras
Augurijs agimur diuum; classemque sub ipsa
Antandro, & Phrygia molimur montibus Ida,
Incerti quod fata ferant, ubi sistere deitur:
Contrahimusq; viros, vix prima inceperat aestas:
Et pater Anchises dare satis vela iubebat.
Litora iam patria lacrymans, portusque relinquo.

Et

Et campos, ubi Troia fuit, feror exsul in altum
 Cum socijs, natóque, penatibus, & magnis dys:
 Terra procul vastis colitur. Manortia campis,
 Thraces arant, acri quondam regnata Lycingo:
 Hospitum antiquum Troia, sociique penates
 Dum fortuna fuit, feror huc, & litore curvo
 Mœnia prima loco, fati ingressus iniquis,
 Aeneadasq; meo nomen de nomine singo.
 Sacra Dionæ matri, diis que ferebam
 Auspiciis ceptorum operum; superóque nitentem
 Calicolum regi mactabam in litore taurum.
 Fortè fuit iuxta tumulus; quo cornea summo
 Virgulta, & densis hostilibus horrida myrtus
 Accessi, viridemque ab humo conuellere siluam
 Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras,
 Horrendum, & dictu video mirabile monstrum.
 Nam, quæ prima solo ruptis radicibus arbor
 Vellitur, huic atro loquuntur sanguine gutte,
 Et terram tabo maculant. mihi frigidus horror
 Membra quatit, gelidusq; coit formidine sanguis.
 Rursus & alterius lentum conuellere vimen
 Insequor, & caussas penitus tentare latentes:
 Ater & alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa mouēs animo, nymphas venerabar agrestes,
 Gradinumque patrem Geticis qui presidet aruis,
 Rite secundarent visus, omenque lenarent.
 Tertia sed postquam maiore hostilia nixu
 Aggredior, genibusq; aduersa oblucter arena,
 (Eloquar, an fileam?) gemitus lacrymabilis imo

Duo huma-
 na posuit, &
 duo diuina,
 patris non
 fit mentio,
 quia non
 peruenit in
 Italiam.

Et collis, &
 sepulcrum.

Molle &
 flexuosum.

Bonum, &
 leue. i. mi-
 nime graue,
 aut aduersū,
 facerent.

*Auditus tumulo, & vox reddita fertur ad aures.
 Quid miserum Aeneas laceras? iam parce sepulto:
 Parte pias scelerare manus. non me tibi Troia
 Externum tulit: aut cruor hic de stipite manat.
 Heu fuge cruentas terras. fuge litus anarum:
 Nam Polydorus ego: hic confixum ferrea texie
 Telorum seges, & iaculis increuit acutis.
 Tum vero ancipiti mentum formidine pressus*

Homerus in
 Ill. 196.

Imperium,
 ut postquam
 res Afrix,
 lib. 3.
 Execrabilis.
 ut sacre pā.
 dūtur portæ.

Pro, classem
 Austris.

Gentis, aut
 praeliantium
 De victimis
 sumpti.

**Obstupui, steteruntq; coma, et vox faucibus hæsit.
 Hunc Polydorū auri quondā cum pondere magno
 Infelix Priamus furtim mandarat alendum
 Threicio regi, cū iam diffideret armis
 Dardana, cingique urbem obsidione videret.
 Ille, ut opes fracta Tencrūm, & fortuna recessit,
 *Res Agamemnonias, victriciæque arma secutus
 Fas omne abruptis: Polydorum obruncat, et auro
 Vipotiur. quid non mortalia pectora cogis
 *Auri sacra famas? postquam pauor ossa reliquit;
 Delectos populi ad proceres, primumq; parentem
 Monstra deum referro, & qua sit sententia, posco:
 Omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
 Linquere pollinū hospitū, et dare *classe. Austras
 Ergo instauramus Polydoro funus: & ingens
 Aggeritur tumulo tellus: stant manibus ara
 Caruleis mœsta vitis; atraque cupresso
 Et circum fliaes crinem* as more solute.
 Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
 *Sanguinis & sacri pateras, animamq; sepulcro
 Condimus, & magna supremum voce ciemus.*

Inde,

Inde, ubi prima fides pelago, placataq; venti
Dāt maria, & lenis crepitans vocat: Auster in altū;
Deducant socij naues, & litora complent.

Prouchinur portu: terraq; urbemq; * recedunt.

Sacra mari colitur medio, gratissima tellus

Nereidum matri, & Neptuno Aegeo:

Quam pius arcitenens oras, & litora circum

Errantem Mycone celsa, Gyaroq; reminxit:

Immotamq; coli dedit, & contemnere* ventos.

Huc seror: hac fessos tuto placidissima portus

Accipit: egressi veneramur Apollinis urbem,

Rex Anius, rex idem hominum, Phœbiq; * sacerdos

Vutis, & sacra redimitus tempora lauro,

Occurrit, veterem Anchisem agnoscent amicum.

Iungimus hospitio dextras, & lecta subimus.

Templa dei saxo venerabar structa vetusto,

Da propriam Tymbræe domum, da mœnia fessis

Et genus, & mansuram urbem, serua altera Troia

Pergama, reliquias Danaū, atq; immitis Achilli.

Quem sequimur? quœne ire iubet? ubi ponere sedes?

* Da pater angurium, atque ausinis illudere nostris

Vix ea fatus eram: tremere omnia vix repente,

Liminaq; laurusq; dei, totusque moueri

Mons circum, & mugire adytis certina reclusis.

Submissi petimus terram, & vox fertur ad aures.

Dardanida duri, quæ vos à stirpe parentum

Prima tulit tellus, eadem vos ubere lato

Accipiet reduces; antiquam exquirite matrem.

Hic domum Ence cunctis dominabitur oris,

Ita nauigan-
tib' videtur.

Ob terræ
motum.

Tunc erat
hic mos, ut
reges essent
etiam sacer-
dotes vel
pontifices.

Homerus in
Ili. 268.

Breuem syl-
labam, quæ,
pro longa
posuit, ratio-
ne finalitatis
Homerus in
il. 224.

iii. y.

Et

*Et nati naterum, & qui nascuntur ab illis.
Hac Phœbus, mysteq; ingens exorta tumultu
Letitia, & cuncti, quæ sint ea mœria, quarunt,
Quò Phœbus vocet errantes, inbeatq; reuerſi.
Tum genitor, veterum voluens, monumenta virorū,*

Quia se mo-
riturū scie-
bat.

Pro elegit
vi, Pars op-
tare locum.

A Delo.

Homerus in
Il. 126.

Homerus in
Il. 31.

Vinibus con-
ſitam.

*Audite ò proceres, ait, & spes discite * vestras.
Creta Jovis magni medio iacet insula ponto:
Mors Idaeus ubi, & gentis cunabula nostræ.
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna:
Maximus unde pater si rite audita recorder)
Teucrus Rhæteus primum est adnectus ad oras,
* Optavitq; locum regio. nondum Jlium, & arces
Pergameæ steterant: habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaq; ara,
Idæumq; nemus: hinc fide silentia sacris:
Et iuncti currum domina subiere liones.
Ergo agite, & diuini ducunt quæ iussa sequamur:
Placemus ventos, & Gnossia regna petamus:
Nec longo * distant cursu: (modo Jupiter adsit)
Tertia lux classem Cretæis sistet in oris.
Sic factus, meritos aris mactavit honores.
* Taurum Neptune, taurum tibi pulcer Apollo,
Nigræ Hiemi pecudem, Zephyris felicibus * albâ.
Fama volat pulsam regnis cecisse paternis
Jdomenea ducem, defæriaque litora Creta,
Hoste vacare domos, sedesq; adstare relictas.
Linquimus Origiæ portus, pelagoque volamus,
* Bacchatamq; iugis Naxos, viridemq; Dorysam
Olearon, nuncamq; Paron, sparsasque per æquor
Cycla-*

Cycladas, & crebris *legimus, fr̄ etā confita terris.
 Nauticus exoritur vario certamine clamor :
 Hortantur socij Cretam, * proavosq; petamus.
 Prosequitur surgens à puppi ventum euntes.
 Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.
 Ergo audis muros optata molior urbis;
 Pergameamq; voco : & letam cognomine gentem
 Hortor amare focos, arcemq; attollere testis.
 Jamq; fere sicco subductæ litore puppes,
 Connubijs, arvisq; novis *operata iuventus :
 Jura, domosq; dabam, subito cum tabida membris,
 Corrupto cæli tracta, miserandæque venit
 Arboribusq; satisq; lues, & leviser annus.
 Linquebant dulces animas, aut agra trahabant
 Corpora, tum steriles exurere Sirius agros:
 Arebant herbe, & victum seges agra negabat.
 Rursus ad oraculum Ortygia, Phœbumq; remensō
 Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
 Quem fessis finem rebue ferat : unde laborum
 Tentare auxilium iubeat : quo vertere cursus.
 Nox erat : & terris animalia somnus habebat.
 Effugis sacre Diuūm, Phrygiq; penates,
 Quos mecum à Troia, medysq; ex ignibus urbis
 Extuleram, visi ante oculos adstare iacentis
 In somnis, multo manifeste *lumine, qua se
 Plena per incertas fundebat Luna fenestras.
 Tum sic affari, & curas his demere dictis.
 Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo est,
 Hic canit : & tua nos en ultro ad limina mittit.

Præteruehi-
 mur.
 Primi erant
 cultores
 Cretæ.

Sacrificium
 fecit quia
 mor erat,
 vt neque vx-
 or duceretur
 neque ager
 araretur sine
 sacrificijs.

Cum nimbo
 qui circa de-
 os videri so-
 let.

Pro, tuas
partes, tuum
Imperium.

Nos te Dardania incensa, tuâque *arma secuti:
Nos tumidum sub te permensi classibus aquor,
Idem venturos toidem ad astra nepotes,
Imperiumq; urbi d'ibimus, tu maxima magnis
Magna para, longumq; fuge ne linque laborum.
Mutanda sedes: non hac tibi litora suasis
Deus aut Crete iussit considerare Apollo.

Ab Hespero
rege.

Est locus (Hesperiam Gray *cognomine dicunt)
Terra antiqua, potens armis, atque ubere globa.
Oenotrij coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
Hæc nobis propria sedes: hinc Dardanius ortus,

De Dardano,
non de Iasio,
dictura.

jasusq; pater, genus à *quo principe nostrum.
Surge age, & hac latus longæno dicta parenti,
Haud dubitanda refer: Corium, terrasq; require,
& Ansonias, Dictæa negat tibi Juppiter arua.
Talibus attonitus visis, ac voce deorum

Theocr. 46.

(Nec sopor illud erat, sed coram agnoscere vultus,
Uclatusq; comas, præsentiaq; ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
Corripio è stratis corpus, tendoque supinas
Ad cælum cum voce manus, & munera libo

Rite perfectâ

*Intemcrata sociis perfectò latus honore
Anchisen facis certum, remq; ordine pando.

Nec in cer-
tam sed du-
plicem.

Agnovit prolem *ambiguam, geminog; parentes,
Sæque nouo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat. Nate Iliacis exercite fatis,
Sola mihi tales casus Cassandra canebat.
Nunc repeto, hæc generi portendere debita nostro,

Es saepe Hesperiam, saepe Italia regna vocare.
Sed quis ad Hesperia venturos liora Teneos
Crederes? aut quem tum vates Cassandra moneret?
Cedamus Phæbo, & moniti meliora sequamur,
Sic ait: & cuncti dictis paremus onantes.

Hanc quoque deserimus sedem; paucisq; relictis
Vela damus, vastumq; caua trabe currimus aequor.

Postquā altum tenuere rates,* nec iam amplius vlla
Apparent terra; calum undique, et undiq; pontus:

Tum mihi ceruleus supra caput adstitit umber,
Noctem, hiemq; ferens; et inhorruit vnda tenebris

Continuò venti voluunt mare; magnaq; surgunt
Ægropa: dispersi inctamur gurgite vasto.

Inuoluere diem nimbi, & *nox humida cælum
Abstulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.

Excutitur cursu, & cæcis erramus in undis.
Ipse diem, noctemq; negat discernere calo,

Nec meminisse via media* Palinurus in vnda.
Tres adeò incertos cæca caligine solas

Erramus pelago, totidem sine sidere noctes.
Quarto terra die primum se attollere tandem

Visa, aperire procul montes, ac voluere fumum.
Vela cadunt: remis insurgimus: haud mora, nante

Adnixi torquent spumas, & carula verrunt.
Seruatum ex undis Strophadum me litora primum

Accipiunt. Strophades Graio stant nomine dictæ
Insula Jonio in magno: quas dira Celeno,

Harpyiaque colunt alie, Phineia postquam
Clausa domus, mensasq; metn liquere priores.

messij.

Tri-

Navis defi-
nitio.
Homerus in
Od. 110.

Nubes cali-
ginosa.

Vide eius
montem libi
3. in fine.

Apol. Arg.
32.

Sordis effu-
sio.

Necessitatē
significat.
nam sponte
venimus, nō
deferimur.

ē secreto mō
tuum loco.

Figura pro
disponunt,
& tegunt.

Vel quia ra-
tum est pu-
gnare cum
Harpyis,

*Tristitia haud illis monstrum, nec senior vlla
Pestis, & ira Deūm Stygijs sese exiulit undis.
Virginei volucrum vultus, foedissima ventris
*Prolunies, vnaque manus, & pallida semper
Ora faxe.*

Huc ubi delati portus intravimus, ecce
Lata bouum passim campis armenta videmus
Caprigenumq; pecus, nullo custode, per herbam.
Irruimus ferro, & duos, ipsumq; vocamus
In pradam partemq; Jonem tunc intore curvo
Exstruimusq; toros, dapibusque epulamur opimis.
At subito horrifico lapsus de mentibus adjunt
Harpyia, & magnis quatunt clangoribus alas,
Diripiuntque dapes, contatiūque omnia fœdant
Immundum, cum vox tetram dira inter odorem.
Rursum in secessu longo sub rupe cauata,
Arboribus clausi circum, atque horribilibus umbris
Instruimus mensas, arisque reponimus ignem.
Rursum ex* diversis calis, cecisque latebris
Turba sonans pradam, pedibus circumnolat uncis,
Pollust ore dapes, socijs tunc arma capeſſant,
Edico, & dira bellum cum gente gerendum.
Haud secus ac iussi faciunt* tectosque per herbam
*Disponunt enses, & suta latentia condunt.
Ergo ubi delapsa sonitum per curua dedere
Litora, dat signum specula Misenus ab alta
Aëro cauo: invadunt socij, et* nona praelia tentant,
Obscenas pelagi ferro fœdare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec vulnera tergo*

Acci-

Accipiunt, celeriq; fuga, sub sidera lapsæ,
 Semesam prædam, & vestigia sæda relinquunt.
 Una in præcelsa consedit rupe Celano,
 Infelix * vates, rupiq; hanc pectore vocem.
 Bellum etiam, pro cade bouum, stratisq; iuuentis,
 Laomedontiada, bellumne inferre paratis?
 Et * patrio insontes Harpyias peliere regno?
 Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta:
 Qua Phæbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
 Prædixit, vobis furia: um ego maxima pandō.
 Italiam cursu petitis, ventisque vocatis:
 Ibitis Italiam, portusque intrare licebit:
 Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem,
 Quam vos dira fames, nostraq; iniuria cadis
 * Ambesas subigat malis absumere mensas.
 Dixit: & in siluam pennis ablata refugit.
 At socijs subita gelidus formidine sanguis
 Dirigit: cecidere animi: nec iam amplius armis,
 Sed votis, precibusq; iubent exposcere pacem,
 Sive deæ, seu sint dira, obscenæq; volucres.
 Et pater Anchises, passis de liore palmis,
 Numina magna vocat, meritosq; indicit honores.
 Dii prohibete minas: dii talem auertite casum:
 Et placidi seruate pios. tum litore funem
 Diripere extussosq; iubet laxare rudentes.
 Tendunt vela Noti: fugimus spumantibus undis,
 Qua cursum ventusq; gubernatorq; vocabant.
 Jam medio apparet fluctu memorosa Zacynthos,
 Dulychiumque, Sameq; & Neritos ardua saxis.

m.v.

vel quia vul-
 nerati non
 poterant.
 Numina infel-
 licitatis.

N. pœnio.

Circū eas,
 id est, rotan-
 das, puniceas
 scilicet quas
 maiores in
 honore deo-
 rum habe-
 bant.

Homerus in
 Od. 92.
 Homerus in
 Il. 24.

Effu- Hom. Il. 32.

Ob locerum
asperitatem
non sponte,
sed quia fessi
est enim
nautis for-
midatus.

addidit ma-
gnum, ne lu-
maris ausus,
qui est tri-
ginta dierū,
intelligere-
tur addidit,
Sol ne, quia
dixerat ma-
gnū, de
illo omniū
planetarum
anno qui
fuit anno.
rum. 36.
millia, acci-
peretur.

*Effugimus scopulos Ithaca, Laertia regna:
Et terram alitricem sani execramur Ulyssus.
Mox & Leucata nimbosa cacumina montis,
Et* formidatus nautis aperitur Apollo:
Hunc petimus fessi, & parua succedimus urbi:
Anchora de proa iacitur: stant litore puppes.
Frgo insperata tandem tellure potiti,
Lustramurq; Ioni, votiq; incedimus aras,
Aethaq; Iliacis celebramus litora ludis.
Exercent patrias, oleo labente, palestras
Nudati socij: innuat enasisse tot urbes
Argolicas, mediosque fugam tenuisse per hostes.
Interea* magnū Sol circumuoluitur annū:
Et glacialis hiems Aquilonibus asperat undas.
Aëre cano clypeum, magni gestamen Abantis,
Pestibus aduersis figo, & rem carmine signo:
Aeneas hac de Danais victoribus arma.
Linquere tum portus iubeo, & considerare transtrū:
Certatim socij feriunt mare: & aequora verrunt.
Protrinus aëreas Phaetum abscondimus arces,
Litora q; Epeiri legimus, portuq; subimus
Chaois, & celsum Buthroti ascendimus urbem.
Hic incredibilis rerum fuma occupat aures,
Priamidem Helenum Graias regnare per urbes,
Coniugio Aëacidae Pyrrhi, sceptrisque potitum:
Et patrio Andromachen iterum cecisse marito.
Obstupui: miroq; incensum pectus amore
Compellare virum, & casus cognoscere tantos.
Progredior portu, classes, & litora linquens.*

Sollem-

Sollemnes tum fortè dapes, & tristia dona,
 Ante urbem in luco falsi Simoëntis ad undam
 Libabat cineri Andromache, manesq; vocabat
 Hectorum ad tumulū; viridi quem cespitè inanem

Et *geminas, causam lachrymū sacrauerat aras.

Vi me conspexit venientem, & Troia circum
 Arma amens vidit, magnū exterrita monstri

*Dirigit visu in medio, calor ossa reliquit:
 Labitur, & longo vix tandem tempore satur.

Vera te facies, verū mihi nuntius affers

Nate dea? vivisne? aut si lux alma recessit,

Hector ubi est? dixit; lacrymasq; effudit, et omnem

Implevit clamore locum. vix pauca *furenti

Subjicio, & raris turbatus vocibus hisco.

Vino equidem, vitamq; extrema per omnia ducō:

Ne dubita: nam vera vides.

Hec quis te casus delectam coniuge tanto

Excipit? at quæ digna satis fortuna reuisit?

Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia servas?

Deiecit vultum, & demissa voce locuta est:

O felix una *ante alias Priameia virgo,

Hostilem ad tumulum Troia sub manibus altis

Iussa meri, quæ sortitus non pertulit illos,

Nec victoris heri tetigit captiva cubile,

Nos patria incensa, diversa per aquora vectæ,

Stirpis Achillea fastus, inuenerūq; superbum

Servitio enixa tulimus: qui deinde secutus

*Ledaā Hermionem, Lacedamoniosq; Hymenæos, Ledaæ neptē.

Me famulā, famuloq; Heleno trāsmisit habendam.

Vana ma-
rito alteram
filio.

Obstupuit

Impatienter
dolenti.

Quia virgo
extincta est.

Ob interfe-
ctam marce.

id est, tam
prospere.

Non Creusa
quam mor-
tuam Andro-
mache scire
non poterat,
sed patriæ,
quæ commu-
nis omnium
est parens.

De convivio
intelligit: sic
Terentius
Accipit ho-
mo nectus
nemo.

*At illum erepta magno inflammatus amore
Coniugie, & scelorum furis agitatus Orestes
Excipit incantum, patriasq; obtruncat ad aras.
Mortis Necrotoiem, regnerum reddita cessit
Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamq; omnem Troiano à Chaone dixit;
Pergamamq; Iliacamq; iugis hanc addidit arcem,
Sed tibi qui xcursum venti, qua fata dedere?
Aut quis te ignarum nostris demus appulit oris?
Quid puer Ascanius superatne, & vescitur aura?
Quem tibi iam Troia.
Ecqua iam puero est amissa cura xparentis?
Equid in antiquam virtutem, animosq; viriles
Et pater Aeneas, & auunculus excitat Hector?
Talia fundebat lacrymans, longosq; ciebat
In cassus fletus; cum sese à mœnibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus offert,
Agnoscitq; suos, latusq; ad mœnia ducit,
Et multum lacrymas verba inter singula fundit.
Procedo, & parvam Troiam, simulataq; magnis
Pergama, & arentem Zanthi cognomine riuum
Agnosco, Scæaq; amplector limina porta.
Nec non & Teucris sociis simul vrbe fruuntur.
Illos porticibus rex xaccipiebat in amplis.
Aulæ in medio libabant pocula Bacthi,
Impositis auro dapibus, paterasq; tenebant.
Iamque dies, alterq; dies processit: & aura
Vela vocant, tumidoq; inflatur carbasus aëstro.
His vatem aggredior, dictus, ac talia quæso:
Troia-*

Troiugena, interpres diuūm, qui namina Phæbi,
 Qui iripodas * Clarij lauros, qui sidera sentis,
 Et volucrum linguas, & præpetis omina penna,
 Fare age, (nāq; omnē cursum mihi prospera dixit
 Religio : & cuncti suaſerint numina diui
 Italiam petere, & terras tentare repostas:
 Sola nonum, dictuq; nefas Harpya Celaro
 Prodigium canit, & tristes denuntiat iras,
 Obscenamq; famem) qua prima pericula vito,
 Quidūc sequens tantos possim superare labores.
 Hic Helenus, casis primum de more iuencis,
 Exorat pacem diuūm, vultuq; resoluit
 Sacraſ capitis, meque ad tua limina, Phæbe.
 Ipse manu vultu * suspensum numine ducit.
 Atque hæc deinde canit diuino ex ore sacerdos.
 Nate dea (nam te maioribus ire per altum
 Auspicijs manifesta fides: sic fata deūm rex
 Sortitur, volantq; vices : is veritur ordo)
 Pauca tibi è multis, quo tutior * hospita lufres
 Equora, & Ausonio possis confidere portu,
 Expedas dictis. prohibent nam cætera Parca
 Scire Helenum, fariq; vetat Saturnia Iuno.
 Principio Italiam, quam tu iam revere propinquam,
 Vicinosque ignare paras innadere portus,
 * Longa præciū longis via diuidit inuia terris.
 Ante & Trinacria * lentandus remus in vnda,
 Et salis Ausony lustrandum nanibus equor,
 Inferniq; lacus, Æque insula Circes,
 Quam tuta possis urbem componere terra,

Apollinis, ab
 opido Cla-
 rio, sicut in
 finibus Co-
 lophoniorū:

Deorum ob
 iniurias sibi
 illatas.

Sollicitum,
 Attatum.

Vicina, ex-
 ponit Ser-
 uius.

Homerus in
 Ilia 5.
 Flectendus,
 vt lentum
 vimen.

* Signa

Homerus in
Iliad. 4.

Quo prodigio, regna-
surum tri-
ginta annis
Ascaniam,
significaba-
tur.

Ostendentis
est. nam Ca-
labria non
longe distat
ab Epiro.

Imperatius
palsius.

Quia a con-
tinenti tribus
passuum
milibus
distat.

* Signa tibi dicam : tu condita mente teneto.

Cum tibi sollicito secreti ad fluminis undam,
Litoris ingens inuenta sub ilicibus sus

* Triginta capitum fetus enixa iacebit,

Alba, solo recubans, albi circum ubera nati,
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum.

Nec tu mensarum morsus horresce futuros.

Fata viam inuenient, aderit que vocatus Apollo.

* Has autem terras, Italique hanc litoris oram,

Proxima qua nostri persunditur aquoris æstu,
Effuge cuncta malis habitantur mœnia Graijs.

Hic & Naritij posuerunt mœnia Locri,

Et Salentinos obsedit milite campos

Lyfius & domeneus : hic illa ducis Melibœi

Parua Philoctete subnixa Petilia muro.

Quin, ubi transmissa steterint trans aquora classes,

Et positis aris iam vota in litore solues;

Purpureo * velare comas adopertus amictu;

Ne qua inter sanctos ignes in honore deorum

Hostilis facies occurrat, & omnia turbez.

Hunc socij morem sacrorum, hunc ipse teneto;

Hæc casti mansant in religione nepotes.

Æst, ubi digressum Sicula te admonerit ora

Ventus, & angustæ rarefcent claustra Pelori :

Laua tibi tellus, & longo laua petantur

Æquora circuitu : dextrum fuge litus, & undas.

Hæc loca vi quondam, & vastæ conuulsa ruina

(Tantum cui longinqua valet mutare vetustas)

Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus,

Una foret, venit & medio vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus absceidit, aruaq; & urbes
Litore diductas angusto interluit aestu.

Dextrum Scylla latu laeuū implacata Charybdis
Obsides, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusq; sub auris
Erigit alternos, & sidera verberat unda.

At Scyllam cecis cohibet spelunca latebris,
Ora exsertantem, & naues in saxa trahentem.

*Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.

Præstat, Trinacriæ metus lustrare Pachyni
Cessantem, longos & circumflectere cursus,

Quam semel informem vasto vidisse sub antro
Scyllam, & caraleis cambus, resonantia saxa.

Præterea, si qua est Heleno prudentia vati,
Si qua fides, animum si veris implet Apollo:
Unum illud tibi nate dea, præq; omnibus unum
Prædicam, & repetens iterumq; iterumq; monebo.

Junonis magna primum prece numen adora,
Junoni caue vota libens, dominamq; potentem
Supplicibus supra donis, sic denique victor
Trinacria fines fialos mittere relicta.

Huc ubi delatus Cumæam accesseris urbem,
Diminosq; lacus, & Auerna sonantia silui;
Insanam vatem adspicies, qua rupe sub ima
Fata canit, folijsq; notas, & nomina mandat.

Quæcumq; in soijs descripsit carmina virgo,

Pro in me-
diu, vt. t
clamor calo

Homerus in
Od. 117.

Primæ cor-
poris partes.

Immoras-
tem.

Voti cam-
pos.

Auernū, &
Lucrinū di-
uinos autem
id est conse-

Dige-
cratos.

Non ianua,
sed ventus
per ianuam
ingressus.

Ultima syl-
laba contra
consuetudi-
nem produ-
citur, ratione
finalitatis.

Planti.

Digerit in numerum, atq; antra seclufa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt.
Perque eadem, verso tenuis cum cardine ventum
Impulit, & teneras turbauit ianua frondes,
Nunquam deinde cano voluitantia prendere saxo,
Nec renouare situs, aut iungere carmina curat.
Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibylla.
Hic tibi ne qua mora fuerint dispendia tanti,
Quamuis increpitem sosij, & vi cursus in altum
Vela vocet, passisq; sinus implere secundos:
Quin adeas vatem, precibusq; oracula poscas:
Ipsa canat, vocemq; volens, atque ora resoluat.
Illa tibi Italia populos, venturaque bella,
Et quo quemque modo fugiasq; frastusq; laborem,
Expediet, cursusque dubit venerata secundos.
Hac sunt, qua nostra liceat te voce moneri.
Vade age, & ingentem factis ser ad athera Troiam
Que postquam vates sic ora effatus amico est,
Dona achinc auro* graua, scetoque elephanto
Imperat ad naues firmi stipatque carinis
Ingens argentum, Dodonaosque lebetes,
Loricam confertam hamis, auroque trilicem,
Et conum missenis galea, cristasque comantes,
Arma Neoptolemi sunt & sua dona parenti.
Addidit eques, addiditque duces.
Remigum supplet, socios simul instruit armis:
Interea classem velis aptare iubebat
Anchises, fieres vento mora ne qua* sirenti.
Quem Phœbi interpres multo compellat honore:

Conia.

*Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo,
 * Cura deum, bis Pergamoi crepte ruinis,
 Ecce tibi Ausonia tellus, hanc arripe velis:
 Et tamen hanc pelago praterlabare necesse est:
 Ausonia pars illa procul, quam pandit Apollo.
 Vade, ait, o felix nati pietate, quid ultra
 Prouehor, & fando surgentes demoror Austros?
 * Nec minus Andromache digressu maesta supremo,
 Fert picturatas auri sub tegmine vestes,
 Et Phrygia Ascanio clamydē; * nec cedit honori:
 Textilibusq; onerat donis, ac talia satur.
 Accipe & hac, manū tibi qua monumenta mearū
 Sint, puer, & longū Andromaches testentur amorē
 Coniugis Hectoreae: cape dona extrema tuorum,
 O mihi sola mei super Astyanactis imago.
 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat:
 Et nunc equali tecum pube ceret auo.
 Hos ego digrediens lacrymis affabar obortis.
 Vinite felices, quibus est * fortuna peracta
 Jam sua: nos alia ex alijs in fata vocamur.
 Vobis parva quies, nullum maris aquor arandum:
 Arua neque Ausonia, semper cedentia * retro,
 Quarenda: effigiem Xanthi, Troiamq; videtis,
 Quam vestra fecere manus, melioribus opto
 Auspicijs, & qua fuerit minus obuia Graijs.
 Si quando Tiberim, vicinaq; Tybridis arua
 Intraro, gentiq; mea data moenia cernam,
 Cognatasq; vrbes olim, populosque propinquos
 Epiro Hesperia, quibus idem Dardanus auctor,
 n.j. Atque*

Amor: ut il-
 lud, Veneris
 iustissima
 cura. i

Homerus in
 Od. 130.

Nec munera
 dat inferiora
 meritis.

Homerus in
 Od. 130.

Homerus in
 Od. 29.

Aduersa.

Ut illud, Ita-
 liz fugientis
 prendimus
 oras.

Homerus in
ll. 118.
Officia re-
migandi.

Homerus in
lli. 45.

Faculam ex-
tendit ut illud.
Flammam
cum regia
puppis exten-
derat.

Maris quod
naugio, ter-
raz quo sum-
iturus.

*Atque idem eas; unam faciemus utranque
Troiam animis. maneat nostros ea cura nepotes.
Provehitur pelago vicina Ceraunia iuxta,
Vnde iter Italiam, cuiusq; brevissimus undis.
Sol ruit interea, & montes umbrantur opaci:
Sternimur optata gremio telluris ad undam.
Sortiti remes, passimq; in litore sicco
Corpora curamus, festos sopor inrigat artus,
Nec dum orbem medium nox horis acta subibat,
Haud segnis strato surgit Palmarum, & omnes
Explorat ventos atque auribus æra captat:
Sidera cuncta notat tacito labentia cælo,
Arcturum, pluviamq; Hyadas geminosq; Triones,
& Armatumq; auro circumspicit Oriona.
Postquam cuncta videt cælo constare sereno:
Dat clarum è puppi signum: nos castra mouemus,
Tentamusq; viam, & velorum pandimus alas.
Jamq; rubescebat stellis aurora fugata,
Cum proci obscuros colles, humilemq; videmus
Italiam. Italiam primus exclamat Achates:
Italiam leto socij clamore salutant.
Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, implevitque mero, diuosq; vocavit
Stans celsa in puppi.
Dixitq; maris, & terra, tempestatumque potentes,
Ferte viam vento favilem, & spirate secundi.
Crebescunt optata aura, portuq; patescit
Iam propior, templumq; apparet in arce Minervæ.
Vela legunt socij, & proras ad litora torquent.*

Portus

Portus ab Eoo fluctu curvatus in arcum :

Obiecta falsa spumant aspergine cantos :

*Ipse *latet : gemino demittunt brachia muro*

Turriti scopulis : refugitq; à litore templum.

Procul intra-
cunbus.

Quattuor hic, primum omen, equos in gramine vidi

Tondentes campum late, candere nivali,

Et pater Anchises, bellum ò terra hospita portus :

Bello armantur equi: bellū hac armata minantur.

Sed tamen isdem olim curru succedere facti

Quadrupesq; & frena iugo concordia ferre.

Spes est pacis, ait : tum numina sancta precamur

Palladis armiferae, quem prima accepit ouantes :

Et capita ante aras Phrygio velamur amictu,

*Preceptisq; Heleni, dederat quæ *maxima, rite*

Juveni Argive iussos adolemus honores.

Haud mora, continuo, perfectis ordine votis,

Cornua velatarum obuertimus antennarum :

Grægenūq; domos, suspectaq; relinquimus arua,

Hinc finis Herculei (si vera est fama) Tarenti

Cernitur, attollit se diua Lacinia contra,

Caulonisq; arces, & navi fragum Scylaceum :

Tum procul è fluctu Trinacria cernitur Aetna:

Et gemitum ingentem pelagi, pulsataq; saxa

*Andimus longe, fractasq; ad litora *voces :*

Exsultantq; vada, atque æstu miscentur arena.

Et pater Acheses, nimirum hæc illa Charybdis :

Hæc Helenus scopulos, hæc saxa horrenda canebat, axa.

Eripite ò socij, pariterque insurgite remis.

Haud minus, ac iussi, faciunt: primumq; rudentem

Quis dixe-
rat, neque
omnibus v-
num prædi-
cam.

Quæ reddū-
tur percussu
fluctuum ad

Homerus in
Od. 105.
pro irrorata.

Euomit.

Partes nam
& ossa terræ
dicuntur.

Fornacibus.

Per ætheris
splendorem.

Contorsit lenas proram Pa'inuriis ad undas.
Lenam cuncta cohors remis, & ventisq; petiuit.
Tollimur in cœlum curuato gurgite, & iidem
Subducta ad manes imos descendimus unda.
Ter scopuli clamorem inter caua saxa dedere:
Ter spumam elisam, & *rorantia vidimus astra.
Interea fessos ventus cum sole reliquit:
Ignarig; via Cyclopuum alabimur oris.
Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
Ipse, sed horrificis iuxta tonat Aëna ruinis:
Interdumq; atram *prorumpunt ad æthera nubē,
Turbine fumentem piceo, & candente fauilla:
Attollitque globos flammarum, & siuera lambit:
Interdum scopulas, auulsaq; *viscera montis
Erigit eructans, liquefacta saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exastuat imo.
Fama est, Enccladi semustum fulmine corpus
Irgeri mole hac, ingentemq; insuper Aënam
Impositam ruptæ flammam expirare *caminis;
Et fissum quoties mutat latus intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum subtexere fumo.
Noctem illam tectis siluis immania monstra
Perferimus: nec, quæ sonitum dei clausa, videmus:
Nam neq; erant asirorū ignes, nec lucida æthra
Siderea pelus: obscura sed nubila cœlo,
Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
Postera iamque dies primo surgebat Eo,
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram:
Cum subito è siluis macie confecta suprema

Ignorū

Ignoti nova forma viri, miserandæq; cultu
Procedit, supplexq; manus ad litora tendit.

Respicimur: dira illius, immissaq; barba:

*Confertum tegmen spinis: ac cætera Cræus:

Illigatum;

Et quondam pueris ad Troiam missus in armis.

Isq; ubi Dardanos habitus, & Troia vidit

Arma procul, paulum aspexit conterritus hesit,

Continuitq; gradum: mox sese ad litora præcepit

Cum fletu, precibusq; talis. Per sidera teilor,

Per superos, atque hoc cæli spirabile lumen,

Tollue me Teneti, quæscunque abducite terras.

*Hoc sat erit. scio me Danais è classibus unum:

Vitasse Cy-
clopas.

Et bello Iliacos fœtor petisse penates.

*Pro quo, si scelere tanta est iniuria nostri,

*Spargite me in fluctus, vastaq; immergite ponto.

Dilaceratum.

Si pereò manibus hominum, perisse iuvabit.

Dixerat, & genua a nplexus genibusq; volutans

Homerus in
Il. 11.

Harēbat. qui sit, fœri, quo sanguine cretus,

Hortamur, quæ deinde agiter fortuna, fœteri.

Ipse pater dextram Ambrases, haud multa moratus, Homerus in

Dat innemi, atque animum præsentis pignore firmat. Il. 271.

Ille hæc, deposita tandem formidine, fœtur:

Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulyssi,

Nomus Achemenides, Troiæ genitore Adamasto

Paupere (mansissetq; utinam fortunam) profectus.

Hic me, dum trepidi crudelia lmina linquunt,

Immemores socij vasto Cyclopi in antro

Deservere. domus sanæ, dapibusq; cruentis

Intus opaca, ingens: ipse ardens, altaq; pulsat

n. 117.

Sidera:

Cuius etiam
adpectus me-
tuum intetret.

Emperla ma-
gis placeat
seruio id est,
maie. acta.

Terebrandi
obcrearnas,
Oculo per
fornum
causorem
comparat
clypeo ob
magnitudine
soli, ob splē-
dorem.

*Sidera : (dij talem terris auertite pestem)
Nec *usu facilis, nec dictu effabilis ulli :
Visceribus miseriorum, & sanguine vescitur atro.
Videgomet, duo de numero cum corpora nostro,
Prensa manu magna, medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum, *sanisq; adpersa natarent
Limina : vidi, atro cum membra fluentia tabo
Manderet. & tepidi tremere sub dentibus artus :
Haud impune quidem : nec talia passus Flyssos,
Oblitusque sui est Ithacus discrimine tanto.
Nam simul expletus dapibus, vinoq; sepultus
Cervice inflexam posuit, iacentq; per antrum
Immensum, saniem eructans, ac frustra cruento
Per somnum commista mero; nos magna precati
Numina, sortitq; vices, una undique circum
Fundimur, & celo lumen *terebramus acuto
Ingens, quod torua solum sub fronte *latebat,
Argolus clypei, aut Phœbea lampadis instar :
Et tandem lazi sociorum vlciscimur umbras.
Sed fugite ô miseri, fugite, atque ab litore funem
Rumpite.
Nam qualis, quantusq; cano Polyphemus in antro
Lanigeras claudis pecudes, atque vbera prebat,
Centum alij curua hac habitant ad litora vulgo
Insandi Cyclopes, & altis montibus errant.
Tertius iam luna se cornua lumine complent,
Cum vitam in siluis, inter deserta ferarum
Lustra, domosq; traho, vastosq; ab rupe Cyclopa
Prospecto, sonitumq; pedum vocemq; tremisco:*

Vultum

Vistum infelicem, *baccas, lapido, & corna
 Dant rami, & vulsis pascunt radicibus herba.
 Omnia collustrans hanc primum ad litora clessem
 Conspecti venientem huic me, quaeunque fuisset,
 Addixi: satis est geniem ff g. se nefandam.
 Vos annam hanc potius quocunque absumite lato.
 Vix ea factus erat, summo cum monte videmus
 Ipsum inter pecudes vasta se mole mouentem
 Pastorem Polyphemum, & litora nota petentem,
 Monstrum, horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
 Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat:
 Lanigera comitantur oues: ea sola voluptas,
 *Solamenq; mali.

Postquam altos tetigit fluctus, & ad aequora venit;
 Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem,
 Dentibus infrendens gemitu; graditurq; per aequor
 Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit.
 Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
 Supplice, sic merito, tacitiq; incidere funem:
 Verrimus & prona certantibus aequora remis.
 Sensit, & ad sonitum *vocis vestigia torfit.
 Verum, ubi nulla datur dextram affectare potestas,
 Nec potis sonitus fluctus aquare sequendo,
 Clamorem immensum tollit: quo pontus, & omnes
 Intremuere undae, penitusque exterrita tellus
 Italia, curuisq; immugit Aetna canernis.
 At genus è filius Cyclopium, & montibus altis
 Excitum ruit ad portus, & litora complent.
 Cernimus adstantes *nequidquam lumine toruo

n. itq.

Aetnaos

Agrestium
 arborum
 fructus.

Sic in anti-
 quo libro
 Colutano in
 aliis male
 additur, De
 collo fistula
 pendet.

Remigii, non
 hominum.
 dixit enim
 Tacitiq; inci-
 dere funem.

Quia lon-
 ginquam nece-
 re non pote-
 rant.

Etnaos fratres, caelo capita alta ferentes,
 Consilium horrendum: quales cum vertice celsò,
 Aëria quercus, aut conifera cyparissi
 Constiterant, silua alta Iouis, lucubrò Diana.
 Precipites metus acer agit quocumq; rudentes
 Excutere, & ventis incendere vela secundis.
 Còtrà, iussa monēt Heleni, Scyllàm, atq; Charybdin
 Inter utramq; viam, leti discrimine paruo,
 Nì teneant cursus: certum est dare lintea retro.
 Ecce autem Boreas angusta à sede Pelori
 * Missus adest, vino prateruehor ostia saxo
 Panthagia, Megarosque sinus, Tapsumq; iacentem
 Talia monstrabat relegens errata retrorsum
 Litora Achamenides, comes infelicis Ulyssi.
 Sicanio pratenta sinu iacet insula contra
 Plemmyrium undosum: nomen dixere priores
 Ortygiam. Alpheum fama est huc Elidis amnem
 Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
 Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis.
 Numina magna loci iussi veneramur: & inde
 Exsupero praeingue solum * stagnantis Elori.
 Hinc altas cautes; proiectaque saxa Pachini
 Radimus, & fatis nunquam concessa moveri.
 Apparet Camarina procul, campiq; Geloi,
 Immanisq; Gela fluij cognomine dicta.
 Arduum inde * Agragas ostentat maxima longe
 Mœnia, magnanimum quondam generator equorū.
 Teq; datis linquo ventis palmosa Selinis:
 Et vada dura lego saxis Libybeia cecis.

Fauore nu-
 minum, quæ
 supra roga-
 uerat Anchi-
 ses, Ferte vi-
 a in vento fa-
 culam.

Campis e-
 bitu super-
 funditur,
 ut Nilus.

Mons mure-
 cinctus, in
 cuius sum-
 ma parte
 oppidum.

Hinc

*Hinc Deprani me portus, & illatilis ora
 Accipit hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 Hec genitorem, omnis cura, casusq; leuamen,
 Amuto Anchisen. hic me pater optime fissum
 Deferis, heu tantis nequidquam erepto periculis.
 *Nec vates Helenus, cum multa horrida moneret
 Hos mihi prædixit luctus, non dira Celano.
 Hic labor extremus, longarum hac meta viarum.
 Hinc me digressum vestris* deus appulit oris.
 Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
 Fata renarrabat diuum cursusque docebat:
 Conticuit tandem, factoque hic sine quieuit.*

Homerus in
 Il. 195.

Confirmat
 animum Di-
 donis, cum se
 ad eam deo-
 rum volun-
 tate dicit
 accessisse.

P. VIRGILII MA-
 RONIS ÆNEIDOS
 LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Dido amore Aeneæ insaniens, animi sui morbum foro-
 ri aperit, eiusque consilium secuta, ad nuptias animum adij-
 cit. Iuno quoque, ut Aeneam facilius ab Italia auerteret, agit
 cum Venere, ut eius bona venia liceat Aeneæ Elisam ux-
 orem ducere: quoque id commodius fieri possit, se oportuni-
 tatem oblaturam ostendit. Postridie Aeneas, & Dido venatū
 proficiscuntur. Ibi omnibus iam prædæ intentis, Iuno subi-
 tam immittit tempestatem. Comites alius alio diffugiunt.
 Aeneas, & Dido in idem antrum conueniunt, ibique infau-
 ris ominibus coniunguntur, interim Iupiter, Iarbg, Getulo-

rum regis qui aduenam sibi præferri iniquo animo ferebat,
precibus fatigatus. Mercurium mittit a se Aeneam, iuberque
ut relicta Africa in Italiam naviget. Ille Iouis imperio mo-
rem gerens quæcunque ad navigationem erant necessaria,
clam per socios parari iubet. Cæterum Dido, ubi classem in-
staurari sensit, suspicata id quod erat grauitè, cum ipso ex-
postulat, precibusque, & lacrymis tum per se ipsam, tum per
sororem, eam ab incepto reuocare conatur. Aeneas iterum
in somnis a Mercurio admonitus, in tempesta nocte ancho-
ram soluit. Illa doloris impatiens, in editissima eulium par-
te simulatione sacrorum ingentem pyram extruit; ablega-
taque Barce, Sichæi nutrice, ne quid destinet, moru impedi-
menti afferret, necem sibi consciscit.

Aliud Argumentum.

*Ardet amore graui Dido, soror Annaq; suadet
Nubere. iunguntur nimbo cogente sub aniro.
Incusat precibus patrem contemptus farbas.
Nauigat Aeneas iussu Iouis, illa dolore
Impatiens, & amore necem sibi protinus inferre.*

*T regina graui iam dudum sancia cura
A. Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni:
Maita viri virtus animo, multusq; recurſat
Gentis honos hærent infixi pectore vulnus,
Verbaq; nec placidam membris dat cura quietem.
Postera Phœbea *lustrabat lampade terras,
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram.*

Ap. Arg 57.
de Medea.

Illustrabat.

Circa

Cum sis unanimem alliguitur, m'è sana sororem:

Anna soror, qua me suspensam infœunia terrent:

Quis nouus hic nostris successu sedibus hospes?

Quem sese ore ferens? quàm forti pectore, et armis? Vnde illud

Credo equidem, (nec vana fides) genus esse deorum.

Degeneres animos timor arguit. heu quibus ille

lactatus fatis? qua bella exhausta canbat?

Si mihi non animo fixum, immotumq; sederes,

Nec cui me vinclo vellem sociare iugali,

Postquam primus amor deceptam morte fefellit,

Si non pertasum thalami, tēdaque fuisset:

Huic uni forsā potui succumbere culpa.

Anna (fatebor enim) miseri post fata Siculi

Coniugis, & sparsos fraterna sede penates,

Solus hic inflexit sensus, animumq; labantem

Impulit: agnosco veteris vestigia flammæ.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,

Vel pater omnipotēs adigat me fulmine ad umbras,

Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam,

Ante, pudor, quàm te violē, aut tua iura resoluam.

Ille meos, primus, qui me sibi innox, amores,

Abstulit: ille habeat secum, seruetque sepulcro.

Sic effata, sinum lacrymis impleuit obortis.

Anna refert: ô luce magis dilecta sorori,

Solane perpetua moriens carpere iuuenta?

* Nec dulces natos, Veneris nec pramia noris?

Id cinerem, aut manes credis curare sepultos?

Est, ægram nulli quondam flexere mariti,

Non Libya, non ante Tyro despectus * farbas,

supra Ob-
stupuit pri-
mo aspectu
Sidonia Di-
do.

Pro impulsu
labare fecit.

Vincula iu-
galia.

Homerus in
lli. 3. o. dora
Aphrodytia.

Rex Libyæ.

Du.

Vel seui vel,
qui equis
utuntur sine
suis.

Da operam,
ut indulget
vino.

Qui apte
vibibus libet
ratis est deus.

Ductoresque alij, quos Africa terra triumphis
Ducos alit, placuit o'ce etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem, quorum consideris arma?
Hinc Getule urbes, genus insuperabile bello,
Et numida *infreni curgent, & inhospita Syrii:
Hinc deserta siti regio, lateque furentes.
Barcai. quia bella I yro surgentia dicam,
Germanique minas?
Dys equidem auspiciis reor, & Iunone secunda
Huc carsum Iliacas vento venisse carinas.
Quam tu urbem soror hanc cernes? qua surgere regna
Coniugio tali? Tenebrum comitantibus armis
Punica se quantis attollet gloria rebus?
Tu modò posce deos veniam, sacrisq; litatis
* Indulge hospitio, caussaq; innecte morandi:
Tum pelago desaut hiems, & aquosus Orion,
Quassataq; rates, & non tractabile cælum.
His dictis incensum animum inflammavit amore:
Spemq; dedit dubia menti, soluitque pudorem.
Principio delubra adeunt, pacemq; per aras
Exquirunt: mactant lectas de more videntes
Ligistra Cere, Phœboq; patrique * Lyæo,
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis varca media inter cornua fundit,
Ant ante ora diu pingues spatiantur ad aras,
Iastauratq; diem donu, pecudumq; reclusis
Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.
Heu vaturn ignara mentes. quid vota furentem,

Quid

*Quid delubra inuuant? est mollis flamma medullas
Inuerea & tacitum vinit sub pectore vulnus.*

*Vritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens: qualis coxicla cerna sagitta,
Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit.*

*Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
*Nescius: illa fuga silvas, salusque peragrat
Distans: heret lateri letalis arundo,*

*Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit,
Sidoniasq; ostentat opes, urbemque paratam.*

Incipit effari, mediæque in voce resistit.

*Nunc eadem, labente die, coniunia querit,
Illicosque iterum *demens audire labores
Exposcit, pendetq; iterum narrantis ab ore,*

*Post ubi digressi, lumenq; obscura vicissim
Luna premit, suadentque cadentia sidera somnos:
Sola domo moeret vacua, stratisque relictis*

*Incubat: illum absens absentem auditque, videtq;
Aut grêmio Ascanium, genitoris imagine capta,
Detinet, infandum si fallere possit amorem.*

*Non cœpta assurgunt turres: non armæ inuentus
Exercet, portusq; æ, aut propugnacula bello*

*Tuta parant: pendent opera interrupta, minaque
Murorum ingentes, æquatq; machina cœlo.

Quam simul ac tali persensit peste teneri.

Cara Jovis coniux, nec famam obstare furori,

**Talibus aggreduur Venerem Saturnia dictis.*

Egregiam vero laudem, & spolia ampla refertis

Tuque, puerq; tuus, magnū et memorabile numer;

Homerus in
lli. 132.

Ignoratus ē
cerua, non
qui seivam
iple nesciret.

Quæ vellet
eadem, quæ
nouerat, au-
dire.

Qui viden-
tur minari
pinnaarum al-
titudine.

Homerus in
lli. 73. 134.

Una

Singula ver-
ba in hoc
versu habent
emphasim.

Homerus in
Il. 155.

Tangit tria,
fortunam, id
est casum,
fata, volun-
tatem deorū.

Ut explore-
mus à Ioue.

Aperuerit,
nocte tectū.

Nubium
caligine.

* *Vna dolo diuum si femina victa duorum est,
Nec me adeò fallit, veritatem te mea via nostra
Suspectas habuisse domos Carthaginis alta.
Sed quis erit modus? aut quò nunc certamine ta'o?
Quin potius pacem aeternam, pactosq; Hymenaeos
Exercemus. habes, tota quod mente peristi.
Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
Communem hunc ergo populum, paribusq; regamus
Auspicis. liceat phrygio servire marito,
Dotasq; tua Tyrios permittere dextra.
Olli (sensit enim simulata mente locutam,
Quo regnum Italia Lybicas auerteret oras)
Sic contra est ingressa Venus. Quis talia demens
Abnuat? aut tecum malit contendere bello?
Si modò quod memoras, factum * fortuna sequatur.
Sed fati incerta feror, si Iupiter unam
Esse velit Tyrijs urbem, Troiaq; profectis
Miscerine probat populos, aut fœdera iungi.
Tu coniux: tibi fas animum tentare precando.
Perge: sequar. Tu sic excepit regia Iuno.
Mecum * erit iste labor. nunc qua ratione, quod instat
Consieri possit, paucis aduerte, docebo.
Venatam Aeneas, unaq; miserrima Dido
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radijsque * retexerit orbem.
His ego nigrantem commissa grandine nubem,
Dum trepidant ale, saltusque indagare cingunt,
Desuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.
Diffugient comites, & * nocte tegentur opaca.*

Spe.

Speluncam Dido, dux & Troianus eandem
 Deuenient. adero, & * tua si mihi certa voluntas,
 Connubio iungam stabili, propriamque dicabo.
 Hic Hymenaeus erit. Non aduersata petenti
 Annuit, atque dolis rixit Cytherea repertis.
 Oceanum interea surgens aurora reliquit:
 Et portis, * iurare exorto, delecta iuuentus:
 Retia rara, plage, lato venabula ferro:
 Massylque ruunt equites, & odora canam * vis.
 Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
 Pænorum expectant. ostroque insignis, & auro
 Stas sompes: ac frena ferox spumantia mandit.
 Tandem progreditur, magna stipante caterua,
 Sidoniam picto chlamydem circumdata lymbo:
 Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
 Aenea purpuream subnectit fibula vestem.
 Nec non & Phrygiæ comites, & * latus Iulus
 Incedunt. ipse ante alios pulcerrimus omnes
 Infert se socium. Aeneas, atque agnata iungit.
 * Qualis, ubi hibernam Lyciam, Xanthique fluentem
 Deserit, ac Delum maternam innisit Apollo:
 Instauratq; chæres, mistiq; altaria circum
 Cretesq; Dryopesq; fremunt, pætiq; Agathyrsi:
 Ipse iugis Cynthi graditur, molliq; * fluentem
 Fronde premittit crinem fingens, atque implicat aures:
 Telo sonant humeris hand illi * segnior ibat
 Aeneas: tantum egregio decus esset ore.
 Postquam alios ventum in mœnes, atq; innia lustra;
 Ecce fera saxi deiecta vertice capra

Eadem verba
 158.

Lucifero.

Plus significat
 quam
 multitudo,
 ut ait Scaevus

More pæro-
 rum.

Ap Arg. 10.

Vnguentatq;
 detormior:
 nam virtus,
 & pulchritudo
 inuicem

usurpantur,
 quod notant

De. Scaevus.

Decurrere iugis, alia de parte patentem
 Transmittunt cursu campos, atque agmina cervi
 Pulvis, exulta fuga glomerant, montesq; relinquunt.
 At puer Ascanius medys in vallibus acri
 Gaudet equo, iamque hos cursu, iam praterit illos
 Spumantemque dari pecora inter inertia votis
 Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem
 Interea magno misceri murmure calum
 Incipit: insequitur commissa grandine nimbus.
 Et Tyrii comites passim, & Troiana iuventus,
 Dardaniusque nepos Veneris diversa per agros
 Tecta metu petiere: rruunt de montibus amnos.
 (Speluncarum Dido. Dux & Troianum eandem
 Deveniant. prima & Tellus, & pronuba Juno
 Dant signum fulsere ignes, & conscius aether
 Connubij, summoque* ulalarunt vertice nymphæ.
 Ille dies primus levi, primusque malorum
 Causa fuit. neque enim specie, famaue movetur,
 Nec iam furtivum Dido metitatur amorem:
 Coniugium vocat: hoc prætexit nomine culpam:
 Extemplo Lybia magnas it fama per urbes,
 Fama, *malum, quo non aliud velocius ullum:
 Mobilitate viget, viresque acquirit eundo,
 Parva metu primo, *mox sese attollit in auras;
 Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.
 Illam terra parens, ira irritata deorum,
 Extrema (ut perhibent) Cæo, Enceladoque sororem
 Progeniit, pedibus celerem, & pernicipibus alis,
 Mostrum horrendum, ingens: cui quot sunt* corpore pluma

Ut in ijs nu-
 ptijs, quas
 mors secutu-
 ra esset.

Definitio
 sumæ.
 Homerus in
 Il. 45. &
 Callimachus

Non ipsius,
 sed omnium

Tot vigiles oculi subter. (mirabile dictu)
 Tot lingua, totidem ora sonant; tot subrigit aures:
 Nocte volat cœli medio, terraq; per umbram,
 Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
 Luce sedet custos, aut summa culmine recti,
 Turribus aut altis, & magnas territat urbes,
 Tam facti, praviq; tenax, quàm nuntia veri.
 Hæc tum multiplici populos sermone replebat
 Gaudens, & pariter facta, etque infecta canebat:
 Venisse Æneam, Troiano à sanguine cretum,
 Cui se pulchra viro* dignetur iungere Dido.
 Nunc hiemem inter se luxu, quam longa, fœnere,
 Regnorum immemores, turpiq; cupidine captos.
 Hæc passim dea fœda virum diffundit in ora:
 Protinus ad regem cursus detorquet & arbani:
 Incenditq; animum adûlis, atque aggerat iras
 Hic Ammone satius, rapta Garamantide nympba.
 Tempia Ioui*centum latis immania regnis
 Centum aras posuit, vigilemq; sacraverat ignem,
 Excubias diuinum æternas, pecuniamq; cruce
 Pingue solum, & varijs florentia limina sortis.
 Isque xamens animi, & ruiore accensus amaro,
 Dicitur ante aras, media inter numina diuinum,
 * Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.
 * Iupiter omnipotens, cui nunc Adæuria pectus
 Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
 Adspicias hæc? an te genitor, cùm fulmina torques,
 Nequidquam horremus? cæcisq; in nubibus ignes
 Terrificant animos, & inania murmura miscet?

corporibus
 vi si dicere,
 quos sunt a-
 ienæ.

Quasi sup-
 nor incri-
 ori.

Pioitus nu-
 merus pro
 infinito.

Vt & ama-
 tor & bar-
 barus.
 Homerus in
 Il. 8.
 Homerus in
 Il. 31.

e.j. . * Fœmi-

Inuidiam
querit à
sexu.

Inuidiam
querit à
persona.

Homerus in
Il. 86.

Qui Mercu-
rium vehant.

Homerus in
Il. 14.

Quæ aliquā
do multa
pareret im-
peria.

Homerus in
Od. 4. 2.

* *Femina, quæ nostris errans in sinibus urbem
Exiguam pretio posuit, cui litus arandum.
Cuiq; loci leges dedimus, concubina nostra
Reppulit, ac dominum Aenean in regna recepit.
Et nunc ille* Paris cum semiviro comitatu
Mœonia mentum mitra, crinemq; madentem
Srbnixus, raptus petitur. nos in uera templis
Quippe tuis ferimus famamq; senemus manem.
Talibus orantem dictis, araq; tenentem
Audijt omnipotens, oculosq; ad moenia torst
Regia, & oblitos fame melioris amantes.
Tunc sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat.
Vade, age, nate voca* zephyros; & labere pennis,
Dardaniumq; ducem, Tyria Carthagine qui nunc
Exspectat fatig; datas non respicit urbes,
* Alloque e, & celeres defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genetrix pulcherrima talem
Promisit, Graiumq; ideo bis vindicat armis;
Sed fore, qui* gravidam imperijs, belloq; frementem
Italiam regeret, genus alio à sanguine Teucri
Proderet, ac totius sub leges mitteret orbem.
Si nulla accendit tantarum gloria rerum,
Nec super ipse sua molitur laude laborem:
Ascan. one pater Romanas inuadet arces?
Quid struit? aut qua spe inimica in gente moratur?
Nec prolem Ausoniam & Lauinia respicit arua?
Nauiget: hac summa est: hic nostri nuntius esto.
* Dixerat ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria nectit*

Aurea,

*Aurea, quæ sublimem alijs, siue equora supra,
 Seu terram, rapido pariter cum flumine portant.
 Tum * virgam capit. hæc animas ille evocat Orco. Caduceum
 Pallentes, alias sub tristitia tartara mittit : ei ab Apolli
 Dat somnos, adimitq; & lumina morte resignat. ne donatum
 Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
 Nubila. iamq; volans apicē, & latera ardua cernit.
 Atlantis duri, cœlum qui vertice sulcit;
 Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris
 Piniferum caput, & vento pulsatur, & imbris:
 Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
 Precipitant senis, & glacie riget horrida barba.
 Hic primum, * paribus nitens Cyllenius alis Leni volatu.
 Constitit: hinc toto praecept se corpore ad undas
 Misit * aus similis, quæ circum litora, circum Mergo.
 Piscosq; scopulos humilis volat æquora iuxta.
 Haud aliter terras inter, cœlumque velabat,
 Litus arenosum Libye, ventosque secabat,
 * Materno veniens ab awo Cyllenia praes. Natus enim
 Ut primum alatis tetigit magalia plantis: Maia, Atlau-
 Æneam fundantem arces, ac tecta novantem tis filia.
 Conspectit: atque illi stellatus inaspide fulva
 Ensis erat: Tyrioque ardebat murice * lana
 Demissa ex humeris: dives quæ munera Dido
 Fecerat, & tenuis telas discreverat auro. Toga du-
 Continuo nuadit. Tu nunc Carthaginis alta plex ami-
 Fundamenta locas, pulcræque * uxoris urbem ctus augura-
 Exstruis, heu regni, rerumque oblite tuarum. lis.
 Ipse deum tibi mox claro demittit Olympo Vxori serui-
 ens.
 Homerus in
 ll. 163. 117.*

o. ij.

Regna-

Homerus in
Il. 271.

Blanditijs
circumue-
nirc.

Homerus in
Il. 14.

Optimus re-
bus euentus.

Regnator, cœlum, & terras qui numine torquet :
Ipse hæc ferre iubet celeres mandata per anras,
Quid struis? aut qua spe Libycis teris otia terris?
Sic te nulla mouet tantarum gloria rerum,
Nec super ipse tua moliris laude laborem :
Ascanium surgentem, & spes heredis Iuli
Respice; cui regnum Italia, Romanaq; tellus
Debentur. Tali Cyllenius ore locutus,
Mortales visis medio sermone reliquit,
Et procul in tennem ex oculis euauit auram,
At vero Æneas ad spectu obmutuit amens,
Arrectaq; horrore coma, & vox faucibus hæsit.
Ardes abire fuga, dulcesq; relinquere terras,
Attonitus tanto monitu, imperioq; deorum.
Heu quid agat? quo nunc reginã * ambire furentem
Audeat affatu? quæ prima exordia sumat?
Atq; animum nunc huc celerẽ, nunc diuidit illuc,
In partesque rapit variis, perq; omnia versat.
Hæc alternanti potior sententia visa est.
Mnesthea, Sergestumq; vocat, fortẽq; Cloanthum:
Classẽ aptent taciti; socios ad litora cogant,
Arma parent, & quæ sit rebus causa nouandis,
Dissimulent : sese interea, quando optima Dido
Nesciat, & tantos rumpi non speret amores,
Tentaturum aditus, & quæ molissima fandi
Tempora, qui rebus * dexter modus, ocyus omnes
Imperio lati parent, ac iussa facessant.
At regina dolos (quis fallere possit amantem?)
Præsensit, motusq; excepit prima futuros,

Omnia tuta timens. *eadem impia fama furenti
Detulit, armari classem, cursumq; parari.

Semit inops animi, totamq; incensa per urbem

Bacchatur: qualis commotis excita sacris

Thyas, ubi audito stimulant Trieterica Baccho

Orgia, nocturnusq; vocat clamore Citharon.

Tandem his Aeneam compellat vocibus ultro.

*Dissimulare etiam sperasti per fide tantum

Posse nefas? tacitusq; mea decedere terra?

Nec te noster auctor, nec te data dextera quondam,

Nec moritura tenet crudeli funere Dido?

Quin etiam hiberno moliris fidere classem:

Et medijs properas aquilonibus ire per alium,

*Crudelis. quid, si non arua aliena, domosq;

ignotas peteres, & Troia antiqua maneret,

Troia per undosum peteretur classibus aequor?

Méne fugis? per ego has lacrymas dextraq; tuâ te,

Quando aliud mihi iam misera nihil ipsa *reliqui,

Per connubia nostra, per inceptos hymenaeos,

Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam

Dulce meum; miserere domus labentis, & istam

Oro (si quis adhuc precibus locus exue mentem.

Te propter Libyca gentes, Nomadumq; tyranni

Odere, insensu Tyri: te propter eundem

Extinctus pudor, & qua sola sidera adibam,

Fama prior cui me moribundam deseris hospes?

Hoc solum nomen quoniam de coninge restat.

Quid meror? an mea Pygmalion diu moenia frater

Destruat? aut captam ducat Getulus Iarbas?

Quæ & Iar-
bæ nuntia-
uerat.

Apoll. Arg.
80.

In te ipsum
odio mei.

Iam enim
& pudorem,
& regnum
neglexi.

Quasi dicat,
ut si te non
possum, cui
saltem mihi
vincem ha-
berem.

Homerus in
Il. 102.
Sub auri
profectio-
nem, ait Se-
uius.

Post casum
restituta.

Quando
quidem satis
promittitur.

Quam illi
iurero.
ei debito.

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
Ante fugam suboles; si quis mihi parvulus aula
Luderet & Aeneas, qui te tantum ore referret:
Nec equidem omnino capta, at deserta viderer.
Dixerat, ille Jovis monitis immota tenebat
Lumina, & obnixus curam sub corde premebat:
Tandem pauca refert. Ego te, quae plurima fando
Enumerare vales, nunquam regina negabo
Præmeritam: nec me meminisse pigebit Elise,
*Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reges artus.
Pro re pauca loquar. Nec ego hanc abscondere furto
Speravi: ne finge fugam: nec coniugis unquam
Prætendi tedas, aut hac in fœdera veni
Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspicis, & sponte mea componere curas:
Urbe Troianam primum, dulcesq; meorum
Reliquias colerem, et Priami tecta alta manerent,
Et *rectâ manu posuissem Pergama victis.
Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
Italiam Lycia iussere capeßere sortes.
Hic amor, hac patria est, si te Carthaginis arces
Phœniissam, Libycæq; ad spectus detinet urbis:
Quæ tandem Ausonio Tenebris *considero terra,
Invidis est? & nos fas extera quarere regna.
Me patris Anchisæ, quoties humentibus umbris
Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt,
Admonet in seminis, & turbida terret imago:
Me puer Ascanius, capitisq; iniuria cari,
Quem regno Hesperia fraudo, & fatalibus armis,

Nunc

Nunc etiam in' erpres diuinum, Ioue missus ab ipso,
 (Testor utrumq; caput) celeres mandata per auras
 Detulit: ipse deum manifesto in lumine vidi
 Intransem muros, vocemq; his auribus hausi.
 * De sine meq; tuis incendere, teque querelis.
 Italiam non sponte sequor.

Homerus in
 Il. 102.

Talia dicentem iam dudum* auersa tuctur,
 Huc illuc voluens oculos, totumq; pererrat
 Luminibus tacitis, & sic accensa profatur.

Irata.

* Nec tibi diua parēs, generis nec Dardan' author,
 Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
 Caucasus, Hircanēq; admorunt vbera tigres.

Homerus in
 Il. 174.

Nā quid dissimulo? aut qua me ad maiora referro?
 Num fletu ingenuit nostro? num lumina flexit?
 Nū lacrymas victas dedi? aut miserat' amāc' est?
 Que quibus* ante feram? iā iam nec maxima Iuno,
 Nec Saturnus hac oculis pater adspicit aequis.

Quid prius,
 quid poste-
 rius dicam.

Nusquam tuta fides. eiectum, luto egentem
 Excepi, & regni demens in parte locani:
 Amissam classem, socios à morte reduxi.

Heu furis incensa feror: nunc angur Apollo,
 Nunc Lycia sortes, nunc & Ioue missus ab ipso
 Interpretes diuinum fert horrida iussa per auras.

Sollicit is superis labor est, ea cura quietos
 Sollicitat. * neque te tenco, neque dicta refello.

Homerus in
 Il. 5.

I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas:
 Spero equidem medijs, si quid pia numina possunt,
 Supplicia* hausurum scopulis, & nomine Dido
 Sape vocaturum sequar atris ignibus absens:

Luiturum.

o. iij.

Et,

Cum Aeneas
multa dicere
pararet.

Ob regis
præsentiam.

Hemisti-
chium Enrii
de elephātis
ait Seruius
clic.

Apoll. Arg.
81.

Et, cum frigida mors animam sedaxerit artus :
Omnibus umbra locis adere dabis improbe pœnas.
Audiam, & hæc manes veniet mihi fama sub imos.
His* medium dictis sermonem abruptis, & auras
Ægra fugit, seq. ex oculis auerit, & aufert,
Linguent multa metu cunctantē, & multa parantē
Dicere. suscipiunt famule, collapsaq. membra
Marmoreo referunt thalamo, stratisq. reponunt.
At pius Æneas, quanquam lenire dolentem
Solando cupit, & dictis auertere curas,
Multa gemēs, magnoque animū labefactus amore,
Jussa tamen diuinū exsequitur, classemq. renisit.
*Tum vcrò Tencri incumbunt, & litore celsas
Deducunt toto naues: natas vincta carina :
Fronde teq. ferunt remos, & robora siluis
Infabricata fuga studio.
Migrantes cernas, totaq. ex urbe ruentes :
Ac veluti ingentem formica farris acervum
Cum populant, hiemis memores, teclōq. reponunt,
It*nigrum campis agmen, prædāq. per herbas
Conuectant calle angustō: pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeri: pars agmina cogunt :
Castigantq. moras: opere omnis semita feruet.
Quis tibi tunc Dido cernenti talia sensus ?
Quosue dabas gemitus? cum litora feruere latē
Prospiceres arce ex summa, totumq. videres
Misceri ante oculos tantis clamoribus equor ?
Improbe amor quid non mortalia pectora cogis ?
Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogi.

Cogitur, & supplex animos submittere amor;
 Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.
 Anna, vides toto properari litore circum:
 Undique conuenere: vocat iam carbasus auras,
 Puppibus & lati nauta imposuere coronas.
 Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,
 Es perferre, soror, potero: misera hoc tamen unum
 Exsequere, Anna, mihi solam nam perfidus ille
 Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus:
 Sola viri molles aditus, & tempora noras.
 ? soror, atque hostem supplex affare superbum.
 Non ego cum Danaïs Troianam excindere gētem
 Aulide iuranti, classemūe ad Pergama misi,
 Nec patris Anchisæ cineres, manesque reuelli.
 Cur mea dicta negat duras demittere in aures?
 Quo ruit? extremū hoc misera det munus amanti:
 Exspectet facilemque fugam, ventosque ferentes.
 Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro.
 Nec pulcro ut Latio careat, regnumque relinquat:
 Tempus inane peto, requiem, spatiumque furori,
 Dum mea me victam doceat fortuna dolore.
 Extremam hanc oro veniam; (miserere sororis)
 Quā mihi cum dederis cumulatā morte relinquā.
 Talibus orabat, talesque miserrima fletus
 Fert, refert, soror, sed nullis ille mouetur
 Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
 Fata obstant, placidasque viri Deus obstruit aures.
 Ac veluti annosam valido cum robore quercum
 Alpini borea nunc hinc, nunc flatibus illinc

Pro, timere.
ut supra.

Faciles, ut, Et
quæ mol-
lissima tē-
pora fandi.

Quod illi
pulcrum vi-
detur.

Sola morte.

Homerus in
Il. 13 l.

o.v.

Errere

*Ernere inter se certant: it stridor, & alrè
 Consternunt terram, concusso stipite, frondes:
 Ipsa hæret scopulis, & quantum vertice ad auras
 Æthereas, tantum radice in tartara tendit:
 Haud secus assiduus hinc, atque hinc vocibus heros
 Tunditur, & magno perferit pectore curas.*

*Ipfius, non
 Aone aut
 Didonis.*

*Mens immota manet, *lacrymæ volubuntur inanes:
 Tum vero infelix fatiæ exterrita Dido
 Moriens orat: adit calis connexa tueri.*

*Quo magis inceptum peragat, luctumq; relinquat;
 Vult, iburicremis cum dona imponeret ariæ,
 (Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
 Fusaque in obscenum se vertere vina cruorem.
 Hoc visum nullis, non ipsi effata sorori.*

*Præterea, fuit in tectis de marmore templum
 Coniugis antiqui, miro quod honore colebat,
 Velleribus niveis, & *gesta fronde reuinctum.*

*Diuina, ut si
 numen co-
 lletur.
 Nam tacen-
 tis bubonis
 felix omen
 est.*

*Itinc exaudiri voces, & verba vocantis
 Visa viri, nox cum terras obscura teneret:
 Solaque culminibus serali *carmine bubo
 Sape quari, & longas in fletum ducere voces.
 Multaque præterea vatium prædicta priorum
 Terribili monitu horrificant, agit ipse furentem
 In somnis ferus Æneas: semperque relinqui
 Sola sibi, semper longam incomitata videtur
 Ire viam, & Tyrios deserta querere terra.*

*Euripides
 Bacchus, &
 Aeschylus Eu-
 menidib.*

**Eumenidū veluti demens videt agmina Pētheus,
 Et solem geminū, & duplices se ostendere Thebas:
 Aut Azamemnonius *scenis agitatus Orestes,*

Arma.

Armatam facibus matrem, & serpentibus atris
Cum fugit, ultricesq; sedens in limine Diva.
Ergo, ubi concepit furias cuncta dolore.
Decrenitq; mori, tempus sacum ipsa modumq;
Exigit, & maestam dictis aggressa sororem
Consilium vultu tegit, ac spero fronte serenat.
*Janeni, germana, viam, (*gratulare sorori)*
Que mihi reddat eum, vel eo me solent amantem.
Oceani sineu iuxta, solemq; cadentem
Vltimus Ethiopum locus est: ubi maximus Atlas
*Axem humero*torquet stellis ardentibus aptum.*
Hinc mihi Massyle gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum temp' custos, epulasq; draconi
Que dabat, & sacros servabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, soporiferumq; papaver.
Hæc se carminibus promittit solvere montes,
Quas velit; atq; alijs duras immittere curas;
Sistere aquam fluvis, & vertere sidera retro:
Nocturnosq; ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.
Testor, cara deas, & te germana, tuumq;
Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.
Ta secreta pyram recto interiore sub auras
*Erige, & *arma viri, thalamo que fixa reliquit*
Impius, exuniasq; omnes, lectumq; ingalem,
Quo perij, super imponas. abolere nefandi
Cuncta viri monumenta iubet, monstratq; sacerdos.
Hæc effata, silet: pallor simul occupat ora.
Non tamen Anna novis pratexere funera sacris

Tragedijs
 celebratus,
 frequenter
 actus.

Antiquæ pro
 gratulam.

Sustinet, re-
 git, ut supra,
 Cæli, & ter-
 ras qui nū-
 mine tor-
 quet.

Gladium.

Germa-

Sebaudi.
quam coa-
stigerint mor-
se Sichai.

Cupitelle.

Refertur ad
verbum, ro-
nat, non ad,
Deos.

Succum ni-
grum intelli-
git, qui ex-
primitur ex
illis herbis.

Apoll. Arg.

Homerus in
Il. 204.

*Germanum credi; nec tantos mente furores
Concipi; aut grauiora times, *quàm morte Sichai.
Ergo se praeparat.*

*At regina, pyra penetrali in sede sub auras
Erexit ingenti, teas atque ilice secta,
Intenditq; locum sortis, & *fronde coronat
Funera: super exuvias, ensemq; relictum,
Effigiemq; toro locat, haud ignara futuri.
Stant ara circum, & crines effusa sacerdos
*Tercientibus tonat ore Deos, Hecubumq;, Chaosq;
Tergeminamq; Hecaten, tria virginis ora Diana.
Sparserat & latices simulatos fontis Auernei,
Falcibus & messe ad lunam queruntur ahenis.*

*Pucentes herba nigri cum *latte venens.
Quaritur & nascentis equi de fronte renulsus,
Et matri praeceptus amor.*

*Ipse mola, manibumq; pijs altaria iuxta,
Unum exuta pedem vinctis, in veste recincta,
Testaturq; meritura deos, & conscia fati
Sidera. tum si quod non a quo fœdere amantes
Cura numen habet, instumq; memorq; precatur.*

**Nox erat; & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, siluamq;, & sana quierant
Æquora, cum medio voluuntur sidera lapsu,
Cum tacet omnis ager; pecudes, pistoraq; volucres,
Quaq; lacus late liquidos, quaq; aspera dumis
*Rura tenent, somno posita sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.*

At non infelix animi Phœnissa, nec unquam

Solui.

Solvitur in somnos oculisq; aut pectore noctem

Accipit. ingeminant cura: rursusq; resurgens

Sanit amor, magnoque irarum fluctuat aestu.

Sic adeo infistit, secumq; ita corde volutat.

En quid agam? rursusne procos irrisa priores

Experiar? Non adumq; petam connubia supplex, sed, vicissim.

Quos ego sum toties iam dedignata maritos?

Iliacas igitur classes, atque ultima Teucrum

Iussa sequar? quia ne auxilio iuvet antelevatos?

Et bene apud maiores veteris stat gratia facti?

Quis me autem (fac velle) fines? ratibusq; superbis

Irrisam accipiet? nescis heu perditæ, nec dum

Laomedontæ sentis? periuria gentis?

Quid tum? sola fuga nautas comitabor onantes?

An Tyrus, omniq; manu stipata meorum

Insequar? Et quos Sidonia vix urbe renelli,

Rursus agam pelago, et ventis dare vela iubebo?

Quin morere, ut merita es, ferroq; averti dolorem.

Tu lachrymis enitta meis: tu prima furentem

His, germana, malis oneras, atq; obycis hosti.

Non licuit thalami expertem sine crimine vitam

Degere more fera? teles nec tangere curas?

*Non servata fides, cineri promissa *Sichæo?*

Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

Æneas celsa in suppi, iam certus eundi,

Carpebat somnos, rebus iam rite paratis.

Huic se forma dei vultu redeuntis eodem

Obtulit in somnis, rursusq; ita visa monere est,

Omnia Mercurio similis, vocemq; coloremq;

Non iterum
sed, vicissim.

Quia per
iurandum
Laomedon
fecellit Ne-
ptunum, &
Apollinem,
qui Troiam
illi condide-
rant.

Sichæi con-
iugit. est e-
nim Sichæo,
pro Sichæa.

Et crines flauos, & membra decora iuuenta :

Il. 14. 264.

** Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos ?*

Nec, qua circumstant te deinde pericula, cernis

Pro quolibet

*Demens ? nec * Zephyros audis spirare secundos ?*

venti non

illa dolos, dirumq; nefas in pectore versat.

Zephyris de

Certa mori; varioq; irarum fluctuat astu.

Africa nau-

*Non fugis hinc * praeceptis, dum praecipere potestas ?*

gari non

jam mari turbari trabibus, saevasq; videbis

potest.

*Collucere * faces, iam feruere lucra flammis.*

Festinus.

Si te his attigerit terra aurora morantem.

Os illud

Eia age rumpe moras: vanum, & mutabile semper

quod est in-

Femina. sic factus, nocti se immiscuit atra.

fra: Ferte citi

Tum verò Aeneas subiti exterritus umbris,

flammas.

** Corripit è somno corpus, somnosq; fatigat :*

Homerus in

Precipites vigilate viri, & confidite transtris :

Il. 14.

Seluite vela citi. dem athere missus ab alto

Festinare fugam, tortosq; incidere funes,

Ecce iterum stimulat. sequimur te, sancte, deorum

Iam enim

Quisquis es; imperioque iterum paremus canentes.

paruerat

Adis, o, placidusq; iuues, & sidera caelo

preparatio-

Dextra feras dixit, vaginaq; eripit ensen

nem nauigi-

Fulmineum. strictoq; ferit retinacula ferro.

orum.

Idem omnes simul ardor habet, rapiuntq; ruuntq;

Litora deseruere: latet sub classibus aquor :

Adnixi torquent spumas, & carula verrunt.

Homerus in

*Et * iam prima nono spargebat lumine terras*

Il. 14.

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Figura hy-

*Regina è speculis ut primum * albescere lucem*

pallage, non

Vidit, & equatis classem procedere velis,

Litoraꝝ, & vacuos sensit sine remige portus;
Terg, quaterq, manu pectus percussa decorum,
Fleneriesq, abscessa comas: pro Juppiter, ibit
Hic, ait, & nostris illustris advena regnis?
Non arma expedient, totiq, ex urbe sequuntur,
Disperientq, ratos alij nautabasi ite,
Ferte citi flammæ, date vela, impellite remas,
Quid loquor? aut ubi sum? quæ mentē insania mu-
Infelix Dido, nunc te fata impia tangunt. (tat?
Tum decuit, cum sceptrâ dabas, en dextra fida qꝝ,
Quem secum patrios aiunt portare penates,
Quem subisse humeris confectum atate parentem.
Non potui abreptum diuellere corpus, & undis
Expergere? non socios? non ipsum, adsumere ferro
Ascanium? patriq, epulandum apponere meris?
Verum, anceps pugna fuerat fortuna: fuisset:
Quem mihi i moritura? fuit in castra tulissem:
Impiesq, furios flammis: natumque, patremque
Cum genere extinxem: memet super ipsa dedissem.
Sol, qui terram flammis opera omnia lustras,
Tuque harum interpret es curarum, & conscia Iuno,
Deesturnisq, Hecate triuys volulata per urbes,
Ecce diræ voltrices, & diu morientis Elise,
Accipite hac meritumque malis auerite numen,
Et nostras audite preces. si tangere portus
Infandum caput, ac terris adiuare necesse est;
Esse fata fovis poscunt, hic terminis hæret:
At bello audacis populi vexatus, & armis,
Finibus extorris, complexu auiisui Iuli,

enim albes-
 cit lux, sed
 luce albes-
 cunt omnia.

Homerus in
 Il. 38.
 Clascr. vt,
 Non castra
 mouemus.

A matronis
 in eius sacris

Homerus in
 Od. 81.

Auxilium

Implorauit
ab Euandro,
& Tarchôte.

Quasi ad
posteror lo-
quitur in-
fert enim
genus omne
futurum.
*Hannibalē
intelligit,
qui uita-
uit, multif-
que cladibus
Italiam af-
fexit.

Quia dijs
interis sa-
crificantes
aspergeban-
tur aqua, ut
liber. 6.
Spargens
rore leui:

*Auxilium*imploret; uideatque indigna suorum
Funera; nec, cum se sub leges pacis inique
Tradiderit, regno, aut optata luce fruatur.
Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.
Hac precor: hanc vocē extremā cum sanguine fundo.
Tum*vos ô Tyrii stirpem, & genus omne futurum
Exercete odijs, cinerique hac mittite nostro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera sunt.
Exoriare*aliquis nostris ex ossibus ultor,
Qui face Dardanos, ferroque sequare colonos,
Nunc, olim, quocunque dabunt se tempore vires.
Litora litoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis; pugnent ipsique nepotes.
Hac ait, & partes animum versabat in omnes,
Inuisam quarens quamprimum abrumpere lucem:
Tum breuiter Barcen nutricem affatu Sichai:
(Namq; suam patria antiqua cinis ater habebat)
Annam cara mihi nutrix huc siste sororem:
Dic, corpus properet fluminali*spargere lympa,
Et pecudes secum, & monstrata piacula ducat:
Sic veniat, tūque ipsa pia tege tempora vitta.
Sacra Ioui Stygio, qua rite incepta parari,
Persicere est animus, sinemque imponere curis,
Dardanique regum capitis permittere flamma.
Sic ait, illa gradum studio celerabat anili.
At trepida, & cœptis immanibus effera Dido
Sanguineam voluens aciem, maculisque trementes
Inersusa genas, & pallida morte futura,
Interiora domus irrampit limina, & altos*

Conscendit furibunda rogos, ensemq; recludit
 Dardanum, * non hos quæsitum munus in usus.
 Hic, postquam Iliacas vestes, noturnaq; cubile
 Conspexit, paulam lacrymis, & mente morata,
 Incubuitq; toro; dixitq; nouissima verba:
 Dulces exunx, dum fati, demq; sinebant,
 Accipite hanc animam, meq; his exsoluite curis.
 Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi:
 Et nunc magna mei sub terras ibi * imago.
 Urben præclaram statui: mea mœnia vidi:
 Vliæ virum, * pœnas inimico à fratre recepi.
 Felix, heu nimis felix, si litora tantum
 Nunquam Dardania tetigissent nostra carina.
 Dixit: & os impressa toro, moriemur inulta?
 Sed moriamur, ait: sic sic iuuat ire sub umbras.
 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
 Dardanus, & nostra secum ferat omina mortis.
 Dixerat: atq; illam media inter talia ferro
 Collapsam adspiciunt comites, ensemq; cruore
 Spumantem, sparsaq; manus, & clamor ad alta
 Atria: concussam bacchatur fœna per urbem.
 Lamentis gemituq;, & fœmineo ululatu
 Tecta fremunt: resonant magnis plangoribus æther:
 * Non aliter, quàm si iunxisset ruat hostibus omnis
 Cithægo, aut antiqua Tyros flammæq; furentes
 Culmina perq;, hominum voluantur, perq; decorum.
 Audijt exaunxis; trepidæq; exterrita cursu,
 Unguibus ora forer * fœdans, & pectora pugnis
 Per medios ruit, ac morientem nomine clamat.

Non enim
 ideo reli-
 quiat eum
 Acreas, vt co
 in suam ne-
 cem steterit
 Dido.

Umbra cor-
 poris post
 ebatur.

Nulla. u a-
 ueri pœna
 grauior,
 quam amito-
 tere pecuni-
 am, cuius
 causa scelus
 commiserat.

Homerus in
 Il. 200.

Cruentans;

Hoc illud germana fuit? me fraude petebas?
 Hoc roguis iste mihi, hoc ignes, araque parabant?
 Quid primum deserti quarar? comitemne sororem
 Spreuisti moriens? eadem me ad fāt. vocasses:
 Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisses.
 His etiam *struxi manibus, patriosq; vocavi
 Voce deos, sic te ut posita crudelis abessem?
 Exinxi te, meq; soror, populumq; patreque
 Sidonios, urbemq; tuam. *date, vulnera lymphis
 Abluam; & extremas si quis super halitus errat,
 Ore legam. sic fata *gradus euaserat altos;
 Semianimemq; sinu germanam amplexa fovebat
 Cum genitu, atque ateros succabat veste cruores.
 Illa graues oculos conata attollere, rursus
 Desicit: infixum stridet sub pectore unius.
 Ter sese attollens, cubitoque innixa, lenauit:
 Ter reuoluta toro est; oculisque errantibus alto
 Quæ fuit calo lucem, ingemuntque reperta.
 Tum Iuno omnipotens longum miserata dolorem,
 *Difficile:que obitu, Irim demissi olympo,
 Quæ luçantem animam, nexosq; resolveret artus.
 Nam, quia nec *fato, merita nec morte peribat,
 Sed misera ante diem, subitoque accersa furore;
 Nondum illi flammam Proserpina vertice cinem
 Abstulerat, Stygiisque caput damnauerat Orco.
 Ergo Iris croceis per calum roscida pennis,
 Mille trahens varios aduerso sole colores,
 Denolat & supra caput adstans hunc ego Dis
 Sacrum iussa fero, teque isto corpore soluo.

Subaudi, ro-
gos.

Permittite,
aut dare a-
quam.
Rogi.

Quia non
natura non
fato, sed ca-
su penerat.
Scilicet error.

Ho lli. 163.
Anima recte
dēte corpus
finget. vitam
autē pro a-

*Sic ait, & dextra crinem secat: omnis & una
Dilapsus calor, atque in ventos * visa recessit.*

nima posuit,
vi lib 4 Ge-
or. Ichnes
nascenti ac-
certere vitam

P. VIRGILII MA- RONIS AENEIDOS. LIBER QVINIVS.

ARGVMENTVM.

Aeneas, relicta Carthagine, in Italiam navigans, vi tem-
pestatis in Siciliam deferretur, ubi ab Acesta benigne exceptus,
monitus Anchisae patris, quem superiori anno, eodem die, a-
pud Drepanum sepeliuerat, anniuersarium sacrum facit. Lu-
dosque apud tumulum eius instituit, suaeque victoribus prae-
mia decernit. nautali certamine vincit Cloanthus, Eurylus
Nisi dolo carsum superat Entellus senex Daretem iuueniliter
se iactantem cestu vincit. sagittandi pueritia superat, Eurytion.
Prima tamen praemia status dignitatisque habita ratione, A-
cesta decernuntur cuius sagitta in aeternum emissa subito ex-
arserat. Alcanius in honorem Anchisae aut cum prima no-
bilitatis pueris equestres ludos, pugnamque imaginariam
exhibet. Interea Troiae mulieres hortatu Idis, longaeque
nauigationis tedio ignem in classem coniciunt, qui utroque
naues exurunt, ceterae subita a Ioue immissa pluuia incen-
dio sunt ereptae. Nocte sequenti Anchises Aeneas filio in som-
nis apparens, Iouis verbis admonet, ut Nautae consilium se-
cutus, mulieres, imbellesque senes in Sicilia relinquat. ipse
cum iuuenturis robore, integraque aetate fere in Italiam
naviget, Sibyllaeque in primis antrum adeat, illius cum ductu
ad se in campos Elysios esse peruenturum. ubi & posteritatis
suae seriem, omniumque instantium bellorum discat euerum,
p. ij. monitus

monitis itaque paternis morem gerens Aeneas oppidum in Sicilia condit nomine Acestam. eo & matrum, & senum bello Iutilium coloniā transferbit, ipse cū exercitus robore Italiam petit. Interim Neptunus, Veneris precib⁹ exoratus naviganti Aeneæ mare tutum pia stat. Palinurus in tanta securitate somno succumbens, vna cum gubernaculo in mare excutitur, eiusque vicem supplet Aeneas.

Aliud Argumentum.

*In Siculis iterum terras fortuna reducit
Æneam: tumuloq; patris persoluit honorem.
Tum cogit naues incendere Troadas Iris.
Troës ibi relinquunt socios, Veneri anxia placat
Neptunum: Somnus Palinurū mergit in undis.*

Ob Aquilone
nis flatum.

IN terea mediū Æneas iā classe tenebat
Cerrum iter, fluctusque *atros Aquilone
secabat,

Improprie,
non enim
sunt naues.

*Mœnia respiciēs quæ iā infelicitis Elise
Collucent flammis. quæ tantum accenderit ignem
Causa latet. duri magno sed amore dolores
Polluto, notumq; sūrens quid fœmina possit,
Triste per augurium Te scrorum pectora ducunt.
Vt pelagus tenuere *rates, nec iam amplius vlla
Occurrit tellus, maria undiq; & undiq; cœlum,
Olli carulem supra caput adstitit imber,
Noctē, hiemēq; ferens, & inhorruit unde tenebris.
Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta:
Heu quidnam tanti cinxerunt aethera nimbi?
Quidne pater Neptune parat? sic deinde loentus
Colligens *arma iubet, validisq; incumbere remis,
Obli.*

Obliquatq; sinus in ventum, ac talia futur.

Magnanime Aenea, non si mihi Jupiter anthor

Spondeat, hoc sperem Italiam contingere caelo

Mutati transuersa fremunt, & vespere ab atro

Consurgunt venti; atque in nubem cogitur aer.

Nec nos obniti contra, nec tendere tantum

Sufficimus. superat quoniam fortuna sequamur :

Quoque vocat, vertamus iter, nec litora longè

*Fida reor * fraterna Erycis, portusq; Sicanos :*

Si modo rite memor seruata remetior astra.

Tum pius Aeneas. Equidem sic poscere ventos

Iamdudum, & frustra cerno te tendere contra :

Flecte viam velis. an sit mihi gratior ulla,

Quoq; magis seffas optem dimittere naves,

*Quam qua * Dardaniū tellus mihi seruat Aceste,*

Et patris Anchise gremio complectitur ossa ?

Hac ubi dicta, petunt portus, & vela secundi

Intendunt zephyri. fertur cita gurgite classis:

Et tandem lati nota aduertuntur arena.

At procul excelsō miratus vertice montis

Aduentum, sociasq; rates, occurrit Acestes,

Horridus in iaculis, & pelle Libystidis urfa

Troia Criniso conceptum flumine mater

Quem genuit. veterum non immemor ille parentū

Gratatur reduces, & gaza latus agresti

Excipit, ac seffos opibus solatur amicis.

*Postera cum primo stellis oriente * fugarat*

Clara dies, socios in cœtum litore ab omni

Aduocat Aeneas, tumuliq; ex aggere futur.

p. 117.

Dar-

Vela con-

trahere, non

penitus de-

ponere, in-

fert enim,

Obliquat-

que sinus in

ventum.

Eryx enim

Veneris fili-

us.

Natū Egesta

Hippotis

Troiani filia

Effecerat vt

ab ille vide-

rentur: quā

tamē semper

fixe sunt.

Ob confu-
sionem audi
quos erat a-
pud maiores.

Congruis.

Non dicit,
exequias.
vult enim
quasi à nu-
mine ventos
posci.

Duro.

Veneri di-
cna.

*Dardanide magni, genus alto à sanguine diuūm,
Annus exactis completur mensibus orbis,
Ex quo reliquias, diuiniq; ossa parentis
Condidimus terra, mœstasq; sacrausmus aras.
Iamq; dies, ni fallor, adest, quem semper acerbum,
Semper honoratum (sic dy voluistis) habebo.
Hunc ego Getulis agerem si syrtibus exsul,
Argolicœue mari deprensus, & vrbe Mycenæ:
Annua vota tamen, solennesq; ordine pompas
Exsequeretur strueremq; * suis altaria donis.
Nunc vltro ad cineres, ipsius & ossa parentis,
Haud equidem sine mente reor, sine numine diuūm,
Adsumus, & portus delati intramus amicos.
Ergo, agite, & cunctis latum celeberrimis * honorem,
Poscamus ventos, atque hac me sacra quotannis
Urbe velit posita templis sibi ferre dicatis.
Bina bouum vobis Troia generatus A. estes
Dat numero capita in naves adhibete penates
Et patrios epulis, & quos colit hospes Acestes
Præterea, si nona diem mortalibus almu
Aurora extulerit, radijsq; retexerit orbem,
Prima cita Teucris ponam certamina classis.
Quiq; pedum cursu valet, & qui viribus audax,
Aut iaculo incedit melior, leuibusue sagittis,
Sed * crudo fidit pugnam committere castu,
Cuncti adsint, meritaq; expectent præmia palma.
Ore fauete omnes, & cingit tempora ramis.
Sic fatus, velat * materna tempora myrto.
Hoc Helymus facit hoc ani matus Acestes,*

Hoc

Hoc puer Ascanius: sequitur quos cetera pubes.
 Ille è consilio multis cum milibus ibat
 Ad tumultum, magna uedius comitante caterua.
 * Hic duo rite mero libans carchesia Baccho,
 Fundit humi, duo lacte noño, duo sanguine sacro:
 Purpureosque iacit flores, ac talia facit.
 Salve sancte parens, iterum saluete recepti
 Nequicquam cineres, * animæq; umbræq; paternæ,
 Non licuit fines Italos, fataliaque arua,
 Nec tecum Ausoniū, quicumq; est, querere Tybrim.
 Dixerat hæc: adytis cum lubricus anguis ab imis
 Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
 Amplexus placidè tumultum, lapsusque per aras:
 Caruleæ cui terga nota, maculosus & auro
 Squamam incendebat fulgor: cœn nubibus arcus
 Mille trahit varios aduerso sole colores.
 Obstupuit visu Æneas: ille agmine longo
 Tandem inter pateras, & læua pocula serpens,
 * Libauitque dapæ, rursusque innoxius imo
 Successit tumulo, & depasta altaria liquit.
 Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
 Incertus geniumne loci, famulumne parentis
 Esse putet: cadit * quinas de moreidentes,
 Totq; fuer, totidem nigrantes terga inuencos,
 Vnaq; fundebat pateris, animamque vocabat
 Archifæ magni, manesque Acheronte remissos.
 Nec non & socij, que cuique est copia, læti
 Dm̄i ferunt, onerantque aras, mactantq; inuencos.
 Ordine ahena locant alij, fusi que per herbam

p. iij.

Subij-

Homerus in
 Il. 250.
 victimatum.

Quatuor e-
 nim esse in
 homine a-
 nimas, vege-
 tatiuā, vita-
 le, sensualem
 intellectu-
 alem philoso-
 phi dixere.

Leuiter ga-
 rauit.

Homerus in
 Il. 250.
 Homerus in
 Il. 251.

*Subijciunt verubus prunae, & viscera torrent.
 Expectata dies aderat, nonamq; sirena
 Auroram Phaeontis equi iam luce vebant :*

Homerus in
lli. 252.

Quales fa-
ciam solent.

Inceptos.
sic pagnam
commutare.

Nigra nam
exruicum
ad nigrum
vergit.

**Famaq; finitimos, & clari nomen Aceste
 Exierat. lato complerant litora caetu
 Visi Aeneadasque, & certare parati,
 Munera principio ante oculos, circaq; locantur
 In medio, *sacri tripodes, viridesq; corona,
 Et palma pretium victoribus, a mag; & ostro
 Persuse vestes argenti, aurig; talenta:
 Et tuda *commisso medio canit aggere ludos,
 Prima pares inuenit gravibus certamine remis
 Quattuor ex omni delecta classe carina.
 Velocem Mnesthein, agit acri remige Pristin,
 Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Mē-
 Ingentemq; Gyas ingenti mori Chimaram, (mi:
 Urbis opus: triplici pubes quam Dardana versu
 Impellunt: teruo consurgunt ordine remi.
 Sergestusque, domus tenet à quo Sergia nomen,
 Centauro inuehitur magna: Scyllaque Cloanthus
 *Cerulea: genus unde tibi Romane Cluenti.
 Est proci in pelago saxum, spumantia contra
 Litora: quod tumidis submersum tunditur olim
 Fluctibus, hiberni condunt ubi sidera Cori:
 Tranquillo silet, immotaq; attollitur unda
 Campus, & apricis statio gratissima mergis.
 Hic viridem Aeneas frondenti ex ilice metam
 Constituit signum nautis pater, unde reuerti
 Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.*

Tum

Tum loca sorte legunt: ipsique in puppibus auro
 Ductores longè effulgent, ostroque decori.
 Cetera populea velatur fronde iuuentus;
 Nudatosq; humeros oleo perfusa nitefcit,
 Considunt transtris, intentaq; brachia, remis
 Intenti, exspectant signum: exultantiæque haurit
 Corda paucor pulsans, laudumque arrecta cupido.
 Inde, ubi clara dedit sonitum tuba, finibus omnes
 (Haud mora) prosilire suis, ferit athera clamor
 Nauticu: adductis spumant freta versa lacertis.
 Insidunt pariter sulcos: totumque debiscit
 Connulsum remis, rostrique ruentibus æquor.
 * Non tam precipites biugo certamine campum
 Corripucere, ruuntque effusi carcere currus:
 Nec sic immixtis aurigæ undantia lora
 Concussere iugis, promque in verbera pendent.
 Tum plausu, fremituque virum studisque fauentum
 Consonat omne nemus: vocemque inclusa volutant.
 Littora: pulsati colles clamore resultant.
 Effugit ante alios, primusq; elabitur undis
 * Turbâ inter, fremituq; Gyas, quæ deinde Cloanth^o
 Consequitur melior remis, sed pondere pinus
 Tardatenor, post hos æquo discrimine Pristis
 Centauruq; locum tendunt superare* priorem.
 Et nunc Pristis habet, nunc victam præterit ingens
 Centaurus: nunc unâ ambæ, iunctisq; fruntur
 Frontibus, & longa sulcant vada salsa carina.
 Iamq; propinquabant scopulo, metamque tenebant;
 Cum princeps, medioque Gyas in gurgite victor,

Non gubernatores, sed
 domini.

Homerus in
 Ili. 256.

Large effusa.

Id est in ipso
 principio.
 Id est, tertium,
 nam Gyas
 primus,
 Cloanthus
 secundus.

Homerus in
lli. 255.

Homerus in
lli. 254.

Quorum sa-
lus ageba-
tur, delecto
gubernatore

Inscitia gu-
bernantis.

Homerus in
lli. 254.

Rectorem nanis compellat voce Menætem.
 Quò tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum?
 Litus aena, & laevas stringat sine palmula cautes:
 Alcum aly teneant. dixi: sed ceca Menætes
 Saxa timens, proram pelagi detorquet ad undas.
 Quò diuersus abis? iterum pete saxa Menæte:
 Cum clamore Gyas renocabat: & ecce Cloanthum
 Respicit instantem tergo & propiora tenentem.
 Ille inter nauemq; Gya, scopulosque sonantes
 Radit iter laeuum interior, subitusque priorem
 Præterit, & metis tenet aquora tuta relictis.
 Tum vero exarsit iuueni dolor ossibus ingens:
 Nec lacrymis caruere genæ, segnemque Menætem,
 Oblitus accorisque sui, sociumque salutis
 In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.
 Ipse gubernaculo rector subit: ipse magister
 Hortaturque viros, clauumque ad litora torquet.
 At grauis ut fundo vix tandem redditus imo est
 Iam senior, madidæque fluens in veste Menætes.
 Summa petit scopuli, siccaque in rupe resedit.
 Illum & labentem Teucris, & risere natantem,
 Et salso rident renouentem pectore fluctus.
 Hic lata extremis spes est ascensa duobus,
 Sergesto, Mnestheoque, Gyan superare morantem.
 Sergestus caput ante locum, scopuloque propinquat:
 Nec tota tamen ille prior præeunt carina:
 Parte prior: partem rostro premit amulo Pristis.
 At media socios incedens naue per ipsos
 Hortatur Mnestheus, nunc nunc insurgite remis
 Heccto.

*Hectorei socij; Troia quos sorte suprema
 Delegi comites: *nunc illas promite vires,
 Nunc animos, quibus in Gerulis Syrtibus usi,
 *Ioniaq; mari, Maleaque sequacibus undis.
 Non iam prima peto Mnestheus: neq; vincere certo,
 (Quaqua o) sed superet, quibus hoc Neptunne de-
 Extremos pudeat rediisse, hoc vincite cives, (disti:
 Et prohibete nefas. *Olli certamine summo
 Procumbunt, vastis tremis ictibus *area puppis:
 Subtrahiturq; solum. tam creber anhelitus artus
 Aridaque ora quatit: sudor fluit undique riuus.
 Attulit ipse viris optatum casus honorem.
 Namq; furens animi dum prorā ad saxa suburgos
 Interior, spatioque subit Sergetus iniquo,
 Infelix saxis in procurentibus haesit.
 Concussa cautus, & acuto in *murice remi
 Obnixi crepuere, ill. saq; prora pependit:
 Consurgunt nauta, & magno clamore *morantur:
 Ferratusq; iudes, & acuta cuspide contos
 Expediunt, fractosq; legunt in gurgite remos.
 At letus Mnestheus, successuq; acrior ipso.
 Agmine remorum celeri, ventisq; vocatus,
 *Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
 Qualis spelunca subito commota columba,
 Cui domus, & dulces latebrosi in pumice nidi
 Fertur in arua volans plausimq; exterrita pennis,
 Diu tecto ingentem, mox aëre lapsa quieto
 *Radit iter liquidum, celeres neq; commouet alas.
 Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat ultima Pristis*

Homerus in
 Ili 182.
 Inata Chla-
 riddini.

Homerus in
 Il. 255.
 Non se vera
 grea, sed fir-
 ma fortis.
 ut iunctos
 remo trahat
 arcus orbem.

Saxo acu-
 mine.
 Retio agunt

Vicina lito-
 rib. vnde al-
 tum est lon-
 ge positum.

Secat purum
 aërem.

**Equora:*

*Æquora : sic illam fert impetum ipse volentem.
 Et primum in scopulis luctantem deserit alto
 Sergestum, brenibuz, vadis, frustra q, vocantem
 Auxilia, & fractis discentem currere remis.
 Inde Gyan, ipsamq, ingenti mole Chinaram
 Consequitur : cedit, quoniam spoliata magistro est.
 Solus iamq, ipso superest in fine Cloanthus :
 Quem petit, & summis adnixus viribus urget.
 * Tam verò ingeminat clamor, cunctiq, sequentem
 Instigant studys, resonat clamoribus æther.
 * Hi proprium decus, et partū indignantur honorem
 Nō teneant; vitamque volunt pro laude pacisci.
 Hos successus alit. possunt, quia posse videntur.
 Et fors equatis cepissent premia vestris,
 Nō * palmas ponto tendensq, vitasq, Cloanthus,
 Fudissetque preces, dinosq, in vota vocasset.
 Dū, quibus impetum pelagi, quorum æquora curro,
 Vobis letus ego hac candentem in litore taurum
 Constituam ante aras voti * reus, extaque falsos
 Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
 Dixit, eumq, imis sub fluctibus audit omnis
 Nereidum, Phœciq, chorus, Panopœiq, virgo;
 Et pater ipse manu magna Portunus euntem
 Impulit. illa noto cuius, volucrisq, sagitta
 Ad terram fugit, & portu se condidit alto.
 Tum satus Anchisa, cunctis ex more vocatis,
 Victorem magnis præcenis voce Cloanthum
 Declarat, viridiq, aduolat tempora lauro :
 Muneraq, in naues ternos optare iuuenços,*

Homerus in
Il. 260.

Quasi iam
cœtū, victo-
ria parta,

Pro, palmam
vitanque.

Debitor.
vnde vota
soluentes, di-
cimas abso-
lutos. hinc
illud in Bu-
col. Damna-
bis tu quo-
que voti. i;
reos facies,

Vina-

*Vinaq; & argenti magnum dat ferre talentum,
 Ipsis præcipuos ductoribus addit honores:
 Victori chlamydem auratam: quam plurima circum
 Purpura Meandro duplici Melibœa cuncurrit:
 *Intextusq; puer frondosa regius Ida,
 Veloces iaculo ceruos, cursuq; fatigat,
 Acer, anbelanti similis: quem *præpes ab Ida
 Sublimem pedibus rapuit Ionis armiger uncis:
 Longævi palmas nequidquam ad sidera tendunt
 Custodes, sæuizq; canum latratus in auras.
 At, qui deinde locum tenuit virtute secundum,
 Læuis huic hamis confert an, autog; trilicem
 Loricam, *quam Demoleo detraxerat ipse
 Victor, apud rapidum Simoënta sub Illo alto,
 Donat habere viro decus, & tutamen in armis,
 *Vix illam famuli Phœgeus, Sagarisq; ferebant
 Multiplicem, cernixi humeris: indutus at olim
 Demoleus cursu palantes Troas agebat.
 *Tertia dona facit, geminos ex ære lebetas,
 Cymbiaq; argento perfecta, atq; æspersa signis.
 *Famque adeo donati omnes, opibusq; superbi,
 Puniceis ibant cuncti tempora tenis,
 Cum sauo è scopulo multa vix *arte reuulsus,
 Amissis remis, atque ordine debilis uno,
 Irrisam sine honore ratem Sergestus agebat.
 Qualis sæpe via deprensus in aggere serpens.
 Erea quem obliquum rota transiit, aut gravis ictu
 Seminecem liquit saxo, lacerumq; viator,
 Nequidquam longos fugiens dat corpore tortus,*

Homerus in
 Ili. 258.

Homerus in
 Ili. 223.

Volans.

Homerus in
 Ili. 261

Homerus in
 Ili. 53. 270.

Homerus in
 Ili. 258.

Homerus in
 Ili. 257.

Id est virtu-
 te.

Pares

Parte ferox, ardensque oculis, & sibila colla
 Arduus atollens. pars vulnere clauda retentat
 Nexantem nodus, seque in sua membra plicantem.
 Tali remigio navis se tarda movebat :

Homerus in
 Il. 11.

Homerus in
 Il. 256.

Græci signi-
 ra: ut illud
 lib. 8. Qui
 genus, unde
 domo.

*Vela facit tamen, & plenis subit ostia velis:
 Sergestum Aeneas promisso munere donat,
 Servatam ob naucem latæ, sociosq; relictos.
 *Olli ferua datur, operum haud ignara Minerva.
 Cressa *genus Pholoë geminæq; sub ubere nati,
 Hoc pius Aeneas misso certamine, tendit
 Gramineum in campū: quem collibus undiq; curvis
 Cingebant silvæ: medique in valle theatri
 Circus erat: quo se multis cum millibus heros
 Confessu medium tulit, exstructoque refedit.

Homerus in
 Il. 232.

*Hic, qui fortè velint rapido contendere cursu,
 Inuitat pretijs animos, & premia ponit.
 Undique conveniunt Teucri, mistiq; Sicani,
 Nisus, & Euryalus primi;
 Euryalus forma insignis, viridique iuventa;
 Nisus amore pio pueri. quos deinde secutus

Epirota.
 Acarnania
 enim pars
 Epiri.

Regius egregia Priami de stirpe Dioces.
 Hanc Salus simul, & Patro: quorū alter *Acarnā,
 Alter ab Arcadia Tegeæ de sanguine gentis.
 Tum duo Trinacrii iuvenes, Helymus, Panopesque
 Assueti filijs, comites seniores Acesta:
 Multi præterea, quos fama obscura recondit.
 Aeneas quibus in medijs sic deinde locutus.
 Accipite hac animis, latasque advertite mentes,
 Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit,

*Gneffia

*Gnossia bina dabo lauato lucida ferro
 Spicula, calatamque argento ferre bipennem.
 Omnibus hic erit vnus honor: tres pramia primi
 Accipient: flauaq; caput nictentur olina.
 *Primus equum phaleris insignem victor habeto.
 Alter *Amazoniam pharetram, plenamq; sagittis
 Threicys: lato quam circum amplectitur auro
 Balteus, & teretis subnectit fibula gemma.
 Tertius Argolica hac galca contextus abito.
 Hec vbi dicta, locum capiunt, signoq; repente
 Corripunt spatia audito, lumenq; relinquunt
 Effusi, nimbo similes: simul vltima *signant.
 Primus abiit, longeq; ante omnia corpora Nisus
 Emicat, & ventis, & fulminis ocior alis.
 Proximus huic, *longo sed proximus intervallo,
 Insequitur Salus: spatio post deinde relicto,
 Tertius Euryalus.
 Euryalūq; Helymus sequitur. *quo deinde sub ipso
 Ecce volat, calcemq; terit iam calce Diorex.
 Incumbens *humero spatia & si plura supersint,
 Transeat elapsus prior, ambiguum ūc relinquat.
 Jamq; fere spatio extremo, fessiq; sub ipsam
 Finem aduentabant: laui cum sanguine Nisus
 Labitur infelix; cassis ut forte iuuenis
 Fusus humū, viridesque super madeficerat herbas,
 Hic iuuenis iam victor ouans vestigia presso
 Haud renuit titubata solo sed pronus in ipso
 Concidit, immundog; fimo sacroque cruore.
 Non tamen Euryali, non ille oblitus *amorem:

Cretenſia
 Gnolſes e-
 rim ciuitas
 Creax.

Homerus in
 ili 252.
 Quasi Ama-
 zoniam vfi-
 tata figura.

Il 260. 254
 Intuentur
 auditate
 vincendi.

Sic Cic locu-
 tus in Bruto.

Ho. Il. 254.

Flexo hu-
 mero.

Turpitudi-
 nem plura-

Nam

li numero.
 Servius ait
 significari,
 sed errat
 Nam legi-
 mus in Ci-
 cerone. Pom-
 peius, amo-
 res nostros
 & Lst mihi
 in amoribus

Pro tergus
 Plus est
 quam one-
 ratum.

Id est virtute

Homerus in
 Ili. 257.

Homerus in
 Ili. 257.

Homerus in
 Ili. 259.

*Nam sese opposuit Salio per lubrica surgens.
 Ille aureis spissa iacuit revolutus arena.
 Emicat Euryalus, & munere victor amici
 Prima tenet, plausuque volat, fremituque secundo.
 Post Helymus subit, & nunc tertia palma Dioces.
 Hic totum cauce confectum ingentis, & ora
 Prima patrum magnis Salinis clamoribus implet:
 Ereptumque dolo reddi sibi poscit honorem.
 Tatur fauor Euryalum, lacrymaque decora,
 Gravior & pulcro veniens in corpore virtus.
 Adnuat, & magna proclamat voce Dioces;
 Qui subijt palma, frustra que ad premia venit
 Ultima, si primi Salio reddantur honores.
 Tum pater Æneas, Vestra, inquit, munera vobis
 Certa manet pueri: & palmam movet ordine nemo:
 Me liceat casum miserari insontis amici.
 Sic fatas, *tergum Getuli immane leonis
 Dat Salio villis *onerosum, atque unguibus aureis,
 Hic Nisus, Si tanta, inquit, sunt premia victis,
 Et te lapsorum miseret; que munera Niso
 Digna dabis? primam merui qui *laude coronam;
 Nisi me, quæ Salum, fortuna inimica tulisset.
 Et simul his dictis faciem ostentabat, & vdo
 Turpia membra fimo. *risit pater optimus olli:
 Et clypeum efferri iussit; Didymaonis artes,
 Neptuni sacro Danaïs de porte reflexum.
 *Hoc iuvenem egregium præstanti munere donat.
 *Post, ubi confecti cursus, & dona peregit:
 Nunc si cui virtus, animusque in pectore præsens.*
Adsit

Adsit, & euinctis attollat brachia palmis :
Sic ait, & geminum pugna proponit honorem;
*Victori velatum *auro, vittiq; iuuenctum;*
Ensem, atq; insignem galeam, solatio v. elo,
Nec mora: continuo vastis cum viribus effert
Ora Dares, magnoque virum se murmure tollit :
Solum qui Paridem solitus contendere contra
Idemq; ad tumulum, quo maximus occubat Hector,
Victorem Buten immani corpore, qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
*Perculit, & fulua *moribundum extendit arena,*
Talis prima Dares caput altum in praelio tollit :
Ostenditq; humeros latos, alternaq; iactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
Quaritur huic alius: nec quisquam ex agmine tato
Audet adire virum, mambusq; inducere castus.
Ergo alacris, cunctosq; putans excedere pugna,
**Aeneæ stetit ante pedes: nec plura moratus,*
Tum laeva taurum cornu tenet, atq; ita fitur.
Nate dea, si nemo audet se credere pugna
Quæ finis standi? quò me decet vsque teneri?
Ducere dona iube cuncti simul ore fremebant
*Dardanida, *reddiq; viro promissa inebant.*
Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes,
Proximus ut viridante toro considerat herba.
Entelle, heroum quondam fortissime frustra,
Tantane tam patiens nullo certamine tolli
Dona sine? ubi nunc nobis datus ille magister
Nequidquã memoratus Eryx? ubi fama per omne

Solent etiam
 habere lami-
 nas quasdam
 auratas. va-
 de illud: Au-
 rata iuuen-
 cum.

Morienti
 similem.

Home. in
 Ilii 75.
 Home. in
 II. 73.

Quasi de-
 bita.
 Homer. in
 Ilii 75.

Homerus in
ll. 141.

*Trinacriam? & *spolia illa tuus pendentia restis?
Ille sub hac. Non laudis amor, nec gloria cessit
Pulsa vietus: sed enim gelidum tardante senecta
Sanguis habet, frigentq; effata in corpore vires.
Si mihi, quae quondam fuerat, quaq; improbus iste
Exsultat fidens, si nunc foret illa iuuenta:*

Homerus in
llia 75.

*Haud equidē pretio inductus, pulcroque iuuenco,
Venissem: nec dona moror. sic deinde locutus
In medium geminos immani pondere castus
Proiecit: quibus acer Eryx in praelia suetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
Obstupuerē animi * tantorum. ingentia septem
Terga bouum plumbo insuto, ferroq; rigeant.
Ante omnes stupet ipse Dares, longēque recusat.
Magnanimusq; Anchisiades & pondus, & ipsa
Huc illuc vinculorum immensa volumina versat.
Tum senior tales referebat pectore voces.*

Seruius ait
ad homines
referri, & i-
deo distin-
guendū nō
ad boues.

Eryces, ab
Hercule oc-
cisi.

*Quid, si quis castus ipsius & Herculis arma
Vidisset, tristēq; hoc ipso in litore pugnam?
Hac germanus Eryx quondam tuus arma gerebat.
*Sanguine cernis adhuc, sparsaq; infecta cerebro.
His magnū Alciden contra stetit: his ego suetus,
Dum melior vires sanguis dabat, amula nec dum
Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
Sed, si nostra Dares hac Troius arma recusat,
Idq; pio sedet Aeneas, probat * auctor Acestes:
Aequemus pugnas: Erycis tibi terga remitto,
Solue metus: & tu Troianos exue castus.*

Huius cer-
taminis.

Hac factus, duplicem ex humeris reiecit amictum:

Et

Et magnos mēbrorum artus, magna ossa, lacertosq;
 Exiit, atque ingens media consistit arena.
 Tum satus, Anchisa castus pater extulit equos,
 Et paribus palmas amborum innexuit armis.
 Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,
 * Brachiaque ad superas interritus extulit auras. Homerus in
Il. 256.
 Abduxere retro longe capita ardua ab ictu :
 Immiscensque manus manibus, pugnāq; laceffant.
 Ille pedum melior motu, fretusq; iuuentia,
 Hic * membris, & mole valens: sed tarda trementi Pro mem-
brorum mo-
le, vi molē-
que, & mō-
tes.
 Genua labant: vastos quatit ager anhelitus artus
 Multa viri nequidquam inter se vulnera iactant:
 Multa cauo lateri ingeminant, & pectore vasto
 Dant sonitus, erratq; aures, & tempora circum
 Crebra manus: duro crepitant sub vulnere mala.
 Stat gravis Entellus, visuq; immotus eodem,
 Corpore * tela modò, atq; oculis vigilantibus exit. Ictus.
 Ille, velut celsam oppugnat qui molibus urbem.
 At montana * sedet circum castella sub armis,
 Nunc hos, nunc illos aditus, omnemq; pererrat Pro, circum
fider.
 Arte locum, & varijs a sultibus irritus urget.
 Ostendit dextram insurgens Entellus, & altè
 Extulit: ille ictum venientem à vertice velox
 * Prævidit, celerique elapsus corpore cessit.
 Entellus vires in ventum effudit: & ultro
 Ipse gravis grauitera, ad terram pondere vasto
 Concidit: * ut quondā caua concidit aut Erimantho, Homerus in
Il. 743.
 Aut Ida in magna radice eruta pinus, Homerus in
Il. 181.
 Consurgunt studijs Teucris, & Trinacria pæbes.

Homerus in
lli. 52.

Motu celerē

Homerus in
ll. 260.

Homerus in
ll. 75.

Spōte enim
non venie-
bant, pudore
Daretis victi.
Carissus le-
gendum, ait
Iuuenali.

*Et clamor cælo : primusq; accurrit Acestes,
Æquauumq; ab humo miserans attollit amicum.*

** At non tardatus casu, neque territus heros;
Acrior ad paginam redit, & vim suscitât ira.
Tum pudor incendit vires, & conscia virtus:*

** Præcipuēq; Daren ardens agit aqore toto,
Nunc dextra ingeminans ielns, nunc ille sinistra.
Nec mora, nec requies. quàm multa gradine nimbi
Culminibus crepitant : sic densis ictibus heros
Creber utraque manu pulsât, versâtq; Dareta.*

** Tum pater Aeneas, procedere longius iras,
Et sanire amixis Entellum haud passus acerbis :
Sed finem imposuit pugna; fessumque Dareta
Eripuit, mulcens dictis, ac talia fatur.*

** Infelix, quæ tanta animam dementia cepit ?
Non vires alias, conuersaq; numina sentis :
Cede deo. dixitq;e, & prælia voce diremit.*

*Ast illum fides aequalis, genua egra trahentem,
Iactantemque viroq; caput, crassumq; cruorem
Ore reiectantem, mistosque in sanguine dentes,
Ducunt ad naues : galeamq; ensēq; * vocati
Accipiunt : palmam Entello, taurūq; relinquunt,
Hic victor superans animis, tauroque superbus,
Nate dea, vosque hæc, inquit cognoscite Tencri,
Et mihi quæ fuerint * iuuenili in corpore vires,
Et quæ seruetis reuocatam à morte Dareta.
Dixit : & aduersi contra stetit ora iuueni :
Qui donum adstabat pugna : duosque reducta
Librauit dextra media inter cornua castus*

Ardens,

Ardum, effraetoq; illisit in ossa cerebro.

**Sternitur, exanimusq; tremens procubuit humi bos. Ho in ll. 34.*

Ille super mlos effudit pectora voces,

Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis

Perfoluo: hic victor castus, artemq; repono.

**Protinus Aeneas celeri certare sagitta*

Home in
in ll 262.

Inuitat, qui sorte velint, & pramia ponit:

Ingentiq; manu malum de nave Sereſti

Erigit: & volucrem traiecit in fune columbam,*

Pro extenso.

Quo tendant ferrum malo suspendit ab alto.

*Conuenerunt viri: *deiectaque arca sortem*

Home. in
ll. 262.

Accepit galea: & primus clamere secundo

Hyrtacide ante omnes exit locus Hippocoontis.

Quem modo naualis Mnestheus certamine victor

Consequitur, viridi Mnestheus cinctus oliva.

Tertius Eurytion, tuus o clarissime frater

*Pandare, qui quondam *iussus confundere fœdus,*

A Minerva.

In medios telum torſisti primus Achivos.

Extremum, galeaq; ima subſedit Aceſtes,

Anſus & ipse manu iuuenum tentare laborem,

*Tum validis *flexos incuruant viribus arcus*

Incuruos
flectunt, de
buit dicere.

Pro se quisq; viri, & depromunt tela phœtreis:

Primaq; per cælum, neruo stridente, sagitta

Hyrtacide iuuenis volucres diuerberat auras:

Et venit, aduersiq; inſigitur arbore mali,

Intremuit malus, timuitque exterrita pennis.

Alas, & ingenti sonuerunt omnia plausu.

**Poſt acer Mneſtheus adducto conſtitit arcu*

Home. in
ll 262.

Alia petens, pariterque oculos, telumq; tetendit.

Quia victo-
ria caruit.

Nam apud
Lycios cole-
batur quasi
heros.

In gestu ma-
nifestam.

Grauis, ut
Salustius,
Serum bel-
lum in an-
gustis fu-
turum.

Percipen.

*At si ipsam * miserandus anem contingere ferro
Non valuit, nodos, & vincula linea rupit,
Quae innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa Notos: atque aëra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudum arcu contenta parato.*

*Tela tenens, fratrem Eurytion in * vota
vocat:*

*Iam vacuo laetam caelo speculatus, & alis
Plaudentem nigra figit sub nube columbam.
Decidit exanimus, vitamque reliquit in aëtris
Aeris; fixamque refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat Aestes:*

*Qui tamen aethereas telum contorsit in auras,
Ostentans * artem pariter, arcumque sonantem:
Hic oculis subito objicitur, magnosq; futurum
Augurio monstrum. docuit post exitus ingens:
* Seraq; terrifici cecinerunt omina vates.*

*Namq; volans liquidis in nubibus arsit arundo,
Signavitq; viam flammis, tenuisque recessit
Consumpta in ventos: caelo ceu saepe refixa
Transcurrunt, crinemq; volantia sidera ducunt.
Attonitis haesere animis, superosq; precati
Trinacrij, Teucridq; Viri; nec maximus omen
Abnuat Aeneas, sed latum amplexus Aestem
Muneribus cumulat magnis, ac talia satur.*

** Summe pater: (nam te voluit rex magnus
Olympi*

*Talibus auspicijs exsortem ducere honorem)
Ipsius Anchise longani hoc munus habebis.*

* Cratera

*Cratera impressum signis, quem Thracius olim
 Anchisa genitori in magno munera Cyseus
 Ferre sui dederat monumentum, & pignus amoris.
 Sic satius, cingit *viridanti tempora lauro:
 Et primum ante omnes victorem appellat
 Acestem.

Home. in
 Il. 67.

Participium
 sine verbi
 origine.

Nec bonus Eurytion prelato invidit honori:
 Quamvis solus anem calo deiecit ab alto.
 Proximus ingreditur *donis, qui vincula rupit:
 Extremus, volucris qui fixit arundine malum.
 At pater Aeneas, nondum certamine misso,
 Custodem ad sese, comitemque impubis Iuli
 Apyriden vocat, & fidam sic satur ad anrem.
 Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
 Agmen habet secum, cursusque instruxit
 equorum,

Ad dona.

Ducat ano turmas, & sese ostendat in armis.
 Dic, aut ipse omnem longo decedere circo
 Infusum populum, & campos *iubet esse patentes.
 Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
 Frangit lucet in equis. quos omnis euntes
 Trinacria mirati fremit, Troiaque iuventus,
 Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.
 Cornea bina ferunt praefixa hastilia ferro:
 Pars leues humero pharetras it pectore summo
 Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Iubet popu-
 lum discede-
 re, ut cam-
 pus pateat.

Tres equitum numero turmae, ternique vagantur
 Ductores. pueri bissesti quique secuti,
 Agmine partito fulgent, paribusq; *magistris.

Equitum
 enim dice-

q. iii.

Una

bantur ma-
gistri.

Homerus in
ll. 255.

Ordine ex-
tremus for-
ma primus.

Gloriæ cu-
piditate.

Acibus vo-
cati autem
ictu flagel-
li. i. virga, in
mercin fla-
gelli sonantis

Homerus in
ll. 143.

*Una Acies iuuenum, ducit quam parvus orantem
Nomen aui refrens Priamus, tua clara Polyte
Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, *vestigia primi
Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam.
Alter Atys, genus unde Atiy duxere Latini,
Parus Atys, pueroque puer dilectus Iulo.
*Extremus, formaque ante omnes pulcher Iulus
Sidonio est inuectus equo: quem candida Dido
Esse sui dederat monumentum, & pignus amoris.
Cetera Trinacrii pubes senioris Acestæ
Fertur equis.
Excipiunt plausu *panidos, gaudentque tuentos
Dardanida, veterumque agnoscunt ora parentum.
Postquam omnem lati confessum, oculosque suorum
Lustra cre in equis, signum clamore paratis
Æpytides longe dedit, insonitque flagello.
Olli discurrere pares, atque agmina terni
Diductis solvere *choris: rursusque *vocati
Conuertere vias, infestaque tela iulere.
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
Aduersis spatijs, alter nosque orbibus orbes
Impediunt, pugnaque cient simulacra sub armis:
Et nunc terga fuga nudant, nunc spicula vertunt
Insensi: facta pariter nunc pace feruntur.
Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta,
Parietibus textum cecis iter, ancipitemque
Mille vijs habuisse dolum, quæ signa sequendi
Falleres indeprensus, & irreversibilis error.*

Hand

*Haud aliter Teucrum nati vestigia cursu
 * Impediunt. Texuntq; fugas & praelia ludo,
 Delphinum similes, qui per maria humida nando
 Carpathium, Lybicūq; secant, luduntq; per undas.
 Hunc morem cursus, atque hac certamina primus
 Ascanius, longam muris cum cingeret Albam
 Retulit, & priscos docuit celebrare Latinos:
 Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
 Albani docuere suos, hinc maxima * porro
 Accepit Roma, & patrium seruauit honorem:
 Troiaq; nunc, pueri Troianum dicitur agmen.
 Hac celebrata tenui sancto certamina patri.
 Hic primum fortuna fidem * mutata nouauit.
 Dum varijs tumulo referunt solemnia ludis,
 * Irim de calo misit Saturnia Iuno
 Flammam ad classem, ventosq; adspirat eunti,
 Multa mouēs, nec dum antiquum saturata dolorē.
 * Illa viam celerans per mille coloribus arcum,
 Nulli visa cito decurrit tramite virgo:
 Conspicit ingentem concursum, & litora lustrat:
 Desertosq; videt portus, classemq; relictam.
 At procul in * sola secreta Troades acta
 Amissum Anchisen flebant, cunctaq; profundum
 Pontum adspiciant flentes, heu, tot vada fessis,
 Et tantum superesse maris, vox omnibus vna:
 Urbem orant, tædet pelagi perferre laborem.
 Ergo inter medias sese haud ignara nocendi
 Coniicit, & faciemq; dea, vestemq; reponit:
 Est Berœ, Ismary coniux longæa Dorycli:*

q. v.

Cui

Implicant;
incurrunt.

Post longū
intervalum.

Sequitur e-
nim Palinu-
ri mors.
Homerus in
ll. 53. 204.

Homerus in
ll. 16.

Deserta sic
Terentius,
Venit me-
ditatus è
solo loco.

Non regno,
sed exitio.

Alibi, iam
tandē Italæ
fugientis
predicinas
oras.

In boram
partem vsur-
patur.

Quinqua-
ginta.

Odor, vt.
Diuinum.

Cui genus, & quondam nomen, natiq; fuissent;
Ac sic Dardanidum mediam se matribus infert.
O misera, quas non manus, inquit, Achaica bello
Traxit ad letum patria sub mœnibus: ô gens
Infelix, cui te* exitio fortuna reſeruat?
Septima poſt Troia excidium iam vertitur aſtas:
Cum freta, cum terras omnes, tot inhoſpita ſaxa,
Sideraque emenſa ferimur: dum per mare magnum
Italiam ſequimur* fugientem, & volumur undis.
Hic Erycis ſines fraterni, atque hoſpes Aceſtes.
Quid prohibet muros iacere, & dare ciuibus urbē?
O patria, & rapti nequidquam ex hoſte penates,
Nullane iam Troia dicentur mœnia? nuſquam
Hecſtoros amnes, Xanthum, & Simeonta videbo?
Quin agite, & mecum inſauſtas exurite puppes.
Nam mihi Caſſandra per ſomnum vatis imago
Ardentes dare viſa facies: hic quarite Troiam:
Hic domus eſt, inquit vobis, nunc tempus agi res:
Nec tantis mœra* predigijs: en quattuor ara
Neptuno, deus ipſe ſacæ, animumq; miniſtrat.
Hæc memorans prima inſenſum vi corripit ignem,
Sublataque procul dextra connixa coruſcat,
Et iacet arreſta mentes, ſtupefaſciatq; corda
Iliadum. hic vna è multis, quæ maxima nati,
Tyro, & tot Priami natorum regia nutrit:
Non Beroë orbis, non hæc Rhœteia, matre,
Eſt Daryeli coniux: diuini ſigna decoris,
Ardentesq; notate oculos, qui* ſpiritus illi,
Qui vulnus, vocisq; ſonus, vti grefſus eunt.

*Ipsa egomet dandum Beroën digressa reliqui
 Egram, indignantem, tali quod sola careret
 Munere, nec meritos Anchisæ inferret honores.
 Hac effata.*

vertice odo-
 rem spira-
 uere.

*At matres *primo ancipites, oculisq; malignis
 Ambigua, spectare rates, miserum inter amorem
 *Presentis terra, fatisq; vocantia regna:
 Cum dea se paribus per cælum sustulit *alis,
 Ingentemq; fuga secuit sub nubibus arcum.*

Ante cogni-
 tum nomen

*Tum vero attenta monstribus, actaq; furore
 Conclamant, rapiuntq; focis penetralibus ignem.
 Pars spoliant aras, frondem ac virgulta facesq;
 Coniungunt. furit immissis Vulcanus habentis
 Transtra per, & remos, & pictas abiete puppes.
 Nuntius Anchisæ ad tumulum, cuneosq; theatri
 Incensas perfert naues Eumelus: & ipsi*

Homerus in
 il. 204.

*Respiciunt atram in nimbo volitare fumillam.
 Primus & Ascanius, cursus ut latus equestres
 Ducebat, si acer equo turbata petiuit*

**Castra nec exanimis possunt retinere magistri.
 Quis furor iste nouus? quò nunc, quò rēditis, inquit?
 Heu misera ciues, non hostem, inimicq; castra.*

Classem vt
 lib. 1. Nos
 castra ino-
 nemus.

*Arginūm, vestras spes vritis, en ego vester
 Ascanius. galea ante pedes proieci inanem,
 Qua ludo indutus belli simulacra ciebat.
 Accelerat simul Aeneas, simul agmine Teucrum.*

*Ast ille diuersa motu per litora passim
 Diffugiunt, siluasq; & sicubi concaua furtim
 Saxa petunt. piget inceptis, luciq; suosq;*

Mu-

Furoris
causa.
Aquis vici-
no.
Antique di-
cit. Est enim
à stipando.
Homerus 10
ll. 27.
Antique, pro
odisti.

Sine exem-
plo.

Oraculorū.

Virtute.

*Mutata agnoscunt; excussaꝫ, pectore * Juno est.
Sed non iccirco flamma, atque incendia vires
Indomitas posuere. * vdo sub robore vinit
* Stipa vomens tardum fumum: lentusq; carinas
Est vapor, & toto descendit corpore pestis:
Nec vires heroum, infusq; flumina profunt.
* Tum pius Aeneas humeris abscondere vestem,
Auxilioq; vocare deos, & tendere palmas.
Jupiter omnipotens, si nondum * exosus ad unum
Troianos, si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos, da flammam euadere classi
Nunc pater, & texues Teucrūm res eripe leto:
Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuag; hic obrue dextra.
Vix hac ediderat, cum effusus imbribus, atra
Tempestas * sine more furit, tonitruq; tremiscunt
Ardua terrarum, & campi; ruit athere toto
Turbidus imber aqua, densiq; nigerrimus austris:
Implenturq; super puppes, semusta madesunt
Robora; restinctus donec vapor omnis, & omnes,
Quatuor amissit, seruata à peste carina.
At pater Aeneas casu concussus acerbo,
Nunc huc ingentes, nunc illuc pectore curas
Mutabat, versus Siculis, ne resideret aruis,
Obtutus * fatorum, fatalasne expelleret oras.
Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas
Quem docui, multaq; insignem reddidit * arte,
Hac responsa dabat, vel qua pertenderet ira
Magna deūm, vel qua fatorum posceret ordo.*

Isq; hū Arcam solatis vocibus inſit.

Nate dca, quo fata trahant, retrahūtq; ſequamur:

Quidquid erit, ſuperāda omnis fortuna ferendo eſt.

Eſt tibi Dardanius divina ſtirpis Aceſtes,*

Hunc cape conſilijs ſocium, & coniunge volentem.

Huc trade, amiſſis ſuperant qui nanibus, & quos

Pertuſum magni incepti, rerumq; tuarum eſt :

Longauosq; ſenes, ac feſſas aquore matres,

Et quicquid tecum inualidum, metuēsq; pericli eſt.

Delige, & his habeant terræ, ſine, mœnia, feſſi.

*Vrbem appellabunt *permiſſo nomine Aceſtam.*

Talibus incenſus diſcis ſenioris amici.

Tum verò in curas animus diducitur omnes :

*Et *nox atra polum bigis ſubuecta tenebat.*

Viſa dehinc cœlo ſcæcis delapſa parentis

Anchiſæ ſubito tales effundere voces.

Nate, mihi vita quondam, dum vita manebat,

Care magis, nate ſiliacis exercite ſutis,

**Imperio Iouis huc venio, qui claſſibus ignem*

Depulſit, & cœlo tandem miſeratus ab alto eſt,

Conſilijs pare, quæ nunc pulcerrima Nantes

Dat ſenior : lætos inuēnes fortiffima corda,

Deſer in Italiam, gens dura, atque aſpera cultu*

Debellanda tibi Latio eſt. Ditis tamen antè

Infernas accede domos, & Auerſa per alta

Congreſſus pete nate meos, non me impia narque

Tartara habet, triſtesq; umbra: ſed amœna piorum

Concilia, Elyſiumq; colo. huc caſta Sibylla

Nigrarum multo pecundum te ſanguine ducet.

Natus enim
Crisifo flu-
uio.

Ab ipſo
Aceſte.

Quæſi maior
cauſa cogi-
tationis.

Homerus in
Ilia 15.

Vnde lib. 9.
Natos ad flu-
mina primū
Deſcimus
ſcæcoq; gla-
dramus &
aflu.

Tum

*Tum genus omne tuum, ex qua dētur mœnia disces.
 Jamque vale, torquet nox humida cursus,
 Et me seuus equis oriens afflaui anhelis.
 Dixerat, & tenues fugit cœu fumus in auras.
 Aeneas, quò deinde ruis? quo prœripis, inquit?
 Quem fugis? aut quis te nostris complexibus arceat?
 Hæc memorans, cinerem, & sôpitos suscitât ignes,
 Pergameunq; larem, & *cana penetralia Vesta
 Farre pio, & plena supplex veneratur Acerra,
 *Ex templo sôcios, primamq; accersit Acesten,
 Et Jouis imperium, & chari præcepta parentis
 Edocet, & quæ nunc animo sententia constet.
 Haud mora consilijs, nec insæ recusât Acestes.
 *Transcribunt urbi matres, populumq; volentem
 Deponunt, animos nil magna laudis egentes.
 Ipsi trassera nouant, flambisq; ambesa reponunt
 Robora nauigijs, aptant remosq; rudentesq;
 Exigui numero, sed bello viri: da virtus.
 Interea Aeneas urbem designat aratro:
 Sortiturq; domos, hoc Ilium, & hæc lece Troia
 Esse iubet. gaudet regno Troianus Acestes,
 Indicitq; *forum, & patribus dat iura vocatis.
 Tunc vicina astris Ericyno in vertice sedes
 Fundatur Veneri Idalia, tumuloq; sacerdos,
 Et lucus latè sacer additur Anchisæo.
 Jamq; dies epulata nouem gens omnis, & aris
 Facti honos, placidâ strauerunt aquora venti,
 Creber & adspirans rursus vocat auster in altum:
 Exortum pro carna ingens per litora fletus,*

Homer. in
Od. 96.

Antiquæ,
aut ob ig-
nis fauillas.
Homer. in
Il. 256.
Recepit ad
morem Ro-
manum.
transcripti
enim in co-
lonias de-
ducebantur.

Locum &
tempus agē-
dorum nego-
torum: cō-
uentus qui
dicitur.

Com-

Complexi inter se noctemq, diemque morantur.
 Ipsa* iam matres, ipsi, quibus aspera quondam
 Visa maris facies: & non tolerabile numen,
 Ire volunt, omnemq, *fuga perferre laborem.
 Quos bonus Aeneas dictis solatur amicis,
 Et consanguineo lacrymans commendat Acesta.
 Tres Eryci vitulos, & tempestatibus agnam
 Cadere deinde iubet. soluiq, ex*ordine funes.
 Ipso caput tonsa solus enuctus olivæ
 Stans procul in prora patera in tenet, extaq, salfos
 Porricit influxtus, ac vina liquentia fundit.
 *Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.
 Certatim socij feriunt mare, & aquora verrant.
 At Venus interea Neptunum exercita curis
 Alloquitur, talesq, *effundit pectore quæstus.
 Junonis grauis ira, & inexsaturabile pectus
 Cogunt me, Neptune, preces descendere in omnes:
 Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla:
 Nec Jovis imperio, satis hæc infracta quiescit.
 Non media de gente Phrygum excedisse nefandis
 Urbem odijs satis est, pœnam traxisse per omnem
 Reliquias Troia cineres, atque ossa preempta
 Insequitur. *causas tanti sciat illa furoris.
 Ipse, mihi nuper Libycis, tu testis, in undis
 Quam molem subito excierit maria omnia cœlo
 Miscuit, Aëlijs nequiquam freta procellis,
 In regnis hoc ausa tuis.
 Pro scelus, ecce etiam, Trejanis matribus* actis,
 Exussit fœdè puppes, & classe subegit

Homerus in
 Il. 114.
 Protectionis

referri ad
 illud, exde-
 re, ait Servi-
 us.

Homerus in
 Il. 11.

Id est cum
 dolore, ut
 illud lib. 6.
 Fuditque
 preces ex
 pectore ab-
 imo.

Ex sunt.
 quas Iuno
 exsequitur
 lib. 10.

In furorem,

Amissa

Pro ignobili,
li. non enim
ignora, ad
quā bis Tro-
iam vecu-
sant.

Homerus in
il. 224.

Homerus in
il. 232.

Homerus in
il. 236.

De Miseno
loquitur,
unde illud
lib. 6. Inter
faxa vitum
spumosa
immerserat
vnda.

Homerus in
il. 137.

*Amisſa ſocios * ignota linquere terra.
Quod ſuper eſt, oro liceat dare tuta per vndaſ
Vela tibi; liceat Laurentum attingere Tybrim:
Si conceſſa peto, ſi da nt ea mœnia Parca.
Tum Saturnius hac domitor maris edidit altis:
Fas omne eſt Cytherea meis te fidere regnis;
Vnde genus ducis, merui quoque: ſape furores
Compreſſi, & rabiem tantam calique mariq;
* Nec minor in terris (Xanthum, Simoentaq; teſtor)
Ænea mihi cura tui, cum Troia Achilles
Exanimata ſequens impingerit agmina muris,
* Miſſa multa daret leto, gementque repleti
Amne; nec reperire viam, atque evolucere poſſet
In mare ſe Xanthus: Pelida tunc ego forti
Congreſſum Æneam; nec diſ, nec viſibus aquis,
Nube caua eripui: cuperem cum vertere ab imo
* Structa meis manibus periura mœnia Troia:
Nunc quoq; mēs eadem perſtat mihi: pelle timora.
Tutus, quos optas, portus accedat Auerui.
Vnus erit tantum, amiſſum * quem gurgite quæret,
Unum pro multis dabitar caput.
Hiſ ubi lata dea permulſit pectora diſtis,
Jungit equos curru genitor, ſpumantiſque addit
Frana ſeris, manibusque omnes effundit habenas.
Ceruleo per ſumma levis volat aquora * curru.
Subſidunt vnda, tumidumque ſub axe tonanti
Sternitur aquor aquis, ſugiunt vaſto æthere nimbi.
Tum varia comitum facies, immania Cete,
Et ſenior Glauci chorus, & novusque Palamon,*

Tri

Tritonesq; citi, Phorcig; exercitus omnis.

** Lana tenent Theius, & Melite, Panopeaque vir-*

Nesæ, Spioq; Thaliaque, Cymodoceq;

Hic pater Aeneæ suspensam blanda vocissim

Gaudia pertentant mentem iuber oque omnes

Attolli malos, intendi brahia velis.

*Unâ omnes fecere * pedere pariterq; iunctiles,*

Nunc dextros solvere sinus: una ad una torquent

Cornua, detorquentque ferunt suâ lumina classe:

Princeps ante omnes densum Palinurum agebat

Agmen: ad hunc alij cursum contendere iussi.

Iamque fere mediam cali nox humida metam

Contigerat: placida laxarent membra quiete

Sub remis supi per dura sedilia nante:

Cum lenis athereis delapsus Somnus ab astris

Aëra dimouit tenebrosam, & dispulit umbrat,

Te Palinure, petens, tibi tristia somnia portans

Insoni, puppique deus confedit in alia,

Phorbanti similis; sudatq; has ore loquelas.

Insidit Palinure, ferant ipsa equora classem:

** Equata spirant aëre: datur hora quieti:*

Pone caput, fessoque oculos furare labori:

Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.

Cui vix attollens Palinurus lumina fatur.

Mene salus placida vulnus fluctusq; quietos

Ignorare iubes? mene hunc considerare monstro?

Aeneam credam quid enim falli scribis austris,

Et cali toties deceptus fraude ferem?

Talia dicta dabat, clauumq; affixit, & harenas

r. j. N usquam

Sexmima
(go. bealliam
fructuanti
prodenti 27.
plac

Fidem quo
velum teu.
datur.

Suas ram
semper deos
arbitrim.
bus.

Prosperæ
lib. 3. Acqua
tis clauis
procedere
velis.

Quasi re-
stant.

Neptuni
præsidio.

Aeneas.

Nomen pro
adverbio,
ut alibi.

Nusquam amittebat oculosq; sub astra tenebat.
Ecce deo rana um lethao rore madentem,
Vique soporatum Stygia, super utraq; quassat
Tempora, *cunctantq; natantia lumina soluit.
Vix prius inopina quæ laxaverat artus:
Et super incumbens, cum puppis parte revulsa,
Cumque gubernaculo liquidæ proiecit in undas
Præcipitem, ac socios nequidquam saepe vocantem.
Ipse volans tennens se sustulit ales in auras.
Currit iter *tutum non secius æquore classis,
Promissisq; patris Neptuni interrita fertur:
Iamq; adeo scopulos Sirenium aduēta subibat,
Difficiles quondam, multorumque ossibus albos;
Tum rauca assiduo longè sale saxa sonabant
Cum *pater amisso, fluxit, ut errare magistro,
Sensit, & ipse ratem nocturnis vexit in undis,
* Multa gemens, casusq; animum concussus amici.
O nimirum cælo, & pelago confise sereno,
Nudus, & ignota, Palæstre, sacris arena.

P. VIRGILII MA-
RONIS ÆNEIDOS.
LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

Cum aduēctus Aeneas, antrum Sibillæ petit peractoque
de more sacrificio, Phœbi oraculum consulit ibi & intā-
tia pericula, & futuri belli cūctum disest. Miseni cadaver in
litore

Sa
Re

litore inuentum exurit, reliquiasque sub proximo mōte sepelit, qui Miseni nomen ab illo obtinuit. Inde columbarum ductu ad aureum ramum peruenit: quo decerpto, mactatisque hostijs deos inferos veneratus, Sibylla duce per Auernei fauces ad inferos tenet. Palinurū, quo i sepulcri honore careret, circa Stygiam paludem oberrantē inuenit, cumque vna vltiorem ripam transire cupientem Sibylla prohibet, exnotaphijque, & exsequiarum spe consolatur. Post hæc tragem traiectus Aeneas, Cerberoque medicatis ossis sopito, per loca infantium, eorumque qui fallo crimine damnati carere supplicium luerant, iter faciens, peruenit ad sedē eorum, qui amoris impatentia manus sibi contulerant, ibi Elitā conspicitur, cum se putigare velle nulla indignabunda conspexit, cuius effugit. Inde progressus Deiphobum in sedibus eorum, qui bello aliquando clauerunt, multis vulneribus lacerum conspexit, necisque eius indignum modum ab ipso edocetur. Relictō deinde ad lauam Tamaris, sceleratorumque pœnas a Sibylla elotus ad Diis ipsius mœnia cōtēlit autemque ramum ipso reginæ lumine defigit, post hæc ad fortunatorū sedes iter inuenit, & a Misto ad patrem suum perducitur. Ibi Anchises Aeneas filio Albanorum, Romæque regum catalogum recenset, nobiliumque aliquot Romanorum nomina percurrere ad Iulij Cæsaris & Augusti laudes descendit, Marcellumque Octauæ filium immatura morte præceptum, nris in calum laudibus effert. Inde ebur neum portam ad superos egressus, locios reuiscit, relictisque Cumis Caietam petit.

Aliud Argumentum.

*Sacratam Phœbo Cumarum firtur in urbem
Rex Phrygius, vatisq, petit responsa Sibyllæ.*

r. ij.

Misenum

*Misenum sepelit. post hac adit in fera regna.
Congressusq; patri, discit genus omne suorum,
Quoque modo casus valeas superare futuros.*

Ad Aeneae
desiderium
retulit cupi-
entis ad Ita-
liam perue-
nire.

*Id fatur lachrymans, lassiq; immit-
tit habenas,*

** Et tandem Enboicis Cummarum
allabitur oris. (naci*

*Obseriunt pelago praera, tum deie te-
Anchora fundabat naues, & litora curua*

*Pratextunt puppes, iuuenum manus erucat ardens
Litus in Hesperium: querit pars semina flamma,*

Abstrusa in venis silicis: pars densa ferarum

** Tecta rapit, silvas; inuentaq; flumina monstrat.*

*At pium Aeneas arces, quibus altus Apollo
Praesidet, horrendaeque procul secreta Sibylla,*

*Antrum immane petit; magnam cui mentem, ani-
Delius inspirat vates, aperitque futura. (numquid*

Iam subeunt Trinia lucos, atque anrea tecta.

Dadalu, ut fama est, fugiens Minoia regna,

Præpetibus pennis ausus se credere caelo,

Insuetum per iter gelidus enavit ad arctos;

Chalcidicaque levis tandem super adstitit arce:

Redditus his primum terris tibi Phœbe sacrauit

** Remigium alarum, posuitque immania templa.*

In foribus letum Androgeo, tum pendere poenas

Cecropidae iussi (miserum) septena quotannis

Corpora natorum. stat ductis fortibus urna.

Contrà, elata maria respondet Gnosia tellus.

Definitio
siluæ.

Venerande,
ut Horren-
dum silvis
& religione
parentum.

Quia & na-
uium & vo-
lucrum sunt
alæ, unde il-
lud lib. 3. Ve-
lorum pan-
dimus alas.

Hic

*Hic crudelis amor tauri, suppositaq; furto
Pasiphaë, mistumque genus, prolesq; biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefanda.
Hic labor ille domus, & inextricabilis error.*

*Magnum *regina sed enim miseratus amorem
Dedalus, ipse dolos tecti, ambagesq; resolvit,
Caca regens filo vestigia, tu quoque magnam
Partē opere in tanto (sisteret dolor) scire haberes.*

Ariadnes, re-
gis filie.

*Bis conatus erat casus effingere in auro :
Bis patria cecidere manus, quin protinus omnia
Perlegerent oculis, ni iam premissus Achates
Afforet, atque unā Phœbi, Triniae, sacerdos.
Deiphobe Glauco, fatur quæ talia regi.*

Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit.

*Nunc *grege de intacto septem mactare iuuenos
Præstiterit, totidem lectas de more bidentes.*

Impropriè,
pro armen
ton am de
iuuencis di-
cturus est.

*Talibus affata Æneam, nec sacra morantur
Iussa viri, Tencros vocat alia in temple sacerdos,
Excisum Enboice latus ingens rupis in antrum :*

Quò lati ducunt aditus centum, ostia centum :

Vnde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.

Ventum erat ad limen, cum virgo poscere fata

*Tempus ait : * deus ecce, deus, cui talia fanti,*

Iam affata
est nuncina.

Ante fores subito non vultus, non color unus,

Nor compta mansere coma : sed pectus anhelum,

*Et rabie stræ corda tument : maiorq; *videri,*

Pro, vi. leba-
tur.

Nec mortale sonans : afflata est numine quando

Ipse propiore dei, Cessas in vota, precesque

Tros, ait, Ænea, cessas ? nec enim ante debiscent

r. iij.

* A110-

Facientis at-
tonitos.

Horne. in
ll. 52.

Pro Africa,
posuit enim
speciem pro
genere, quia
Millyla A-
frica medi-
terranea pars
est, ad quam
Æneas erat
se peruenire
non potuit.

Palmirin
quibus scri-
bebant.

Bacchantis
more sunt,
vel, quia idē
est Apollo
qui Liber,
qui Sol.

* *Attonita magna ora domus. & talia fata*
Conticuit. gelidas Teucris per dura cucurrit
Ossa tremor, suditq; preces rex pectore ab imo:
Phœbe, gravis Troia semper miserate labores,
* *Dardania qui Paridis d. rexti tela manusque*
Corpus in Æacida, magnas obvenit terras
Tot maria intravi duce te, penitusq; repostus
* *M. assylūm gentes, pratentaque Syrtibus arua.*
Lim tandem Italia fugientis prendimus oras.
Hæc Troiana tenuis fuerit fortuna secuta.
Mos quoque Pergameæ iam fas est parcere genti
Dug, deaq; munes, quibus obstitit Ilium, & ingens
Gloria Dardania, tuque, o sanctissima vates,
Præfata repuri, da (non indebita p. scio
Regna meis fatu) Latio considerare Teucros,
Errantesq; deos, agrataq; numina Troie.
Tum Phæbo, & Triua solido de marmore templa
Instituiam, festosq; dies æ nomine Phæbi.
Te quoq; magna manent regnis penetralia nostris.
Hic ego namque tuas sortes, arcanæque fata
Dicta mea genti ponam, lectosque sacro
*e Alma viros. * solum tantum ne carmina manda,*
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.
Ipsa caras, oro, finem dedit ore loquendi.
At Phæbi non dum patiens immanis in antro
* *Bacchatur vates, magnum si pectore possit*
Excussisse deum, tanto magis ille fatigat
Os rabibum, fera sorda domans, fingitq; premendo.
Ostia iamque domus patuere ingentia centum

Spente

Sponte sua, vatisq; ferunt responsa per auras.
 O tandem magni pelagi defuncte periculis;
 Sed terra graniora manes. in regna Lanini
 Dardanide veniunt: (mitte hanc de pastore curam)
 Sed non & venisse volent: bella, horrida bella,
 Et Tybrim multo spumantem sanguine cerno.
 Nō * Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
 Defuerint, altius Latio iam partus Achilles,
 Natus & ipse dra. nec Teucris addita Inno
 Vsq; quam aberit; cum tu supplex in rebus egenis
 Quas gentes Italiam, aut quas non oraveris urbes?
 Causa mali tanti coniux verum hospita Teucris,
 Externiq; iterum thalavi.

Tiberinus
 inquit, &
 Numicus,
 in quem ceci-
 dit Aeneas.
 Pro Simois,
 Xanthoque
 aderunt.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.
 Qua tua te fortuna sinet, via prima salutis,
 Quod minimè reris, Graia pandere ab urbe.
 Talibus ex adyto dictis Cumaea Sibylla
 Horrendas canit ambages, antroq; remugit,
 Obscurus vera involvens: ea frena sinenti
 Concussit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.
 Ut primum * cessit furor, & rapida ora quierunt;
 Incipit Aeneas heros non vlla laborum,
 O virgo, nova mi facies, inopinatè surgit:
 Omnia * praecepti, atque animo mecum ante peregi.
 Vnum oro; (quando hic inferni ianua regis
 Dicitur, & tenebrosa * palus Acheronte refuso)
 Ire ad conspectum cari genitoris, & ora
 Contingant; doceas iter, & sacra ostia pandas.
 Illum ego per flammam, & mille sequentia tela

Nō penitus
 recessit sed
 cepit ima-
 minui.
 Aetichylus
 Pronetbeo.
 Pro hac po-
 suit nam
 Aeternū sig-
 nificat.

r. iij.

Eripas

Sors enim
semel
quae est, at-
que oritur,
et pueritiae
ludus.

Homer. II. 5.

Tria genera
hominum
longi dele-
ctos à Ioue,
praedatos vi-
tute, dijs ge-
nitos.

Id est Pro-
terpine.

Enqui his humeris, medioque ex hoste recepi:
Ille cum constatus iter, maria omnia mecum,
Atq; omnes pelagique minas, calique ferebat
Inuolutus, viros ultra, *sortemque senecta.
Quin, ut te supplex peterem, & tua lumina adirem
Locum orans mandata dabat. natique, patrisque
Alma precor miserrere potes namq; omnia: nec te
Ne quidquam lucis Hecate praeficit Aernis.
Si potuit manus arcessere coniugis Orpheus,
Thracia fretus cithara, fidibusq; canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Iq; reditq; viam totius. *quid T besca? magnam
Quid memorè Aliudè? & mi genus ab Ioue summo.
Talibus orabat dictu, aras, ne tenebat.
Tunc sic orsa loqui vato. Sate sanguine diuū
Tros Anch siade. facilis aescensus Aerni:
Noctes, atque dies pater atri ianua Ditis:
Sed renocare gradum, superaq; euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est *pauci, quos aquus amant
Iupiter, aut ardens euegit ad aethra virtus,
Dys geniti potuere tenent media omnia silua,
Cocynque sinu labens coeum fluit atro.
Quod si tantus amor menti, sit tanta cupido est,
Bis Stygijs innare lacus bis nigra videre
Tartara; & insano iuuat indulgere labori:
Accipe quae piragenda prius latet arbore opaca
Aurea & folijs, & lento vimine ramus,
Furon. *inferna dictus sacer. hunc regit omnis
Lucus, & obscuris claudunt conualibus umbra.

Sed

*Sed non ante datur telluris operta subire,
 Auricomos quàm quis decerpserit arbore factum.
 Hoc sibi pulcra* suum ferris Proserpina munus
 Instituit. primo annulso non defuit alter
 Aureus, & simili fronde scit virga metallo.
 Ergo aliè vestiga oculis; & rite reperiunt
 Carpe manu. nanq; ipse volens, faciliq; sequetur,
 Si te sita vocant. aliter non viribus ullis
 Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.
 Præterea iacet exanimum tibi corpus amici,
 (Heu nescis) rotamq; incestat funere classem:
 Dum consilia petis, nostrôq; in lumine* pendes.
 Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulcro.
 Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunt o.
 Sic demum lucos Stygijs, regna inuis* vinis
 Adspicies. dixit pressôq; obmutuit ore.
 Aeneas mæsto defixus lumina vultu
 Ingreditur iungens antrum, cætosq; volutat
 Euentus animo secum: cui fidus Achates
 Et comes, & paribus curis vestigia figit.
 Multa inter sese vario sermone serebant.
 Quem sociû exanimum vates, quod corpus human-
 Diceret. atque illi Misenum in litore sisco, (dum
 Ut venere, vident indigna morte peremptum,
 Misenum Aëlidem, quo non præstantior alter
 Aere ciere viros,* Martemq; accendere cantu.
 Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
 Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.
 Postquam illum victor vita* spoliavit Achilles;
 Dardanio*

Sibi carum

Solicitus es

Exceptis ta-
 men tribus
 hominû ge-
 nêribus, quos
 nominauit.

Hoc hemisti-
 chium dici-
 tur additæ
 dū Augusto
 recitaret.

Homerus in
ll. 24.

Insidijs op-
petillum.
quasi virtute
vinci non
posset.

Homerus in
ll. 250.

Instruitur
officijs.

Quasi a Ve-
nere, leuex
matre, milite
fuit enim
in eius dea
tutela.

Dardanio Enca sese fortissimus heros
Addiderat socium, non inferiora secutus.
*Sed tum, foris caua dum personat aquora concha
Demens, & cantu vocat in certamina Divos,
Emulus, exceptum Triton (si credere dignum est)
Inter saxa virum spumosa immererat unda.
Ergo omnes magno circum clamore fremebant,
Præcipue pius Aneas, tum iussa Sibyllæ,
Haud mora, festinant flentes, aramq; sepulcri
Congrere arboribus, calogq; educere certant.
*Iur in antiquam siluam, stabula alta ferarum:
Procumbunt piceæ: sonat icta securibus ilex:
Fraxineaq; trabes, cuneis & fissila robur
Scinditur: aduolunt ingentes montibus ornos.
Nec non Aeneas opera inter talia prius
Hortatur socios, paribusq; *accingitur armis:
Atque hæc ipse suo tristi cum corde volutat,
Adspectans siluam immensam, & sic ore precatur,
Si nunc se nobis ille aurens arbore ramus
Ostendat nemore in tanto: quando omnia vere
Heu nimium de te vates, Misenæ, leuata est.
Vix ea fatum erat, gemina cum foris *columba
Ipsa sub ora viri caelo venit: e volantes,
Et viridi sedere solo tum maximus heros
Materas agnoscat aues, latinq; precatur.
Este duces, o si qua via est, carsumq; per auras
Dirigite in lacum, ubi proque in duces opacat
Ramus humum. tum o tibus, ne defice rebus
Alma parens, sic effatus vestigia pressit,

Obfer-

Observans quæ signa ferant, quo tendere pergant.

*Pascentes illæ tantum prodire volando,

Quantum acie possent oculi scrutare sequentum.

Inde ubi venere ad fauces graue olentis Auerni,

Tollunt se celeres, liquidumque per aëra lapsæ,

Sedibus optatis gemina super arbore fidant :

Discolor unde auri per ramos *auræ resulsit:

Quale soles siluis brumali frigore viscens

Fronde vivere noua, quod non sua seminat arbor,

Et croceo feta teretes circumdare truncos:

Talis erat species auri frondentis opaca

Illice: sic leni crepitabat bractæa vento.

Corripit extemplo Aeneas, audiensque, refringit

*Cunctantem, & vatis portat sub tectis Sibyllæ.

Nec minus interea Misenum in litore Tencris

Flebant, & cineri ingrato supremo ferebant.

*Principio pinguem sedis, & robore secto

Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris

Intexunt latera, & feralis ante cupressos

Constituunt, decorantque, super fulgentibus armis

Pars calidos latices, & athena undantia flammis

Expediunt, *corpuaque lauant frigentis, & ungunt.

*Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt,

*Purpureaque super vestes, velamina nota,

Coniungunt pars ingenti subiere pheretro,

Triste ministerium, & subiectam misere *parentum

Auersi tenere facem, congesta cremantur

Thurea dona, dapes, fuso crateres olino.

Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit :

*Reli-

Optimum
augurium
quia pasce-
bant.

Splendor.

Ad ipsius
audientiam
repperit.

Ho. ll. 250.

Ho. ll. 273.

Ho. ll. 276.

Hom. in
ll. 276.

Propinquo
ribus enim
virilis sexus
hæc dabatur
officium.

- Homerus in
lli. 276. **Reliquias vino, & bibulam lanere famillam :*
- Homerus in
lli. 276. **Ossa, lecta cado texit Chorinem abeno.
Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore leui, & ramo felicitis olivæ :
Lustravitq; viros, dixitq; novissima verba,
At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
Imponit, suaq; arma viro, remumq; tubamq;
Monte sub æreo, qui nunc Misæus ab illo
Dicitur, aeternumq; tenet per secula nomen.
His actis, propere exsequitur præcepta Sibyllæ.
Spelunca aita fuit, vastaq; immanu hiatus,
Scrupea, tanta lacu nigro, nemorumq; tenebris :
Quam super band vlla poterant impune volantes
Tendere iter pennis : talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad conuexa *ferebat :
Vnde locum Graii dixerunt nomine Avernum.
Quatuor hic primum nigrantes terga iuencos
Constituit, *frontiq; inuergit vna sacerdos;
Et summas carpens media inter cornua setas;
Ignibus imponit sacris libamina prima,
Voce vocans Hecaten, calog; Ereboq; potentem.
Supponunt alij culiros, tepidumq; cruorem
*Succipiant pateris. ipse atris velleris agnam
Æneas matri Eumeni dum, magnæq; sori
Ense ferit, sterilemq; tibi, Proserpina, vaccam.
Tum Scygio regi nocturnas *inchoat aras;
Et solida imponit taurarum viscera flammis,
Pingue superq; oleum, fundens aromaticis exitis,
Eccæ autem primi sub lumina solis, & ortus,*
- Ad cæli cur-
uitatem.
- Lib. 4. ait
Media inter
cornua fun-
dit.
- Pro suscipi-
unt.
- Homerus in
lli. 216.
Perficit, ex-
ponit Serui
us & ait else
verbum sa-
crorem.

Sub pedibus mugire solum, & iuga cœpta moueri
 Siluerum, visq; xcanis ululare per umbram,
 Aduentante dea. procul ô, procul este profani,
 Conclamat vates, totoq; absistite loco:
 Tuq; innade viam, vaginaq; eripe ferrum:
 Nunc animis opus Aneæ, nunc pectore firmo,
 Tantum effata furens antro se immisit aperto.
 Ille ducem hand timidis vadentem passibus aequat.
 Dij, quibus imperiû est animarû, umbræq; silêtes,
 Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte, silentia latè,
 Sit mihi fas audita loqui, sit numine vestro
 Pandere res alta terra, & caligineertas.
 Ibant obscuri sola sub nocte per umbras,
 Perg, domos Ditiæ & vacuas, & inania regna:
 Quale per incertam lunam sub luce maligna
 Est iter in siluis, ubi cœlum condidit umbra
 Iupiter, & rebus nox abstulit atra colorem.
 Vestibulum ante ipsam, primisq; in faucibus Orti
 Luctus, & ultrices posuere cubilia cura:
 Pallentesq; habitant morbi, tristis ius senectus,
 Et merus, & maleuada fames, & turpis egestas,
 Terribiles visa forme, latumq; laborq;
 Tum consanguineus lati sopor, & mala mentis.
 Gaudia, mortiferumq; in aduerso in limine bellum,
 Ferreiq; Eumenidû thalami, & discordia demens,
 Vipereum crinem vittis innexa cruentis.
 In medio ramos, annosq; brachia pandit
 Vlmus opaca, ingens: quam sedem somnia vulgo
 Vana tenere ferunt, folijsq; sub omnibus hærent.

Desistam.
 Furq; Luca-
 nus. Sygi-
 arq; canes
 in luce su-
 perna.

Simulacra
 enim illic
 sunt, quæ
 inania esse
 dubium nō
 est.

Homerus in
 Il. 155. &
 Od. 111.

Vestibulo,
 aut ab solu-
 tum est &
 intelligitur
 de porta e-
 burnea.

Mul-

Hom. 11. 9.

Ænili, & Ge-
ryonis.Homerus in
11. 249.In Cocytum
id est, per
Stygen.Homerus in
11. 4.Nigra, tristi
alibi, Cum
caput obscu-
ra nitidum
ferrugine
tegit.Ergo ultima
autumni
parte.Sine frigore
in Africa.

Mulzq; preterea variarum monstra ferarum,
 Centaurs in foribus stabulant, Scyllaq; bifformes,
 Et centum gervinus Briareus, ac belua Lerna
 Horrendum stridens, flammisq; armata Chimera.
 Gorgones, Harpyaq; & forma* tricorporis umbra.
 Corripit hic subita trepidus formidine ferrum
 Æneas, strictamque aciem venientibus offert :
 * Et, ni docta comes tennes sine corpore vitas
 Admoneat voltare caua sub imagine forma,
 Irruat, & frustra ferro diuerberet umbras.
 Hinc via, Tartarei qua fert Acherontis ad undas
 Turpidus hic cæno, vastaque voragine gurgis
 Æstuat, atq; omnem* Cocyto eructat arenam.
 Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat
 Terribili squalore Charon: cni plurima mento
 Canities inculta iacet: * stant lumina flamma :
 Sordidus ex hameris nodo dependet amictus.
 Ipse ratem conto subigit, veliq; ministrat,
 Et* ferruginea subuectat corpora cymba,
 Jam senior, sed cruda deo, viridique senectus,
 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat,
 Matres, atque viri defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri, innuptaque puella,
 Impositique rogis iuuenos ante ora parentum.
 Quam multa in siluis autumnii frigore* primo
 Lapsa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multa glomerantur auer, ubi frigidus annus
 Trans pontum fugat, & terris immitit* apricis.
 Stabant orantes primi transmittere cursum;

Ten.

*Tendebantq; manus ripa ulterioris amore.
 Nauta sed tristis nunc hos, nunc accipit illos :
 Ast alios longè summatos arces arena.
 Eneas (miratus enim, motusq; tumultu)
 Dic, ait, o virgo, quid vult concensus ad amnem?
 Quidne perunt amine? vel quo discrimine ripas
 He linguunt, ille remis vada lunda verrunt?
 Olli sic breuiter futa est longæq; sacerdos.
 Anchisa generare deûm certissima proles,
 Cocytî stagna alta vides, Stygiæq; paludem
 Dyæniis mirare timent, & fallere numen.
 Hac omnis, quæ cernis, inops, inhumataq; turba est
 Portitor ille Charon. hi, quos vebit unde, sepultri.
 Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluentia
 Transportare prius quàm sedibus ossa quierunt.
 Centum errant annos, voluantq; hæc litora circum
 Tum demum admissi stagna exoptata veniunt.
 Constitit Anchise satus, & vestigia pressit,
 Multa putans, sortemq; animo miseratus iniquâ.
 Cernit tibi mæstos, & mortis honore carentes,
 Lencaspiæ, & Lyciæ ductorem classis Orontem:
 Quos simul à i roia ventosa per aquora vectos
 Obruit auster, aqua inuolvens nauemq; virosq;.
 Ecce gubernator sese Palinurus agebat:
 Qui Libyco nuper cursu, dum sidera seruat,
 Exciderat puppi, medius effusus in undis.
 Hunc ubi vix multa mæstum cognovit in umbra,
 Sic prior alloquitur, quis te, Palinure, deorum
 Eripuit nobis, necdumq; sub aquore ierit?*

Ex eo, quid
 subire infec-
 tos potuit.

Quæ neque
 leguimam
 habuit, ne-
 que imagina-
 nam sepul-
 turam.

Quid enim
 iniquius, quâ
 ob alterius
 negligentiam
 puniri? ne-
 mo enim
 culpa sua ca-
 ret sepulcro.

Dis

Homerus in
Il. 131.

Guberna-
culo.

Asperas.

Lucanorum.

Homerus in
Od. 39.

Qui etiam
ad inferos
descenditis.

Dic age, *nanq; mihi fallax haud antè repertus
Hoc uno responso animam delusit Apollo:

Qui fore te ponto incolumem, finesq; canebat
Venturum Ausonio: en hac promissa fides est?
Ille autem. Neque te Phœbi cortina fefellit,
Dux Anchisiads: nec me deus aquore mer sit.

Nauque gubernaculum multa vi so. tè reuulsum,
Cui datu: hærebam custos, cursusq; regibam,
Precipitans traxi mecum. maria aspera iuro,
Non ullum pro me tantum cepisse timorem,

Quàm tua ne spoliata *armis, excussa magistro,
'Desiceret tantis navis surgentibus undis.

Tres Notus *hibernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua. vix lumine quarto

Prospexi Italiam, summa sublimis ab unda.

Paulatim adnabam terras; & iam tuta terebam;

Ni *gens crudeli madida cum veste granatum,
Pressantemq; uncis manibus capita aspera montis,
Ferro inuasisset, pradamq; ignara putasset.

*Nunc me fluctus habet, versantq; in litore venti.

Quod te per cœli iucundum lumen, & auras,

Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli,

Eripe me his inuicte *malis. aut tu mihi terram

Inice, (nanque potes) portuq; require Velinos:

Aut tu, si qua via est, si quam tibi diua creatrix

Ostendit, (neque enim credo sine numine diuûm

Flumina tanta paras, Stygiamq; innare paludem)

Da dextram misero, & tecum me tolle per undas,

Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.

Talia

*Talia fatus erat, cœpit cùm talia vates,
 Unde hæc o Palinure tibi iam dira cupido?
 Tu Stygias inhumatus aquas, ænemq; *fenerum
 Eumenidum adspicias, ripam hæc iniussus abibis?
 Desins fata deum flesti sperare precando:
 Sed cape dicta memor duri solatia casus.
 Nam tua finitimi longè, lateq; per *urbes,
 Prodigys ætli caelestibus, ossa piabunt:
 Et statuent tumulum, & tumulo solemnia mittent:
 Eternumque locus Palinuri nomen habebit.
 His dictis cura emota, pulsasque parumper
 Corde dolor tristi: gaudet cognominæ terra.
 Ergo iter inceptum peragunt, flumioque propinquat.
 Nanita quos iam inde ut Stygia prospexit ab unda
 Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripa.
 Sic prior aggredditur dictis, atque increpat uliro.
 Quisquis es, *armatus qui nostra ad flumina sedis,
 Fare age quid venias. iâ istinc & cœprims gressum.
 Umbrarum hic locus est, somni, noctisque sopora.
 Corpora viua nefas Stygia vectare carina.
 Nec vero Alciden me sum latatus euntem
 Accepisse lacu, nec Thesæa, Pirithoumque:
 Dîs quanquam geniti, atque inuicti viribus essent
 *Tartareum ille manu custodem in vincula petiuit
 Ipsius à folio regis, traxitque trementem:
 Hi *dominam Ditis thalamo deducere adorti.
 Quæ contra breuiter fata est: Amphrîsia vates.
 Nulla hic incidia tales: absiste moueri:
 Nec vim tela ferunt, licet ingens ianitor antro*

.i. tristem.

De historia
 ductum Lu-
 canis enim
 pestilentia
 laboranti-
 bus, respon-
 dit oracu-
 lum, manes
 Palinuri pla-
 candos.

Quasi dicas
 nihil pium
 molitur ar-
 matus.

Hom. II. 88.

Ipius Cha-
 rontis. non
 enim cou-
 iungendum
 est, Dorai-
 nam ditis.

Pars est in-
ferorum, ubi
sedes coruam,
qui bene
vixerunt.

Multitudi-
ne enim re-
mota quasi
laxat spacia
*Homerus
in Ilia 62.

Fingit enim
pro pilis ha-
bere serpen-
tes.

Dormiente,
sine pulsu, id
est, motu.

*Aeternum latrans ex sanguine terreat umbras :
Casta licet patris seruet Proserpina lumen.
Troius Aeneas, pietate insignis, & armis,
Ad genitorem, imas * Erebi descendit ad umbras.
Si te nulla mouet tanta pietatis imago :
At ramum hunc (aperi ramum, qui veste latebat)
Agnoscas. tumida ex ira tum corda residunt.
Nec plura his. ille admirans venerabile donum
Fatalis virga, longo post tempore visum,
Ceruleam aduertit puppim, ripaq, propinquat.
Inde alias animas, quae per inga longa sedebant,
Deturbat, * laxatq, fros: simul accipit alueo
Ingentem Aeneam. * gemunt sub pondere cymba
Sutiles, & multam accepit rimosa paludem.
Tandem trans fluminum incoluma vatemq, virumq,
Informi limo, glaucaq, exponit in vlna.
Cerberus hac ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns iam colla * colubris,
Melle soporatum, & medicatis frugibus offam
Obiecit. ille, fame rabida tria guttura pandens,
Corripit obiectam, atque immania terga resoluit,
Fusus humi, totoq, ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum, custode * sepulto;
Euadunq, celer ripam irremeabilis unda.
Continuo auata voces, vagitus & ingens
Infantumq, anima flentes in limine primo :
Quos dulcis vita exsortes, & ab ubere raptos
Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.*

Hos iuxta falso damnati crimine mortis.

Nec verò hæc sine sorte data, sine iudice sedes.

** Quæstor Minos urnam mouet, ille silentium*

Conciliumq; vocat, vitasq; & crimina discit.

Proxima deinde tenent mæsti loca, qui sibi letum

Infontes peperere manu, lucemq; perosi

Proiecere animas. quàm vellent æthere in alto

Nunc & pauperiem, & duros perferre labores.

Fata obstant, tristiq; palus innabilis unda

Alligat, & nouis Styx interfusa coercet.

Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnē

Lugentes campi. sic illos nomine dicunt.

Hic, quos durus amor crudelis tabe peredit,

Secreti calant calles, & myrtea circum

Silua tegit: cure non ipsa in morte relinquunt.

His Phadrā, Procrinq; locis, mæstamq; Eriphylem

Crudelis nati monstrantem vulnera cernit,

Euadnengq; & Pasiphaën. his Laodamia

Et comes, & iuuenis quondam, nunc femina Canens,

Rursus & in veterem furo reuoluta figuram,

Inter quas Phœnissa recens à vulnere Dido

Errabat silua in magna, quam Troius heros

Vt primum iuxta stetit, agnouitq; per umbram

** Obscuram, qualem primo qui surgens mense*

Aut videt, aut vidisse putat per nubila lacum,

Demisit lacrymas, dulciq; affatus amore est.

Infelix Dido, verus mihi nuntius ergo,

Venerat extinctam, ferroq; extrema secutam.

Funeris heu tibi causa sui per sidera iuro,

Quæstiores
sunt, qui ex-
ercendis
questionib;
pugnant.

Ostendit pla-
res esse, in
quibus libe-
do domina-
tur.

Recenti
monte.

- Apud inferos enim promissa non habet exitū. *Per superos, & si qua *fides tellure sub ima est, Inuitus regina tuo de lictore cossi. Sed me iussa deum, qua nunc has ire per umbras, Per loca finta situ cogunt, noctemq, profundam, Imperijs egere suis. nec credere quivi, Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem. Sis te *gradum, teq, ad aspectu ne subtrahere nostro: Quē fugis? extremū fatis quod te alloquor, hoc est.*
- Abibat enim ut irata. *Talibus Aeneas ardentem, & torva tuentem Lenibat dictis animum. lacrymasq, *ciebat. Illa solum fixos oculos aversa tenebat: Nec magis incepto vultum sermone mouetur, Quam si dura silex, aut stes Marpesia cantes. Tandem proripuit sese, atque inimica refugit In nemus umbriferum, coniuu ubi pristinus illi Respondet curis, aequatq, Sichaeus amorem. Nec minus Aeneas casu percussus iniquo, Prosequitur lacrymas longi, et miseratus euntē est. Inde *datum molitur iter: iamq, arua tenebat Ultima, quae bello clari secreta frequentant.*
- Id est, cietre poterat, nec tamen illam placauit. *Hic illi occurrit Tydeus, hic inclutus armis Parthenopaeus: & A drausti pallentis imago. Hic multum fletu ad superos, belloque caduci Dardanida: quos ille omnes longo ordine cernens Ingemuit, Glaucumq, Medontaq, Thersilocumq, Tres Antinoridae, *Cereriq, sacrum Polybeten, Idemq, etiam, *currus etiam arma tenentem. Circumstant anima dextra, laeuq, frequentes: Nec uidisse semel satis est: iunat usque morari,*
- Ratione fatis, aut oblatum fortunio. *Et*
- Homerus in Ili. 192. *Et*
- Priami enim fuerat auriga *Et*

Et confire gradum, & veniendi discere causas,
 At Danaum proceres, Agamemnoniaq; phalanges
 Vt videre virum, fulgentiaq; arma per umbras;
 Ingenti trepidare metu: pars vertere terga,
 Cui quondam petiere rates: pars tollere vocem
 *Exiguam inceptas clamor frustratur hiantes,
 Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
 *Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
 Ora, manusq; ambas, populataq; tempora raptis
 Auribus, & truncas *inhonesto vulnere nares.
 Vix adeo agnuit paucitatem, & dira regentem
 Supplicia, & notis compellat vocibus ultro.
 Deiphoba armipotēs, genus alto à sanguine Teucri,
 Quis tam crudeles optavit sumere pœnas?
 Cui tantum de te licuit? mihi fama suprema
 Nocte tulit, fissum vasta de cade Pelasgum
 Procubuisse super confusa stragis acervum.
 Tunc egomet tumulum Rhœteo in litore inanem
 Constitui, & magna manes ter voce vocavi.
 Nomen, & arma locum servant: *te, amice, nequius
 Conspicere, & patria decedens ponere terra.
 Atq; hic Priamides. nihil ô tibi amice relictū est:
 Omnia Deiphobo solvisti, & funeris *vmbria.
 Sed me fata mea, & scelus exitiale Lacene
 His misere malis. illa hac monumenta reliquit.
 Namque, ut supremam falsa inter gaudia noctem
 Egerimus, nosti, & viminum meminisse necesse est:
 Cum fatalis equus saltu super ardua venit
 Pergama, & armatū peditem grauis attulit aluo:

Vt sit in
 metu.

Qui Helenā
 duxerat, mor-
 tuo Paride
 turpi, vt Te-
 rentius, illū
 ne, obsecro,
 inhonestum
 hominem

Tuum cor-
 pus.

Non funeri,
 sed vmbria
 funeris. no-
 enim funus
 ibi potuit
 esse, vbi nec
 cadaver fuit.

Bacchantes:
à Libero, qui
Eua dicitur.

Helenâ, quæ
occiso Pari-
de, Deiphobo
nupsit eius
fratri.

Vlysses Ac-
oli nepos,
Antichæ
filius quæ
ante Laetis
nuptias cum
Silyphæo
filio, con-
cubuit, unde
Vlysses nat⁹
quod ei a-
pud Ouidi-
um etiam
Ajax objicit.

Vbi puniun-
tur impij.
Minuam ve-
strum nume-
rum.

*Illa chorum simulans, æuantes Orgia circum
Ducebat Phrygias: flammam media ipsa tenebat
Ingentem, & summa Danaos ex arce vocabat.
Tum me confectum curis, somnôq; grauatum,
Infelix habuit thalamus, pressitq; iacentem
Dulcis, & alta quies, placideq; similima morti.
Egregia interea æconiux arma omnia testis
Emouet, & fidum capiti subduxerat ensen:
Intra testâ vocat Menelaum, & lumina pandit,
Scilicet ad magnum sperans fore munus amanti,
Et famam extinguere veterum sic posse malorum.
Quid moror? irrumpit thalamo, comes additur una
Hortator scelerum * Æolides. diu talia Graÿs
Instaurate, pio si penas ore reposco.
Sed te qui vinum casus age fare vicissim,
Attulerint. pellagine venis erroribus actus,
An monitu diuinum? an qua te fortuna fatigat.
Vt tristes sine sole domos, loca turbida adires?
Hac vice sermonum roseis aurora quadrigis
Iam medium athereo cursu traiecerat axem.
Et fors omne datum traherent per talia tempus:
Sed comes admonuit, breuiterq; affata Sibylla est.
Nox ruit, Ænea: nos flendo ducimus horas.
Hic locus est, partes ubi se via findit in ambas.
Dextra qua ditis, magni sub mœnia tendit:
Hac uer Elysium nobis, at laua malorum
Exercet pœnas, & ad * impia Tartara mittit,
Deiphobus contra. Ne seui magna sacerdos:
Discedam, * explebo numerum, reddarq; tenebris.*

Id decus,

*I decus, i, nostrum, melioribus utere factis,
 Tantum effatus, & in verbo vestigia torfit.
 Respicit Aeneas subito, & sub rup: sinistra
 Mœnia lata videt triplici circumdata muro,
 Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
 Tartareus Phlegethon, torquetq; sonantia saxa:
 Porta aduersa ingens, solidog; adamante columna:
 Vis ut nulla* virum, non ipsi excindere ferro
 Calicole valeant. stat ferrea turris ad auras:
 Tisiphoneq; sedens, pallâ succincta cruenta,
 Vestibulum in somnis seruat noctesq; diesq;
 Hinc exaudiri gemitus, & seua sonare
 Verbera, tum stridor ferri, tractaq; catena.
 Constitit Aeneas, si repitumq; exterritus hausit.
 Quæ scelerum facies? ô virgo effare: quibus hæc
 Urgentur pœnis? quis tantus plangor ad auras?
 Tum vates sic orsa loqui. Dux inclyte Teucrûm,
 Nulli fas casto sceleratum insistere limen.
 Sed me cum lucis Hecate præficit Auernis,
 Ipsa* Diûm pœnas docuit, perq; omnia duxit.
 Gnosius hac Rhadamæthi habet durissima regna:
 Castigatq; auditque dolos, subigitq; fateri,
 Quæ quis apud superos, furto latatus inani,
 Distulit in seram commissa piacula mortem.
 Continuo fontes ulerix accincta flagello
 Tisiphone quatit insultans, toruosq; sinistra
 Intenans angues, vocat agmina sua sororum,
 Tum* densum horrisson stridentes cardine sacra
 Panduntur Porta. cernis, custodia qualis*

aiij.

Vesti-

Ennius: na-
uibus exple-
bant seles.

Non ad sexa
sed ad virtu-
tem retulit:
ut Cic. virum
res illa quæ-
rebat.

Quas dii no-
centibus sta-
tuerunt.

Mittuntur,
atq; post ver-
bera ad sup-
plicium ater-
num.

Homerus in
Ilia. 82.

Homer. in
Od. 97.

In qua ipse
Iupiter præ-
cipue cole-
batur.

Homerus in
Od. 102.

Pascitur: vt
Rimatur pra-
ta Caystri.

Vestibulo sedeat? facies que limina seruet?

*Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Savior inuis habet sedem. * tum Tartarus ipse
Bis patet in praeceps tantum, tenditq; sub umbras,
Quantus ad aethereum caeli suspectus Olympum.
Hic genus antiquum terra, Titania pubes,
Fulmine deiecti, fundo voluntur in imo.*

** Hic & Aloidas geminos, immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere caelum
Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis.
Vidi & crudeles dantem Salmonæa pœnas,
Dum flamma Ionis, & sonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic inuectus equis, & lampada quassans,
Per Graium populos, mediaq; per Elidis urbem
Ibat onens, diuinumq; sibi poscebat honorem,
Deiçens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
Aëre, & cornipedum cursu simularat equorum.
At pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit, non ille facos, nec fumea tedis
Lumina, præcipitemq; immani turbine adegit.*

** Nec non & Tiiyon, terra omnipotentis alumnus,
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Perrigitur, vstroq; immanis vultur obunso
Immortale iecur tundens, secundaq; pœnis
Viscera, * rimaturq; epulis, habitatq; sub also
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.
Quid memorem Lapithas, Ixiona Pirithoumq;
Quos super atra silex iam iam lapsura, cadentiq;
Imminet ad similes. lucent genalibus atris*

Aurea

*Aurea fulcra toris, epulæq; ante ora parata
 Regifico luxu. furiarum * maxima iuxta
 Accubat, & manibus prohibet contingeremensas,
 Exsurgitq; facem attollens, atque intonat ore.
 Hic, quibus inuisi fratres, dum vita manebat,
 Pulsatusq; parens, & fraus innexa clienti;
 Aut qui diuitijs soli incubuere repertis,
 Nec partem posuere suis; qua maxima turba est;
 Quig; ob * adulterium casti, quig; arma secuti
 Impia, nec veriti dominorum fallere dextras;
 Inclusi pœnam exspectant. ne quare doceri,
 Quam pœnâ, aut quæ forma viros. fortunaue mersit
 Sæxum ingens voluunt alij, radijsque rotarum
 Districti pendent. sedet, æternumque sedebit
 Infelix * Thesæus: Phlegiasque miserrimus omnes
 Admonet, & magna testatur voce per umbras:
 Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.
 Vendidit hic auro patriam, dominumq; potentem
 Imposuit, fixit leges pretio, atque refixit.
 Hic thalamum inuasit nata, vetitosque Hymenæos.
 Ansi omnes immane nefas, ausoque potius.
 * Non, mihi si lingua centum sint, poraq; centum,
 Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formis,
 Omnia pœnarum percurrere nomina possem.
 Hac ubi dicta dedis Phœbi longæna sacerdos,
 Sed iam age, Tarpe viam et susceptû * perfice munus,
 Acceleremus, ait. Cyclopum * educta cæminis
 Mœnia conspicio, atque aduerso fœrnice portas:
 Hac ubi nos præcepta iubent deponere dona.*

Fames. vr,
 Vobis furi-
 arum ego
 maxima
 pando.

Vt Aegy-
 sthus, qui
 commisit
 adulterium
 cum Clytem-
 nestra, Aga-
 memnonis
 vxore.
 Contra opi-
 nionem, nã
 fertur ab
 Herculo li-
 beratus.

Homerus in
 Il. 2. 2.

Id est, redde
 ramum.

Magna sic
 enim cuius-
 libet rei

s. v.

Dixerat

significatur
magnitudo

Quam est
in cetera in-
ferorū parte.

Pro, curruū.
licentia po-
ëtica.

Laudes A-
pollinis.

Dixerat; & pariter gressi per opaca viarum
Corripunt spatium medium, foribusq; propinquant.
Occupat Aeneas aditum, corpusque recenti
Spargit aqua, ramumque aduerso in limine figit.
His demum exactis, perfecto munere diua,
Deuenero locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
*Largior hic campos aether, & lumine vestit
Purpureo; solemq; suum, sua sidera norant.
Pars in gramineis exercent membra palastris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena:
Pars pedibus plaudūt choreas, & carmina dicunt.
Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum:
Iamque eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.
Hic genus antiquum, Teucri pulcerrima proles,
Magnanimi: heroës nati melioribus annis,
Ilusq; Assaracūq; & Troia Dardanius auctor.
Arma procul, curruq; virū mirantur inanes.
Stant terræ defixæ hastæ, passimque soluti
Per campos pascuntur equi, quæ gratia*currum,
Armorumq; fuit vniis, quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.
Conspicit ecce alios dextra, læuq; per herbam
Vescentes, latumq; choro*Peano canentes,
Inter odoratum lauri nemus; unde supernè
Plurimus Eridani per siluam voluitur amnis.
Hic manu ob patriam pugnando vulnera passi,
Quique sacerdotes casti, dum vitta manebat,

Quiq;

Quisq; p̄vates, & Phæbo *digna locuti,
 Invenias aut qui vitam excoluere per artes :
 Quique sui memores alios fecere merendo.
 Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
 Quos circumfusus sic est affata Sibylla,
 *Musæum ante omnes; mediū nam plurima turba.
 Hunc habet, atq; humeris exstantum suspicit altis.
 Dicite felices animæ, tuq; optime vates :
 Quæ regio Anchisen, quis habet locus? illius ergo
 Venimus, & magnos Erebi trananimus amnes.
 Atque huic responsum paucis ita reddidit heros.
 Nulli certa domus: lucis habitamus opacis;
 Riparumq; toros, & prata *recentia rivis
 Incolumis. sed vos (si fert ita corde voluntas)
 Hoc superate ingum, & facili iam tramite sistam
 Dixit, & ante tulit gressum, camposq; nitentes
 Desuper ostētat: dehinc summa cacumine linguūt
 At pater Anchises penitus conualle virenti
 *Inclusus animas, superumq; ad lumen ituras,
 Lustrabat studio recolens, omnemq; suorum
 Fortē recensēbat numerum, carosq; nepotes,
 Fataq; fortunāsq; virum, moresq; manusq;
 Isq; ubi tendentem aduersum per gramina vidit
 Anean, alacris palmas utraq; tetendit :
 Effusaq; genis lacryma, & *vox excidit ore.
 Venisti tandem, tuæque expectata parenti
 Vicit, iter durum pietas, datur ora tueri,
 Nate, tua, & notas audire, & reddere voces.
 Sic equidem ducebam animo, rebarq; futurum,

Id est, vera,
 quæ Apollini
 mē decerent.

Theologus
 fuit post
 Orpheum.

Virentia ri-
 uorum causa.

A multitudi-
 ne separatis
 quo facilius
 agnosceretur

Quasi seni.

Ad inferos

Tem-

Id est, tu,
mea cura, vt
illud, Vene-
ris iustissi-
ma cura, sic
exponit Ser-
uius.

Homerus in
Od. 96.

Elyfios cam-
pos.

Speciem pro
genere po-
luit.

Qui securos
faciunt, vt
morbi. pal-
lidi. qui pal-
licos faciunt

Tempora dinumerans: nec me, * mea cura fessit.
Quas ego te terras, & quanta per equora vectum
Accipio, quantis iactatum nate periclis.
Quam metui ne quid Libya tibi regna nocerent.
Ille autem: Tua me, genitor, tua tristis imago,
Sapius occurrens, hac limina tendere adegit.
Stant sale Tyrrheno classes. da iungere dextram,
Da genitor, teq; amplexu ne subtrahes nostro.
Sic memorans, largo fletu simul ora rigabat.
* Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
Par lenibus ventis, volucrisq; similis somno.
Interea videt Aeneas in valle reducta
Seclusum nemus, & virgulta sonantia silua,
Lethaeumq; * domos placidas qui praeant, amnem.
Hunc circum innumera gentes, populiq; volabant.
Ac veluti in pratis, ubi apes aestate serena
Floribus insidunt variis, & candida circum
* Lilia fundantur, strepit omnis murmure campus.
Horrescit visu subito, caussasq; requirit
Inscius Aeneas, quae sunt ea flumine porro,
Quine viri tanto compleant agmine ripas.
Tum pater Anchises, anima, quibus altera fuit
Corpora debentur, Lethaei fluminis undam
* Securos latices, & longa obliuia potant.
Has equidem memorare tibi, atq; ostendere coram
Jam pridem hanc prolem cupio enumerare meorum,
Quo magis Italia tandem latere reperta.
O pater, an ne aliquas ad caelum hinc ire putandum est

Subli-

Sublimes animas, iterumque ad tarda reuerti
 Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?
 Dicam equidem, nec te suspensum, nate, tenebo,
 Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
 Principio æcalum, ac terras, camposque liquentes:
 Lucentemque globum Luna, Litaniaq, astra
 Spiritus intus alit, totamq, infusa per artus
 Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.
 Inde hominum, pecudumq, genus, vitæq, velantum,
 Et quæ marmoreo fert monstra sub aquore pontus.
 Igneus est ollis vigor, & cælestis origo
 Seminibus, quantum non noxia corpora tardant.
 Terrenique hebetant artus, moribundaq, membra.
 Hinc metuunt, cupiuntq, dolent, gaudentq, nec auras
 Respiciunt clausæ tenebris, & carcere caco.
 Quin, & supremo cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 Corporea excedunt pestes: penitusque necesse est
 Multa diu* concreta modis inolescere miris
 Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
 Supplicia expendunt. alia panduntur inanes,
 Suspensa ad ventos. alijs sub gurgite vasto
 Infictum eleuitur scelus, aut exuritur igni.
 Quisq, suos patimur* manes. exinde per amplum
 Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
 Donec longa dies, perfectæ temporis orbe,
 Concretam exemit labem, purumq, reliquit
 Æthereum sensum, atque auri simplicis ignem.
 Hæc omnes, ubi mille rotam voluere per annos,
 Lethæum

Pro aere, &
 posuit.
 Elementa,
 quæ membra
 sunt mundi.

Corpora
 intelligit.

Conglutina-
 ta.

Supplicia,
 quæ sunt
 apud manes.

Vel praeteri-
torum, vel
futurorum.

Considerare.

Sine ferro.

omnes enim
Albani reges
Siluii dicti
sunt.

Quereca,
quae dabatur
eis, qui ciuē
in praelio
seruassent.
Hūc verum
reperit Iuni-
us in veteri
libro.

*Lethaum ad fluvium deus evocat agmine magno,
Scilicet * immemores supera ad connexa renisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reverti.
Dixerat Anchises, natamq, unaq, Sibyllam
Conventus trahit in medios, turbamq, sonantem :
Et tumulum capit, unde omnes longo ordine possit
Adversos * legere, & venientum discere vultus.
Nunc age, Dardaniam prolem qua deinde sequatur
Gloria, qui mancant Italia de gente nepotes,
Illustres animas, nostrumque in nomen iuras,
Expediam dictis, & te tua fata docebo.
Ille, vides ? * pura iuvenis qui nititur hasta,
Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras
Aethereas, Italo commistus sanguine, surget
Silvius * Albanum nomen, tua postuma proles :
Quem tibi longaevo serum Lausnia coniux
Educit filius regem, regumq, parentem :
Unde genus longa nostrum dominabitur Alba.
Proximus ille Procas, Troiana gloria gentis,
Et Capis, & Numitor, et qui te nomine reddet,
Silvius Aeneas, pariter pietate vel armis
Egregius, si unquam regnandam acceperit Albam.
Qui iuvenes quantas ostentant, adspice, vires.
At, qui umbrata gerunt * cinili tempora quercu,
Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemq, Fidenam
Hi Collatinas imponent montibus arces
* Lande pudicitia celebres, addentq, superbos
Pometios, Castrumq, Inni, Bolamq, Coramq.
Hac tam nomina erunt, nūc sunt sine nomine terra.*

Quia

Quin & *ano comitem sese Manortium addoc
 Romulus, Affaraci quem sanguinis Ilia mater
 Educes. viden ut gemina stant vertice crista,
 Et pater ipse suo superum iam signat honore?
 En huus, nate, auspicijs illa inlyta Roma
 Imperium terris, animos aequabit Olympo,
 Septemq; una sibi muro circumdabit arces:
 Felix prole virum: qualis * Berecynthis mater
 Inuehitur currum Phrygias turrata per vires,
 Leta deum partu, centum complexa nepotes,
 Omnes calicolas, omnes supera alta tenentes.
 Huc geminas nunc flecte acies, hanc adfbice gentem
 Romanosq; tuos, hic Caesar, & omnes Iuli
 Progenies, magnum cali * ventura sub axem.
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti sepius audis,
 Augustus Caesar * diuum genus, aurea condet
 Sacula qui rursus Latio, regnata per arua
 Saturno quondam, super & Garamantas, & Indos
 Proferet imperium, iacet extra sidera tellus,
 Extra anni, Solisque vias, ubi caliser Atlas
 Axem humero * torquet stellis ardentibus * aptum.
 Huus in aduentu iam nunc & Caspia regna
 Responfis horrent diuū, & Meotica tellus,
 Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.
 Nec vero Alcides tantum telluris obinit;
 Fixerit arpidem cernam licet, aut Erymanthi
 Placarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu:
 Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis,
 Liber agens celso Nisa de vertice tigres.

Numitori,
 cō quo Ro-
 mulus, &
 Remus, eius
 nepotes, vno
 anno regna-
 uerunt.

Phrigia nam
 Berecynthos
 castellum est
 Phrygiæ.

Asecutura
 cœlestes ho-
 mores,
 Diu.

Sustinet, re-
 git.
 Aptum au-
 tem, id est,
 vicinū.

Hortantis,
pro dubitas.

Ociosos.
quasi nimi-
um sedētes.

Et libertatis,
publice &
Lucretiæ pu-
doris.

Quæ Galli,
victis Ro-
manis ablu-
lerant.

Ad Cæsarem
hoc pertinet.

*Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?
Aut metus Ausonia prohibet consistere terra?
Quis procul ille autem ramis insignis olivæ
Sacra ferens? nosco crines, incanaque menta
Regis Romani: primus qui legibus urbem
Fundabit, Curibus parvis, & paupere terra
Missus in imperium magnam, cui deinde subibit,
Otia qui rumpet patria, *residesque movebit
Tullus in arma viros, & iam desueta triumphis
Agmina: quem iuxta sequitur iactantior Ancus,
Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris.
Vis & Tarquinius reges, animamque superbam
*Ultoris Brusi, scelerisque videre receptos?
Consulis imperium hic primum, sanasque, secures
Accipiet; natoque pater, nova bella moventes,
Ad penam pulcra pro libertate vocabit
Infelix, utcumque ferent ea fata minores,
Vincit amor patriæ, laudemque immensa cupido.
Quin Decios, Drusosque procul, scutumque securi
Adspice Torquatū, & referentē signa Camillum.
Illa autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
Concordes anima nunc, & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter se bellum, si lumina vita
Attigerint, quantas acies, stragemque ciebunt,
Aggeribus socer alpinis, atque arce Monæci
Descendens, gener aduersis instructus Eois.
Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella,
Nec patria validas in viscera vertice vires:
Tuque prior, tu parce, *genus qui ducis Olympo:*
Proijce

Proijcetela manu sanguis meus.

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho

Victor agor curum, casis insignis Achivis.

Eruct ille Argos, Agamemnoniasq; Micenas,

Ipsumque Aaciden, genus arripotentis Achilli,

Ultus auos Troia, templa & temerata Minervæ.

Quis te magne Cato tacitū, aut te, Cossæ, relinquat?

Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli

Scipiadae, eladem Libyæ, paruoque potentem

Fabritium, vel te sulco Serranæ ferentem?*

Quo sessum raptis Fabi? tu maximus ille es,

Unus qui nobis cunctando restituit rem.

Excudent alij spirantia mollius æra:

(credo equidem: viuos ducent de marmore vultus:

Orabunt causas melius, calique meatus

Describent radio; & surgentia sidera dicent.

Tu regere imperio populos Romane memento,

(Hæ tibi erunt artes) paciç, imponere morem,

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Sic pater Anchises, atque hæc mirantibus addit.

Adspice, ut insignis spoliis Marcellas opibus*

Ingrreditur, victorq; viros supereminet omnes.

Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,

Sistet eques, sternet Pœnos, Gallumque rebellem;

Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.*

Atque hic Aneas: (unâ namque ire videbat

Egregium forma iuuenem, & fulgentibus armis:

Sed frons læta parum, & deiecto lumina vultu)

Quis, patar, ille, virum qui sic comitatur euntem?

Attilæ gētis

cui agrum

colenti de-

lata ob vir-

tutem di-

ctatura est.

Interfecto

Gallorum

dace Vindo-

maro

Qui Romæ

condidit.

Numæ autē

lex prima

optimæ po-

litæ suspendi

lioni iube-

bat, secunda,

Marti, tertia,
Quirino.
hæc seruius.

Perpetua, ut
libro i. l'ro-
piamque
cicero.

Eriget anti-
quitatem.
generis.

Nō possunt
anim calca-
ribus tedi,
sed possunt
partem pro
toto.

Futura lau-
dis.

Filius, anne aliquis magna de stirpe nepotum?
Quis strepitus circa cernitur quatuor instar in ipso est!
Sed non atra caput tristis circumvolat umbra.
Tum pater Anchisis lacrymis ingressus obortus:
O nate, ingentem luctum ne quare tuorum.
Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent. nimum vobis Romana propago
Visa potens superi, *propria hæc si dona fuissent.
Quantos ille virum magnam Maioribus ad urbem
Campi ager gemitus, vel quæ, Tyberine, videbis
Funera, cum tumulum praterlabere recentem!
Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe* tollet auos: nec Romula quondam
Vllo se tantum tellus iactabit alumnus.
Heu pietas, heu prisca fides, inuitaq; bello
Dextera, non illa quisquam se impune tulisset
Obuius armato, seu cum pedes videret in hostem,
Sed spiritantis equi foderet calcabrina *armos.
Heu miserrande puer, si quæ fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
Purpureos spargant flore, animamq; nepotis
Hic saltem succumulem donis, & fungar inani
Munere. Sic tota passim regione vagantur
Aëris in campis latis atq; omnia lastrant.
Quæ postquam Anchises natum per singula duxit
Inceditque animum firma *uentus amore;
Exim bella viro memorat, quæ deinde gerenda;
Laurentesque docet populos, urbemque Latini,
Et quo quævis modo fugiatque feratq; laborem.

Sunt

*Sunt gemina somni porta: quarum altera fertur
 Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris:
 Altera candenti perfecta nitens elephanto:
 Sed falsa ad calum mittunt insomnia manes.
 His ubi tum natum Anchises, unaque Sibyllam
 Prosequitur dictis, portaq; emitit eburna:
 * Ille viam fecit ad naues, sociosque reuisit.
 Tum se ad Caieta recto fert litore portum.
 Anchora de prora iacitur, stant litore puppes.*

Tenet vnde
 secta dicitur.
 quia propo-
 situm tenet.

P. VIRGILII MA- RONIS ÆNEIDOS. LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Caietam nutricem suam Aeneas sepelit, locumque ipsum
 ab eius nomine Caietam appellat. Inde Circes sedē p̄ter-
 uehitur secundoque vento ad Tyberis ostia deferretur: aduer-
 soque flumine subuectus, in Laurentem agrum egreditur. ibi
 cum ex Ascanij verbis cognouisset, eam esse terram suas sibi
 debitam ad Latinum regem, qui eius tractus regnum obti-
 nebat centum oratores mittit qui & suo nomine illi munera
 offerrent, & urbis cōcedendæ locum peterent. Latinus lega-
 tione benignè ausculta, præter postulata Lauiniam filiam su-
 am, quam & ex Fauni, patris sui, oraculis, & augurū respō-
 sis externo viro trahere iubebatur, vltro Aeneā coniungem of-
 fert. Interim Iuno, prosperis Troianorum rebus offensa, A-
 lecto ad disturbandam pacem ab inferis euocat: quæ primū
 Amata, Latini vxore, deinde ipsum etiam Turanū furijjs
 suis impiet, atque inde ad Troianorum iuuentutē conuersa,

quæ tum forte venationi dedita erat, māsuetum illis ceruum
 obijcit, Tyrrhei armentarii regii liberis in primis earum:
 quem cum Ascanius sagitta vulnerasset, tutici arreptis ar-
 mis, in Troianos imperum faciunt. Alecto ex superiore loco
 classis: cum canit, cadunt in eo tumultu Almon, Tyrrhei fili-
 us natu maximus & Galeus agricola regionis totius locu-
 pletissimus, qui cum in urbem mortui essent relati, Turnus
 & Amata regem Latinum ad bellū suscipiendum, iniuriam-
 quæ manu vindicandam exstimulant. Verum dum ille & fa-
 torum, & scæderis nuper cum Troianus iusti memor, adduci
 non posset, ut illis bellū iu liceret, Iuno ipsa belli portas a-
 peruit. Turni auspicia ad bellū sequitur Mezentius una cum
 Lauso filio, item Aventinus Heculis ex Rhea filius, Catyl-
 lus, & Coras Tuburtini fratres, Camilla ex Volscorum gēte
 mulier fortissima, aliæque complures, quorum catalogus ad
 finem libri recensetur.

Aliud Argumentum.

*Tandem deueniunt Laurentia Troës in arua,
 Et pace accepta lati noua mœnia condunt.
 Nocte satana Iuno furiam euocat. illa Latinos
 Inter, & Aeneadas bellum scriit, & ciet arma,
 Protinus auxilys terra instruit Italia Turnum.*

Sicut Mife-
 nus, & Pali-
 nurus.

Ob Hispaniæ
 distinctionē.

*U**queque litoribus nostris Aeneia
 nurix
 Aeternam moriens famam Caieta de-
 disti:

*Et nunc peruat honos sedem tuus, ossaq; nomen
 Hesperia *in magna, si qua est ea gloria, signat.
 At pius exequijs Aeneas rite solutus,*

Aggere

*Aggere composito tumuli, postquam alta quierunt
 Equora, tendit iter velis, portumque relinquit.
 Adspirant aura in *noctem, nec candida cursum Circa nocte.
 Luna negat : splendet tremulo sub lumine Pontus.
 Proxima Circe radantur litora terre :
 Diuos inaccessos ubi solis filia lucos
 Assiduo resonat cantu, tectiq; superbis
 Urit odoratam nocturna in lumina *cedrum,
 Arguto tenues percurrrens pectine telas.
 *Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum
 Vincula recusantium; & sera sub nocte rudentum,
 Stigeriq; suos atque in praecipibus urfi
 Senire, ac forma magnorum ululare luporum:
 Quos hominum ex facie dea sana potentibus herbis
 Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.
 Quae ne monstra py paterentur talia *Troës
 Delati in portus, neu litora dira subirent,
 Neptunus ventis implevit vela secundis,
 Atq; fugam dedit, & prater vada seruida vexit:
 Iamque rubescebat radijs mare, & aethere ab alto
 Aurora in rosis fulgebat lutea bigis :
 Cum venti posuere, omnisq; repente resedit
 Flatus, & in lento lullantur marmore *tensa.
 Atque hic Aeneas ingentem ex aquore lucum
 Prospicit. hunc inter flunio Tyberinus amœno,
 Vorticibus rapidis, & multa stans arena,
 In mare prorumpit. varia circumq; supraq;
 Ajueta ripis volucres, & fluminis aluco,
 Aethera mulcebant cantu, lucoque volabant.*

Home. in
 Od. 42.
 Homerus in
 Od. 46.

Quorum
 dissimiles,
 id est impii,
 qui illa passi
 sunt.

Remissa
 dicti à decem
 tiendis flucti
 bus, ut à ton-
 dendo ten-
 fores.

Tempora e-
diti vident
Laetitia,
nulla sunt,
mihi è rebus
c. agantur.
Ceteri inter-
mittunt.

Hoc adiecit
ob varias
opinionis de
conditioni.
bus urbis
Romae.

Novi intē-
perantia.

Religione,
que nascitur
ob timorem

*Flectere iter socijs, terrarq; advertere proras
Imperat; & latius fluvio succedit opaco.*

Nunc age, qui reges, Erato, qua tempora rerum

Quis latius antiquo fuerit status, advena classem

Cum primum Ausonjs exercitus appulit oris,

Expediam & prima renocabo exordia pugnae.

Tu vatem, tu diu mone dicam horrida bella:

Dicam acies, actosque animis in funera reges;

Tyrrhenamq; manum, tota nq; sub arma coactam

Hesperiam, maior rerum mihi nascitur ordo:

Maius opus moueo. Rex arua Latinus, & urbes,

jam senior, longa placidae in pace regebat.

Hunc Fauno, & nympha genitū Laurēte Marica

** Accipimus. Fauno Picus pater: nq; parentum*

Te Saturne refert; tu sanguinis ultimus auctor.

Esilius huic fato diu n, prolesq; virilis

Nulla fuit primaq; oriens erepta iuuenta est.

Sola domum, & tantas seruabat filia sedes,

jam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Multi illam magno è Latio, totaque petebant

Ausonia, petit ante alios pulcherrimus omnes

Turnus anis, atantiq; potens: quem regia coniux

*Adiungi generum * miro properabat amore.*

Sed varijs portentis deum terroribus obstant.

Laurus erat tecti medio, in penetralibus altis,

*Sacra comam, multosque * metu seruata per annos.*

Quam pater inuentam primas cum conderet artes,

ipse ferebatur Phœbo sacrass: Latinus,

Laurentesque ab ea nomen posuisse colonis.

Huius

Huius apes sum-nun densa (mirabile dictu)
 Stridore ingenti, liquidum trans aethera vecta,
 Oosedere apicem, & pedibus per mutua nexis
 Examen subunum ramo frondente pendit.

Continuo vates, externum cernimus, inquit,
 Aluaniare virum; & partes petere agmen easdem
 Partibus ex iisdem, & summa dominarier arce.

Præterea, *castis adolet dum altaria tedis, Pijs.
 Et iuxta genitorem adstat Lavinia virgo,

Visa (nefas) longi comprehendere criminibus ignem,
 Atq; omnem ornatum flamma crepitante cremari,
 Regalesq; accensa comas, accensa coronam

Insignem gemmis. tum fumida lumine fulgo
 Involus, ac totis *Vulcanum spargere tectis.

Incendium
 bellicum
 significat.

Id verò horrendum, ac visu mirabile ferri.
 Namque fore illustrem fama, stutisque censebant
 Ipsam, sed populo magnum portendere bellum.

At rex sollicitus monstros oracula Fauni
 Fauidici genitoris adit, lucosque sub alta

Consult Albunea: nemorum que maxima *sacro Omnis enim
 fons alicui
 deo dicatus.
 Fonte sonat, senamque exhalat opaca Mephitin.

Hinc stiales gentes, omnisque Oenotria tellus
 In dubijs responsa petunt. huc dona sacerdos
 Contulit, & casarum ouium sub nocte silenti
 Pellibus incubuit stratis, somnosque petiuit.

Multa modis simulacra videt volitantia miris,
 Et * varias audit voces, fruiturque deorum
 Colloquio, atque imis Acheronta affatur Avernus.

Ob multa si-
 mulacra.

Hic & cum pater ipse petens responsa Latinus,

Centum lanigeras mactabat rite bidentes,
 Atque harum effulus tergo, stratisque iacebat
 Velleribus, subita ex alto vox reddita luco est.
 Ne pete connubys matam sociare Latinis,
 O mea progenies, thalamis neu crede* paratis:
 Externi veniunt genere: qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant, quorumq; à stirpe nepotes
 Omnia sub*pedibus, qua Sol utrunq; ne recurrens
 Adspicit Oceanum, vertique, regique videbunt.
 Hac responsa patris Fauni, monitusque silenti
 Nœclo datos, non ipse suo premit ore Latinum,
 Sed circum latè volitans iam fama per urbes
 Ausonias tulerat, cum Laomedontia pubes
 Gramineo ripæ religavit ab aggere classem.
 Æneas, primique duces, & pulcer Iulus
 Corpora sub ramis deponunt arboris alta,
 Instruuntque dapæ, & adorea* liba per herbas
 Subiciunt epulis, (sic Iupiter ipse monebat)
 Et cereale solum pomis agrestibus augent.
 Consumptis hic fortè alijs, ut vertere morsum
 Exiguam in Cererem penuria adegit edendi,
 Et violare manu, malisq; audacibus orbem
 Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris:
 Hec, etiam mensas consumimus, inquit Iulus.
 Nec plura* alludens, ea vox audita laborum
 Prima tulit finem, primamque loquentis ab ore
 Eripuit pater, ac stupefactus numine pressit.
 Continuo, Salve fati mihi debita tellus,
 Fœsq; ait, o fidi Troia saluete penates.

Ob Turbū.

Id est impe-
rio suo.Placēt sunt
ex farre, mel-
le, oleo, lactis
apiz.

Periceum.

His

*Hic domus, hac patria. genitor mihi talia namq;
(Nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit
Cum te, nate, fames ignota ad litora vectum
Accisis coget dapibus consumere mensas;
Tum sperare domos defessus, ibiq; memento
Prima locare manus, moliriq; aggere tecta.*

*Hac erat *illa fames, hac nos suprema manebant,
Exitus positura modum.*

*Quare agite, & primo lati cum lumine solis,
Que loca, quibus habeant homines, ubi moenia gentis,
Vestigemus, & à portu diversa petamus.*

*Nunc *pateras libate Joui, precibusq; vocate
Anchisen genitorem, & vina reponite mensis.
Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat, & geniumque loci, primamque decorum
Teilurem, nymphaeque, & ad huc ignoti precatur
Flumina: cum Noctem, Noctisque orientia signa,
Ideumque Iouem, Phrygiamque ex ordine matrem
Inuocat, & duplices caloque, Ereboq; parentes.*

**Hic pater omnipotens ter calo clarus ab alto
Intonuit; radysque ardentem lucis, & auro,
Ipse manu quatens ostendit ab aethere nubem.
Diditur hic subito Troiana per agmina rumor,
Aduenisse diem, quo debita moenia condant.
Certatim instaurant *epulas, atque omnie magno
Crateras leti statunt, & vina coronant.*

*Postera cum prima lustrabat lampade terras
Orta dies; urbem, & fixas & litora gentis
Diversi explorant: hac fontis stagna Numici,*

i. v.

Hunc

Extrema sci-
licet omniū
periculorum

Id est vinū.
posuit enim
contineas
pro cōtento;

Homerus in
lli. 84.

Dixit iam,
Et vina repo-
nere mensis.

Augurio coli
lectata.

Id est, muro
in, quo sunt
pinus.

Non currus
sed equos,
sub curribus
domitant.

Venerandum

Hoc sacri-
ficiū in ianua
Palatii sic-
bat festis
diebus.

Hunc Thybrim flumiū hīc fortes habitare Latinos,
Tum satus Anchisa, delectos ordine ab omni,
Centum oratores * augusta ad mœnia regis
Ire iubet, ramis velatios Palladis omnes,
Donaque ferre viro, paceque exposcere Teucris.
Haud mora, festinant iussi, rapidisque feruntur
Passibus: ipse humili designat mœnia fossa,
Moliturque locum, primasque in litore sedes
Castroꝝ in morem * pinis, atque aggere cingit.
Iamque ter e vonsi, turres, & tecta Latinorum
Ardua cernebant, iuuenes, muroque subibant,
Ante urbem pueri, & primo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluore * currus,
Aut arcus tendunt arcus, aut lenta laceris
Spicula contorquent, cursuque, æstuque lacerant,
Cum prouectus equo longam regis ad aures
Nuntius, ingentes ignota in veste, reportat,
Aduenisse viros. ille intra tecta vocari
Imperat, & solus medius consedit auro.
Tectum augustū, inrens, cœtum sublime columnis,
Urbe sacra summa, Laurentis regia Pici,
* Horrendum silvis, & religione parentum.
Hinc sceptrum accipere, & primos attollere fasces
Regibus omen erat, hoc illis curia templum.
Hæ sacris sedes epulis, hic arte, & * cæso
Perpetuis soliti patris confidere mensis.
Quin etiam veterum effigies ex ordine auroꝝ
Antiqua ex cedro, Italusque, parsque Sabinus.
Vindex curiam seruans sub imagine patrem

Satur-

Saturnusq; senex faniq; bifrontis imago,
 Vestibulo adstant, alijq; * ab origine reges,
 Martia qui ob patriam pugnando vulnere passi.
 Mulaq; praterea sacris in postibus arma,
 Captiui pendent currus, curuaq; secures,
 Et criste capicum, & portarum ingentia claustra.
 Spiculaq; clypei, ereptaque rostra carinis.
 Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
 Succinctus * trabea, leuaq; ancile gerebat
 Picus equum domitor: quem capta cupidine coniux
 Aurea percussum virga, versumq; venenis,
 Fecit auem Circe, sparcuq; colubibus alas.
 Tali intus templo diuum, patriq; Latinus
 Sede sedens, Teucros ad sese in tecta vocauit;
 Atque hec ingressis placido * prior edidit ore.
 Dicite Dard in de (neq; enim nescimus & urbem,
 Et genus; iudique aduertitis aequore cursum)
 Quid petitis? que causa rates, aut cuius egentes
 Lysus ad Ausonium tot per uala caruli uexit?
 Sine errore via, seu tempestatibus acti,
 (Qualia multa mari nauta patiuntur in alto)
 Fluminis intractis ripis, potuque sedetis,
 Ne fugite hospitium, neque ignorete Latinos,
 Saturni gentem, hand uinclo, nec legibus equam,
 Sponte sua * veterisque dei se more tenentem.
 Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
 Auruncos ita ferre sene s, his ortus ut agris
 Dardanus fides Phrygia penetrauit ad urbes,
 Threiciamq; Samum, que nunc Samothracia fertur
 Hinc

Pro Aborigi-
 num reges,
 sed est me-
 ito prohibi-
 tus.

Augurum
 toga de coc-
 co & purpu-
 ra.

Legatorum
 enim fuerat,
 ut ipsi ante
 loquerentur:

Ac si diceret,
 aurei seculi
 more uiui-
 mas.

Beneuolen-
tiam concii-
liat ab ho-
nore, & ge-
nere.

Generis ori-
gine: nam
auus non est
Iupiter
Troianorum
sed vnus
Aeneas.

Arte videtur
ad impetran-
dum apta,
petit enim
di, & petit
exiguū se. 18.
Hom. ili. 18.

*Hinc illum Corythi Tyrrhena ab sede profectum;
Aurea nunc solio stellantis regia caeli
Accipit, & numerum diuorum altaribus augeat.
Dixerat, & dicta Ilioucus se voce secutus.
*Rex, *genus egregium Fauni, nec fluctibus actus
Atra subegit hiems vestris succedere terris,
Nec sidus regione via, litusue fefellit:
Consilio hanc omnes, animisque volentibus urbem
Afferimur, pulsique regnis, quae maxima quondam
Extrema veniens sol adspiciebat Olympo.
Ab Ioue principium generis: Ioue Dardano pubes
Gaudet *auo, rex ipse Iouis de gente suprema
Troia Aeneas tua nos ad limina misit.
Quanta per Idaos sauis effusa Mycenis
Tempestas ierit campos, quibus actus uterque
Europa, atq; Asia satis concurrerit orbis,
Audijs, & si quem tellus extrema refuso
Submouet Oceano, & si quem extenta plagarum
Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.
Dilatio ex illo tot vasta per aquora uesti
Dijs sedem *exiguam patrijs, litusq; rogamus
Innocuum, & cunctis vndamq; auramq; patentem.
Non erimus regno indecores: nec vestra streetur
Fama leuis, tantiq; abolescet gratia facti:
Nec Troiam Ansonios gremio excepisse pigebit.
Fata per Aeneas iuro, dextramq; potentem,
Sive fide, seu quis bello est expertus, & armis:
Multi nos populi, multa (ne temne, quod ultro
Praferimus manibus vittas, ac verba precantum)*

Et petiere sibi, & voluere adiungere gentes.
 Sed nos fata Deum vestras exquirere terras
 Imperijs egere suis. hinc Dardanus ortus
 Huc repetit, inssisq; ingentibus urget Apollo
 Tyrrhenū ad Tybrim, & fontis vada sacra Nu-
 Dat tibi præterea fortune parua patris (mici.
 Munera, reliquias Troia ex ardente receptas.

*Hoc pater Anchisis auro libabat ad aras :
 Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
 Ore daret populis sceptrumq; facerq; iuras,
 Iliadumq; labor vestes.

Talibus i lionei dictis desixa Latinus
 Obtutu tenet ora, solog; immobilis hæret,
 Intentos voluens oculos : nec purpura regem.

*Picta mouet, nec sceptrum movent Priamida tantum,
 Quantum in connubia nata, thalamog; moratur
 Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem :

Hinc illum fati externa à sede profectum
 Portendi generum, paribusq; in regna vocari

*Auspijs, hinc progeniem virtute futuram
 Egregiam, & totumque viribus occupet orbem.

Tandem latus ait. Dii nostra incepta secudent,
 Auguriumq; suū dabitur, Troiane, *quod optas,

Munera nec sperno, non vobis, rege Latino,
 Dinitis *uber agri, Troiaque opulentia deest.

Ipsē modo Æneas (nostri si tanta cupido est :
 Si iungi hospitio properat, sociusq; vocari)

Adueniat, vultus neque exhorrescat amicos.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Pateram sig-
 nificat.

Home. in
 li 33.
 Acu labo-
 rata.

Potestate
 pari.

Pax.

Pro libertate
 v. alibi.

Oracula.

Vos contra regi mea nunc mandata referte:
 Est mihi nata, viro gentis quam iungere nostræ
 Non patrio ex adyto xfortes, non plurima calo
 Monstra sinunt: generos externis affore ab oris,
 Hoc latius restare canunt, qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant. hunc illum pascere fata
 Et reor, & si quid veri mens augurat, opto.
 Hac effatus, eques numero pater eligit omni.
 Stabant *tercentum nitidi in praesepibus altes.
 Omnibus extemplo Tenebris iubet ordine duci
 Instratos ostro alipedes, pictisq; tapetis.
 Antea pectoribus densa monilia pendent.
 Teiti auro, fulvum mandant sub dentibus aurum.

Spectavit
 Legio: Ro-
 manq; mo-
 rent in qua
 erant equites
 trecenti.

Ingeniosa.
 vi Dædalus.

Absenti Aeneas curram, geminosq; iugales,
 Semine ab athereo, spirantes navibus ignem
 Illorum de gente, patri quos *Dadala Cyce
 Supposita de matre nothos furata creavit.
 Talibus Aeneada donis, auctisq; Latini,
 Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant.

Ad differen-
 tiam nam &
 Argi erat in
 Italia à Dio-
 mede, con-
 diti.

Ecce autem *Inachus sese referebat ab Argis
 Sana Iouis comux, auramq; inuicta tenebat;
 Et latum Aeneam, classemq; ex athere longe
 Dardaniam Siculo prospexit ab usq; Pachyno.
 Moliri iam tecta videt, iam fidere terra,
 Deferuisse rates, stetit acris fixa dolore,
 Tum, quassans caput, hac effudit pectore dicta:

Homerus in
 Ili. 191
 voluntatibus

Heu stirpem inuisam, & *fata contraria nostris
 Fata Phrygum, num Sigæis occumbere campis,
 Num capiti poruere capiti? num incensa cremavit

Trois

Troia viros? medias acies, mediosq; per ignes
 Invenere viam. at, credo, mea numina tandem
 Fessæ iacent, odijs aut exsaturata quiesci.
 Quin etiam patria excussos irfesta per undas
 Ausa sequi, & profugis toto* me opponere ponto,
 Absumpta in Teucros vires cœliq; mariq;.
 Quid Syrtæ, aut Scylla mihi, quid vasta Charyb-
 Profuit? optato conantur Thybridis aluco, (dis
 Securi pelagi, atque mei. Mars perdere gentem
 Immanem Lapithum valuit: concessit in iras
 Ipse deum antiquâ genitor Calydonæ Diana: (te
 Quod scel⁹ aut Lapithis tâtū, aut Calydone merē-
 Ast ego, magna Jovis coniux, nil linquere inansum
 Quæ potui infelix, quæ mem. et in omnia verti,
 Vincor ab Aenea. quod si mea numina non sunt
 Magna satis, dubitē haudequidē īplorare q̄ usquā
 Flectere si nequeo superos, Acherōia monebo. (est
 Non dabitur regnū (estō) prohibere Latinū,
 Atque inamota manet satis Laïnia coniux:
 At trahere, atque moras tantis licet addere rebus:
 At licet amborum populos excindere regum.
 Hac gener, atque socer coëant mercede suorum,
 Sanguine Troiano, & Rutulo dotabere virgo:
 Et Bellona manet te pronuba, nec facit tantum.
 Cisseis pregnans ignes enixa ingales.
 Quin idem Veneri partus suus, & Paris alter,
 Fureteque iterum recidiva in Pergama tædæ
 Hac vni dicta dedit, terras horrenda petiit:
 Lucificam Alecto dirarum ab sede sororum,

Per Iunonē
 aërem intel-
 ligimus et-
 go, me, cum
 dixit imbres
 tonitrua,
 tempestates
 significat.

Cissei filia
 Hecuba vxor
 Priami.
 *Pregnas.

Infer-

Home. in
ll. 62.

Vel, antehac
infracta, vel
valde fracta
cædat.

Militiæ ple-
num.

Pro tacite.
non enim
refertur ad
limen.

Sine sensu
accipientis
facilem
injicit.

*Infernūq; ciet tenebris: * cui tristia bella.
Iraq; infidiq; & crimina noxia cordi.
Odit & ipse pater Pluton, odere sorores
Tartarea monstrum: tot sese vertit in ora,
Tam sene facies, tot pullulat atra colubris.
Quam Juno his acuit verbis, ac talia fatur:
Hūc mihi da proprium, virgo sata Nocte, laborem
Hanc operam, ne nos ter honos, * infractaue cecat
Fama loco, neu connubijs ambire Latinum
Excædæ possint, & talos uic obsidere fines.
Tu potes unanimis armare in prælia fratres,
Atque odijs versare domos: tu verbera tectis,
Funereasq; inferre faces: tibi nomina nullo,
Mille nocendi artes: * secundum concute pectus.
Disiice compositam pacem, sere crimina belli:
Arma velit, poscatq; simul, rapiatq; inuentus:
Exin Gorgoneis Aleto infecta venenis
Principio Latium, & Laurentis tecta tyranni
Celsa petit, * tacitumq; obsedit limen Amata.
Quam super aduētū Tencrūm, Turniq; hymenau
Fœminæ ardentem curaq; iræque coquebant.
Huic dea caruleis vnum de crinibus anguem
Coniicit, inq; sinum præcordia ad intima subdit;
Quo furibunda domum mōstro permisceat omnem.
Ille inter vestes, & laeua pectora lapsus
Voluitur attactu nullo, * fallitque furem,
Vipeream inspirans animam: sit tortile collo
Aurum ingens coluber, sit longa tania vitæ,
Innectitque comas, & membris lubricus errat.*

Serpentum
enim vda
corpora.

*Ac dum prima lues, & vdo sublapsa veneno,
Pertentat sensus, atq; ossibus implicat ignem,
Nec dum animus toto percepit pectore flammam :
Mollius, & solito matrum de more locuta est,
Multa super nata lacrimans, Phrygusq; hymenais.
Exulibusne datur ducenda launxia Teucris,
O genitor? nec te miseret nataeque tuig?
Nec matris miseret, quam primo aquilone relinquēt
Perfidus, alta petens, abducta virgine prado?
At non sic Phrygias penetrat Lacedaemona pastor,
Ledaamq; Helenam Troianus vexit ad arces?
Quid tua sancta fides, quid cura antiqua tuorum
Et* consanguineo toties data dextera Turno?
Si gener externa petitur de gente Latinis :
Idq; sedet, Faunisque premunt te iussa parentis :
Omne equidem sceptris terram, qua libera nostris
Dissidet, externam reor, & sic dicere dinos.
Et Turno, si prima domus repetatur origo,
Inachus, Acrisiusq; patrum, mediaeque Mycena.
His ubi nequidquam dictis experta Latinum
Contra stare videt, penitusque in viscera lapsum
Serpentis furiale malum, totamque pererrat :
Tum vero infelix, ingentibus excita monstribus,
Immensam sine more furit lymphata per urbem :
*Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo :
Quem pueri magna in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curvatis fertur spatijs: stupet inscia turba,
Impubeque manus, mirata volubile buxum :*

Ipsi Amata, filius.
enim Venu-
lix fuit, Ama-
tae sororis.

Homerus in
Il. 158. 211.

Non quod
ipsa simula-
rei (id enim
est Ianoru)
sed quia ita
fureret, ut
Iperaret se
Liberi sacra
celebrare.

Matronarū.
nam meretrī-
cibus non da-
bantur.

Nominandi
casus refer-

Dant animos plage, non cursu legnior illo
Per medias urbes agitur, populosq; feroces.
Quin etiam in silvas, * simulato numine Bacchi,
Māius adorta nefas, maioremq; orsa furorem,
Enolat, & natam frondosis montibus abdit,
Quo thalamum eripiat Teucris, tedeasq; meretur,
Enobē Bacche fremens, solum te virgine dignus
Vociferans, etenim molles tibi sumere thyrsos,
Te lustrare choros, sacrum tibi pascere crinem.
Fama voluit, furisq; accensas pectore matres.
Idem omnes simul ardor agit, nona querere tecta.
Deseruere domos, ventis dant colla, comasq;.
Ast alia tremulis ululatibus aethera complent,
Pamphiceasq; gerunt incincta pectibus hastas.
Ipsa inter medias fligantem firuida pinum
Sustinet, ac nata, Turniq; canit hymenaeos,
Sanguineam torquens aciem, toruamq; repentiē
Clamat: Io matres audue, ubi quaque, Latina.
Si qua pijs animis manet infelicitis Amata
Gratia: si iuris materni cura remordet:
Soluite crinala * vittas, atque Orgia mecum.
Talem inter filias, inter deserta ferarum
Reginam Alecto st. mulis agit undiq; Bacchi.
Postquam visa satis primos acuisse furores,
Consiliumq; omnemque domum vertisse Latini:
Procinus hinc fissis tristis dea tollitur alis
Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
* Acrisiois Danaë fundasse colonis,
Precipiti delata Netho. locum Ardea quondam

Diēlu

tur enim ad
Danaë, non
ad colonis.

Dictus auis. & nunc magnū manet Ardea nomen.
Sed fortuna fuit. tectis hic Turnus in altis -
Iam mediam nigra carpebat nocte quietem.
Electo toruam faciem, & furialia membra
Exiit, in vultus sese transformat aniles,
Et frontem obscenam rugis arat, induit albos
Cum vitæ crines, tum ramum innectit olivæ:
Fit Calibe Iunonis anus, templique sacerdos:
Et iuveni ante oculos his se cum vocibus offert.
Turne, tot incassum fufos patiere labores?
Et tua Dardanys *transcribi sceptræ colonis?
Rex tibi coniugium, & quesitas sanguine dotes
Abnegat, externusque in regnum quaritur hæres:
¶ nunc, ingratis offer te irrisæ periculis:
Tyrrhenas, i. sterne acies, tege pace Latinos.
Hæc *adeo tibi me, placida cum nocte iaceres,
Ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.
Quare age, & armari pubem, portusq; moveri
Latus in arma parat: Phrygios, qui flumine *pul-
Cosedere, duces, pictasque exire carinas. (chro
Cælestum vis magna iubet. rex ipse Latinus
Ni dare coniugium, & dicto parere fatetur;
Sentiat, & tandem Turnum experiatur in armis.
Hic iuvenis vatem irridens, sic orsa vicissim
Ora refert. Classes inuictas Thybridis undam,
Non, ut rere, meas effugit nuntius aures:
Ne tantos mihi finge metus: nec regia Iuno
Immemor est nostri.
Sed te victa *sit, verique effata senectus

Proprie de
colonis, qui
transcribi
dicebantur.

Homerus in
Il 204.

Supra, Flu-
vio Tiberis.
amæno.

Qui ex ve-
tustate naq;
scitur.

Non quod
 ipsa simula-
 rei (id enim
 est Ianorū)
 sed quia ita
 fureret, ut
 Iperaret se
 Liberi sacra
 celebrare.

Matronarū.
 nam meretri-
 cibus non da-
 bantur.

Nominandi
 casus refer.

Dant animos plage, non cursu legnior illo
 Per medias urbes agitur, populosq; feroces.
 Quin etiam in silvas, * simulato numine Bacchi,
 Ausus adorta nefas, maioremq; orsa furorem,
 Euolat, & natam frondosis montibus abdit,
 Quo thalamum eripiat Tenebris, tediaq; meretur,
 Enoche Bacche fremens, solum te virgine dignum
 Vociferans, etenim molles tibi sumere thyrsos,
 Te lustrare choros, sacrum tibi pascere crinem.
 Fama volat, furisq; accensas pectore matres.
 Idem omnes simul ardor agi, nona querere tecta.
 Deseruere domos, ventis dant colla, cemasq;
 Ast alia tremulis ululatibus aethera complent,
 Pampineasq; gerunt incincta pellibus hastas.
 Ipsa inter medias flagrantem firuida pinum
 Sustinet, ac nata, Turniq; canit bymenaeos,
 Sanguineam torquens aciem, torunq; repente
 Clamat: Io matres audue, ubi quaque, Latina.
 Si qua pijs animis manet infelicitis Amata
 Gratia: si iuris materni cura remordet:
 Soluite crinala * vittas, atque Orgia mecum.
 Talem inter silvas, inter deserta ferarum
 Reginam Alecto stimulis agit undiq; Bacchi.
 Postquam vasa sacris primos acuisse furores,
 Consiliumq; omnemque domum vertisse Latini:
 Procinus hinc fissis tristis dea tollitur alis
 Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
 * Acrifionais Danaë fundasse colonis,
 Praecipiti delata Notho, locum Ardea quondam

Dictus

tur enim ad
Danaë, non
ad colonis.

Dictus auis. & nunc magnū manet Ardea nomen.
Sed fortuna fuit. tectis hic Turnus in altis -
Iam mediam nigra carpebat nocte quietem.
Alecto toruam faciem, & furialia membra
Exiit, in vultu sese transformat aniles,
Et frontem obscenam rugis arat, induit albos
Cum vitta crines, tum ramum innectit olivæ:
Fit Calibe Iunonis anus, templique sacerdos:
Et iuveni ante oculos his se cum vocibus offert.
Turne, tot incassum fufos patiēre labores?
Et tua Dardanijs transcribi scepra colonis?
Rex tibi coniugium, & quas itas sanguine dotes
Abnegat, externusque in regnum quaritur heres:
Nunc, ingratis offer te irrisi periculis:
Tyrrhenas, i. sterne acies, tege pace Latinos.
Hæc adeo tibi me, placida cum nocte iaceres,
Ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.
Quare age, & arisari pubem, portusq; moneri
Latus in arma para: et Phrygios, qui flumine pul-
Cosedere, duces, pictasque exire carinas. (chro
Cælestum vis magna iubet. rex ipse Latinus
Ni dare coniugium, & dicto parere fatetur;
Sentiat, & tandem Turnum experiatur in armis.
Hic iuvenis vatem irridens, sic orsa vicissim
Ora refert. Classes inuictas Thybridis undam,
Non, ut rere, meas effugit nuntius aures:
Ne tantos mihi finge metus: nec regia Iuno
Immemor est nostri.
Sed te victa* sis, verique effæta senectus

Proprie de
colonis, qui
transcribi
dicebantur.

Homerus in
Il 204.

Supra, Flu-
vio Tiberis*
amœno.

Qui ex ve-
tustate na-
scitur.

Ho. II. 55.

O mater curis nequidquam exerceat, & arma
Regum inter falsa vatem formidine ludit.
Cura tibi, *diuū effigies, & templa tueri:
Belli viri, pacemq; gerant, quos belia gerenda
Talibus Aleto dictis exarsit in iras.

Loquenti.

At iuueni *oranti subiti tremor occupat artus:
Dirigere oculi: tot E:ynnīs sibilat hydris,
Tantaq; se facies aperit: tum flammea torquens
Lumina. cunctantem, & quarentem dicere plura
Reppulit, & geminos erexit crinibus angues:
*Verberaq; insonnit, rabidoq; hac addidit ore.
En ego victa situ, quam veri effœta senectus
Arma inter regum falsa formidine ludit.
Respice adhuc: adsum dirarum ab sede sororum:
Bella manu, lethumq; gero.

Pœtiali, infer
no.

Sic effata, facem iuueni coniecit, & *atro
Lumine fumantes fixit sub pectore tadas.
Olli somnum ingens rumpit paupor, ossaq; & artus
Persudit toto proruptus corpore sudor.

cum clamo-
re poscit.
Homerus in
II. 203.

Arma amens *fremit, arina toro, tectisq; requirit:
Sauit amor ferri, & scelerata insania belli.
*Ira super: magno veluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis abeni:
Exsultantq; æstu latices. furit intus aqua vis,
Fumidus atque altè spumis exuberat amnis:
Nec iam se capit vnda. volat vapor ater ad auras.
Ergo ater ad regem, polluta pace, Latinum
Indisit primus iuuenum, & iubet arma parari,
Tutari Italiam, detrudere finibus hostem:

Se satis ambobus Teucrisq; venire, Latinisq;
 Hec ubi dicta dedit, diuosq; in vita *vocat :
 Certatim sese Rutuli exhortantur in arma,
 Hunc decus egregium forma mouit, atque inuente:
 Hunc atani reges, hunc claris dextera factis.
 Dum Turnos Rutulos animis audacibus implet,
 Aleſto in Teucros Stygijs se concitat alis,
 Arte noua speculata locum, quo litore pulcher
 Inſidijs, curſuq; ſeras *agitabat Iulius.
 Hic ſubitam canibus rabiem Cocytia virgo
 Obijcit, & noto nares contingit odore,
 Ut ceruum ardentes agerent : qua prima malorum
 Cauſſa fuit, belloq; animos accendit agreſtis.
 Cernus erat forma præſtanti, & cornibus ingens :
 Tyrrhidae pueri quem matris ab ubere raptum
 Nutribant, Tyrrhusq; pater, cui regia parent
 Armenta, & latè cuſtodia credita campi.
 Aſſuetum imperijs ſoror omni Silvia cura.
 Mollibus intexens ornabat cornua fertis :
 Peſcebatq; *ſerum, puroq; in fonte lauabat.
 Ille manum patiens, menſaq; aſſuetus herili,
 Errabat ſilius, ruruſq; ad luma nota
 Ipſe domum ſera quamuis ſe nocte ferebat.
 Hunc procul errantem rapida venantis Iuli
 Commonere canes, flumio cùm fortè ſecundo
 Deſlueret, ripaq; aſſum viridante leuaret.
 Ipſe etiam eximia landis ſuccenſus amore
 Aſcanius, curuo direxit ſpicula cornu :
 Nec dextra erranti *deus abſuit : actaq; multo

v.ij.

Quia, votis
 nuncupatis,
 bella ſume-
 bantur.

Apti* ad cur-
 ſum, quam
 ad inſidias
 reſertur. nam
 curſu agita-
 mus, inſidijs
 circumue-
 nimus:

Id eſt, qua-
 drupedem, vt
 illud lib.

II. In latus,
 inq; feri.

Aleſto, ſic
 de venere,
 Perg,

lib. 11. Des. *Perque uterum sonitu, perq; ilia venit arundo.*
 cendo ac du- *Saucius at quadrupes nota intra tecti refugit;*
 ante deo. *Successuq; gemens stabulis; quaestuq; cruentus,*
Atque implorantis similis, tectum omne repleuit.
Silvia prima soror palmis percussa lacertos,
 Ex laborum *Auxilium vocat, & *duros conclamat agrestes.*
 cōductud. ne. *Olli (pestis enim tacitis latet aspera silvis)*
Impronsi adsunt: hic torce armatus obusto,
Stipitis hic granidi nodis. quod cuiq; repertum
Rimanti, telum ira facit. vocat agmina Tyrrhæ,
Quadrifidam quercum cuneis ut forte coactis
Scindebat, raptâ spirans immane securi.
At sana è speculis tempus dea nocti nocendi,
Ardua tecta petit, stabuli & de culmine summo
Pastorale canit signum, cornuq; recurvo
Tartaream intendit vocem, quâ protinus omne
 Locus haud *Contremuit *ingens, & silva intonare profunda.*
 longe ad *Audyt, & Triniae longè lacus, audyt amnis*
 Anicia. *Sulfurca Nar albus aqua, fonte q; Velini:*
Et trepida matres pressere ad pectora natos.
 Buccinx. *Tum vero ad *vocem celeræ, quâ buccina signum*
Dura dedit, raptis concurrunt undique telis
Indomiti agricolæ nec non & Troia pubes
Atrox auxilium castris effundit apertis.
Direxere acies. non iam certamine agresti,
Stipitibus duris agitur, sudibusq; praeustis:
Sed ferro ancipiti decernunt, atraque latè
 Rom. 'Ili 21. **Horrescit struetis seges ensibus, araq; fulgent*
 Ho. Il. 218. **Sole lateffita, & lacum sub nubila iactant :*

Fluctus uti primo cœpit cum albescere vento,
 Paulatim sese tollit mare, & altius undas
 Erigit, inde imò consurgit ad æthera fundo.
 Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta,
 Natorum Tyrrhi fuerat qui maximus Almon
 Sternitur, basit enim sub gutture * vulnus, & vda
 Vocu iter, tenuemq; inclusit sanguine vitam.
 Corpora multa virum circa, seniorq; Galeus,
 Dum paci medium se offert, iustissimus unus
 Qui fuit, Ausoniusq; olim durissimus arvis:
 Quinque greges illi balantum, quina redibant
 Armenta, & terram centum vertebat aratris.
 * Atque ea per campos equo dum Marte geruntur.
 Promissi dea facta potens, ubi sanguine bellum
 Imbuit & primis commisit funera pugne,
 Deserit Hesperiam, & cœli convexa per auras
 Iuncnem * victrix affatur voce superba.
 En perfecta tibi bello discordia tristi:
 Dis, in amicitiam coeant, & fœdera iungant:
 Quandoquidē Ausonio respersi sanguine Tenebris.
 Hoc etiam his addam * tua si mihi certa voluntas:
 Finitimas in bella feram rumoribus urbes,
 Accendamq; animos insani Maris amore:
 Undiq; ut auxilio veniāt, spargam arma per agros.
 Tū contrā furor: * Terrorū, et * fraudis abunde est.
 Stant belli causæ: pugnatur comminus armis.
 Quæ fors prima dedit, sanguis novus imbuit arma.
 Talia connubia, & tales celebrent hymenæos
 Egregium Veneris genio, & rex ipse Latinus.

Id est, sagitta
 ut lib. 11.
 infecto vul-
 nere Pyrrhus.

Homerus in
 li. 58.

Voti com-
 pos.

Eadem verba
 lib. 4. 80.

Terrorum,
 ex tot homi-
 num cader-
 fraudis, ex
 ceruo vulne-
 rato.

Notus.

Quod ho-
stis admota
cocidant &
morianur.

Cruentati.

Quasi exu-
les, & perfu-
dos.

Choreis.

*Te super athereas errare licentia auras,
 Haud pater ipse velit summi regnator Olympi.
 Cede locis: ego, si qua super fortuna laborum est,
 Ipsa regam. Talis dederat Saturnia voces.
 Illa autem attollit stridentes anguibus alas,
 Cocytijq; petit sedem, supera ardua linquens.
 Est locus Italia in medio sub montibus altis,
 *Nobilis, & fama multis memoratus in oris
 Am facti valles, densis hunc frondibus atrum
 Urget viringq; latius nemoris, medioq; fragosus
 Dat sonitum saxi, & tertio vertice torrens.
 Hic specus horrendum, & sani* spiracula Ditis
 Monstrantur: raptosq; ingens Acheronte vorago
 Pestifera aperit fauces: queis condita Erynnis,
 Inuisum numen, terras, cælumq; lenabat.
 Nec minus interea extremam Saturnia bello
 Imponit regina manum, ruit omnis in urbem
 Pastorum exacie numerus, caesosq; reportant
 Almonem puerum, *foedatq; ora Galei:
 Implorantq; deos, obtestanturq; Latinum.
 Turnus adest, medioque in crimine cadis, & ignis
 Terrorem ingeminat. *Tencros in regna vocari,
 Stirpem admisceri Phrygiam, se limine pelli.
 Tum, quorum attonita Baccho nemora ania matres
 Insultant *thyasis, (neq; enim leue nomen Amata)
 Vndiq; collecti coeunt, Martemq; fatigant.
 Illic infandum cuncti contra omnia bellum,
 Contra fati deum peruerso nomine poscunt,
 Certatim regis circumstant tecta Latini.*

*7lle

Homerus in
II. 170.

* Ille velut pelagi rupes immota, resistit.
Vt pelagi rupes, magno veniente fragore,
Quae sese, multis circum latrantibus undis,
Molo tenet: scopuli nequidquam, & spumosa circum
Saxa fremunt, lateriq; illisa refunditur alga.

Verum ubi nulla datur * cacum exsuperare potestas
Consilium, & sana nuda Junonis eunt res, Fremittum
populi.

Multa deos, aurasque pater testatus inans,
Frangimur heu fatis, inquit, ferimurq; procella.

Ipsi has sacrilego pendetis sanguine * poenas
O miseri, te Turne nefas, te irrisile manebit
Supplicium, votisque deos venerabere seris.
Nam mihi parva quies, omnisque in lumine portus,
Funere felici spoliis, nec plura locutus,

Sepsit se tectis, rerumque reliquit habenas.
Mos erat * Hesperio in Latio, quem pretium urbes Id est, anti-
Albana coluere sacrum, nunc maxima rerum quo, cum
Roma colit, cum prima mouent in proelia Artem, duo Latia
Sine Getis inferre manu lacrymabile bellum, faciunt.

Hircanisue, Arabisque parant, seu tendere ad Indos;
* Auroramq; sequi, Parthosque repositere signa.
Sunt gemina Belli porta, (sic nomina dicunt)
Religione sacra, & sensu formidine Martis.

Centum arei claudunt vectes, aeternaque ferri
Robora, nec custos absistit limine Janus.

Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnae,
Ipse * Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis, referat stridentia limina consul:

Ipse vocat pugnas sequitur tum cetera pubes:
Regali pur-
purea scilicet albo ad-
mixto, nam
trabearum.

Ereca.

nia genera
fuere, decorū,
regum, au-
gurum.

Crustum-
rium dicitur
sed metri
causa muta-
vit.

Homerus in
lli. 22.

*Ereag, assensu conspirent cornua rancò.
Hoc & tum Aeneadis indicere bella Latines
More inbebatur, tristesq; recludere portas.
Abstinnit tactu pater, auresq; refugit
Fœda ministeria, & cecis se condidit umbris.
Tum regina deùm cœlo delapsa, morantes
Impulit ipsa manu portas, & cardine verso
Belli ferratos rupit Saturnia postes.
Ardeat inexcita Ausonia, atque immobilis antè.
Pars pedes nec parat campis: pars arduus altis
Pulcrulentus equis furit: omnes arma requirunt,
Pars laeues clypeos, & spicula lucida tergent
Aruiua pingui, subiguntq; in cote fœcures:
Signaq; ferre inuat, sonitusq; audire tubarum.
Quinq; adeo magna, positis incendiis, vrbes
Tela nouant, Atina potens, Tiburque superbum:
Ardea, *Crustumérique, & turrigera Antemna.
Tegmina tuta cauant capitum, flectuntq; salignas
Vmbonum crates aliq; thoracae ahenos,
Aut laeues ocreas lento ducunt argento,
Vomeris huc, & falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor: recoquunt patrios fornacibus enses.
Classica iamque sonant. ut bello iefera signum.
Hic galeam tectis trepidus rapit: ille frementem
Ad iuga cogit equos, clypeumq; aureque trilicem
Loricam induitur, fidoq; accingitur ense.
*Pandue nunc Helicon, dea, cantusque mouete,
Qui bello excitare reges, quæ quemque secuta
Complerint campos acies, quibus itala iam tum*

Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.

Et meministis enim diua, & memorare potestis

Ad nos vix tenuis fama perlabitur aura.

Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris

Contemptor diuū Mezentius, agminaque armat.

*Filius huic iuxta Lausus, quo *pulcrior alter*

Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni;

**Lausus equū domitor, debellatorque ferarum,*

Ducit Agillina nequidquam ex urbe secutos

*Mille viros, *dignus patrijs qui latior esset*

Imperijs, & cui pater haud Mezentius effia.

Post hos insignem palma per gramina curram,

Victoresque ostentat equos, satas Hercule pulcro

Pulcer Auentinus, clypeoque insigni paternum,

Centum angues, cinctamque geru serpētibus hydrā :

Collis Auentini filia quem Rhea sacerdos

**Furtiuum partu sub luminis edidit oras,*

Mista deo mulier, postquam Laurentia victor,

**Gereone extincto, Tyrrhinus attigit arua,*

Thyrrhenoque boves in flumine lauit fberas.

Pila manu, sauosque gerunt in bella dolones,

Et tereti pugnant mucrone, veruque Sabello.

*Ipse pedes *tegmen torquens immane leonis,*

Terribili impexum seta, cum dentibus albis,

Indutus capiti, sic regia tecta subibat,

Horridus, Herculeoq, humeros innexus amictu.

**Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,*

Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,

Catillusq, acerg, Coras, Argina inuentus :

Homerus in
Il. 25.

Homerus in
Il. 48.

Homerus in
Il. 171.

Ho. Il. 115.

Hom. Il. 22.

Hispanie
rege.

Homerus in
Ili. 104.

Homerus in
Il. 22.

Et

Et primam ante aciem densa inter tela feruntur:

Homerus in
ll. 56.

**Cen duo nubigena cum vertice montis ab alto
Descendant Centauri, Omolen, Othryngq; ninalem
Linguentes: cursu rapido dat cunctibus ingens
Silua locum, & magno cedunt virgulea fragore.
Nec Prænestina fundator defuit urbis,*

Homerus in
ll. 64.

**Vulcano genitum pecora inter agrestia regem,
Iuueniumq; focus omnis quem credidit etas,
Ceculus. hunc legio late comitatur agrestis:*

Que Gabijs
colitur.

*Quoq; altum Præneste viri, quiq; *arua Gabina
Iunonis, gelidumq; Anienem, & roscida riuus
Hernica saxa colant; quos diues Anagnia pascit;
Quos Amasene pater. non illis omnibus arma,
Nec clipei, currusq; sonant. pars maxima glandes
Lucentis plumbi spargit: pars spicula gestat
Bina manu; fuluosq; lupi de pelle galleros
Tegmen habet capiti: vestigia nuda sinistri
Instituere pedes, crudus tegit altera pero.*

Hoc dicit
quis per ma-
re ad Italiam
venerat.

*At Mesapus equum domitor, *Neptunia proles,
Quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro;
Jampridem resides populos, desuetaq; bello
Agmina in arma vocat subito, ferrumq; retractat
Hi Fesceninas acies, equosque Faliscos,
Hi Soractis habent arces, Flaminiaq; arua,*

Vnde porta
Capena, quæ
iuxta est, no-
men accepit.
Homerus in
ll. 21

*Et Cymini cum monte lacum, lucosq; *Capenos
Ibant equati numero, regemq; canebant:*

Caistrus:

**Cen quondam niuei liquida inter nubila cycni,
Cum sese è pastu referunt, & longa canoros
Dant per colla modos. *sonat annis, & Asia longe
Pulsa*

Pulsa palus.

qui coheret
Asix paluda.

*Nec quisquam eratas acies ex agmine tanto
Miseri putet, aëriam sub gurgite ab alto
Vrgeri volucrum rancarum ad litora nubem.*

*Ecce Sabinorum prisco, de sanguine magnum
Agmen agens Clausus, magniq; ipse agnūis instar
Claudia nunc à quo diffunditur, & tribus, & gens
Per Latium, postquam in partē data Roma Sabinis
Vna ingens Amsterna cohors, priscaq; * Quirites,*

Sabini, à
quib⁹ & Ro-
mani disti-
sunt Quiri-
tes.

Ereti manus omnis, oliviferaq; Matusca:

Qui Nomentum urbem, qui rosea rura Velini,

Qui tetrica horrentes rupes, montemq; Seuerum,

Casperiamaq; colunt, Forulosq; & flumen Himella:

Qui Tiberim, Fabarumq; bibūt, quos frigida misit

*Nursia, & * Hortina classes, populiq; Latini:*

Hortini e-
quites, qui
classes dicun-
tur.

Quosq; secans in faustum interluit Allia nomen.

Quam multi Lybico voluntur marmore fluctus.

Senus ubi Orion hybernis conditur undis,

Vel cum Sole nouo densa torrentur ariste,

Aut Hermi campo, aut Lycia flauentibus aruis,

Scuta sonant, pulsaq; pedum tremit excita tellus.

Hinc Agamemnonius, Troiani nominis hostis,

Currui iungit Halesus equos, Turniq; feros,

Mille rapit populos: vertunt felicia Baccho

Massica qui rastris, & quos se collibus altis

Aurunci misere patres, Sidicinaq; iuxta

Equora, quiq; Calas linquunt, amnisq; vadosi

*Accola Volturni, pariterq; Saticulus * asper,*

Oscorumq; manus, teretes sunt acclides illis

Moribus, &
est populus
Campanix,

Tela

Tela; sed haec lento mos est aptare flagello,
 Laevis cetera tegit: falcati comminus enses.
 Nec tu carminibus nostris indictus abibis
 Osula: quem generasse Telon Sebetide nympha
 Fertur, Teleboium Capreas cum regna teneret
 Iam senior: patrijs sed non & filium armis
 Contentas, latè iam tum dititione premebat
 Sarraestes populos, & quæ rigat aquora Sarnus,
 Quin, Rusas, Batulumq; tenent, atq; arua Celæna,
 Et quos malifera despectant mania Abella,
 Teutonico ritu solui torquere cateias:
 Tegmina quævis capitum raptim de subere cortex:
 Arataque micant pelta, micat æreus ensis.
 Et te montosa misere in prælia Nursæ,
 Vixens, insignem fama, & felicibus armis:
 Horrida præcipue cui gens, assuetaq; multo
 Venatu nemorum, duris Equicola glebis.
 Armati terram exercent, semperque recentes
 Connectare iuvat prædæ, & viuere rapto.
 Quin & Marrubia venit de gente sacerdos,
 Fronde super galeam, & felici compita olivæ,
 Archippi regis missu fortissimus Vmbro:
 Vipero generi, & grauius spirantibus hydrys,
 Spargere qui somnos, cantuque, manuq; solebat,
 Mulcebatq; iras, & morsus arte leuabat:
 Sed non Dardania medicari cuspidis ictum
 Fualuit, neq; cum iuuenere in vulnere cantus
 Somniferi, & Marsis quasita in montibus herba:
 Te nemus Angitia, vitrea te Fucinus unda,

Ho. ll. 24.

Proprie, quia
 recens lube-
 ris cortex in
 quamuis for-
 mato facile
 flectitur.

Te liquidis flenere lacus.

*Ibat & Hippoliti proles pulcherrima bello
Virbius : insignem quem mater Aricia misit,
Eductum Egeria lucis, Hymettia circum
Litora. * pinguis ubi, & placabilis ara Diana.*

Hom. Ili. 232

*Namq; ferū fama Hippolytū, postq̃ arte nouerca
Occiderit, patriasq; explevit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus
Ætherea, & superas cœli venisse sub auras,
* Pœnijs reuocatum herbis, & amore Diana.*

A Pzone
decorum meo
dico.

*Tum pater omnipotēs, aliquē indignatus ab umbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vite,
Ipse repertorem medicina talis, & artis,
Fulmine Phœbigenam stygias detrusit ad undas.*

*At trinia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus, & nympha Egeria, nemoriq; * relegat :
Solum ubi in siluis i talis ignobilis æuum
Exigeret, ubi nomine versq; Virbius esset.*

Commēdat,
segregatum
ab alijs.

*Unde etiam Trinie templo iucisq; sacratus
Cornipedes arcentur equi, quod luore currum,
Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.
Filius arduos haud secius aquore campi
Exercebat equos; currusq; in bella rēbat.*

** Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est :
* Cui triplici crinita iuba galea alta Chimaeram
Sustinet, Et neos efflantem faucibus ignes.*

Homerus in
Iliad. 23.
Homerus in
Iliad. 48.

*Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugna.*

At

Ne reuerti
posset in for-
mam prio-
rem.

Hom. II. 23.

Significat
fluminis
angustias.

Homerus in
lli. 223. A.
pol. Arg. 8.

Ore ob stu-
porem pa-
refacto.

At lauem clypeum sublati cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita iam bos,
Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
Celataq, amnem fundens pater Inachus urna.
Insequitur nimbus peditum, clypeataq, totis
Agmina densentur campis, Argiuoque pubes,
Aruncaque manus, Rutuli, veteresque Sicani,
Et Sacrae acies, & picti scuta Labici:

* Qui saltus Tiberine tuos, sacrumq, Numici
Lutis arant, Rutulosq, exercent vomere colles
Circanumq, ingum, quous Iupiter Anxuris arnis
Praesidet, & viridis gaudens Feronia laco:
Qua Saturna iacet atra palus, gelidusque per ima
Quaritur iter valles, atq, in mare conditur Ufens.
Hos super aduenit Voisca de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florentes are caternas,
Bellatrix non illa colo, calathisue Minerva
Foemineas assucta manus, sed praelia virgo
Dura pati, cursuque pedum prauertere ventos.
Illa velint acta segetis per summa volares
Gramina, nec teneras cursu lesisset aristas:
* Vel mare per medium, fluctu suspensa tumentis,
Ferret iter, celeres nec tingeret aquore plantas.
Illam omnis tectis, agrisque effusa iuuentus,
Turbaq, miratur matrum, & prospectat euntem,
Attonitis inbians animis, ut regius ostro
Velei honos laues humeros, ut fibula crinem
Aura internectat, Lyciam ut gerat ipsa pharetram
Et pastorem praefixa cuspida myrtum.

P. VIR.

P. VIRGILII MA- RONIS AENEIDOS.

LIBER VIII.

ARGUMENTVM.

Belli signum Turnus ex Laurenti arce proponit, Latijque totius, finitimarumque vibium sibi auxilia adiungit. Venulus quoque Arpos ad Diomedem mittitur, ut eum periculi similitudine ad belli societatem impellat. Quibus rebus permotus Aeneas, copiarumque suarum paucitati diffidens, Tiberini monitu aduerso flumine in ea loco subuehitur, in quibus postea Roma condita fuit, Euandrique regis, qui ex Arcadia profugus in Palatino monte oppidum nomine Pallanteum condiderat, auxilium implorat. Euander Aeneam aduentus eius causa cognita, benignè hospitio excipit, sacrisque Herculis quibus tum inturus erat, adhibitur, causam, ritumque sacri, sicque edocet, locumque ei tractus nobiliora cibus hospitii recentet. Post die Aeneas equitum quadringentorum subsidio adiutus, quibus praeterat palas vnica Euandri filius, partem copiarum secundo flumine ad suos remittit ipse cum reliquis Agyllam, florentissimam Tyrrheni civitatem petit, qui cum Mezentis quem ob intolerantiam crudelitatem regno expulerat, inter necina odia intercedebat. Interim Vulcanus uxoris blanditijs adductus primumque suo arma fabricatur, eademque a Venere ad Aeneam deferuntur, qui armorum pulchritudine delectatus cum cetera omnia, tum clypeum imprimis, qui res à posteritate sua ita enee gerendas habebat depictas, studiose admiratur.

Aliud Argumentum.

*Visit ut Aeneas summa vi bella parari,
Arcades Enandrumque, senem sibi fœdere iungit,
xj. Darda-*

Dardanioque duci sociatur Etruria tota.
 etirma petu genitrix, dat Mnleiber, in clypeoque
 Res pingui Latias, & fortia facta nepotum.

T belli signum Laurenti Turnus ab
 arce

Exiit, & rauco streperunt cornua
 cantu,

Vique atres conuissit equos, & que impulit arma :

Exemplo turbati animi: simul omne tumultu

*Commet trepida Latium, sanuq; iuuentus

Effera. doctores primi Mesapus, & V fens,

Contemprerque diuin Mezerium, vndiq; cogunt

Auxilia, & latos vastant cultoribus agros.

Mittitur & magnus Vennius Diomeas ad urbem;

Qui petat auxilium, & Latio consistere Teucres,

Aduellam: Eneim classi, victosque penates

Inferre, & satis regem se dicere posci,

Edoccat, multa q; viro se adiungere gentes

Dardanio, & late Latio increbescere nomen :

Quid firmu his ceptis, quem si fortuna sequatur,

Euentum pugna capiat, manifestum ipsi,

Quam Turno regi, aut regi apparere Latino.

Talia per Latium: qua Laomedontus heros

Cuncta videns, magno curarum fluctuat aestu,

Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc

In partesq; rapit varias, perq; omnia versat :

Sicut aqua tremulum labris & bi lumen abemis

Sole*reperenssum, aut radiantis imagine luna,

Omnia

Franc erim
 ita militat
 genera con-
 iatio, & e-
 uocatio in
 tumultu, qre
 hic signifi-
 ciora ter-
 mino sacra-
 mentum.

Osten lit vi-
 citatem Ae-
 ream cum
 iplo etiam
 Diomele
 bella gestu-
 ram.

Quia primo
 aquam fent,

inde tendis
ad testā.

Homerus in
lli. 249.

Pertinet ad
reuerentiam.

Ob Darda-
cum, Troia-
ni generis
auktorem ex
Italia profe-
ctum.

Ad has oras
exponit de-
uius.

Omnia pernolitat latè loca, iamque sub auras
Erigitur, summi que ferit laquearius tecti.

Nox erat, & terras animalia sessa per omnes

Alituum, pecudumq; genus sapor altis habebat :

Cum pater in ripa, gelidig; sub aetheris axe

Aeneas, tristi turbatus pectora bello,

Procubuit, frangq; dedit per membra quietem.

Huic deus ipse loci, fluvio Tiberinus ameno,

Populeas inter *senior se attollere frondes

Visus, enim tenuis glauco velabat amictu

Carbasus, & crices umbrosa tegebat arundo.

Tum sic affari, & curas his demers dictis.

O sate gente deum, Troiana ex hostibus urbem

Qui* renhis nobis, aeternaq; Pergama seruas,

Exspectate solo Laurenti, aruisq; Latinis.

Hic tibi certa domus, certi, ne absiste, penates,

Neu bellis terrere mias. tumor omnis, & ira

Concessere Deum.

Iamq; tibi, ne vana putes hac fingere formum,

Litoreis ingens inuenta sub ilicibus suis,

Triginta caputū ferus enixo iacebit,

Alba, solo recubans, albi circum ubera nati.

Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum,

Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis

Afcianus clari condet cognominis Albam.

Haud incerta cano, nunc qua ratione quod instat,

Expedias victor, paucis, aduerte, docebo.

Arcades *bis oris, genus à Pallante profectum,

Qui regem Euandrum comites, qui signa secuti,

x. ij.

Dele-

*Delegere locum, & posuere in montibus urbem,
Pallantis proani de nomine Pallanteum.*

Hi bellum assidue ducunt cum gente Latina.

Hos castris adhibe socios, & foedera iunge.

Ipse ego te ripis, & recto flumine ducam;

Aduersum remis superes subuectus ut amnem.

Surge age, nate dea, primisq; cadentibus astris,

Iunoni se rite preces; iramq; minasq;

Supplicibus supera totis. mihi victor honorem

Perfolues. ego sum pleno quem flumine cernis

Minuentem, *Stringentem ripas & pinguea culta secantem,

quod Tibe- Caruleus Thybris, caelo gratissimus amnis.

sis proprium Hic mihi magna domus, celsis caput urbibus exit.

est.

Homerus in *Dixit, deinde lacu fluminis se condidit alto

Iliad. 16.

Ima petens: nox Aeneam, somnusq; reliquit.

Surgit, & aetherei spectans orientia solis

Lumina, rite canis undam de flumine palmis

Sustulit, ac tales effundit ad aethera voces.

Nymphæ. Laurætes nimpha, genus amnis unde est

*Tug, o Thybri tuo genitor cum *flumine sancto,*

Accipite Aenean, & tandem ariete periclis.

Quo te cunq; lacus miserantem inconcomoda nostra

Fonte tenet, quocunque solo pulcherrimus exis:

Semper honore meo, semper celebrabere donis,

Corniger Hesperidum fluminis regnator aquarum:

*Adsis o tandem, & *propius tua numina firmes.*

Sic memorat geminasq; legis de classe biremes,

Remigioque aptat, socios simul instruit armis.

Ecce autem, subitum, atque oculis mirabile monstrum,

Candi-

Seruius ait
sic invocari
solum.

Adesto Ti-
berine cum
tuis undis.

Nō enim du-
birat Aeneas
de fide ora-
culi, sed pe-
tit celerita-
tem.

Candida per siluam cum fetu concolor alba
 Procubuit, viridique in litore conspicitur sus:
 Quam pius Aeneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
 Mactat sacra ferens, & cum grege sistit ad aram.
 Thybris ea fluminem, quam longa est, nocte tumēte
 Lenyt, & tacita refluens ita substituit vnda,
 Mitis ut in morem stagni, placidaque paludis
 Sterneret aquor aquis, remo ut luctamen abesset.
 Ergo iter inceptum celerant rumore * secundo:
 Labitur vincta vadis abies: mirantur & vnda,
 Miratur nemus insuetum fulgentia longe
 Senta virum flumio, pictasque innare carinas.
 Olli remigio noctemque, diemque fatigant,
 Et longos superant flexus, variisque teguntur
 Arboribus, viridesque, secant placida & juore * silvas.
 Sol medium caeli conscenderat igneus orbem,
 Cum muros, arcemque, procul, & rara domorum
 Tecta vident, quae nunc Romana potentia caelo
 Aequauit. tunc rex inopes Euandrus habebat.
 Ocyus aduertunt proras; vrbique propinquant.
 Forte dies solemnem illo rex Arcas honorem
 * Amphitrioniada magno, diuisque, ferebat
 Ante urbem in ludo. Pallas huic filius vna,
 Una omnes iuuenum primi, pauperque, senatus,
 Thura dabant, tepidusque cruor sumabat ad aras.
 Ut celsas videre rates, atque inter opacum
 Adlabi nemus, & tacitis incumbere remis:
 Terrantur visu subito, cunctaque relictis
 Consurgunt mensis, audax quas rumpere Pallas

Bona fama,
 cum nemi-
 nem laederet.

Id est, appa-
 rentes in flu-
 mine vicina-
 rum siluarum
 imagines.

Herculi
 Amphitru-
 onis filio.

Id est, quo
genere, et il-
lud, Cressa
geous Pho-
loca.
Vt vos quo-
que, quæ it
emul bene-
uolentiam à
similitudine
fortunæ.

Antiquum
verbum pro
sparsa, diui-
gata.

Splendidior
enim Maia
inter Picia-
das.

*Sacra vetat, raptoque volat telo obuius ipse;
Et procul è tumultu, iuuenes, quæ cussa subegit
Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit,
Qui ægeus, unde domos? pacè ne hæc fertis, an ar-
Tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta, (ma?
Paciseraque manu ramum prætendit olivæ.
Troïngenas, ac tela vides inimica Latinis,
Quos illi bello *profugas egere superbo,
Euanærum petimus, jerte hæc, & dicite, lectos
Dardania venisse duces, sociæ arma regantes.
Obstipui tanto percussus nomine Pallas,
Egredere o, nuncque es, ait, coramque parentem
Alloquere, ac nostris succede penatibus hospes,
Accepitque manu, dextramque amplexus inhaesit.
Progressi subeunt luco, fluminemque relinquunt.
Tum regem Aeneas dictis affatur amicis.
Optime Graïngentim, cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit prætere ramos
Nò equidè extimui, Danaû quòd duxor, et Arca
Quodque à stirpe fores geminis còiunctus Atridis.
Sed mea me virtus, & sancta oracula diuam,
Cognatique patre, tua terris *dedita fama,
Coniungere tibi, & satis egere volentem.
Dardanius, Iliacæ primus pater urbis, & auctor
Electra, ut Graïj perhibent. Atlantide cretus,
Anchibatur Teucros, Electram maximus Atlas
Ediit, æthereos humero qui sustinet orbis.
Vobis Mercurius pater est, quem *candida Maia
Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.*

A:

*At Maiam (auditis si quidquam credimus) Atlas
 Idem Atlas generat, cœli qui sidera torquet.
 Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.
 Hic fretus, non legatos, neque prima per artem
 Tentamenta tui pepigime me ipse, meumq;
 Obicci caput, & supplex ad limina veni.
 Gens eadem, qua te, crudeli* Daunia bello
 Insequitur, nos si pellant, nihil absore credunt,
 Quin omne Hesperiam penitus sua sub iuga mittat
 Et mare, quod supra, teneant, quodq; alluit infra.
 Accipe, daq; fidem, sunt nobis fortia bella
 Pectora, sunt animi, & rebus spectata iuventus:
 Dixerat Encas, ille os, oculosq; loquentis
 Jam dudum, & totum lustrabat lumine corpus.
 Tunc sic pauca refert. Vi te fortissime Tencrûm
 Accipio, agnoscoq; libens: ut verba parentis
 Et vocem Anchise magni, vultumque recordor.
 Nam memini Hesperias visentem regna sororis
 Laomedontiaden Priamum Salamina petentem,
 Protinus Arcadia gelidos inuicere fines.
 Tum mihi prima genas vestibat flore iuuenta:
 Mirabarque duces Teucros, mirabar & ipsum
 Laomedontiaden: sed cunctis altior ibat
 Anchises, mihi mens iuuenili ardebat amore
 Compellare virum, & dextra coniungere dextram.
 Accessi, & cupidus Fibenei sub mœnia duxi.
 Ille mihi insignem pharetram, Lyciaq; sagittas
 Discedens, chlamidemq; auro dedit intertextam,
 Frangq;* bina, mens qua nunc habet arcra Pallas.*

Experimenta
 pactus sum.
 Rutuli a Da
 nao rege.

Troiano
 bello per
 decennium.

Homerus in
 Illi. 100.

Improprie,
 nam bina.

x.iii.

Ergo

tantum dici
de his, quæ
singulati
careat name
ro, ait Ser-
uius.

Structo ex
herbis, & tu-
per leuile
posito.

Horne, in
li 78.
Homerus in
li. 10. 249.

Quisiam
tanque lap-
tuisam.

Ergo & quam petitis, nūlla est mihi fœdere dextras
Et, lux cum primum terris se crastina reddet,
Auxilio iatos dimittam, opibusq; iunabo.
Interea sacra hæc, quando huc venistis amici,
Annua, qua differre nefas, celebrate fauentes
Nobiscum, & iam nunc sociorum assuescite mœsis:
Hæc ubi dicta, dapæ inbet, & sublata reponi
Pocula, gramineoque viros locat ipse fœdili;
Præcipuumq; toro, & villosi pelle leonis
Accipit Æneam, solioq; inuitat acerno.
Tum lecti iuuenes certatim, araque sacerdos
Viscera tostæ ferunt taurorum, onerantq; camistris
Dona laborata Cereris, Bacchumque ministrant.
Vescitur Æneas simul, & Troiana inuentus
Perpetui tergo boues, & lustralibus extis.
Postquam exempta famæ, & amor cōpressus edendi,
Rex Euandrus ait. Non hæc sœlemnia nobis
Hæc ex more dapæ, hanc tanti numinis aram
Vana superstîtio, veterumque ignara deorum
Imposuit, sanis hospes Troiane periclis
Seruati facinus, meritosque nouamus honores.
Iam primum saxi suspensam hæc adspice rupem:
Disiecta procul væ moles, desertæque montis
Stat domus, & scopuli ingentem traxere ruinam.
Hic spelunca fuit vasto sub mota recessu,
Semihominis Caci: facies quam dira tegebat,
Soli inaccessam vadys: semperque recenti
Cade tegebat humis, foribusque affixa superbis
Ora unum tristi pendebant pallida tabo.

Huic

Huic monstro Vulcanus erat pater. illius atros
 Ors vomens igneis, magna se mole ferebat.
 Attulu* & nobis aliquando optantibus atas
 Auxilium, aduentumq; dei. nam maximus ultor,
 Tergemini nec Geryonis, *spolijsq; superbus
 Alcides aërat, taurosq; hac victor agebat
 Fugentes, vallemq; boues, amnemq; tenebant.
 At furijs Caci mens effera, ne quid inausum;
 Aut intentatum sceleris hinc, doline fuisset,
 Quatuor à stabulis præstanti corpore tauros
 Auertit, totidem firma superante iuuenas.
 Atque hos, ne qua forent pedibus vestigia rellis,
 Cauda in speluncam tractos, versisque viarum
 Indicijs raptos, saxo occultabat opaco.
 Quarentem nulla ad speluncam signa ferebant.
 Interea, cum iam stabulis saturata moueres
 Amphoxytrionia des armenta, abutumque parares
 Discessu mugire boues, atque omne querelis
 Impleri nemus, & colles clamore relinqui.
 Reddidit una bouum vocem, vastosq; sub antro
 Mugit, & Caci spem custodita sefellit.
 His verò Alcide furijs exarserat atro
 Felle dolor. rapit arma manu, nodisq; grauatum
 *Robur, & aërij cursu petit ardua montis.
 Tum primum nostri Caci videre timentem,
 Turbatumq; oculis fugit illicet ocyor Euro,
 Speluncamq; petit. pedibus timor addidit alis.
 Ut sese inclasit, ruptisq; immane catheris
 Deiecit saxum, ferro quod, & arte paterna

Ut multia.

Abductis
bobus.

Quæ vesti-
gis signatæ
fatum expe-
patefaciunt.

Clauam.

Non corpore, sed animo
ut egens con
filijs.

Non, mali
omnis, sed
humanis ca-
daveribus
vescentium.

Homerus in
ll. 210.

Clamantem.

Pendebat, fultosq; emunxit obijce postes :
Ecce furens animis aderat Tyynthius, omnemque
Accessum lustrans, huc ora ferebat. & illac,
Dentibus infrendens, ter totum feruida ira
Lustrat Aventini montem, ter saxa tentat
Limina nequidquam, ter * fissus valle residit.
Stabat acuta silex, praecisis undique saxis,
Spelunce dorso insurgens, altissima visu,
* Dirarum nidus domus opportuna volucrum.
Hanc, ut prona ingo laeum incumbere ad amnem.
Dexter in aduersum nitens concussit, & imis
A nulsu soluit radicibus: inde repente
Impulsi, impulsu quo maximus insonat ether.
Diffiliant ripae, refluitque exterritus amnis :
At specus, & Caci detecta apparuit ingens
Regia, & umbrosa penitus patuere cauerna :
* Non secum, ac si qua penitus vi terra debiscens
Infernas referet sedes, & regna recludat
Pallida, dijs inuisa, superq; immane barathrum
Cernatur, trepidantque immissio lumine manes.
Ergo insperata depresso lumine repente,
Inclusumq; cauo saxo, atque insueta * rudentem
Desuper Alcides teli premit, omniaque arma
Adiuuat, & ramis, vastique molaribus instat:
Ille autem (neg, enim fuga iam super vlla periculi est)
Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Enomit, inuolutaq; e domum caligine caca,
Prospectum eripiens oculis, glomeratque sub antro
Fumiferam noctem, commisitque tenebris,

Non

Non tulit Alcides animis, seque ipse per ignem
 Precipiti iecit saltu, quâ plurimus undam
 Fumus agit, nebulaque ingens specus aëuat atra.
 Hic Catum in tenebris, incendia & trana vomentem
 Corripit in nodum complexus, & angit inhaerens
 Elisos oculos, & sic cum sanguine guttur.
 Panditur exemplo foribus domus atra ventis:
 Abstractaq; boae, * abiurataque rapina
 Calo ostenduntur; pedib; q; informe cadaver
 Protrahitur, nequeunt expleri corda tacendo
 Terribilis oculos, vultum, villosaq; fetis
 Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignis.
 Ex illo celebratus honos, latiq; minores
 Servauere diem, primusq; Potitus auctor:
 Et domus Herculei * custos Pinaria sacri,
 Hanc aram Iaco statuit, quæ maxima semper
 Dicitur nobis, & erit quæ maxima semper.
 Quare agite ô iuvenes, tantarum in munere laudū
 Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris,
 Communemq; vocate deum, & date vina volentes.
 Dixerat; * Herculeæ bicolor cum populus umbra
 Velauitq; comas, folijsq; innexa pependit,
 Et sacer impleuit dextram scyphus. ocyus omnes
 In mensam læti libant, diuosq; precantur.
 * Deuexo interea propior sit vesper Olympo:
 Jamq; sacerdotes, primasque Potitus ibant,
 Pellibus iam morem cincti, flammassq; ferebant.
 Instaurant epulas, & mense grata secunda
 Dona ferunt, cumulantq; oncratis laucibus aras.

Nihil Hercu-
 culæ lædē-
 tia.

Contra ius
 iocente.

Id est mini-
 stra ut li. i. r.
 At Trium-
 custos.

Herculi con-
 secrata.

In noctem
 inclinatio.

Tum

Qui triph-
dantes circui
bant aras.

Homerus in
ll. 114.
Homer. in
ll. 88.

Homer. in
Iliad. 88.

Id est, prudē-
tissimū te nō
circumueant

Magis quā
omnia, lra
omnia.

Id est, Pal-

Tum * Salij ad cantus, incensa alzarum circum
Populeis ad sunt euncti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senū, qui carmine laudat
Herculeas, & facta ferunt: ut prima nouerca
Monstra manu, geminosq; premens eliserit angues:
Ut bello egregias idem disiecerit urbes,
Troiamq; Oechaliāq;: ut * duros mille labores
Rege sub Eurysthoo fatiis Iunonis iniquae
Pertulerit. tu nubigenas, inuicte, bimembres,
Hylem q; Polumq; manu, tu Cressia mactas
Prodigia, & vastum Nemea sub rupe leonem.
* Te Strygy tremuere lacus, te ianitor Orci,
Ossa super recubans antro semesa cruento:
Nec te ulla facies, non terruit ipse Typhoeus
* Arduus, arma tenens: * non te rationis egentem
Lernaus turba caput circumstetit anguis.
Salae verae Iouis proles, decus addite diuis:
Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.
Talia carminibus celebrant, super omnia Caci
Speluncam adiciunt, spirantemq; ignibus ipsum.
Consonat omne, nemus strepitu, collesq; resiliant:
Exin se cuncti diuinis rebus ad urbem
Perfectis referant. ibat rex obsitus auro,
Et comitem Aeneam iuxta, natumq; tenebas
Ingrediens, variog; viam sermone leuabat.
Miratur, facileq; oculos fert omnia circum
Aeneas, capiturq; laevis, & singula latus
Exquiratq; audiatq; visu non monumenta priorum.
Tum rex Euandrus, * Romana conditur arcus

Hac

lanceę. vbi
postea pala-
tium fuit.

*Hæc nemora indigenæ Fauni, nymphæq; tenebant,
Gensq; virum truncis, & duro robore nata:*

Quis neq; mos, neq; cultus erat: nec iungere tauros,

Aut componere opus norant, aut parcere parto:

Sed rami, atq; asper victu venatus alebat.

Primus ab æthere venit Saturnus Olympo,

Arma foris fegiens, & regnis exsul adeptis:

*Is genus *indocile, ac dispersum montibus altis*

Composuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari

Maluit, his quoniam latuisset: tutus in oris.

Aureaq; vi perhibent, illo sub rege fuere

Sæcula. sic placida populos in pace regibat:

*Deterior donec paulatim, ac *decolor ætas,*

Et belli rabies, & amor successit habendi,

Tum manus Ausonia, & gentes venire Sicane:

Sæpius & nomen posuit Saturnia tellus.

Tum reges, asperq; immani corpore Thybris:

A quo post Itali fluvium cognomine Thybrim

Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.

Me pulsam patria, pelagiq; extrema sequentem,

Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum

Hu poscere locis, matrisq; egere tremenda

Carmentis nympha monita, & deus auctor Apollo.

*Vix ea dicta: dehinc progressus monstrat et *aram,*

Ut carmentalem Romano nomine portam

Quam memorat, nympha prisca Carmentis honorẽ

Vatis fœdica, cecinit qua prima futuros

Æneadas magnas, & nobile Pallentem.

Hinc lacum ingentem, quous Romulus acer Asylum

Retin-

Pro indoctis,

Non aurea,
id est, pulce-
rum coloris,
sed infecta, ut
sunt corpora
vicioſa.

Quam fœda
exstinetq;
matri.

Montis Pa-
lmini.

Magna, ut
alibi.

HOM. II. 10.
HOMERUS II
11. 198.

Unum Iani,
alterum Sa-
turni.

Quasi tuta,
Caco mor-
tuo.

Quasi rem
arduum, &
difficilem.

*Retulit, & gelida monstrat sub * rupe Lupercal,
Parrhasio dictum Panos de more Lycæi.
Nec non & sacri monstrat nemus Argileti,
Testaturq; locum: & letum docet hospitis Argi.
Hunc ad Tarpeiam sedem, & Caputina ducit
Arca nunc, olim siluestribus horrida damis.
Iam tum religio panidos terras agrestes
* Dira loci, iam tum sinu saxumq; tremebant.
Hoc nemus, hanc, inquit frondoso vertice collen,
* (Quis de? inertū est) habitat de? Arcadia ipsū
Credat se vidisse * Ianem, cum saepe migrantem
Ægida conciteret, dextra nimbosq; ciebat.
Hæc * duo præterea disiectis oppida muris,
Reliquias, veterumq; vide monumenta virorum.
Hanc Ianni pater, hanc Saturnum condidit urbē:
Janiculum huic, illi fecrat Saturnia nomen.
Talibus inter se dictu ad tecta subbant
* Pauperis Enandri, * passimq; armenta videbant
Romanoq; foro, & lactis mugire Carinis.
Ut ventum ad sede; hæc, inquit, limina victor,
Alcidas subiit, hæc illum regia cepit.
* Ande hospes contemnere opes, & te quoq; dignū
Finge deo, rebuq; veni non asper egenis.
Dixit, & angustī subter fastigia tecti
Ingenteum Eream duxit, strauq; locauit,
Effulsam solus, & pelle Libyis, dis orsa.
Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.
At Venus hand animo nequidquā exterrita mater,
Laurentumq; minis, & auro mota tumulu*

Vulca-

cal, Vulcanum alloquitur, thalamoq; hac coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum adspirat amorem.

Dum bello Argolici vastabant Pergama reges
Argi. * Debita, castra, & que inimicis ignibus arces :
Non ullum auxilium miseris, non arma rogavi
Artis, opisque tuæ nec te, charissime coniux,
Incautum tuos volui exercere labores :

ent. * Quamuis & Priami debere in plurima natis;
n, Et durum Aeneæ fluxilem sepe laborem.

ipsū Nunc Jovis imperus Raturorum constitit oris :

* Ergo eadem supplex v. nio, & sanctum mihi numē
Arma rogo genitrix nato. te filia Nerei,
Te potui lachrymis Tithonia flectere coniux.

Adspice qui coeant populi, qui moenia clausis
m. Ferrum acuant pertus in me, excidiumq; meorum.

rbē: * Dixerat, & niveis hinc atq; hinc Dina lacertis
Cunctantem amplexu molli fouet. ille repente

nt Accepit solitam flammam; notuq; medullas
Intrauit calor, & labefacta per ossa cucurrit,

r, Non secus, atque olim tonitru cū rupta corusco
Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.

Sensit lata dolis, & formæ conscia coniux.

* Tum pater aeterno satur deuictus amore.

* Quid caussas petis ex alto? fiducia cessit

Quo tibi diua mei? similis si cura fuisset;

Tum quoque f. u nobis Teucros armare fuisset :

Nec pater omnipotens Troiam, nec fata vetabant
ater, Stare, decemq; alios Priamum superesse per annos.

Et nunc si bellare paras, atque hac tibi mens est :

ulca- Quid-

Fatis exitio
destinatar

Homerus in
Il. 208.

Homerus in
Il. 209.

Homer. in
Il. 155.
Ho. Il. 156.

Ho. Il. 157.
Il. 209.

Puro.

Homerus in
Iliad. 157.

Tempore.

Terre sunt
ferri in mas-
sam coactæ.

Quicquid in arte mea possum promittere curæ;
 Quod fieri ferro, *liquidonē potest electro,
 Quantum ignes, animæq; valent, absiste precando
 Viribus indubitare tuis. *Ea verba locutus
 Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit
 Coniugis in fufus gremio per membra soporem.
 Inde, ubi prima quies medio iam noctis abacta
 *Curriculo expulerat somnum, ceu fœmina primū,
 Cui tolerare colo vitam, tenuiq; Minerva,
 Impositum cinerem, & sopitos suscitavit ignes,
 Noctem addens operi, simulacq; ad limina longo
 Exercet pensō, castum ut servare cubile
 Coniugis, & possit parvos educere natos,
 Haud sicus ignipotens, nec tempore signior illo
 Mollibus è stratis opera ad fabrilis surgit.
 Insula Sicanium iuxta latus, Æoliæq;
 Erigitur Liparem, fumantibus ardua saxis.
 Quam subter specus, & Cyclopus exesa caminis
 Antra Ætnæa tonant, validæque incudibus idæ
 Auditi referunt gemitum, striduntq; cavernis
 *Strictura Chalybum, & fornacibus ignis anhelant
 Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
 Hæc tunc ignipotens calo descendit ab alto.
 Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
 Brontesq;, Steropesq;, & nudus membra Pyracmō.
 Hi informatum manibus iam parte polita
 Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cælo
 Deicit in terras, pars imperfecta manebat.
 Tres imbris torti radios, tres nubes aquosa

Addiderant, rutuli res ignis, & alitis Anstri.

* Fulgores nunc terrificos, sonitumq, metamque
Miscebant operi. flammisq, sequacibus iras.

Parte alia Marti currumq, rotaq, volucres
Instabant, quibus ille viros, quibus excitat urbes :

Aegidaque horrificam, * iurbata Pallidis arma,
Certatim squamis serpenum, auroq, polibant,

Connexosq, angues, ipsamque in pectore diua
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

* Tollite cuncta, inquit, ceptos auferite labores
Æines Cyclopes, & huc aduertite mentem.

Arma acri facienda viro: nunc viribus * usus,
Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra :

Præcipitate moras. nec plura effatus, at illi
Ocyus incubuere omnes, pariterque laborem

* Sortiti: fluit as riui, aurique metallum :
Vulnificusque calybs vasta fornace liquecit.

Ingentem clypeum infurmant, unum omnia contra
Tela Latinorum, septenosque orbibus orbes

Impediunt, alij ventosis foliibus auras

Accipiunt, redduntque: alij * stridentia tingunt
Aera lacu: gamit impositis incudibus antrum.

Illic inter sese multa vi brachia tollunt

In numeram, versamque tenaci forcipe massam.

Hæc pater Eolijs properat dum * Lemnius oris,

Euandrum ex humili recto lux suscitât alma,

Et matutini volucrum sub caluine cantus

Consurgit senior, tunicaque inducitur artus,

Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis :

Ho. ili. 603.

Pro, turbam-
tis.

Ho. il. 209.

Pro tempus
est vi viri-
bus.

Diuiserunt
inter se, vt
alibi fortu-
remos.

Tingendo
stridenc fa-
ciunt.

Quia, deie-
ctus à luno-
ne ob defor-
mitatem, ce-
cidit in Lem-
num.

Hom. il. 14.

Od. 10.

*Tum lateri, atq; humerie Tegeam subligat ensē,
Demissa ab laua panthera terga retorquens.*

*Necnon & gemini custodes lumine ab alto
Procedunt, gressumq; canem comitantur herilem.
Hospitum Aeneas sedem, & secreta petebat,
Sermorum memor, & promissi muneris heros.*

Homerus in
Ili. 104.

**Nec minus Aeneas se matutinus agebat.
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.
Congressi iungunt dexterās, mediusq; residunt.*

Homerus in
Ili. 104.

*Edibus & licito tandem sermone finuntur.
Rex prior hæc.*

Virgillius
lib. 3.
Postquam
res Asiæ.

*Maximæ Tencrorum ductor quo sospite nunquam
*Rex equidem Troia victas, aut regna fatebor,
Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
Exigua vires: hinc Tusco claudimur armis:
Hinc Rutulæ premit: & murræ circumsonat armis.
Sed tibi ego ingentes populos, opulentæq; regni
Iungere castra paro: quam fors inopina salutem
Ostendat, satis hunc te poscentibus affers:*

Antiquo
opere.

*Haud procul hinc saxo intolitur fundata *verusto
Vrbis Agillina sedes: ubi Lydia quondam
Gens bello præclara, inops insedit Etruscis.
Hanc multos florentem annos rex deinde superbo
Imperio, & sauis tenuit Mezentium armis.
Quid memorem infandas cades, quid facta tyranni
Effusa? dū caput ipsius, generiq; referunt:
Mortua quin etiam iungebat corpora viuis.
Componens manibusq; manus, atq; oribus ora.
Tormenti genus, & *sanie, taboque fluentes.*

Sanie mor-
tui tabo vi-
uentis.

Complexu in misero, longa sic morte necabat.
 Ac fessi tandem cines infanda furentem
 Armatis circumfistunt, ipsumque domumque;
 Obruncant socios, ignem ad fastigia iactant.
 Ille inter cedes Ruulorum elapsus in agros
 *Confugere, & Turni descendit hospitibus armis.
 Ergo o nunc furis surrexit Etruria iustis:
 Regem ad supplicium presenti morte repossunt.
 His ego te Aenea ductorem milibus addam,
 Toto namque fremunt condensa litore puppes.
 Signaq; ferre iubent: retinet longaeuus haruspex
 Fata canens. O Maonia delecta inuentus,
 Flos veterum, virtusq; virum, quos iustus in hostem
 Fert dolor, & merita accendit Mezentius ira:
 Nulli fas Iulo tantum subiungere gentem:
 Externos optate duces, tum Etrusca resedit
 Hoc acies campo, monitis exterrita diuum.
 Ipse oratores ad me, regniq; coronam
 Cum sceptro misit, mandataq; insignia Tarchon,
 Succedam castris, Tyrrhena i; regna capeffam.
 Sed mihi tarda gelu, seculisque effusa senectus
 Inuidet imperium, seraq; ad forcia vires.
 Gnatum exhortarer, ni mihi bus matre Sabella
 Hinc partem patrie traheret. tu, cuius & annis,
 Et generi satum indulget, quem numina poscunt,
 Ingredere o Teucrum, atq; Italū fortissime ductor,
 Hunc tibi pretereas, spes, & solatia nostri,
 Pallanta adiungam, sub te tolerare magistro
 Militiā, & graue Martis opus, tua cernere facta.

y. y.

Assu-

Historice,
 pro conu-
 giebat.

Quasi for-
 tem multis,
 vt sit firmus
 exercitus.

Votis.

Insigne. omnia
 coronam
 Tuscos reges
 nunquam
 habuisse atq;
 Seruius.

Quia amif-
 fa coniuge v-
 nicom hab-
 bat solatiū.

Tristes ob
auxiliorum
paucitatem,
ait servius.

Ho. ll. 115.

Serenum est
post pluvias,
quasi sub-
udum.

Homerus in
Il. 204.

Quæ se fa-
cturum Lati-
nus promi-
serat.

Cui pridie fa-
crificauerat.

u.

*Assuescat, primis & te miretur ab annis.
Arcades hunc equos bis centum, robora pubis
Lecta, dabo, totidemq., suo tibi nomine Pallas.
Vix ea factus erat; defixique ora *tenebant
Æneas Anchisiades, & fidus Achates;
Multaq., dura suo tristi cum corde putabant;
Nè signum calo Cytherea dedisset aperto.*

**Namq., improviso vibratus ab æthere fulgor
Cum sonitu venit, & rueret omnia visæ repentè,
Tyrhennæq., tuba magis per athera clangor.
Suspiciunt iterum, atq., iterum fragor intonat ingens?
Arma inter *nubem, cæli in regione serena
Per *fadum rutilare vident, & pulsa tonare.*

*Obstupere animis atq., sed Troius heros
Agnovit sonitum, & diuæ promissa parentis.
Tum memorat. Ne verò hospes, ne quare profectò
Quem casum portenta ferant: ego poscor Olympo.
Hoc signum cecinit missuram diua creatrix,
Si bellum ingrueres, Vulcaniaq., arma per auras
Laturam auxilio.*

*Hec quanta miseris cades Laurentibus instant:
Quæ pœnas mihi Turne dabis: quàm multa sub un-
senta virum, galeasq., & fortia corpora volues (das
Thyëri pater: poscant acies, & *fœdera rumpant.
Hæc ubi dicta dedit, solio se tollit ab alto:
Et primum Hercules sopitas ignibus aras
Excitat: *hesternumq., larem, paruosq., penates
Latus adit: mactat lectas de more videntes,
Euandrus pariter, pariter Troiana iuventus.*

Post.

Post hinc ad naues graditur, sociosque renisit :

Quorum de numero, qui sese in bella sequantur,

Præstantes virtute legit. pars cætera prona

Fertur aqua, *seguisq; secundo defluit amni,

Nuntia ventura Ascanio rerumq; patrisq;

Dantur equi Tencriis Tyrrhena petentibus arua :

Ducunt *ex sortem Enea; quem fulva leonis

Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.

Fama volat parvam subito vulgata per urbem,

Ocyus ire equites Tyrrheni ad litora regis.

*Vota metu duplicant matres, propiusq; periclo

Est timor, & maior Martis iam apparuit imago.

Tum pater Evandrus dextram complexus euntis

Hæret, in expletum lachrymans, ac talia facit.

*O mihi præteritos referat si Iupiter annos,

Qualis eram, cum primæ aciem Frangente sub ipsa

Stravi, scutorumque incendi victor aceruos,

Et regem hac Herilum dextra sub Tartara misi :

Nascenti cui *tres animas Eronia mater,

Horrendum dictu, dederat: terna arma monenda :

Ter leto sternendus erat: cui tum tamen omnes

Abstulit hæc animas dextra, & totidæ exiit armis.

Non ego nunc dulci amplexu diuellerer usquam

Gnate tuo, neque finitimus Mezentiis unquam,

Huic capiti insultans, tot ferro sans dedisset

Funera, tam multis viduasset cinibus urbem.

At *vos ô superi, & diuum tu maxime rector

Iupiter, Arcadij quasô miserescite regis,

Et patrias audite preces, si numina vestra

Sine remi-
gio.

Optimū &
præcipuum,

Homerus in
Il. 20.

Homer in
Il. 125.

Homer. in
Il. 43.

Per tres ani-
mas perfe-
ctū indicat
virtutem.

A suis lau-
di. ad curā
filij conuer-
titur.

*Incolumem Pallanta mihi, si fata reseruant;
 Si visurum eam vino, & venturum in unum;
 Vitam oro: patior quemuis durare labore.
 Sin aliquem infandam casum fortuna minaris:
 Nunc o nunc liceat crudelem abrumper vitam;
 Dum cura ambigua, dum spes incerta futuri:*

Nam & fero,
 & solus est
 sulceptus.

*Dam te chara puer, mea *sera, & sola *voluptas,
 Complexa teneo, grauior ne nuntius aures
 Vulneres. Hac genitor digressu dicta supremo
 Fundebat: famuli collapsum in tecta ferebant.
 Iamq; adeo exierat portus equitatum apertis:
 Aeneas inter primos, & fidem Achaicos:*

Homerus in
 Iliad. 115.
 Homerus in
 Il. 244.

*Inde alij Troia procere, *ipse agmine Pallas
 In medio, chlamyde, & pictis conspectus in armis:
 *Qualis ubi Oceanus perfluit Luctifer unda,
 Quem Venu ante alios astrorum diligit ignes,
 Extulit os sacrum caelo, tenebrasq; resoluit,
 Stant pauide in muris matres, oculisque sequuntur
 Pulveream nubem, & fulgentes aere cataratas.
 Olli per dumos qua proxima meta viarum,
 Armatis tendunt: ut clamor, & agmine facto
 Quadrupedato putre sonitu quatit ungula campum.
 Est ingens gelidum lucus prope Carus amnem,
 Religione patrum *laetæ sacæ: unaque colles
 Inclusere caui, & nigra nemus abiete cingunt.
 Siluano fama est veteres sacrasse Pelasgos,
 Aruorum, pecoriq; deo, lucumque, diemque:
 Qui primi fines aliquando habuere Latinos. (bãt
 Hand procul hinc Tarcho, & Tyrrheni tuta tene-
 Castra*

Quia non
 solum à ciui-
 bus, sed & ab
 à colis co-
 lebatur.

Castra locis: celsiq; omnis de colla videri
 Iam poterat legio, & latis tendebat in arnis.
 Huc pater Aeneas, & bello lecta iuuentus
 Succedunt, fessiq; & equos. & corpora curant
 At Venus aethereos inter dsa candida nimbos,
 Dona ferens aderat: natumq; in valla redncta,
 Ut procul è gelido secretum flumine vidit,
 Talibus affata est dictis, seq; obrulit *ultro.
 En perfecta mei promissa coniugis arte
 Munera: ne mox aut Laurentes nate superbos,
 Aut acrem dubites in praelia pascere Turnum.
 Dixit, & amplexus nati Cytherea petiit:
 *Arma sub aduersa posuit radantia quercu.
 *Ille dea donis, & tanto latus honore
 Expleri nequit atq; oculos per singula voluit:
 Miraturq;, interque manus, & brachia versat
 Terribilem cristis galeam, flammazq; vorantem,
 *Fatisframq; enses, loricas ex aere rigentes,
 Sanguineam, ingentem: qualis, cum cerula nubes
 *Solis inardescit radijs, longe q; resulget.
 Tum leues ocreas electro, auroq; recocto,
 Hastamq;, & clypei non enarrabile textum.
 Illas res Italas, Romanorumq; triumphos,
 Haud vatum ignarus, venturig;, inscius aui,
 Fecerat ignipotens: illic genus omne futura
 *Stirpis ab Ascanio, pugnatq;, in ordine bella.
 Fecerat, & viridi foenam Mauortis in antro
 Procubuisse lupam, geminos huic ubera circum
 Ludere pendentes pueros, & lambere matrem

Homerus in
Il. 212. 211.

Confessa
deam,

Ho. Il. 212.
Ho. Il. 213.

Homer in
Il. 211.
Ho. Il. 115.
Homer in
Il. 115.

Subaudi, ad
Augustum.

Intergerere.

Cauca est,
vbi populus
spectat.

In omnibus
sacris pius
valent semis.
nei generis.
victus.

Summa cly-
pei parte.
Cursu Cala-
bram dicit,
quam Ro-
mulus texe-
rat culnis.
i. parum abe-
rat, quin tene-
rent.
Pro barba, sic
accipit Ser-
uius.

Impavidos, illam tereti cervice reflexam
M'ulcere alternos, & corpora *singere lingua:
Nec procul hinc Romā, et raptas sine more Sabinas
Concessu, *cauea, magnis Circensibus actis,
Addiderat. subitoq; nouum consurgere bellum
Remulidis, Tatioq; seni, Curibusq; feneris.
Post idem inter se posito certamine reges
Armas leuis ante aras, paterasq; tenentes
Stabant, & casa ingebant fœdera *porca.
Haud procul inde, cita Meisū in diuersa quadriga
Distulerant: (at tu dictis Albane maneres)
Raptabatq; viri mendacis viscera Tullus
Per siluam, & sparsi vorabant sanguine vepres.
Nec non Tarquinium eiectum Porcenna iubebat
Accipere, ingentiq; urbem obsidione premibat:
Encada in ferrum pro libertate ruebant.
Illum indignanti similem, similemq; minanti
Adspiceres, pontem auderet quod vellere Cocles,
Et flumen vinculis innaret Clælia ruptis.
In summo custos Tarpeia Manlius arcis
Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat,
Romuleoq; recens horrebat regia *culmo
Atque hic anratis volitans argentem anser
Perticibus gallos in limine adesse canebat:
Galli per annos aderant, arcemq; *tenebant:
Defensi tenebris, & dono noctis opaca.
Aurea cesariis ollis, atque aurea *vestis:
Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur: duo quisque alpina corniscant

Gaſa

*Gasa manu, scutis proleſti corpora longis.
 Hinc exſultantes Salios, nudo, quæ Lupercos,
 Lanigerosq; apicos, & lapſa amyſia calo
 *Extunderat. cuſta dacebant ſacra per urbem
 Pilentia matres in mollibus. hinc procul addit
 Tartareas etiam fedæ, alia oſtia Ditæ:
 Et ſclerum pœnas, & te Catilina minaci
 Pendentem ſcopulo, furiarumque ora trementem,
 Secretosq; pios, his dantem inra *Catonem.
 Hac inter tumidi latè maris ibat imago
 Aurea: ſed fluctu ſpumabant carula cano:
 Et circum argento clari delphines in orbem
 Equora verrebant candis, æſtumque ſecabant.
 In medio claſſes aratas, Alſia bella
 Cernere erat: toi: umq; inſtructo Marte videres
 Feruere Leucatem, auroq; effulgere fluctus.
 Hinc Auguſtum agens Italos in prælia Ceſar
 Cum patribus, populog; penatibus, & magnis dijs
 Stans celſa in puppi, geminas cui tempora flammæ
 Leta vomunt, patriumq; aperitur vertice ſidus.
 Parte alia venis, & dijs Agrippa *ſecundis,
 Arduum, agmen agens, cui belli inſigne ſuperbum
 Tempora nauali fulgent roſtrata corona.
 Hinc ope barbarica, variſq; Antonius armis,
 Victor ab Aurora populis, & litore rubro,
 Egyptum, viresque Orientis, & ultima ſecus
 Bactra vehit, ſequiturque (neſas) Egyptia cõiux.
 Una omnes ruere, ac totum ſpumare reductis
 Conuulſum remis, roſtrisque ſtridentibus aquor.*

Alia

Studioſe fecerat in clypeo.

Cenſorium,
 non eam
 Viciſſim
 laudatlet, qui
 contra Cæſarem
 Auguſti
 patrem, arma
 tulerat.

Significat
 deos fauiſſe
 primum Au
 guſto deinde
 Agrippæ.

Quod inue-
nit Agrippa
Primus.

Homerus in
Ilia. 220.

Mo. il. 115.

Vento de A-
pulia flante.

Antoniano,
Dalmatico,
Alexandrino.

*Alta petunt: pelago credas innare reuulsas
Cycladas, aut montes concurrere montibus altos:*

*Tanta mole viri: turritis puppibus instant.
Saepea flamma manu, telique volatile ferrum
Spargitur: arua nona Neptunia cade rubescunt
Regina in medys patrio vocat agmina sistro:
Nec dum etiam geminos à terga respicit angues.*

**Omnigenumq; deum mostra, & latrator Anubii,
Contra Neptunū, & Venerē, contraq; Minervam
Tela tenent: sanis medio in certamine Manors,
Calatus ferro, tristisque ex athere Vira:
Et scissa gaudens vadit Discordia palla:*

*Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.
Actius hac cernens arcum intendebat Apollo
Desuper: omne eo terrare Egyptus, & Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabai:
Ipsa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare, & laxos iam iamque immittere funes.
Illam inter cad: pallentem morte futura*

*Fecerat ignipotens, undis, & *lapige ferri:
Contra autem magna marentem corpore Nilum,
Pendentemq; sinu, & tota veste vocantem
Caruleum in gremium, latebrosaq; flamina victos.
At Caesar, triplici inuectus Romana: triumpho
Mœnia, dys Italia, votum immortale, sacrabat
Maxima tercentum totam delubra per urbem.
Latina lud: s; vis, plaususq; fremebant:
Omnibus in templis matrona chorus, omnibus ara:
Ante aras terram castrauere iuuenti.*

Ipsē

Ipsa sedens nixeo candentis lumine Phæbi,
 Dona recognoscit populorum, aptatque superbis,
 Postibus: incedunt victa longo ordine gentes,
 Quam varia linguis, habitu tam vestis, & armis:
 Hic Nomadū gen^o, & discinctos Mulciber Afros
 Hic Lelegas, Carasque, sagittiferosque Gelones
 Finxerat: Enphrates ibat iam mollior undis:
 Extremiq; hominum Morini, Rhenusq; bicornis:
 Indomitiq; Dæ, & pontem indignatus Araxes,
 Talia per clypeum Vulcani dona parentis
 Miratur; rerumq; ignarus imago gaudet,
 Attollens humero famamq; & fata nepotum.*

Marmoreū
 enim erat
 templum, ad
 ucto mar-
 more de
 porte Lunæ,
 qui est in
 Liguria.

P. VIRGILII MA- RONIS AENEIDOS.

LIBER. IX.

ARGVMENTVM.

Absente Aenea, & in Tuscia conquirēdis auxilijs occupa-
 to, Turnus à Iunone per Iridem admonitus, ne tantā rei ber-
 ne gerendæ occasionem amitteret, quam proximè ad hostes
 copias admouet. Qui cum suis se mœnibus continerēt, neq;
 æquo loco facerent dimicādi potestatem, ut illis spem omnē
 fugæ intercluderet, classem exurere conatur. Erat eius classi's
 materia ex ideæ matris luco cēsa, qua propter matris precib^o
 adductus Iupiter, naues omnes instāti incendio eripuit, & in
 totidem nymphas marinas cōuertit. Post hæc imminente iā
 nocte, Turnus aduersus hostium eruptiones ad oppidi portā
 excubias disponit, ijs Melsapum præficit, interim consultiā-
 ubus

tibus Troianorum ducibus quemadmodum potissimum ad Æneam mitterent, qui de suorum periculo eum faceret certiores, ultro eam provinciam suscipiunt Nisus & Euryalus, consuetissimum amicorum pariter cum vi be emissi, hostium excubias vino somnoque obrutas offensus, Rhamnetē cum magno Rutulorum numero trucidant, eorumque se spoliis exornant: verum cum instant iam late se crepere conātur, à Volscētis equitibus conspecti, ad silvas confugiūt. Ibi Euryalus armorum pondere, vique errore impeditus in hostes incidit, & à Volscēte, frustra deprecante Niso, cōfoditur. Nisus quoque caelo Volscēte, & Euryali nec strenuē vindicta, multis vulnibus confossus super amici corpus cecidit. Capita hastis affixa, in castris deferūtur, ubi a Troianis ē monibus agnita ingentem in vibe luctū excitāt. Interim Turnus totis viribus hostes oppugnat magnoa utrinque strages editur. Ibi Ascanius Numanum insolentius se iactantem sagitte ictu interficit. Pandarus & Buas successu elati portam recludunt hostesque subeuntes ingenti cæde propellūt. Eius rei nuntio accepto, Turnus per portam parentem in oppidū irrumpit, Troianosque in fugam cōuertit, tandem hostium multitudine circumventus, paullatim cecit ad eam oppidi partem, quæ flumio alluitur, & ut erat armatus, flumē tranans incolumis ad suos reuertitur.

Aliud Argumentum.

*Ad Turnum propriè Junonia mittitur Iris,
Instigatq; animos, acies mouet ille, Phrygasque
Obsides: inde igni eversa est Ænea classis.
Euryalus, Nisusq; luunt neco prælia noctis.
Vt Turnus potitur castris, max pellitur inde.*

Atq;

*T*que ea diuersa penitus dum parte ge-
runtur,

*I*rim de cælo misit Saturnia Iano

*A*udacem ad Turnum. luo tum fore parentis

*P*ilumni Turnus sacrata valle sedebat :

*A*d quem sic rosio Thaumantias ore locuta est.

*T*urne, quod optanti diuini promittere nemo

*A*nderet, voluenda dies en aitulis ultro.

*A*neas, urbe, & socijs, & classe relicta,

*S*ceptra Palatini, sedemq; petiuit Euandri.

*N*ec satis extremas Coryi penetravit ad urbes :

*L*ydorumq; manum, collectos armat agrestes.

*Q*uid dubitas? nunc tēpus equos, nunc poscere currus:

*R*umpe moras omnes, & turbataq; arripe castra.

*D*ixit, & in cælum paribus se sustulit alis,

*I*ngentemque fuga secuit sub nubibus arcum.

*A*gnouit iuuenis, duplicesq; ad sidera palmas

*S*ustulit, ac talis fugientem est voce secutus.

*I*ri, *decus cæli, quis te mihi nubibus actam

*D*etulit in terras? unde hac tam clara repente

*T*empestas? video medium discindere cælum,

*Palanteique polo stellas: sequor omnia tanta,

*Q*uisquis in arma vocas. & sic effatus, ad undam

*P*rocessit, summoq; hausit de gurgite lymphas,

*M*ulta deos orans, oneravitque athera votis,

*J*amque omnis campis exercitus ibat apertis,

*D*ives equum, dives pictis vestis, & auri.

*M*essapus primas acies, postrema coercent

*T*yrribida iuuenes: medio dux agmine Turnus

*V*ertitur

Ita vocat foe-
ces viros sine
solicitate, ut
alibi Pallen-
tem uterque
autem est
occisus.

Que absente
Acnea tur-
bari facile
posunt.

Homerus in
Il. 204.

Quasi in a-
lienum tem-
pus errore
venientes,

Id est per
profundam
altitudinem.

Non inter-
rogans (ipse
enim aunti-
at) sed cum
admiratione.

Casus belli-
cus.

Homerus in
ll. 85.

Mors Ro-
mano, hasta
enim in ho-
stium fides
in omnia,
pugna prin-
cipium indi-
catur.

*Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est :
Ceus septem surgens sedatis amnibus altus
* Per tacitum Ganges, aut pingui flumine Nilus,
Cum refluit campis, & iam se condidit alveo.
Hic subitam nigro glomerari pulvere nubem
Prospiciunt Teneri, ac tenebras insurgere campis.
Primus ab aduersa * conclamat mole Caius :
Quis globus ô cines caligine voluitur atra ?
Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros :
Hostis adest. eia ingenti clamore per omnes
Condunt se Teucri, portas, & mœnia complent.
Namq; ita discedens praeceperat optimus armis
Aeneas: si qua interea * fortuna fuisset,
Ne struere auderent aciem, neu credere campo :
Castra modo, & tutos seruarent aggere muros.
Ergo, et si conferre manum pudor, iraque monstrat,
Obiiciunt portas tamen, & praecepta facessunt,
Armatiq; cauis exspectant turribus hostem.
* Turnus ut antè volans tardum praeceperat agmē,
Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi
Improvisus adest: maculis quem Thracius albis
Portat equus, cristaq; tegit galea aurea rubra.
Ecquis erit mecum iuuenes, qui primus in hostem ?
En, ait, & iaculum intorquens * emittit in auras,
Principium pugna, & campo sese arduus infert.
Clamorem excipiunt socij, fremituq; sequuntur
Horrissono: Teucrū mirantur inertia corda,
Non equo dare se campo, non obuia ferre
Arma viros, sed castra fouere: huc turbidus, atq; huc
Lustrat*

Lustrat egno muros, aditumque per ania quarit
 Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
 Cum fremit ad canlas, ventus perpeffus & imbres
 Nocte super æmedia, tuti sub matribus agni
 Balatum exercent: ille asper, & improbus ira
 Sicut in abfentes: collecta fatigat edendi
 Ex longo rabies, & sicca sanguine fauces:
 Haud aliter Rutule, muros & castra tuenti,
 Ignoscunt ira, & duris dolor offibus ardor,
 Quas tentet ratione aditus, & qua via clausos
 Excutiat Teucros vallo, atq; effundat in æquor.
 * Classem, qua lateri castrorum adiuncta latebat,
 Aggeribus septam circum, & fixtalibus undis,
 Innuat, sociosq; incendia posci ouantes,
 Atq; manum pinu flagranti feruidus implet.
 Tam verum incumbunt: urget presentia Turni,
 Atque omnis facibus pubes æccingitur atris.
 Diripere focos, piceum fert fumida lumen,
 Teda, & commistam Vulcanus ad astra fauillam.
 Quis d-us ô Musa tam sua incendia Teucris
 Auertit: tantos ratibus quæ depulit ignes?
 Dicite, prisca fides fæcto, sed fama perennis,
 Tempore, quo primum Phrygia * formabat in Ida
 Aneæ classem, & pelagi petere alta parabat,
 Ipsa deûm fertur genitrix Berecinthia magnum
 Vocibus his effata Ionem. Da nate petenti,
 Quod tua cara parens domo te possit Olympo.
 Pineæ filia mihi multos dilecta per annos
 Lucus in arce fuit summa, quo sacra ferebant,
 Nigranti

Ultra medi-
 am noctem,

Homerus in
 Ill. 172.

Armatur,
 instruitur.

Formare eo-
 quabat non
 enim in Ida
 sed in Antap-
 dio facti.

*Nigranti picea, trabibusque obscurus acernis.
 Has ego Dardanio iuveni, cum classis egeret.
 Lata dedi. nunc sollicitam timor anxius urget:
 Solue metus, atq; hoc precibus sine posse parentem
 Nen cursu quassata ullo, nen turbine venti
 Vincatur: pro sit vobis in montibus ortas.*

*Sustinet, re-
 git.*

*Filius huic contrà, torquet qui sidera mundi,
 O genitrix, quò facta vocas? at quid petis istus?
 Mortaline manu facta, immortale carina
 *Fas habeant? certusq; incerta pericula lustrat
 Aeneas? cui tanta deo permissa potestas?*

Pro ius.

*Liberat: lon-
 ga navigati-
 one.*

*Imò, vbi *defuncta finem, portusq; tenebunt
 Ausonios, olim quacunque enascenti undas
 Dardanum ducem Laurentia vexerit arua,
 Mortalem eripiam formam, magniq; iubebo
 Aequoris esso deas, qualis Nereia Clotho,
 Et Galatea secant spumante pectore pontus.
 Dixerat: idque ratum Stygij per flumina fratris,
 Per pice *torrentes, atraque voragine ripas
 Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
 Ergo aderat promissa dies, & tempora Parca,
 Debita complerant, cum Turni iniuria matrem
 Admonuit sacris vatibus, depellere sedas.*

Il. II.

Ardentes.

*Id est, nim-
 bus decorum*

*Hic primum *nova lux oculis effulsit, & ingens
 Visus ab aurera cælum transcurrere nimbus,
 Idemque chori: tum vex horrenda per auras,
 Exiit, & Troum, Rutulorumq; agmina compluit
 Ne trepidate meas Tencris defendere naues,
 Nèc armate manus: maria ante exurre Turni,*

Quam

*Quam sacras dabitur pinus, vos ite soluta,
 Sic dea pelagi: genitrix inbes, & sua quaque
 Continuo puppes abrumpunt vincula ripis;
 Delphinumque modo demersis aquora rostris
 Ima petunt: hinc virgines (mirabile monstrum)
 Reddunt se totidem facies, pentosq; feruntur,
 Quot prius arata steterant ad litora proæ.
 Obstupere animis Rutuli: contritus ipse
 Turbatus Messapus equis: cunctatur & amnis
 Rauca sonans, renovatq; pedem Tiberinis ab alto,
 At non audaci cessit fiducia Turno:
 Ulro animos toties dictis, atq; increpat ultro,
 *Troianos hac monstra petunt: his Iupiter ipse
 Auxilium solutum eripuit, non tela, nec ignes
 *Exspectant Rutulos: ergo maria inuia Teucris,
 Nec spes ulla fuga: rerum pars altera adempta est:
 Terra autem in manibus nostris: tot milia gentes
 Arma ferunt Italia. nil me fatalia terrent,
 Si qua Phryges præ se iactant responsa deorum.
 *Sat satis Veneriq; datum est, tetigere quod arua
 Fertilis Ausonia Troës sunt & mea contra
 Fata mihi, ferro sceleratam excindere gentem
 Coniuge prærepta: *nec solos tangit Atridas
 Iste dolor, solisque licet capere arma Micenis.
 Sed perissemel satis est: peccare fuisset
 Ante satis, penitus modò non genus omne perosos
 Feminæ. *quibus hac medi fiducia valis,
 Fossarumq; moræ. lati discrimina parua,
 Dant animos; an non viderunt mœnia Troie,*

Esi Neptuni
 esset filius.

Hom. ili. 35:

Si quidem
 nautibus a-
 missis, iam
 perire.

Homerus in
 Iliad. 172.

Ho. II. 97.

Ho. II. 98.

Gladio, enim
quem fecerat
Vulcanus, vie-
batur. Vnde
illud, Ensem,
quem Dau-
no ignipo-
tes deus ipse
parenti fece-
rat.

Homerus in
ili. 20.

no. il. 93.

Homerus in
il. 91.

Homerus in
ilia. 107.

*Neptuni fabricata manu; considerare in ignes?
Sed vos ô lecti, ferro quis scindere vallum
Apparat? & mecum innadit trepidantia castra?
Non* armis mihi Vulcani, non mille carinis
Est opus in Teucros addant se protinus omnes.
Etrusci socios, tenebras, & inertia surta
Palladij, casis summa custodibus arcis,
Ne timeant, nec equi ceca condemur in alio:
Luce palam certum est igni circumdare muros.
Haud sibi cum Danaïs rem, saxo & pube Pelasga
Esse putet, decimum quos distulit Hector in annum.
Nunc adeò, melior quoniam pars acta diei.
* Quod superest, lati bene gestis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam sperate parati.
Interea, vigilum exenibus obsidere portas,
Cura datur Mésapo, & mœnia cingere flammis.
Bis septem Rutuli, muros qui milite seruent.
Delectat illos centem quengue secuti
Purpurei cristis iuuenes, auroq; corusci
Discurrant, variantque vices, fusique per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras aheneas.
* Colluceat ignes: noctem custodia ducit
In somnem ludo.
* Hac super è vallo prospectant Troës, & armis
Alta tenent: nec non trepidi formidine portas
Explorant, pontesq; & propugnacula iungunt,
Tela gerunt: instant Mnesthemus, acerq; Serestius,
Quos pater Aeneas, si quando aduersa vocarent,
Rectores iuuenum, & rerum dedit esse magistros.*

Omnis

Omnis per muros legio, sortita periculum,

Sorte diuisa

Excubat, exercetq; vires, quod cuiq; tuendum est,

ad pericula
depellenda.

Nisus erat porte custos, acerrimus armis,

Hyracides, comitem Aeneam quem miserat Ida

Venatrix, iaculo celerem, lenibusq; sagittis:

Et iuxta comes Euryalus, quo pulchrior aliter

Non fuit Aeneadem, Troiano nec induit arma

Per atatem,

Ora puer prima signans inconfusa iuuenta.

**Hic amor vana erat, praeiterq; in bella ruebant:*

Homerus in
Iliad. 177.

Tum quoque comitum partem statione tenebant.

Nisus ait: Dii ac hunc ardorem moribus addunt

Euryale? an sua cuiq; deus sit & dira cupido?

Pro magna
alibi exilio-
sum signifi-
cat.

Aut pugna, aut aliquid iam dudum inuadere magnū

Mens agitat mihi: nec placida contenta quiesce est.

Cernis, quae Rutilos habeat fiducia rerum.

Lumina rara micant, somno vinoq; soluti

Prostruere, silent late loca. percipe porro,

Quid dubitem, & quae nunc animo sententia surgat.

Pro cogitare
incipiam.

Aeneam acciri omnes populusq; patresq;

Exposcunt, mitiq; viros qui ceria reponent.

Su tibi, quae posco, promittatur, (nam mihi facti

Fama sat est) tumulo video reperire sub illo

Posse viam ad muros, & moenia Pallantea

Obstupuit magno laudem percussus amore

Euryalus, simul his ardentem affatur amicum:

Mene igitur socium summis adiungere rebus

Nisi fugis? solum te in tanta pericula mittam?

Homerus in
Iliad. 44.

**Non ita me genitor bellis affuetus Opheltes,*

Argelicum terrorum inter Troiaq; labores.

Quae Graeci

2. q.

Subla- Troiani

inferebant.
nō quo ipsi
tarbarentur.

Sublatum erudijt : nec tecum talia gessi,
Magnanimum Aenean, & fata ex rima secutus
Est hic, est animus lucis contemptor, & istum
Qui vita bene credat emi, quo tunc indio honorem.
Nisus ad hac, equidem de te nil tale verebar :
Nec fas : non, ita me referat tibi magnus ouantem
Iupiter : aut quicunq; oculis hac adspicit equis.
Sed si quis (qua multa vides discrimine tali)
Si quis in aduersum rapiat casus huius, deuūc,
Te superesse velim : tua vita dignior atq;
Sit qui me raptum pugna pretiūne redemptum
Mādos humo solita, aut si qua id fortuna vetabit,
Absenti firat inferias, decorq; sepulcro.
Nec matri misera tanti sum causa doloris,
Qua te sola, puer, multis ē matribus ausa
Prosequitur, magni nec mœnia curat Acestæ.
Ille autem. Causas nequidquam ne tuis inano;
Nec mea iam mutata loco sententia cedit.
Acceleremus, ait: vigila simul excitat illi
Succedunt, seruantq; vices : statione relicta
Ipse comæ Niso graditur, regemq; requirant,
Cetera per terras omnia animalia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.
Ductores Tenorum primi, & delecta inuentus
* Consilium summis regni de rebus habebant,
Quid facerent, quicūc Aeneas iam nuncius esset.
Stant longis adnixi hœstis, & scuta tenentes
Castrorum, & campi medio tum Nisus, & unā
Euryalus confestim alacres admittier orant :

Vbi ceteri
sepeliuntur.

Matres non
nisi nobiles
dici, ait Ser.
uius.

Ascanium
regis filium
sic lib. 6.
Reginæ sed
cum misera
tus amorem.
Homerus in
Ilii. 107.
Homerus in
Ilii. 108.

Rem magnam, pretiumq, mora fore Primus Julius
 Accipit trepidos, ac Nisum dicere iussit.
 Tunc sic Hyrtacides. Audite o mentibus aquis
 Eneada, néne hæc nostris spectentur ab annis,
 Quæ firmus. Rutuli somno, vinq, sepulsi
 Conticuere. locum insidys conspeximus ipsi,
 Qui patet in huius porta, quæ proxima ponto.
 Interrupti ignes, aterq, ad sidera fumus
 Erigitur, si* fortuna permittitis uti,
 Quasimus Enean ad mœnia Pallantea,
 Mox hic cum spolijs, ingenti cade peracta,
 Affore cernetis: nec nos via fallit euntes
 Vidimus obscuris* primam sub vallibus urbem
 Venatu assiduo. & totum cognouimus amnem.
 Hic annis grauis, atq, animi maturus Alethes:
 Dii patri, quorum semper sub numine Troia est,
 Non tamen omnino Tencros delere paratis,
 *Cum tales animos iuuenum, & tam certa tulistis
 Pectora. sic memorans huñeros, dextraq, tenebat
 Amborum, & vultus lacrimis, atq, ora rigebat.
 Quæ vobis, quæ digna viri pro* talium ausis
 Præmia posse reat solui? pulcherrima primum
 Dii moreq, dabunt vestri: tum cetera reddet
 Actutum pius Eneas, atq, integer ani
 Ascanius, meriti tanti non immemor unquam.
 Immo ego vos, cui sola salu genitore redncto,
 Excipit Ascanius, per magnos Nise penates,
 Assaracique larem, & cana penetralia Vesta
 Obiector, quacunq, mihi fortuna, fidesq, est,

Occasione
 abata.

Primam vr-
 bis partem.

Homerus in
 ilia. 108.

Seruius legit
 Laudibus
 istis, & expo-
 nit virtutib⁹,
 vt à laude
 virtus intel-
 ligatur, id est
 ab eo, quod
 sequitur, id
 quod præce-
 dit.

Ho. il. 94.

*In vestris pono gremijs, reuocate parentem,
 Readite conspectum: nihil illo triste recepto.
 Bina dabo, argento perfecta, atq; aspera signis
 Pocula, decemq; genitor que capit Arisba,
 Et tripodas geminos, auri duo magna talenta,
 Cratera antiquum, quem dat sidonia Dido.*

Ho. il. 5.

Homerus in
Il. 109.

** Si verò capere Italiam, sceptrisq; potui
 Contigerit victori, & prada ducere sortem:
 Vidisti quo Turni equo, quibue ibat in armis
 Aureus, ipsum illum clypeum, cristasq; rubentes
 Excipiam forti, iam nunc tua pramia Nise.*

Ita legit Ser-
uius, & expo-
nit super hec

*Præterea, bis sex genitor lectissima matrum
 Corpora, captivosq; dabit, suaq; omnibus arma:
 * Insuper hu, campi quod rex habet ipse Launus,*

*Te verò, mea quem spatius propioribus atas
 Insequitur, veniende puer, iam pectore toto
 Accipio, & comitem casus complector in omnes.
 Nulla meis sine te quæretur gloria rebus,
 Seu pacem, seu bella geram: tibi maxima rerum,
 Verborumq; fides. Contra quæ talia fatur
 Euryalus. Me nulla diis tam fortibus ausis*

Hoc tantum
promittere
deme possū.

*Dissimilem arguerit: * tantum fortuna secunda,
 Aut aduersa cadat sed te super omnia dona
 Vnum oro, genitrix Priami de gente venusta
 Est mihi: quam miseram tenuit non flia tellus
 Mecum excedentem: non mœnia regis Accessit,
 Hanc ego, nunc ignaram huius, quodcūq; pericli est,
 Inque salutatam linguo, (nox, & tua testis
 Dextra) quod nequeam lacrymas perferre parēis.*

At tu, oro, solare inopem, & succurre relictæ.
 Hanc sine me spem ferre tui: audentior ibo
 In casus omnes. Percussa mente dederunt
 Dardanide lacrymas, ante omnes pulcher Iulus:
 Atque animum patria strinxit pietatis imago.
 Tum sic effatur.*

*Spondeo digna tuis ingentibus omnia coeptis.
 Nanque erit i'ta mihi genitrix, nomenq; Creuse
 Solum defuerit: nec *partem gratia talem
 Parva manet, casus factum quicumque sequetur.
 Per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat;
 Quæ tibi pollicor reduci, rebusq; secundis,
 Hæc eadem matriq; tæe generiq; manebunt.*

** Sic ait illasrymans, humero simul exsuus ensẽ
 Auratum, mira quem fecerat arte Lycon
 Gnosset, atque habilem vagina aptarat eburna.
 Dat Nisõ Mnestheus pellem, horrentisq; leonis
 Exsuuias, galeam fidus permutat Alethes:
 Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
 Primorum manus ad portas, iuuenumq; senumq;
 Prosequitur votis, nec non & pulcher Iulus,
 Ante annos animiq; gerens, curamque virilem,
 Multa patri portanda dabat mandata: sed aura
 Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.*

** Egressi superant fossas, nocteq; per umbram
 Castra inimica petunt, multis tamen antè futuri
 Exitio: passim vino somnq; per herbam
 Corpora fusa vident, arrestos litore currus,
 Inter lora rotasq; viros simul arma iacere,*

z. liq.

Vina

Auxilij egẽ
 tem, nẽ
 discedente.

Homerus in
 Il. 109.

Quis peperit
 te talem de-
 bet ab omni
 bus coli.

Homerus in
 Il. 108.

Homerus in
 168.

Homerus in
 Il. 112.

Una simul. prior Hyrtacides sic ore locutus.

Euryale, audendum dextra: nunc ipsa vocat res:

Homerus in ** Hac iter est: tu, ne qua manus se attollere nobis*
 Ili. 112. *A tergo possit, custodi, & consule longè.*

Hæc ego vasta dabo, & lato te lumine ducam.

Sic memoras, vocemque premit, simul ense superbum

Homerus in ** Romanetum aggreditur: qui fortè tapetibus altis*
 Il. 107. *Exstructus, toto proslabat pectore somnum,*

Rex idem, & regi Turno gratissimus augur;

Sed non angurio potuit depellere pestem.

Tres iuxta famulos temere inter tela iacentes,

Homerus in ** Armigerumq; Rhemi premit, aurigamq; sub ipsi*
 Iliad. 64. *Nactus equis, ferroque secat penæntia colla.*

Tum caput ipsi aufert domino, truncumq; relinquit

Sanguine singultantem: atro tepe facta cruore

Homerus in *Terra, toriq; madent: nec non Tamirūq; Lamumq;*
 Ili. 140. *Et inuenem Serranum, illa qui plurima nocte*

Homerus in *Luserat insignis facie, multoque iacebat*
 Il. 45. *Membra deo victus: felix si protinus illum*

Homerus in *Equasset nocti ludum, in lucemq; tulisset.*
 Iliad. 112. *Impastus cœu plena leo per ouilia turbans*

109. 134. *(Snadet enim vesana fames) manditq; trahitque*

Molle pecus, mutumque metu: fremit ore cruento.

Nec minor Euryali cades: incensus & ipse

Perfurit, ac vultam in medio sine nomine plebem,

Fabumq; Hebesumq; subit Rhetumq; Abarimq;

Ignaros, Rhetum vigilantem, & cuncta videntem;

Sed magnum metuens se post cratera tegebat:

Pectore in aduerso totum cui comminus ense

Condidit

Exemplo
 Nisi.

Condidit assurgenti, & multa morte recepit.
 Purpuream vomit ille animā, & cū sanguine mista
 Una refert moriens hic * furto servidus instat :
 Iamq; ad Messapi socios tendebat, ubi ignem
 Desicere extremum, & religatos rē videbat
 Carpere gramen equos: breuiter cum talia Nisus,
 (Sensit enim nimia cede, atque cupidine ferri)
 Absistamus, ait: nam lux inimica propinquat.
 Pœnarum exhaustam satis est via facta per hostes.
 Multa virū solido argento perfecta relinquunt
 Armāq; craterasq; simul, * pulchrosque tapetas
 Eurialus, phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
 Cingula, Tiburti Remulo ditissimus olim
 Que mittit dona hospitio cū iungeret absens
 Cedicus: ille suo moriens dat habere nepoti:
 Post mortem bello Rutuli, prædaq; potiti.
 Hæc rapit, atq; humeris nequidquā fortibus aptat.
 * Tum galeam Messapiabilem, cristisq; decoram
 Iudat: excedunt castris, & tuta capeſcunt.
 Interea præmissi equites ex urbe Latina,
 Cætera dum * legio campis instructa moratur,
 Phant, & Turno regi responsa ferebant,
 Tercentum, scutatis onces, Volscente magistro:
 Iamque propinquabant castris, muroq; subibant,
 * Cum præcul hos læuo flectentes limes cernunt,
 Et galea Euryalum sub lustris noctis in vñora
 Prodidit immemorem, radiisq; aduersa refulsit.
 Haud temerè est visū: cōclamat ab agmine Volscēs.
 Stite viri: quæ causa via? quæ ne estis in armis?

Latenter
 eum seue-
 bat noctur-
 no pœno.
 Homerus in
 II. 9.

Pictosque,
 Carissus le-
 git lib. I.

Homerus in
 Iliad. 140.

Proprie. nam
 legio de pe-
 diibus, tur-
 ma de equi-
 tibus dicitur:
 Homerus in
 Ili. 110.

Homerus in
 II. 110.

Semitas trās
versus, quæ
sunt à latere
viæ milita-
ris.

Ad seipsum,
non ad Eury-
alum, refert,
ut ait Sæuius

Inter auditū
sonum, &
visum Eury-
alum.

Nemorus in
Iliad. 50.

Quòne tenetis iter? nihil illi tendere contrā
Sed celerare fugam in siluas, & fidere nocti.
Obijciunt equites sese ad *diuortia nota,
Hinc, atque hinc; omnemq; aditū custode coronāt.
Silua fuit, latè dumis, atque ilice nigra
Horrida: quam densi complerant undique sentes:
Rara per occultos ducebat semita calles:
Euryalum tenebræ ramorum, onerosaq; præda
Impediunt, fallitq; timor regione viarum.
Nisus abijt: iamq; imprudens enascerat hostes,
Atque locos, qui post Albæ de nomine dicti
Albani, tum rex stabula alta Latonia habebat.
Ut stetit, & frustra absentem respexit amicum:
Euryale *miserix quæ te regione reliqui?
Quæne siquar? rursus perplexū iter omne reuoluēs
Fallacis silua, simul & vestigia retro
Observata legit, dumq; silentibus errat:
Audit equus, audit strepitus, & signa sequent um.
Nec longū in *medio tempore, cum clamor ad aures
Peruenit, ac videt Euryalum, quē iam malus omnis
Frande loci, & noctis subito turbante tumultu
Oppressum rapit, & conantem pluri ima frustra.
Quid faciat? quæ vi inuenem, quibus audeat armis
Eripere? an sese medios moriturus in hostes
Inserat, & pulcræ properet per vulnera moriē:
Oryas adducto torquens hastile lato,
Suspiciens altam lunam, sic voce precatur.
*Tu dea, tu presens nostro succurre labori,
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Si qua tuis unquam pro me pater Hyrtacus arma
 Dona tulit, si qua ipse meis venatibus acri,
 Suspendine iholo, aut sacra ad fastigia fixi:
 Hunc sine me turbare globū, et rege tela per auras.

Hom. ili. 903

Dixerat: & toto connixus corpore ferrum
 Coniecit. hasta volans noctis dimerberat umbras.

Et venit aduersi in tergum Sulmonis, ibiq;
 Frangitur, ac *fixo transit pectoris ligno.

Voluitur, ille vomens calidum, de pectore flumen
 Frigidus, & longis singultibus illa pūsat.

Diuersi circumspiciunt. hoc acrior idem

Ecce aliud summa telum librabat ab aere,

Dum trepidant. ut hasta Tago per tempus utraq;

Stridens, traiectōq; basit tepefacta cerebro.

Sicut atrox Volsiens, nec teli conspicit usquam

Auctorem, nec quò se ardens immittere possit.

Tu tamen *interea calido mihi sanguine pœnas

Perfclues amborum, inquit: simul ense recluso

Ibat in Euryalum. tunc verò exterritus, amens

Conclamat Nisus: nec se calare tenebris

Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem.

*Meme: adsum, qui feci: qui me conuertite ferrum

O Rutuli mea frans omnis: nihil iste, nec ausus,

Nec potuit: cœlum hoc, & sidera conscia testor.

Tantum infelicem nimium dilexit amicum.

Talia dicta dabat: sed viribus ensis adactus

Transadigit costas, & candida pectora rumpit.

Voluitur Euryalus leto; pulchrosq; per artus

It cruor, inq; humeros ceruix collapsa recumbit:

*Pur-

Obscurum
 hunc esse lo-
 cum ait Ser-
 uias.

Donec ille
 inueniatur.

Subaudi,
 occidito.

Homerus in
ili. 37.

*Purpureus veluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens : lassoue papauera collo
Demisere caput, pluvia cum forte grauantur.
At insus ruit in medios, solamq; per omnes
Volscentem petit : in solo Volscente moratur.
Quē circū glomerati hinc cōminus atque hinc
Proturbant : instat non segnus, ac rotat enssem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Cōdidit aduerso, & moriens *animā abstulit hosti.
Tum super exanimem sese proiecit amicū
Confossus, *placidaq; ibi demū morte quieuit.
Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt :
Nulla dies unquam memori vos eximet aeo :
Dum domus Aenea Capiti immobile saxum
Accolet; imperiumq; pater Romanus habebit,
Victores prada Rutuli, spoliisq; potiti
Volscentem exanimem flentes in castra ferebant.

Homerus in
ili. 13

*Nec minor in castris luctus, Rhamnete reperiō
Exsanguis, & primis una tot cade peremptis,
Serranq; Numanq; ingens concursus ad ipsa
Cerpera, Seminecesq; viros, tepidumq; recenti
Cade locum, & plenus *spumanti sanguine riuos.
Agnoscent spolia inter se, galeamq; nitentem
Mischpi, & multo phaleras sudore receptas.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithon croceum linguens aurora cubile,
Iam sole infuso, iam rebus luce reiectis,
Turnus in arma viros, armis circumdatis ipse,
Susciat, aratasq; acies : in praelia cōgit

Spumat enī
sanguis cum
effunditur,
& adhuc et
funde batur,
quia dixit,
Seminecesq;
viros.

Quisq;

Quisque suos, variisque acuiunt rumoribus **iras*.

Quin ipsa arrectis (visu mirabile) in hastis

Præfigunt capita, & multa clamore sequuntur,

Euryali, & Nisi.

Veneade duri murorum in parte sinistra

Opposere aciem. (nam dextra cingitur anni)

Ingentesq; tenent fessas, & turribus altis

Stant moesti: simul ora viri præfixa videbant.

Nota nimis miseris, atrog; fluentia tabo.

* Interea pauidam volitans pennata per urbem

Nuntia fama ruit, matrisque allabunt aures

Euryali, ac sebitus misera calor ossa reliquit:

Excussi manibus radu, reuolutaque pensa.

Euolat infelix, & fœmineo ululatu,

Scissa comam, **muros* amens, atque agmina cursu

Prima perit. non illa virum, non illa periculi,

Telorumq; memor: cælum dehinc questibus implet:

Hunc ego te Euryale adspicio? tunc ille senecta

Sera mea requies? potuisti: relinquere solam

Crudelis? **nec* te, sub tanta pericula missum,

Affari extremum misera data copia matri?

Heu, terra ignota, canibus data prada Latinis,

* Aliibusq; iaces: nec te tua funera mater

Produxit, præ sine oculos, aut vulnera lani

Veste tegens, tibi quam noctes festina, diesq;

Urgebant, & tela curas solagar aniles.

Quis sequar? aut quæ nunc artus, anulsq; membra.

Et: **supus* lacerum tellus habet? hoc mihi de te

Nato refers? hoc sum terraque, marique secunda?

HO il. 114.

Ex Euryali &

Nisi audacia

fulceptas.

Homerus in

lli. 70 246.

Homerus in

lli. 70 246.

HO. il. 247.

Calauer.

Figite

Figite me, si qua est pietas, in me omnia tela
 Coniuncite, ô Rutuli, me primam absumite ferro.
 Aut in magne pater diuini miserere, tuosq,
 Inuisum hoc detrude caput sub Tartara teio;
 Quando aliter nequeo crudelem abrumperè vitam
 Hoc fletu concussi animi, mœsiusq, per omnes
 It gemuit: torpent infracta ad prœlia vires.
 Flammam incendientem luctus fœdus & Actor,
 Ilionei monitu, & multum lacrymantis Iuli,
 *Corripiunt, interq,ue manus sub iccta reponunt.
 At inba terribilem sonitum procul ære canoro
 Increpuit: sequitur clamor, cœlamq, remugit,
 Accelerant acta pariter testudine Volsci,
 Et fossus implere parant, ac vellere vallum.
 Quarunt pars aditum, & *scalis ascendere muros
 Quà rara est acies, interlucetq, corona
 Non tam spissa viris: telorum effundere contra
 Omne genus Teucris, ac duris detrudere contis,
 *Assueti longo muros defendere bello,
 *Saxa quoque infesto voluebant pondere, si quàm
 Possent testam aciem perumpere: cum tamè omnia
 Ferre libet subter densa testudine casus.
 Nec iam sufficiunt, nam, quàm globus imminet ingi-
 gmanem Teucris molem voluuntq, ruuntq, :
 Quas Rutulos stravit latè, armorumq, resoluit
 *Tegmina: nec curant caco contendere Marte
 Amplius audaces Rutuli, sed pellere vallo
 Inmissilibus certant.
 Parte alia horrendus visu quassabat Etruscam

Nō cum in-
 jura, sed cū
 sceleritate.

Homerus in
 ili. 139.

Il. 46. 19.
 206.

Homerus in
 Iliad. 131.

.i. ipsam te-
 studinem,
 qua armorū
 erat cōuexio.

Pinum, & fumiferos infert Mezentius ignes.
 At Messapus equum domitor, Neptunia proles,
 Rescendit vallum, & scalas in Mœnia poscit.
 Vos ô Calliope precor adspirate canenti,
 Quas ibi tum ferro strages, quæ funera Turnus
 Ediderit, quem quisque virum demiserit Orco:
 Et mecum ingentes oras enoluite belli.
 Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
 Turris erat vasto suspectu, & pontibus altis,
 *Opportuna loco summis quam viribus omnes
 Expugnare fœali, summæque euertere opum vi
 Certabant: Troes contra defendere saxis,
 Perq; canas densi tela intorquere fenestras.
 Princeps ardentem coniecit lampada Turnus,
 Et flammam adfixit lateri: quæ plurima vento
 Corripuit tabulas, & postibus hæsit aësis.
 Turbat: trepidare intus, frustra q; malorum
 Velle fugam, dum se glomerant; ceteroq; residunt
 In partem, quæ postea caret, tum pondere turris
 Prociuit subito, & cœlum tonat omne fragore.
 Semineves ad terram, immanis mole secuta
 Confixit, suis telis, & pectora duro
 Transfossit: tigro veniunt, vix vix Helenor,
 Et Lycæ elapsi, quorum primanus Helenor,
 Mœonio regi quem serua Lycimania furum
 *Sustulerat, vetitisq; ad Troiam miserat armis,
 Ense leuis nudo, pœma q; inglorius elibet.
 Isq; ubi se Turni media inter milia vidit,
 Hæc acies, atq; hinc acies adstare Latinas,

Homerus in
 Ili. 16 o.

Circa portas

Id est, incendio.

Educauerat;
 supra Argo-
 licam, tertio-
 rem inter
 Troique
 labores Sub
 Ut latum.

- Homerus in *Ut fera, qua densa venantium septa corona*
 Il. 129. *Contra tela furit, seseq; haud nescia moris*
Inicit, & salu supra venabula fertur;
Haud aliter iuuenis medios moriturus in hostes
- Homerus in ** Irruit; & qua tela videt densissima, tendit.*
 Il. 117. *At pedibus longe melior Lycus, inter & hostes*
In ter & arma fuga muros tenet, altaq; certat
*Prendere tellus * manu, sociumq; attingere dextras.*
- Quia tunc
 alii non erāt
 Rutili *Quem Turnus pariter cursu, telog; secutus*
Increpat his vultor. Nostras ne evadere demens
Sperasti te posse manus? simul arripit ipsum
Pendentem, & magna muri cum parte renellit :
- Homerus in ** Qualis ubi aut leporem, aut cādēti corpore cycnū*
 Il. 144. *Sustulit alta petens pecibus. Ionis armiger uncis,*
** Quasitum aut matri multis balaisbus agnum*
- Homerus in *Martius à stabulis rapuit lupus. undique clamor*
 Iliad. 50. *Tekitur, inuadunt, & fossas aggere complent.*
Ardentes tedas alij ad fastigia iactant.
- Homerus in *Ilioneus saxo, atque ingenti fragmine montis*
 Il. 132. *Lucetium porta subeuntem, igne q; ferentem.*
 Il. 46. 19. *Emathiona Liger, Chorineum stermit Asylas,*
 167. *Hic iaculo bonus, hic longè fallente sagitta :*
Orygium Canens, victorem Canes Turnus,
Turnus Iyn, Clonimq; , Dioxi ppū, Promakumq;
Et Sagarim, & summis stantem pro turribus Ida:
Privernum Capys hunc primo lenis basti Themila
- Qui regem,
 id est scutū,
 proiecerit. *Strinxerat: ille manum, prociecto regimine, * demens*
At vulnus tulit: ergo alis allapsa sagitta,
Et laeo infixa est lateri manus, abditaque intus

*Spiramenta animae letali vulnere rupit.
 Stabat in egregijs Arcentis filius armis,
 Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus iberæ,
 Insignis facie genitor quem miserat Arcens,
 Eductum Martis luo, Simethia^{*} circum
 Flumina; pinguis ubi, & placabilis ara Palici,
 Stridentem fundam. positis Mezentium armis,
 Ipse ter adducta circum caput egit habena,
 Et media aduersi^{*} liquifacito tempora plumbo
 Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.
 Tum primum bello celerem intendit sagittam
 Dicitur, ante feras solitus terrere feroces
 Ascanius, fortemq; manu fuisse Numinum;
 Cui Remulo cognomen erat, Terniq; minorem
 Germanam nuper thalamo sociatus habebat.
 Is primam ante aciem digna, atq; indigna relatu
 Vociferans, tumidusq; nouo præcordia regno
 Ibat, & ingenti sese clamore ferebat.*

*Non pudet obsidione iterum, valloq; teneri,
 * Bis capti Phryges, & morti prætere muros?
 En qui nostra sibi bello connubia poscunt.*

Quis deus Italiam, quæ vos deuentia adegit?

Non hic Aride, nec fandi sistor Ulysses:

Durum à stirpe genus: natos ad flumina primum

Deferimus, saeuq; gelu duramus, & vadis.

Venatu inuigilant pueri, siluæq; fatigant.

Flectere^{} ludus equos, & spicula tendere cornu.*

At patiens operum, paruq; assueta iuuentus:

Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello paeritæ lu;

A. J.

Omne

Simethos
flum. est
Sicilix.

Quia plum-
bæ mectum
dissoluitur
nimio rotatu
& aëris ca-
lore.

Ab Hercule
primam,
post à grecis
capti.

Pro gelidis
vadis.
Ahorum la-
bor nostræ

das est.

Purpura.

Hom. II. 13.

A mōte Be-
recyntho.Homerus in
II. 106.
Acqualem
matri, non-
dum patri.Et dixit,
& fecit.

Omne eum ferro teritur, verſaq; iuuentum
Terga fatigamus haſta: nec tarda ſenectus
Debilitat vires animi, mutatq; vigorem:
Canicem galea premimus: ſemperq; recentes
Connectare inuat pradas, & vinere raptō.
Vobis picta eroco, & fulgenti * murice veſti,
Deſidia cordi: inuat indulgere choreis:
Et tunica manicas, & habent redimicula mitræ.
* O verè Phrygia (neq; enim Phryges) ut per alta
Diridyma, ubi aſſuetis biſorem dat tibia cantum.
Tympana vos, buxiq; vocat * Berecynthia matris
Idæ: ſinite arma viris, & cedite ferro,
Talia iactantem dictis, ac dira canentem
Non tulit Aſcanius: nervoq; obverſus equino
Contendit telum, diuerſaq; brachia ducens,
Conſtitit ante Iovem, ſupplex per vota precatus.
Iupiter omnipotens audacibus annue coſptis:
Ipſe tibi ad tua templa ſeram ſollemnia dona,
* Et ſtatuum ante aras aurata fronte iuuentum
Candentem, pariterq; caput cum * matre ſerentem:
ſam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arcnam.
Audiſt, & cali genitor de parte ſerena,
Intonuſt lauum. ſonat una letiſer arcus:
Effugit horrendum ſtridens elapſa ſagitta,
Perq; caput Remuli venit, & cana tempora ferro
Traiecit. ſ. verbis virtutem illuſe ſuperbis.
His capiti Phryges hæc Rutulis reſponſa remittunt.
Hæc tantum Aſcanius. Teucrici clamore ſequuntur,
Lætiſſiq; fremunt, animosque ad ſidera tollunt.

Ætherea

Ætherea tum fortè plaga crinibus Apollo
Desuper Ausonias, acies, urbemq; videbat
Nube sedens, atq; his victorem affatur Iulum,
Macte noua virtute puer, sic itur ad astra,
*Dys *genite, & *geniture deus. iure omnia bella*
Gente sub Assaraci fato ventura resident.
Nec te Troia capis. Simul hæc effatus ab alto
Æthere se mittit, spirantes dimouet auras,
Æscaniumq; petit, forma tum vertitur oris
*Antiquum in Buten. * hic Dardanio Anchise*
Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.
Tum comitem Ascanio pater addidit. ibat Apollo
Omnia longæuo similis, vocemq; coloremq;
*Et crines albos, & * sana sonorisbus arma:*
Atque his ardentem dictis affatur Iulum.
Sit satis Æneida telis impune Numanum
Opperiisse tuus, primam hanc tibi magnus Apollo
Concedit laudem, & paribus non inuidet armis.
Cætera parce puer bello. Sic orsus Apollo,
Mortales medio ad spectus sermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis euauit anram.
Agnonere deum proceres, diuinæq; tela
Dardanida, pharetramq; fuga sentire sonantem.
Ergo auident pugna dictu, ac numina Phœbi
Æscanium prohibent: ipsi in certamine rursus
Succedunt, animasq; in aperta pericula mittunt.
It clamor totis per propugnacula muris:
Intendant acres arcus, armenta, torquent.
Sternitur omne solum telis, tum scuta, cauæq;

A. 9.

Dant

Ob Veneris.
 Geniture au-
 tem, ob iu-
 lium Cæsa-
 rem, & Au-
 gustum.
 Homerus in
 Il. 18.
 Homerus in
 Il. 2.
 Terribilia.

Homerus in
 Il. 10.

Homerus in
 Il. 13.

Homerus in
Ili 104.

Æt, ut alibi.

Homerus in
Ili. 131.

Homerus in
Ili. 123.

Dant sonitum fluctu galce: pugna aspera surgit.

* *Quantus ab occasu veniens pluvialisbus Hædis
Verberat imber humū: quā multa grādiue nimbī
In vada præcipitant, cū* * *Jupiter horridus austris
Torquet aquosam hiemē ex cælo caua nubila rūpit.*

* *Pandarus, & Bitias, Ideo Alcanore creti,
Quos Iouis eduxi luco siluestris Hiera,*

* *Abietibus inuenes patrijs, & montibus equos
Portas, quæ ducis imperio commissa, recludunt
Freti armis, ultroq; inuitant mœnibus hostem.
Ipsi intus dextra, ac læna pro turribus adstant
Armati ferro, & cristis capita alta cornu:
Quales ærea liquentia flumina circum,
Sive Padi ripis, Athesim seu propter amœnum,
Consurgunt gemina quercus, inonsaq; cælo
Attollunt capita, & sublimi vertice nutant.
Irrumpunt, aditus Rutuli, ut videre patentes.
Continuo Quercens, & pulcher Equicolus armis,
Et præceptis animi Tmarus; et Mauortius Hamon
Ammibus totis aut versi terga dedere,
Aut ipso porta posuere in limine vitam.
Tum magis increseunt animis discordibus ira,
Et iam collecti Treēs glomerantur eodem,
Et conferre manum, & procurrere longius audent.
Ductori Turno, diuersi in parte furenti,
Turbantiq; viros, perferitur nuntius, hostem
Feruere cæde nona, & portas præbere patentes.
Descriit inceptum, atque immans concitus ira
Dardaniam ruit ad portam, fratresq; superbos:*

*Et primum Antiphates, is enim (se primus agebat
 Thebana de matre nothum Sarpedonis *alii, .i. nobil's.
 Coniecto sternit iaculo. volat stala cornu,
 Aera per tenerum, stomachoq; infixâ sub alium
 Pectus abit: reddit specus atrî vulneris undam
 Spumantē, & fixo ferrū in pulmona tepefcit. (dnū,
 Tū Meropē, atq; Erymāthi manū, tū sternit Aphi Gladio.
 Tum Butiam ardentem oculis; animisq; frementem,
 Non iaculo: (neq; enim iaculo vitam ille dedisset)
 Sed magnum stridens contorta phalarica venit
 Fulminis acta modo, quam nec duo taurca terga,
 Nec duplici squama lorica fidelis, & auro
 Sustinuit. collapsæ ruant immania membra.
 Dat tellus gemitū, & clypeum, super intonat ingens. Homer in
 Qualis in Euboico Bætarum litore quondam Iliad. 48.
 Saxa pila cadit: magnis quam molibus ante
 Constructam iaciunt ponto, sic illa ruinam
 Prona trahit, penitusq; vadis illiâ recumbit:
 Miscent se maria, & nigra attollantur arena.
 Tum sonitu Prochyta alta tremuit, *durumq; cabile Mortiferum,
 Inarime Iouis imperus imposta Typhoeo.
 *Hic Mars armipotens animum, viresq; Latinis
 Addidit, & stimulos acres sub pectore vertit, Homerus in
 Immisitq; fugam Teucris, atrumq; timorem. Ili. 21. 170.
 Vndiq; *conueniunt, quoniam data copia pugna:
 Bellatorq; animo deus incidit. Itali scilicet,
 Pandarus, ut fusa germanum corpore cernit. quibus Mars
 Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res, animos ad-
 Portam vi multa conuerso caridine torquet. didit.*

Aa. iij.

Ob.

Purpura.

Hom. II. 13.

A mōte Be-
recyntho.Homerus in
Ili 106.
Aequalem
matri, non-
dum patri.Et dixit,
se fecit.

Omne eum ferro teritur, versaq; iuvenctum
 Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
 Debilitat vires animi, mutatq; vigorem:
 Caniciem galea premimus: semperq; recentes
 Connectere inuat pradas, & vinere raptō.
 Vobis picta croco, & fulgenti* murice vestis,
 Desidia cordi: inuat indulgere choreis:
 Et tunica manicas, & habent redimicula mitra.
 *O verè Phrygia (neq; enim Phryges) ite per alta
 Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum.
 Tympana vos, buxiq; vocat* Berecynthia matri
 Idæ: sinite arma viris, & cedite ferro,
 Talia iactantem dictis, ac dira canentem
 Non tulit Ascanius: nervoq; obversus equino
 Contendit telum, diuersaq; brachia ducens,
 Constitit ante Iouem, supplex per vota precatus.
 Iupiter omnipotens audacibus annue coëptis:
 Ipse tibi ad tua templa firam sollemnia dona,
 *Et statuat ante aras aurata fronte iuvenctum
 Candentem, pariterq; caput cum* matre ferentem:
 Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arcem.
 Audijt, & cali genitor de parte serena,
 Intonuit leuissimū. sonat una lenis arcus:
 Effugit horrendum stridens elapsa sagitta,
 Perq; caput Remuli venit, & cava tempora ferro
 Traicit. ꝑ, verbis virtutem illud superbis.
 Bis capiti Phryges hæc Rutulis responsa remittunt.
 Hæc tantum Ascanius. Teucris clamore sequuntur,
 Latitiasq; fremunt, animosque ad sidera tollunt.
 Ætherea

Ætherea tum fortè plaga crinitus Apollo
Desuper Ausonias, acies, urbemq; videbat
Nube sedens, atq; his victorem affatur Iulum,
Maeste noua virtute puer, sic iur ad astra,
*Dys *genite, & *geniture deos. iure omnia bella*
Gente sub Assarais fato ventura resident.
Nec te Troia caput. Simul hæc effatus ab alto
Æthere se mittit, spirantes dimouet auras,
Æscaniumq; petit, forma tum veritur oris
*Antiquum in Buten. * hic Dardanio Anchise*
Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.
Tum comitem Ascanio pater addidit. ibat Apollo
Omnia longæuo similis, vocemq; coloremq;
*Et crines albos, & * sana sonorisbus arma :*
Atque his ardentem dictis affatur Iulum.
Sit satis Æneida telis impune Numanum
Oppetisse tuis, primam hanc tibi magnus Apollo
Concedit laudem, & paribus non inuidet armis.
Cætera parce puer bello. Sic orsus Apollo,
Mortales medio ad spectus sermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis euannit anram.
Agnonere deum proceres, diuinâq; tela
Dardanida, pharetramq; fuga senescere sonantem.
Ergo auidum pugna dictus, ac numina Phœbi
Ascanium prohibent : ipsi in certamine rursus
Succedunt, animasq; in aperta pericula mittunt.
It clamor totis per propugnacula muris :
Intendant acres arcus, armenta, torquent.
Sternitur omne solum telis, tum scuta, caueq;

A. y.

Dant

Ob Venetis.
 Geniture au-
 tem, ob tu-
 lum Cæsa-
 rem, & Au-
 gustum.
 Homerus in
 lib. 18.
 Homerus in
 lib. 9.
 Terribilia.

Homerus in
 lib. 10.

Homerus in
 lib. 13.

Homerus in
Ili 104.

Aër, ut alibi.

Homerus in
Ili. 131.

Homerus in
ili. 123.

Dant sonitum fluctu galca: pugna aspera surgit.
 * Quantus ab occasu veniens pluuiaribus Hædis
 Verberat imber humū: quā multa grā dine nimbī
 In vada præcipitant, cū * Jupiter horridus austris
 Torquet aquosā hiemē et cælo caua nubila rūpit.
 * Pandarus, & Bitias, Ideo Alcanore creti,
 Quos Iouis eduxi luco siluestris Hiera,
 * Abietibus inuenes patrijs, & montibus aquos
 Portam, quæ ducis imperio commissa, recludunt
 Freti armis, ultroq; inuitant mœnibus hostem.
 Ipsi intus dextra, ac laeva pro turribus adstant
 Armati ferro, & cristis capita alta corusci:
 Quales ærea liquentia flumina circum,
 Sive Padi ripis, Athesim seu propter amœnum,
 Consurgunt geminae quercus, intonsaq; cælo
 Attollunt capita, & sublimi vertice nutant.
 Irrumpunt, aditus Rutuli, ut videre patentes.
 Continuo Quercens, & pulcher Equicolus armis,
 Et præceps animi Tmarus; et Mauortius Hæmon
 Agminibus totis aut versi terga dedere,
 Aut ipso porta posuere in limine vitam.
 Tum magis increseunt animis discordibus ira,
 Et iam collecti Troes glomerantur eodem,
 Et conferre manum, & procurrere longius audent.
 Ductori Turno, diuersi in parte furenti,
 Turbantiq; viros, perferitur nuntius, hostem
 Feruere cade nona, & portas præbere patentes.
 Descriit inceptum, atque immani concitus ira
 Dardaniā ruit ad portam, fratresq; superbos:

*Et primum Antiphaten, is enim (se primus agebat
 Thebana de matre nothum Sarpedonis * alii,
 Coniecto sternit iaculo. volat fiala cornu,
 Aera per tenerum, stomachoq; infixam sub altum
 Pectus abit: reddit specus atri vulneris undam
 Spumantē, & fixo ferrū in pulmona tepescit. (dñū,
 Tū Meropē, atq; Erymāthi manū, tū sternit Aphi
 Tum Buiam ardentem oculis; animisq; frementem,
 Non iaculo: (neg, enim iaculo vitam ille dedisset)
 Sed magnum stridens contorta phalorica venit
 Fulminis acta modo, quam nec duo taurea terga,
 Nec duplici squama lorica fidelis, & auro
 Sustinuit. collapsa ruant immania membra.
 Dat tellus gemitū, & clypeum, super intonat ingens.
 Qualis in Euboico Batiarum litore quondam
 Saxa pila cadit: magnis quam molibus ante
 Constructam iaciunt ponto, sic illa ruinae
 Prona trahit, penitusq; vadis illisa recumbit:
 Miscent se maria, & nigra attollantur arena.
 Tum sonitu Prochyta alta tremuit, * durumq; cubile
 Iuarime Iouis imperus imposta Typhoeo.
 * Hic Mars armipotens autumnū, viresq; Latinis
 Addidit, & stimulos acres sub pectore veruit,
 Immisitq; fugam Teucris, atrumq; timorem.
 Undiq; * conueniunt, quoniam data copia pugna:
 Bellatorq; animo deus incidit.
 Pandarus, ut fusa germanum corpore cernit.
 Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res,
 Portam vi multa conuerso caratū torqueor.*

.i. nobil's.

Gladio.

Homer in
Iliad. 48.

Mortiferum

Homerus in
Ili. 21. 170.Itali scilicet,
quibus Mars
animas ad-
didit.

Aa. iij.

Ob.

Sine spe in-
madendi.

Tibi data
per dotem.

Confidentia
virtutis.

Homerus in
Ili. 35. 227.

Homerus in
Æ. 48.

Obnixus latīs humeris, multosq; suorum
Membris exclusos * duro in certamine linguit :
At alios secum includit, recipitq; ruentes.
Demens, qui Rutulum in medio non agmine regem
Viderit irruipentem, ultroq; inclusit urbi,
Immanem veluti pecora inter inertia tigrim.
Continuò noua lux oculis offulsit; & arma
Horrendum sonuere : tremunt in vertice crista
Sanguinea, clypeoq; micantia fulgura mittit.
Agnoscent faciem inuisam, atq; immania mēbra,
Turbati subito, Æneade. tum Pandarus ingens
Emicat; & mortis fraterna feruidus ira,
Effatur. Non hæc * dotalis regia Amate,
Nec muris cohibet patrijs media Ardea Turnum.
Castra inimica vides : nulla hinc exire potestas.
Olli * subridens sedato pectore Turnus.
Incipe, si qua animo virtus, & confere dextram :
Hic etiam inuentum Priamo narrabis Achillem.
Dixerat. ille rudem nodis, & cortice crudo
Intorquet summis adnixus viribus hastam.
* Excepere aura vulnus : Saturnia Iuno
Detorsit veniens, portaq; infigitur hasta.
At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
Effugios : neque enim is teli, nec vulneris auctor :
Sic ait, & sublatus alie consurgit in ensē,
Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit, impubesq; immani vulnere malas.
Fuit sonus : ingenti concussa est pondere tellus.
Collapsos artus, atque arma cruenta cerebro.

Sternit humi moriens, atque illi partibus aquis
Huc caput, atque illud humero ex utroque pepēdit. *Homerus in*
Diffugiunt versi trepida forandine Troës : *Iliad. 180.*

*Et, si continuo victorem ea cura subisset,
Rumpere claustra manu, sociosq; immutare portis, *Homerus in*
Ultimus ille dies bello, gentiq; fuisset : *Iliad. 86.*
Sed furor ardentem, cadisq; insana cupido
Egit in aduersos.

Principio Phalarim, & succiso poplite Gygen
Excipit, hinc raptas fugientibus ingerit hastas
Intergum: (Iuno vires, animusq; ministrat)
Addit Halyn comitē, et confixum Phoegea parma
Ignaros deinde in muris, Martemq; cientes,
Alcandrug, Haliumq; Neomonaq; Prytaninque
Lyncea tendentem contra, sociosque vocantem
Vibranti gladio connexus ab aggere dexter
Occupat. huius uno deiectam comminus ictu
Cum galea longē iacuit caput, inde ferarum
Vastatorem Anycum, quo non* felicior alter
Ungere tela manus, ferrumque armare veneno : *i. peritios.*
Et Clytium Azoliden, & amicum Creta : Musis.

Crete. Musarum comitens, cui carmina semper
Et Cythara cordi, *numerosque intendere nervis : *Rhythmos*
Sēper equos, atq; arma virum, pugnasque canebat. *facere imica*
Tandem duces, audita cede suorum, *tionem ner.*
Conueniunt Tencri, Mnestheus, acerque Sereſtus; *uorum.*

Pallantesque vident socios, hostemque receptum,
Et Mnesthe°, Quo deinde fugā, quō tēditis, inquit? *Ho. ili. 86.*
Quos alios muros, quaiam ultra mania habetis?

A. iiij.

*Vnus

Homerus in
Iliad. 50.

*Unus homo, & vestris o cives undique septus
Ageribus, tantas strages impune per urbem
Ediderit? iuuenum primos tot miseru Orco?
Non infelix patrie, veterumq; deorum,
Et magni. Enca signos miseretque pudetq;?

Homerus in
Ili. 65.

*Talibus accensi firmanantur, & agmine densò
Consistant. Turnus paulatim excedere pugna,
Et fluvium petere, ac partem, qua cingitur aoni.
Acrius hoc Teucric clamore incumbere magno,

Homerus in
Ili. 123.

Et glomerare manum, *ceu saeuum turba leonem
Cum telis premit insensis, a teritis illo
Asper, acerba tuens retro redit, & neq; terga
Ira dare, aut virtus patitur, nec tendere contra,
Ille quidam hoc cupiens, potis est per tela, virosque.
Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
Improperata refert, & mens exestuat ira.

Homerus in
Ili. 124.

*Quin etiam bis tum medios inuaserat hostes:
Bis conuersa fuga per muros agmina vertit.
Sed manus è castris properè cœt omnis in unum:
Nec contra vires audeat Saturnia Iuno
Sufficere: aëream calenam Iupiter frim
Densiss; germana band mollia iussa ferentem,
N; Turnus cedat Teucrorum manibus altis.

Ho Il. 125.

Ho Il. 124.

Homerus in

Il. 131. 175.

Ho. Il. 124.

*Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum,
Nec dextra valet: *inictis sic undiq; telis
Obruitur: *strepuit assiduo caua tem pora circum
Tinnitugalea, & saxis solida ara farscunt,
Discussaq; inba capiti. nec sufficit umbo.
Etibus ingeminant hastis & Troës, & ipse

Ful.

*Fulmineus Mnestheus tum toto corpore sudor
 Liquitur, & *piceum (nec respirare potestas)
 Flamen agit: fissos quatit ager anhelitus artus.
 Tum demum praeceps saltu sese omnibus armis
 In fluvium dedit. ille suo cum gurgite flauo
 Accepit venientem, ac mollibus extulit undis,
 Et latum ad socios abluta cade remisit.*

Sordidum.

P. VIRGILII MA- RONIS AENEIDOS.

LIBER X.

ARGUMENTUM.

Iupiter, convocato deorum concilio, ad concordiam ipsos
 ahortatur. ibi Venus de Troianorū periculo, insatiabilique
 Iunonis odio cōqueritur: aliquamque tandem tot calamita-
 tum requiem petit. Iuno contra maiorum omnium causam
 in Troianos veluti primos belli auctores, atq; adeo in Vene-
 rem ipsam reijcit. Frustra itaque tentata reconciliatione, Ju-
 piter ubi nullam videt esse contentionum finem, ne aut vxo-
 rem, aut filiam laderet, se neutrarū partium studia secutu-
 rum pronūtiat, sed pro sua se aequitate omnia satis esse per-
 misurū. Interim Rutuli totis viribus ad oppugnationē re-
 deunt, non minore animo oblecti se ad defensionem parant.
 Dum haec in latro geruntur, Aeneas, reb⁹ in Eturia ex animi
 sententia confectus, multorumq; sibi populorum auxilijs ad-
 iunctis, triginta navium classe ad suos revchitur. Ibi nymphis
 paulo ante in eam formam ex navib⁹ suis trāsformatas, ob-
 vias habet, ex his & de clasis amissione & de suorum peri-
 culo certior redd. tur. Inde in hostium vsque cōspectum pro-

uectus, copias suas exponit. Rutuli oppugnatione desistunt, occurrentesque ad litus terra hostem prohibere conantur. Magno utrinque detrimento pugnatur. Ibi Pallas, magna prius edita hostium strage, tandem à Turno occiditur, cui rei dolore percitus Aeneas magnos Rutulorum acervos amico inferias mittit. Ascanius quoque, eruptione facta, suas cum patre copias coniungit. Quibus rebus permota Iuno, & pro Turno sollicita, impetrata à Iove venia præfati eum periculo eripit, obiecta illi falsa Aeneæ imagine: quâ dum in navim quâdam fugiêntem insequitur, vinculis à Iunone ruptis, vi tempestatis ad litora Ardeæ proxima deuchitur. Interim Mezentius, Iovis monitu pugnae succedens, magnum tam Troianorum quam Etruscorum numerum prostrernit: donec ab Aenea haste ictu vulneratur, & a Lauso filio protectus, agere se ad obligandum vulnus ex acie recipit. Ibi Lausus quoque dum patrem vlcisci conatur, ab Aenea interficitur, eius rei nuntio accepto, Mezentius consensu equo in prælium redit, ubi dum filii mortem vindicare parat, eadem, qua filius, dextra concidit.

Aliud Argumentum.

*Placat & uxorem dictis, & iurgia nata
Jupiter Auxilijs instructus Troius heros
Advenit: occurrunt Rutuli, atque ad litora pugnant.
Occidit à Turno Pallas, victorq; superbus
Ænea eripitur. Mezentius interit acer.*

Homerus in
Il. 38. 82.

P Anditur interea domus omnipotentis Olympi:
Conciliumque vocat diuinum pater, atque homi-
num rex

S. J. J. J.

*Sideream in sedem : terras unde arduus omnes,
 Castrag, Dardanidum adspectat, populosq, Latinos
 * Confidunt tectis bipatentibus: incipit ipse.
 Celicola magni, quia * nam sententia nobis
 Versa retro? tantumq, animis certatis iniquis?
 Abnueram bello Italiam concurrere Tencris,
 Qua contra vetitum discordia? quis metus aut hos,
 Aut hos arma sequi, ferrumq, laceffere suasisit:
 Adueniet iustum pugna (ne accersite tempus?
 Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
 Exuium magnum, atque alpes immitteret apertas.
 Tum certare odijs, tum res * rapuisse licebit.
 Nunc sinite, & placidum leti componite fœdus.
 Inpiter hac paucis, at non Venus aurea contrâ
 Pauca refert.*

Homer. in
 Iliad. 8. 2.
 Cur Ennia-
 num sermo.
 nem Seruius
 ait esse.

Bellum per
 feciales indi-
 cere. Seruius.

** O Pater, ô hominum, diuinumq, æterna potestas, Homerus in.
 Namq, aliud quid sit, quod iâ implorare queamus? Ili. 2. 5.
 Cernis ut insultent Rutuli, Turnusq, feratur
 Per medios insignis equis, tumidusq, secundo
 Marte ruat? non clausa tegunt iam mœnia Tencros
 Quin intra portas, atque ipsis prælia miscent
 Aggeribus * mœrorum; & inundant sanguine fossæ.
 * Aneas ignarus abest, nunquam ne leuari
 Obsidione fines? muris iterum imminet hostis
 Nascentis Troie, nec non exercitus alter,
 Atque iterum in Tencros Etolis surgit ab Arpis
 Tydides. * equidem credo, mœna vulnera restant,
 Et tua progenies, mortalia demoror arma.
 Si sine pace tua, atque inuito numme Troes*

Antiquè, pro
 miorum.

Homerus in
 Il. 53.

Italiam

Per superos
Apollinem
intelligit,
per manes
Creusam
Aeneas uxorem,
& Anchicem patrem.

Homer. in
Iliad. 180.

*Italiam petiere: luant peccata, neque illos
Frueris auxilio. sis tot responsa secuti
Quae *superi, *manesue dabant: cur nunc tua quisq;
Flectere iussa potest? aut cur noua condere fata?
Quid repetam exustas Erycin in litore classes?
Quid tempestatum regem, ventosq; furentes,
Æolia excitos? aut actam nubibus frim?
Nunc etiam Manes (hec intentata manebat
Sors rerum) monet, & superis immissa repente
Alcithoe, medias Italiam bacehana per vias.
Nil super imperio moleor: sperauimus ista,
Dum fortuna fuit: vincant, quos vincere mauiis:
Si nulla est regio, Teucris quam doct tua comux
Dura: per enersa, genitor, fumantia Troie
Excitata obtestor. liceat dimittere ab armis
Incoluinem Ascanium, liceat superare nepotem
Æneas sane ignotis saltetur in vadis,
Et, quamcunque viam dederit fortuna, sequatur:
*Hunc tegere, & dira valeam subducere pagna.
Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atq; Cythera,
Idaliæq; domus. posuis inglorius armis
Exigat hic animum, magna ditione iuncto
Carthago premat Æthiopiam: nihil viribus inde
Obstabit Tyrijs, quid pestem euadere belli
Iuuat, & Argolicos medium fugisse per ignes?
Totq; maris, vastaq; exhausta pericula terra,
Dum Latrū Teucris, recidinaq; Pergama quarūt?
Non satius cineres patria infedisse supremos,
Atq; soinum, quo Troia fuit? Xanthu, & Simoenta*

Redde

Redde oro miseris, iterumq; revolvere casus
 Da pater Juvencos Teucris. * Tum regia Iano
 Acta furore gravi. Quid me alta silentia cogis
 Rumpere, & obauctum verbis vulgare dolorem?
 Aenean hominum quisquam, diuinum subegit
 Bella sequi, aut hostem regi se inferre Latino?
 Italiam petiit satis antea, esto,
 Cassandra impulsus furor: num linquere castra
 Hortari sumus. aut vitam committere * ventis?
 Num puero summam belli, num credere muros?
 Tyrhenamue fidem, aut gentes agitare quietas?
 Quis deus in * fraudem, quae dura potentia nostra
 Egit ubi hic Juno, ac missae nubibus Iris,
 Indignum est Italos Troiam circumdare flammis
 Nascentem & patria Turnum consistere terra,
 Cui Pylumnus arx, cui * diua Venilia mater.
 Quid face Troianos atra vim ferre Latinis?
 Arua aliena iugo premere, atq; auertere pradas?
 Quid sacros legere, & gremius abducere pactas?
 Pacem orare man, uprafigere puppibus arma?
 Tu potes Aenean manibus subducere Graium,
 Proq; viro nebulam, & ventos obtendere manes,
 Et potes in toridem classem convertere nymphas:
 Nos aliquid Rutulos contra iunisse, nefandum est.
 Aeneas ignarus abiit, ignarus & coe.
 Est Paphos, Idaliumq; tibi, sunt alta Cythera.
 Quid grunda bellis urbē, & corda aspera tentas?
 Nosne tibi * fluxas Phrygia res vertere fundo
 Conamur? nos, an miseros qui Tros Achinis

Homerus in
 Il. 38.

Incertis &
 iuanibus.

Id est, peri-
 culum.

Pungit Ve-
 nerē Aeneae
 matrem non
 enim dea Ve-
 nilia, sed
 nympsa.

Molles, quae
 etiam sine
 inimicis pe-
 tere possent.

Ob.

Obiecit? quæ causa fuit consurgere in arma
 Europamq, Asiamq, & fœdera soluere furto
 Me ante Dardanios Spartam expugnavit adulter?
 Aut ego tela dedi? fœne cupidine bella?
 Tunc decuit metuisse tuis, nunc sera quarelis
 Haud iustis assurgis, & irrita iurgia iactas.
 Talibus orabat Juno; cunctiq, fremebant
 Calicolas, assensu vario: cœu flamina prima,
 Cum deprensa fremunt silvis, & caca volutant
 Murmura, venturos nautis prodentia ventos.

Homerus in
 Ili. 265.

* Tum pater omnipotēs, rerum cui summa potestas;
 Insit. eo dicente, deum domus alta silescit,
 Et tremefacta solo tellus, silet ardens æther: (tuis,
 Tum Zephyri posuere, premit placida equora pon-
 Accipite ergo animis. atq, hac mea figite dicta.

Protenet,
 unde lectæ
 Philosopho-
 rum, propria
 quædam in-
 stantia sciti-
 pentium.

Quãdoquidem Ansonios coniungi fœdere Tencris
 Haud licitum est, nec vestra capit discordia finem:
 Qua cuiq, est fortuna hodie, quã quisq, * secat spem
 Tros, Rutulusue fuit, nullo discrimine habebō:
 Seu fatus Italum castra obsidione tenentur,
 Siue errore malo Troie, monitisq, sinistris.
 Nec Rutulos solvo. sua cuiq, exorsa laborem,
 Fortunamq, ferent. rex Jupiter omnibus idem.
 Fata viam inuenient. Stygi per flumina fratris,
 Per picæ torrentes, atraque voragine ripas,

Hom. Ili. 11.
 Ho. II. 12.
 Homerus in
 Ili. 110.

* Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
 Hic finis fandi. solio tum Jupiter aureo
 Surgit, * calicolas medium quem ad limina ducunt.
 Interea Rutuli portis circum omnibus instant

Sternere

Sternere eade viros, & mania cingere flammis
 At legio Eneadum vallis obsessa tenetur :
 Nec spes ulla fugae: miseri stant turribus altis
 Nequidquam, & rara muros cinxere corona.
 Assum, Imbrasida, Hicetaoniusque Thymætes,
 Assaracique duo, & senior cum Castore Tybris,
 Prima acies. hos germani Sarpedonis ambo,
 Et claris Ethemou Lycia comitantur ab*alta:
 Fert ingens toto connixus corpore saxum,
 Haud partem exiguum montis* Lyrnesius Agmon,
 Nec Cicyso genitore minor, nec fratre Meneſtheo.
 Hi iaculis, illi certant defendere saxis,
 Molirique ignem, nervoque aptare sagittas.
 Ipse inter medios, Veneris iustissima cura,
 Dardanium caput ecce puer detectus honestum,
 Qualis gemma micat, fulvum qua diuidit aurum,
 Aut collo decum, aut capiti, vel quale per artem
 Inclusum buxo, aut*ericia terebintho
 Lucet ebur: fusos cernix cui lactea crines
 Accipit, & molle subnectit circulus auro,
 Te quoque magnanima viderunt Isnare gentes
 Vulnera dirigere, & calamos armare veneno,
 Maenia generose domo, ubi pingua cula
 Exercentque viri, Pactolusque irrigat auro.
 Affuit & Mneſteus, quem pulsus pristina Turni
 Aggere murorum sublimem gloria tollit :
 Et Capis. hinc nomen campana ducitur urbi.
 Illi inter sese duri certamina belli
 Contulerant, media Aeneas frecta nocte secabas.

Nobili.

Phryx, nam
 Lyrnesos ci-
 uitas est
 Phrigia.

Oricos ciui-
 tas est Epiri,
 iuxta quam
 nascitur te-
 rebinthus ni-
 gri igni.

Namque

Permittenti-
bus ratis,
quia pugna-
re non pote-
rant, ob illud
Eximos ap-
tate duces
lib 8.

Phaetrea.

Homerus in
ili. 28.

Namq; ut ab Euandro castris ingressus Etruscis,
Regem adit, & regi memorat nomenq; genusq;
Quidue petat, quidue ipse ferat, Mezentius arma
Quae sibi conciliet, violentaq; pectora Turni
Edocet: humanis quae sit fiducia rebus,
& Admonet, immiscetq; preces haud sit mora Tar-
lungit opes, sed uisq; ferit tum libera fatis (chon
Classẽm conscendit iussis gens Lydia diuam
Externo commissa duci Aeneia puppis
Prima tenet, rostro Phrygios subiuncta leones:
Imminet Ida super, profugis gratissima Teucris.
Hic magnus sedet Aeneas, secumque volutat
Euentus belli varios: Pallasque sinistro
Affixus lateri, iam quarit sidera, opaca
Noctis iter, iam, quae passu terraq; mariq;
Pandite nunc Heliconæ dea, cantusque mouete,
Quae manus interea Tuscis comitetur ab oris
Aenean, armetque rates, pelagoque vehatur;
Massici arata princeps secat aquora Tigri:
Sub quo mille manus iuuenum, qui moenia Clusi,
Quigae urbem liquere Cosas; quæis tela, sagitta
* Corytiq; leues humeris, & latifer arcus.
Vna toruus Abas, huic totum insignibus armis
Agmen, & aurato fulgebat Apolline puppis.
Sexcentos illi dederat Populonia mater
Expertos belli iuuenes: aſt Iſſua tracentos
Inſula, in exhaustis Chalybum generosa metallis.
Tertius, ille hominum, diuūq; interpret Aſylus,
Cui pecudum fibra, cali cui sidera parent,

Et

Et lingua volucrum, & prasagi fulminis ignes,
 Millerapit densos acie, atq; horrentibus hastis.
 Hos parere iubent Alphæa ab origine, Pisæ,
 Urbs Etrusca solo, sequitur pulcerrimus Astur,
 Asturæquo fidens, & versicoloribus armis.
 Tercentum adyiciunt, mens omnibus una sequendi
 Qui Carete domo, qui sunt Minionis in aruis,
 Ex Pyrgi veteres intempestaq; Grauisca.
 Non ego te Ligurum ductor fortissime bello
 Transierim Cycne, & paucis comitate Cupano:
 Cuius gloriæ surgunt de vertice pennæ,
 Crimen amor vestrum. formæq; insigne paternæ.
 Namq; ferunt, luctuq; Cicerum Phaëtonis amati,
 Populeas inter frondes umbramq; sororum
 Dum canit, & maestum musa solatur amorem,
 Canentem molli pluma duxisse senectam,
 Linquentem terras, & sidera voce sequentem.
 Filium, æquales comitatus classe cateruas,
 Ingentem remis Centaurum promouet: ille
 Instat aquæ, saxumq; undis immane minatur
 Arduus, & longa sulcat maria alta carina.
 Ille etiam patrijs agmen cici Oceanus ab oris,
 Fatidica Manthus, & Thufci filius amnis:
 Qui muros, matrisque dedit tibi Mantua nomen,
 Mantua dices auis, sed nō genus omnibus ænum.
 Gens illi* triplex populi sub gente* quaterni:
 Ipsa caput populi, Tusco de sanguine vires,
 Hinc quoque quingentos in se Mezentius armat,
 Quos patre Benaco velatus arundine glauea

Rapim
ducit.

Eques
optimus.

Pestiferæ, qua
si sine tempe
riæ, Grauisca
enim dictæ
quod graue
aerem susti-
neant.

Quia Mātua
vrbs Tusciæ,
tres habuit
tribus, quæ
in quateras
curias diui-
debantur.

Bb.j.

Mincius

Mari.

Et lib. 5. de-
dit ei guber-
nandi periti-
am.

Qui post
tædus bel-
lū commo-
uit, vnde il-
ud Latini.

*Mincius infesta ducebat in aquora pinus.
 Et gravis Auletes, centenaque arbore fluctum
 Verberat assurgens. spumant vada marmore verso.
 Hunc vehit immanis Triton, & carula concha
 Exterrens freta: cui laterum tenuis hispida xanti
 Frons hominem praefert, in Pristin desinit alvus.
 Spumea semifero sub pectore murmurat unda.
 Tot lecti proceras ter denis navibus ibant
 Subsidio Troia, & campos salis are secabant.
 Iamque dies caelo concefferat: almaque curru
 Noctiuago Phaebe medium pulsabat Olympum.
 Aeneas (neq; enim membris dat cura quietem)
 Ipse sedens clauumq; regit, velisque ministrat.
 Atq; illi medio in spatio chorus ecce suarum
 Occurrit comitum, nimpha: quas alma Cybele
 Numen habere maris, nimphasque è navibus esse
 Insserat. innabant pariter, fluctusq; secabant,
 Quos prius arata steterant ad litora prora.
 Agnoscunt longè regem, lustrantq; choreis.
 Quarum quæfandi doctissima Cynodocea,
 Ponè sequens dextra puppim tenet, ipsaque dorso
 Eminet, ac leua tacitis subremigat undis.
 Tum sic ignarum alloquitur: Vigilasne deum gens,
 Aeneas? vigila, & vela immitte rudentes.
 Nos sumus q; daæ sacro de vertice pinus,
 Nunc pelagi nimpha, classis tua, perfidus et nos
 Precipites ferro Rutulus, flammaque premebat:
 Rupinus inuita tua vincula, teque per aquor
 Quærimus, hanc genitrix faciem miserata refecit,*
 Et

Et dedit esse deas, animumq; agitare sub undis.

regis, Ipſi
has ſacrilego
pendetis ſan-
guine pœnas

*At puer Aſcanius muro, ſoſſisq; tenetur,
Tela inter media, atq; horrentos Marte Latinos.*

*Iam loca inſſa tenet forti permiſtus Etruſco
Arcas eques. medias illis opponere Turmas,
Ne caſtris iungant, certa eſt ſententia Turno.*

*Surge age, & Aurora ſocios veniente vocari
Primum in arma iube, & clypeū cape, quē dedit ipſe
Inniſtum ignipotens, atq; oras ambiſt atro.*

*Craſtina lux, mea ſi non irrita dicta putaris,
Ingentes Rutulæ ſpectabit cadis acervos.*

Dixerat, & dextra diſcedens impulit altam.

*Haud ignara*modi, puppim. fugit illa per undas*

Ocyor & iaculo, & ventos equante ſagitta.

Inde alia celerant curſus. ſtupet inſcius ipſe

Tros Anchibiſiades, animos tamen omine tollit.

**Tum breuiter ſupera adſpectans cōnexa precatur.*

Alma parens Idaea deūm, cui Dindyma cordi,

Turrigeraq; vrbes, biyugiq; ad frena leones.

*Tu mihi nunc pugna princeps, tu rite*propinques*

Augurium, Phrygiibuſq; ad ſis pede diua ſecundo.

Tantum effatuſ, & interea reuoluta ruebat

Matura iam luce dies, noctemq; fugarat.

Principio ſocijs edicit, ſigna ſequantur,

Atque animos aptent armis, pugnaque parent ſc.

Iamq; in conſpectu Tencros habet, & ſua caſtra,

Stant celſa in puppi. clypeum tum deinde ſiniſtra

*Extulit ardentem. *clamorem ad ſidera tollunt*

Dardanida è muris : ſpes addita ſuſcitāt iras.

Moderatio-
nis quippe
quæ fuerat
nauiſ.

Homer. in
Il. 268.

Familia-
faciaſ: vt, Et
proprius res
adſpice no-
ſtras.

Homerus in
Il. 29. 36.

- Ho.lli.29.** *Tela manu iaciunt: quales sub nubibus atris,
*Strymonia dant signa grues, atq; aethera tranant
Cum sonitu, fugiuntque Notos clamore secundo.
At Rutulo regi, ducibusque ea mira videri
Ansonis, donec versas ad litora puppes
Respiciunt, totumque allabi classibus aquor.*
- Homerus in
Il.48.** *Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes:
Non secus, ac liquida si quando nocte Cometa*
- Ho.lli.239.** *Sanguinei lugubre rubent,*ant Sirius ardor:
Ille citim, morbosque ferens mortalibus agris,
Nascitur, & laeo contristat lumine caelum.
Haud tamen audaci Turno fiducia cessit
Litora praeipere, & venientes pollere terra.
Ultro animos tollit dictis, atq; increpat ultro,*
- Hom. Il.17.** **Quod votis optastis, adest, perfringere dextra,
In manibus Mars ipse, viri nunc coningis esto*
- Homerus in
lli.83.171.** *Quisque sua, tectique memor: *nunc magna referto
Facta patrū, laudes: ultro occurramus ad undam,
Dum trepidi, egressisque labant vestigia prima.
Audentes fortuna iuvat.*
- Cogitat qui
dein, non ti-
men facit,
ne diuiso
exercitu,
vniobique
vincantur.** *Hac aut, & secum versat, quos ducere contra,
Vel quibus obsessos possit concedere muros.
Interea Aeneas socios de puppibus altis
Pontibus exponit. multi seruire recursus
Languentis pelagi, & breuib; se credere saltu:
Per remos alij, speculatus litora Tarchon,
Qua vada non sperat, nec fracta remurmurat vnda,
Sed mare inoffensum crescenti allabitur aestu,*

Advertit

Advertit subito proras, sociosq; precatur.

Nunc ô lecta manus validis incumbite remis:

Tollite, ferre rates, inimicam findite rostris

Hanc terram, sulcumq; sibi premat ipsa carina,

Frangere nec tali puppi statione recuso,

Arrepta tellure semel. Qua talia postquam

Effatus Tarchon, socij consurgere tonsis,

Spumantesq; rates armis inferre Latini,

Donec rostra tenent siccum, & sedere carina

Omnis innocua, sed non puppis tua Tarchon.

*Namq; inflicta vades, *dorso dum pendet iniquo,*

*Arene duri
oris cumulo*

Anceps sustentata diu, fluctusq; fatigat,

Solvitur, atque viros medijs exponit in undis.

Fragmina remorum quos, & fluitantia transtra

Impediunt, retrahitq; pedes simul unda relabens.

*Nec *Turnum segnis retinet mœra, sed rapit acer*

*Homerus in
Iliad. 130.*

Totam aciem in Tencros, & contra in litore sistit.

Signa canunt. Primus turmas inuasit agrestis

*Aeneas, *omen pugna, stravitque Latinos,*

Occiso Therone, virum qui maximus ultro

Aeneam petit. huic gladio perq; area scuta,

Per tunicâ squalentem auro latus haurit apertum,

Inde Lycam ferit, exsectum iam matre perempta,

Et tibi Phœbe sacrum, casus evadere ferri

Cui licuit paruo, nec longè Cissea durum.

Immanemq; Gyam, sternentes agmina clava,

*Deiecit leto. nihil *illos Herculis arma,*

Nil valida iuvene manus genitorq; Melampus,

Alcida comes, usque graves dum terra labores

*Quia ve
nunc, sic ubi -
que vincet
Aeneas.*

*Homerus in
Il 48.64.*

Bb. ij.

Præbuit

Cydones
Cietenses
erant, porro
de Cretenfi-
bus legitur,
intemperan-
tes in amore
puerorum
fuisse.
Homer. in
Ili. 51.
Homerus in
Ili. 141.

Retroasto.

Homerus in
Ii 87.
Mezentij
filius.

*Præbuit. ecce, Pharon voces dum iactat inertes,
Intorquens iaculum clamantis sistit in ore.
Tu quoq; flauentem prima lanugine malas
Dum sequeris Clytium infelix, nona gaudia, Cydon,
Dardania stratus dextra, securim amorum,
Qui iuuenum tibi semper erant, miserande iaceret,
Nisi fratrum stipata cohors foret obuia, Phorci
Progenies, septem numero, septenaque tela
Coniiciunt. partim galea, clypeoque resultant
Irriti: * deflexit partim stringentia corpus
Alma Venus. fidum Aeneas affatur Achaten.
Suggere tela mihi, (non ullum dextera frustra
Porserit in Rutulos) * steterunt quæ in corpore Gra-
ziliacis campis. tum magnam corripit hastam, (iūm
Et iacit. illa volans clypei transuerberat ara
Maonæ, & thoraca simul cum pectore rumpit.
Huic frater subit Alcanor, fratremque ruentem
Sustentat dextra. * transiecto missa lacerto,
Protinus hasta fugit. seruatque cruenta tenorem:
Dexteraque ex humero nervis moribunda pepedit.
Tum Numitor iaculo fratris de corpore rapto,
Aeneam petijt. sed non & fidere contra
Est licitum, magniq; semar perstrinxit Achata.
Hic curibus, fidens primæno corpore, * Lausus
Aduenit. & rigida Dryopen ferit eminus hasta,
Sub mentum graniter pressa, pariterque loquentis
Vocem, animamq; rapit transiecto gutture. at ille
Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem.
Tres quoq; Threicios, Borea de gente suprema,*

Et

Et tres, quos *Idas* pater, & patria * *Ismara* mittit, *Thrac*
 Per varios sternit casus. occurrit *Halesus*, *vrbs.*

*Aurunea*que manu: subit & *Neptunia* proles,

Insignis *Messapus* equis: * expellere tendunt

Nunc hi, nunc illi. certatur limine in ipso

Ausonia. magno discordes aethere venti

Prælia ceu tollunt, animis, & viribus aquis:

Non ipsi inter se, non nubila, non mare cedit:

Anceps pugna diu: stant obnixa omnia contra.

Haud aliter *Troiana* acies, aciesque *Latina*

* *Concurrunt*: hæret pedo pes, densusque viro vir.

At parte ex alia, quæ saxa rotantia latè

Intulerat torrens, arborumque diruta ripis,

Arcades insuetos acies inferre pedestres

Ut vidit *Pallas* * *Latio* dare terga sequaci,

Aspera queis natura loci dimittere quando

Suasit equos: unum quod rebus restat egenis,

Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit amaris.

Quò fugitis, socij? per vos, & fortia facta,

Per ducis *Euandri* nomen, denictaque bella,

*Spem*que meam, patria quæ nunc subit amula laudis,

* *Fidite* ne pedibus. ferro rumpenda per hostes

Est via, quæ globus ille virum densissimus urget.

Hac vos, & *Pallanta* ducem patria alta reposcit:

Numina nulla premunt: mortali urgemur ab hoste

Mortales: totidem nobis animæque, manusque.

Ecce maris magno claudit nos obice pontus:

Decet iam terra fuga: pelago *Troianæ*ne petemus?

Hac ait, & medius densos prorumpit in hostes.

Bb. iij.

Obuius

Homeri

lli. 135.

Hom. *ll.* 45.

Pro Latina.

Ho. *ll.* 168.

Ut eos hor-
 taretur exem-
 plo.

Pulmo tu-
midus est
naturaliter.

Homer. in
Iliad. 49.

Homer. in
Ili. 48.
Ad mortem.

Homer. in
Iliad. 117.

Vis ignea.

Obiit huic primam, satis adductus iniquis,
Fit laqueus. hunc, magno velle dum pendere saxum,
Intortio figit telo, discrimina costis
Per medium qua spina dedit, hastamque recepat
Offibus harentem. quem non super occupat Hisbon,
Ille quidem hoc sperans: nam Pallas ante ruentem,
Dum fuit, incautum crudeli morte sodalis
Excipit, atque enses tumido in pulmone recondit.
Hinc Helenum petit, & Rhæti de gente vetusta
Anchemolum, thalamos ausum incestare nouerca.
Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in armis,
Daucia Laride, Tymberq, simillima proles,
Indiscreta suis, gratumq, parentibus error.
At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas,
Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis:
Te decisa suum Laride dextera queris,
*Samianimeq, micant digiti, ferrumq, retractant.
Arcades accensos monitu, & præclara ruentes
Facta viri, mistus dolor, & pudor armat in hostes.
*Tum Pallas biugis fugientem Rhætea præter
Transijcit hoc spatium, tantumq, *mora fuit Ilo:
Ilo namque præcul validam direxerat hastam:
Quam mediis Rhæteus intercipit optime Tenthra
Te fugiens, fratremq, Tyren: currumq, volutus
Cædit senis animis Rutulorum calcibus arua.
Ac velut optato, ventis æstate coortis,
Dispersam mittit siluis incendia pastor:
Corruptis subito medys, extenditur una
Horrida per latos *acies Vulcania campos:

*Iste sedens victor flammæ despectat ouantes :
 Non aliter Socium virtus cois omnis in unum :
 Teque iunat Palla, sed bellis acer Hælesus
 Tendit in aduersos, seque in sua colligit arma.
 Hic mactat Ladona, Pheretæque, Demodocumque,
 Strymonio dextram fulgenti diripit ense,
 Elatam in ingulum: saxo ferit ora Thoantis,
 Ossaque dispergit cerebro permixta cruento.
 *Fata canens filius genitor calarat Hælesum :
 Ut senior leto canentia lumina soluit,
 Iniecere manum Parca, telisq; sacrarunt
 Euandri, quem sic Pallas petuit ante precatus,
 Da nunc Tybri *pater ferro, quod missile libro
 Fortunam, atque viam duri per pectus Hælesi.
 Hac arma ex funiaque viri tua quercus habebit.
 Audiit illa deus: dum *texit Jmaona Hælesus,
 Arcadio infelix telo dat pectus inermum.
 At non cade viri tanta perterrita Lausus,
 Pars ingens belli, finit agmina: primus Abantem
 Oppositum interimit, *pugna nodumque, moratque,
 Sternitur Arcadia Proles: sternuntur Etrusci,
 Et vos ô Graijs imperdita corpora Tencri.
 Agmina concurrunt ducibusq; & viribus equis.
 Extremi addensent acies: nec turba moueri
 Tela, manusq; finit. hinc Pallas instat, & urget,
 Hinc contrâ Lausus: nec multum discrepat ætas :
 Egregij forma, sed quæis fortuna negarat
 In patriam reditus, ipsos concurrere passus
 Haud tamen inter se magni regnator Olympi:*

Post scutum
 se clausit.

Homerus in
 Il. 28.

Vicinum in
 vocat nume,
 nam circa
 ripas eius
 pugnabant,
 .i. Ipoliat, sic
 Plaut.
 Hominem
 detexam
 pallio.
 Homer. in
 Iliad. 7.

Pallantem
enim Turno,
Lausum oc-
cidit Aeneas.
Homerus in
Iliad. 242.

Homer. in
Iliad. 234.

Homer. in
Ili. 77.

Vt posset
hasta feriri.

*Mox illos sua fata manent *maiore sub hoste.
Interea soror alma monet succurrere Lauso
Turnum: qui volucris curru medium secas agmen.
Vt vidit socios: tempus desistere pugna:
Solutus ego in Pallanta feror, solo mihi Pallas
Debetur: cuperem, ipse parens spectator adesses.
Hac ait: & socij cesserunt equore iusso.
At Rutulum abscessu iuuenis, tum iussa superba
Miratus, stupet in Turno, corpusq; per ingens
Lumina voluit, obitq; truci procul omnia visu:
Talibus & dictis it contra dicta tyranni,
*Aut spolijs ego iam raptis laudabor opimis,
Aut leto insigni: sorti pater equus utrique est:
Tolle minas. fatuus medium procedit in aquor:
Frigidus Arcadibus coit in precordia sanguis.
Desiluit Turnus byugis. pedes apparat ire
Comminatus. utq; leo, specula cum vidit ab alta
Stare procul campis meditantem praelia taurum,
Aduolat: haud alia est Turni venientis imago.
Hunc ubi *contiguum missa fore credidit hasta,
Ire prior Pallas, siqua fors adiunget ausum
Viribus imparibus, magnumq; ita ad aethera fatatur.
Per parvis hospitium, & mensas quas aduena adisti,
Te precor Alcide, coeptis ingentibus adsis:
Cernat semineci sibi me rapere arma cruenta,
Victoremq; ferant morientia lumina Turni.
Audijt Alcides iuuenem. magnumq; sub imo
Corde premit gemitum, lacrimasq; effundit inanes.
Tum genitor natum dictis affatur amicis.*

*Stat

**Stat sua cuique dies: breue & irreparabile tempus* Homerus in
Omnibus est vita sed famam extendere factis, Ili. 72.

Hoc virtutis opus. Troia sub mœnibus altis
Tot nati cecidere deum: quin occidit unâ Homerus in
Sarpedon, mea progenies: etiam sua Turnum Iliad. 147.

Fata vocant, metaeque dati pervenit ad aui.
**Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit arvis.* Home. in
At Pallas magnis emittit viribus hastam, Il. 30.

Vaginaq; caua fulgentem diripit ensen.
Illâ volans, humeri surgunt quâ tegmina summa,
Incidit, atque viam clypei molita per oras,
Tandem etiam viagno strinxit de corpore Turni. Quasi cum
Hic Turnus ferro praefixum robur acuto difficultate.
In Pallanta diu librans iacit, atque ita fatur. Ho. Ili. 40.

Adspice num mage sit nostrum penetrabile telum:
**Dixerat: ac clypeum, tot ferri terga, tot aris* Homer. in
Cum pellis toties obeat circumdata tauri, Ili 37.

Vibranti cuspis medium transuerberat ictu,
Loricâq; moras, & pectus perforat ingens.
Ille rapit calidum frustra de vulnere telum:
Una, eademq; via sanguisq; animusq; sequuntur.
Corruit in vulnus. sonitum super arma dedere:
Et terram hostilem moriens petit ore cruento. Non pectus
Quem Turnus super assistens sic ore profatur. sed cuspis,
Arcades hæc, inquit, memores mea dista referte non causa
Euandro: qualem meruit, Pallanta remitto. ingens pueri
Quisquis bonos tumuli, quicquid solamen humandi pectus.

Largior: haud illi stabant Aeneia parno (est, Constabunt.
Hospitia: & læno pressit pede, talia futus,

Exa-

- Danai filia-
 rum quę
 suos viros
 occiderunt
 omnes una
 nocte.
 Homerus in
 Ili. 275. *Exanimam, rapiens immania pondera baltei,
 Impressumq; nefas: una sub nocte iugali
 Casa manus iuuenum fœdē, thalamiq; cruenti:
 Qua bonus Eurytion multo calauerat auro:
 Quo nunc Turnus onat spolio, gaudesque potius.
 Nescia mens hominum fati, sortisque futura,
 Et seruare modum rebus sublata secundis.*
- Homerus in
 Iliad. 275. *Turno tempus erit, magno cum optauerit emptum
 Intactum Pallanta, & cum spolia ista diemque
 Oderit. At socij multo gemitu, lacrymisque
 Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.
 O dolor, atque decus magnum rediture parenti:
 Hac te prima dies bello dedit, hac eadem aufert,
 Cum tamen ingentes Rutulorum linquis acervos:
 Nec iam fama mali tanti, sed certior auctor
 Aduolat Aenea, tenni discrimine leti
 In fugam. Esse suos, tempus & versis succurrere Teucris.
 Proxima quaq; metit gladio, latumq; per agmen
 Ardens lumentem agit ferro, te Turne, superbum
 Cede noua, quarens: Pallas, Euander, in ipsis
 Omnia sunt oculis: mensa quas aduena primus
 Tunc adiit, dextraque data *Sulmone creatos
 Quatuor hic iuuenes, totidem, quos educat Ufens,
 Viuentes rapit, inferias quos immolet umbris,
 Captiuoque rogi perfundat sanguine flammās.
 Inde Magno procul insensam cum tenderet hastam,
 Ille astra subit, ac tremebunda supernolat hasta,
 Et genua amplectens effatur talia supplex:
 Per patrios manes, & spes surgentis Iuli*
- Homerus in
 Iliad. 229.
 Ho. Il. 227.
 Homerus in
 Il. 64. 116.

Te precor hanc animam serues natosq; patriq;

Est domus alta : iacent penitus de fossa talenta

Calati argenti : sunt auri pondera facti,

Infectiq; mihi. non hic victoria Teucrum

Vertitur, haud anima una dabit discrimina tanta.

Dixerat : Aeneas contra cui talia reddit.

Argenti atque auri memoras qua multa talenta,

Gnatis parce tuis : belli commercia Turnus

Sustulit ista prior, iam tum pallante perempto.

Hoc patris Anchisa manis, hoc sentit Iulus.

Sic fatus, galeam lana tenet, atque reflexa

Cernice orantis capulo tenuis abdidit ens.

Nec procul Amonides Phœbi, Triniaq; sacerdos,

Insula cui sacra redimebat tempora vitta,

Totus collucens veste, atque insignibus armis :

Quem congressus agit campo, lapsusq; superstans

Immolat, ingentiq; umbra tegit. arma Sereſtus

Leſta refert humeris, tibi rex Gradine trophæum.

** Instaurant acies Vulcani stirpe creatus*

Ceculus, & veniens Marſorum montibus Vmbro.

Dardanides contra furit : Anxuris ense sinistram,

Et totum clypei ferro deiecerat orbem.

Dixerat ille aliquid magnum, vimq; affore verbo

*Crediderat, cœloque animum fortasse *ſerebat,*

Caniciemque sibi, & longos promiserat annos.

** Tarquitus exultans contra fulgentibus armis,*

Silvicola Fauno Dryope quem nympħa creatat,

Obuius ardenti seſe obrulit : ille reducta

Lorycam, clypeique ingens onus impedit haſta.

** Tunc*

Alte inſoſſi
foſſæ com-
miſſa.

Homerus in
Il. 116. 230

Iguoſcendi
facultatem.

Faſcia de
albo & cog-
co.

Iam fuſas.

Aequabat.

Homerus in
Il. 121.

Homer in
Iliad. 117.
Homerus in
Iliad. 122.
Homerus in
Il. 230. 166.

Quia veni-
ente hoste
cum nemo
nunciaret
improviso
capte sunt.
Homerus in
Il. 64.

Longis gra-
dibus.

Homerus in
Il. 116.
Duos nomi-
nat, à quibus
est victus
Aeneas.

*Tum caput orantis nequidquam, & multa paratis
Dicere, deturbat terra, truncumq; repente
Prouoluens *super hac inimico pectore fatur.
Istic nunc metuende iace: non te optima mater
Condot humi, patrioue onerabit membra sepulchro:
Alitibus linquere frus: aut gurgite mersum
Vnda feres, pisceq; impasti vulnera lambent.
Protinus Antheu, & Lycā, prima agmina Turm,
Persequitur. fortemq; Numam, fuluūq; Camertem
Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri
Qui fuit Ausonidū, & tacitis regnavit Amiclis,
Ægeon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenasq; manus, quinquaginta oribus ignem,
Pectoribusque arsisse, Iouis cum fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.
Sic toto Aeneas defauit in agnore victor,
Ut semel intepuit mucro. *quin ecce Nyphei
Quadrijuges in equos, aduersaq; pectora tendit:
Atque illi *longè gradientem, & dira frementem
Ut videre, metu versi, tetrog; rrentis,
Effunduntq; ducem, rapiuntq; ad litora currum.
Interea biugis infert se Lucagus albis
In medios, fraterq; Liger: sed frater habenis
Flectit equos, strictum rotat acer Lucagus ensē.
Haud tulit Aeneas tanto furore furentes:
*Irruit, aduersaq; ingens apparuit hasta.
Cui Liger.
Non *Diomedis equos, non currū cernis Achillis,
Aut Phrygia campos: nunc belli finis, & aui

His

His dabitur terris. vesano talia latè
 Dicta volant Ligeri: sed non & Troius Heros
 Dicta parat contra: iaculum nā torquet in hostem:
 Lucagus ut pronus pendens in verbera telo
 Admouit biyugos: proiecto dum pede lauo
 Aptat se pugna, subit oras hasta per imas
 Fulgentis clypei, tum latus perforat inguen.
 Excussis curru moribundus voluitur armis.
 Quem pius Aeneas dictis affatur amaris,
 Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
 Prodidit, aut vana vertere ex hostibus umbra:
 Ipsa totis saliens iuga deseris. Hac ita factus
 Arripuit biyugos. frater tendebat inermes
 Infelix palmas, curru delapsus eodem.

Per te, per qui te talem genuere parentes,
 Vir Troiane, sine hāc animā, & miserere precāsis.
 Pluribus oranti Aeneas. Haud talia dudum
 Dicta dabas: morere, & fratrem ne desere frater.
 Tum, latebras anima, pectus mucrone recludis.

* Talia per campos edebat funera ductor
 Dardanius, torrentis aqua, vel turbinis atrī
 More furens. Tādē erūpūnt, & castra relinquūt,
 Ascanius puer, & nequidquam obfessa inuentus.
 Junonem interea compellat Iupiter ultro.

* O germana mihi, atq; eadem gratissima coniux, Homer. in
 Ut rebare, Venus (nec te sententia fallit) Iliad. 30.
 Troianas sustentat opes, non vinida bello
 Dextra viris, animusq; ferax, patiensq; pericli.
 Cui Iuno submissa: Quid, ô pulcherrimè coniux,

Solli-

Homer. in
lli. 264.

Homer. in
lli. 86.

Morituro.

Ignara ve-
ritatis.

Homer. in
lli. 55.

*Sollicitas egram, & tua tristitia dicta timentem?
Si mihi qua quondam fuerat, quamq; esse decebat,
Vis in amore foret, non hoc mihi namq; negares
Omnipotens, quin & pugna subducere Turnum,
Et Dauno possem incolumem seruare parenti.
Nunc pereat. Tenebrisq; pio dei sanguine penas.*

** Ille tamen nostra deducit origine nomen:
Pileumq; illi quartus pater: & tua larga
* Sape manu, multisque oneravit limina donis:
Cui rex atherci breuiter sic fatetur Olympi.
Si mora praesentis leti, tempusq; caduco
Oratur iuueni, meque hoc ita ponere sentis:
Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatiis.
Haecenus indulgisse vacat: sin altior istis
Sub precibus venia vlla later; totamque moueri,
Mutariue putas bellum: spes pascis inanes.
Cui luno illachrymas. Quid si, quod voce grauari,
Mente dares, atq; hac Turno rata vita maneres?
Nunc manet insentem grauis exitus: aut ego veri
* Vana feror, quod ut o potius formidine falsa
Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa reflectas.
Hac ubi dicta dedit, caelo se protinus alto
Misit, agens hiemem nimbo succincta per auras;
Iliacamque aciem, & Laurentia castra petiuit.
* Tum dea nube caua texuem sine viribus umbram
In faciem Aeneae (visu mirabile monstrum)
Dardanijs ornat telis, clypeumq; imbasque
Diuini assimulat capitis, dat inania verba:
Dat sine mente sonum, gressusque effingit euntis.*

Morito

*Morte*obita, quales fama est volitare figuras;
Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.*

Suscepta.

*At primas læta ante acies exultat imago,
Irritatque virum telis, & voce læcessit.
Instat cui Turnus, stridentemq; eminus hastam
Conjicit, illa dato vertit vestigia tergo.*

*Tum verò Aeneas aversum ut cedere Turnus
Credidit, atque animo spem turbidus hausit inanē,*

Elatas, arro-
gātia tumes.

*Quò fugis Aeneas? thalamos ne desere pactos:
Hac dubitur dextra tellus quaesita per undas.
Talia vociferans sequitur, strictumque coruscant
Mucronem, nec ferre videt sua gaudia ventos.*

*Fortè vatis celsi coniuncta*crepidine saxi
Expositis stabat scalis, & ponte parato,
Qua rex Clusini aduectus Osinus oris.*

Abruptisaxi
altitudine.

*Huc sese trepida Aeneas fugientis imago
Conjicit in latebras: nec Turnus segnior instat,
Exsuperatque moras, & pontes transiit altos.*

*Vix proram attigerat: *rumpit Saturnia funem,
Aulsaque rapit revoluta per aquora navem.
Illum autem Aeneas absentem in praelia poscit:
Obuia multa virum demittit corpora morti.*

Ne redire
posset in
praelium.

*Tunc lenis band ultra latebras iam quaerit imago:
Sed sublime volans nubi se immiscuit atra:*

*Cum Turnum medio interea fert æquore turbo.
Respicit ignarus*rerum, ingratusque salutis;
Et duplices cum voce manus ad sidera tendit.*

Artis, per
quæ evaserat,

*Omnipotens genitor, tanton' me crimine dignum
Duxisti? & talia voluisti expendere poenæ?*

Cc j.

Quò

Quò feror? unde alij: qua me fuga, quòne reduces?
 Laurentes ne iterum muros, aut castra videbo?
 Quid manus illa viri, qui me, mea, arma secuti?
 Quosque (neas) omnes infanda in morte reliquit?
 Et nunc palantes video gemitumq, cadentem
 Accipis. quid agas? aut qua iam satis ima dehisca
 Terra mihi? vos o petus miserescite venti:
 In rupes, in saxa: volens vos Tinnus adoro,
 Fere ratem, sauiq, vadis immitte Syrtis,
 Quò neque me Rutuli, neq, conscia fama sequatur
 * Hec memoras, animo nunc huc, nunc fluctuat illuc:
 An sese mucrone ob tantum dedecus amens
 Induat, & crudum per costas exigit enses:
 Fluctibus an iaciat medijs, & litora nando
 Curva petat, Teucrumq, iterum se reddat in arma.
 Ter conatus viranq, viam; ter maxima Iuno
 Continuit, inuenemq, * animi miserata repressit.
 Labitur alta secans, fluctuq, astug, secundo:
 Et patris antequam Danni desertur ad urbem.
 At Jouis interea monitis Mezentius ardens
 Succedit pugna, Teucrosq, inuadit ouantes.
 Concurreunt Tyrrhena acies, atque omnibus uni,
 Vni odijsq, viro, telisq, frequentibus instant.
 * Ille, velut rupes, vastum qua prodit in aquor
 Obuia ventorum furijs, expositaq, ponto,
 Vix cunctam, atq, minas perferi caeliq, mariq;
 Ipsa immota manet, prolem Dolicaonis Hebrum
 Sternit hani circa quo Latagum, Palmumq, fugacem:
 Sed Latagum saxo, atq, ingenti fragore montis

Occu-

Homerus in
 Il. 85.

Crudelem.

Pro animo.

Ardam.

Homerus in
 Ili 170.

Occu-
 Succ-
 Dona-
 Nec-
 Equ-
 In lu-
 Cissi-
 Occu-
 * Ac-
 A-
 Defen-
 Past-
 Subs-
 Nec-
 Sed i-
 * H-
 Nor-
 Mi-
 Ille
 Den-
 Ve-
 Gra-
 * H-
 Pu-
 Ja-
 (S-
 Co-
 Ga-
 U-

Occupat os, faciemq; aduersam: poplite Palmum
 Succiso volui segnem finit; armaq; Lauso
 Donat habere humeris, & vertice figere cristas.
 Nec non Euantem Phrygium, Paridisq; Minata
 Equalem, comitemq; una quem nocte Teano
 In lucem genitori Amyco dedit; & face pregnant
 Cisseis regina Parin creat: urbe paucena
 Occubat; ignarum Laurens habet ora Mimanta:
 * Ac velut ille canum morsu de montibus altis
 Actus aper, multos Vesulus quem pinnifer annos
 Defendit, multosq; pavis Laurentia; filia
 Pastus arundinea, postquam inter retia ventum est
 Substitit, infremuitq; ferox, & inhorruit armos:
 Nec cuiquam irasci, propius accedere virtus:
 Sed iaculis, tutisq; procul clamoribus instant:
 * Haud aliter, iusta quibus est Mezentius ira,
 Non ulli est animus stricto concurrere ferro:
 Missilibus longè, & vasto clamore lacescunt.
 Ille autem impavidus partes * cunctatur in omnes,
 Dentibus infrendens, & tergo decenti hastas.
 Venerat antiquis Coriti de sinibus Acron,
 Graius homo, infectos linguens profugus hyncenas.
 * Hunc ubi miscentem longè media agmina vidit,
 Purpureum pennis, & pacte coniugis ostro:
 Jam pastus stabula alta leo cum saepe peragrans
 (Suadet enim vesana famo) si ferre fugacem
 Cospexit capream, aut * surgente in cornua ceruū,
 Gaudet hians inhumane, comasq; arrexit, & haeret
 Visceribus super accumbens: lanit improba teter

Homerus in
Il. 189. 121.

Homerus in
Ili. 186.

Disponit se

Homerus in
Il. 30.

Homerus in
Iliad 19.

Cornibus et
inuenientem.

Cc. ij.

Ora

Ora cruor :

Sic ruit in densos alacer Mezentius hostes.

Sternitur infelix Acron, & calcibus atram

Tundit humum exspirans, infraëtaq; tela cruentat.

Atque idem fugientem haud est dignatus Orodem

Sternere, nec iacta cacum dare cuspidè vulnus.

Furto. i. infidijs.

Obuius aduersoq; occurrit, seque viro vir

Contulit, haud furto melior, sed fortibus armis.

Tunc super abiectum posito pede nixus, & hasta,

Homerus in Il. 46.

** Pars belli haud temnenda viri, iacet altus Orodes,*

Conclamant socij letum Paana secuti :

Homerus in Il. 187.

** Ille autem exspirans. Non me, quicumq; es, inulto,*

Victor, nec longum latabere : te quoq; fata

Prospectant paria, atq; eadem mox arua tenebis.

Ad quem subridens mista, Mezentius ira.

Homerus in Il. 245.

** Nunc morere, ast de me diu pater atq; hominū rex*

Viderit hoc dicens eduxit corpore telum.

Homerus in Iliad. 118.

** Olli dura quies oculos, & ferreus urget*

Somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.

Caducus Alcathoum obruit, Sacrorum Hydaspe,

Panthenumq; Rapo; & praeurum viribus Orsen :

Messapus Cloniumq;, Lycaoniumque Ericaten,

Asperrimi.

*Illum * infrenis equis lapsu tellure iacentem,*

Hunc peuitem pedes, & Lycius procellerat Agri :

Quem tamen haud expertus Valerius virtutis aula

Deiit, Atroium Salus, Saliumque Nealces

Insignis iaculo, & longè fallente sagitta.

Jam gravis aequabat ludus, & mutua Maioris

Funera : cedebant pariter, pariterque ruebant

Victo-

Victores, victiq, * neque his fuga nota, nec illis.
 Dij Iouis in tectis iram miserantur inanem
 Ambarum, & tantos mortalibus esse labores.
 Hinc Venus, hinc contra spectat Saturnia Iuno.
 Pallida Tisiphone media inter millia senit.
 At verò ingentem quatens Mezentius hastam
 Turbidus ingreditur campo. quam magnus Orion,
 Cum pades incedit medi per maxima Nerei
 Stagna viam scindens, humero supereminet undas,
 Aut summis referens annosam montibus ornum,
 Ingrediturq, solo, & caput inter nubila condit:
 Talis se vastis infert Mezentius armis.
 Huic contra Aeneas, speculatus in agmine longo,
 Obuius ire parat, manet imperterritus ille,
 Hostem magnanimum opperiens, & mors sua stat,
 Atq, oculis spatium emensus, quantum satis hasta,
 Dextra mihi Deus, & telum, quod missile libro,
 Nunc adsint: voueo praedonis corpore raptis
 Indutum spolijs, ipse te Lausæ trophaum
 Aeneas, dixit, * stridentemq, eminus hastam
 fecit, at ille volans clypeo est excussa, proculq,
 Egregium Anthorem latus inter, & ilia figit,
 Herculis Anthorem comitem, qui missus ab Argis
 Haerarat Euandro, atque Itala confederat urbe.
 Sternitur infelix * alieno vulnere, cælumq,ue
 Adspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos,
 * Tum pius Aeneas hastam iacit, illa per orbem
 Aere cauum triplici, per * linea terga, tribusque
 Transijt intexum tauris opus, imaque sedit

Homerus
 in il. 46.

Telo in Aeneas
 nez desti-
 nato.
 Hom. ili. 35.
 Lino enim
 tegebantur
 scuta,

Cc. iij.

Inguine,

Homerus in
Ili. 122.

Pietati &
virtuti Lau-
fi.

Homerus in
il. 42. 133.

Dum impe-
tus hostium
remitteretur.

*Inguine, sed vires haud pertulit. ocyus ensem
Aeneas, * vso Tyrreni sanguine latus,
Eripit a femore, & trepidanti feruidus instat.
Ingemuit cari grauius genitoris amore :
Ut vidit Lausus, lachrymaeque per ora voluta.
Hic mortis dura casum, tuasque optima facta,
Si qua fidem tanto est * operi laeta vetustas,
Non equidem, nec te iuuenis memorande silebo.
Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus
Cedebat, clypeoque inimicum hastile trahabat.
Proripuit iuuenis, seseque immiscuit armis :
Iamque assurgentis dextra, plagamque ferentis
Aeneas subijt mucronem, ipsumque morando
Sustinuit. socii magno clamore sequuntur,
Dum genitor nati parma protectus abiret,
Telaque conijcient, proturbantque eminus hostem
Missilibus furit Aeneas, tectusque tenet se.
* Ac velut, effusa si quando grandine nimbi
Precipitant, omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & inta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi,
Dum pluit in terris, ut possint, sole reducto,
Exercere diem: sic obrutus undique telis
Aeneas, nubem belli dum * detonet, omnis
Sustinet, & Lausum increpitat, Lausoque minatur.
Quò moriture ruis, maioraque viribus audes ?
Fallit te incantum pietas tua. Nec minus ille
Exultat demens: saeva iamque altius ira
Dardanio surgunt ductori, extremaque Lauso*

Parca

*Parca fila legunt. Validum namque exigit enssem
Per medium Æneas iuuenem, totumq; recondit.*

*Transijt & parma in mucro, leuia arma minaci,
Et tunicam, molli niacer quem nenerat auro:*

**Implenitq; sinum sanguis: tum vita per auras:
Concessit mæsta ad manes, corpueque reliquit.*

**At verò, ut vultum vidit morientis, & ora,
Ora modis Anchisiades pallentia miris,
Ingemuit miserans grauiter, dextramq; tetendit,
Et mentem patria subiit pietatis imago.*

*Quid tibi nunc miserande puer pro laudibus istis,
Quid pins Æneas tanta dabit indole dignum?*

*Arma quibus latatus, habe tua, teque parentum
Manibus, & cineri, si qua est ea cura, remitto.*

Hoc tamen infelix miseram solabere mortem,

Ænea magni dextra cadis. increpat ultro

Cunctantes socios, & terra subleuat ipsum

*Sanguine turpantem comptos de more *capillos,*

Interea genitor Tyberini ad fluminis undam

Vulnera siccabat lymphis, corpusq; leuabat

Arboris accliuis trunco procul area ramis

Dependet galea; & prato graua arma quiescunt.

**Stant lecti circum iuuenes, ipse æter, anhelans*

**Colla fouet, susas propexam in pectore barbam:*

Multa super Lauso rogitat, multosq; remittit,

Qui reuocent, mæsti q; ferant mandata parentis:

At Lausum socij exanimam super arma ferebant

Flentes ingentem, atque ingenti uulnere victum.

**Agnouit longè gemitum præfuga malis mens:*

Homer. in
Iliad. 237.

Homer. in
Ili. 57.

Tunc enim
viri ut muli-
eres cõpone-
bant capillos

Ho. Iliad. 47.
Sustineas se
trunco ar-
boris.

Homerus in
Il. 201.

Ce inq.

Cani-

Homerus in *Caniciem immundo deformat pulvere, & ambas*
il. 201. 104. Ad calum tendit palmas, & corpore inhaeret.

*Tantane me tenuit vivendi nate voluptas,
 Ut pro me hostili paterer succedere dextra,*

Quæ aspicio *Quæ gerunt tua ne hæc genitor per vulnera scruor.*
ab Aenea ti. Morte tua vivens: heu nunc misero mihi demum
briliata & Exsilium infelix, nunc alte vulnus adactum.
vulnera, pro- Idem ego nate tuum maculavi crimine nomen.
nus. Pulsus ob invidiam solio, sceptrisque paternis:

*Debneram patriæ pœnas, odiisque meorum
 Omnes per mortes animam fontem ipse dedissem.
 * Nunc viue: neq; adhuc homines, lucēq; relinquo:*

Homerus in *Sed linguam. Simul hæc dicens, attollit in agrum*
*ili. 203. Se femur; & quanguam vis alto vulnere tardat,
 Haud deiectus equum duci iubet. hoc decus illi,
 Hoc solamen erat: bellis hoc victor abibat
 Omnibus alloquitur mœrentem, & talibus infit.
 Thœbe diu, res si qua diu mortalibus ulla est,*

Lausi cruore *Viximus: aut hodie victor spolia illa * cruenta.*
*perfula. Et caput Aenea referes, Lausq; dolorum
 Ultor eris mecum aut, aperit si nulla viam vis,
 Occumbes pariter: neque enim fortissimè credo
 Iussa aliena pati, & dominos dignabere Teucros.
 Dixit, & * exceptus tergo consue: a locavit
 Membra, manuq; ambas iaculis oneravit acutis,
 Aere caput fulgens, cristaq; hirsutus equina.
 Sic cursum in medios rapidus dedit. æstuat ingens
 Imo in corde * pudor, mistoq; insania luctu,
 Et furys agitat amor, & conscia virtus:*

Equo se
 præbente.

Quia victus
 iam sit.

Atq; hic Aeneam magna ter voce vocavit.

Aeneas agnouit eum, latusq; precatur.

Sic pater ille deum faciat, sic altus Apollo,

Incipias conferre manum.

Tantum effatus, & infesta subit obuus hasta,

Ille autem. Quid me crepto sauisime nato

Terres? hac via sola fuit, qua perdere posses:

Nec mortem horremus, nec diuinum parcimus ulli:

Desine, iam venio moriturnus, & hac tibi porto

Dona prius. Dixit, telumq; intorsit in hostem:

Inde aliud super, atq; aliud figitq; volatq;

Ingenti gyro, sed sustinet aureus umbo.

Ter circum adstantem laeue equitavit in orbes

Tela manu iaciens, ter secum Troius heros

Immanem arato circumfert tegmine siluam.

Inde ubi tot traxisse moras, tot spicula taces

Vellere, & urgetur pugna congressus iniqua;

Multa moues animo, iam tandem erumpit, et inter equitem.

Bellatorum equi caua tempora conicit hastam.

Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras

Verberat, effusumq; equitem super ipse secutus

Implicat, eieclog; incumbit cernuus armo.

Clamore incendunt caelum Troesq;, Latiniq;:

Advolat Aeneas, vaginaq; eripit enses,

Et super hac. Ubi nunc Atzentius acer, & illa

Effera vis animi? contra Tyrrhenus, ut auras

Suspiciens hausit caelum, mentemque recepit

Hostis amare, quid increpitas, mortemq; minaris?

Nullum in cade nefas, nec sic ad praelia veni,

In vulnus
parata.

Pedes contra
equitem.

Quia cecidi-
dit in faciem
quasi in eam
partem qua
cernimus.

Homer. in
Iliad. 227.

*Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.
Unum hoc per, si qua est victis venia hostibus oro,
Corpus humo patiare regi. scio acerba meorum
Circumstare odia, hunc oro defende furorem,*

Homerus in
lli. 249.

** Et me consortem nate concedo sepulcro.
Hæc loquitur, ingulset, haud inficius accipit enses,
Vndantique animam diffundit in arma cruore.*

P. VIRGILII MA- RONIS AENEIDOS.

LIBER. XI.

ARGUMENTVM.

Occiso Mezentio, victor Aeneas Marti trophæum erigit.
Pallantis mortui corpus magno pompæ apparatu ad Euan-
dri urbem remittit, ubi summo & patris, & suorum omnium
luctu excipitur. Interim oratores à Latinis missi dierum
indurias impetrant: quo temporis spatio virique suorum
cadavera perquirunt, supremæque sepulturæ honore prosequuntur.
Eodem tempore Venulus, quem sub belli
initium legatum ad Diomedem miserant Latini, ad suos re-
dies, auxilia sibi denegata renūtiat. Ea spe destitutus Lau-
nus, consilio convocato, de summi belli consultat, legatos-
que de pacis conditionibus à Æneæ mittendos censet. Ibi
Dræces & Turnus, pro inueterato inter ipsos odio, se mutuis
cōiitiis prosciadū. Interim Aeneas, bipartito diuisis copiis,
leuis armaturæ equites planis itineribus ad urbem præmit-
tit, ipse cum reliquo exercitu per loca silis, montibusque
impedita ad editiorem oppidi partem contendit. Cuius rei
nuntio

nuntio Laurentum perlato concilium dimittitur parantur -
 que ea, quæ ad urbis defensionem putantur pertinere. Turnus,
 cognito per exploratores Aeneæ consilio, bisariam & ipse
 suas copias paratur, equitibus Messapum, & Camillam præfi-
 cit, eosque hostium equitibus opponit: ipse cum peditibus
 angustias, quæ necessario Aeneæ ad urbem iter erat, breviori
 itinere occupat, atque ibi in insidijs subsistit. Interim equestre
 prælium committitur, diuque dubio vir æque cunctis pug-
 natur. Ibi Camilla, magna prius edita hostium strage, dem
 Chloream Cybeles sacerdotem, armerum eius pulcherrime
 capta, incautius insequitur, ex insidijs ab Arunte hosti trans-
 ijcitur, quam tamen sacra virginis eadem Aruns non deu-
 tulit insultum, nam & ipse paulo post ab Opide Dianæ ministra,
 sagitta transiectus, offensi numinis poenas persolvit. Camillæ
 necesse consistere Rutuli fugam arripuerunt. Troiani viri op-
 pugnationem parant. Eius calamitatis nuntio ab Aeca, Ca-
 milla commissa, ad Turnum perlato, relictus, quæ obsederat,
 angustias, suis auxilio occurrunt, eodem subsequitur & Aeneas,
 & quoniam, imminente iam nocte, periculum committi non
 poterat, utrinque positis castris ante urbem consistunt.

Aliud Argumentum.

*Occisæ propriam pars utraq; reddit honorem.
 Supplicibus Calydone satius negat arma Latinis.
 Cum Drance alterno iurgat certamine Turnus.
 Aeneas equitem, premitit, & obuia virgo
 Excipit: extincta, Rutuli dant terga, Camilla.*

Occidit

Hom. II. 32.

Vigent fu-
nere autem

Pallantis.

Homerus in
Iliad. II. 2.Perfracta,
Ita in uo.
phais poti
confluere.Homerus in
Ili. 245. 11.No in l'.
248.

Ceanum interea surgēs aurora reliquit:

Aeneas (quaque & socijs dare tem-
pus humanis,* Precipitant cura, turbataq, * funem
meus est)

Vota Deūm primo victor soluebat Eoo.

* Ingentem quercum, decisis undiq, ramis,

Constituit tumulo, fulgentiaq, induit arma,

Mezenti ducis exsuivis, tibi magne trophaeum

Bellipotens: aptat vorantes sanguine cristas,

Telaq, * trunca viri, & bis sex thoraca peritum

Perfissumq, locis, clypeumq, ex are sinistra

Subligat, atq, ensē collo suspendit eburnum.

Tum socios (namq, omnis eum stipata tegebat

Turba ductum) sic incipiens hortatur orantes.

Maxima res effecta viri: timor omnis abesto.

Quod superest: hac sunt spolia, & de rege superbo

Primitia, manibusq, meis Mezenti hic est.

Nunc iter ad regem nobis, murosq, Latinos.

Arma parate animis, & spe presumite bellum:

Ne qua mora ignaros, ubi primum vellere signa

Annuerint superi, pubemq, educere castris,

Inspectat, signesq, metu sententia tardet.

* Interea socios, inhumataq, corpora terra,

Mandemus: qui solus honos Acheronte sub imo est.

Ite, ait, egregias animas, qua sanguine nobis

Hanc patriam peperere suo, decorate supremis

Muneribus: mastamq, Euandri primum ad urbem,

Mitatur Pallas, quem non virtutis egentem

Abstulit

nit: *Abstulit atra dies, & funera merfit *acerbo.*
 tem: *Sic ait illacrymans, recipitq, ad limina gressum,*
 neri: *Corpus ubi exanimi positum Pallantis Aietes*
Servabat senior: qui Parrhasio Euandro
Armiger arte fuit, sed non felicibus aequè,
Tum comes auspicijs caro datus ibat alumno.
Circum omnes, famulūq, manus, Troianaq, turba
Et mœsta Phœades crinem de more soluta.
 ut: *Ut verò Æneas foribus sese intulit altis,*
 m: *Ingentem gemitum iunxis ad sidera tollunt*
Pectoribus, mœstosq, immugit regia luctu.
Ipsè caput Ninei sultum Pallantis, & ora
Ut vidit, leuig, patens in pectora vulnus,
Cuspidei Anïonia, lacrymis ita satur obertis.
Tene, inquit miserande puer, cum læta venires,
 erbo: *Invidit fortuna mihi, ne regna videres*
Nostra, neq, ad fides victor veherere paternas?
Non hæc Euandro de te promissa parenti
Discedens dederam, cum me complexu cunctem
 r: *Muteret in magnum imperium, metuensq, moneret*
 a: *Acres esse viros, cum dura prælia gente.*
Et nunc ille quidem, spe multum captus irani,
Fors & vota facit, curulatq, altaria donis,
 est: *Nos inuenem exanimū, & nil iam cœlestibus ullis*
 em: **Debentem, vano mœsti comitamur honore.*
 ulio: *Infilix nati funus crudele videbis.*
Hi nostri reditus, exspectatūq, triumphi:
*Hæc mea magna fides. *at non Euandre pudendis,*
Vulneribus pulsum adspicias, nec sospite dirum
 Optabis

Immature,
 translatio
 pomis.

Ancillæ Ae-
 nex. nam
 honestas
 mulieres in
 Sicilia om-
 nes relique-
 rat, excepta
 Euryali
 Matre.

Quia perijit

Homeres in
 ili. 141. 207

Ergo Tro-
ianos, Tul-
sos, Arcades.

Optabis nato finis pater. hui mihi quantum
Presidium Ausonia, & quantum tu perdis Iule.
Hac ubi defleunt, tolli miserabile corpus
Imperat, & xoto lectos ex agmine mittit
Mille viros, qui supremum comitentur honorem,

Jalet sintq; patris lacrymis; solatia luctus.
Exigua ingentis, misero sed debita patri.
Haud segnes aly crates, & molle pberetrum
Atributis texunt virgine, & vimine querno,
Exstructosq; toros obtentu: frondis inumbrant.
Hic iuvenem agresti sublimem in stramine ponunt
Qualem virginco demessum pollice florem,
Sen molis viola, seu languentis hyacinthi,
Cui neque fulgur adhuc, nec dum sua forma recessit,
Non iam mater alii tellus, viraq; ministrat.
Tum geminas vestes ostroq; auroq; rigentes,
Extulit Aeneas, quas illi, lata laborum,

Hio. II 60.

* i ipsa suis quondam manibus Sideria Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.
Harum unam iuveni, supremum, maestus, honorem,
Induit, arsurasq; comas obtubuit amictu:
At nltiq; prateres Laurentis premia pugna
Aggerat, & longo pradam iubet ordine duci.

Homerus in
lli. 250.

Sacra sunt
mortuorum.

Addit & eq;os, & tela, quibus spoliaverat hostem.
Vinxerat et post terga manus quos mitteret umbris
* i inferas, caso sparsuros sanguine flammis:
Indantesq; iubet truncos hostilibus armis

Quasi prae

Ipso ferre duces, inimicaq; nomina sigi.
* Ducitur infelix auro confectus Accies,

Pectora

*Pestera nunc sedans pugnis, nunc unguibus ora:
Sternitur & toto prociectus corpore terra.*

Ducunt & Rutulo perfusus sanguine currus.

**Post bellator equum, positis insignibus, Aethon*

It lacrimans, guttisq; humectat grandibus ora.

Hastam alij, galeamq; ferunt: nam cetera Turnus

*Victor habet. *In massa phalāx, Teucriq; sequuntur*

*Tyriheniq; duces, & *versis Arcades armis.*

Postquam omnis longē comitum processerat ordo,

Substitit Aeneas, gemituq; hac addidit alto.

Nos alias hinc ad lacrimas eadem horrida belli

Fata vocant. salve aeternum mihi maxime Palla,

Aeternumq; vale. Nec plura effatus, ad altos

Tendebat muros, gressumq; in castra ferebat.

Iamq; oratores aderant ex urbe Latina,

Vclati ramis olea veniamq; rogantes:

**Corpora per campos, ferro quae fusa iacebant,*

Recideret, ac tumulo fineret succedere terra:

**Nullum cum victis certamen, & aethere cassis:*

Parceret hospitibus quondam sociisq; vocatis.

**Quos bonus Aeneas haud aspernatis precantes,*

Prosequitur venia, & verbis hac insuper addit.

**Quamam vos tanto fortuna indigna Latini*

Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?

Pacem ne exanimis, & Martis sorte peremptis

Oratis? equidem & viuis concedere vellem.

Nec veni, nisi satis locum, scilicetq; dedissent,

Nec bellum cum gente gero, rex nostra reliquit

Hospitia, & Turnus potius se credidit armis.

Aequius

dolore non
posset ire.

Homerus in
Iliad. 195.

Homerus in
Ili 250.

Ingentum
more, qui
mucronem
lanceae, non
cuspidem cō
tra terram
tenebant.

Homerus in
Ili 80

Homerus in
Il. 264.

Homerus in
Il. 80.

Admirantis
est, non du-
bitantis.

*Æquius huic Turno fuerat se opponere morti.
Si bellum finire manu, si pellere Teucros
Apparat, his dedit mecum concurrere telis,
Vixet, qui vitam Deu, aut sua dextra dedisset.*

Quasi aliena
culpa peccauimus.

Hom. II. 17.

Ijs qui in
cælo lunt.

*Nunc ite, & *miseris supponite cinibus ignem.
Dixerat Æneas, illi obstupere silentes:
Conuersiq; oculos inter se, atq; ora tenebant.
Tam senior, semperq; edys, & crimine Drances
*Inferus inueni Turno, sic ore vicissim
Orsa refert. O fama ingens, ingentior armis
Vir Troiane, quibus *cælo te laudibus æquem?
Iustitiane prius mirer, belli ne laborum?
Nos verò hac patriam grati referemus ad urbem:
Et te, si qua viam dederit fortuna, Latino
Iungemus regi: quærat sibi fœdera Turnus,
Quin & fatales murorum attollere moles,
Saxaq; subnectare humeris Troiana iuuabit,
Dixerat hac, unoq; omnes eadem ore fremeabant.*

Media.

Nomen pro-
prium pro
epitheto
surpauit.
Homerus in
II. 276.

*Bis senos pepigere dies, & pace *sequestra
Per siluas Teucris, mistiq; impare Latini
Errauere iugis: ferro sonat alia *bipennis
Fraxinus: exertunt actas ad sidera pinus:
*Robora nec cuneis, & olentem scindere cedrum,
Nec plaustris cessant vectæ e gementibus ornos.
Et iam fama volans tanti prauus etia luctus,
Euandrum, Euandrique domos, & mœnia complet,
Qua modo victorem Latio Pallantia ferebat.
*Arcade, ad portas ruere, & de more vetusto
Funereas rapuere faces, lucos viis longo*

Ij, qui erant
intra urbem.

Ordine

Ordine flammarum, & latè discriminat agros.
 Contra turba Phrygum veniens plangentia iungit
 Agmina : * quæ postquam matres succedere tectis Ho. II. 102.
 Viderrunt, maestam incendunt clamoribus urbem.
 At non Euandrum potis est vis ulla tenere :
 Sed venit in medios : * pheretro Pallanta reposito Ho. II. 103.
 Procumbis super, atq; hæret lacrymansq; gemensq;
 Et via vix tandem voci laxata dolore est.
 Non hæc o Palla dederas promissa parenti,
 Cautius ut sano velles te credere Marti.
 Handignarus eram, quantū noua gloria in armis,
 Et predulce decus primo certamine posset.
 Primitiæ iuuenis miscra, bellig; propinqui
 Dura rudimenta, & nulli exaudita deorum
 Vota, precuq; mea : tuq; o sanctissima coniunx,
 Felix morte tua, neque in hunc seruata dolorem.
 Contra ego viuendo * vici mea fata, superstes
 Restarem ut genitor : Troum socia arma secutum
 Obruerent Rutuli telis : animam ipse dedissem,
 Atque hæc pompa domū me, non Pallanta referret.
 Nec vos arguerim Tencri, nec fœdera, nec quas
 Iunximus hospitio, dexteras : fors ista senectæ
 Debita erat nostræ : quod si immatura manebat
 Mors natum, cassis * Volscorum millibus ante,
 * Ducentem in Latium Tencros cecidisse inuabit.
 Quin ego non alio digner te funere Palla,
 Quam pius Æneas, & quam magni frigos, & quā
 Tyrrhenig; duces, Tyrrhenū exercitus omnis
 Magna trophæa ferunt, quos dat tua dextra leto.

Superaui
 naturalem
 ordinē vita
 longiore.

Homerus in
 Ili. 275.
 Homerus in
 Ili. 275.

Dd.j.

Tu

Sicut reliqui *Tu quoque nunc stares immanis trūcus in armis,*
 duces à Pal- *Esset par atas, & idem si robur ab annis,*
 lante caesi. *Turne. sed infelix Tencros quid demoror armis?*
Vadise, & hac memores regi mandata referre.
Quòd vitam moror inuisam, Pallante perempto,
Dextera causa tua est: Turnū natoque, patrique
Quam debere vides: meritis vacat hic tibi solus,

Homerus in *Fortunaque locus: *non vite gaudia quaro:*
 Il. 203. *Nec fas: sed gnato manus perferre sub imos.*
 Homerus in *Aurora interea miseris mortalibus aliam*
 Il. 14. 80. *Exiulerat lucem, referens opera atque labores:*
jam pater Aeneas, iam curvo in litore Tarcon
 Homerus in *Constituere pyras. *huc corpora quisq, suorum*
 Il. 80. *More tulere patrum, subiectisque ignibus atris,*
Gonditur in tenebras altum caligine cælum.
 Home in **Ter circum accensos cincti fulgentibus armis*
 Iliad. 248. *Decurrere rogos: ter maestum funeris ignem*
Lustrare in equis, ululatusque ore dedere.

Hom. Il. 80. **Spargitur & tellus lacrymis. sparguntur & arma.*
It cælo clamorque virum, clangorque tubarum.
Hinc alij spolia, occisis direpta Latinis,
 Nimio cur- *Coniungunt igni, galeos, ensæque decoros,*
 sa. Horati. *Franaque, *feruentisq, rotas, pars munera nota.*
 Metaque *Ipsum clypeos, & non felicia tela.*
 feruidis **Multa bouum circa mactantur corpora morti.*
 euitata rotis. *Setigerosque sues, raptasque ex omnibus agris*
 Homerus in *In flammam iugulant pecudes: tum litore toto*
 Il. 148. *Ardentes spectant socios, seminataque seruant*
 Homerus in *Busta, neque auelli possunt, rox humida donec*
 Il. 230.

Inuertit

Inuertit caelum, stellis fulgentibus aptum.
 Nec minus & miseri diuersa in parte Latini
 Innumeras struxere pyras, & corpora partim
 Multa virum terra infodimunt, aeneâq, partim
 Finitimos tollunt in agros, urbiq, remittunt.
 Cetera, confosque ingentem caedis accursum,
 Nec numero, nec honore creemat: tunc undiq, vasti
 Certatim crebris collucent ignibus agri.

Coniunctis,
 vralibi.

* Tertia lux gelidam caelo dimouerat umbram :
 * Marentes altum cinerem, & confusa ruebant
 Ossa focis, tepidoque onerabant aggers terra.
 * Iam verò in testis praedinitis urbe Latini
 Prasipuum fragor, & longè pars maxima luctus.
 Hic matres, miseraeque nurus, hic cara sororum
 Pectora marentum, puerique parentibus orbi.
 Dirum exsecrantur bellum, Turnique hymenaeos.
 Ipsius armis, ipsumque iubent decernere ferro,
 Qui regnum Italiae, & primos sibi poscat honores.
 * Ingranas hac saeuum Drances, solumque vocari
 Testatur, solum posci in certamina Turnum.
 Multa simul contra varijs sententia dictis
 Pro Turno, & magnum regina nomen obumbrat :
 Multa virum meritis sustentat fama trophaeis.
 Hos inter motus medio flagrante tumultu,
 Ecce super, maestum magna Diomedis ab urbe
 Legati responsa ferunt, nihil omnibus actum
 Tantorum impensis operam, nil dona, nec a-vrum,
 Nec magnas valuisse preces, alia arma Latinis
 Querenda, aut pacem Troiano ab rege petendum.

Homerus in
 Ili. 251
 Ho. in. II. 80
 Homerus in
 Ili. 266.

Maiorem
 concitat in-
 diam.

Dd.sj.

Dsficit

- Deficit ingenti luctu rex ipse Latinus:
 Fatalem Æneam manifesto numine ferri.
- Exforum in pugna. Admonet ira deum, tumuliq; ante ora recetes.
 Ergo consilium magnum, primoq; suorum,
 Imperio accitos alia inter limina cogis.
- Hom. II. 15. * Olli convenere, fluminaq; ad regia plenis
 Tecta vijs. sedet in medijs & maximus aeo,
- Hom. II. 15. Et * primus sceptris hand lata fronte Latinus.
 Atque hic legatos Ætola ex urbe remissos,
- Homerus in II. 103. * Qua referant, fari iubet, & responsa reposcit
 Ordine cuncta suo. tunc facta silentia linguis:
 Et venulus dicto parens, ita farier in fit.
 Vidimus ô cines Diomedem, arginâq; castra:
 Atque iter emensi casus superavimus omnes,
 Contigimusq; manum, qua concidit Ilia tellus.
 Ille urbem Argypam, patria cognomine gentis,
 Victor Gargani condebat lapygis agris.
 Postquam introgressi, & coram data copia fundi:
 Munera preferimus, nomen, patriamq; docemus.
 Qui bellum intulerint, qua causa attraxerit Arpos.
 Auditis ille hac placido sic reddidit ore.
 O fortunata gentes, Saturnia regna,
 * Antiqui Ausonii, qua vos fortuna quietos
 Sollicitat, suadetque ignota laceessere bella?
 Quicunque Iliacos ferro violavimus agros,
 (Mitto ea, qua muris bellando exhausta sub altis
 Quos Simeis pramit ille viros) infanda per orbem
 Supplicia, & scelerum penas expendimus omnes,
 Vel Priamo miseranda manus. scit tristem Minerva
- Itineris, ut flumina, latronca.
- Primi enim Ausones tenuisse dicuntur Italiam.
- Iratæ Græ-Dardanus populus,

Sidus, & Euboica cautos, ultorque Caphareus.

Militia ex illa diuersum ad litus adacti,

Atrides Protei Menelaus ad vsque columnas

Exsulat, Aeneos vidit Cyclopa Vlysses.

Regna Neoptolemi referam, versosque penates

Idomenei, Libycōne habitantes litore Locros?

Ipse Myceneus magnorum ductor Achiuūm

Coniugis infanda prima intra limina dextra

Oppetunt: demissa Asia subcedit adulter.

Inuidisse deos, patrijs ut redditus oris,

Coniugium optatum, es pulcrā Calydonā viderem?

Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur:

Et socij amissi petierunt athera pennis:

Fluminibusque vagantur aues (heu dira meorum

Supplicia) & scopulos lacrymosis vocibus implent.

Hac adeo ex illo mihi iam speranda fuerunt

Tempore, cum ferro caelestia corpora demens

Appetui, & Veneris violauit vulnere dextram.

*Ne verò, ne me ad *tales impellite pugas.*

Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum

Pergama: nec veterum memini, latorū malorum.

Munera, quae patrijs ad me portatis ab oris,

Vertice ad Aeneam stetiuius tela aspera contra,

Contulimusq; manus: experto credite, quantus

In clypeum assurgat, quo turbine torqueat hastam.

**Si duo praeterea tales Idaea tulisset*

Terra viros, ultro Inachias venisset ad vrbes

**Dardanus, & versis ingeret Gracia fatis.*

Quidquid apud dura cessatum est mœnia Troie,

Dd. ij.

**Flecto-*

*eis ob Ruprā
Cassandra.*

Hom. II. 52.

Hom. II. 59.

Hom. II. 73

*Quarū etiā
Victoria per
niciosa est.*

Hom. II. 20.

Homer. 3 in
 11. 197.
 Ho. in l'.
 129. 157.

*Hec teris, Aeneaq; manu victoria Graium
 Hæsit, & in decimum vestigia restatit annum.
 * Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
 Hic pietate prius coeant in fœdera dextra,
 Qua datur: ast, armis concurrant arma, canese.
 Et, responsa simul quæ sint, rex optime regum
 Audisti, & quæ sit magno sententia bello.
 Vix ea legati, variusq; per ora cunctis
 Ausoniam turbata fremor: cœu, saxa morantur
 Cum rapidos amnes, clauso sit gurgite murmur,
 Vicinaq; fremunt ripa crepitantibus undis.*

Homerus in
 11. 103.

** Ut primum placati animi, et trepida ora quiescunt,
 Præfatus diuos, solio rex insit ab alto.
 Antè equidem summa de re statuisse, Latini,
 Et vellem, & fuerat melius, non tempore tali
 Cogere consilium, cum muros obsides hostis,
 Bellum importunum ciues cum gente deorum,
 Inuictisque viris gerimus, quos nulla fatigant
 Prælia, nec victi possunt abstinere ferro.
 Spem si quam accitis Etolùm habuistis in armis,
 Ponite: spes sibi quisq; sed hac quæ angusta, videatis.
 Cetera quæ rerum iaceant percussa ruina,*

Origen. n.
 ducente i
 deis.

Quasi dicat
 narratione
 manager.

*Ante oculos, interq; manus sunt omnia vestras.
 Nec quemquam incuso: potuit quæ plurima virtus
 Esse, fuit, toto certatum est corpore regni.
 Nunc ad eò quæ sit dubia sententia moni.
 Expediam, & paucis (animos adhibete) docebo.
 Est antiquus ager, Tusco mihi proximus anni,
 Longus in occasum, finis super usque Sicanos:*

Aurunci,

*Auranci, Rutuliq, ferunt, & vomere duos
 Exercent colles, atque horum asperissima pascunt.
 Hac omnis regio, & calsi plaga pinea montis
 Cedat amicitia Tencrorum, & fœderis aquas
 Dicamus leges, sociosque in regna vocemus:
 Considant, si tantus amor, & mœnia condant.
 Sin alios fines, aliamq, capeffere gentem
 Est animus, possuntque solo decedere nostro:
 Bis denas Italo texamus robore naues,
 Seu plures complere valent: iacet omnis ad undam
 Materies: ipsi numerumque, modumque carinis
 Precipiant: nos ara, manus, & naualia demus.
 Præterea, qui dicta ferant, & fœdera firment,
 Centum oratores prima de gente Latinos
 Pro placet, pacisque manu prætendere ramos,
 Munera portantes eborisque, aurique talenta,
 Et sellam, regni, trabeamque, insignia nostri.
 Consulite in medium, & rebus succurrite fessis.
 Tum Drances idem insensu, quem gloria Turni
 Obliqua invidia, stimulisque agitabat amaris,
 Largus opum, & lingua *mellior, sed frigida bello
 Dextera, consilij habitus non futilis auctor,
 Seditione patens (genus huic materna superbum
 Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat)
 Surgit, & his onerat dictis, atque aggerat iras.
 Rem nulli obscuram, nostra nec vocis egentem,
 Consulis, ô bone rex, cuncti se scire fatentur,
 Quid fortuna ferat populi, sed dicere *mussant.
 Det libertatem fandi, statnsque remittat,*

Posuit pro
 trabibus, ex
 quibus naves
 fiunt.

Ho. II. 17.

Ho. II. 14.

Verecundus.

D. 111.

Crim

Homer in
ll. 92. 109.
Iacere affli-
ctam.

Cuius ob auspicium infauftum, morasq; finiftros
(Dicam equidē, licet arma mihi, mortēq; minetur)
Lumina tot cecidiffe ducum, totamq; videmus
*Confediffe urbem luētū, dum Troia tentat
Castra fuga fidens, & cælum territat armis.
Unum etiam donis istis, qua plurima mitti
Dardanidis, ducique iubet, unum optime regum
Adijcias, nec te ullus violentia vincat:

Homerus in
ll. 79.

Quin gnatum egregio genero, dignisq; hymenais
Des pater, & pacem hanc aeterno fœdere iungas.
Quod si tantus habet mentes & pectora terror:
Ipsum obtestemur, veniamq; oremus ab ipso,
Cedat ius proprium regi, patriæque remittat.

Singula
verba pondus
habent

Quid *miseros toties in aperta pericula ciues
Proijcit? ô Latio caput horum, & causa malorū,
Nulla salus bello: pacem te possimus omnes
Turne, simul pacis solum inuiolabile pignus.
Primus ego, inuisum quem tu tibi fingis, & esse
Nil moror, en supplex venio, miserere tuorum.
Pone animos, & pulsus abi. sat funera fusi
Vidimus, ingentes & desolauimus agros.

Abductus
ad bellum
colonis.
Honi. ll. 69.

Aut, si fama mouet, si tantum pectore robur
Concipis, & si adeo dotalis regia cordi est,
*Aude, atq; aduersum fidens fer pectus in hostem.
Scilicet, ut Turno contingat regia coniux.
Nos, anima viles, inhumata, infletæque turba,
Sternamur campis. etiam tu, si qua tibi *vis,
Si patrij quid Martis habes, illum adspice contra,
Qui vocat.

Virtus.

Talibus

Talibus exarsit dictis violentia Tarni.

Dat gemitum, rumpitq; has imo pectore voces:

Larga quidem semper Drance tibi copia fandi,

Tunc cum bella manus poscunt, patribusq; vocatis

Primus ades: sed non replenda est curia verbis,

Quae tuto tibi magna volat, dum distinet hostem

Agger murorum, nec inundant sanguine fossa.

Proinde tona eloquio, solitum tibi, meque timoris

Argue tu Drance, tot quando stragis acervos

Teucrorum tua dextra dedit, passimq; trophais

Insignis agros: possit quid vinida virtus,

Experiare licet: nec longè scilicet hostes

Querendi vobis, circumstant undiq; muros.

Imus in aduersos: quid cessas? an tibi Maiores

Ventosa in lingua, pedibusq; fugacibus istis

Semper erit?

Pulsus ego? aut quisquam meritò fœdissime pulsū*

Argues, Iliaco tumidum qui crescere Tybrim

Sanguine, & Euandri totam cum stirpe videbis

Procubuisse domum, atq; exutos Arcadas armis?

Haud ita me experti Bitias, & Pandarus ingens,

Et quos mille die victor sub Tartara misi

Inclusus muris, hostiliq; aggere septus.

Nulla salus bello: (capiti cane talia demens*

Dardanio, rebusque tuis) proinde omnia magno

Necessa turbare metu, atque extollere vires

Gentis bis victa, contrà premere arma Latini.

Nunc es Myrmidonū proceres Phrygia arma tre-

Nunc & Tydides, & Larissæus Achilles (miscunt,

Dd.v.

Annis

Homerus in

lli. 184.

Homerus in

lli. 22.

Arcet, re;

pellit.

Homerus in

lli. 85. 191.

Quasi vates,

futura diui-

nans.

Est enim
sceleratorum,
simulare for-
midinem.

Homerus in
ll. 267.

Homerus in
ll. 21.

Homerus in
ll. 194.

Hom. illi. 6.

*Ammis & Hadriacas retro fugit Ausidus undas.
Vel cum se pauidum contra mea iurgia fingit,
Artificis * Scelus, & formidine crimen acerbatur.
Nunquam animam talē dextra hac (absiste moueri)
Amittes: habitet tecum, & sit pectore in isto!
Nunc ad te, & tua magne pater consulta reuertor.
Si nullam nostris ultra spem ponis in armis,
Si tam deserti sumus, & semel agmine verso,
Funditus occidimus, nec habet fortuna regressum:
Oremus pacem, & dextras tendamus inermes.
Quaenam o, si solita quidquam virtutis adesses,
* Ille mihi ante alios, fortunatusque laborum,
Egregiusque animi, qui, ne quid tale videret,
* Procnubuit moriens, & humū semel ore momordit.
Sin & opea nobis, & adhuc intacta iuuentus,
Auxilioque vires & talia, populique supersunt,
* Sin & Troianis cum multo gloria venit
Sanguine, sunt illis sua funera, parque per omnes
Tempestas: cur indecores in limine primo
Desicimus? cur ante tubam tremor occupat artus?
Multa dies, variusque labor mirabilis anni
Rettulit in melius. multos alterna renuens
Lusit, & in solido rursus fortuna locauit.
* Non erit auxilio nobis Etolus, & Arpi:
At Messapus erit, felixque Tolumnius, & quos
Tos populi misere duces: nec parua sequetur
Gloria delectos Latio, & Laurentibus agris.
Est & Volsorum egregia de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florentes, are cernui.*

Quod

Quod si me solum Teucris in certamina poscunt,
 Idque placeat, tantumq; bonis communibus obito:
 Non adeò hæc exosa manus victoria fugit,
 Ut tanta quidquam pro spe tentare recusem.
 Ibo animis contra: vel magnum præstet Achillem.
 Factaque Vulcani manibus paria induat arma
 Ille licet. vobis animam hanc, fosceroque Latino
 Turnus ego, hæc ulli veterum virtute secundus,
 Denoueo: solum Aeneas vocat, & vocet, oro.
 Nec Drances potius, siue est hac ira deorum,
 Morte luat: siue est virtus, & gloria, tollat.
 Illi hæc inter se dubijs de rebus agebant
 Certantes: castra Aeneas, aciemque monebat.
 Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
 Ecce ruit, magniq; urbem terroribus implet,
 Instructos acie Tyberino à flumine Teucros,
 Tyrrhenamq; manum totis descendere campis.
 Extemplo turbati animi, concussaq; vulgi
 Pectora: & arrepta stimulis hæc mollibus ira.
 Arma manu trepidi poscunt, fremit arma inuentus:
 Flent mæsti, *mussantq; patres: hic undiq; clamor
 Dissensu magnus vario se tollit in auras:
 Hæc secus, atq; alto in luco cum fortè cæternæ
 Consedere animi, piscosus amne *Padusa
 Dant sonitum ranci per stagna loquacia cychi.
 Immo ait, ô ciues, arrepto tempore Turnus,
 Cagite concilium, & pacem laudate sedentes:
 Illi armis in regna ruunt. Nec plura locutus
 Corripuit sese, & tectis citus extulit altis.

Ho. in ll. 30.

Ut solus die
 cat serualle
 tempus.

Homerus in
 ll. 2.

Quæruentis.

Pars est Pa-
 di.

Signiferis,
qui triginta
fuerunt in
legione.

Homerus in
Il. 27.

Ante portas
faciunt fossas

Pilento sci-
licet, ut lib. 8.
Pilentes ma-
tres in mol-
libus.

Homer. in
Il. 69.

Homerus in
Il. 69.

Homerus in
Il. 218.

Homerus in
Il. 72. 114.

*Tu voluſe armari Volveſcorum edice & manipuli:
Duc, ait, & rutilos: equites Meſſapius in armis,
Et cum fratre Coras latis diffundite campis:
Pars aditus urbis firmenſ, turresque capeſſant,
Cetera, quâ inſſo, mecum manns inferat arma.
Illicet in muros tota diſcurritur urbe.*

**Conſilium ipſe pater, & magna incepta Latinus
Deſerit, ac triſti turbatus tempore differt:
Multaq; ſe incuſat, qui non acceperit ultro
Dardanium Aeneas, generumq; adſciverit urbi.*

**Praefodiunt alij portas, aut ſaxa, ſudesq;
Subuectant: bello dat ſignum rancia cruentum
Buccina: tunc muros varia cinxere corona
Matrona, pueriq;: vocat labor ultimus omnes.
Nec non ad templum, ſummaq; ad Palladis arcu*

**Subuehitur magna matrum regina caterna
Dona ſirens, inſtaq; comēs Lauinia virgo,
Cauffa mali tanti, atque oculos deicctū decoros.
Succedunt matres, & templum thure vaporant,
Et maſſas alto fundunt de limine voces.*

*Armipotens belli praefes Tritonia virgo,
Frange manu telum Phrygiæ prædonis, & ipſum
Prenum ſterne ſolo, portuq; effunde ſub altis.
Cingitur ipſe furens certatim in prælia Turnum:*

**Iamq; adeo Rutulum thoraca indutus, ahenis
Horrebat ſquamis, ſurasq; incluſerat auro,
Tempora nudus adhuc, lateriq; accinxerat enſem,
Fulgebatq; alba decurrens aureus arce,
Exſul: atq; animis, & ſpe iam præcipit hoſtem.*

*Qua.

*Qualis ubi abruptis fugit praesepia vinculis
 Tandem liber equus, campoque, positus aperto,
 Aut ille in pastus, armenta^q, tendit equatum,
 Aut assuetus aqua perfundi flumine noto
 Emicat, arrectus^q, fremit cernicibus alie
 Luxurians, ludunt^q, inba per colla, per armos.
 Obuia cui, Volschorum acie comitante, Camilla
 Occurrit, portus^q, ab equo regina sub ipsis
 Desiluit : quam tota cohors imitata relictis
 Ad terram desluxit equis. tum talia fatur.
 Turne, sui merito si qua est fiducia forti,
 Audeo, & Aeneadum promitto occurrere turma,
 *Sola^q, Tyrrhenos equites ire obuia contra.
 Me sine prima manu tentare pericula belli.
 Tu pedes ad muros subsiste, & mœnia serua.
 Turnus ad hac oculos horrenda in virgine fixus :
 O decus Italia virgo, quas dicere grates,
 Quasiue referre parem? sed nunc (est omnia quando
 Iste animus supra) mecum partire laborem.
 Aeneas, ut fama fidem, missi^q, reportant
 Exploratores, equitum leuia improbus arma
 Premisit, *quaterent campos. ipse ardua montis
 Per deserta iugo properans aduentat ad urbem.
 Furta paro belli conuexo in tramine silua,
 Ut binias armato obsidam milite fances.
 Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signis :
 Tecum acer Messapus erit, turma^q, Latine,
 Tiburti^q, *manus : ducis & tu concipe curam.
 Sic ait, & paribus Messapum in praelia dictis

Homerus in
 Il. 164.

Arte quadam
 & facili con-
 cinnoque
 moru.

Homerus in
 Il. 138.

In armis co-
 gregia, me-
 tuenda.

Perturbarent
 infidias.

Catillus &
 Corax fra-
 tres.

Hor-

Pro vallis,
ob metri
necessitatē:

Quo se cito
recipere po-
test exercitus

Quibus v-
traque gau-
demus.

Remotiora.

Inter fugam.

*Hortatur, sociosq, ducit, & pergit in hostem.
Est curvo anfractu *vallis, accommoda frandi,
Armorumq, dolis, quam densis frondibus atrum
Vixit utrinque latus, tennis quā semita ducit,
Angustaq, ferunt fauces, aditusq, maligni.
Hanc super in speculis, summoq, in vertice montis
Planities ignota iacet, cuiq, *receptus,
Sed dextra, lauaq, velis occurrere pugna:
Sine instare ingu, & grandia volvere saxa.
Huc inuenis nota fertur regione viarum,
Arripuitq, locum, & silvis incedit iniquis.
Velocem interea superis in sedibus Opim,
Unam ex virginibus socijs, sacraque, caterua,
Compellabat, & has tristis Latonia voces
Ore dabat. Graditur bellum ad crudele Camilla:
O virgo, & *nostris nequidquam cingitur armis,
Cara mihi ante alias, neque enim nouus iste Diana
Venit amor, subitaq, animum dulcedine monit.
Pulsus ob inuidiam regno, viresq, superbas
Priuerno antiqua Metabus cum excederet vrbe,
Infantem fugiens media inter praelia belli
Sustulit exilio comitem, matrisq, vocauit
Nominē Caspilla, mutata parte, Camillam.
Ipse sinu pra se portans inga *longa petebat
Solorum nemorum: tela undiq, seu a premebant,
Et circumfuso volitabant milite Volses.
Ecce fugae *medio summis Amae senus abundans
Spumabat ripis: tantus se nubibus imber
Ruperat, ille innare parans infantis amore.*

*Tardatur, caroque oneri timos. omnia secum
 Versanti, subito vix hæc sententia sedit.
 Telum immane, manu valida quod forte gerebat
 Bellator, solidum nobis, & robore* cæcto,
 Huic natam, libro, & siluestri subere clausam,
 Implicat, atque habilem media circumligat hasta.
 Quam dextra ingenti librans ita ad athera fatiur.
 Alna tibi hæc nemorum culirix Latonia virgo
 *Ipse pater famulam voueo : tua prima per auras
 Tela tenens supplex hostem fugit : accipe testor
 Diua tuam, qua nunc dubijs committitur auris:
 Dixit, & adducto contortum hastile lacerto
 Immittit. sonuere unda : rapidum super amnem
 Infelix fugit in iaculo stridente Camilla.
 At Metabus, magna propius iâ urgente caterua,
 Dat sese fluui, atque hastam cum virgine victor
 Gramineo donum Triuia de cespite vellit.
 Non illum* tectis ulla, non mœnibus vrbes
 Accipere : neque ipse manus feritate dedisset :
 Pastorum & solis exegit montibus auium.
 Hic natum in dumis, interq; horrentia lustra
 Armentalis equa mammis, & lacte ferino
 Nutribat, teneris immulgens ubera labris.
 Vtique pedum primis infans vestigia plantis
 Institerat, iaculo palmas oneravit acuto,
 Spiculaq; ex humero parua suspendit, & arcum:
 Pro crim. ali auro, pro longe tegmine palla,
 Tigridis exuvie per dorsum à vertice pendent.
 Tela manu iam tum tenera puerilia torfis :*

Hastæ enim
 igni durati
 plectunque
 cōlucuerunt.

Quia soli
 paties pote-
 statem habet
 auctorandi.

Hoc dicit,
 nec in ciuita-
 tes, nec in
 priuatâ ad-
 missus est
 domum.

Es

Thraciam à
flumine
Strymone.

Homer. in
Il. 265

Homerus in
Il. 266.

Quia de-
cedit ad lu-
ctum contra
de Venere ad
laxitiam de-
cedente lib.
8. Aethereos
inter dea can-
dida nimbos

Homerus in
li. 45.

Ho. Il. 222.

*Et fundam tereti circum caput egit habena,
*Strymoniaque gruem, aut album deiecit olorem.
Multa illam frustra Tyrrhena per oppida matra
Optinere nulum: sola contenta Diana
Æternum telorum, & virginitatis amorem
Intemerata colit. velle hanc non correpta fuisset
Militia tali, conata laceffere Teucros:
Cara mihi, comitumq; foret nunc una mearum.
Verum age, quandoquidem fatis urgetur acerbis,
*Labere nympha polo, sineque inuisè Latinos,
Tristis ubi in fausto committitur omine pugna.
Hæc cape, & ultricem pharetra deprome sagittam.
Hæc, quicumque sacrum violaris vulnere corpus,
Tros, Italiæque, mihi pariter det sanguine pœnas.
Post ego nube caua miseranda corpus, & arma
Inspoliata feram tumulo, patriæque reponam,
Dixit: at illa leues cœli demissa per auras
Insonuit, *nigro circumdata turbine corpus.
At manus interea muris Troiana propinquat,
Etruscique, duces, equitumq; exercitus omnis,
Compositi numero in turmas fremit equore toto
Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis
Huc obuersus, & huc: tum late ferens hastis
Horret ager, campiq; armis sublimibus ardent.
Nec non Messapius contra, celeresq; Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camilla
*Aduersi campo apparent, hastasque reductis
Protendunt longè dextris, & spicula vibrant:
Aduētusque virum, fremitusq; ardescit equorum.

Iam

Jamq; intra iactum telis progressu uterque
 Sublitterat: subito erumpunt clamore: frementiq;
 Exhortantur equos: fundunt simul undiq; tela
 Crebra; niuis ritu: cælumq; obtexitur umbra
 Continuo aduersis Tyrheniis, & acer Acontens
 Connixi incurrunt hastis, primiq; ruinam
 Dant sonitu ingenti, præfractaq; quadrupedantum
 Pectora pectoribus rumpunt: excussus Acontens
 Fulminis in morem, aut tormento ponderis hæc:
 Pracipitat longa, & vitam dispergit in auras.
 Exemplo turbata acies, versiq; Latini
 *Reiciunt parmas, & equos ad mœnia versunt:
 Troes agunt, princeps tærmæ inducit Asylus.
 Jamq; propinquabant portis rursusq; Latini
 Clamorem tollunt, & mollia colla reflectunt:
 Hi fugiunt, penitusq; datis refruuntur habenis:
 Qualis ubi alterno præcurrens gurgite pontus
 Nunc ruit ad terras, scopulosq; superiacit undam
 Spumeus, extremamq; *sinu perfundit arenam
 Nunc rapidus retro, atq; æstu reuoluta resorbens
 Saxa fugit, litusq; vado labente relinquit.
 Bis Tusci Rutulos egere ad mœnia versos:
 Bis reiecti armis respectant terga tegentes.
 Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
 Implicuere inter se acies, legitq; virum vir:
 Tum verò & gemitus morientû, & sanguine in alto
 Armaq; corporaq; permixti cado virorem,
 Semianimes: antur equi: pugna aspera surgit.
 Oppositus Remuli (quando ipsum horrebat adire)
 Ecce.
 Hastam

Ut pilæ fer-
 reg:

Retro agunt

Flexu unda-
 rum.

Homer. in
Il. 83.

Transfert ad
hominem,
quod est qua-
drupedis.
Namque
Amazon, sed
quasi Ama-
zon.

Homerus in
Il. 87.

Ad decus ad
ornamentū.

Duas Ama-
zonum re-
ginas nomi-
nat.

Homerus in
Il. 85.

* *Hastam intorsit equo, ferrumq; sub aure reliquit.
Quo sonipes ictu fure ardens, aliaq; iactat.
Vulneris impatiens: arrecto pectore crura.
Voluitur ille excussus humi. Catillo Iolam,
Ingentemq; animis, ingentem corpore, & armis
Deicit Herminium, nudo cui vertice sulca
Cæsaries, nudiq; humeri: nec vulnera terrent:*

*Tantus in armis patet latus hæc hasta per *armos
Acta premit, duplicatq; virum transfixa, dolorem:
Funditur ater ubiq; cruor: dunt funera ferro.
Certantes, pulchramq; petunt per vulnera mortem.*

*At medias inter cades exsultat *Amazon,
Vnum exerta latus pugna, pharetrata Camilla:
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat:
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.
Apprensus ex humero sanat arcus, & arma Diana.
Illa etsiam, si quando in tergum pulsa recessit,*

**Spicula conuerso fugientia dirigit arcu.
At circum lecta comites Larinaq; virgo.
Tulliaq; & avatam quatiens Tarpesa securim,
Italides, quas ipsa decussit diu Camilla
Delegit pacisq; bonas, bellig. ministras.*

*Quales Threicia cicon flumina Thermodoontis
Pulsant, & pectus bellantur Amazones armis,
Seu circum *Hippolytan, seu cum se Martia*

currit

**Pantheleia refert, magneq; ululante tumultu,
Fœminea exsultant lunatis agmina pelvis.*

**Quem telo primum, quem postremū aspera virgo
Deicit?*

Deiçis: aut quot huius morientia corpora fundis?
 Eumenium Clytio primum pater. cuius apertum
 Adversus longa transfuerat abiete pectus.
 Sanguinis ille vomens riuos cadit, atq; cruentam
 Mandit humum, moriensq; suo se vulnere versat.
 Tum Lyrin, Pegafumque super: quorum alter
 habenas

* Suffuso reuolutus equo dum colligit, alter
 Dum subit, ac dextram labenti tendit inertem,
 Precipites pariterq; ruunt. his addit Amastrum
 Hippotaden: sequiturq; incumbens eminus hasta
 Tereaque, Harpalicumque, & Demophoonta,
 Chromimq;.

* Quotq; emissa manu contorsit spicula virgo,
 Tot Phrygi cecidere viri proci Ornitus armis

* Ignotis, & equo venator Iapyge fertur.

Cui pellis latos humeros erepta inuenco
 Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus,
 Et mala texere lupi cum dentibus albis:
 Agrestisq; manus armat sparus: ipse catervis
 Vertitur in medijs, & toto vertice supra est.
 Hunc illa* exceptū (neq; enim labor agmine verso)
 Traiecit, & super hac inimico pectore satur.
 Siluis te Tyrrhene feras agitare putasti?
 Aduenit, qui vestra dies muliebribus armis
 Verba redargueret: nomen tamen band leue patrū
 Manibus hoc referes, telo cecidisse Camilla.
 Protinus Orsiloebū, & Butē, duo maxima Teucrū
 Corpora, sed Buten aduersum cuspide figit

Ec. ij.

Lori-

Casuro, ex-
 ponit Serui-
 us.

Homerus in
 Ili. 87.
 Nouis, inso-
 litis.

fraude cir-
 cumuentum

Equitis.

Beruiore
scilicet cir-
culo.Quos om-
nes fallaces
est, ait Ca-
to, lib. 11.
Originum.Vana inanis,
more venti.Fallax mo-
bilis.Homerus in
Il. 116. 241.

Loricam, galeamq; inter, qua colla * sedentis
 Lucent, & laeus dependos parma lacerto :
 Orsilochum fugiens, magnumq; agitata per orbem
 Eludit gyro * interior, sequiturq; sequentem,
 Tum validam perq; arma viro, perq; ossa securim
 Altior insurgens, oranti, & multa precanti
 Congeminat vulnūs, calido rigat ora cerebro.
 Incidit huic, subitoq; adspēctū territus hastis
 Appenninicola bellatur filium Anni,
 Hand * Ligurum extremus, dum fallere fati sinebāt
 Isq; ubi se nullo iam cursu euadere pugna
 Posse, neq; instantem reginam auertere cernit;
 Consilio versare dolos ingressus, & astu
 Incipit hac. Quid tam egregium, si femina forti
 Fidis equo? dimitte fugam, & te communis equo
 Mecum crede solo, pugnaq; accinge pedestri.
 Iam nosces * ventosa ferat cui gloria laudem.
 Dixit: at illa furens, acriq; incensa dolore,
 Tradit equum comiti, paribiq; assistit in armis,
 Ense pedes nudo, puraq; interrita parma.
 At inuenis vicisse dolo ratus, anolat ipse,
 Hand mora, conuersisq; fugax auferitur habenis.
 Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
 Vane Ligus, frustra que animis elate superbis,
 Nequidquam patrias tentasti * lubricis artēs,
 Nec fraus te incolumem fallaci perferet Anno.
 Hac futur virgo, & perniciosus ignea plantis
 Transiit equum cursu, frenisque aduersa prebensis
 Congreditur, poenasq; inimico à sanguine sumit.

Quam

Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto
 Consequitur pennis sublimem in nube columbam,
 Comprensamque tentes, pedibusq; eniscerat uncis :
 Tum cruor, & vulsa labuntur ab aethere pluma.

At non hac nullis hominum sator, atq; decorum
 Observans oculis, summo sedet altius Olympo.

Tyrrhenum genitor Tarchontem in praelia sana
 Suscitât, & stimulis haud mollibus incitat iras.

Ergo inter cades, cedentiaq; agmina Tarchon
 Fortur equo, varijsq; instigat vocibus alas,
 Nomine queng; vocans, reficitq; in praelia pulsos.

Quis metui o nunquam dolituri, o semper inertes
 Tyrrheni, quæ tanta animis ignavia venit ?

Femina palantes agit, atq; hæc agmina vertit ?

Quò ferrum, quidne hæc geritis tela irrita dextris ?

At non in Venerem segnes, nocturnaq; bella,

Aur, ubi curua choros indixit tibia* Bæchi,

Exspectare dapes, & plena pocula mensa.

Hic amor, hoc studiū, dum sacra secundus haruspex

Nuntios, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.

Hæc effatus, equum in medios moriturum & ipse

Concitât, & Venulo aduersum se turbidus infert;

Direptumq; ab equo dextra complectitur hostem;

Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.

Tollitur in cælum clamor; cunctiq; Latini

Conuertere oculos. volat igneus aquore Tarchon

Arma, virumque ferens: tum summa ipsius ab hasta

Defringit ferrum, & partes rimatur apertas,

Qua vulnus letale ferat, contra ille repugnans

Es. ij.

Susti-

Homerus in
 Ili. 235.

Stulti. Stultus
 enim, qui nō
 mouetur in-
 iuria.

Homerus in
 Il. 43.

Quia ludī
 theatrales
 apud veteres
 erant in ho-
 norem

Bæchi.

Homerus in
 Ili. 180:

Homer. in
Il. 13.

primum vir-
tutem dein-
de felicitatē,
ponit.

Mōtem pro
numine po-
suit, quod in
eo colitur.

Pro, casses.

*Sustinet à iugulo dextram, & vim viribus exit.
Vtq; volans altè raptum cum falsa draconem
Fert aquila, implicuitq; pedes, atq; unguibus haesit;
Sancius at serpens sinuosa volumina versat:
Arrectosq; horret squamis, & sibilat ore,
Ardens insurgens, illa haud minus urget adunco
Luctantem rostro, simul aethera verberat alis:
Haud aliter pradam Tyburinum ex agmine Tarcō
Portat onans. ducis exemplū, & euentumq; secuti
Maonida incurrunt. tum satis debitus Aruns
Veloce iaculo, & multa prior arte Camillam
Circuit, & quae sit fortuna facillima, tentat,
Qua se cunq; ferens medio tulit agmina virgo,
Hac Aruns subit, & tacitus vestigia lastrat.
Qua victrix redit illa, pedemq; ex hoste reportat,
Hac iuuenis furtim celerē deorquet habenas.
Hos aditus, iamq; hos aditus, omnemq; pererrat
Vndiq; circuitum, & certum quatit improbus hastā
Fortè facer *Cybele Chloreu, olimq; sacerdos,
Insignis longe Phrygijs fulgebat in armis,
Spumantemq; agitabat equum: quem pellis abenis
In plumam squamis, auroq; inserta tegebat.
Ipsa peregrina ferrugine clarus, & ostro
Spicula torquebat Lyeio Cortina cornu;
Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
*Cassida: tum croceā chlamydemq; sinusq; crepātes
Carbaſces fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu, tunicas, & barbara tegmina crurum.
Hunc virgo, sine ut templis prafigeret arma*

Troia

Troia, captivo sine ut se ferret in auro
 Venatrix, unum ex omne certamine pugna
 Ceca sequebatur, totumq; incensa per agmen
 * Femineo praeda, & spoliis ardebat amore:
 Telum ex insidijs cum tandem, tempore capto,
 Coniicit, & superos Aruns sic voce precatur.
 Summe deum, sancti custos * Soractis Apollo,
 Quem primi colimus, cui pinem ardor aceruo
 Pascitur, & medium freti pietate, per ignem
 Cultores multa praeimus vestigia pruna,
 Da pater hoc nostris aboleri dedecus armis
 Omnipotens. non exsumas, pulsae trophaeum
 Virginis, aut spolia vlla peto: mihi cetera laudem
 Facta ferant: hac dira meo dum vulnere pestis
 Pulsa cadat, * patriam remeabo inglorius urbem.
 Audijt, & voti Phœbus succedere partem
 Mente dedit, partem volucres dispersit in auras:
 Sterneret ut subita turbata morte Camillam.
 Annuit oranti: reducere ut patria alta videret,
 Non dedit, inq; Notos vocem vertere procelle.
 Ergo, ut missa manu sonitam dedit hasta per auras.
 Conuertere animas acres, oculosq; tulere
 Cuncti ad reginam Volsci, nihil ipsa, nec aure,
 Nec sonitus memor, aut venientis ab aethere teli,
 Hasta sub exertam donec perlata papillam
 Hesit, virginemq; altè bibit acta cruorem.
 Concurrunt trepida comites, dominamq; rudentem
 Suscipiunt: fugit ante omnes exterritus Aruns,
 Latissia mistoq; metu: nec iam amplius hasta

Impatienti;
 irrationa-
 bili.

Mons est
 Hirpionis
 in Flaminia.

Occisæ.

Homerus in
 Il. 16.

Homerus in
 Il. 177.

Ec. iij.

Credere

Homerus in
lib. 170.

pro, ipse pa-
uitans.

Subaudi
confueuerat.

Troianorum
præ lætitia
scilicet ob
Camillam
occisam.

*Credere, nec telum occurrere virginis audes.
Ac velut ille, prius quàm tela inimica sequantur,
Continuo in montes sese ansus abdidit altos
Occiso pastore lupus, magnæ inuenco,
Conscius audacis facti, candamq; remakens
Subicit * pauiantem utero, siluasq; petiuit.
Haud secus ex oculis se turbidus abstulit Aruns:
Contentusq; fuga, medijs se immiscuit armis.
Illa manu moriens telum trahit: ossa sed inter
Ferreus ad costas alto stat vulnere mæcro,
Labitur ex sanguis: labuntur frigida leto
Lumina purpures, quondam color ora reliquit.
Tum sic exspirans, Accam ex æqualibus unam
Alloquitur: fida ante alias quæ sola Camilla:
Quicum partiri curas, atq; hac ita futur.
Hactenus Acca soror potui: nunc vulnus acerbum
Conficit, & tenebris nigrescunt omnia circum.
Effuge, & hac Turno mandata nouissimo perfer;
Succedat pugna, Troianosq; arceat urbe:
Jamque vale simul his dictis linquebat habenas,
Ad terram non sponte fluens: tum frigida toto
Paulatim exsoluit se corpore; lentæque colla
Et captum leto posuit caput, arma relinquens,
Utæque cum gemitu fugit indignata sub umbras.
Tum verò immensus surgens ferit aurea * clamor
Sidera: deserta crudescit pugna Camilla.
Incurrunt densi, simul omnis copia Teucrum,
Tyrrhenique duces, Eundrique Arcades ale.
At trinia custos iam dudum in montibus Opis.*

. Alia

*Alta, sedet summis, spectatq; interrita pugnas :
 Uq; procul medio iuuenum in clamore furentium
 Prospexit tristi multatam morte Camillam :
 Ingenuitq; deditq; has imo pectore voces.
 Heu nimium virgo nimium crudele luiti
 Supplicium, Tenebrosos conata laceffere bello :
 Nec tibi deserta in dumis, coluisse Dianam,
 Profuit, aut nostras huc zero gessisse pharetras :
 Non tamen indecorem tua te regina relinquet
 Extrema iam in morte, neq; hoc sine nomine letum
 Per gentes erit, aut famam patieris inulta.
 Nam quicumq; tuum violauit vulnere corpus,
 Morte luet merita. fuit ingens * monte sub alto
 Regis Dercenni terreno exaggerare bustum
 Antiqui Laurentis, opacaq; ilice tectum.
 Hic dea se primum rapido pulcherrima nisu
 Sistit, & Arantem tumulo speculari ab alto.
 Ut vidit fulgentem armis, ac vana tumentem,
 Cur, inquit, diuersus abis? huc dirige gressum,
 Huc periture veni, capias ut digna Camilla
 Præmia. * tunc etiam telis moriere Diana?
 Dixit, & anrata volucrum Threïssa sagittam
 Deprompsit pharetra, cornaq; infer sa tetendit,
 Et duxit longè, donec curuata coirent
 Inter se capita. & manibus iam tangeret equis,
 Lena aciem ferri, dextra neruoq; papillam.
 * Extemplo teli stridorem, auramq; sonantes
 Audyt una Aruns, hasitq; in corpore ferrum.
 Illum exspirantem socij, atque extrema gementem*

Ee. v.

Oblisi

Aut enim
 sub monti
 bus, aut in
 domibus
 veteres sepe
 liebantur.

Dolet eum
 mortis ge-
 nere nobili-
 tari.

Homerus in
 Ili. 4. o. 10.

Hom. Ili. 3.

Obliti ignoto camporum in pulvere linqunt.
 Opis ad athercum pennas aufertur Olympam.
 Prima fugit, domina amissa, levis ala Camilla:
 Turbati fugiunt Rutuli, fugit Acer Atinas:
 Disiectique duces, desolatiq; manipuli

Homerus in *Tuta petunt, & equis auersi ad mœnia tendunt.
 Il. 237. Nec quisquam instantes Teucros latumq; ferentes
 Sustentare valet telis, aut sistere contrâ:

Solutos. Sed *laxos referunt humeris languentibus arcus,
 Paulo post Quadrupedâq; putre cursu quatit ungula cāpam.
 dicet, Fumâ- Voluitur ad muros *caligine turbidus atra
 tes pulvere Paluis, & è speculis percussa pectora matres
 campos. Fœmineum clamorem ad cœli sidera tollunt.

Homerus in Qui cursu portas primi irrupere patentes,
 Il. 131. Hos inimica super nescio premit agmine turba,
 Nec miseram effugiunt mortem, sed lumine in ipso
 Mœnibus in patrijs, atque inter tuta domorum
 Confixi exspirant animas: *pars claudere portas,
 Nec socijs aperire viam, nec mœnibus audent
 Accipere orantes, oriturq; miserrima cædes
 Defendentum armis aditus, inq; arma ruentum.
 Exclusi ante oculos, lacrymantumq; ora parentum

Homerus in *Pars in precipites fossas, urgente ruina,
 Il. 130. Voluitur. immixtis pars cæca, & concita frenis
 Id est, more *Arietat in portas, & duros obijce postes.
 arietis, belli Ipse de muris summo certamine matres,
 ci instrumē- (Mōstrat amor verus patria) ut videre Camilla
 si, treuit in Tela manu trepida iaciunt, ac robore duro
 portas. Scipitibus ferrum, sudibusque imitantur obstis

Pre-

Pr
 Im
 N
 De
 Ing
 Om
 Ille
 De
 Vi
 Cun
 Ex
 Sic
 A
 A
 Pro
 Et
 Ad
 Con
 N
 Tin
 Con
 P
 Atr
 misqu
 suam

Precipites; primaq; mori pro mœnibus audent,
 Interea Turnum in silvis saquissimus implet
 Nuntius, et iuveni ingentem fert Acca tumultum;
 Delatas Volscoreum acies, cecidisse Camillam,
 Ingruere infensos hostes, & Mariæ secundo
 Omnia corripuisse, metum iam ad mœnia ferri.
 Ille furens (& sacra Iouis sic numina poscunt)
 Deserit obsessos colles, nemora aspera linquit.
 Vix è conspectu exierat, campumque tenebat,
 Cum pater Aeneas, saluta ingressus apertus,
 Exsuperatque iugum, silvaq; euadit opaca,
 Sic ambo ad muros rapidi, totòque feruntur
 Agmine, nec longis inter se passibus absunt.
 Ac simul Aeneas fumantes pulvere campos
 Prospexit longè, Laurentiaq; agmina vidit,
 Et saenum Aeneas agnouit Turnus in armis,
 Aduentumque pedum, flatusq; auduit equorum:
 Continuòque incant pugnas, & praelia tement,
 Niroscus fessos iam gurgite Phœbus Ibero
 Tingat equos, noctemq; die labente reducat.
 Considunt castris ante urbem, & mœnia vallant.

Sine infidijs,
 quas ante
 expoluerat
 Turnus.

Fortem, vt
 lib. i. saeuus
 Hector.
 Hom. il. 78.

Et qui tuen-
 tur, & qui
 obsident.

P. VIRGILII MA- RONIS AENEIDOS

LIBER. XII.

ARGUMENTVM.

Attritus duobus aduersis praelijs Latinorum viribus, ani-
 misque eorū fractis, Turn⁹ ubi omnē spem suam in seipso
 sitam videt, frustra dissuadēte Latino, reginaq; multis eū cū
 laci-

laciymis nequidquam retinēte, singulari certamine cū Aeneā dimicare statuit, eiusque rei Aenean per quendam ex suis Idmonem nomine facit certiotem. Accipit conditionem Aeneas: solemnique utrinque sacramento fœdus sancitur. id Iunonis impulsu à Iuturna nymp̃ha Turni sorore, in fallam Cameris imaginem conuersa, perturbatur, primusq; omnium Tolumnius augur falso augurio certam suis victoriam promittens, vnum ex Gippi filijs hasta transijcit. Aeneas quoque cum subiti tumultus causam ignorans suos reuocare conatur, ab incerto auctore sagitta vulneratus, proelio excedere cogitur, qua re intellecti, Turnus magnam sibi rei bene gerendæ occasionem oblatam ratus, ingentem hostium stragem edit. Interim Ven⁹, decerpto ex Ida Cretensi dictamio herba, filio suo medetur. Refectis viribus, Aeneas, Ascanium paucis suo exemplo ad virtutem cohortatus, suis auxilio accurrit, Turnumque nominatim ad pugnam deposcit. Verum cum Turnus sui copiam non faceret (Iuturna enim, quæ excusso Metisco auriga, currum ei⁹ moderabatur, in diuersam semper partem hibernas deflectens, congregari eos nō patebatur) oppugoandæ virbis consilium capit, ad moroq; ad mœnia exercitu, in propugnacula, proximaq; aedificia ignem coniicit. Ibi Amata, cum Turnū occisum arbitraretur, doloris impatentia laqueo vitam finit. His rebus Turno per Sagem nuntiatis, cum eo rem deductam videret, ut sibi necessario dimicandum esset, nisi perpeti mallet sociorū urbem se inspiciente in hostium potestatem peruenire, viro Aenean ex præscripto fœderis ad singulare certamē prouocat. Pa pugna superior Aeneas, cū victi hostis precibus iam pene ad misericordiam flecteretur, conspecto in humeris eius balteo, quem occiso Pallanti Turnus detraxerat, repente ira accensus, gladio per pectus adacto, eum vira spoliat.

Aliud

Tro
Idl
D
Cog
Pal

At
Sau
Tun
Exa
Imp
Ha
Tun
Nu
9
Con
A
Des
Et
Au
Oli
Op
Vir
Con

Aliud Argumentum.

Troianis, Rutulique placet coniungere fœdus:
 Id Rutuli rumpunt: nato Venus alioa medetur
 Dictamo: Rutulique luvit periuria vincti.
 Cogitur Enea Dauni concurrere proles.
 Pallantea necem misero dant cingula Turno.

Vin° ut *infractos aduerso Marte La-
 tinos

Nunquam
 ita victos.

Defecisse videt, sua nūc promissa rep-
 Se signari oculis; uliro impiacabilis ar-

Atroque animos: Pœnorum qualis in armis (det
 Saucius ille graui venantum vulnere pectus,

Tum demum mouet arma leo, gaudetq; comantes

Excursiens ceruice toros, fixumq; *latronis

Impanidus frangit telum, & fremit ore cruento.

Haud secus accenso gliscit violentia Turno.

Tuas sic affatur regem, atq; ita turbidus infit:

Nulla mora in Turno: nihil est quod dicta retra-

gani Eneada, nec, que pepigere, recusent: (Et
 Congredior: fer sacra pater, & concipe fœdus.

Aut hac Dardanium dextra sub Tartara mittam

Desertorem Asia: (sedeant, spectentq; Latini)

Et solus ferro crimen commune refellam:

Aut habeat victas, cedat Lavinia coniux:

Olli sedato respondit cor.le Latinus.

O prestans animi iuuenis, quantum ipse firoci

Virtute exsuperas, tanto me impensius equum est

Consulere, atq; omnes metuentem expendere *casus.

Venatori;
 quia latrones
 vocabantur
 milites con-
 ducti, & ven-
 tores ipsi
 quoque suas
 operas loca-
 bant.

Casus nomi-
 nar, ne dictus
 virtute dubi-
 tare videatur.

Sunt

Sunt tibi regna patris Daunii, sunt oppida capta
 Multa manu, nec nō aurūq, animūq, Latino est.
 Sunt alia innupta Latio, & Larrentibus agris,
 Nec genus indecores: sine me hac haud mollia fati
 Sublatis aperire dolis, simul hac aximo hauri.
 Me natam nulli veterum sociare precorum
 Fas erat: idque omnes diuique, hominesq, caneant.
 Victus amore tui, *cognato sanguine victus,
 Coniugis & maesta lacrymis, vincla omnia rupi,
 Promissam eripui genero, atque arma impia sumpsi.
 Ex illo qui me casus, qua Turne sequantur
 Bella, vides, quantos primus patiare labores,
 Bis magna victi pugna, vix urbe tuemur
 Spes Italas: recalent nostro Tyberina fluentia
 Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus al bent.
 Quo referer toties? quæ mentem insania matas?
 Si, Turno extincto socios sum accire paratus:
 Cur non incolumi potius certamine tollo?
 Quid consanguinei Rutuli, quid cetera dicet
 Italia? ad mortem si te (fors dicta refutet)
 Prodiderim, natam, & connubia nostra petentem?
 Respice res bello *varias: miserrere parentis
 Longæui, quem nunc mœstum patria Ardea longè
 Diuidit. Haudquaquam dictis violentia Turni
 Flectitur, exsuperat magis, agrefcitq, medendo.
 Ut primum fieri potuit, sic incipit ore.
 Quam pro me curâ geris, hæc precor optime pro me
 Deponas, letumque sinas pro laude pacisci.
 Et nos tela pater, ferrumque haud debile dextra

Quia Veni-
 lia, Turni
 mater Ama-
 tx foror vxo-
 ris Latini.

Hom. II. 49.

Casus me-
 morat, vt
 paulo antea,
 ne ignauix
 videatur cū
 arguere.

Spar-

Spargimus, & nostro sequitur de vulnere sanguis.

Longè illi dea mater erit, qua nube fugacem

Fœminea xtegat, & vanis sese occulat umbris:

At regina, noua pugna conterrita sorte,

Flebat, & ardentum generum moritura tenebat.

Turne, per has ego te lacrymas, per si quis Amata

Tangit honos animum (spes tu nunc una fœceta:

Tu requies misera: decus, imperiumq, Latini

Te penes, in te omnis domus inclinata recumbit)

Unum oro, desiste manum committere Teucris.

Qui te cunque manent isto certamine casus,

Et me Turne manent: simul hac inuisa relinquam

Lumina, nec generum Aeneam captiua videbo.

Accepit vocem lachrymis Lavinia matris,

Flagrantes persusa genas: cui plurimus ignem

Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.

Iudum sanguineo veluti violauerit ostro

Si quis ebur, vel mista rubent ubi lilia multa

Alba rosa: tales virgo dabat ore colores.

Illos turbat amor: figitq, in virgine vultus,

Ardes in arma magis, paucisq, affatur Amata.

Ne queso, ne me lacrymis, neque omine tanto

Prosequere in duri certamina Martis euntem

O mater, neque enim Turno mora libera mortis.

Nuncius hac Idmon Phrygio mea dicta Tyranno,

Haud placitura refer. cum primum crastina coelo

Puniceis inuicta rotis aurora rubabit, (scant

Non Teucros agat in Rutulos, Teucrum arma quie-

Et Rutulum: nostro dirimatur sanguine bellum,

Homerus in

ili. 46. 52.

Vt in bello

Troiano.

Hom. II. 36.

Ho. II. 40.

Homerus in

II. 36. 267.

Ho. II. 36.

Illo quaratur coniux Lavinia campo.

Hac ubi dicta dedit, rapidusq; in tecta recessit;

Pescit equos. gaudetq; tuens ante ora fremientis,

*Pilumno quos ipsa * decus dedit Orithyia :*

*Qui candore * nives anteirent, cursibus auras.*

Circumstant properi auriga, manibusq; lacessant

Pectora planisq; canis, & colla comantia pellunt.

Ipse dehinc atro squalentem, albôque orichalco

*Circumdat loricam humeris: simul aptat * habendo*

Ensemq; clypeumq; & rubra cornua crista,

Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse parentis

Fecerat, & Stygia candentem tinxerat unda.

Exin, qua in medijs ingenti adnixa columna

Ædibus adstabat, validam vi corripit hastam:

Actoris Aurunci spolium, quassatq; trementem

Vociferans. Nunc p̄ nunquam frustrata vocatus

Hasta meos, nunc tempus adest: te maximus actor

Te Turni nunc dextra gerit: da sternere corpus,

*Loricamq; manu valida * lacerare reuulsam*

Semiuri Phrygi; & fœdare in pulvere crinas.

Vibratos calido ferro, myrrhag; madentes.

His agitur furijs, totoq; ardentis ab ore

Scintilla absistunt, oculis micat acribus ignis,

Mugitus veluti cum prima in prælia turris

Terrificos ciet, atq; irasci in cornua tentat,

Arboris obnixum trunco, ventosq; laceffit

Jetibus, & sparsa ad pagnam proludit arena.

*Nec minus interea maternis, * sanus in armis*

Æneas acnit Martem, & se suscitât ira,

Ho. II. III.

Ad decus. vt
supra.

Quos ipsa
decus tibi
dia Camilla
Delegit.

Ad habendū,
vt congrue
possint inhæ
re.

Pro lacerata,
reuel-
lere.

Fortis, vt a-
libi.

Oblato

Oblato gaudens componi fœdere bellum.

*Tum socios, mastig, metum solatur Iuli,

Fam docens, regiq, iubet responsa Latino.

Certa referre viros, & pacis dicere leges.

Postera vix summos spargebat lumine montes

Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt

Solis equi, lucemq, elatis naribus efflant.

*Campum ad certamen magna sub mœnibus urbis

Demensi Rutiliq, viri, Teucrig, parabant :

In medioque focos, & dijs communibus aras

Gramineas, alij fontemque, ignemque ferebant

Velati lino, & verbera tempora vincti.

Procedit legio Ausonidum : pilataque plenis

Agmina se fundunt portis. hinc Troius omnis,

Tyrreniæque ruit varus exercitus armis :

Haud secus instructi ferro, quàm si aspera Martis

Pugna vocet : nec non medys in millibus ipsi

Ductores auro volitant, ostroque decori,

Et genus Assaraci Mnestheus, & fortis Asylus,

Et Messapus equum domitor, Neptunia proles.

Utq, dato signo spatia in sua quisque recessit,

*Desigunt tellure hastas, & scuta reclinant.

Tum studio effusa matres, & vulgus inermum,

Inualidiq, senes turres, & tecta domorum

Obsidere : alij portis sublimibus adstant.

At Iuno ex summo, qui nunc Albanus habetur,

(Tum neq, nomen erat, neq; honos, aut gloria mœti)

Prospiciens tumulto, campum spectabat, & ambas

Laurentum, Troiumq, acies, urbemq, Latini.

Efj.

Ex-

Homerus in

li. 41.

Locus Ho-

meri, li. 7.

de Menelai,

& Paridis

pugna.

Marti Bel-

lona, victo-

ria, qui in

bellis utriq;

parti fauere

possunt.

Homerus in

li. 32.

Iuturna fons
est iuxta
Numicum
fluvium sa-
luberimus.

Forte possit
ordo fatotū
mutari,

Homerus in
11.39.

Homerus in
11.38.

Extemplo Turni sic est affata sororem
Diva Deam, *stagnis qua, fluminibusq, sonoris
Presides: hunc illi rex ætheris altus honorem
Iupiter erepta pro virginitate sacrauit.
Nympha decem fluviorū, animo gratissima nostro,
Scis ut te cunctis unam, quacunque Latina
Magnanimi Iovis ingratus ascendere cubile,
Prætulerm, cœlique libens in parte locarim.
Disce tuum, ne me incuses, Juturna dolorem
Quā visa est fortuna pati, Parcaq, sinebant
Cedere res Latio, Turnum, & tua mœnia texi:
Nunc iuvenem imparibus video concurrere fati:
Parcarumq, dies, & vis inimica propinquas.
Non pugna adspicere hæc oculis, nō fœdera possum.
Tu pro germano, si quid præsentius andes,
Perge: decet, forsân miseros meliora *sequuntur.
Vix ea, cum lachrymas oculis Iuturna profudit,
Terq, quaterq, manu pectus percussit honestum.
Non lacrymis hoc tempus, ait Saturnia Iuno:
Accelera, & fratrem, si quis modus, eripe morti,
Aut tu bella cie, conceptumque exento fœdus:
Auctor ego audendi. Sic exhortata reliquit
Incertam, & tristi turbatam vulnere mentis,
*Interea reges, ingenti mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
Annatis sex radij fulgentia cingunt,
Solis cui specimen. bigas it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Aeneas, Romana stirpis origo,

Sidi-

Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis,
 Et iuxta *Ascanius*, magna spes altera *Rome*,
 Procedunt castris, paraq; in veste sacerdos
 Setigera fœtum * suis, intonsamque videntem
 Asculit, admonitq; pecus flagrantibus aris.
 Illi ad surgentem conuersi lumina solem
 * Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
 Summa notant pœndum, pueriq; alaria libant.
 * Tum pius *Aeneas* stricto sic ense precatur,
 Esto nunc sol testis, & hac mihi terra precanti,
 Quam propter tantos potui perferre labores,
 Et pater omnipotens, & tu *Saturnia* Iuno
 Iam melior, iam diua precor, tuq; inclyte *Maiores*,
 Cuncta tuo qui bella pater sub numine * torques,
 Fontesq; fluuiosq; voco, quaq; etheris alti
 Religio, & qua caruleo sunt numina ponto :
 Cesserit *Ansonio* si fors victoria *Turno*,
 Conuenit *Euandri* victos discedere ad urbem:
 Cede *Iulius* agris, nec post arma vlla rebelles
Aeneada referent, ferrone hac regna laceffent.
 Sin nostrum annuerit nobis victoria * *Martem*,
 Ut potius reor, & potius dii numine firment :
 Non ego nec *Tenuris* Italos parere inbebo.
 Nec mihi regna peto : paribus se legibus amba
 Inuicta gentes aeterna in fœdera mittant.
 Sacra, deosq; dabo : fœcer arma *Latinus* habeto,
 Imperium sœllemne fœcer : mihi mœnia *Tauri*
 Constituent, vrbique dabit *Latinia* nomen.
 Sic prior *Aeneas* : sequitur sic deinde *Latinus*

More *Roma*
 no vi, *Cælia*
 iungebant
 fœdera porca
Homerus in
 ili. 34.
Homerus in
 ili. 34.

Regis.

Pro, si *Mars*
 annuerit vi-
 toriam.

Ff. y.

Suspi.

*Suspiciens calum, tenditq, ad sidera dextram.
Hæc eadem Anea, terram, mare, sidera, iuro,*

*Qui faciens Latoneque genus duplex, *Janumque bifrontem,
Vimq, deum infernam, & duris sacraria ditis :*

*Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit.
Tango aras, mediosq, ignes, & numina testor :
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpe,*

*Quo res cunque cadent, nec me vis vlla volentem
Avertes, non si tellurem effundat in undas
Diluuium miscens, calumne in tartara soluat :*

*Homerus in *Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nã forte gerebat)
lli. 7. Nunquam fronde leui fundet virgulta, nec umbram*

*Orichalco
splendorem
auri possi-
dente.*

*Cum semel in silvis imo de stripe recisum
Matre caret, posuitq, comas, & brachia ferro,
Olim arbor, nunc artificis manum ære decoro
Inclusit, patribusque dedit gestare Latinis.
Talibus inter se firmabant fœdera dictis,
Conspectum in medio procerum : tum rite sacratas
Inflammam iugulant pecudes & viscera visus
Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.*

*At vero Rutulis impar ea pugna videri
Jamdudum, & vario misceri pectora motu.
Diligentius, Tum magis, vi *propius cernunt non viribus aequi,
Adiuuat incessu tacito progressus, & aram
Suppliciter venerans demissa lumine Turnus,
Tabenteque gena, & iuuenili in corpore pallor.*

*Homerus in
lli. 39.*

*Quem simul ac Inturna soror crebescere vidit
Sermonem, & vulgi variare labentia corda,
In medias acies, formam assimulata Camerti,

Cai

Cui genus à proavis ingens, clarumq; paterne
Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis,
In medias dat sese acies, haud nescia rerum,
Rumoresque ferit varios, ac talia fatur.

Non pudet ò Rutuli cunctis pro talibus unam
Obiectare animam? * numero ne, an viribus equi

Homer. in

Nō sumus? ex omnes & Troes, & Arcades hic sūt, Il. 16.

Fat aliisque manus, insensa Etruria Turno:

Vix hostem, alterni si congrediamur, habemus.

Ille quidem ad superos, quorum se demonet aris,

Succedet fama, * viuisque per ora feretur:

Tanquam de
vivo omnes
loquuntur.

Nos, patria amissa, dominis parēre superbis

Cogemur, qui nunc lenti confedimus aruis.

Talibus incensa est iuuenum sententia dictis,

Iā magis atq; magis, serpitq; per agmina murmur.

Ipsi Laurentes mutati, ipsique Latini,

Homerus in
Il. 31.

Qui sibi iam requiem pugna, rebusque salutem

Sperabant, nunc arma volunt, fœdusque precantur

Infectum, & Turni sortem miserantur iniquam.

* His aliud maius futura adiungit, & alto

Ho. II 132.
Servius legit
præsentius &
opinor, recte.

Dat signum coelo, quo non præstantius ullum

Turbavit mentes Italas, monstrosque fefellit.

Namque volans rubra fulvus Iouis ales in æthera.

Litoreas agitabat aues, turbamque sonantem

Agminis aligeri, subito cum lapsus ad undas

Cycnum excellentem pedibus rapit improbus uncis.

Arrexere animos Itali, cunctæque volucres

Conuertunt clamore fugam, (mirabile visu)

Redeunt cū
clamore,

Esberaque obscurat pennis, hostemque per auras

Ff. ij.

Facta

Venerantur.

Inevitabilis.

Figurate, pro
vnius.More vnde
fiunt.

Facta nube premunt, donec vi victus, & ipse
 Pondere defecit, pradamq; ex unguibus alas
 Poiecit fluvio, penitusq; in nubila fugit.
 Tum verò augurium Rutuli clamore*salutant,
 Expediuntque manus: priusq; Tolumnius augur,
 Hoc erat, hoc votis, inquit, quod saepe petivi:
 Accipio, agnoscoq; deos: me, me duce ferrum
 Corripite o Rutuli, quos improbus advena bello
 Territat inualidas ut aues, & litora vestra
 Vi populat: petit ille fugam, penitusque profundo
 Vela dabit: vos unanimi densate cateruas,
 Et regem vobis pugna defendite raptum.
 Dixit, & aduersos telum contorsit in hostes
 Procurrens: sonitum dat stridula cornus, & aura
 Certa secat: simul hoc, simul ingēs clamor, et omniū
 Turbati cunei, caesactaque corda tumultu.
 Hasta volans, ut forte nouem pulcerrima fratrum
 Corpora constiterant contra, quos fida crearat
 Vna tot Arcadio coniux Tyrrhena Gilippo,
 Horum*vnū ad medium, teritur qua sutulis aluo
 Balteus, & laterum iunctura fibula mordet,
 Egregium ferme iuuenem, & fulgentibus armis
 Transadigit costas, fuluaq; extendit arena.
 At frater, animosa phalanx, accensaq; luctu,
 Pars gladios stringunt munibus, pars missile ferrū
 Corripiunt, ceciq; ruunt: quos agmina contra
 Procurrunt Laurentum: hinc deſi rursus*inundat
 Troēs, Agilimq; & pietis Arcades armis.
 Sic omnes amor vnus habet decernere ferro.

Diri.

Diripere aras : it toto turbida celo
 Tempestas telorum, ac ferreus ingruit imber :
 Craterasque, fœcosq; ferunt: fugit ipse Latinus,
 Pulsatos referens infecto fœdere dimos.
 Infrenant alij currus, aut corpora saltem
 Subijciunt in equos, & strictis ensibus adfunt.
 Messapus regem, regisque * insigne gerentem
 Tyrrhenum Aulesten, audius confundere fœdus,
 Aduerso proterrot equo: viit ille recedens,
 Et miser oppositis à tergo inuoluitur aris
 In caput, inque humeros: at feruidus aduolat hasta
 Messapus, teloque orantem multa trabali
 Desuper altius equo grauius ferit, atque ita satur.
 Hoc * habet: hac melior magni data victima diuis.
 Concurrunt Itali, spolianteque calentia membra.
 Obuius ambustum torrem Chorineus ab ara
 Corripit, & venienti Ebuso, plagamque ferenti
 Occupat os flammis. illi ingens barba reluxit,
 Nidoremque ambusta dedit. super ipse secutus
 Casariam leua turbati corripit hostis:
 Impressoque genu nitens, terra applicat ipsum:
 Sic rigido latus ense ferit. Podalirius Alsum
 Pastorem, primaque acie per tela ruentem
 Ense sequens nudo superimminet: ille securi
 Aduersi frontem mediam, mentumque reducta
 Dissicit, & sparsa latè rigat arma cruore.
 Olli dura quies oculos, & ferrens urget
 Somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.
 At pius Aeneas dextram tendebat inermem

ii. equos

Diademata

Id est, letali
 percussus
 est vulnere
 Terē Captum
 est, habet.

Homerus in
 Il. 147.

Homerus in
 Iliad. 146.

Ff. 119.

* Nuda-

Ut posset
agnosci.

* *Nudato capite, atque suos clamore vocabat.
Quo ruitis? quane ista repens discordia surgit?
O cohibete iras: ictum iam fœdus, & omnes
Compositae leges: mihi ius concurrere soli:
Me finite, atque auferte metus, ego fœdera faxo
Firma manu, Turnū iam debent hac mihi sacra.*

Quasi
Turno vio,
lata.

*Has inter voces, media inter talia verba,
Ecce viro stridens alis allapsa sagitta est:
Incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta,
Quis tantam Rutulis laudem, cassisne, dehinc,
Attulerit: pressa est insignis gloria facti:
Nec sese Aenea iactavit vulnere quisquam.
Turnus ut Aeneam cedentem ex agmine vidit,
Turbatosque duces, subita spe feruens ardet:
Pescit equos, atque arma simul, saluūq; superbus
Emicat in currum, & manibus molitur habenas:
* Multa virū volitans dat fortia corpora leto,
Semineces voluit multos; aut agmina curru
Proterit, aut raptas fugientibus ingerit hastas.*

Regit, alibi,
parat.
Ho. ll. 217.

Hom. ll. 77.

* *Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebrus
Sanguineus Mauros clypeo increpat, atque furens
Bella mouens immittit equos, ille aquore aperto
Ante Notos, Zephyrūq; volat: gemit ultima pulsu
Thracæ pedum, circumque atra formidinis ora
Iraque, insidiaeque, dei comitatus, agantur.*

Hom. ll. 27
Hom. in
ll. 45.

Pro misera-
biliter.

*Talis equos alacer media inter prœlia Turnus
Fumantes sudore quatit, * miserabile cassis
Hostibus insilians: spargit rapida ungula rores
Sanguineos, mistæque cruor calcatur arena.*

Iamquæ

Iamq; neci Stenelūq; dedit, Thamyrimq; Polūmq;
Hunc congressus, ex hūc, illū eminus, eminus ambos
Imbrasias, Glancū, atq; Ladē, quos Imbrasus ipse

* Nutrierat Lycia, paribūq; ornauerat armis,

Hom. II. 37.

Vel conferre manum, vel equos prauertere ventos.

Parte alia media Eumedes in praelia fertur,

Antiqui proles bello praelara Dolonis,

Nomine annum referens, animo, manibūq; parētem:

Homerus in
Iliad. 109.

Qui quōdā, castra ut Danaūm speculator adiret,

Ausius Pelida pretium sibi pascere curru.

Homer. in
II. 111.

Illum Tydeides alio protalibus ausis

Affecit *pretio, nec equis adspirat Achille.

.i. pœna.

Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,

Ante leui iaculo longum per inane secutus,

Sistit equos biuges, & curru desilit, atque

Hom. II. 30.

Semianimi, lapsūque superuenit, & pede collo

Impresso, dextra mucronem extorquet, & alto

Fulgentem tingit iugulo, atque hac insuper addit.

En agros, & quem bello Troiane petisti,

Hesperiam metire iacens, hac premia, qui me

Ferro ausi tentare, ferunt: sic mœnia condunt.

Huic comitem Buten coniecta cuspide mittit,

Chloreaq; Sybarimq; Daretāq; Therpsilechūq;

Et *sternacis equi lapsū cervice Thymaten.

Ferocis, qui
facile sternit
sedentem.

Ac velut Edoni Borea cum spiritus alto

Insonat Aege, sequiturque ad litora fluctus,

Quā venti incubuere fugam dant nubila cœlo:

Sic Turno, quacunque viam secut, agmina cedunt,

Conuersaque ruunt acies: fert impetus ipsum.

Ef. v.

Et

Et cristam aduerso curru quatit aura volentem.
 Non tulit instantem Phegeu, animisq. frementem:
 Obiecit sese ad currum, & spumantia frenis
 Ora citatorum dextra contorsit eorum.

Leniter
tangit.

Dum trahitur, pendetq. ingis, hunc lata reiectum
 Lancea consequitur, rumpitque infixam bilicem
 Loricam, & summum *degustat vulnere corpus.
 Ille tamen, clypeo obiecto, conuersus in hostem
 Ibat, & auxilium ducto mucrone petebat,

Impetu.

Quem rota precipitem, ex*procursu concitus axis
 Impulit, effuditq. solo: Turnusq. secutus,
 Iam inter galeam, summi thoracis & oras,
 Abstulit ensē caput, truncumque reliquit arena.
 Atq. ea dum campis victor dat funera Turnus,
 Interea Aeneam Mnestheus, & fidus Achates,
 Ascaniusq. comes castris statuere cruentum,
 Alternos longa nitentem cuspide gressus,

Quia nō po-
tuit in pu-
gnam pro-
cedere.

*Seuit, & infracta luctatur arundine telum
 Eripere, auxilioque viam, quae proxima, poscit:
 Ense secant lato vulnus, telique latebram
 Rescindant penitus, seseq. in bella remittant.

Hom. il. 23.

Iamq. aderat Phœbo ante alios dilectus Iapis
 Iasides, *acri quondam cni captus amore
 Ipse suas artes, sua munera latus Apollo
 Augurium, cytheramq. dabat, celeresq. sagittas.
 Ille, ut depositis proferret fata parentis,

Ha. ia. il. 41.

*Scire potestates herbarum, vsumque medendi
 Maluit, & mutas agitare inglorius artes.
 Stabat acerba fremens, ingentem nixus in hastam

Aene-

*Aeneas, magno iuvenum, & parentis Iuli
 Concurſu, lacrymisque immobilis. ille reſorto
 *Praoniſum in morem ſenior ſuccinctus amiſſu,
 Muſta manu medica, Phœbique potentiſbus herbis
 Nequidquā trepidat, nequidquam ſpicula dextra
 Sollicitat, preſatque tenaci forcipe ferrum.
 Nulla viam fortuna regit: nihil auctor Apollo
 Subuenit: & ſeius campis magis, ac magis horror
 Crebeſcit, propiusq; malum eſt: iam pulvere calum
 Stare vident: ſubvenit equitis, & ſpicula caſtris
 Denſa cadunt medijs: it triſtis ad æthera clamor
 Bellantum iuvenum, & duro ſub Marte cadentum.
 Hic Venus* indigno nati concuſſa dolore,
 Dictamnium genitrix Cratea carpit ab Ida,
 Puberibus caulem folijs, & flore comantem
 Purpureo: non illa ſeris incognita capris
 Gramina, cū tergo volucres haſere ſagitta:
 Hoc Venus obſcuro* faciē circumdata nimbo
 Detulit, hoc fuſcum labris ſplendentibus amnem
 Inſicit, occultē medicans, ſpargitq; ſalubris
 Ambroſia ſuccos, & odiſiferam Panaceam.
 Fonit ea vulnus lymphæ longæva Japis
 Ignorans: ſubitoque omnis de corpore fugit
 Quippe dolor, omnis ſtetit imo vulnere ſanguis.
 Jamque ſecuta manu, nullo cogente, ſagitta
 Excidit, atque noua rediere in priſtina vires.
 Arma cui properate viro, quid ſtatis? Japis
 Conclamat, primūque animos accendit in hoſtes.
 Non hac humanis opibus, non arte magiſtra*

Medicina-
 lem, a Pſeone
 decorum me-
 dico.

HOMILI. 41.

Homerus in
 II. 116.

Qui natus
 erat ex vul-
 nere indiguo
 illato.

A parte totū
 corpus intel-
 ligendum.

Homerus in
 Iliad. 182.

Apollo, in-
uentor me-
diciar.

Hom. II. 72.

*Sophocles
in Aiace, ubi
Ajax filium
alloquitur.
& in Oeli-
pytiano,
in extremo.

Pulueris
nube coo-
pertum.
Hom. II. 42.

Euclett.

*Proueniunt, neque te Aenea mea dextra seruat.
Maior* agit deus, atque opera ad maiore remittit:
Ille anidus pugna furas incluserat auro
Hinc atque hinc, oditque moras, hastâq, coruscat.
Postquâ habilis lateri clypeus, loricaque tergo est,
Ascanium fufis circum complectitur armis,
*Summâque per galeam delibans oscula, fatur.
Disce *pur virtutem ex me, verumque laborem,
Fortunam ex alyis. nunc te mea dextera bello
Defensum dabit, & magna inter premia ducet.
Tu facito mox, cum matura adoleuerit etas.
Sis memor, & te, animo repetentem exempla tuorû,
Et pater Aeneas, & auunculus excitet Hector,
Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit, ingens
Telum immane manu quatiens: simul agmine deſo
Antem, Mnestheneq, ruunt: omniſq, relictis
Turba fluit caſtris. tum cæco puluere campus
Miſcetur, pulſûque pedum tremis excitæ tellus.
Vidit ab aduerſo venientes aggere Turnus,
Vidêre Auſoni, gelidæque per ima cucurrit
Oſſa tremor: prima ante omnes Inturna Latinos
Audyt, agnouitq, ſonum, & tremefacta refugit.
Ille volat, campo que* atrum rapit agmen aperto.
*Qualis ubi ad terras abrupto ſidere nimbus
It mare per medium: miſeris heu præſcia longè
Horreſcunt corda agricolis: dabit ille ruinas
Arboribus, ſtragemque ſatis *ruct omnia latè:
Ante volant, ſonitumque ferunt ad litora venti.
Talis in aduerſos dâctor Rhoeteus hoſtes*

Agmen

Agmen agit : densi cuneis se quisque coactis
 Agglomerat. ferit ense graue Thymbræus Osirim,
 Archetiū Mnestheus, & pulonē obruncat Achates,
 Usentemque Gyas: cadit ipse Tolumnius augur,
 Primus in aduersos telum qui torserat hostes.
 Tollitur in calum clamor, versique vicissim
 Puluerulenta fuga Ratuli dant terga per agros.
 Ipse neque aduersos dignatur sternere morti:
 Nec pede congressos, nec equo, nec tela ferentes
 Insequitur: * solum densa in caligine Turnum
 * Vestigat lustrans, solum in certamina poscit.
 Hoc concussa metu mentem Iuturna virago
 * Aurigam Turni media inter lora Metiscum
 Excucit, & longè lapsum temone relinquit.
 Ipsa subit, manibus undantes flectit habenas,
 Cuncta gerens, vocēq;, & corpus, & arma Metisci
 Nigra velut magna domini cum diuuis ades
 Peruolat, & pennis alta atria lustrat hirundo,
 Pabula parua legens, nidisque loquacibus escas,
 Et nunc porticibus * vacuis, nunc humida circum
 Stagna sonat. similis medios Iuturna per hostes
 Fertur equis, rapidog, volans obit omnia curru:
 Jamq;, hic germanum, iamq;, hic ostendit ouātem,
 Nec conferre manum patitur, volat * ania longè.
 Haud minus Aeneas tortos legit obuius orbes,
 Vestigatq;, virum, & disiecta per agmina magna
 Voce vocat, quoties oculos coniecit in hostem,
 Alipedumq;, fugam cursu tentauit equorum,
 Auerfos toties curru Iuturna reuertit.

Hom. II. 56.

Homer. in
Iliad. 182.Homerus in
II. 185.

Hom. II. 37.

Hom. II. 62.

Magnis ut,
Vacua stia
lustrat Sau-
cius.Ab ea parte,
qua veniebat
Aeneas.

Hen

Nom. II. 29.

Texit, ut
omnino fe-
rim non possit

Obtruncat
vniuersos ex-
que, ac mini
parcat.

Hom. II. 50.

*Heu quid agat? vario nequidquam fluctuat æstu,
Diuersaq; vocant animum in contraria cura.
Hinc Messapus, uti læua duo forte gerebat
Lenta leuis cursu præfixa hastilia ferro,
Horum unum certo contorquens dirigit ictu.
Substitit Aeneas, & se collegit in arma,
Poplite subsidens: apicem tamen incita summum
Hæsta tulit, summasq; excussit vertice cristas.
Tum verò assurgunt ira, insidijsq; subæctus
Diuersos ubi sensit equos, currumque referri,
Multa fouem, & lasi testatus fœderis aras,
Iam tandem inuadit medios, & Marte secundo
Terribilis suam nullo discrimine cadem
Suscitat, irarumque omnes effundit habenas.
Quis mihi nunc tot acerba Deum, quis carmine scda
Diuersas, obitumq; ducum, quos aequore toto
Ing, vicem nunc Turnus agit, nunc Troius heros,
Expediat? tantò non placuit concurrere motu
Iuppiter æterna gentes in pace futuras?
Aeneas Rutulum Sacronem, (ea prima ruentes
Pugna loca statuit Teucros) hand multa moratus,
Excipit in latum, & qua, fata celerrima, cruao
Transadigit costas, & cratos pectoris ense.
Turnus equo deiectum Amicum, fratremq; Diorem
Congressus pedes, hunc venientem cuspide longa,
Hunc mucrone ferit: currumque abscissa duorum
Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.
Ille Talon, Tanaiq; neci, fortemq; Cethegum
Tres vno congressu, & mæstum mittit Onyten,*

Nomen

*Nomen Echionium, matrisq; genus Peridia.
Hic fratres Lycia missos, & Apollinis agris,
Et inuenem exosum nequidquam bella Menætem
Arcada piscosa cui circum flumina Lerna
Ars fuerat, pauperq; domus, nec nota potentum
Munera, conductaque pater tellure ferebat.*

**Ac velut immissi diuersis partibus ignes
Arentem in siluam, & virgulta sonantia lauro :
Aut ubi decursu rapido de montibus altis*

Homerus in
li. 115.

Hom. li. 15.

*Dant sonitum spumosi amne, & in equora currunt,
Quisq; suum populatus iter : non segnius ambo
Aeneas, Turnusq; ruunt per praelia : nunc nunc
Fluctuat ira intus : rumpuntur nescia vinei
Pectora : nunc totis in vulnera viribus isur.*

Homerus in
li. 115.

*Murranum hic, atque aeneas, & auro antiqua sonantē
Nomina, per regesq; actum genus omne Latinos,
Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit, effunditq; solo. hunc lora, & iuga subter
Pronoluere rota. crebro super ungula pulsu
Incita, nec domini memorum proculcat equorum.*

*Ille ruenti Hilo, animisq; immane frementi
Occurrit, telumque aurata ad tempora torques.
Oli per galeam fixo stetit hasta cerebro.*

Homerus in
li. 226.

*Dextera nec tua te Graiū fortissime Creteū
Eripuit Turno : nec diu texere Cupentum,
Aeneas veniente, sui : dedit obuia ferro
Pectora : nec misero clypei mora profuit aerei.
Tu quoque Laurens viderunt Eolo campi
Oppetere, & latè terram consternere tergo.*

Occidis

Homerus in
lli. 226.

Occidis, Argiua quem non potuere phalanges
Sternere, nec Priami regnorum euerfor Achilles.
Hic tibi mortis erant meta: domus alta sub Ida,
Lyrnessi domus alta, solo Laurente sepulcrum.
Tota adeò conuersa acies, omneque Latini,
Omnes Dardanida: Mnestheus, acerque Sereſtus,
Et Messapus equum domitor, & fortis Asylas,
Tuscorumque phalanx, Euandrique Arcadis ala,
Pro se quisque viri, summa nituntur opum vi.
Nec mora, nec requies. vasto certamine tendunt.
Hic mentem Aenea genitrix pulcherrima misit,
Fret ut ad muros, urbique aduenteret agmen
Ocyus, & subita turbaret clade Latinos.
Ille, ut vestigans diuersa per agmina Turnum,
Huc, atque huc*acies circumtulit, adſpicit urbem
Immunem tanti belli, atque impune quietam.
Continuo pugna accendit maioris imago:
Mnesthea, Sergeſtumque vocat. fortemque Sereſtū
Ductores, tumultumque capit: quo cetera Teucrum
Concurrat legio: nec scuta, aut spicula densi
Deponunt: celsò medius stans aggere fatir.
* Ne qua meis esto dictis mora: Iupiter hac stat:
Neu quis ob inceptum subitum mihi segnior ito.
Urbem hodie, * carissam belli, regna ipsa Latini,
Nisi frangam accipere, & victi parere fatentur.
Eruam & aqua solo fumantia culmina ponam.
Scilicet expectem, libeat dum praelia Turno
Nostra pati? rursumque velit concurrere victus?
Hoc caput o ciues, hac belli summa nefandi.

Homerus in
lli. 16.

Ob Lauiniā
Latini filiā.

Ferte

Ferte facès properè fœdique reposcite*flammi.
 Dixerat, atque animis pariter certantibus omnes
 Dant cuneum, densaque ad muros mole feruntur.
 Scala improviso, subitoque apparuit ignis,
 Discurrent alij ad portas, primosque trucidant:
 Ferrum alij torquent, & obumbrant æthera telis,
 Ipsa inter primos dextram sub mœnia tendit.
 Aeneas, magnaque incusat voce Latinum:
 Testaturque deos, iterum se ad prælia cogi,
 Bis iam Italos hostes, hæc altera fœdera rumpi.
 Exoritur trepidos inter discordia cives.
 Urbem alij refrare iubent, & pandere portas
 Dardanidis, ipsumq; *trahunt in mœnia regem.
 Arma ferunt alijs, & pergunt defendere muros.
 Inclusas ut. cum latebroso in punice pastor
 Vestigavit apes, sumoque implevit amaro:
 Illa intus trepida rerum per cerea castra
 Discurrunt, magnisque acunt stridoribus iras:
 Voluitur ater odor tectis: tum murmure caco
 Intus saxa sonant: vacuas it fumus ad auras:
 Accidit hæc fessis etiam fortuna Latinis
 Quæ totam luctu concussit funditus urbem.
 Regina ut tectis venientem prospicit hostem,
 Incendi muros, ignes ad tecta volare,
 Nusquã acies cotrà Rutulus, nulla agmina Turni,
 Infelix pugna inuenem in certamine credit
 Extinctum, & subito mentem turbata dolore
 Se causam clamat, crimenq; caputq; malorum:
 Multaque per mœsturn demens effata furorem,

Id est, flam-
 mas fœderis
 inuoluimus
 urbis incen-
 dio. Nam
 reposcite est
 reuocate, ut
 ait Seruius.

Pro, trahere
 volunt ut vi-
 deat urbis
 discrimen.

Respexit ad
 colorem fu-
 mi, nam in
 odore color
 non est.

Purpureos moritura manu discindit amictus,
 Et nodum informis leti trabe nectis ab alta.
 Quam cladem misera postquam acceperè Latina,
 Falsa prima manu flauos Lavinia crines,
 Et roseas laniata genas, tum cetera circum
 Turba furit: resonant latè plangoribus adæ.

Nūciat enim * Hinc totam infelix vulgatur fama per urbem,
 res infelices. Demittant mentes: it scissa veste Lavinia,
 Cinguis attonitus fati, urbisque ruina,
 Canicem immundo perfusam pulvere turpans:
 Multaque se incusat, qui non acceperit ante
 Dardanum Aenean, generumq; adsciuerit ultro.
 Interea extremo bellator in equore Turnus
 Palantes sequitur paucos, iam segnior, atque
 Iam minus, atque minus successu latus equorum.
 Attulit hunc illi cæcis terroribus aura

Ex oppug-
 natione, &
 morte regi-
 dz.

Consilij egēs

* Commistum clamorem, arreptasq; impulit aura
 Confusa sonus urbis, & illecebile murmur.
 Hei mihi, quid tanto turbantur mœnia luctu?
 Quis ruit tantus diuersa clamor ab urbe?
 Sic ait, adductusque * amens subsistit habenis.
 Atque huic, in faciem soror, ut conuersa Metiscæ
 Auriga, currumq; & equos, & lora regebat,
 Talibus occurrit dictis. Hæc Turne sequamur
 Troiugenas, qua prima viam victoria pandis:
 Sunt alij, qui recta manu defendere possunt,
 Ingruit Aeneas Italæ, & prælia miscet:
 Et nos sana manu mittamus funera Teucris:

Cæciora re.

Nec numero inferior, pugna nec honore recedes.

TURNUS

Turnum ad hac.

O soror, & dudum agnoui, cū prima per artē
Fœdera turbasti, teq; hæc in bella dedisti.

Et nunc nequidquam fallis dea sed quis Olympo
Demissam tantos voluit te ferre labores?

Homerus in
ll. 61.

An fratris miseri letum ut crudele videres?

Nam quid ago? aut qua iam spōdet fortuna salutē?

Vidi oculos ante ipse meos & voce vocantem

Murranum, quo non superat mihi carior alter,

Homerus in
ll. 263.

Opetere ingentem, atq; ingenti vulnere victum.

Occidit infelix, ne nostrorum dedecim vñs

Adspiceret: Tencri potiuntur corpore & armis.

Excidine domos (id rebus defuit unum)

Homerus in
ll. 55.

Perpetiar? dextra nec Drancis dicta resellam?

Terga dabo? & Turnū fugiētē hac terra videbit?

Vsq; ad iōne mori miserum est? vos o mihi manes

Ho. in. ll. 52.

Estē boni: quoniam superis anersa voluntas.

Sancta ad vos anima, atq; istius inscia culpa

Fugz.

Descendam, magnorum haud vquam indignus
anorum.

Uix ea factus erat: medios volat ecce per hostes

Vestus equo spumante Sages, aduersa sagitta

Saucius ora, vnitq; implorans nomine Turnum.

*Turne in te suprema salus, misere tuorum:

Homerus in
ll. 123.

Fulminat Aeneas armis, summasq; minatur

Deiecturum arces Italiū, excidioq; Daturum.

amq; faces ad tecta volant: in te ora Latini,

Dubitat.

In te oculos referunt: *missat rex ipse Latinus,

Quos generos vocet, aut qua sese ad fœdera flectat.

Gg. y.

Præterea

- Præterea regina tui fidissima, dextra**
Occidit ipsa sua, lucemq, exterrita fugit.
Soli pro portis Messapus, & acer Atinas
Sustinent aciem: circum hos utring, phalangu
Stant densa, strictisq, feg mucronibus horres
Ferrea: tu currum deserto in gramine versas.
- Obstupuit & varia confusus imagine rerum**
Turris, & obtutu tacito stetit: æstuat ingens
Imo in corde pudor, mistoq, insania luctu,
Et furys agitatus amor, & conscia virtus.
- Ut primū discussa & umbra, & lux reddita mēti est,**
Ardentes oculorum urbes ad mœnia torsit
Turbidus, & que rotis magnam respexit ad urbem.
Ecce autem flammis inter tabulata volutus
Ad cælum undabat vortex, turrinq, tenebat,
Turrim, compactis trabibus quam eduxerat ipse,
Subdideratq, & rotas, pontesq, instrauerat alios.
- Iam iam fata soror superant, absiste morari:**
Quò Deus, & quò dura vocat fortuna, sequamur.
Stat cōferre manū Aeneas: stat quidquid acerbi est,
Morte pati: nec me indecorem germana videbis
Amplius: hunc oro sine me furere ante furorem.
- Dixit, & è carru saltum dedit ocyus arnis:**
Perque hostes, per tela ruit, mastramq, sororem
Deferit, ac rapido cursu media agmina rumpit:
Ac veluti montis saxum de vertice praecept,
Cum ruit auium vento, seu turbidus imber
Proluit, aut annis soluit sublapsa vetustas,
Fertur in abruptum magno & mons improbus ætu,
- Exsul.**

**Multipli
nuntio.**

**Mentis cali-
go.**

**Quo posset
ad ea loca
trahi, quibus
instaret.**

No. in ll. 65.

**Homerus in
lli. 139**

Pars montis.

Exultatque solo, silvas, armenta, virosque
 Inuoluens fecum: disiecta per agmina Turnus
 Sic urbis ruit ad muros, ubi plurima fuso
 Sanguine terra madet, stridentque hastilibus aura: Homer. in
Il. 123.
 Significatque manu, & magno simul incipit ore.
 Parce iam Rutuli, & vos tela inhibete Latini: Homer. lib. 30.
 Quacunque est fortuna, mea est: me verius unum 74.
 Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.

Discessere omnes medijs, spatiumque dedere.

Ac pater Aeneas, audito nomine Turni,
 Descriit & muros, & summas descriit arces:
 Precipitatque moras omnes, opera omnia rumpit,
 Letitia exsultans, horrendumque insonat armis,
 Quantum Athos, aut quantum Eryx, aut ipse cornu scis
 Cum fremis ilicibus quantus, gaudetque nivali
 Vertice se attollens pater Apenninus ad auras.
 Iam vero & Rutuli certatim, & Trœs, & omnes
 Convertere oculos Itali, quique alta tenebant
 Mœnia, quique imos pulsabant ariete muros: Homer. lib. 74.

Armaque deposuere humeris. stupet ipse Latinus,
 Ingentes, genitos diuersis partibus orbis,
 Inter se cœsis viros, & * decernere ferro.

Atque illi, ut vacuo patuerunt aquore campi,
 Procursum rapido coniectis emittus hastis,
 Inuadunt Martem clypeis, atque ere sonoro.
 Dat gemitum tellus: tum crebros ensibus ictus
 Congeminant: fors, & virtus miscetur in unum.

Ac velat ingenti Sylâ, summoq; Taburno
 Cum duo conuersis inimica in prælia turri

Antiquam
 lectionem
 ait Seruius
 fuisse, cœrnerē

Casus in
 Turno, vir-
 tus in Aenea.

Frontibus incurrunt, pauidi cessere magistri,
 Stat pecus omne metu mutum, mussantq; iuuenca;
 Quis pecori imperitor, quæ tot armenta sequantur?
 Illi inter sese multa vi vulnera miscent,
 Cornuaq; obnixi insidunt, & sanguine largo
 Colla, artusq; lauant, gemitu leno omne remugit:
 Haud ahier Tros Aeneas, & Daunius heros

Homerus in
 li. 241.

Concurrunt clypeis: ingens fragor aethera complet.
 Jupiter ipse duas equato examine lances
 Sustinet, & fata imponit diversa duorum,

Liberet.

Quem* damnos labor, & quò vergat pondere letum:
 Emicat hic, impune putans, & corpore toto
 Alie sublatum confurgit Turnus in enses,

Homerus in
 li. 35.

Et ferit. exclamant Troës, trepidiq; Latini,
 Arrestatq; amborum acies. at perfidus ensis
 Frangitur, in mediusq; ardentem deserit ictu,

Ho. li. 62.

Næ fuga subsidio subeat: fugit ocyor Euro,
 Ut capulum ignotum, dextramq; adspexit inerinem
 Fama est, præcipitem, cum prima in prælia iunctos

Nam Dauni
 fuciat gladi
 lib. 9.

Conscendebat equos, *patrio mucrone relicto.
 Dum trepidat, ferrum auriga rapuisse Metisci:
 Idq; diu, dum terga dabant palantia Teucri,
 Suffecit. postquam arma dei ad Vulcania vetum est,
 Mortalis mucro, glacies ceu futilis, ictu
 Dissiluit: fulua resplendent fragmina arena.

Homerus in
 ili. 241.

Ergo amens diversa fuga petit equora Turnus:
 Et nunc hac, inde huc incertos implicat orbis.
 Undiq; enim densa Teucri incluserunt corona:
 Atq; hinc vasta palus, hinc ardua moenia cingunt.

Nec

*Nec minus Aeneas (quanquam tardante sagitta, Vulnere ex
 Interdum genus impediunt cursumq; recensant)
 Insequitur, trepidiq; pedem pede firmidus urget:
 Inclusum veluti si quando flumine nactus
 Ceruam, aut punicea septum formidine penna
 Venator cursu canis, & latratibus instat:
 Ille autem insidijs, & ripa territus alta
 Mille fugit, refugitq; vias: at viuidus umber
 Haros hians, iam iamq; tenet, similisq; tenenti
 Increpuit malis, morsuq; elusus inani est.
 Tum verò exoritur clamor, ripaq; lacusq;
 Responant circa, & calum ionat omne tumultu.
 Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omni,
 Nomine quenque vocans, notumq; efflagitat enses:
 Aeneas mortem contra, praesensq; minatur
 Exitum, si quisquam adeat, terroq; trementes,
 Excisurum urbem minitans, & faucibus instat.
 Quinq; orbes explent cursu, totidemq; retraxunt,
 Huc, illuc, nec enim leuis aut ludicra petuntur
 Praemia, sed Turni de vita, & sanguine certant.
 Fortè sacer fauno folijs oleaster amaris
 Hic steterat, nautis olim venerabile lignum:
 Seruari ex undis ubi figere dona solebant
 Laurenti diuo, & votis suspendere vestes.
 Sed stirpem Teucris nullo discrimine sacrum
 Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.
 Hic hasta Aeneas stabat, huc impetum illam
 Detulerat fixam, & lenta in radice tenebat,
 Incubuit, voluitq; manu conuellere ferum*

sagitta illato

Homerus in
li. 110 88.

Quo modo
 insidijs qua
 vi det instru-
 mentum ad
 terredas be-
 stias factum.

Homerus in
li. 244.Homerus in
li. 241.Homerus in
li. 232.

HOM. Iliad. 3.

Homerus in
Ili. 243.Subaudi, fu-
turum.Homerus in
Ili. 165.

*Dardanides, telosq, sequi, quem prendere cursu
 Non poterat. tum vero amens formidine Turni,
 Fanne precor miserere, inquit, tuq, optima ferrum
 Terra tene, colus vestros, si semper honores,
 Quos contra Aeneada bello ficere profanos.
 Dixit: opemq, dei non cassa in vota vocavit.
 Namque dum luctans, lenioq, in stirpe moratus,
 Viribus haud ullis valuit discludere morsus
 Roboris Aeneas. dum nititur acer, & instat,
 Rursus in auriga faciem mutata Metisci
 Procurrit, fratriq, ensen dea Daunus reddit.
 Quod Venus audaci nympha indignata licere,
 Accessit, telumq, alta ab radice renellit:
 Olli sublimes, armis, animisq, reſecti,
 Hic gladio fidens, hic acer & ardens hasta,
 Insistunt contra, certamine Martis anbeli,
 Junonem interea rex omnipotentis Olympi
 Alloquitur, fulva pugnax de nube tuentem:
 Qua iam finis erit coniux? quid deniq, restat?
 Indigetem Aeneam scis ipsa, & scire fateris,
 Deberi caelo, fatisq, ad sidera tolli?
 Quid struis? aut qua spe gelidis in nubibus hares?
 Mortalin' decuit violari vulnere diuinum?
 Aut ensen (quid enim sine te Iuturna valeret?)
 Ereptum reddis Turno, & vim crescere victis?
 Desine iam tandem, precibusq, inflectere nostris:
 Nec te tantis edat tacitam dolor, & mihi curæ
 Sæpetus dulci tristes ex ore recursens.
 Ventum ad supremum est, terris agitare vel undis*

Troia-

Troianos & potuisti, infandum accendere bellum,
 Deformare domum, & luctu miscere hymenaos.
 Vltimus tentare veto. Sic Iupiter orsus.
 Sic dea submisso contrà Saturnia vultu.
 Ista quidem quia nota mihi tua magne voluntas
 Jupiter, & Turnum, & terras inuita reliqui:
 Nec tu me aëria solam nunc sede videres
 Digna, indigna pati: sed flammis cincta sub ipsa
 Starem acie, traherēq; inimica in praelia Teucros.
 Iturnam misero (fateor) succurrere fratri
 Suasi, & pro vita maiora audere probavi.
 Non ut tela tamen, non ut contenderet arcum:
 Adiuro Stygi caput implacabile fontis,
 Vna superstitio superis qua reddita diuis,
 Et nunc cedo equidem, pugnāq; exosa relinquo.
 Illud te, nulla fatis, quod lege tenetur,
 Pro Latio obtestor, pro maiestate & tuorum:
 Cum iam connubys pacem felicibus (esto)
 Component, cum iam leges, & fœdera iungent,
 Ne vetas indigenas nomen mutare Latinos,
 Neu Troas fieri inbeas, Teucrosq; vocari,
 Aut vocem mutare viros, aut vertere vestes.
 Sit Latinum, sint Albani per sœcula reges:
 Sit Romana potens Itala virtute propago:
 Occidit, occideritq; finas cum nomine Troia.
 Olli subridens hominum, rerumque repertor.
 Es germania Iouis, Saturniq; altera proles:
 Præparum tantos voluis sub pectore fluctus?
 Verum age, & inceptum frustra submitte furorem.

Quasi dicat,
 is non potes,
 vincunt e-
 nim fata.

Homerus in
 Il. 16 l. 156.

Respexit ad
 Saturnum,
 qui in Italia
 quandoque
 regnauerat.

Quasi late-
bunt.

Homerus in
Iliad. 1. 3.

Præsto sunt
ad obsequi-
um, vnde
apparitores
dicti.

Do quod vis, & me victusq; volensq; remitto.
Sermonem Ausonii patrum, moresq; tenebunt:
Utq; est, nomen erit: commissi corpore tantum
Subsident Teucri: morem, ritusque sacrorum
Adjiciam, faciamq; omnes uno ore Latinos.
Hinc genus, Ausonio mistum quod sanguine surgat
Supra homines, supra ire deos pietate videbis:
Nec gens ulla tuos aquæ celebrabit honores.
Annuit his fano, & mentem latata retorfit.
Interea excedit calo, nubemq; reliquit.
His actis, aliud genitor secum ipse volutat,
Inturnamq; parat fratru dimittere ab armis.
Dicuntur gemina pestes, cognomine Dira,
Quas, & Tartaream Nox in tempesta Megaram
Vno eodemque tulit partu, parib;q; reuinxit
Serpentum spiris, ventosaq; addidit alas.
Haec Iouis ad solium, sanctæque in limine Regis
* Apparet, acuntq; metum mortalibus agris,
Si quando letum horrificum, morbosq; deum rex
Molitur, meritas aut bello territat urbes.
Harum unam celerem demittit ab aethere summo
Jupiter, inque omen Inturna occurrere iussit.
Illa volat, celerique ad terram turbine fertur.
Non secus, ac nervo per nubem impulsæ sagittæ,
Armatae saui Parthus quam felle veneni,
Parthus, sine Cydon, telum immedicabile torfit
Stridens, & celeres incognita transiit umbras.
Talis se satæ Nocte tulit, terrasq; perussit.
Postquam acies videt Iliacas, atq; agmina Turni,

Ali.

*Alis in*parna subito collecta figuram,
 Quae quondam in bnstis, aut culminibus desertis
 Nocte sedens, serum canit importuna per umbras.
 Hanc versa in faciem, Turni se pestis ad ora
 Fertque, refertq; sonans, clypeumq; erberat alis.
 Illi membra nouus soluit formidine torpor,
 Arrectaq; horrore comae, & vox faucibus haesit.
 At, procul ut Dirae stridorem agnouit, & alas,
 Infelix crines scindit Inturna solutos,
 Unguibus ora soror sedans, & pectora pugnis.
 Quid nunc te tua Turne potest germana iuuare?
 Aut quid iam misera superat mihi? qua tibi lucem
 Arte morer? talin' possum me opponere monstro?
 Jam iam lingua acies: ne me terrete timentem
 Obscena* volucres. alarum verbera nosco,
 Letalemque solum: nec fallunt iussa superba
 Magnanimi Iouis. hac pro virginitate reponit?
 Quid vitā dedit aeternam? cur mortis adempta est
 Conditio? possem tantos finire dolores
 Nunc certē, & misero fratri comis ire per umbras.
 Immortalis ego? hand quidquam mihi dulce meorū
 Te sine frater erit: o qua satis ima dehiscat
 Terra mihi, manesque deam demittat ad imos?
 Tantum effata, caput glauco contextit amictu,
 Multa gemens, & se fluuiio dea condidit alto.*

*Aeneas instat contrā, celumq; coruscat
 Ingens arborem, & sauo sic pectore fatur.*

**Quae nūc deinde mora est? aut quid iā Turne re-*

lūo cursu, satis certādū est consinus armis. (tractas? Ili. 243.

Verte

Nocturnū nā
 bubo maior
 est.

Inuidiosē
 dixit, nam
 vna est.

Hom. Il. 41.
 Homerus in
 Ili. 164

Homerus in

collige.

Verte omnes teta in facies, & *contrahe quidquid
 Siue animis, siue arte vales: opta ardua penms
 Astra sequi, clausumque caua te condere terra.
 Ille caput quassans. Non me tua fernida terrent
 Dicta ferox: dij me terrent, & Iupiter hostis.

Homerus in

li. 235.

il. 224.

il. 236.

il. 55.

Nec plura effatus, saxam circumspicit ingens,
 Saxum antiquum ingens: campo qui foris iacebat
 Limes agro positus, istem ut discerneret aruis.
 Vix illud lecti bis sex cernice subirent,
 Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
 Ille manu raptum trepida torquebat in hostem,
 Altior insurgens, & cursu concitus heros.
 Sed neque currentem se, nec cognoscit euntem,
 Tollentemue manu, saxumque immane moientem.
 Genna labant, gelidus concrevit frigore sanguis:
 Tum lapis ipse viri, vacuum per inane volutus,
 Nec spatium enasit totum, nec pertulit ictum,
 Ac velut in somnis, oculos ubi languida pressit

Homerus in

li. 242.

Nocte quies, nequidquam anidos extendere cursus
 Velle videmur, & in medijs conatibus agri
 Succidimus, non lingua valet, non corpore nota
 Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur:
 Sic Turno, quacumque viam virtute petiuit,
 Successum dea dira negat: tum pectore sensus
 Vertuntur varij. Rutulos ad spectat, & urbem
 Cunctaturq, metum, telumq, instare tremiscit:
 Nec quò se eripiat, nec qua vi tendat in hostem,
 Nec currus usquam videt, aurigamque sororem.
 Cunctantis telum Aeneas fatale cornuscat,

Homerus in

li. 244

Homerus in

li. 244.

Sor-

Sortitum fortunam oculis, & corpore toto
 Eminus intorquos, murali concita nunquam
 Tormento sic saxa fremunt, nec *fulmine tanti
 Dissulant crepitus, volat atri turbinis instar
 Exitium dirum hasta ferens, oraq; recludit
 Lorica, & clypei extremos septemplex orbes
 Per medium stridens transit femur, incidit ictus
 Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
 Confurgunt gemitu Rutuli, tetuq; remugit
 Mons circum, & vocē latē nemora alta remittunt.
 Ille humilis, supplexq; oculos, dextramq; precantem
 Protendens, Equidem merni, nec deprecor, inquit:
 *Vtere sorte tua, miseri te si qua parentis
 Tangere cura potest, oro: fuit & tibi talis
 Anchises genitor, Dauni miserere senecta:
 Et me, seu corpus spoliatum lumine manis,
 Redde meis, vicisti, & victum tendere palmas
 Ausony videre, tua est Launina coniux,
 Ulterius ne tende odijs. Stetit acer in armis
 Aeneas voluens oculos, dextramque repressit.
 Et iam iamq; magis cunctantem flectere sermo
 Ceperat, infelix humero cum apparuit alto
 Baltus, & notis fulserant cingula bullis
 Pallantis pueri, victum quem vulnere Turnus
 Strauerat, atq; humeris inimicum insigne gerebat.
 Ille oculis postquam sui monumenta doloris,
 Exsuiasq; *hausit, furijs accensus, & ira
 Terribilis: tu ne hinc spolijs indute meorum
 Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas

Pro tonitru,
 siue quo nun-
 quam est
 tulmen.

interfice
 hostem.

Certaminis
 causa.

Quia mor-
 tem attulit
 Turno.

Vidit, vt lib.
 4. Hauriat
 hunc oculis

Inno-

Ignem crude
lis ab alto.

Homerus in
lli. 126. 245

*Immolat, & pœnam scelerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens, ferrum aduerso sub pectore condit
Feruidus. ast illi soluuntur frigore membra,
Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras.*

FINIS.

**P. VIRGILII MA-
RONIS ALIORVMQVE
POETARVM OPVSCVLA,
SIVE LVSVS.**

**P. VIRGILII MARONIS
CVLEX, AD OCTAVIVM.**

ARGVMENTVM.

Pastor in umbra dormit, serpens illum impetit, culcx
morsu pastorem excitat, pastor interimat culicem, iterum-
que obdormit, qui videns in somnis culicem inferorum
curam ei monstrantem, stupefactus excitatur, culicisque se-
pulcrum egregio ornat artificio.

*V SIMVS Octavi, gracili modu-
lante Thaleia:*

*Atque ut araneoli tenuem formauimus
orsum.*

*Lusinus: hac propter Culicis sint carmina dicta,
Omnis & historia per ludum consonet ordo,
Notitiaq; Dncum voca: licet inuidus adsit.*

Quis-

Quisquis erit culpae iocos, Musamque paratus:
 Pondere vel Calicis leuior, famaue feretur.
 Posterius grauiore sono tibi Musa loquetur
 Nostra: dabunt cum securis mihi tempora fractus:
 Vt tibi digna tuo poliantur carmina sensu.
 Latona, magnique decus Iouis, aurea proles
 Phœbus erit nostris princeps & carminis auctor,
 Et recinente lyra fautor: sine educat illum
 Alma Chimæreo Xanthus persusa liquore,
 Seu nemus Asteria, seu quæ Parnassia rupes
 Hinc, atque hinc patula præpandit cornua fronte,
 Castaliaque sinans liquida pede labitur unda.
 Quare Pierij laticis decem ste sorores
 Naiades, & celebrate deum *plaudente chorea.
 Et tibi sancta Pales, ad quam ventura recurrit
 Agrestum bona cura, sequi sit cura tenentis
 Aereos nemorum tractus, siluaque virentis.
 Te cultrice vagus saltus feror inter, & astra.
 At tu, cui meritis oritur fiducia chartis,
 Oikavi venando, meis allabere ceptis,
 Sancte puer: tibi namque canit non pagina bellum,
 Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus:
 Nec Centaureos Lapithas compellit in enseis:
 Vrit Erichthonias Oriens non ignibus arces.
 Non perossus Athos, nec magno vincula Ponto
 lacta, meo quarent iam sera volumine famam:
 Non Hellespontus pedibus pulsatus equorum,
 Grecia cum timuit venientes undique Persas:
 Mollis sed tenni pede currere carmina versu

Ludente.

Viribus

Viribus apta suis Phœbo duce ludere gaudes.
 Et tu sancte puer venerabilis, & tibi certos
 Gloria perpetuum lucis mansura per annos:
 Et tibi sede pia maneat locus, & tibi sospes
 Debita feliceis memoretur vita per annos.
 Grata bonis luteus, sed nos ad cœpta feramur.

Narratio.

Ignem athereas iam Sol penetrarat in arcos,
 Candidaque aurato quatiebat lumina curru,
 Crinibus & roseis tenebras Aurora fugarat.
 Propulit è stabulis ad pabula lata capellas
 Pastor & excelsi montis iuga summa petiit:
 Lurida quàm patulos velabant gramina colles.
 Iam siluis, dumisq; vaga, iam vallibus abdunt
 Corpora, iamq; omnicelares è parte vagantes
 Scrupea deserta perrepunt ad caua rupis.
 Tendentur tenero viridantia gramina morsu,
 Pendula proiectis carpuntur & arbuta ravis,
 Densq; virgultis audè labrusca petuntur.
 Hac suspensa rapit carpente cacumina morsu
 Vel salicis lenta, vel quæ noua nascitur alnus:
 Hac teneras fruticum sentes rimatur, at illa
 Imminet in rini præstantis imaginis undam.

O bona pastoris, si quis non pauperis vsum
 Memè prius docta fastidiat, & probe illis
 Omnia, luxuria prætijs, incognita curis,
 Quæ lacerant audas inimico pectore mentis.
 Si non Assyrio fuerint bis laeta colore
 Attalici opibus data vellera: si nitor auri
 Sublaqueare domus animum non tangit avarum:

Angit.

Pic.

Picturaq; decus, lapidum nec fulgor in vlla
 Cognitus utilitate manet : nec pocula gratum
 Alconis referent, Bætiq; torcum : nec Indi
 Conchea bacca maris pretio est : at pectore puro
 Sape super tenero prosternit gramine corpus :
 Florida cum tellus *gemmantibus picta per herbas
 Verè notas *dulci distincta coloribus arna :
 Atque illam calamo latum recinente palustri,
 Otiâq; invidia degentem, ac fraude remota,
 Pollentemq; sibi viridi cum palmite lucens
 *Vitea pampineo subter coma velat amictu.

Geminâcis
 Pulchris.

Trois.

Illi sunt grata vorantes lacte capelle,
 Et nemus, & secunda Palos, & vallibus imis
 Semper opaca novis manantia fontibus antra.
 Quis magis optato queat esse beatior ano,
 Quàm qui mente procul pura, sensuq; probando
 Non audas agnovit opes, non tristia bella,
 Nec funesta times valida certamina classis ?
 Non, spolijs dum sancta Deum fulgentibus ornet
 Tempia, vel euectus finem transcendat habendi,
 Adversum senis ultro caput hostibus offert.
 Illi falce Deus colitur, non arte politus :
 Ille colit lucos : illi Panchaica thura,
 Floribus agrestes herba variantibus adsunt :
 Illi dulcis adest requies, & pura voluptas,
 Libera simplicibus curis : huc imminet omneis
 Dirigit huc sensus : hæc cura est subdita cordi,
 Quolibet ut requie victu contentus abundet,
 Iucundoq; locet languentia corpora somno.

Hb.j.

O pe-

O pecudes, ô Panes, & ô gratissima Tempe
 Fontis Hamadriadum, quarum non dinite cultu
 Emulus Ascras pastor sibi quisque poëta
 Securam placido traducit pectore vitam.
 Talibus in studiis baculo dum nixus apricas
 Pastor agit curas & dum non arte canora
 Compacta solidum modulatur arundine carmen:
 Tendis, in euectus radios Hyperionis ardor,
 Lucidæq; aethereo ponit discriminamundo,
 Quà iacit Oceanum flammæ in vitrumq; rapacu.
 Et iam compellente vaga pastore capella
 Imasusurrantis repetebant ad vada lymphæ,
 Quæ subter viridem residebant carula muscum.
 Iam medias operum partem euectus erat Sol,
 Cum densas pastor pecudes cogebat in umbras:
 Ut procul adspexit luco residere virenti,
 Delia Diua, tuo: quo quondam victa furore
 Venit Nyctileum fugiens Cadmeis Agave
 Infandas scelerata manus è cade cruenta,
 Quæ gelidis bacchata ingis requieuit in antro,
 Posterius pœnam gnati se morie futuram.
 Hic etiam viridi ludentes Panes in herba,
 Et Satyri, Dryadesq; choros egere puella,
 Naiadum cœtu, tantum non Orpheum Hebrum
 Restantem tenuit ripis, siluasq; canendo,
 Quantum te Pencu remorantem dia chorea,
 Multa tibi lato fundentes gaudia vultu.
 Ipsa loci natura domum resonante susurro
 Quævis dabat, & dulci fessas refuebat in umbra.

Nam

Nam primum prona surgebant valle patentes
 Aërea platanus : inter quas impia losos,
 Impia, qua socios Ithaci marentis abegit,
 Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos.
 At quibus insigni curru proiectus equorum
 Ambustos Phaëton luctu mutauerat artus,
 Heliades teneris amplexa brachia truncis
 Candida fundebant tentis velamina ramis.
 Posterius cui Demophoon aterna reliquit
 Perfidiam lamentandi mala perfida multis.
 Quem comitabantur fatalia carmina quercus :
 Quercus antè data, Cereris quàm semina, vita,
 Illas Triptolemi mutauit sulcus aristas.
 Hic magnum Argoe navi decus edita pinus
 Proceras decorat siluas hirsuta per artus.
 Appetit aëreis contingere montibus astra
 Illicis & nigrae species, & leta cupressus :
 Umbrosaq; manent fagus, ederaq; ligantis
 Brachia. fraternos plangat ne populus ictus :
 Ipsaq; excedunt ad summa cacumina lenta,
 Pinguntq; aureolos viridi pallore corymbos :
 Quis aderat veteris myrtus non nescia sati.
 At volucris patulis residentis dulcia ramis
 Carmina per varios edunt resonantia cantus.
 His suberat gelidis manans è fontibus unda :
 Qua lenibus placidum rinis sonat ortu liquorem.
 Et quanquam geminus auium vox obstrepat aureis
 Hanc querula referunt voces, queis nantia limo
 Corpora lymphæ fouet, sonitus alit aëris Echo :

Hh.ij.

Argentis

*Argutis & cuncta fremunt ardore cicadis.
At circa passim fessa cubuere capella,
Excelsisq; super dumis, quos leniter adflans
Aura susurrantis possit confundere venti.*

Fentis.

*Pastor, ut ad *fontem densa requieuit in umbra,
Mitem concepit proiectus membra soporem,
Anxius insidys nullis: sed lentus in herbis
Securo pressos somno mandauerat artus.
Stratus humi dulcem capiebat corde quietem,
Ni fors insertos inuississet ducere casus.*

*Nam solitum voluens ad tempus tractibus iisdem
Immanis varso maculatus corpore serpens,
Mersus ut in limo magno subsideret astu,
Obuia vibranti carpens grauis aëra lingua,
Squamosos latè torquebat motibus orbis.*

Pallebant.

Lluentis.

Fert.

Caput.

**Tollebant aura *venientis ad omnia visus.
Iam magis atq; magis corpus reuolubile voluens
Attollit nitidis pectus fulgoribus, & *se
Sublimi cernice *rapit. cui crista supernè
Edita purpureo lucens maculatur amictu,
Adspèctusq; micant flammantia lumina toruo.
Metabat sese circum loca, cum videt ingens
Aduersum recubare ducem gregis. acrior instat
Lumina diffundens intendere, & obuia toruo
Sapins arripiens infringere, quòd sua quisquam
Ad vada venisset: natura comparat arma:
Ardet mente: furit stridoribus: intonat ore:
Flexibus euerfis torque: ut corporis orbis:
Manant sanguinea per tractus undiq; gutta:*

Spiriti-

Spiritibus rumpit fauces. cui cuncta paranti
 Parvulus hunc prior humoris conterret alumnus,
 Et mortem vitare monet per acumina. namque
 Quà diducta genas pandebant lumina gemmis,
 Hâc lenioris erat natura pupula telo
 Icta leui. tum prosiluit furibundus, & illum
 Obtritum morti misit: cui dissitus omnis
 Spiritus excessit sensus. tum torua tenentem
 Lumina respexit serpentem cominus: inde
 Impiger, exanimis, vix compos mente refugit,
 Et validum dextra truncum detraxit ab orno:
 Qui casus sociaret opem, numenque Deorum.
 Namque illi dederint viam casusque, Denuque,
 Prodere sit dubium, voluit sed vincere taleis.
 Horrida squamosi voluentia membra draconis,
 Atque reluctantis crebris, sædeq; petentis
 Ictibus ossa ferit, cingunt qua tempora cristam:
 Et quod erat tardus, omni languore remoto,
 Nescius adspiciens, timor obcacaueat artus:
 Hoc minus implicuit dira formidine mentem.
 Quem postquam vidit casum languescere, sedit.
 Jam quatit, & biyuges oriens Erebo cit equus nox,
 Et piger aurato procedit Vesper ab Oeta,
 Cum grege compulso pastor duplicantibus umbris
 Vadit, & in fessos requiem dare comparat artus:
 Cuius ut intrauit lenior per corpora somnus,
 Languidaq; effuso requierunt membra sopore:
 Effigies ad eum Culicis deuēnit, & illi
 Tristis ab euentu cecinis conuulit mortis.

Hh. iiij.

Inquit,

Inquit, quid meritis, ad qua delatus acerbis
 Cogor adire vices? tua dum mihi carior ipsa
 Vita fuit, ista, rapior per inania ventis:
 Tulenius refoues iusnuda membra quiete
 Ereptus tetris è cladibus, at mea Manes
 Viscera Lethæas cogunt transare per undas:
 Præda Charontis agor. viden' ut flagrantia tedu
 Lumina collucunt infestis omnia templis?
 Obuia Tisiphone, serpentibus undiq; compta,
 Et flammæ, & saua quatit mihi verbera pœna:
 Cerberus, & diris flagrant latratibus ora:
 Aequibus hinc, atq; hinc horrent cui colla reflexu,
 Sanguineiq; micant ardorem luminis orbes.
 Hæc quid ab officio digressa est gratia, cum te
 Rectum superis lethi iam limine ab ipso?
 Præmia sunt pietatis ubi & pietatis honores
 In vanas abiire vices, & rure recessit
 Iustitia prior illa fides: instantia vidi
 Alterius, sine respectu mea fata relinquens.
 Ad patiens agor euentus, sit pœna merenti,
 Pœna sit exitium: modo sit dum grata voluntas,
 Exsistat par officium. feror auia carpens,
 Auia Cymmerios inter distantia lucos:
 Quem circa tristes densentur in omnia pœna.
 Navi vincitua sedet immanis serpentibus Otos,
 Dentibus maestus procul adspiciens Ephialten,
 Conati quondam cum sint incendere mundum:
 Et Tyrios Latona tua memor anxius ira,
 Implacabilis ira nimis, patet abitis esca.

Terror

Terror à tantis infistere, terreor Umbris
 Ad Sygias reuocatus aquas, vix ultimus anni
 Restat, nectareas Diuini qui prodidit escas,
 Gutturis arenti reuolutus in omnia sensu.
 Quid, saxum procul aduerso qui monte reuoluit,
 Contempnisse dolor quem Numina vincit acerbus,
 Otia quarentem frustra? vos ite puelle.
 Ite, quibus tedas accendit tristis Erynnis,
 Sicut Hymen prefata dedit connubia mortis:
 Atq; alias alio densat super agmine turmas,
 Impietate fera vecordem Colchida matrem
 Anxia sollicitis meditantem vulnera gnatis:
 Jam Pandionias miseranda prole puellas,
 Quarum vox Ityn, & Ityn, quod Bistonius Rex,
 Orbis Epops mares volucreis euectus in auras.
 At discordantes Cadmeo sanguine fratres
 Iam truculenta ferunt, infestaq; vulnera corpus
 Alter in alterius: iamq; aduersatus uterq;
 Impia germani manat quòd sanguine dextra.
 Eheu, mutandus nunquam labor, auferor ultra
 In diuersa magis, distantia Numina cerno:
 Elysiam irrandus agor delatus ad undam.
 Obuia Persephone comites Heroidas urget
 Aduersas perferre facies, Alceſtis ab omni
 Inuiolata vacat cura, quòd saua mariti
 Ipsa suis fatis Admeti fata morata est,
 Ecce Ithaci coniux semper decus Icarioris
 Feminæ incorrupta decus manet & procul illam
 Turba ferox iuuenum telis confixa procorn.

Hb. iij.

Quin

Quin misera Eurydice tanto mœrore recessit,
 Pœnâq; respectus, & nunc manet Orpheus in te:
 Audax ille quidem, qui mitem Cerberon unquam
 Credidit, aut ulli Ditis placabile numen:
 Nec timuit Phlegethonta furentē ardētibus undis,
 Nec masta obtentu diro, & ferrugine regna,
 Defossasq; domos, ac tartara nocte eruenta
 Obsita, nec facileis Ditis sine indice sedes,
 Iudice, qui vita post mortem vindicat acta,
 Sed fortuna valens audacem fecerat Orpheus.
 Iam rapidi steterant amnes, & turba ferarum
 Blanda voce sequax regionem infederat Orphei,
 Iamq; imam viridi radicem mouerat altē.
 Quercus humo, steterantq; amnes, siluaq; sonora
 Sponte sua cantus rapiebant cortice amara.
 Labentes byuges etiam per sidera Luna
 Pressit equos, & tu currentis menstrua virgo
 Auditura lyram tenuisti nocte relicta.
 Hæc eadem potuit Ditis te vincere coniux,
 Eurydicemq; ultro ducendam reddere. non fas,
 Non erat in vitam * Dina exorabile * numen.
 Illa quidem nimum Manes experta seueros
 Præceptum signabat iter: nec retulit intus
 Lumina, nec Dina corruptis munera lingua.
 Sed tu crudelis, crudelis tu magis Orpheu,
 Oscula cara petens rupisti iussa Deorum.
 Dignus amor venia, Parvum si Tartara noscent
 Peccatum ignouisse, sed & quas sede piorum,
 Vos manes Heroum contra manus, hic & uterque

Dix.
 Monit.

Æacides

Æacides. Peleus namq, & Telamonia virtus
Per securâ patris latantur numina, quorum
Connubijs Venns, & virtus iunxit honorem.
*Hunc rapuit *serua : ast illum Nerëis amanit.* Feritas.
Affidet hac iuuenis, sociat quem gloria, fortis,
Acer, inexcussus, referens à nauibus igneis
Argolicis Phrygios torua feritate repulsos,
O quis non referat talis diuortia belli :
Que Troie videre viri, vindrêque Grai,
Tencria cùm magno manaret sanguine tellus,
Et Simois, Xantiq, liquor, Sigaaq, præter
Litora, cùm Troes seui vss Hæctoris ira
Videre in classeis inimica mente Pelasgos
Vulnera, tela, neces, igneis inferre paratos.
Ipsa iugis namque ida potens feritatis, & ipsa
Æqua facies altrix cupidis præbebat alumnis,
Omnis ut in cineres Rhætei litoris ora
Classibus ambustis flamma superante daretur.
Hinc erat oppositus contra Telamonius heros,
Obiectoq, dâbat clypeo certamina : & illinc
Hæctor erat Troie summum decus, acer uterq,
Fulminibus cælo veluti fragor editus alto :
Ignibus hic, telisq, super, si classibus Argos
Eripiat reditus : ille ut Vulcania ferro
Vulnera protectus depellere nauibus instet.
Hoc erat Æacides alter latatus honore :
Dardaniq, alter fuso quod sanguine campis
Hæctorea victor lustravit corpore Troiam. (ius
Rursus acerba fremunt, Paris hûc quod lethat, et hu-

Alma dolis Ithaci virtus quod concidit ista,
 Huic gerit auersos proles Laertia vultus
 Et iam Strymonij Rhessi, victorq; Dolonis
 Pallade iam latatur ouans, rursusque tremiscit
 Jam Ciconas, iam iamq; horret Lastrigonas atros.
 Illum Scylla rapax canibus succincta Molossis,
 Aetnaeq; Cyclops : illum metuenda Charybdis,
 Pallentesq; lacus, & squalida Tartara terrent.
 Hic & Tantalei generis decus amplius Atrides
 Assidet, Arginū lumen : quo flamma regente
 Doris Erichthonias prostravit funditus arces,
 Reddidit, heu, granius pœnas tibi Troia ruenti,
 Helle Pontiacus obiturus reddidit undis.
 Illa vices hominum testata est copia quondam,
 Ne quisquam propria fortuna munere diues
 Iret in euectus cœlum super omne : propinquo
 Frangitur inuidia telo decus, ibat in altum
 Vis Argoa petens patriam, ditataque prada
 Arcis Erichthonia ; comes huic erat aura secunda
 Per placidum cursu pelagus : Nereis ad undas
 Signa dabat, pars inflexis superacta carinis,
 Cum seu caelesti fato, seu sideris ortu
 Vndiq; mutatur cali nitor, omnia ventis,
 Omnia turbinibus sunt anxia iam maris vnda
 Sideribus certat consurgere, iamq; supernè
 Corruere & Solis, & sidera cuncta minantur,
 Ac venit in terras cœli fragor. hic modo latum
 Copia nunc miseris circumdatur anxia fatis,
 Immoriturq; super fluctus, & saxa Capharei,

*Enboicas & per cautes, Hæcæq; latè
 Litora, cum Phrygia passim vaga prada peremptæ
 Fluctuat omnis in aquoreo iam naufraga tractu.
 Hic alij fidunt parilis virtutis honore
 Heroes, medijsque siti sunt sedibus omnes,
 Omneis Roma decus magni quos suscipit orbis,
 Hic Faby, Decijq; hic est & Horatia virtum:
 Hic & fama vetim nunquam moritura Camilli:
 Curtius, & medijs quem quondam sedibus urbis
 Denotum bellis consumpsit gurgitis haustus:
 Mucius & prudens ardorem corpore passus,
 Legitimè cessit cui fracta potentia Regis.
 Hic Curius clara scius virtutis, & ille
 Flaminius, deuota dedit qui corpora flamma.
 Jure igitur talis sedes pietatis honorat.
 Illi Scipiadaq; Duces: deuota triumphis
 Mœnia, quos rapidos Lybica Carthaginis horrent.
 Illi laude sua vigeant, ego Ditis opacos
 Cogor adire lacus, viduos à lumine Phæbi,
 Et vastum Phlegethonta pati: quo maxima Minor
 Conscelerata pia discernit vincula sede.
 Ergo iam causam mortis me dicere vincula
 Verberibus sauo cogunt ab indice pœna,
 Cum mihi tu sis causa mali, nec conscius adsis,
 Nec tolerabilibus curis hac immemor audis:
 Quæ tamen, ut vanis dimittens omnia ventis,
 Digredior nunquam rediturus, tu cole fonteis,
 Et virideis nemorum siluas, & pascua latus:
 Et mea diffusas rapiantur dicta per auras.*

Dixit,

Dixit, & extrema tristis cum voce recessit.
 Hunc ubi sollicitum dimisit inertia vita,
 Interius grauitur mentem ager: nec tulit ultra
 Sensibus infusum Culicis de morte dolorem,
 Quantumcunq, sibi vires tribuere seniles,
 Quis tamen infestum pugnans deuicerat hostem,
 Riuum propter aquae viridi sub fronde latentem,
 Conformare locum capit impiger: hunc & in orbem
 Destinatus, ac ferri capulum repetiuit in usum,
 Gramineam ut viridi foderet de cespite terram.
 Iam memor inceptum peragens sibi cura laborem
 Congestum cumulauit opus, atque aggere multo
 Telluris tumulus formatum creuit in orbem:
 Quem circum lapidem leui de marmore formans
 Conserit assidua cura memor. hic & acanthus,
 Et rosa purpureo crescit rubicunda colore,
 Et viola omnis genus: hic est & Spartica myrtus,
 Atq, hyacinthus, & hic Cilici crocus editus aruo.
 Laurus itē Phœbi surgēs decus: hic rhododaphne.
 Liliag, & roris non auia cura marini,
 Herbag, thuris opes priscis imitata Sabina,
 Chrysanthusq, ederaq, nitor, pallente corymbo,
 Et Bocchus Lybie Regis memor: hic amaranthus,
 Bupththalmusq, virens, & semper florida picris.
 Non ilinc Narcissus, abest: cui gloria forma
 Igne Cupidineo proprios exarsit in artus.
 Et quoscunque nouant vernantia tempora flores:
 His tumulus super inseritur: tum fronte locatur
 Eulogium, tacita format quod littera voce:

Par.

*Parne culex, pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium vita pro munere reddite.*

Epitaphium
culicis.

P. VIRGILII MA-
RONIS DIRAE AD
BATTARVM.

ARGVMENTVM.

Cum bello ciuili inter M. Antonium, & Augustum habito, Cremonenses M. Antonio fauissent, victoria potitus Augustus, cum in eos ultione puniendos animum direxisset, Arium Centurionem misisse traditur ad diuidendos inter milites Cremonensis populi agros: sed cum non suffecissent, & vicinorum Mantuanorum agros diuisit: quocirca Virgiliani agri inter alios militibus dati sunt. Quod ægrè ferens Maro, non solum propter perditos agros, verum etiam propter amicam Lydiam, in Mantua derelictam, hoc opusculum scripsit Virgilius, & Diras appellauit, hoc est, malæ fortunæ imprecationes in hostes factas.

Attare cyneas repetamus carmine Ouidius in
voces, Fastis de A-

Diuifas iterum sedes, & rura cana- rione.
mus,

*Rura, quibus Diras indiximus impia vota,
Antè lupos rapient hædi, vituli antè leones,
Delphini fugient pisceis, aquile antè columbas,
Et conuersa retro rerum discordia gliscet
Multa prius, & fuerit quàm non mea libera auena.* Fictor.
Montibus, & siluis dicam tua facta Lycurge.

7m.

Impia. Trinacria sterilecant gaudia nobis.
 Nec secunda senis nostri, felicia rura,
 Semina pariuriant segetes, non pascua colles,
 Non arbuta nouas fruges, non pampinum uvas.
 Ipsa non silua frondes, non flumina montes.
 Rursus, & hoc iterum repetamus. Battare carmen.
 Effetas Cereris sulci condatis auenas:
 Pallida flarescant aestu sitiencia prata:
 Immatura cadant ramis pendentia mala:
 Desint & siluis frondes, & frontibus humor:
 Nec desit nostris deuotum carmen auenis.
 Hac veneris vario florentia ferta decore,
 Purpureo campos qua pingit auena colore.
 Hinc aura dulces, hinc suauis spiritus agri
 *Mittant pestiferos aestus, & tetra venena.
 Dulcia non oculis, non auribus ulla ferantur.
 Sic precor, & nostris superent hac carmina votis.
 Ludimus & multum nostris cantata libellis
 Optima siluarum, formosis densa viuetis.
 Tendemus virideis* umbras: nec lata comanteis
 Factabis molleis ramos instantibus auris,
 Nec mihi saepe meum resonabit Battare carmen.
 Militis impia cum* succedet dextera ferro,
 Formosaq; cadent umbra, formosior illis
 Ipsa cadet. veteris domini filicia ligna
 Nequidquam nostris toties deuota libellis,
 Ignibus ethereis flagrabunt. Iupiter ipse,
 Iupiter hanc aluit, cinis hac tibi fiat, oportet.
 Thracis tum Borea spirent immania vires:

Mutant.

Frondeial.
herbas.

Succidet.

Eurum

Eurus agat mistam fulua caligine nubem :
Africus immineat nimbis minitantibus imbrem :
Cum tua cyaneo resplendens aethere silua
Noscet iter, ducens Erebo tua Lydia Ditis.
Vicina flamma rapiant ex ordine vites :
Pascantur segetes, diffusis ignibus aura
Transuolat arboribus, coniungat & arbor aristas.
Pertica, quæ nostros metata est impia agellos,
Quæ nostri fines olim, cinis omnia fiant.
Sic precor, & nostris superent hæc carmina votis.
Unde, quæ vestris pulsatis litora lymphis,
Litora, quæ dulcis auras diffunditis agris,
Accipite has voces : migret Neptunus in arua
Fluctibus, & spissa campos perfundat arena.
Quæ Vulcanus agros pastor Ionis ignibus arceat,
Barbara dicatur Lybica soror altera Syrtis.
Tristius hoc meminini, renocasti Battare carmen.
Nigro multa mari dicunt portenta natæ,
Monstra, repentinis terrentia sæpe figuris,
Cum subito emersere furenti corpora Ponto,
Hæc agat infesto Neptunus cæca tridenti,
Atrum conuertens æstus maris undiq; ventis,
Et fuscum cinerem canis exhauriat undis.
Dicantur mea rura ferum mare. nauta caueo
Rura, quibus Diras indiximus, impia vota.
Sed mihi, heu, Neptune tuus infundimus aris,
Battare fluminibus tu nostros trade dolores.
Nam tibi sunt fontes, tibi flumina semper amica:
Nil est, quod perdam ulterius merita omnia, dixi :

Elo-

Fleſcite currenteis lymphas vaga flumina retro,
 Fleſcite, & aduerſis rurſum diffundite campis.
 Incurrant amnes paſſim remeantibus undis,
 Nec noſtros ſeruire ſintant erroribus agros:
 Dulcius hoc, memini, reuocaſti Battare carmen.
 Emanent ſubito ſicca tellure paludes,
 Et metat heic tuncos, ſpicas ubi legimus olim:
 Occupet arguti grylli caua garrula rana.
 Triftia hoc rurſum dicat mea fiſtula carmen,
 Precipitent altis ſpumantes montibus imbres,
 Et late teneant diſfuſo gurgite campos:
 Queis dominis infeſta minantes ſtagna relinquant,
 Vnde reſlapſa meos agros peruenerit unda.
 Piſcetur noſtris in finibus aduena arator:
 Aduena cinili qui ſemper crimine crenit.
 O male deuoti* pratorum crimine agelli,
 Tuq; inimica tui ſemper diſcordia cinis.
 Exul ego, indemnatus, egeus mea rura reliqui,
 Miles ut accipiat funeſti premia belli.
 Hinc ego, de tumulo mea rura nouiſſima viſam:
 Hinc ibo in ſiluas, obſtabunt iam mihi colles:
 Obſtabunt montes, campos nec adire licebit.
 Dulcia rura valete, & Lydia dulcior illis,
 Et caſti fontes, & ſœlix nomen agelli.
 Tardius, ah, miſera deſcendite monte capelle,
 Mollia non iterum carpētis pabula nota.
 Tuq; reſiſte pater: en prima, nouiſſima nobis
 Intueor campos, longum manet hoſtis in illis.
 Rura valete iterum, tuq; optima Lydia ſalue:

Prætorum.

*Sine eris, & si non, mecum morieris. utrunq;
 Extremum carmen renocemus Battare auena.
 Dulcia amara prius fient, & mollia dura :
 Candida nigra oculi cernent, & dextera laeva :
 Migrabunt casus aliena in corpora rerum,
 Quam tua de nostris emigret cura medullis.
 Quamuis ignis eris, quamuis aqua, semper amabo.
 Gaudia semper enim tua me meminisse iuuabit.
 Inuideo vobis agri, formosaq; prata :
 Hoc formosa magis, mea quod formosa puella
 Est vobis. tacite vestrum suspirat amorem.
 Vos nunc illa videt, vobis mea Lydia ludit.
 Vos nunc alloquitur, vos nunc arridet ocellis,
 Et mea summissa meditatnr carmina voce,
 Cantat & interea, mihi qua cantabat in aurem.
 Inuideo vobis agri, discetis amare.
 O fortunati nimium, multumq; beati,
 In quibus illa pedis nivei vestigia ponet :
 Aut roseis digitis viridem decerpserit vnam,
 (Dulci namq; tumet nondum viticula Baccho)
 Aut inter varios Veneris stipendia flores
 Membra reclinaris, teneramq; illi ferit herbam,
 Et secreta meos furtim narrabit amores.
 Gaudebunt silua, gaudebunt mollia prata,
 Et gelidi fontes, auiumq; silentia fient :
 Tardabunt* riui labentes currere lymphae,
 Dum mea incundas exponat cura querelis.
 Inuideo vobis agri : mea gaudia habetis,
 Et vobis nunc est, mea quae fuit ante, voluptas,*

Riui laben-
 tes currite.

I. j.

*. A:

Neu male.

**At mihi tabescunt morientia membra dolore,
Et calor infuso decedit frigore mortis,
Quod mea non mecum domina est, non vlla puella
Doctior in terris fuit, aut formosior: ac, si
Fabula non vana est, tauro loue digna, vel auro,
Iupiter anertis aureis: mea sola puella est.
Felix taure pater magni gregis, & deum: à te
Vacula non unquam secreta cubilia captans,
Frustra te patitur siluis mugire dolore,
Et pater hædorum felix, semperq; beate:
Sive petis monteis præruptosq; saxa pererrans:
Sive tibi siluis noua pabula fastidire,
Sive libet campis tecum tua lata capella est.
Et mas quocunq; est, illi sua femina iuncta,
Interpellatos nunquam plorauit amores.
Cur non & nobis, facilis natura fuisset?
Cur ego crudelem patior tam sæpe dolorem?
Sidera per viridem redeunt cum pallida mundum,
Inq; visem Phœbe excurrrens, atque aureus orbis
Luna tua est tecum: cur non est & mea mecum?
Luna, dolor nosti quid sit, miserere dolentis.
Phœbe gerens in te laurus celebravit amorem,
Et quem pompa Deum, non siluis fama locuta est:
Omnia vos *estis: secum sua gaudia gestat,
Aut inspersa videt mundo, qua dicere longum est.
Anrea quin etiam cum sacula voluebantur,
Conditio similis fuerat mortalibus illis.
Hac quoq; prætereo, notum, Minoidos astrum,
Quæque virum virgo, sicut captiua secuta est.
Ladere Calicela potuit vos nostra quid atas?*

**Quæ rana
Deum.
Nisi nostis.**

Cona
An
Sacr
Im
Isti
Prim
Non
Dulc
Dice
Nan
Au
Iupit
Cum
Gau
Et m
Purp
Cana
Tum
Nam
Tris
Non
Atq
Tali
Ergo
Infeli
Quo
Nasc
Tant
Ut m

Condicio nobis vita quò durior esset?
 Ausus egon³ primus castos violare pudores?
 Sacratamq³ mea vitam tentare puella?
 Immatura mea quoque noxa soluere futa?
 Istius atq³ utinam facti mea culpa magistra
 Prima foret: lethum vita mihi dulcius esset
 Non mea, non ullo moreretur tempore fama,
 Dulcia cum Veneris furatus gaudia primus
 Diceret, atq³ ex me dulcis foret orta voluptas.
 Nam mihi non tantum tribuerunt impia vita,
 Auctor ut oculi noster foret error amoris.
 Juppiter ante sui semper mendacia furti
 Cum Iunone, prius coniux quàm dictus uterq³ est,
 Gaudia libavit dulcem furatus amorem.
 Et mecum tenera gauisa est ludere in herba,
 Purpureos flores, quos insuper accumbebat,
 Candida formoso supponens brachia collo.
 Tum, credo, fuerat maiors distentus in armis.
 Nam certè Vulcanus opus faciebat, & illi
 Tristi, turbabatq³ mala fuligine barbam.
 Non aurora nouos etiam plorauit amores
 Atq³ rubens oculos roseo calauit amictu?
 Talia Calceola. nunquid minus aurea promo?
 Ergo quod Deus, atq³ Heros, cur non minor etas?
 Infelix ego, non illo qui tempore natus,
 Quo facilis natura fuit. fors ò mea leua
 Nascendi, miserumq³ genus, * & sera libido
 Tanta mea vita cordis fecere rapinam,
 Ut maneam, quod vix oculis cognoscere possis.

Quo.

P. VIRGILII MAR-
RONIS *CEIRIS AD
MESSALLAM.

ARGVMENTVM.

Ceiris apo-
ton keirein
id est, tonde-
re dicitur:
quia totò die
fatalè crinid
apicè pectus
sui Nisi, qui
conuersus in
auè Halyx-
etum perfe-
quitur Cei-
rim auem,
quæ alio no-
mine Scylla
appellatur.

Virgilius hoc opusculum ad Messallam dirigit, qui Au-
gusti tempore magnis in rebus, præsertim nubibus, in-
signis: præterea orator non indignus, & poeta erat. Vi-
gitur Maro benevolentissimè illum sibi efficeret, Ceirim
ad illum mittit, in qua præconium Messallæ celebrat. Hanc
autem de Scyllarum transformatione fabulâ elegantissimè
poeta hic describit.

*T si me vario inctatum laudis amore,
Irritaque expertum fallacis premis
vulgi*

Cecropius suauis exspirans Hortulus

antra

Sic recte scri-
psit Aldus.
ante annos
32.
Multis.

*Florentis viridis sophia complectitur umbra:
Num mea quæret eo dignum sibi querere carmen?
Longè aliud studium, atq; alios accincta labores
Altius ad magni suspendit sidera mundi,
Et placitum paucis ausa est adscendere collem.
Non tamen absistam ceptum detexere munus:
In quo iure meas utinam requiescere Musas,
Et leuiter blandum liceat deponere morem.
Quod si mirificum proferre valent genius omnes
Mirificum saceli, modò sit tibi velle libido,
Si me iam summa sapientia pangeret arce,

Quat-

Quattuor antiquis quæ heredibus est data cõsors,
 Vnde hominum errores longè, lateq; per orbem
 Despicere, atq; humileis possem contemnere curas:
 Non ego te talem venerarer munere tali.
 Non equidem: quamuis interdum ludere nobis,
 Et gracilem molli liceat pede claudere versum,
 Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
 Qualis Erichthois olim portatur Athenis,
 Debita cùm castè solvuntur* vota Minerva,
 Tardæque confecto redeunt Quinquennia lustro,
 Cùm levis alserno Zephyrus concrebuit Euro,
 Et prono gravidum pronexit pondere cursum:
 Eelix ille dies, felix & dicitur annus:
 Felices qui talem annum videre, diemq;
 Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugna:
 Magna Giganteis ornantur peplo tropeis:
 Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco.
 Additur aurata deicetus cuspide Typho:
 Qui prima Ossæis consternent athera saxis
 Emathio celsum duplicabat vertice Olympum.
 Tale Dea velum sollenni in tempore portant:
 Tali te vellem iuvenum doctissimè ritum
 Purpureos inter Soles, & candida Luna
 Sidera, caruleis orbem pulsantia bigis,
 Natura rerum magnis intexere chartis:
 Eternum sophiæ coniunctum carmine nomen
 Nostri tuum senibus loqueretur pagina seclis.
 Sed quoniam ad tantas nunc primùm nascimur artes:
 Nunc primum teneros firmamus robore nervos:

Dona.

*Hæc tamen interea qua possumus, in quibus aui
 Prima rudimenta, & priuos exegimus annos,
 Accipe dona meo multum vigilata labore,
 Et premissa tuis non magna exordia rebus.
 Impia prodigijs ut quondam exterruit amplius
 Scylla, nouosq; auium sublimis in aëre cætus
 Viderit, & tenui conscendens sidera penna
 Caruleis sua tecta supernolita uerit alis :
 Hanc pro purpureo pœnam scelerata capillo,
 Proque patris soluens excisa funditur urbe.
 Complares illam, & magni Messalla poeta
 (Nam verum fateamur, amat Polimnæia verum)
 Longè alia perhibent mutatam membra figura,
 Scylleum monstra in saxum conuersa vocari.
 Illam esse, arumnis quam sæpe legimus Ulyssi
 Candida succinctam latrantibus inguina monstri,
 Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
 Deprensos nautas cambus lacerasse marinis.
 Sed neq; Mæonia hæc patiuntur credere chartæ,
 Nec malum istorum dubijs erroribus auctor.
 Namq; alias alij vulgo finxere puellas :
 Qua Colophoniaco Scylla dicuntur Homero.
 Ipsi seu Lamia mater sit, siue Crateis,
 Siue illam monstro genuit Persæ bisformi,
 Siue est neutra parens : atq; hoc in carmine toto,
 Inguinos est vitium, & Veneris descripta libido :
 Siue etiam exactis speciem mutata venenis
 Infelix virgo. quid enim commiserat illa ?
 Ipsa pater *timidam sana complexus arena*

Hecaten in-
 telligit in
 Petra sicut
 in monstro
 bisformi for-
 cæ Pauthaf.
 in Claudiã
 iactis.

Nudam.

Coniugium cara violaverat Amphitrites :
 Attamen exegit longo post tempore pœnas,
 Vt cum cura sui veberetur coniugis alto,
 Ipsa trucem multo misceret sanguine pontum.
 Seu verò ut perhibent, forma cum vinceret omneis,
 Et cupidos quæstu passim* spoliaret amanteis :
 Piscibus, & canibus rabidis vallata repente,
 Horribileis circum vidit sibi sistere formas.
 Heu quoties mirata nonos expalluit artus !
 Ipsa suos quoties heu pertimuit latratus !
 Ausa quod est mulier numen fraudare Deorum,
 Et dictam veneri Votorumvertere pœnam :
 Quàm mala multiplici iuvenù quod septa caterua
 Dixerat, atq; animo meretrix iactata ferarum.
 Infamem tali meritorum more fuisse
 Docta* Palæthalia testatur voce papyrus.
 Quicquid, & ut quisquis tali de clade locutus,
 Omnia sint, potius liceat notescere Ciri :
 Atq; unam ex multis Scyllam non esse puellis.
 Quare & quæ cantus meditantem mittere certos,
 Magna mihi cupido tribuistis premia Diva
 Pierides : quarum castos altaria postes
 Munere sæpe meo inficiunt, foribusq; hyacinthis
 Deponunt flores, aut suave rubens narcissus,
 Aut crocus alterna coniungen: lilia caltha,
 Sparsaq; liminibus flores rosa. nunc age Diva
 Precipua nostro nunc adspirate labori :
 Atq; novum aeterno prætexite honore volumen.
 Sunt pandionis vicina sedibus urbes,

I. iiij.

Aethiops

Populæ.

Scyllam Pa-
 læphatus me
 renicè fuisse
 tradit, quæ
 cū deglube-
 ret amatores
 indignatio-
 ne deorum
 in maris mō
 st ū conversā
 est Parthas.

Acteos inter colleis, & candida Thesai
 Purpureis latis ridentia litora conchis :
 Quarum non ulli fama concedere digna
 Stat Megara, Actai quondam manita labore
 Alcathoi, Phæbig. Deus namque adfuit illi :
 Unde etiam cithara voces imitantur acutas :
 Sape lapis recrepat Cyllenia munera pulsus,
 Et veterem sonitu Phæbi testatur honorem.
 Hanc urbem, ante alios, qui tum florebat in armis,
 Fecerat infestam populator remige Minos :
 Hospitiog, seni fuit hippolidosag, victo,
 Carpathium fugiens, & flumina Ceratea
 Texerat. hunc bello repetent Gortynius Heros.
 Attica Cretæa sternebat rura sagitta.
 Sed neq, tunc cinis, neq, tunc Rex ipse veretur
 Infesto ad muros volanteis agmina turmas
 Ducere, & indomita virtute retundere mentes :
 Responsum quoniam satis est meminisse Deorum.
 Nam capite à summo Regis, mirabile dictu,
 Candida casaries, florebant tempore lauro,
 Et roseus medio fulgebat vertice crinis :
 Cuius quàm servata diu natura fuisset,
 Tam patriam incolumem Nisi, regnumq, futurum
 Concordes stabili firmarunt numine Parca.
 Ergo omnis caro residebat cura capillo :
 Aurea sollenni comprum quoq, fibula ritu
 * Mopsopio, ceteri noctebat dente cicada.
 Nec vero hac vobis custodia vana fuisset,
 Nec firat : nisi Scylla nouo concepta furore

Gerallq.

Scylla

Sylva patris miseri, patriq; inuenta sepulcrum.
 O nimium cupidus si non inhiasset ocellis.
 Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
 precans potuit, quem nec pater, atque avus idem
 Iupiter, ille etiam Fœnos domitare leonæ,
 Et validus docuit vires mansuêscere tigris.
 Ille etiam Diuos, homines sed dicere magnum est.
 Idem tum superis acuebat paruulus iras
 Iunonis magna: cuius perinuria Dina
 Olim se meminisse diu per iura puella
 Non ulli liceat: violauerat inscia sedem,
 Dum sacris operata Dea lasciuir, & extra
 Procedit longè matrum, comitumq; cateruam,
 Suspensam gaudens in corpore ludere vestem,
 Et tumidos agitante sinu Aquilone relaxans.
 Necdum etiam castos agitauerat ignis honores.
 Necdum sollenni lymphæ perfusa sacerdos
 Pallantis folijs caput exornarat oline,
 Cum lapsa è manibus fugit pila, cumq; relapsa
 Procurrit virgo: quo utinam ne prodita ludo
 Aurea tam gracili solisset corpora palla
 Omnia, quæ retinere gradum, cursumq; morari
 Possent, o tecum vellem tua semper haberes:
 Non unquam violata manu sacraria Diua,
 Jurando infelix nequidquam iura piasses.
 Et si quis nocuisse tibi persuria credat,
 Causa pia est: timuit fratri te ostendere Iano.
 At leuis ille Deus, cui semper ad vlciscendum
 Quæritur ex omni verborum iniuria dicto:

Relaxci.

Nisa.
Interca.

Plauduntur.

*Anrea fulgenti depromens tela pharetra,
 Heu nimium tereti, nimum Tirynthia *visu
 Virginis *in tenera defixerat omnia mente.
 Quae simul ac venis hausit sitientibus ignem,
 Et validum penitus concepit in ossa furorem:
 Senua velut gelidis Ciconum Bistonis in oris,
 Ictae Barbarico Cybiles antistita buxo,
 Infelix virgo tota bacchatur in orbe,
 Non storace laeo flagranteis picta capillos
 Cognita, non teneris pedibus Sicyonia seruens,
 Non niso retinens baccata monilia collo.
 Multum illi incerto trepidant vestigia cursu.
 Sape redit patrios ascendere prodita muros:
 Aëriasq; facit caussam se misere turreis,
 Sape etiam tristeis voluens in nocte querelas,
 Sedibus ex altis cali speculatur amorem:
 Castraq; prospectat crebris lucentia flammis.
 Nulla colum nouit: carum nec respicit aurum.
 Non arguta sonant tenui psalteria chorda:
 Non Libyco molles *clauduntur pectine tela.
 Nullus in ore rubor: ubi enim rubor, obstat amori.
 Atque ubi nulla malis reperit solatia tantis:
 Tabidulamq; videt labi per viscera mortem,
 Quò vocat ire dolor, subigunt quò tendere fata,
 Fertur, & horribili praeceps impellitur æstro:
 Ut patris ab demens crinem de vertice ferret
 Furtim, atque arguto detonsum mitteret hosti.
 Namq; hec conditio misera proponitur una.
 Sive illa ignorans, quis non bonus omnia malis*

Cre-

*Credere, quàm *scelere tanto damnare puellam?* Tanti se-
Heu tamè infelix (quid enim imprudètia prodest?) lecia.

Nise pater : cui direpta crudeliter urbe,
Vix erit una super sedes in turribus altis,
Fessum ubi extructo possis considerare nido.
Tu quoque aus moriere, dabit tibi filia pœnas.
Gaudete ô celeres subnixa nubibus altis,
Qua mare, qua virides silvas, lucosq; sonanteis
Incolitis : gaudete vaga, blandaq; volucres,
Vosq; adeo humani mutata corporis artus.

Vos ô crudeli fatorum lege puella
Dauliades (crudele) venit carissima vobis
Cognatos augens reges, numerumq; suorum
Ciris, & ipse pater : vos ô pulcherrima quondam
Corpora, caruleas prævertite in athera nubes :
Qua novus ad superum sedes Calcheius, & que
Candida concessos ascendat Ciris honores.

Jamq; adeo dulci deninctus lumina somno
Nisus erat : vigilumq; procul custodia primis
Excubias foribus studio iactabat inani :
Cum furtim tacito descendens Scylla cubili
Auribus arrectis nocturna silentia tentat :
Et pressis tenuem singultibus aëra capiat :
Tum suspensa leuans digitis vestigia primis
Egreditur, ferrog; manus armata bidenti
Eulat : at dempta subita in formidine vires,
Ceruleas sua furtia prius testantur ad umbras.
Nam quâ se ad patrum tendebat semita lin. en,
Vestibulo in thalami paulum remoratur : & altum

*Suspicit ad culti nutantia sidera mundi,
 Non accepta pijs promittens munera Diuis.
 Quam simul Ogygi Phœnicis filia Charme
 Surgere sensit anis (sonitum nam fecerat illi
 Marmoreo aratus stridens in limine cardo)
 Corripit extemplo fessam languore puellam :
 Et simul, o nobis sacrum caput, inquit, alumna
 Non tibi nequidquam viridis per viscera pallor
 Egrotas tenui suffudit sanguine venas.
 Nec levis hæc faciem (neq; enim pote) cura subegit:
 Haud fallor, quod te potius Rhamnusia fallit.
 Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi,
 Nec grauidas Cereris dicam contingere fetus?
 Que caussa ad patrium solam vigilare cubile :
 Tempore quo fessas mortalia pectora curas,
 Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus?
 Dic age nunc miserè saltē, quod saepe petenti
 Jurabas nihil esse mihi, cum mesta parentis
 Formosos circum virgo morcere capillos?
 Hæi mihi, ne furor ille tuos inuasit artus,
 Ille Arabis Myrrha quondam qui cœpit ocellos,
 Ut scelere insando, quod nec finit Adrasteia,
 Ledere utrunq; vno studeas errore parentem.
 Quid si alio quouis animo iactaris amore :
 Nam te iactari non est Amathusia nostri
 Tam rudis, ut nullo pessim cognoscere signo :
 Sin concessus amor noto te macerat igne,
 Per tibi Diſtina præsentia numina iuro,
 Prima Deum qua te mihi dulcem donat alumnam,*

Om-

*Omnia me potius digna, atq; indigna laborum
Milia visuram, quam te tam tristibus istis
Sordibus, & scoria patiar tabescere tali.*

*Hac loquitur, nolliq; ut se velaret amictu,
Frigidulam iniecta circumdat veste puellam,
Qua prius in tenui steterat succincta corona.
Dulcia deinde genis rorantibus oscula figens,
Persequitur misera causas exquirere taleis.
Nec tamen ante ullas patitur sibi reddere voces
Marmoreū tremebūda pedem quā retulit intra.
Illa autem, quid nunc me, inquit, nutricula torques?
Quid tantum properas nostros nonnisse furores?
Non ego consuetō mortalibus vrōr amore,
Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus,
Nec genitor cordi est: ultro namq; odimus omneis:
Nil amat hic animus, nutrice, quod oportet amari,
In quo falsa tamen lateat pietatis imago,
Sed media ex acie, medijs ex hestibus, eheu,
Quid dicam? quōne ipsa malum hoc exordiar ore?
Dicam equidem: quoniā quid tu tibi dicere nutrix
Non sinu? extremū hoc munus morientis habeto.
Ille, vides, nostris qui mœnibus assidet hostis,
Quem pater ipse Deūm sceptri donauit honore,
Cui Parca tribuere nec ullo vulnere ledi:
Dicendum est, frustra circumuehor omnia verbis:
Ille mea, ille idem oppugnat prœcordia Minos.
Quod te per Diuūm crebros obtestor amores,
Perq; tuū mœmoris haustum mihi pectus alumna,
Ut me si seruare potes, ne perdere malis.*

Sin autem optata spes est incisa salutis :
Ne mihi, quam merni, inuideas nutricula mortem.
Nam nisi te nobis malus, ô malus, optima Charme,
Ante hunc conspectum casûsue, Deusue tulisset :
Aut ferro hoc (aperit ferrum, quod veste latebat)
Purpureum patris dempsissem vertice crinem,
Aut mihi presenti peperissem vulnere lethum.
Vix hac ediderat, cum clade exterrita tristi
Intonso multo deturpat pulvere crineis,
Et graniter questu Charme complorat anili.
O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos,
O iterum nostra Minos inimice senecta
Semper : & aut olim nata ô te propter eundem,
Aut anior in sana luctum portauit alumna.
Tene ego tam longè capta, atq; aucta nequini,
Tam graue seruitum, tam duros passa labores,
Effugere, ut sistam exitium crudele meorum ?
Iam iam nec nobis ea quæ senioribus, vllum
Copia viuendi vita genus. ut quid ego amens
Te crepta ô Britomarti, mea spes vna salutis,
Te Britomarti diem potui producere vita ?
Atque utinam Cereri, nec tantum grata Diana*
Venatus esses virgo sectata virorum,
Gnosia neu Partho contendens spicula cornu
Dictæas ageres ad gramina nota capellas :
Nunquam tam obnixè fugiens Minois amoris,
Præceptis aëreis specula de montibus isse :
Vnde alij fugisse ferunt, & numina Phoeæ
Virginis assignant : alij quo notior esses,

Celeri non.

Distinctam dixere tuo de nomine Lunam.

*Sint hac vera velim : mihi certè gnata peristi.
 Nunquā ego te summo volitante in vertice montis
 Hyrcanos inter comites, agmenque ferarum
 Conspectuam, nec te redeuntis amplexa tenebo.
 Verum hac tum nobis grauiā, atque indigna fuere,
 Tum mea alumna, tui cū spes integra maneret :
 Et vox ista meas nondum violauerat auris.
 Tē ē etiam fortuna mihi crudelis ademist ?
 Tē ē ō sola mea viuendi caussa senecta ?
 Sapē tuo dulci ne quidquam capta sopore,
 Cum premieret natura, mori me velle negaui,
 Ut tibi Coricyo glomerarem flumina luto.
 Quò nunc me infelix, aut quæ me Numina seruant ?
 An nescis qua lege patris de vertice summo
 Edita candentis prateat purpura canos :
 Quæ tenui patriæ spes sit suspensa capillo ?
 Si nescis, aliquam possum sperare salutem :
 Inscia quandoquidem scelus es conata nefandum.
 Sin est, quod me iho : per me, mea alumna, tuumq;
 Expertum multis misera mihi rebus amorem,
 Per me, & sacra precor per flumina flithyæ,
 Ne tantum in facinus tam nulla mente sequaris.
 Non ego te incepto, fieri quod non pote, conor
 Fletere Amor: neq; sit cū Dijs contendere nostrū :
 Sed patris incolumi potius te nubere regno,
 Atq; aliquos tamē esse velis tibi, alumna Penatū :
 Hoc unum exitio docta, atque experta monebo.
 Quòd si non alia poteris ratione parentem*

Te.

Fle-

Flectere : sed poteris (quid enim non unica possis !)
 Tunc potius tamen ipsa, pio cum iure licebit,
 Cum facti causam, tempusq; doloris habebis :
 Tunc potius conata tua, atq; incepta referro.
 Meq; Deosq; tibi comites, mea alumna, futuros
 Polliceor : nihil est quod texas ordine longum.
 His ubi sollicitos animi releuauerat æstus
 Vocibus, & blanda pectus spe vicerat agrum :
 Pauulatim tremebunda genis obducere vestem
 Virginis, & placidam tenebris captare quietem,
 Inuerso bibulum restinguens lumen olivo,
 Incipit ad crebros insani pectoris ictus
 Ferre manum, assiduus mulcens præcordia palmis.
 Noctem illam sic mæsta super morientis alumna
 Frigidulos cubito subnixâ pependit ocellos.
 Postera lux ubi lata diem mortalibus alium,
 Et *gelido ventens mâni quatiebat ab Oëia,
 Quem pauida alternis fugitant, optantq; puella :
 Hesperium vitant, optant ardescere Solem.
 Præceptis paret virgo nutritis, & omneis
 Undique conquiris nubendi sedula causas.
 Tentantur patria summissis vocibus anres,
 Laudanturq; bonæ pacis bona: multus inepta
 Virginis insólito sermo nonus errat in ore.
 Nunc tremere instantis belli certamina dicit,
 Communemq; timere Deum : nunc Regis amicos,
 (Namq; ipso verita est orbari mæsta parente)
 Cum Jove cômuneis qui quondâ habuere nepotes:
 Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi

Gelida

Mani, pro
 mane, anti-
 que Plaut. A
 mane usque
 ad vesperâ.

Inuenit, & Diuū terret formidine civeis :
 Nunc alia ex alijs, nec defunt, omina querit.
 Quin etiam castos ausa est corrumpere vates :
 Ut, cum casa pio cecidisset victima ferro,
 Essent, qui generum Mino auctoribus extis
 Iungere, & ancipites suaderent tollere pugnas.
 At nutrix patula componens sulfura testa
 Narcissum, casiamq; herbas incendit olenteis,
 Terg, monena ligat triplici diuersa colore
 Fila: ter in gremium mecum, inquit, desue virgo,
 Desue ter virgo: numero Deus impare gaudet.
 * Inde Ioui geminat magno frigidula sacra,
 Sacra nec Idaeis senibus, nec cognita Graijs.
 Pergit Amulso spargens altaria thallo,
 Regis Iolchiacis animū defigere votis.
 Verū ubi nulla mouet stabilem fallacia Nisum,
 Nec possunt homines, nec possunt flectere Diui:
 Tanta est in paruo fiducia crime cauendi,
 Rursus ad inceptum sociam se adiungit alumna,
 Purpureumq; parat rursus tondere capillum,
 Cum longo quod iam captat succurrere amori.
 Non minus illa tamen reuehi, quod mœnia crescant,
 Gaudet, & cineri patria est incunda sepulto,
 Ergo metu capiti Scylla est inimica paterno.
 Tum coma Sidonio florens succiditur ostro:
 Tū capitur Megara, et Diuū respōsa probatur.
 Tum suspensa nono ritu de nauibus altis,
 Per mare caruleum trahitur Nesiā virgo.
 Complures illam Nympha mirantur in undis:

Hinc mag.
 no generata
 Ioui.

Kk. j.

Mira-

*Miratur pater Oceanus, & candida Tethys,
 Et cupidas secum rapiens Galatea sorores :
 Illa etiam, iunctis magnum qua piscibus equor,
 Et glauco bipeaum curru metitur equorum,
 Leucothoë, paruuq; Dea cum matre Palemon.
 Illi etiam alternas sortiti viuere lucas
 Cara Iouis* sôboles, magnum Iouis incrementum.
 Tyndarida nixeos mirantur virginis artus.
 Has adeo voces, atque hac lamentum per auras
 Fluctibus in medijs questu voluebat inani,
 Ad calum infelix ardentia lumina* tollens,
 Lumina : nam teneras arcebant vincula palmas.
 Supprimite ô paulum turbati flamina venti,
 Dum quæror : & Dinos, quanquã nil testibus illis
 Profici, extrema moriens tamen alloquor hora.
 Vos ego, vos adeo venti testabor, & aura :
 Vos* Numantina si qui de gente venitis,
 Cernitis. illa ego sum cognato sanguine vobis
 Scylla, quod ab salua liceat te dicere Procne.
 Illa ego sum Nisi pollentis filia quondam :
 Certatim ex omni petijt quam Gracia regno,
 Quà curuus terras amplectitur Hellepontus :
 Illa ego sum, Minos, sacrato fœdere coniux
 Dicta tibi : tamen hac, & si non accipis, audis.
 Vincitine tam magni tranabo gurgitis undas ?
 Vincita tor assiduas pendebo ex ordine lucas ?
 Non equidem me alio possum contendere dignam
 Supplicio : quod sic patriam, carosq; Penateis
 Hostibus immitiq; addixi ignara tyranno.*

Verum

Suboles.

Tcadens.

O Mantina.

Veru
 Sino
 Fae
 O eg
 Te
 M
 Fae
 Tén
 Tén
 Vi
 No
 Tal
 *N
 Di
 M
 N
 On
 N
 Pro
 N
 M
 On
 S
 Co
 N
 S
 Ja
 E

Verum est hoc, Minos, illos scelerata putari,
 Si nostra ante aliquis nudasset fœdera casus,
 Facturos: quorum direptis manibus urbis,
 O ego crudelis flamma delubra pestiui:
 Te verò victore prima vel sidera cursus
 Mutatura suos, quàm te mihi talia capta
 Facturum meiui, iam iam scelus omnia vincit.
 T'en' ego plus patrio dilexi perditæ regno?
 T'en' ego? nec mirum vultu decepta puella
 Ut vidi, ut perij! ut me malum abstulit error!
 Non equidem existo sperari corpore posse
 Tale malum nasci: forma, vel sidere fallor.
 *Non me delicijs commouit regia diues,
 Dives corallo fragili, & lacrymoso electro.
 Me non florentes aequali corpore Nympha,
 Non metus incensam potuit retinere Deorum.
 Omnia vincit amor, quid enim non vinceret ille?
 Nec mihi iam pingui sudabunt tempora myrrha,
 Pronuba nec castos accendet pinus odores,
 Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro.
 Magna queror, nec & illa quidem cõmunis alumna
 Omnibus iniecta tellus tumulauit arena.
 Mene inter comites, ancillarumq; catheras,
 Mene alias inter famularum munere fangi,
 Coniugis atque tuæ, quacunque erit illa, beate
 Non licuit grauidos penso deuoluere fufos?
 As belli saltem captiuam lege necassæ,
 Jam fessa tandem fugiunt de corpore vires,
 Et caput inflexa lentum cervice recumbit.*

*Anadiplosis
 est, hic ver-
 sus in im-
 pressis libris
 hæctenus de-
 prauatus
 fuit.*

Acquoreæ
pestes.

*Marmorea adductis labascunt brachia nodis.
 *Æquorei pisces, immania corpora Ponti,
 Undiq; conueniunt, & glauco in gurgite circum
 Verbere caudarum, atque oris minitantur hiatu.
 Iam tandem casus hominum, iam respice Minos,
 Sit satis hoc, tantum solam vidisse malorum
 Vel fato fuerit nobis hac debita pestis,
 Vel casu incepto, merita vel denique culpa.
 Omnia nam potius, quàm te lassisse putabo.
 Labitur interea reuoluta ab litore classis,
 Magna repentino sinuantur lineæ Coro,
 Flectitur in viridi remus sale, languida fessa
 Virginis in cursu moritur querimonia longo.
 Deserit angustis inclusum faucibus Isthmon,
 Cypselida magni florentia regna Corinthi,
 Præterit abruptas Scironis protinus arceis,
 Infestumq; suis dira testudinis exit
 Spelaum, multoq; cruentas hospite cautos,
 Iamq; adeò tutum longè Piræa cernit,
 Et notas secum, heu frustra, respicit Athenas.
 Iam procul è fluctu Minos respicit arua;
 Florentesq; videt iâ Cycladas, hinc Strophadasq;
 Hinc sinus, hinc statio contrà patet Hermiona.
 Linqvitur ante alias longè gratissima Delos
 Nereidum matri, & Neptuno Agao.
 Prospicit incinctam spumanti litore Cythnon,
 Marmoreâq; Paron; viridemq; allapsa Donyfam,
 Eginamq; simul, sementisferamque Scriphum.
 Fertur, & incertis iactatur ad omnia ventis.*

Cymba

Cymba velut magnas sequitur cùm parvula classeis,
 Aër & hiberno bacchatnr in aquore turbo :
 Donec tale decus forma vexavit, & egros
 Non tulit, & miseros mutavit virginis artus,
 Carneleo pollens coninx Neptunia regno.
 Sed tamen externam squamis vestire puellam,
 Infidosq; inter teneram committere pisceis
 Non stauit. nimium est anidum pecus Amphitrites.
 Aëreis potius sublimem sustulit alis,
 Eßet ut in terris facti de nomine Ciris,
 Ciris Amyclao formosior anser Leda.
 Ac velut in niveo tenera cum primitus ovo
 Effigies animantis, & internodia membris
 Imperfecta nouo fluitant concreta calore :
 Sicliquis Scylla circumfusum aquore corpus
 Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
 Vndique mutabant, atque vndique mutabantur.
 Oris honos primum, & multis optata labella,
 Et patula frontis species concrefcere in vnum
 Cæpere, & gracili mentum producere rostro.
 Tum, qua se medium capitis discrimen agebat,
 Ecce repente velut patrios imitatus honores
 Purpuream concussit apex in vertice cristam.
 At* mollis varios intexens pluma colores
 Marmoreum volucris vestiuit tegmine corpus,
 Lentæque perpetuas fuderunt brachia pennas,
 Inde alias partibus, minioque infecta rubenti,
 Crura* nouamq; aciem obduxit squalida* pellis,
 Et pedibus teneris ungues confixit acutos.

Membris.

Noua ma-
cies.

* Pelle.

Kk. ij.

Et

Et tamen hoc demum misera succurrere pacto
 Vix fuerat placida Neptuni coninge dignum.
 Nunquam illam post hac oculi videre suorum
 Purpureas flauo retinentem vertice viuas:
 Non thalamus Tyrio fragrans accepit amomo,
 Nulla illam sedes. quid eum iam sedibus illis?
 Quae simul ut sese cano de gurgite velox
 Cum sonitu ad calum stridentibus extulit alis,
 Et multum late dispersit in aquore rorem:
 Infelix virgo ne quidquam morte recepta
 Incultum solis in rupibus exigit aenum,
 Rupibus, & scopulis, & litoribus desertis:
 Nec tamen hoc iterū poena sine. namq; Deūm Rex
 Omnia qui imperio terrarum millia versat,
 Commotus talem ad Superos volitare puellam,
 Cum pater extinctus caca sub nocte lateros:
 Illi pro pietate sua (nam saepe tepenti
 Sanguine taurorum supplex resperferat aras:
 Saepe Deūm largo decorarat munere sedes)
 Reddidit optatam mutato corpore vitam,
 Fecit & in terris Haliaetus alus ut esset:
 Quippe aquilis semper gaudet Deus ille cornu scui.
 Huit verò misera quoniam damnata deorum
 Indicio, gnatique, & coningis antè fuisse,
 Infesti apposuitq; odium crudele parentis.
 Namq; ut in aethereo signorum munere praestant,
 Unum quem duplici stellarum sidere vidi,
 Scorpium alternis clarum fugat Oriona:
 Sic inter sese tristes Haliaetus iras,

*Et Ciris memori seruant ad sacula fato.
Quacunque ille lenem fugiens secat athera pennis.
Ecce inimicus atrox magna stridore per auras
Insequitur Nisus : quā se fert Nisus ad auras,
Illa lenem fugiens raptim secat athera pennis.*

P. VIRGILII MA- RONIS MORETVM.

ARGVMENTVM.

Virgilij hoc opusculum Moretum ab eo inscriptum est, à pastilli, seu placentiæ, ac crusti genere, ex pane & herbis confecto : in quo describendo ingenii libertatem abundè aperit, dum in re tam tenui, tamque, vt ita dicam, nulla graphice & deserte describit rusticanam in surgendo ante, lucem, præsertim hiberno tempore, diligentiam, continentiam, & parsimoniam, subinferens horrifera commodà.

M nox hibernas bis quinque pere-
gerat horas,
Excubitorq̃ue diem cantu prædixerat
ales,

*Simulus exiguus cultor cum rusticus horti,
Tristis ventura metuens ieiunia lucis,
Membra leuat sensim vili demissa grabato,
Solicitaq; manu tenebras explorat inerteis,
Vestigatq; focum : læsus quem denique sensit.
Parvulus exusto remanebat stipite sumus,*

Kk. iij.

Et

Et cinis obducta calabas lumina pruna :
Admouet his pronam summissa fronte lucernam,
Et producit acu stupas humore carenteis,
Excitat & crebris languentem flatibus ignem.
Tandem concepto tenebra fulgore recedunt,
Oppositâque manu lumen defendit ab aura,
Et reseat clausa, quæ præuidet, ostia clauis.
Fusus erat terra frumenti pauper aceruus :
Hinc sibi depromit quantum mensura petebat,
Quæ bis in octonas excurret pondere libras.
Inde abit, assistitq; mole, parnaq; tabella,
Quam fixam paries illos seruabat in usum,
Lumina fida locat. geminos tunc veste lacertos
Liberat, & cinctus villosa tegmine capre
Perverrat cauda silices, gremiumq; molarum.
Admouet inde manus operi, partibus utranque :
Laui ministerio, dextra est intenta labori.
Hæc rotat assiduus gyris, & concitat orbem.
Trita Ceris silicium rapido decurrit ab ictu.
Interdum fessa succedit lena sorori,
Alternatq; vices : modò rustica carmina cantat,
Agrestique suum solatur voce laborem.
Interea clamat Cybale : hæc erat unica custos,
Afra genus, tota patriam testante figura,
Torta comam, labroq; tumens, & fusca colore
Pectore lata, iacens mammis, compressior aluo,
Cruribus exilis, spatiosa prodiga planta :
Continuis rimis calcanea scissa rigeant.
Hanc vocat, atque arsuræ focis imponere ligna

Imperat, & flamma gelidos adolere loquor:
 Postquam implevit opus instum versatule finem:
 Transfert inde manusufas in cribra farinas,
 Et quatit, ac remanent summo purgamina dorso:
 Subsidiis sincera, foraminibusq, liquatur
 Emundata Ceres. lauitum protinus illam
 Componit tabula, tepidas superingerit undas:
 Contrahit admistos, sum fonteis atq, farinas
 Transuersat durata manu, liquidoq, coacto
 Interdum grumos spargit saie, iamq, subactum
 Format opus, palmisq, suum dilatat in orbem,
 Et notat impressis a quo discrimine quadris.
 Infert inde foco (Cybae mundauerat aptum
 Ante locum) testisq, tedens superraggerat igneis:
 Dumq, suas peragit Vulcanus testaq, parteis,
 Simulus interea vacua non cessat in hora:
 Verum aliam sibi querit opem: non sola palato
 Sit non grata Ceres, quas iungat, comparat escas,
 Non illi suspensa focum carnaria iuxta,
 Durati sale terga suis, trunciq, vacabant:
 Traiectus medium sparto sed cascus orbem,
 Et vetus adstricti fascis pendebat anethi.
 Ergo aliam molitur opem sibi prouidus heros.

Hortus erat iunctus casula, quæ vimina paucæ,
 Et calamo redimita leui munibat arundo:
 Exiguus spacio, varijs sed fertilis herbis.
 Non illi deerat quod pauperis exigit usus.
 Interdum locuples à paupere plura petebat.
 Nec sumptus erat illud opus, sed regula cura,

Sifer.

Nonisq̃.

Si quando vacuum casula, pluviae tenebant,
 Festaue lux, si forte labor cessabat aratri,
 Horti opus illud erat. varias disponere plantas:
 Norat, & occulta committere semina terra,
 Vicinosq̃ aptè cura summittere rinos.
 Hic oliv, hic late fundentes brachia beta,
 Fecundusq̃ rumex, malvaq̃, inulaq̃, virebant.
 Hic *cicer, & capiti nomen debentia caepe.
 Hic etiam nocuum capiti, gelidumq̃, papaver,
 Grataq̃ nobilium requies lactuca ciborum,
 Et gravis in latum demissa cucurbita ventrem.
 Verum hic non domini (quis enim cōtractior illo?)
 Sed populi proventus erat, *certiq̃ diebus
 Venaleis olerum fasceis portabat in urbem:
 Inde domum ceruice lenis, gravis ore redibat,
 Vix unquam urbani comitatus merce macelli.
 Capa rubens, scetiq̃, famem domat avea porri,
 Quaq̃ trahunt acri vultus nasturtia morsu,
 Intubaq̃, & Venerem reuocans eruca morantem.
 Tunc quoq̃, tale aliquid meditās intraverat hortū:
 Ac primum leniter digitis tellure resossa,
 Quatuor educit cum spissis halia fibris.
 Inde comas apy gracileis, rutamq̃, virentem
 Vellit, & exiguo coriandra trementia filo.
 Hec ubi collegit, latum consedit ad ignem:
 Ex clara famulam poscit mortalia voce.
 Singula tum capitum numerosa cortice nudat,
 Et summis spoliat corijs, contemptaq̃, passim
 Spargit humi atq̃ abicit: servatum gramine bulbū

Tin.

Tingit aqua, lapidisq; canum demittit in orbem.
 Hinc salis* inspergit micas, sale durus adest
 Caseus adijcitur, distas super ingerit herbas,
 Et laua vestem serosa sub inguina fulsit.
 Dexterâ pistilla primum fragrantia mollit
 Halia: tum pariter misto terit omnia succo.
 It manus in gyrum: paulatim singula vires
 Deperdunt proprias, color est è pluribus unus.
 Nec totus viridis, quia lactea frustra repugnant:
 Nec de lacte nitens, quia tot variatur ab herbis.
 Sape viri nares acer iaculatur apertas
 Spiritus, & simo damnat sua prandia vultu.
 Sape manu summa lacrimantia lumina tergit,
 Immeritoq; furens dicit conuicia fumo:
 Procede bas opus, non iam salebrosum, ut antè,
 Sed granior lentos ibat pistillus in orbis,
 Ergo Palladij guttas instillat olini,
 Exiguq; super vires infundit aceti,
 Atq; iterum commisceet opus, mistumq; retractat.
 Tum demum digitis mortaria tota duobus
 Circuit, inq; globum distantia contrahit unum:
 Constat ut effecti species, nomenq; moreti.
 Eruit interea Cybale quoq; sedula panem:
 Quem lotis recipit manibus, pulsoq; timore
 Iam famis, inq; diem securus simulius illam,
 Ambit crura ocreis paribus, tectusq; galero
 Sub inga parentes cogit lorata inuencos,
 Atq; agit in segetes, & terra condit aratrum.

Adspargit.

P. VIRGILII MA- RONIS * COPA.

Copa, muli-
er, quæ cau-
ponam exer-
cet. Alciatus
Patergon. li.
4. cap. 12.

ARGVMENTVM.

Vult Mæcenatem deliciari. Itaque non nisi rebus iucun-
dissimis, & amoenissimis, atque multarum rerum copia ci-
dem ad sese allicit & inuitat: insinuatione quadam vitæ
Cope Mæcenatis libertæ.

*Opa Syrisca caput Graia redimit
misella,
Crispum sub crotalo docta mouere la-
tum:*

*Ebria fumosa saltat lasciuia taberna,
Ad cubitum raucos excutiens calamos.
Quid inuat æstiuo defessum pulvere abesse,
Quam potius bibulo decubuisse toro?
Sunt cypæ, calices, cyathi, rosa, tibia, chorda,
Et *trichila umbriferis frigida arundinibus.*

Despa. lib. 3.
Artus vers.
legit, Tricli-
na umbrifera
pro, Tricli-
nia, per syn-
open.

*Est & Manalio qua garrist dulce sub antro,
Rustica pastoris, fistula in ore sonans.
Est & vappa cado nuper diffusa picato:
Est strepitans rauco murmure riuus aqua.
Sunt etiam croceo viola de flore corolla,
Sertaq; purpurea lutea mista rosa:
Et que virgineo libata Achoelœis ab amne
Lilia viminis attulit in calathis.*

Scirpea An-
tū. alis dez

*Sunt & cascoli, quos *iuncea fiscina siccant:
Sunt *autumnali cerea pruna *die,
Castaneæq; nuce, & suauē rubentia mala:
Est hic munda Ceres, est amor, est Bromius.*

Sunt

Sunt & mora cruenta, & lentis una racemis:

Est pendens iunco caruleus cucumis:

Et iuguri custos armatus false saligna:

Sed non & vasto est inguine terribilis.

Huc Alibida veni, fessus iam sudat asellus:*

Parce illi, vestrum delisum est asinus.

Nunc cantu crebro rumpunt arbuta cicade:

Nunc etiam in gelida sede lacerta latet.

Si sapias, aestivo recubans nunc proluce vitro,

Sen vis crystallo ferre novos calices.

**Eia age pampinea fessus requiesce sub umbra,*

Et granidum roscæ nocte caput strophio.

**Candida formosa decerpis ora puella,*

Ah pereat, cui sunt prisca supercilia.

Quid cineri ingrato servas bene olentia fersa?

Anne coronato vis lapide ista legi?*

Pone merum, & talos: pereat, qui crastina curat:

Mors aurem vellens, vivite, ait venio.

Ad lib.

Hic.

Formosus
tenere.

Ita pierius
de thermo-
glychicis
lib. 55.

CORNELII SEVERI

*AETNA.

Tna mihi, ruptique cauis fornacibus

Æ igneis,

*Et quæ tam fortes voluant incendia
causæ:*

Quod fremat imperiū, quid rancos torqueat aestus,

Carmen erit. dexter veni u mihi carminis auctor:

Sen te Cynthos habet, seu Delos gratior illa,

Sen

Aetnam qui-
dam Qua-
estli Vari
esse autum-
teste Iulio
Scaligero
Poëtica,

lib. 6.

Seu tibi Dodone potior : tecumq³ fauentes
 In noua Pierio properent à fonte sorores
 Vota, per insolitum Phœbo duce cantius iur.
 Aurea securi quis nescit secula regis ?
 Cum domitis nemo Carerem iactaret in aruis,
 Venturisq³ malas prohiberet frugibus herbas,
 Annua sed satura complerent horrea messes,
 Ipse suo flueret Bacchus pede, mellag³ lentus
 Pendērent folijs, & pingui Pallas oliua,
 Secretos amneis ageret cum gratia ruris.
 Non cessit cuiquam melius sua tempora nosse.
 Ultima quis tacuit iuuenum certamina Colchos ?
 Quis non Argolico defleuit Pargamon igni
 Impositam, & tristem gnatorum funere matrem,
 Aduersumq³ diem, sparsimq³ in femine dentem ?
 Quis non peritura deluit mendacia puppis,
 Desertam vacuo Minoida litore quæstus :
 Quidquid in antiquum iactata est fabula carmen,
 Fortius ignotas molimur pectore curas :
 Qui tanto motus operi, quæ causa perenneis
 Explicet in densum flammæ, & ructet ab imo
 Iugenti sonitu moles, & proxima quæque
 Ignibus irriguis urat. mens carminis hæc est.
 Principio, ne quem capiat fallacia varum,
 Sedes esse Dei, tumidisq³ è faucibus ignem
 Vulcani ruere, & clausis resonare cauernis
 Festinantis opus. non est tam sordida diuis
 Cura, neque extremas inus est dimittere in arteis
 Sidera : sub dæcto regnant sublimia cælo

Illa, neque artificum curant tractare laborem.
 Discrepat à prima facies hac altera vatum.
 Illis Cyclopes memorant fornacibus usus,
 Cum super incubem numerosa in verbera fortes,
 Horrendum magno quaterent sub pondere fulmen,
 Armarentq; Iovem. turpe est sine pignore carmen,
 Proxima viuaces Aetnae verticis igneis
 Impia sollicitat Phlegreis fabula castris.
 Tentauere, nefas, olim detrudere mundo
 Sidera, captinq; Iouis transferre Gigantes.
 Imperium, & victo leges imponere caelo.
 His natura sua est alio tenus: ima per orbis
 Squameis intortos sinuat vestigia serpens.
 Construitur magnis ad praelia montibus agger:
 Pelion ossa terit: summus praeiit Ossan Olympus,
 Iam coacervatas nituntur scandere moles:
 Impius & miles metuentia cominus astra
 Pronocat infestus cunctos ad praelia Diuos.
 Pronocat è admotis.
 Iupiter è caelo metuit: dextramq; corusca
 Armatus flamma remouet caligine mundum,
 Incurfant vasto primum clamore Gigantes.
 Hic magno tonat ore pater, geminatq; fauenteis
 Undique discordes comitum simul agmine ventos.
 Denso per attonitas funduntur fulmina nubes:
 Quin & in arma ruit quaecumq; potentia Diuum:
 Et Mars sanus erat, iam cetera turba Deorum.
 Stant virinque metus. validos cum Iupiter igneis
 Increpat, & iacto proturbat fulmine monteis.

Dextraque
 coruscant.
 flammam
 renouat.

Victor.

Illinc

Illinc deuicta verterunt terga ruina,
 Infesta Diuis aries, atq; impius hostis
 Princeps cum castris agitur, materq; iacenteis
 *Impellens victos, tum pax est reddita mundo:
 Tum liber celsa venit per sidera cali,
 Desensiq; decus mundi nunc redditur astris.
 Gurgite Trinacria morientem Iupiter Ætna
 Obruit Enceladum: vasti qui pondere montis
 Æstuat, & patulis exspirat faucibus igneis.
 Hac est mendose vulgata licentia fama.
 Vati bus ingenium est: hinc audit nobile carmen
 Plurima pars scena, verum est fallacia. vates
 Sub terris nigros viderunt carmine Maneis,
 Atq; inter cineres Ditis pallentia regna:
 Mentiti vates stigias undasq; canesq;.
 Hi Tityon septem strauere in ingera fœdum.
 Sollicitant magna te circum Tantale pœna,
 Sollicitatq; Scinim. Minos, tuaq; Æace in umbru
 Iura canunt, ydemq; rotant Ixionis urbem,
 Quicquid & interius falsi sibi conscia terra est.
 Non est terra satis, speculantur numina diuûm:
 Nec metuunt oculos aliena admittere cœlo.
 Norunt bella deûm, norunt abscondita nobis
 Coniugia, & falsa quoties sub imagine peccent,
 Taurus in Europen, in Ledam candidum alis:
 Iupiter ut Danaë pretiosus fluxerit imber.
 Debita carminibus libertas ista: sed omnis
 In vero mihi cura. canam quo feruida motu
 Æstuat Ætna, nonosq; rapax sibi congerat igneu.

Quacum.

Quacunque immensus terra se porrigit orbis,
 Extremique maris curvis incingitur undis:
 Non totum est solidum, desit namque omnis hiatus.
 Scita est omnis humus, penitusque canata latebris,
 Exiles suspensa vias agit, utque animantis,
 Per tota errantes percurrant corpora vena,
 Ad vitam sanguisque omnis qua com meat idem,
 Terra voraginibus conceptas digerit auras.
 Scilicet haud olim diuiso corpore mundi
 In maria, ac terras, & sidera, fors data calo
 Prima, secuta maris, defecitque infima tellus:
 Sed totis rimosa canis, & qualis acervus
 Exsilit imparibus iactis ex tempore saxis,
 Ut crebro intorsus spatio vacuata corymbos
 Pendeat in sese: simili quoque terra figura
 In tenuis laxata vias, non omnis in arctum
 Nec stipata coit, sine illi causa vetusta est,
 Nec nata est facies: seu liber spiritus intra,
 Effugiens molitur iter: seu lympa perenni
 Edat humum limo, furtimque obstantia molit.
 Aut etiam inclusi solidum exedere vapores,
 Atque igni quaesita via est, sine omnia certis
 Pugnare locis, non est hic causa docendi,
 Dum stet opus canssa, quis enim non credat inaneis
 Esse sinus, penitus tantos emergere fontes
 Cum videt, ac torrentem imo se emergere hiatus?
 Non ille ex tenui, vocemque agat acta necesse est,
 * Cum fluit errantes arcessant undique & undas,
 Et trahat ex pleno, quod fontem contrahat amne.

Confluunt.

Ll.j.

Flu.

Flumina quin etiam latius currentia rinis
 Occasus habuere suos: aut illa vorago
 Direpta in praeceps fatali condidit ore:
 Aut occulta fluunt tectis adoperta canernis,
 Atq; inopinaros referunt procul edita cursus.
 Quod si diuersos emittas terra canaleis
 Hospitium fluminum: aut semita nulla profecto
 Fontibus, & rinis constet via. pigraque tellus
 Conferta in solidum segnis sub pondere cesset.
 Quod si precipiti conauntur flumina terra,
 Condita si redeunt, si qua ante incognita surgunt:
 Haud mirum clausis etiam si libera ventis
 Spiramenta latent. certis tibi pignora rebus,
 Atque oculis haesura vias dabit ordine tellus.
 Imensos plerumq; sinus, & iugera pessum
 Intercepta leges, densaq; abscondita nocti.
 Prospectare procul Chaos, ac sine fine ruinae
 Cernis, & in silvis spatiosa cubilia retro,
 Antraq; demissis pedibus fodisse latebris.
 Incomperta via est operum: tantum influit intra.
 Argumenta dabunt ignoti vera profundi.
 Tu modo subtileis animo duce percipe curas,
 Occultamq; fidem manifestis adstrue rebus.
 Nam quo liberior, quoq; est animosior ignis,
 Semper & inclusus, nec uetus. fauor ira est.
 Sub terra, penitusq; monens, hoc plura necesse est
 Vincula magis soluant, magis hoc obstantia pellant.
 Nec tamen in rigidos axis contenta canaleis
 Vis animae, flamma auertis, qua proxima cedunt:

Ob.

Obliqu
 Hinc
 Spirit
 Quod
 Null
 Pigra
 Sed
 Tant
 Qua
 Falle
 Na
 Et
 Con
 Qu
 In
 Exp
 Ang
 Fer
 Hin
 Hi
 Fu
 In
 Ve
 H
 In
 A
 N
 O
 Pl

Obliquumq; secat, qua visâ tenerrima caussa est.
 Hinc terra tremor, hinc motus ubi densus hiatus
 Spiritus exagitat venas, cessantiaq; vrget.
 Quod si spissa foret, solidoq; instaret inani:
 Nulla daret miranda sui spectacula tellus,
 Pigraq; & in pondus confestim mobilis esset.
 Sed summis si fortè putas congregere caussis
 Tantum opus, & summis alimentum viribus oris,
 Qua valida in promptu cernis, validosq; recessus,
 Fallere: sed nondum tibi certa hæc lumine recto.
 Namq; illud quodcumq; vacat, specus omnis hiatus,
 Et res introitu solunt, adituq; patenti
 Conuersæ languent vires, animosq; remittunt.
 Quippe ubi contineat ventos, qua quiq; morantes
 In vacuo desint, cessat, tantumq; profundi
 Explicat erranteis, & in ipso*is nunc tardat.
 Angustis opus est turbare in faucibus illos,
 Feruet opus, densiq; fremunt, premiturg; ruina
 Hinc furtim borea, atq; N eto, nunc unus uterq;
 Hinc venti rabies, hinc seuo quassat hiatus.
 Fundamenta solo trepidant, vrbesq; caduca.
 Inde, neq; est aliud, si fas est credere, mundo
 Ventura antiquam faciem, veracius omen.
 Hæc primo species rerum natura, terra,
 Introrsus cessante solo trahit vixdiqu; tenas.
 Aetna sui manifesta fides, & proxima vero est.
 Non illic, duce me, occultas scrutabere caussas:
 Occurrent oculis ipsæ, cogentq; fateri.
 Plurima namq; patent illi miracula monti.

Limite tar-
 dat.

Ll.ij.

Hinc

Varios me-
diosque.

Hinc vasti terrent aditus, merguntq; profundo :
Corrigit hinc arctus, penitusq; quod exigit ultra,
Hinc spissa rupes obstant, discordiaq; ingens
Inter opus : nectunt *varium, mediūque coercēt,
Pars igni domita, pars ignes ferre coacta,
Ut maior species Ætne succurrat inanis.
Hac illis sedes, tantarumque area rerum est.
Nunc opus artificem incendit, caussamq; reposcit,
Non illam parui, aut tenuis discriminis, ignes
Mille sub exiguo ponent tibi tempore veras
Res, oculique docent : res ipsa credere cogunt:
Quin etiam tactu moneant contingere toto,
Si liceat: prohibent flamma, custodiaque ignis
Illi operum est, arcent aditu, diuinaque rerum.
Ut maior species Ætne succurrat inanis,
Cura sine arbitrio est, eadem procul omnia cernit.
Nec tamē est dubiū, penitus quis torqueat Ætā,
Aut qui mirandus tanta faber imperet arti.
Pellitur exusta glomeratus nimbus arena :
Flagrantes properant moles, voluntur ab imo
Fundamenta, fragor tota nux rumpitur Ætne :
Nunc fusca pallent incendia mista ruina.
Ipse procul magnos miratur Jupiter igneis,
Neue sepulta noui surgant in bella Gigantes,
Neu Ditem regni pudeat, neu Tartara cœlo
Vertat: in occulto tantum premit omnia dextra
Congeries operis, saxorum, & putris arena
(Quæ nec sponte sua faciunt, nec corporeis ulli
Sustentata cadunt robustis viribus) omnis

Exi-

Exigit
In den
Hac c
Spiritu
Nam
Ingen
Verū
Impe
Nūc
*Nu
Una
Cum
Subj
Dign
Non
Mo
No
Sacr
Scir
Prim
Et f
Sol
Cur
A
Or
Sci
N
Q
T

Exigitur: vertit vasa omnia vertice sano :
 In densum congesta rotant, voluntq; profuundo.
 Hac causa exspectata ruunt incendia montis.
 Spiritus inflatis nomen, languentibus aer.
 Nam prope natura par est violentia semper.
 Ingenium velox illi, motusq; perennis.
 Verum opus auxilio est, ut pellat corpore: nullus
 Impetus est ipsi: qua spiritus imperat, audit.
 Nunc princeps, magnusq; sub hoc duce militat ignis.
 * Nunc quoniam in promptu est operis natura, solusq; Huius.
 Una ipsi venti: qua res incendia pascit,
 Cum subito cohibetur, inest qua causa silenti,
 Subsequar. immensus labor est, sed fertilis idem :
 Digna laborantis respondent premia curis.
 Non oculis solum pecudum miranda fuere
 More, nec effusis in humum graue pascere corpus :
 Nosse fidem rebus, dubiasq; exquirere causas
 Sacra perungentem, capitiq; attollere calum :
 Scire quos, & qua sint: cur magno talia mundo
 Principia occasus metunt, ad sacula pergunt:
 Et firma aeterno religata est machina mundo.
 Solis scire modum, & quanto minor orbita Luna est:
 Cur illi brevior, cur isti peruolet orbis
 Annuus: ille monet, qua certo sidera currant
 Ordine, quales sua careant incondita cura.
 Scire vices etiam signorum, & tradita iura :
 Nubila cur caelo, terra denunciet imbres,
 Quo rubeat Phoebe, quo frater palleat igni :
 Tempora cur variant anni: primaq; iuuenta

Ver prait aſtatem: cur aſtas ipſa ſineſcit,
 Autumnog, obrepit hiems, & in orbe recurrit.
 Axem ſcire Helices, & triſtem noſſe cometen:
 Lucifer unde micet, quauē Heſperus, unde Bootu,
 Saturni cur ſtella tenax, cur Martia pugna,
 Quo rapiunt nauta, quo ſidere lintea tendant.
 Scire vias maris, & cæli predicere curſus.
 Quo volat Orion, quò Seirius incubet index,
 Et quacunq, iacent tanto miracula mundo.
 Non digeſta pati, nec aceruo condita rerum,
 Sed manifeſta notis certa diſponere ſede
 Singula: diuini eſt animi, ac iucunda voluptas.
 Sed prior hac hominis cura eſt cognoscere terram,
 Et que nunc miranda tulit natura notare:
 Hac nobis magna affinis caeleſtibus aſtris.
 Nam que mortales, ſpes eſt qua amentia maior,
 In ſonis errantem regno perquirere velle:
 Tantiū opus ante pedes trāſire, & perdere ſigneis?
 Torquemur miſeri in paruis, premimurq, labantes,
 Dum ſeſe pretio redimant: verumq, proſeſſa,
 Tum demum viles taceant, inopaq, relicta.
 Noctes, atque dies ſiſtinant arua coloni:
 Callent rure manus, glebarum uſu experiuntur.
 Fertilis hac, ſegciſq, ſeracior, aliera vitis,
 Hac plataniſ humus, hac herbis digniſſima tellus,
 Hac diti melior pecori, ſiluiſque fidelis.
 Aridiora tenent olea, ſuccoſior vlmis
 Grata leuiſ cruciant animos, & corpora cauſſa,
 Horrea vti ſatirent, tamenant & delia muſto,

Plenaq; deſceto ſurgant ſenilia campo.
 Sic audi ſemper, quā viſum eſt carius iſtis,
 Implendus ſibi quiſque bonis eſt artibus. ille
 Sant animi fruges, hac rerum maxima merces,
 Scire quid occulto natura terra coerces:
 Nullum fallere opus, non multos cernere ſacros
 Aetnei montis fremitus, animumq; ſurentis,
 Non ſubito pallere ſono, non credere ſubter
 Scrutamur rimas, euerſimus omne profundum.
 Queritur argenti ſemen, nunc aurea vena,
 Torquentur flamma terra, ferroq; domantur.
 Celeſtis migrasse minas ad Tartara mundi.
 Noſce quid impediāt ventos, quid nutriet igneis:
 Vnde repente quies, & multo ſœdere pax ſit.
 Concreſcant animi penitus, ſeu forte cauerna,
 Introitusq; ipſi ſeruent, ſeu terra minutis
 Rara foraminibus, ne venis abſtrahat auras.
 Plenius hoc etiam rigido quā vertice ſurgit,
 Illinc infeſtus, atque hinc obnoxius, intus
 Vndiq; diuerſas admittere cogitat auras,
 Et conſuratis addit concordia vires:
 Sine introrſus agunt nubes, & nubilus Auſter:
 Seu forſan flexere caput, tergoq; ſeruntur.
 Precipiti delata ſono premit una, fugatq;
 Torrenteis curas, pulſataque corpora denſat.
 Nam veluti reſonante diu Tritone canoro,
 Pellit opes collectus aqua, victusque mouere
 Spiritus, & longas emugit buccina voces,
 Carmineq; in igno magni cortina theatri

Imparibus numerosa modis canit arte regenti,
 Qua tenuem impellens animā sub remigat undā.
 Haud aliter submota furens torrentibus aura
 Pugnat in angusto, & magnū cōmurmurat Ætina.
 Credendum est etiam ventorum existere causas
 Sub terris simileis harum, quas cernimus extra.
 Vt cum densa cremant inter se corpora, turba
 Elisa in vacuum fugiant: & proxima secum
 Nomina tota trahunt, sutaq; in sede resistunt.
 Quod si fortē mihi quadam discordia tecum est,
 Principusque alijs credas consurgere ventos:
 Non dubium, rupes aliquas, penitusque cauernas
 Proruere ingenti sonitu, casuque propinquas
 Diffugere, impelliq; animas: hinc cernere ventos,
 Aus humore etiam nebulas effundere largo:
 Ut campis, agrisq; solent, quos obruit amnis.
 Vallibus exoriens calligat nubilus aer.
 Flumina parua ferunt auras: vis proxima vento est.
 Eminus adspirat fortis, & verberat humor.
 Atque hac in vacuo si tanta potentia rerum est,
 Hoc plura efficiant infrā, clusique necesse est.
 His agitur causis extrā, penitusque coactis
 Exagitant ventos: pugnant in faucibus arētē:
 Pugnantes suffocant in: ut unda profundo
 Terq; quaterq; exhausta graueis ubi prebit Euros,
 Ingeminat fluctus, & primos ultimus urget:
 Haud secus adstrictus certamine tangitur ictu
 Spiritus, inuolvensque suo sibi pondere vires,
 Densō per ardentiis exercet corpora venas,

Et quacunq; iter est, properat, transitq; morantem
 Donec confluens reuolutis astibus annis
 Exsilit, atque furens tota vomit ignem Ætna.
 Quod si forte putas isdem decurrere ventos
 Faucibus, atque isdem pulsus remeare: notandas
 Res oculis locus ipse dabit, cogitq; negare.
 Quamnis caruleo siccus sic frigeat ather,
 Purpureoque rubens surgat iubar aureum ostro: Ioue;
 Illinc obscura semper caligine nubes,
 Pigraque defuso circum stupet humida vultus:
 Prospektat sublimis opus, vastosque recessus.
 Non illam videt Ætna, nec ullo intercipit astu:
 Obsequitur quacunq; inbet leuis aura, reditque.
 Placant ois etiam caelestia Numina thure,
 Summo cerne iugo, vel quâ liberrimus Ætna
 In prospectus hiat, tantarum semina rerum,
 Si nihil irritet flammæ stupeatq; profundum.
 Huic igitur credis, torrens ut spiritus ille,
 Qui rupes, terramq; vorat, qui fulminat igneis,
 Cur egit vires, & praeceps flexis habenas.
 Praesertim ipsa suo declinua pondere nunquam
 Corpora diripiant: validoque absolveret arcu.
 Quod, nisi fallor, adest species: tantusque ruinis
 Impetus attentos oculorum transfugit ictus.
 Nec leuitas tantos igitur ferit aura, monetque,
 Sparsa liquore manus sacros ubi ventilat igneis:
 Verberat ore tamen, pulsataque corpora nostra
 Incurfant: adeo tenuis vim causa repellit,
 Non cinerem stipulamue leuem, non arida sorbet

Omnis.

Gramina, non tenuis plantis liquor exit hysdem.
 Surgit*adoratis sublimis fumus ab aris.
 Tanta quies illi est, & pax innoxia parti.
 Sine peregrinis igitur, proprijsue potentes
 Conjurant animæ caussis: ille impetus ignis
 Et montis parteis atras subvertit arena,
 Vastagq; concursu trepidantia saxa fragoris,
 Ardenteisq; simul flammæ, ac fulmina rumpunt.
 Haud aliter, quàm cum prono iacuisse sub Austro,
 Aut Aquilone fremunt silvæ, dant brachia nodo
 Implicitæ, hæc serpunt iunctis incendia ramis.
 Nec te decipiant stolidi mendacia vulgi,
 Exhaustos cessare sinus, dare tempora rursus,
 Ut rapiant vires, repetantq; in prælia victi.
 Pelle nefas animo, mendacemque exne famam.
 Non est diuinis tam sordida rebus egestas:
 Nec paruas mendicat opes, nec corrogat anras.
 Præsto sunt operi ventorum examina sæper,
 Causa latet, querunt pariter, coguntq; morari.
 Sæpe premit fauces magnis*exstructa ruinis
 Congeries, clauduq; vias lucamine ab imo,
 Et scisso veluti tecto sub pondere præsto est.
 Haud secus ac teneros cum*secum frigida*montis
 *Desidia est, tutoque licet discedere monteis.
 Põst ubi continnere moram, velocius urgent,
 Pellunt oppositas moles, ac vincula rumpunt.
 Quidquid in obliquum est, frangunt iter: acrior iclu
 Impetus exoritur, magnis operata rapinis
 Flamma micat, latoq; ruens exundat in agros:

Exhausta.

Siccio.

Monte.

Defudant.

Si cessant à rure, ferunt spectacula venti.
 Nunc superant quacunque regunt incendia silvae,
 Quae flammis alimēta vocēt, quid nutrias Aetna.
 Incendi poterunt illis vernacula caussis
 Materia, oppositumque igni, genus velle terrent.
 Uritur assidue calidus nunc sulfuris humor,
 Nunc spissius crebro praebeatur vimine succus.
 Pingue bitumen adest, & quidquid cominus atras
 Irritat flammis, illius corporis Aetna est.
 Atque hanc materiam penitus discernere fontes,
 Insecta erumpunt, & aqua radice sub ipsa.
 Pars oculis manifesta iacet: quae corpore dura est,
 At lapis, in pingui feruent incendia succo.
 Quin etiam variè quadam sine nomine saxa Vimine.
 Toto monte liquant illis custodia flammæ
 Vera, tenaxq; data est, sed maxima causa molaris
 Illius incendi lapidis sic vindicat Aetnam.
 Quem si forte manu teneas, & robore cernas,
 Nec seruare putes ignem, nec spargere posse.
 Sed simul ac ferro quaras, respondes & ictu
 Scintillat calor. hunc multis circumdare flammis,
 Et potes extorquere animos. atque exire robur,
 Fundetur ferro citius. nam mobilis illi,
 Et metuens natura mali est, ubi cogitur igni.
 Sed simul atque hausit flammis, non tutior haustu
 Ulla domus seruans aciem, duramq; tenaci
 Septa fides, tutum est illi, patientia victo.
 Vix unquam redit in vires, atque euomit ignem:
 Tutus enim densò stipatur robore, tarda

Exhausto.

Per tenuis admissa vias incendia nutrit,
 Cunctanturq; eadem, pigresq; accepta remittit.
 Nec tamen hoc uno quod montes plurima pars est,
 Vincit, & incendi causam tenet : illa profecto
 Miranda est lapidum viuax, animosaq; virtus.
 Cetera materis, quaecumque est fertilis igni,
 Ut semel accensa est, moritur: nec restat in illa,
 Quod repetas: tantum cinis, & sine semine terra est,
 Huc semel atque iterum patiens, ac mille per haustu
 Ignibus instaurat vires: nec desinit ante,
 Quam lenis* excocto deficit robore pumex.
 In cinerem, putreisq; iacet delapsus arenas.
 Cerne locis etiam simileis arsisse cateruas.
 Illic materia nascentis copia maior :
 Sed genus hoc lapidis certissima signa coloris,
 Quod nullas adiunxit opes, & languit ignis.
 Dicitur insidijs flagrans Anaria quondam
 Nunc extincta super: tectisq; Neapolin inter
 Et cinias locus est, multis iam frigidus annis :
 Quamuis aeternum pinguescat ab ubere sulfur.
 In mercem legitur, tanto est fecundior Aetna
 Insula, cui nomen facies dedit ipsa rotunda.
 Sulfur enim solum, nec obesa cacumine terra est.
 Et lapis accretus regerendis ignibus aptus.
 Sed raro fumat, qui vix, si accenditur, ardet :
 In breue mortaleis flammis quod copia nutrit,
 Insula durata Volcani nomine sacra.
 Pars tamen incendi maior refrigit, & alto
 Iactatas recipit classis, portuq; tuctur.

Qua

Qua
 Sed no
 Atq;
 Ni si
 Ma
 Huc i
 Sed m
 Occur
 Nam
 Cand
 Inter
 Pabu
 Cuiu
 Ille
 M
 Han
 Si len
 Solle
 Cert
 Nar
 Diff
 Et g
 Tun
 Par
 Ne
 Acc
 Pro
 Ne
 A

*Quæ restat, minor, & diues satis ubere terra est :
 Sed non Aetnaeis vires quas conferat, illi.
 Atq; hæc ipsa tamē iam quondam extincta fuisset,
 Nisi surtim aggeneret secretis callibus humor
 Materiam, siluamq; suam, pressoq; canali
 Huc illuc ageret ventos, & pasceret igneis.
 Sed melius res nota ipsa est spectataq; veris
 Occurrit signis, nec tentat fallere peñtem.
 Nam circa latera, atque imis radicibus Aetna
 Candent eis efflat lapides, disiectaque saxa
 Intereunt venis, manifestò ut credere possis
 Pabula, & ardendi causam lapidem esse molaremt
 Cuius defectus ieiunus colligit ignis.
 Ille ubi collegit flammæ, iacit, & simul iclu
 Materiam accendit, cogitque liquefcere secum.
 Haud equidem mirum factu, quòd cernimus extra.
 Si lenitur epus, restat magis, vritur illic,
 Sollicitatq; magis vicina incendia saxum,
 Certaque ventura præmittit pignora flammæ,
 Nam simul atque monet curis, turbamq; minutus
 Diffugit: extemploq; solum trahit, iclaque ramis.
 Et graue sub terra marmur demonstrat, & igneis.
 Tum pauidum fugere, & sacris tum credere rebus,
 Parere & tuto spaciaberis omnia colli.
 Nam subito efferuent onerosa incendia raptis :
 Accense subeunt moles, truncaque ruina,
 Provoluunt, atque atra sonant examina arena :
 Nec recipit flammæ mons. hic defessus anhelat,
 Atque aperit se hostis, decrefcit spiritus illic.*

Haud

*Haud aliter, quàm cùm lato demicta tropæo
 Prona iacet campis acies, & castra sub ipsa.
 Tum si quis lapidum summo pertabit igni :
 Asperior sopita, & quadam sordida fax est :
 Qualem purgato cernes discedere ferro.
 Verùm ubi paullatim exsiluit sublata caducis
 Congeries saxi, angusto è vertice surgunt.
 Sic veluti in fornace lapis torretur, & omnis
 Exuritur penitus ventis, subit altius humor
 Amissis opibus, levis sine pondere pumex
 Excoquitur : liquor ille magis servare, magisq;
 Fulminis in speciem incitis procedere tandem
 Incipit, & primis demittit collibus undas :
 Illa paullatim bis sena in millia pergunt.
 Quippe nihil renocat, curtis nihil ignibus obstat :
 Nulla tenet frustra moles, simul omnia pugnant.
 Nunc silvas, rupesq; vorant hæc tela, solumq;
 Ipsa adintat opes, facileisq; sibi induit annos.
 Quòd si fortè cauis cunctatus vasibus hæsit,
 Vipote inaqualeis voluens perpascitur agros,
 Ingeminat fluctus, & stantibus increpat undis.
 Sicut cùm curvo rapidum mare cernitur æstu,
 Ac primum tenuis sinus agit ulteriores,
 Progrediens latè diffunditur, & succernens.
 Flumina consistunt ripis, ac frigore durant,
 Paullatinq; ignes coëunt, ac flammea messis.
 Exuritur facies tunc prima, ut quaque rigescit,
 Effumat moles, atque ipso pondere tracta
 Voluitur ingenti strepitu, praecepsq; sonanti,*

Cùm

Cùm
 Et qu
 Et m
 Scint
 Jacob
 Si fun
 Vix e
 Vicen
 Sed si
 Tent
 Ma
 Plur
 Com
 Nan
 Et fig
 Dur
 Sed si
 Qua
 Nan
 Cùm
 Vtran
 Hau
 Efflu
 Conse
 Qui
 Non
 Vna e
 Nec
 Inter

Cum solido inflexa est, pulsanteis dissipat ictus.
 Et qua disclusa est, candenti robore fulget,
 Et micat examen plagis, ardentia saxa.
 Scintillat procul esse fide, procul esse ruentes.
 Incolumi seruire cadunt. verum impetus ignes
 Si fumant quondam ut ripas traiecerit amnis:
 Vix cunctis quisquam fixo dimouerit illas.
 Vixenos persape dies iacet obruta moles.
 Sed frustra certis disponere singula caussis
 Tentamus, si firma manet tibi fabula mendax,
 Materiam ut credas aliam, furere igne favillam,
 Plurima proprietate simul concreescere: sicque
 Commistum vento flagrare bitumine sulfur.
 Nam post* exhaustam cretā quoq; robora fundit: Exhaustam.
 Et figulos hunc esse fidem. dein frigoris usu
 Duritiem revocare suam, & constringere venas.
 Sed signum commune leue est, atque irrita caussa,
 Qua trepidat, verum ubi certo pignore constat.
 Nam velut arguti natura est aris, & ignis,
 Cum domitum constat, eademq; & robore saluo,
 Viranque ut possis aris cognoscere portum:
 Haud aliter lapis ille tenet, seu forte madentis,
 Effluit in flammis, seu sit securus ab illis,
 Conseruatq; notas, nec vultu perdidit igneis.
 Quin etiam externam multis color ipse resoluit,
 Non odor, aut leuitas. putris magis ille magisq;
 Una operis facies, eadem perq; omnia terra est.
 Nec tamen inficior lapides ardescere certos,
 Interius furere accensos, hac propria virtus,

Quia

Quin ipsis quadam Siculi cognomina saxis
 Imposuere: Ericas etiam ipso nomine signant
 Fusilium esse notas, nunquam tamen illa liquefcunt,
 Quamuis materies foueat succesor intus,
 Nec penitus vena fuerint commissa molari.
 Quod si quis lapidis miratur fusile robur:
 Cogites obscuri verissima dicta libelli
 Heracleus, & ibi nihil insuperabile gigni,
 * Omnia que rerum natura semina iacta.
 Sed nimium hoc mirum: densissima corpora sæpe,
 Et solido vicina, tamen compefcimus igni.
 Non animos aris flammis succumbere cernis?
 Lentitiem plumbi? non exiit? ipsaque ferri
 Materies prædura, tamen subuertitur igni,
 Spissaque suspensis fornacibus aurea saxa
 Exsudant pretium, quedam fortassis profundo
 Incomperta iacent, similique obnoxia sorti.
 Nec locus ingenio est: oculi te iudice vincent.
 Nec lapis ille riger percussus, & ignibus obstat,
 Si paruis torrere velis: caloque patenti
 Candentem, præsumque agendum fornace coërce:
 Nec sufferre potest, nec sanum durat in hostem:
 Vincitur, & soluit vires, captusque liquefcit.
 Que maiora putas autem tormenta moveri
 Possè rari? qua tanta putas incendia nostris
 Sufferantur opibus, quantis fornacibus Ætna
 Uritur, à sacro nunquam non fertilis igne?
 Sed non qui nostro feruet moderatior usu,
 Sed calo propior: vel quali Iupiter ipse

f. Omnia-
 que.

*Armatus flamma est: his viribus additus ingens
 Spiritus, adstrictus elisus sancibus: ut, cum
 Fabriles opera rudibus contendere massis
 Festinant, igneis quatiant, folleisq; trementeis
 Examinant, pressosq; instigant agmine ventos.
 Hæc operis fama est. sic nobilis uritur Aetna.
 Terra foraminibus vires trahit, urget in arcum,
 Spiritus incendi vinit per maxima saxa.
 Magnificas *landes, oporosaq; visere templa
 Diuitijs hominum, aut sacra memorare viciusta
 Traduce materia, & tetræ per proxima satis
 Currimus, atq; audi veteris mendacia fana:
 Ernimus, cunctasq; libet percurrere genteis.
 Nunc iuuat Ogygys circumdata mœxia Thebis,
 Cernereq; & fratres: ille impiger, ille canorus
 Condere felices alieno interserit auro,
 Inuitata pio nunc carmine saxa, lyraq;
 Nunc gemina ex vno fumantia saxa vapore
 Miramur, septemque Duces, raptumq; profundo
 Desinet Eurotas illic & sparsa Lycurgi,
 Et sacer in bellum numerus sua turba recenti.
 Nunc hic Cecropia varijs spectantur Athenæ
 Carminibus, gaudentq; sua victrice Minerva,
 Excidit hic redacti quondam tibi perfide Thebæ
 Candida sollicito permittere vela parenti.
 Tu quoq; Athenarum carmen tam nobile sidus
 Erigone: sedes vestra en Philomela canoris
 Euocat in siluis, & tu soror hospita rectis
 Acciperis: solis Tercus ferus exulat agrys.*

M m j. Miramur

Acceci

*Miramur Troia cineres, & flebile victis (mū.
 Pergamon, exstinctosq; suos Phrigas: Hectora pri-
 Conspicimus magni tumulū Ducis. hic & Achilles
 Impiger, & victus magni iacet Hectoris ultor.
 Quin etiam Grata fixis tenuere tabella,
 Signatis, nunc Paphia vorantes parte capilli,
 Sub truce nunc parui ludentes Colchide gnati,
 Nunc tristes circa subiecta altaria cerns,
 Velatusq; pater, nunc gloria vina Myronis:
 Quin etiam illa manus operum, turbaq; *morantē.
 Hac visenda putas terra dubiusq; marisq;?
 Artificis natura ingens opus adspice nulla
 Cum tanta humanis Phœbus spectacula cernes
 Precipuaq; vigil, feruens cū Scirius ardens.
 Insequitur miranda tamen sua fabula montem:
 Nec minus ille pius, quamquam sors nobilis ignis.
 Nam quando ruptis excanduit Ætna cauernis,
 Et velut euersis penitus fornacibus ignes,
 Et vecta in longum rapidis feruoribus vnda:
 Haud aliter senu quam cū Ioue fulgurat aether,
 Et nitidum obscura calum caligine torquet.
 Ardebant aruis segetes, & mollia culta
 Iugera cum dominis, siluæ, collesq; virentes.
 Vix dum castra putant hostem mouisse, tremebant:
 Et iam finitima portas enaserat urbis.
 Tum vero, ut cuiq; est animus, viresq; rapina
 Tatarum conantur opes gemit ille sub auro:
 Colligit ille arma, & stulta cernice reponit.
 Defectum raptis illum sua carmina tardant.*

Minaces.

His

Hic velox nimium properat sub pondere pauper :

Et quod cuique fuit cari, fugit ipse sub illo.

Sed non incolumis dominum sua prada secuta est.

Cunctanteis vorat ignis, & undiq; torret auaros,

Consequitur fugisse ratos, & premia captis

Concrepat, ac nullis parsura incendia pascunt,

*Vel solis parsura *pijs. namq; optima proles*

**Amphinomus, fraterq; pari sub numine fortes,*

Cum iam vicinis streperent incendia tellis,

Adspiciunt pigrumq; patrem, matremq; senemq;

Eheu defessos posuisse in limine membra.

Parcite auara manus, dites attollite pradas :

Illis diuitia sola, materq; paterq; :

Hanc rapiunt pradam, mediumq; exire per ignem

Ipsò dante fidem properant. o maxima rerum,

Et meritò pietas, homini tutissima virtus.

Erubere pios iuuenes attingere flamma,

Et quacunque ferunt illi vestigia, cedunt,

Felix illa dies, illa est innocia terra.

Dextra saua tenent, lenaq; incendia feruent.

Ille per obliquos igneis, fraterq; triumphans.

Tutus uterque pio sub pondere sufficit illa:

Et circa geminos audius sibi temperat ignis.

Incolumes abeunt tandem, & sua numina secum

Salua ferunt : illos mirantur carmina vatium.

Illeq; se posuit claro sub nomine Ditis.

Nec sanctos iuuenis attingunt sordida fata:

Sed verè cessere domus, & iura piorum.

Deis.

Ita legit

Mariangelus

Accurtius in

Diatriba in

Auloniana,

C. PEDONIS ALBINOVANI
IN MAECENATIS OBITVM
ELEGIA.

DEsleram iuuenis tristi modò carmine fata :
Sunt otiam merito carmina danda seni.
Vt iuuenis deslendus erat tam candidus, & tam
Longius annoso viuere dignus auo.
Irreligata ratis nunquam deslta carina,
It, redit in vastos ſemper onuſta lacus.
Illa rapit iuuenes prima ſlorente iuuenta :
Non oblita rapit ſed tamen illa ſenes.
Nec mihi Maecenas tecum fuit uſus amici :
Lollius hoc ergo concilianit opus.
Fidus erat nobis nam propter Caſaris arma,
Caſaris & ſimilem propter in arma fidem.
Regis eras genus Etruſci: tu Caſaris almi
Dextera, Romana tu uigil urbis eras.
Omnia cùm poſſes, tanto tam carus amico :
Te ſenſit nemo poſſe nocere tamen.
Pallade cum docta Phœbus donauerat arteis.
Tu decus, & laudes huius, & huius eras:
Vincit vulgareis, vincit Berillus arenas,
Liſore in extremo quas ſimul vnda mouet.
Quòd diſcinctus eras animo quoq; carpitur vnum
Diluitur nimia ſimplicitate ſua.
Sic illi vixere, quibus fuit aurea virgo:
Que bene præcinctos poſt modo pulſa fugit.
Inuide, quid tandem tunica nocuere ſoluta ?
Aut tibi ventofi quid nocuere ſinus ?

Num

*Num minus urbis erat custos, & Caesaris hospes ?
 Num tibi non tutas fecit in urbe vias ?
 Nocte sub obscura quis te *spolians amantem ?
 Quis tenuit ferro durior ipse latus ?
 Maus erat potuisse tamen, nec velle triumphos :
 Maior res, magnis abstinuisse, fuit.
 Maluit umbrosam quercum, Nymphasq; canentis,
 Paucaq; pomosi ingera certa soli.
 Pieridas, Phœbumq; colens in mollibus hortis
 Sederat argutas garulus inter aueis,
 Marmora Maony vincunt monumenta libelli :
 Viuitur ingenio : cetera mortis erunt.
 Quid faceret ? defunctus erat, comes impiger idem,
 Miles & Augusti fortis, & usque pius:
 Illum Piscosi viderunt saxa Pelori
 Ignibus hostilis reddere ligna ratis.
 Pulvere in Emathio sortem videre Philippi.
 Quàm tunc ille tener! quam grauis hostis erat?
 Cum freta Niliaca texerunt lata carina,
 Fortis erat circum, fortis & ante Ducem.
 Milis Eoi fugientis terga secutus,
 Territus ad Nili dum fugit ille caput,
 Pax erat. hac illos laxarunt otia cultus.
 Omnia victores Marte sedente decent.
 Accius ipse lyram plectro percussis eburno,
 Postquam victrices conticuere tuba.
 Hic modò miles erat, ne posset fœmina Romam
 Dotalem stupri turpis habere sui.
 Hic tela in profugos (tantum curauerat arcum)*

M. m. ij.
M. i. f. i.

*Misit ad extremos exorientis equos.
 Bacche, coloratos postquam denicimus fidos,
 Potasti galea dulce inuante merum.
 Et tibi securo tunica fluxere soluta:
 Te puto purpureas tunc habuisse duas.
 Sum memor, & certè memini sic ducere thyrsos
 Brachia purpurea candidiora nine.
 Et tibi thyrsus erat gemmis ornatus, & auro:
 Serpentes edera vix habuere locum.
 Argentata tuos etiam sandalia talos
 Vinxerunt certè: nec, puto, Bacche negas.
 Mollius es solito mecum tum multa locutus,
 Et tibi consultò verba fuisse noua.
 Impiger Alceide multo defuncte labore,
 Sic memorant curas te posuisse tuas.
 Sic te cum tenera latum inuisse puella
 Oblitum Nemea, iamq; Erimanthe tui.
 Vlturanumquid erat? torristi pollice fusos:
 Lenisti morsu lanina fila parum.
 Percussit crebros te propter Lydia nodos.
 Te propter dura flamina rupta manu.
 Lydia te tunicas inssit lasciua fluentis
 Inter lanificas ducere sape suas.
 Claua torosa tibi pariter cum pelle iacebat,
 Quam pede suspensò percutiebat Amor.
 Quis fore credebat, premeret cū iā impiger infans
 Hydros ingenteis vix capiente manu?
 Camis renascentem tereret velociter Hydram?
 Frangeret immancis vel Diomedis equos?*

Vel

Vel tribus aduersis communem fratribus aluum,
Et sex aduersas solus in arma manus?

Fudit * Aloidas postquam dominator Olympi,
Dicitur in nitidum procubuisse * diem:

Atq; aquilam misisse suam, qua quæreretur, ecquis
Posset amaturo vina referre Ioui:

Valle sub fœda dum te formose sacerdos
Inuenit, & presso molliret ungue rapit.

Sic est: victor amet, victor potiatur in umbra,
* Victor odorata dormiat inq; rosa.

* Victorem victus metuat: metus imperet illi,
Membra nec instrata sternere discat humo.

Tempora dispensant usus, & tempora cultus:
Hæc homines, pecudes, hæc moderantur auis.

Lux est, taurus arat: nox est, requiescit. arator
Liberat emerito seruida colla boni.

Conglaciuntur aqua: scopulis se condit hirundo:
Verberat egelidos garrula Vere lacus.

Cæsar amicus erat: poterat vixisse solutè,
Cum iam Cæsar idem, quod cupiebat, erat:

Indulcet merito: non est temerarius ille.
Vicinus: Augusto iudice dignus erat.

Argo saxa pauens postquam Scylleia legit,
Cyaneosq; metus iam religanda ratis:

Viscera dissecit * mutauit in arietis agnum
* Etas, & succis omne perita suis.

His te Macenas innescere posse decebat.
Hæc utinam nobis Colchides herba feret.

Redditur arboribus florens reuidentibus etas:
Minj.

Et Kollidas
bouem.

Victus.
Victus aret,
victusque
metat.

Mutauerat
arietis agno.
Aetias,
Medæ Acto-
rum regis
Colchorum

Ergo filia.

Acētiās,
Medea de-
Gee regis
Colchorum
filia.

*Ergo non homini, quod fuit antè, redit ?
Viuacūq; magis cernos decet esse pauenteis,
Si quarum in torua cornua fronte rigent ?
Vinere cornices multos dicuntur in annos :
Cur nos angustā conditiōne sumus ?
Pascitur Aurora Tithonū nectare coniux :
Atq; ita iam tremulo nulla senectū noiet.
Ut tibi visa foret semper medicamine sacro,
Te vellem Aurora complacuisse virum.
Illius aptus eras croceo recubare cubili :
Et modò purpureo rore lenante torum :
Tu iungere. Illius aptus eras roseas* ad iungere bigas.
Tu dare purpurea lora regenda manu :
Tu mulcere iubam, cum iam torsisset habenas
Procedente die respicientis equi.
Quasi nunc tori iuuenem sic Hesperon illum
Quem nexum medio soluit in igne Venus.
Quem nunc in fuscis placida sub nocte nitentem
Luciferum contra currere cernis equis.
Hic tibi Corycium, cassus hic donat olivēis.
Hic ē palmiferis balsama missa iugis.
Nūc pretium candoris habes: nūc redditus umbris,
Te sumus obliti decubuisse senem.
Ter Pylium fluere sui, ter Nestora canum :
* Dicebant tamen hunc non satis esse senem.
Nestoris annosi vixisses secula, si me
Dispensata tibi stamina mente forent.
Nunc ego quid possum ? tellus lenis ossa teneto,
Pendula librato pondus & ipsa tuum :*

Dicebantque
tamen non.

Semper

Semper firta tibi dabimus, tibi semper odores :
 Non unquam sitiens, florida semper eris.
 Sic est Macenas fato veniente locutus
 Frigidus, & iamiam cùm moriturus erat.
 Mene, inquit, inuenis primæni Iupiter ante
 Angustam Bruti non cecidisse fidem ?
 Pectore maturo fuerat puer, integer auro,
 Et magnum magni Caesaris illud opus.
 Discedo : vellemq; prius, non omnia dixit,
 Inciditq; pudor, quæ propè dixit amor.
 Sed manifestus erat moriens : quarebat amata
 Coniung' amplexus, oscula, verba, manus.
 Si tamen hoc satis est, vixi te Casare amico :
 Et morior, dixi, dum moriorque, satiss.
 Mollibus ex oculis aliquis tibi procidet humor,
 Cum dicar subita voce fuisse tibi.
 Hoc mihi contingat : iaceam tellure sub aqua :
 Nec tamen hoc ultra me potuisse velim :
 Sed meminisse velim, vinam sermonibus, illis
 Semper ero : semper si meminisse voles.
 Et decet, & certe vinam tibi semper amicus :
 Nec tibi qui moritur, desinit esse tuus.
 Ipse ego quicquid ero cineres, interq; favillas,
 Tunc *ego non potero non memor esse tui.
 Exemplum vixi te propter molle beate :
 Unus Macenas teque ego propter eram.
 Arbiter ipse sui : volui, quod contigit esse
 Pectus eram verè pectoris ipse tui.
 Vix diu mi care senex : pete sidera serò.

Mm.v.

Quæque

Est

*Est opus hoc terris, te quoque velle decet.
 Et tibi succrescant iuvenes bis Casare digni,
 Et tradant porrò Casaris usque genus.
 Sic secura tibi cùm primum Livia coniux,
 Expleat amissi munera rupta gener.
 Cùm Deus in terris Diuis insignis anitis,
 Te Venus in patrio collocet alma sinu.*

P. VIRGILII MARONIS

EPIGRAMMATA.

Laudes hortuli.

Iambici Se-
 narii.

*A*deste Muse, maximi proles Iouis:
 Laudes feracis prædicemus hortuli.
 Hortus salubres corpori prabet cibos,
 Variosq; cultus sape cultori refert:
 Olus suauæ, multiplex herbae genus,
 Vnas nitenteis, atque fetus arborum,
 Non desit hortis & voluptas maxima,
 Multisq; mista commodis iucunditas.
 Aquæ strepentis vitreus lambit liquor,
 Sulcòque ductus, irrigat riuus sata.
 Flores nitescent discolorè gramine,
 Pinguntque terras gemmeis honoribus.
 Apes susurro murmurant grata leui,
 Cùm summa florum, vel nouos rores legunt.
 Fecunda vitis coniuges vltimos granat,
 Textasque inumbrat pampinis arundines:
 Opaca præbent arbores umbracula,

Pro.

Prohibentq̃, densis feruidum Solem comis.
Aues canoros garrula fundunt sonos,
Et semper auras cantibus mulcent suis.
Oblectat hortus, aduocat, pascit, tenet,
Animoque maesto demit angores graneis.
Membris vigorem reddit, & visum capit.
Refert labori plenior gratiam:
Tribuit colenti multiforme gaudium:

De Venere, & vino.

Nec veneris, nec tu vini cupiaris amore:
Vno namque modo vina, Venusq̃, nocent.
Vt Venus enervat vires: sic copia Bacchi,
Et tentat gressus, debilitatque pedes.
Multos cæcus amor cogit secreta fateri:
Arcanum demens detigit ebrietas.
Bellum sæpe parit ferus exitiale Cupido:
Sæpe manus itidem Bacchus ad arma vocat.
Perdedit horrendo Troiam Venus improba bello:
At Lapithas bello perdis Iacche gravi.
Denique cùm menteis hominum furiant uterque,
Et pudor, & probitas, & metus omnis abest.
Compedibus Venerem, vinclis constringe Lyncum:
Ne te muneribus ledat uterque suis.
Vina sitim sedent: gnatis Venus alma creandis
Seruiat. hos sineis transiluisse nocet.

De Liuore.

Liur, tabificum malis venenum,
Intactis vorat ossibus medullas,

Carmen
 Phalæcium.

Et

Et totum bibit artubus cruorem.
 Quod quisquis furit, inuidetq; forti,
 Ut debes, sibi poena semper ipse est.
 Testatur gemitu grauis dolores,
 Suspirat, fremit, incutitq; denteis :
 Sudat frigidus intuens quod odit.
 Effundit mala lingua virus atram.
 Pallor terribilis genas colorat.
 Infelix macies renudat ossa.
 Non lux, non cibus est suavis illi :
 Nec potus iuuat, aut sapor Lyncos :
 Nec si pocula Iupiter propinet,
 Aut hac porrigat, & ministret Hebe,
 Aut tradat Ganymedes ipse nectar,
 Non somnum capit, aut quiescit unquam.
 Torquet viscera carnifex cruentus,
 Vesanos tacite mouet furores,
 Intentans animo facies Erinnyes
 Lethalis, Tityique vultur inius,
 Qui semper lacerat, comestq; mentem.
 Vixit pectore sub dolente vulnus,
 Quod Cheironia nec manus leuarit,
 Nec Phœbus, sobolesq; clara Phœbi.

De cantu Seirenum.

Seirenes varios cantus Achelœia proles,
 Et solita miseros ore cedere modos.
 Illarum voces, illarum Musa monebat
 Omnia quæ Thymele carmina dulcis amat,
 Quod tuba, quod litui, quod cornua rancia queruntur
 Quodq;

Quodq; feraminibus tibia mille sonat,
 Quodq; lenes calami, quod suavis cantat Aëdon,
 Quod lyra, quod cythara : quod moribundus clor.
 Illectos nautas dulces modulamine vocis
 Mergabant anida fluctibus Ionijs.
 Sanguine Sisypheio generatus magnus Ulysses
 Hac tutos sola præstuit arte suos :
 Illeuit cera sociorum callidus aurcis :
 Atque suas vinclis prebuit ipse manus.
 Translucit secpulos, et inhospita litora classis :
 Ille precipites desiluere freto.
 Sic blandas vocisq; notas, & carmina vicit:
 Sic tandem exitio monstra canora dedit.

De Natali die.

Clarus inoffenso procedat lumine Titan,
 Latificusq; dies eat omnibus aethere puro.
 Vosque simul iuvene animis, & voce fauentes
 Concelebrate diem votis felicibus alium :
 Prosper ut is semper redeat, vatiq; quotannis
 Asmenidae referant alacros sua munera nati.

De Orpheo.

Threicius quondam vates fide creditur canora
 Mousæ sensus acrium ferarum
 Atque amnes tenuisse vagos,
 Et surda cantu concitasse saxa.
 Suiusq; sonosq; modos testudinis arbores secuta
 Umbra peruntur prabuisset vati.
 Sed placidis hominum dictis fera corda mitigans,
 De-

*Doctaq; vitam voce temperavit :
 Justitiam docuit cœtu quoque congregavit uno,
 Moresque agrestes expolivit Orpheus.*

De ludo.

*Sperne lucrum : vexat mentes vesana libido.
 Fraude carete graves, ignari credite doctis.
 Lusuri nummos, animos quoque ponere debent.
 Pone malas, quoties ludendo vinceris, iras.
 Ludite securi, quibus as est semper in arca.
 Si quis habet nummos veniens, exibat inanis.
 Lusori cupido semper gravis exitus instat.
 Sancta probis pax est : irasci desine victus.
 Nullus ubique potest felici ludere dextra.*

Initio furijs
 ego sum.

** Principio Furijs Ira est tribus addita quartâ,
 Plecte truces animos, ut verè ludere possis.
 Ponite maturè bellum, precor, iraq; cesset.*

De littera Y.

*Littera Pythagora discrimine sc̃cta bicorni,
 Humana vita speciem præferre videtur.
 Nam via virtutis dextrum petit ardua callem,
 Difficilemq; aditum primum spectantibus offert :
 Sed requiem prabet fissis in vertice summo.
 Molle ostentat iter via lata : sed ultima meta
 Precipitat captos, voluitque per ardua saxa.
 Quisquis enim diros casus virtutis amore
 Viccit, ille sibi laudemq;, decusq; parabit.
 At qui desidiam, luxumq;, sequetur inertem,
 Dum fugit oppositos incanta mente labores,
 Turpis, inopsq; simul miserabile transiges animum.*

De

De. xij. laboribus Herculis.

Compressit Nemea primum virtute Leonem.
 Exstincta est anguis, quæ pullulat, Hydra secundo,
 Tertius enictus sus est Erymanthius ingens.
 Cornibus auratis Ceruum necat ordine quarto.
 Deicit horrissono quinto Stymphalidas arcu.
 Abstulit Hyppolyta sexto sua vincula victæ.
 Septimus Augia stabulum labor egerit undis.
 Octavo domuit magno luctamine Taurum,
 Tum Diomedis equos nono cum Rege premit.
 Geryonem decimo triplici cum corpore vicit.
 Undecimo abstractus vidit noua Cerberus astra.
 Postremo Hesperidum victor tulit aurea mala.

De Musarum inuentis.

Cleo gesta canens transfactis tempora reddit.
 Melpomene Tragico proclamat mæsta boatu.
 Comica lasciuo gaudet sermone Thaleia.
 Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget.
 Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget
 Plectra gerens Erato saltat pede, carmina, vultu.
 Carmina Calliope libris Heroica mandit.
 Uranie cali motus scrutatur, & astra,
 Signat cuncta manu: loquitur Polymæia gestu.
 Mentis Apollinea vis huc mouet undiq, Musas.
 In medio residens complectitur omnia Phœbus.

De eisdem prola oratione.

Clio Historias inuocat, Melpomene Tragedias,
 Thaleia Comedias, Euterpe Tibicas, Terpsichore
 Psalterium, Erato Geometricam, Calliope Litteras,
 Urania Astrologium, Polymæia Rhetoricum.

DE IMAGINE IN VNDA

DISTICHA.

Formam.
 Obiecti
 qualis vide-
 tur.

R Edditur effigies liquida spectantis in vnda:
 Qualis in aduerso speculorum cernitur orbe.
 *Formas pura refert oculis spectantibus vnda:
 Obiecto quales speculi fulgore videntur.
 Fontis aqua reddunt simulacra imitantia verum:
 Qualia laeue refert speculi cum cernimus aequor.
 Exprimit oppositas immobilis vnda figuras:
 Lanati quales speculi nunc ipse remittit.
 Apparet mendax illi mi fonte figura:
 Qualem reiecit speculi nitidissimus orbis.
 Vnda quiesca refert alto de gurgite formas:
 Ac veluti speculum nitido splendore coruscet.
 Spectantis faciem mundissimus assimilat fons:
 Sicut in opposito speculi solet aequore cerni.
 Forma percussus liquidarum fingit a quarum:
 Qualeis purifico speculorum ex orbe reducit.
 Fontibus in liquidis simplex generatur imago:
 Ut solet à speculo facies splendente referri.
 Effigies liquido respondet ab aequore fontis:
 Qualis & à speculo simulatrix umbra resultat.
 Effingit species purissimus humor aquarum:
 Plana velut speculi viuas imitantia formas.
 Fonte repulsatur depicta tuentis imago:
 Ceu lani in speculo solet apparere figura.

EPIGRAMMATA.
DE AMNE GLACIE CON-
CRETO, DISTICHA.

563

*Quà ratis egit iter, iuncto bone plaustra trahuntur:
Postquam tristis hiems frigore vinxit aquas.*

*Sustinet unda rotam, patula modò peruisa puppi:
Vt concreta gelu marmoris instar habet.*

*Quas modò plaustra premunt undas, ratis ante se
Postquam brumali diriguere gelu. (cabat:*

*Unda rotam patitur, celicrem nunc passa carinam:
In glaciem solidam versus ut amnis abis.*

*Qua solita est ferre unda ratis, sit parua plau-
Et stetit in glaciè marmore versa nouo. (stris:*

*Semita sit plaustro, quà puppis adunca cucurrit,
Postquam frigoribus bruma coëgit aquas.*

*Orbita signat iter, modò quà canus alueus exit:
Strinxit aquas tenues ut glacialis hiems.*

*Amnis iter plaustro dat, qui dedit ante carina:
Durnit ut ventis unda, sit apta rotis.*

*Plaustra boues ducunt, quà remis acta carina est,
Postquam dirigit crassus in amne liquor.*

*Unda capax ratis plaustris iter algida prabet:
Frigoribus sauis ut stetit amnis iners.*

*Plaustra viam carpunt, quà puppes ire solebant,
Frigidus ut Boreas obstupescit aquas.*

Nn.j.

De

EPIGRAMMATA.
DE IRIDE TRISTICHA.

*Thaumantis proles variæ veste figuræ,
Multicolor picto per nubila denolat arcu:
Cum Sol ardenteis radios in nubila iecit.*

*Cum Sol horrifico nimbos fulgore replenit:
Apparet varijs radijs distincta coloris
Iris, & insigni decorat curuamine calum.*

*Clara sub æthereis fulget Thaumantia proles
Nubibus, ut radijs pluuium Sol attigit imbrem,
Et picturato calum velamine cingit.*

*Discolor æthereis, apparet nubibus Iris:
Postquam flammiferi rapuerant lumina Solis,
Et calum varijs miranda coloribus ornat.*

*Imbriferas nubeis radijs ubi contigerit Sol:
Luce sub aduersa varios iacit unda colores:
Dicitur hæc iris picto spectantibus arcu.*

*Dum nubes radijs tetigit fulgentibus atras
Phœbus, & aduerso lumen resplenduit imbrī:
Tunc Iris vario circumdat nubila cincta.*

*Mirifico nubes ambit Thaumante creata:
Quas cum ex aduerso tetigit rota fulgida Solis,
Tum iacit insignis per nubila densa colores.*

Nun-

Nunti
Æthe
Cum T

Nubi
Tum f
Sub v

Cum r
Frang
M

Iris b
Qua
Cum

Luce
Ad
Picta

An
L
Luc
E

Ros

*Nuntia Junonis vario decorata colore,
Æthera nubifcum complectitur orbe decore :
Cum Phæbus radios in nubem iecit aquosam.*

*Nubila cum Phæbus perfudit lumine claro :
Tum fit ut humor aqua suffulgeat, atque colores
Sub varia specie iaceat mirabilis arcus.*

*Cum radijs imbres, & aquarum pendulus humor
Frangitur : apparet quam Gracia nominat, Iris,
Multorum insignis vario splendore colorum.*

*Iris habet varios subiecta luce colores :
Quam Sol in brisera fulgens de nube creavit,
Cum pepulit radijs obstantia nubila clavis.*

*Luce repentina cum Sol implevit aquosas
Adversus nubes : effulget protinus Iris
Picta veste decens, & multicoloribus alis.*

DE ORTV SOLIS, TETRASTICHA.

*Aurora Oceanum croceo velamine fulgens
Liquerat, & bijugis vestita rubebat equis.
Luce polum nitida perfudit candidus orbis,
Et clarum emicuit Sole oriente inbar.*

Roscida puniceo Pallantias exit amictu.

Nu. ij.

Astri.

*Astrigerum inficiens luce oriente polnm.
Sol inigne caput radiorum ardente corona
Promit, ab aquoreis Tethyos ortus aquis.*

*Extulit Oceano caput aureus igniferum Sol,
Fugerunt toto protinus astra polo.
Concessere Deo tenebra, rebusque colores
Lux iterum cunctis reddidit alma suos.*

*Tithoni coniux roseo sub lumine terras
Inficit, & cœlum lutea siderem:
Cum Sol igniferos curvus è gurgite magno
Sustulit, & clavis astra fugavit equis.*

*Nox abit astrifero velamine cincta micanti,
Et redigit stellas, exoriturque dies.
Emicat Oceano Phœbi rota clara relicto:
Illustrata nitent lumine cuncta suo.*

*Aurea fulgebat roscis Aurora capillis,
Et matutino rore madebat humus:
Tethyos undinaga cum prosilit aquore Titan,
Flammiferos vultus ore micante ferens.*

*Exoritur Phœbus perfundens luce nitenti
Et maria, & terras, stelliferumq; polnm:
Astrag, cesserunt fulgentia crinibus aureis,
Et nox fidereas occulit atra faces.*

*Sol oriens, currusq; suos è gurgite tollens
 Oceani claro reddidit orbe diem :
 Flammiferumq; inbar; terraq; poloque reduxit,
 Et pepulit radijs astra repenit suis.*

*Memnonis ut genitrix infecerat humida cœlum,
 Et roseis manibus sidera dispulerat :
 Phœbus Athlanteis è fluctibus aureus orbem :
 Sustulit igniferum, luxq; diesq; redit.*

*Praevia flammiferi currus Aurora rubebat,
 Extuleratq; alto gurgite Phœbus equos :
 Noctiuagosque simul radijs flagrantibus igneis
 Depulerat cœlo, reddideratq; diem.*

*Vix aurora suo rubescerat aethera curru,
 Summaque canebat roribus herba novis :
 Profilit è medijs candens rota Tethios undis,
 Et vaga cesserunt sidera solis equis.*

*Surgit ab Oceano Tuboni fulgida coniux,
 Et veste ab rosea subruit ipsa pedes.
 Tum Phœbus radijs rutilum fulgentibus orbem
 Depulit è tenebris, noxq; peracta fuit.*

DE SIGNIS CÆLESTIBVS
 HEXASTICA.

*Prius adest Aries, Taurusq; insignibus auro
 Nn. ij. Cor.*

Piscis in an-
no. al. aluco.

Proditor.

Proditor.

*Cornibus, & Fratres, & Cancer aquatile signum,
Tum Leo terribilis Nemees, atque innuba Virgo,
Libra subit, caudaq; Animal quod dirigit ictum,
Armatusq; arcu Cheiron, & corniger Hircus:
Fusor aqua simul: & fulgente * lumine Pisces.*

** Portitor est Helles, & * portitor Eutropaus:
Et gemini Iuvenes, & pressus ab Hercule Cancer,
Horrendusq; Leo sequitur, cum Virgine sancta,
Libraq; lance pari, & Violentus acumine cauda:
Inde Sagittiferi facies senis, & Capricornus,
Et qui portat aquam Puer urniger, & duo Pisces.*

*Signorum princeps Aries, & Taurus, & una
Tyndaride Iuvenes, & feruida brachia Cancris,
Herculeusq; Leo Nemea pavor, almaq; Virgo:
Libra ingo aquali pendens. & Scorpius acer,
Centaurusq; senex Cheiron, & cornua Capri,
Et Iuuenis gestator aqua, Piscesq; supremi.*

*Corniger astrorum duclor, Taurusq; secundus:
Tum fidus Geminum, et Cancris genmantis imago,
Truxq; Leo, & Virgo, qua spicea munera gestat,
Et Libram, quam Caesar habet; Cheleq; minacis,
Atque arcu pollens, & falsi gergitis Hircus.
Urnaq; nimbiferi, piscesq; nouissima forma.*

*Dux Aries, & frons Tauri metuenda minacis,
Et Leda soboles, & Cancris torridus ignis,
Terribilisq; Leo, species quoque Virginis alme,*

Mo.

*Momētumq; sequens, caudaq; Timendus adunca:
Hinc Tendens arcum, liquidū Caper aquoris inde,
Troianusq; Puor, geminique sub aethere Pisces.*

*Nubigenū iuuenum vector, Tauriq; truci srons,
Et proles duplex Iouis, & Nepa torrida flammis:
Æstifer inde Leo iusta cum Virgine fulgens:
Quam sequitur Libra & violenta cuspide Sauius:
Semifer Arcipotens subit, & capricornus aquosus,
Et cui nomen Aqua faciunt, Piscesque gemelli.*

*Corniger in primis Aries, & corniger alter
Taurus: ut Gemini, sequitur quos Cancer aduſtus,
Terribiliſq; Fera species, & iusta Puella:
Libra simul, nigrumque Ferens in acumine virgu,
Centaurusque biformis adest, pelagique Procella,
Atque annem Fundens, et Pisces fidus aquosum.*

*Cornigeri Ductor gregis, Europa quoque Vector,
Et duo Tyndarida: tum Cancer Sole peruſtus,
Herculeaque manu pressus Leo, & optima Virgo:
Hinc Trutine species venit, armatusque veneno
Scorpius, atque Sagittifer, aquoreiq; Capri srons,
Quique urnam gerit, & Pisces duo signa sub vno.*

*Principium signis ouium Sator: inde Iuuenus,
Progenies duplex, & aquarum Cancer alumnus,
Pressa sub Herculis manibus Fera, iustaq; Virgo.
Libra subest, caudaq; Ferens lethale venenum:*

N n. iij.

T u n o

*Tum geminus Chæiron, & Cerniger aquoris alti,
Dilectusq; Ioni puer, & duo sidera Pisces.*

*Dux gregis, et placidū pādēs subit æthera Taurum,
Germaniq; pareo, & canro iam comes æstus,
Atq; Leo primus labor Herculis, & pia Virgo.
Libra comes sequitur, minitans & Scorpius icu,
Et qui tela gerit Centaurus, & aquoris Hircus:
Deucalionis Aqua, & Pisces postrema figura.*

*Velleris aurati fulget Pecus aurea calo:
Zeris, & Amphion, Cancrig; figura calentis.
Insequitur Leo sanus, & alma Virginis astrum:
Hinc æquale iugum, caudæque Venenifer vincta,
Centaurusque minax arcu, & Neptunia Proles,
Quiq; refundit aquas, & Pisces ultimus ordo.*

DE QVATVOR AN- NI TEMPESTATIBVS. TETRASTICHA.

*V*ere sinum tellus aperit, floresq; ministrat.
Tempore Solis ager messeis fert pinguis opimas.
Fecundos Autumnæ lacus de vitibus impleo.
Vis hiemis glacie currenteis alligat undas.
Frigeribus pulsus nitidum Ver æthera mulcet.
Scindit agros Æstas Phœbeis ignibus ardens.
Autumno dat Hiems mistum vicina teporem.

Albenteis hæc durat aquas, & flumina nectit.

*Ver pingit vario gemmantia prata colore.
Juncæ vestis agros culmibus Cerealibus Ætas.
Vitibus Autumnus turgenteis detrahitis uvas:
Frigore at Hiberna est granidus nix nubiæ ather*

*Vere Venus gaudet florentibus aurea fatis.
Flava Ceres Æstatis habet sua tempora regna.
Vinifero Autumno summa est tibi Bacche potestas.
Imperium sauis Hiberno tempore ventis.*

*Vere gravis fundit tellus cum floribus herbas.
Frugiferas arvis fert Ætas torrida messis.
Pomifer Autumnus tenero dat palmitæ fructum.
Mox humus Hibernis albescit operæ pruinis.*

*Vere nono latis decorantur floribus arua:
Ac riget Æstinis hirsutus campus aristis.
Labra per Autunnum musto spumantia ferunt.
Deponunt frondæ Hyemali frigore silvæ.*

*Ver placidum vario nectit de flore coronas.
Spicea ferta gerit calidissima Solibus Ætas.
Temporaq; Autumnus cingunt tua Bacche racemis.
Tristis Hiems monteis niveo velamine vestit.*

*Ver agrum gemmis nitidum stellantibus ornat:
At feruens Ætas pinguis frugibus arua.*

N n. v.

Mox

*Mox Autumnali redolere vindemia fetu.
Fröde nemus male nudat Hiems, amarisq; rigescit.*

*Purpureo flores humus affert Vere comanti.
At Cereris donis horrescunt arua per Æstum.
Bacche tuo tempus fluit Autumnale liquore.
Obtegitur tellus per frigora veste niuali.*

*Vere tepet picto Zephyris spirantibus aër.
Decrescunt celeres Æstivis ignibus annes.
Temperies Autumne fluit tua nectare dulci,
Perq; Hiemem lentius calo niuis aduolat imber.*

*Veris honos tepidi flores, Vere omnia rident.
Arua sub æstivis undant horrentia flabris.
Vite coronatas Autumnus degranat vltimos,
Decutit ipse rigor siluis Hiemalis honorem.*

*Flore solius vario depingit odoriferum Ver,
Falciferamq; Deam messes remorantur in Æstu.
Dat multo granidas Autumnus pomifer vnas.
Sithonia glacialis Hiems nunc cana senescit.*

P. Ouidij Nasonis de iisdem.

Lib. 2. Met.

*Verque nouum stabat cinctum flore corona,
Stabat ruda Ætas, & spicea ferta gerebat,
Stabat & Autumnus, calcatis sordidus vuis,
Et glacialis Hiems, canos hirsuta capillos.*

P. VIR-

P. VIRGILII MARONIS IN

LAUDEM AVGVSTI.

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane :
 Divisum imperium cum sone Cæsar habet.

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

Sic vos non vobis nidificatis aues.

Sic vos non vobis vellera fertis oves.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

In eundem Monostichon.

Iupiter in cœlis, Cæsar regit omnia terris.

In Balistam.

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus : Die tutum.

Nocte, *dieq, tuum carpe viator iter.

In puerum formosum.

Dum dubitat Natura marem, sacer éne puellam,

Factus es ô pulcer pene puella puer.

Incerti auctoris.

Tarpeo quondam confedit culmine cornix :

Est bene, non potuit dicere : dixit, erit.

Incerti authoris.

Littera rem gestam loquitur, res ipse medullam

Verbis quam visus mens videt, intus habet.

Mors trium, incerti auctoris.

Sus, inuenis, serpens, casum venere sub unum :

Sus iacet ex ictu, pede serpens, ille veneno.

An-

*Anguis, aper, iuuenis, pereunt vi, vulnere, morsu :
Hic fremit, ille gemit, sibilat hic moriens.*

*Sui, serpens, iuuenis, pariter periere vicissim :
'Dente perit iuuenis, serpens pede, porcus ab ictu.*

CAELII FIRMINIANI SIM-
PHOSII DE FORTUNA.

Carmen
choriabicū
Asclepiadeū.

*O Fortuna potens, quàm variabilis :
Tantum iuris atrox qua tibi vindicæ,
Eueritisq; bonos, eligis improbos,
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos augez honoribus
Fortuna innocuos cladibus afficit.
Iustos illa viros pauperie grauat :
Indignos eadem diuitiis beat.
Hæc aufert iuuenes, & retinet senes,
Iniusto arbitrio tempora diuidens.
Quod dignis adimit, transit ad impios.
Nec discrimen habet rectæne indicat,
Inconscitans, fragilis, perfida, lubrica.
Nec quos clarificat, perpetuò fouet :
Nec quos deseruit, perpetuò premit.*

*Qui Catulli.

*Ausugit mi animus, credo, ut solet, ad Theotimum
'Duenit. sic est: per fugium illud habet.
Quid si non interdixem, me illuc fugitimum
Mitteret ad se intro? sed magis eycerat?*

fibi

Hæc v. epi-
gram. veterū
poëtarum le-
guntur apud
Agellium,
Noctium
Atica lib.
19. cap. 9.

ſcimus quaſitum : verùm ne ipſi teneamur,
Formido. quid ago ? da *Venuſ* conſilium.

Eiuſdem.

Conſtiteram, exorientem *Auroram* fortè ſalutans,
Cum ſubito à laua *Rofcius* exoritur;
Pace mihi liceat cœleſtes dicere veſtra :
Mortalis viſus pulchrior eſſe Deo.

Valerij Aeditui.

Quid ſaculã præſers *Phileros* ? qua nihil opus nobis
ſcimus : *hic lucet pectore flamma ſaris. Hęc.

Illam nam petis eſt vis ſana exſtinguere venti,
Aut imber cœlo candidu præcipitans.
At contra hunc ignem *Veneris*, ſi non *Venus* ipſa,
Nulla eſt que poſſit vis alia opprimere,

Eiuſdem.

Dicere cùm conor curam tibi *Pamphila* cordis,
Quid mi abſ te queram : verba labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubito mihi ſudor,
Si tacitus, ſubidus, duplo ideo perco.

Porcii Lucinij.

Cuſtodes omniũ, teneraque propaginis agnum
Quaritis ignem ? ite huc quaritis ? ignis homo eſt
Si digito attigero incendam ſilvã ſimul omnem.
Omne pecus flamma eſt, omnia que video.

*Iulij Cæſaris.

Thrax puer adſtriçto glaciũ dum ludit in *Hebro* : Germanici
Pondere concretas frigore rapit aquas, Auguſti.
Dumq, ima partes rapido traherentur ab amne,
Abſcidit, ben tencram iubrica reſta caput.

Orba

*Orba quod inuentum mater dum conderet urna:
Hoc peperit flammis, cetera, dixit, aquis.*

P. Ouidii Nasonis.

*Cum foderet ferro castam Lucretia pectus,
Sanguinis & torrens egrederebat, ait:
* Testatur cunctis me non violasse pudorem,
Ante virum sanguis, spiritus ante Deos.
Quam bene producti pro me post fata loquentur.
Alter apud Manceis, alter apud superos.
Incerti auctoris de Narcisso.
Hic est ille, suis nimium qui credidit undis:
Narcissus verò dignus amore puer.
Cernis ab irriguo repentem gramine ripam,
Ut per quas perijt, crescere possit aquas.*

Accedant testes me non
fauisse Ty-
ranno: al:
Procedant
testes.

Cytherij Si-
donii de pa-
storibus
Orti.

*Hadriani Imperatoris.

Iuuenisque.

*Alma, Theon, Thyrsis, *nati sub monte Pelori,
Semine disparili Laurente, Lacone, Sabina:
Vite Sabina, Lacon sulco sue cognita Laurens,
Almo puer, *puerq; Theon, & Thyrsus ephēbus.
Thyrsis oueis, vitulos Theon egerat, Almo capellas.
Canna Almo. Thyrsis stipula, Theon ere melodus.
Nais amat Thyrsia, Glauce Almona, Nisa Theo
Nisa rosas, Glauce violas, dat lilia Nais. (nem,*

Eiusdem de Amazonum pugna.

*Vt belli sonnere tuba, violenta peremit
Hippolite Teuthrāta, Lyca* Clonō, Ocbalon Alce.
Oeba-*

Donin.

Oebalus ens, Cloon iaculo, Tenthrastra sagitta:
 Oebalus ibat equo, curru Clonus, & pede Theutras:
 Plus puero Theutras, puer Oebalus, & *Clonus
 infans.

Ac Clonus
 heros.

Figunt ora clonus, latus Oebalus, ilia Tenthrastra.
 Carus Epo Tenthrastra, *Dorycli Clon^o, Oebal^o fida.
 Argolicus Tenthrastra, *Mæsus Clonus, Oebalus.
 Arcas.

Doridi
 Marfus.

Pulicis antiqui Poëtæ de Hermaphrodito.

Dum mea me genitrix gravida gestaret in aluo,
 Quid pareret fertur consuluisse Deos.
 Mas est Phæbus ait, Mars femina, lunoq³ neutru
 Cumq³ forem natus, Hermaphroditus eram.
 Quarenti lethum sic Juno ait: occidit armis,
 Mars cruce, Phæbus aquis. fors rata quæq³ fuit.
 Arbor obumbrat aquas: ascendo: decidit ensis,
 Quem tuleram: casu labor & ipse super.
 Pes hesit ramis, caput incidit amne: tuliq³
 Femina, vir, neutrum, flumina, tela, cruce.

Acis.

Acidos hac cernis montana cacumina busti,
 Equor & ex imis fluminis ire iugis.
 Ista Cyclopei durant monumenta furoris,
 His amor, hic dolor est candida nimpha tuus.
 Sed bene, si perijt, iacet hac sub mole sepultus,
 Nomen & exsultans vnda perenne vehit.
 Sic manet ille quidem, neq³ mortuus esse feretur,
 Vitaq³ per liquidas carula manat aquas.

Tumu-

Tumulus Hæctoris.

Defensor patriæ, iuuenum fortissimus Hæctor.

Qui murus miseris ciuibus alter erat,
Occubuit telo violenti victus Achillis,
Occubuerunt simul spesq; salusq; Phrygum.
Hunc ferus Eacides circum sua mœnia traxit,
Qua iuuenis manibus texerat ante suis.
O quantos Priamo lux attulit illa dolores,
Quos stectus Hecuba, quos dedit Andromache!
Sed raptum pater infelix auroq; repensum
Condidit, & mœrens accumulauit humo.

Tumulus Achillis.

Peleides ego sum, Thetidis notissima proles,
Cui virtus clarum nomen habere dedit:
Qui strani toties armis victricibus hoste eis.
Inque fugam solus millia multa dedi.
Hæctore sub magno summa est mihi gloria casus,
Qui saepe Argolicas debilitauit opes,
Ille interfectus subijt me vindice pœnas,
Pergama tunc ferro procubuerunt meo.
Laudibus immensis victor super astra ferebar,
Hostilem pressi fraude peremptus humum.

VARIA P. VIRGILII MARO-

NIS OPERVMQVE EIVS.

P R A E C O N I A.

P. Virgilius Maro de seipso.

Atellianum
Romanum.

* Maconium quisquis * Romanus nescit Homerum,
Me legat, & lectum credat utrunq; sibi.

Illius

Illius immenses miratur Gracia campos :

At minor est nobis, sed bene cultus ager,

**Hic tibi nec pastor, nec curvus deerit arator,*

Hac Graijs constant singula, trina mihi.

Alcinoi.

Non miles,
pistor, cur-
vus non
desit.

De numero vatum si quis seponat Homerum,

Proximus à primo tum Maro primus erit.

Esi post primum Maro seponatur Homerum,

Longè erit à primo quisque secundus erit.*

*Cornelij Galli ad Augustum Cæsarem,
de Aeneide Virgilij.*

Quisq; pro
quicunque.

Temporibus latis tristamur, maxime Cæsar,

Hoc uno amisso, quem gemo Virgilium.

Sed vetuit relegi, si tu patiære, libellos :

In quibus Aeneam condidit ore sacro.

Roma rogat, precibus totas tibi supplicat orbis,

Ne pereant flammis tot monumenta Ducum.

Atque iterum Troiam, sed maior flâma cremabit.

Fac laudes Italùm, fac tua facta legi :

Aeneamque suo fac maior nuntius ornet :

Plus fatis possunt Cæsaris ora Dei.

Octavij Augusti edictum de Aeneide

Virgilij non abolenda.

Ergone supremis potuit vox improba urbis

Tam durum mandare nefas? ergo ibit in igneis,

Magnaq; doctiloqui morietur Musa Maronis?

Ab scelus indignum, soluetur littera diues?

Oo.j.

Et

Ductumque
operi serua-
bit amorem
Pulcer.

Verba.
Superbus.

Tam sacra
soluunt o-
pus tot.

Et poterunt spectare oculi? nec parcere honori
Flamma suo? *dignumque operis servare decorum?
*Noster Apollo veta: Musa prohibete Latina.
Liber, & alma Ceres succurrite. vestes in armis
Asiles erat, vestes docilis per rura colonus.
Nam docuit, quid Ver ageret, quid cogeret. Aestas,
Quid daret Autumnus, quid Bruma novissima ferret.
Arva reformavit: sociavit vitibus vltimos:
Curavit pecudes: apibus sua castra dicit.
Hac dedit ut pereant? ipsum si dicere fas est.
Sed legum servanda fides: suprema voluntas
Quod mandat, fierique iubet, parere necesse est.
Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quam tot congestos noctesque diesque labores
Hauferit una dies, supremamque iussa parentis
Amittant vigilasse suum. si forte furcanti
Errant in morte dolor: si lingua locuta est
Nescio quid titubante animo, non sponte, sed altis
Expugnata malis: odio languoris iniqui
Si mens caca fuit: iterum sentire ruinas
Troia suas, iterum cogetur reddere voces?
Ardebit misera post vulnera vulnus Elisa?
*Hac opus aeternum ruet? & tot bella, tot enses
In cineres dabit hora nocens, & perfidus error?
Huc huc Pierides nemorum per lustra loquaces
Tendite, & ardenteis igneis fluvialibus undis
Mergite, ne percat tam clari Musa Poeta,
Flaminaque, vane scat. vivat Maro clarus in orbe,
Ingratusque sibi: sed quod male iusserat ipse,

Sit

Sit v
*Sic
Carn
Lau

Huc
Exsp
Ingra
Et fa
Sic v
Immu
Carn
Land

Jusser
U
Tucc
N
Infel
Et

Et pre
Q

Et ta

*Sit vetuisse meum: *sacer est post tempora visa,
 *Sicque erit aeternum tota resonante Camena
 Carmen, & *imperij diui sub nomine viuat,
 Laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur.*

*Satis.
 Immo sit
 in populo.*

Alia exemplaria habent sic.

*Huc huc Pierides date flumina cuncta sorores.
 Exspirent ignes: viuat Maro doctus ubique,
 Ingratusque sui, studiorumque invidius orbi,
 Et factus post fata nocens. quod iusserat ille,
 Sic vetuisse meum. satis est post tempora vita.
 Immo sit aeternum tota resonante Camena
 Carmen, & in populo Diui sub numine nomen.
 Laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur.*

Sulpitij Carthagenensis.

*Iusserat hac rapidis aboleri carmina flammis
 Virgilium, Phrygium qua cecinere Ducem.
 Tucca vetat, *Varusque simul: tu maxime Casar Variusque
 Non sinis, & Latia consulis historia.
 Infelix gemino cecidit propè Pergamon igni,
 Et pane est alio Troia cremata rogo.*

*P. Ouidij Nasonis, in laudem Aeneidos.
 Et profugum Aenean alta primordia Roma:
 Quo nullum Latio clarius exstat opus.*

Eiusdem ad Augustum.

Et tamen ille tua felix Aeneidos auctor,

Os. ij.

Cor.

*Contulit in Tyrios arma, virumq; toros,
Phylidis his idem, teneraq; Amarillidis igneis,
Bucolicis iuuenis inscrat antè modis.*

Sexti Propertij lib.2. Eleg 24.

*Aethia Virgilium custodis litera Phœbi,
Casaris & forteis dicere posse rates:
Qui nunc Aeneas Troiani suscitât arma,
Iactaq; Lauini mœnia litoribus.
Cedite Romani scriptores, cedite Graij:
Nescio quid maius nascitur Iliade.
Tu canis umbrosi subter pineta Galesti
Thyrsin, & attritis Daphnin arundinibus.
Utq; decem possint corrumpere mala puellam:
Missus & impressis hœdus ab uberibus.
Felix, qui vileis pomis mercaris amores:
Huic licet ingrata Tytirus ipse canat,
Felix intactum Corydon qui tentat Alexin,
Agricolæ domini carpere delicias.
Quamuis ille sua lassus requiescat auena,
Laudatur facilis inter Hamacryadas.
Tu canis Ascras veteris præcepta pœta,
Quo seges in campo, quo viret vna iugo
Tale facis carmen docta testudine, quale
Cynthia impositis temperat articulis.*

ILLVSTRIVM VIRORVM IN
VIRGILIVM EPITAPHIA.

Palladius.

*Conditus hîc ego sum, cuius modò rustica Mnsa,
Per silvas, per riu venit ad arma virum.*

Asclepiades.

*Tyrion ac segetes cecini Maro, & arma, virumq;
Mantua me genuit, Parthenope sepelit.*

*Eusthenius.

*Virgilius iacet hîc, qui pascua versibus edit,
Et ruris cultus, & Phrygiæ arma viri.*

*Pompeianus.

*Qui pecudes, qui rura canit, qui prælia vates,
In Calabris moriens, hac requiescit humo.*

Maximianus.

*Carminibus pecudes, & rus, & bella canendo,
Nomen in extinctum Virgilius meruit.*

Vitalis.

*Mantua mi patria est, nomē Maro, carmina silue,
Ruræ, cum bellis: Parthenope tumulus.*

Besilius.

*Qui silvas, & agros, qui prælia versibus ornat,
* Mole sub hac situs est ecce pœta Maro.*

*Assintinus.

*Pastorum vates ego sum, cui rura, Ducesq;
Carmina sunt. hic me pressit acerba quies.*

Vonianus.

A siluis ad agros, ab agris ad prælia venit:

Oo.ij.

Musa

Eusebius.

Pompelianus.

Conditus
hoc tumulo.
Asmodianus

Musa Maronis adest nobilis ingenio.

Eugenius.

*Bucolica expressi, & ruris praecepta colendi :
Mox cecini pignus : mortuus hic habito.*

Iulianus.

*Hic data Virgilio requies, qui carmine dulci
Et pana, & segetes, & fera bella canit.*

Hilafius.

*Pastores cecini, docui qui cultus in agris :
Prælia descripsi : conteger hoc tumulto.*

Eiusdem de Virgilij imagine.

*Subduxit morti viuax pictura Maronem,
Et quem parca tulit, reddit imago virum.*

Aliud eiusdem.

*Luci damna nihil tanto nocuere Poëta,
Quem præsentat honos carminis, & platei.*

Virgilius.

*Mantua me genuit : Calabri rapuere : tenet nunc
Parthenope : cecini pascua, rura, Duces.*

Incerti auctoris.

*Tristia facti tui dum flet in Daphnide Flacci
Docte Maro, fratrem Dijs immortalibus æquas.*

Incerti auctoris.

*Pastor, arator, eques : paui, colui, superavi :
Capras, riu, hosteis : fronde, ligone, manu.*

AR.

ARGVMENTA OMNIVM
LIBRORVM P. VIRGILII
MARONIS INCERTI
AVCTORIS.

Monosticha.

P Astorum Musam vario certamine promit.
Ruris item docilis culturam carmine monstrat.
Arboribus vitem, prolem quoque iungit olivæ,
Pastorumq; Palen, & curam tradit equorum.
Tunc apium seriemq; & mellis dona recenset.
Æneas profugus intrat Carthagini oras.
Connivis series narratur Troica belli.
Tertius at complex narrantis in ordine gesta.
Ardet amans Dido fatum sortita supremum.
Quintus habet varia tumuli spectacula patris.
Infernos Dis Maneis, & regna pererrat.
In Latium Æneas, Italas simul intrat in oras,
Intonat hinc bellum tecti de culmine Turnus.
Euryalum, & Nisum deflet cum matre inuentus.
Mezenti interitus canitur, post funera Lausi.
Vltiq; dehinc fertur telo mactata Camilla.
Turni vita fugit infernas macta sub umbras.

P. OVIDII NASONIS AR-
GVMENTA IN GEORGICA.

Tetraftica.

Qualis Bicolis, quantus tellure domanda

Oo. iij.

Viti-

Vitibus, arboribusq, apibus, pecorique satisq,
 Eneadum fuerit vates, tetraſtica dicent.
 Contineat qua quiſque liber, lege carmina noſtra.

Primi.

Cultuque.
 Et docuit.

Quid faciat latas ſegetes, qua ſidera ſeruet
 Agricola, ut facilem terram proſcindat aratris:
 Semina quo iacienda modo, *cultuſq, locorum,
 *Edocuit, meſſeſis magno *olim ſœnore reddi.

Secundi.

Iſte.
 Loci.

Hactenus aruorum cultus, & ſidera cœli:
 Pampineas canit *inde comas, colleiſq, virentis,
 Deſcriptaſq, *locis viteis, & dona Lyæi,
 Atque oïea ramos pomorum ex ordine lectos.

Tertij.

Pastorum.

Teq, Pales, & te *paſtor memorande per orbem,
 Et pecorum cultus, & gramine paſcua lata:
 Queis habitent armenta locis, ſtabulentur & agni,
 Omnia diuino monſtrant carmine vates.

Quarti.

Protinus ærei mellis redolentia regna,
 Hybleas & apes, alacorum & cerea teſta,
 Quiq, apibus flores, examina quæque legenda,
 Inſulat, humentoisq, ſanos caeleſtia dona.

ARGVMENTA XII. LIBRO-
 RV M ÆNEIDOS.

Monofticha.

Æneas primo Libyes appellatur oris.

*Funera Dardania narrat, fletusq; *secundo.*

Secundus.

Tertius errores canit, amissumq; parentem.

Vritur in quarto Dido, flammamq; fatetur.

Quintus habet ludos, & classem corripit ignis.

Quaruntur sexto Manes, & Tartara Dis.

Septimus Aeneam reddit fatalibus armis.

Preparat Octavo bellum, quos mittat in hosteis.

Nonus habet pugnas, nec adest Dux ipse tumultu.

Occidit Aeneas decimo Mezentius ira.

Vndecimo victa est, non aequo Marte, camilla.

Duodecimo Turnus diuinis occidit armis.

ARGVMENTA XII. LIBRO.

RVM AENEIDOS.

Pentestica.

Primi.

Aeolus immittit ventos Iunone precante,

Troianosq; vagos Lybicas expellit in oras.

Solatur Venerem dictis pater ipse dolentem.

Aeneam recipit pulchra Carthagine Dido:

Cui Venus Aescanij sub imagine mittit Amorem.

Secundi.

Cogitur Aeneas bellorum exponere casus,

Graiorumq; dolos, & aequum, fraudemq; Sinonis,

Excisamq; urbem, Priamiq; miserrima fata:

Utq; patrem impositum forti cervice per igneis

Extulerit, carumq; amiserit ipse Creusam.

Oo. v.

Ter-

Tertij.

*Post casum Troia fabricata classe superstes
Vela dat Aeneas, urbemq; in litore Thracum,
Mox aliam pulsus Cretae condidit oris,
Cedit & hinc, Helenūq; videt, praeceptaq; discit :
* Aetnaum Cyclopa fugit, sepeliturq; parentem.*

Sumit.

Et cœcum.

Quarti.

*Ardet amore graui Dido, soror Annaq; suadet
Nabere : iunguntur vimbo cogente sub antro.
Incusat precibus patrem contemptus Hiarbas.
Nauigat Aeneas iussu Iouis, illa dolore
Impatiens, & amore, necem sibi protinus infert.*

Quinti.

*In Siculas iterum terras Fortuna reducit
Aeneam, tumuloq; patris persoluit honorem.
Tum cogit nauois incendere Troadas Iris.
Troës ibi linguunt socios. Venus anxia placat
Neptunum. Somnus Palinurum mergit in undis.*

Sexti.

*Sacratam Phæbo Camarum fertur in urbem
Rex Phrygius, vatisq; petit responsa Sibyllæ.
Misenum sepelit post hac adu infera regna,
Congressusq; patri, discit genus omne suorum.
Quoq; modo casus valeat superare futuros.*

Septimi.

*Tandem deueniunt Laurentia Troës in arua,
Et pace accepta lati noua mœnia condunt.
Nocte satam Iuno Furiam euocat : illa Latinos
Inter & Aeneadas bellum serit, & ciet arma.*

Protinus

Protinus exilijs terra instruit Italia Turnum.*

Turnum.

Octavi.

*Videtur ut Aeneas summa vi bella parari :
Arcades, Evandrumq; senem sibi foedere iungit,
Dardanioq; ausi sociantur Eiruria tota.
Arma peti genitrix : dat Alulciber, in clypeoq;
Res pingit Latias, & fortia facta nepotum.*

Noni.

*Ad Turnum properè Junonia mittitur Iris,
Instigatq; animos. acies movet ille, Phrygasq;
Obsidet: nam Nymphas versa est Aeneia classis.
Eurialus, Nisusq; luunt nece praelia noctis.
Vi Turnum possumus castris: mox pellitur inde.*

*Indeigni
cucula.*

Decimi.

*Placat, & uxoris dictis, & iurgia gnata
Jupiter. auxilijs instructus Troius heros
Aduenit: occurrunt Rutuli, atq; in litore pugnant:
Occidit à Turno Pallas, victorq; superbus
Aeneas eripitur. Mezentius interit acer.*

Vxorem.

Vndecimi.

*Occisis proprium pars utraq; reddit honorem.
Supplicibus Calydone satius negat arma Latinis.
Cum Drance alterno surgat certamine Turnus.
Aeneas equitem praeiungit, & obuia virgo
Excipit: extincta, Rutuli dant terga Camilla.*

Duodecimi.

*Troianis Rutulisq; placet coniungere foedus.
Id Rutuli rumpunt: gnato Venus alma medetur
Dictamno, Rutulisq; luunt periuria victi.*

Cogitur

*Cogitur Aenea Dauni concurrere proles.
Pallantea necem misero dant cingula Turno:*

P. OVIDII NASONIS EX EPI-
grammatis. xij. Librorum Aeneidos

ARGVMENTA.

Decasticha.

*Quantum Virgilius magno concessit Homero,
Tantum ego Virgilio Naso poeta meo.
Nec me preclatum cupio tibi ferre poetam,
Ingenio si te subsequor, hoc satis est.
Argumenta quidem librorum prima notavi,
Errorem ignarus ne quis habere queat.
Bis quinos feci legerent quo carmine versus,
Aeneidos totum corpus ut esse putent.
Affirmans gravitate mea, me carmine nullo
Liuore hunc titulum prapossuisse tibi.*

Primi.

*Vir magnus bello, nulli pietate secundus,
Encus odijs Iunonis pressus iniquæ,
Italiam querens Siculis errauit in undis.
* Iactatus tandem Libya peruenit ad oras,
Ignarusq; loci fido comitatus Achate,
Indicio matris regnum cognouit Elise.
Quin etiam nebula septus peruenit ad urbem,
Abreptosq; undis socios cum classe recepit.
Hospitioq; usus Didus per cuncta benigna,
Excidium Troia iussus narrare parabat.*

Naufragus
& tandem
ybieas di-
uissus in

Secun-

Secundi.

Conticuere omnes, tunc sic fortissimus Heros
 Fata recensēbat Troiæ, casusq; suorum:
 Fallaces Graios, simulataq; dona Minervæ:
 Laconis pœnam, & laxantem claustra Sinonem:
 Somnum, quo monitus acceperat Hectoris, atrum:
 Iam flammæ cœli, Troium, patriaq; ruinas,
 Et Regis Priami fatum miserabile semper:
 Impositumq; patrem collo, dextraq; prehensum
 Ascanium, frustra à tergo comitante Creusa:
 Ereptam hanc fato, socios in monte* repertos.

Receptos.

Tertij.

Post eversa Phrygum regna, ut fuga cœpta moueri,
 Utq; sit in Thracen primo deuēctū, ibiq;
 Mœnia condiderit, Polydori cade piata:
 Reges & hospitium, ut Phœbi responsa caneant,
 Cœptum iter in Creten, rursus noua fata reperta:
 Naufrag* ut fuerit* Strophadas cōpulsus ad undas:
 Inde fugam,* & dira narrat præcepta Celenus:
 Liquerit utq; Helenum, perceptis ordine fati.
 Supplicē Achameniden, Polyphemo urgēte recepit,
 Amisūq; patrem Drepani, atq; hic deinde quieuit.

Strophadū.

atque iterū
enarrat.

Quarti.

At regina graui Veneris iam carpitur igni:
 Consultatur soror Anna: placet succumbere amorī.
 Fiunt sacra Deis: onerantur Numina donis.
 Iter venatum: Veneris clām fœdera iungunt.
 Facti fama volat, monitū tunc numine Divūm,
 Aeneas classēq; fuga, sociosq; parabat.

Sensit

Videt.

*Sensit amans Dido, precibus conata morari.
Postquã fata*inbent, nec iam datur ulla facultas:
Conscenditq; pyram, dixitq; nouissima verba,
Et vitam infelix multo cum sanguine fudit.*

Quinti.

Delapsarum.

al. Nutricem

Ber.

Narrat.

*Naui gat Aeneas, Siculas deferitur ad oras.
Hic Maneis celebrat patrios, una hospes Acestes.
Ludos ad tumulum facient: certamina ponunt.
Prodigium est cunctis ardens*allapsa sagitta,
Iris*anum Berecñ habitu mentita fn li,
Incendit naueis, subitus quas vindicat imber.
In somnis pater Anchises quæ bella gerenda,
Quoq; duce ad Maneis possit descēdere,*mōstrat.
Transcribit matres vrbi, populumq; volentem,
Et placidum Aeneas Palinurum quarit in undis.*

Sexti.

Conuualle.

*Cumas deinde venit, fert hinc responsa Sibylla.
Misenum sepelit: mons seruat nomen humati.
Ranum etiam Diuū placato numine portat,
Et vates Iorgæa una descendit Auernum.
Agnoscit Palinurum, & ibi solatur Elisam,
Deiphobumq; videt lacerum crudeliter ora.
Umbrarum pœnas discit, narrante Sibylla,
Conuenit Anchisen penitus*in valle virenti,
Agnoscitq; suam prolem, monstrante parente.
Hec ubi percepit, gradiunt, sociosq; reuisit.*

Septimi.

Hic quoque Caietam sepelit, tum deinde profectus

Lau-

Laurentum venit. hanc verbis cognouit Iuli
 Fatalem terram. mensis en vescimur, inquit.
 Centum oratores veniam, pacemq; petentis
 Ad Regem mittit lectos cum sorte Latinum :
 Qui cum pace etiam gnata connubia pactus,
 Hoc forsè Alecto Iunonis dissipat ira.
 Concurrunt dictis, quamvis pia fata repugnent.
 Belli causa fuit violatus vulnere cernis.
 Tum gētes socia arma parā: fremit arma iuuetus.

Octau.

Dat belli signum Laurenti Turnus ab arce,
 Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem:
 Qui petat auxilium, & doceat qua causa petendi,
 Aeneas Diuini monitis adit Arcada Regem
 Euandrum, Arcadia profugū, noua regna petentē.
 Accipit auxiliū, huic gnātū, & socia agmina iūgit
 Euander. Pallas fati comes ibat iniquis.
 Jamq; habilis bello, & maternis letus in armis,
 Fataq; Fortunasq; Ducum, casusq; suorum
 Sortium clypeo, diuina intentus in arte est.

Noni.

Atq; ea diuersa penitus dum parte geruntur :
 Iunonis monitu Turnus festinat in hostem.
 Teucrorum naues, Rutulis iaculantibus ignem.
 Nympharum in speciem diuino numine versa.
 Euryali, & Nisi: cæptis fuit exitus impar.
 Pugnatur: castra Eneade, vallumq; tuentur.
 Audacem Remulum dat letho pulcer fulus.
 Fit via vi. Turnus Bitum, & Pandaron altum

De-

*Deiçit, & totis victor dat funera castris,
Iamq₃ fatigatus recipit se in castra suorum.*

Decimi.

*Concilium Dinis hominum de rebus habetur.
Interea Retuli portis circum omnibus instant.
Aduenit Aneas multis cum millibus heros.
Mars vocat, & totis in pugnam viribus itur.
Interimit Pallanta potens in prælia Turnus.
Cadunturq₃ Duces, cadit & sine nomine vulgus:
Subtrahitur pugna Junonis nomine Turnus,
Aneas perstat Mezentii cado piata,
Et lausum inuicta perimit per vulnera dextra.
Mox ultor gnati Mezentium occidit ipse.*

Vndecimi.

*Constituit Marti spoliorum ex hoste tropæum
Exanimumq₃ patri gnatum Pallanta remittit.
Jura sepultura tribuit, tempusq₃ Latinis.
Euander patrios affectus edit in urbe.
Corpora casa virum passim digesta cremantur.
Legati refrunt Diomedem arma negasse.
Drances & Turnus, leges equante latino,
Concurrunt dictis. Aneas imminet urbi,
Pugnatur: vincunt Troës, cadit ista camilla.
Deinde Duces castris donec cessere, minantur.*

Duodecimi.

*Turnus iam fractis aduerso Marte Latinis,
Semet in arma parat, pacem cupiente Latino.
Fœdus percutitur passuris omnia victis.
Hoc Turni Iuturna soror confundit, & ambos*

*In pugnam populos agit, euentura Camertem.
 Aeneas volucris tardatur membra sagitta.
 Anxia pro gnato seruauit cura parentis.
 Urbs capitur: vitam laqueo sibi finit Amata.
 Aeneas Turnum campo congressus, aringz
 Circumsusa acie, vita spoliatur, & armis.*

DIVERSORVM

POETARVM IN

PRIAPVM LVSVS.

AD LECTOREM.

*Arminis incompti lusus lecture pro-
 caces,
 Conueniens Latio pone superci-
 lium.*

*Non soror hoc habitat Phœbi, non Vestæ sacello,
 Nec qua de patrio vertice nata Dea est:
 Sed ruber hortorum custos membris flor aquo,
 Qui tectum nullis vestibus inguen habes.
 Aut igitur tunicam parti pratende tegenda,
 Aut quibus hanc oculis adspicias, ista lege.*

Ad Priapum.

*Ludens hac ego testete, Priape,
 Horto carmina digna, non libello,
 Scripsi non nimium laboriosè.
 Nec Musas tamen, ut solent poëta,
 Ad non virginem locum vocant.*

Pp.

Nam

*Nam sensus mihi, corq, defuisset.
 Castas Pieridum chorum sorores
 Auso ducere mentulam ad Priapi.
 Ergo quidquid id est, quod otiosus
 Templi parietibus tui notavi,
 In partem accipias bonam rogamus.*

Priapus.

*Obscurè potram tibi dicere, de mihi, quod tu
 Des liceat assidue, nil tamen inde perit,
 De mihi: quod cupies frustra dare forsitan olim,
 Cum teget obfessas inuida barba genas,
 Quodq, Ioni dederat, qui raptus ab alite sacra,
 Misceat amatori pocula grata suo.
 Quod virgo prima cupido dat nocte marito,
 Dum timet alterius vulnus inepta loci.
 Simplicius multo est, da pedicare Latine.
 Dicere, quid faciam? crassa Minerva mea est.*

Ad Priapum.

*Obscenas rigido Deo tabellas
 Ducens ex Elephantidos libellis
 Dat donum Lalage, rogatq, tentes,
 Si pictas opus edat ad figuræ.*

De Priapo.

*Quam puero legem fertur dixisse Priapus.
 Versibus hic infra scripta duobus erit.
 Quod meus hortus habet, sumas impunè licebit,
 Si dederis nobis, quod tuus hortus habet.*

Pria-

Priapus.

*Quod sim ligneus, ut vides, Priapus,
Et sal & lignea, lignemq; penis:
Prendam te tamen, & tenebo prensam.
Totamq; hanc sine fraude, quantacumq; est,
Tormento, citharag; tensiorem
Ad costam tibi septimam recondam.*

Priapus.

*Cum loquor, una m. hi peccatur litera: nam pra,
Pa, duo semper, blasfag; lingua mea est.*

Priapus.

*Matrona procul hinc abite casta:
Turpa est vos legere impudica verba.
Non assis faciunt, euntq; recta.
Nimirum sapiunt, videntq; magnam
Matrona quoq; mentulam libenter.*

Priapus.

*Cur obscena mihi pars sit sine veste, requiris.
Quaro, regas nullum cur sua tela Deum.
Fulmen habet mundi dominus: tenet illud apertè:
Nec datur aequoreo fuscina tecta Deo.
Nec Maiors illum, per quem valet, oculis ensema
Nec latet in tepido Palladis hasta sinu.
Num pudet auratas Phœbum portare sagittas?
Clamno solet pharetram ferre Diana suam?
Num regit alceides nodosa robora claua?
Sub iunice vi-gam num Deum alio habet?
Quis Bacchum gra. li vestem prætendere thyrsos?
Priap. Quis*

*Quis te calata cum face vidit Amor?
Nec mihi sit crimē, quod mēiula semper aperta est,
Hoc mihi si telum desit, inermis ero.*

Priapus.

*Insulsiſſima quid puella rides?
Non me Praxiteles, Scopæſue fecit:
Nec ſum Pheidiaca manu poſuit:
Sed lignum rude villicus dolauit.
Et dixit mihi, tu Priapus eſto.
Spectas me tamen & ſubinde rides.
Nimirum tibi falſa res videtur,
Adſtans inguinibus columna noſtris.*

Priapus.

*Ne preſere cane: preſo nec fuſte nocebo,
Sæua nec in curua vulnera falce dabo.
Traiectus conto ſic extendere pedali,
Ut culum rugas non habuiſſe putes.*

Priapus.

*Quadam ſenior Heſtoris parente,
Cumææ ſoror, ut puto, Sibylla,
Æqualis tibi quam domum reuertens
Theſeus repperit in rogo iacentem,
Infirmosolez huc gradu venire:
Rugosæq; manus ad æſtra tollens,
Ne deſit ſibi, mentulam rogare.
Heſterna quoq; luce, dūm precatur,
Dentem de tribus excreauit vnum.*

Tolle,

Tolle,inquam,procul, ac iube latere
 Scissa sub tunica, stolag, rufa,
 Vt semper solet, & timere lucem,
 Qui tanto patet indecens hiatus,
 Barbato macer eminente naso,
 Vt credas Epicureon oscitari.

Priapus.

Pracidere puer moneo: fusuere puella:
 Barbatum furem tertia poena manet.

Priapus.

Huc huc, quisquis es, in Dei salacis
 Diuerti graue ne puta sacellum:
 Et si nocte fuit puella tecum,
 Hac re quod metuas adire, non est,
 Istihuc Calitibus datur seueris.
 Nos vappa sumus, & pusilla cultri
 Ruris Numina: nos pudore pulso
 Stamus sub fone coleis apertis.
 Ergo quilibet huc licebit intret,
 Nigra fornicis oblitus familla.

Priapus.

Commisso mihi non satis modestas
 Quicumq, attuleru manus agello:
 Is me sentiet esse non spadonem.
 Hic inter frutices loco remoto
 Dicat forsitan hac sibi ipse, nemo
 Praesum sciet esse me, sed errat.

Pp.ij.

Mag-

Magnis testibus ista res agitur.

Ad Priapum.

Qualibus Hippomanes rapuit Schoeneida pomis,

Qualibus Hesperidum nobilis hortus erat :

*Qualia credibile est spatientem rure paterno
Nausicam pleno saepe tulisse sinu :*

Quale fuit malum, quod litera pinxit Aconti,

Qua lecta, cupido pacta puella viro est :

*Talia curq; puer dominus florentis agelli
Imposuit mensa nude Priape tua.*

Priapus.

Quid mecum tibi cercuor moleste ?

Ad me quid prohibes venire furem ?

Accidat sine, laxior redibit.

Priapus.

Commoditas hac est in nostro maxima pene,

Laxa quod esse mihi femina nulla potest,

Ad Priapum.

Hic quando Theletusa circulatrix,

Qua clunem tunica tegente nulla

Extus aptius, altiusq; metat :

Cryssabis tib fluctuante lumbo ?

Sic ut non modo te Priape posset,

Pruiignum quoq; sed mouere Phadra.

Priapus.

Fulmina sub fove sunt: Neptuni fuscina telum :

Ense potens Mars est: hasta Miskerna tua est.

Sarili-

*Sutilibus Liber committit prælia thyrsis:
Fertur Apollinea missa sapita manu.
Herculus armata est inuicta dextera claua:
At me terribileos mentula tenta facit.*

Inuicti.

Ad Priapum.

*Copia me perdit: tu suffragare rogatus,
Iudicio nec me prode, Priape, tuo.
*Hæc quæcumq; tibi posui vernacula poma:
De sacra nulli dixeris esse via.*

*Quæque tibi
posui tan-
quam.*

Priapus.

*Femina si furtum faciet mihi: virg, puerq;
Hæc cumnum, caput hic præbeat, ille nates.*

Priapus.

*Quicumq; hic violam, & osumne carper,
Furtiuum me olus, aut inempta poma:
Defectus pueroq; feminaq;
Hæc tentigine, quam videtis in me,
Rumpatur precor usque, mentulaque
Ne quidquam sibi pulset umbilicum.*

Priapus.

*Hic me custodem securi villicus horti
Mandat: curam iussit habere loci.
Fur habeas pœnam, licet indignere, feramq;
Propter olus, dicas, hoc ego, propter olus?*

Priapus.

*Hoc sceptrum, quod ab arbore ut recisum est,
Nulla iam poterit virere fronde:*

Pp. iij.

Sceptrum

Sceptrum, quod patib: ca petunt puella:
 Quod quidam cupiunt tenere Reges:
 Cui dant oscula nobiles cinedi:
 Faura viscera furis ibit usque
 Ad pubem, capulumq; coleorum.

Priapus.

Pro.

* Fortè (nam quis erit modus Quirites?)
 Aut praedone seminale membrum,
 Quod tuis cubi noctibus fatigant
 Vnde haec sine periculis:
 Vnde passibus salacres:
 Aut ut in pariter habebitis Priapum.
 Ipsi eruntis exsultatus ut sim,
 Confecistiq; macerq; pallidusq;
 Qui quondam rui er, & valens solebam
 Furis cadere quamlibet valentes
 Defecit latus, & periculosum
 Cum tussi miser ex spuo saluam.

Ad Priapum.

Delicie populi magno notissima circo,
 Quintia, vibratas docta mouere nates:
 Cymbala cum crotalis, pruriginis arma, Priapo
 Penit, & adducta tympana pulsa manu.
 Pro quibus, ut semper placeat spectantibus, orat,
 Tentaq; ad exemplum sit sua turba Dei.

Priapus.

Tu, qui non bene cogitas, & agere

Carpen

*Carpendo tibi temperas ab horto:
 Pedicabere fascino pedali.
 Quòd si tam gravis, & molesta pœna
 Non profecerit: altiora tangam.*

Ad Priapum.

*O'scenis preeam, Priape, si non
 Vt me pudet, improbisq; verbis:
 Sed cum tu posito Deus pudore,
 Ostendas mihi coleos patenteis.
 Cum cummo mihi mentula est vocanda.*

Ad Priapum.

*Falce minax, & parte tui maiore Priape:
 Ad fontem, quaeso, dic mihi, quâ sit uer.*

Priapus.

*Vade per has viteis, quarum si carpsers uuas,
 * Quas aliter sumas, hospes habebis * aquas.*

Priapus.

*Donec proterua nil * mihi manu * carpes,
 Licebit ipsa sis puditor Vesta:
 * Sin hac mei te ventris arma laxabunt,
 Exire ut ipsa de tuo queas culo.*

Priapus.

*Unis aridior puella passis,
 Buxo pallidior, nouaq; cera:
 Collatas sibi qua, suisq; membris
 Formicas facit attilcs videri:
 Cuius viscera non aperta Tuscus*

Pp.v.

Cur.
 Aquam.

Mei.
 Carpas.
 Sin pro fi
 minus, si
 nō accipitur.

Per

*Per pellem poterit videre haruspex,
 Qua succo caret: ut putrisq; pumex,
 Nemo viderit hanc ut exspuentem:
 Quam pro sanguine puluerem, scobemq;
 In venis iudici putant habere:
 Ad me nocte solet venire, & affert
 Pallorem, maciemq; larvalem.
 Ductor ferreus insularis, a quo
 Laterna videor ficcare cornu.*

Priapus.

*Naidas antiqui, Dryadasq; habuere Priapi:
 Et, quò tenta Dei vena subiret, erat.
 Nunc adeò nihil est, adeò mea plena libido:
 Ut nymphas omneis interysse putem.
 Turpe quidem factu, sed ne tentigine rumpar,
 Falce manu posita, fiet amica manus.*

Ad Priapum.

*Cum sacrum fieret Deo salaci,
 Conducta est pretio puella paruo.
 Communis satis omnibus futura.
 Quae quot nocte vires peregit una,
 Tot verpas tibi dedicat salignas.*

Priapus.

*Padicat ere fur semel: sed, idem
 Si pressus fueris bis, irrumabo.
 Quòd si tertia furta molieris:*

Ut penam patiare & hunc, & illam,
Pædicaberis, irrumaberisque.

Priapus.

Notas habemus quisque corporis formas:
Phœbus comosus, Hercule, laceratosus.
*Trahitq; Bacchus virginis tener formam.
Minerva flauo lumine est, Venus pato:
At fronte xrimita Arcades vides Eunos.
Habet decentis nuntius Deū u plantas:
Tutela Lemni dispares mouet gressus:
Intonsa semper Æsculapinba ba est:
Nemo est feroci pectorosior Marte.
Quod si quis inter hæc lacus mihi restat,
Deus Priapo mentulatio non est.

Trahit figu-
ram virginis
tener bac-
chus fron-
tem coma-
tos.

Voti solutio.

Cur pictam memori sit in tabella
Membrum, quaritis, unde procreamur.
Cum penis mihi forte laesus esset,
Chirurgiq; manum miser timentem:
Dys me legitimis, nimisq; magnis,
Ut Phæbo puta, filioq; Phæbi,
Curatum dare mentulam verebar.
Huic, dixi, fer opem Priape pariti,
Cuius tu pater, ipse par videris:
Qua salua sine sectione facti,
Ponetur tibi picta, quam leuaxis,
Parque, consimilisq; concolorq;

Pre-

*Promisit fore, mentulamq; monit
Pro num Deo, & rogata fecit.*

Priapus.

*Simpliciter tibi me, quodcunq; est, dicere oportet:
Natura est quoniam semper aperta mihi.
Pedicare volo: tu vis decerpere poma.
Quod peto, si dederis: quod petis accipies.*

Priapus.

*Forma Mercurius potest placere:
Forma conspiciendus est Apollo:
Formosus quoque pingitur Lyam:
Formosissimus omnium est Cupido.
Me pulchra fateor carere forma:
Verum mentula luculenta nostra est:
Hanc mauult sibi, quam Deos priores,
Si qua est non fatui puella cunni.*

Ad Priapum.

*Nota Suburbanas inter Theletusa puellas.
Que puro de quaestu libera facta suo est:
Cingit inaurata penem tibi sancte corona:
Hunc pathica summi Numinis instar habent.*

Priapus.

*Quisquis venerit huc, poëta fiat,
Et versus mihi dedices iocosos.
Qui non fecerit: inter eruditos
Ficofissimus ambulet poëtas.*

Ad

Ad Priapum.

Letus Aristagoras natis bene villicus unis

De cera facta dat tibi poma Deus.

At tu sacratu contentus imagine pomi,

Fac veros fructus ille, Priape, ferat.

Priapus.

Nolite omnia, qua loquor, putare,

Per lasmus mihi, per iocumq; dici.

Deprensos ego ter, quaterq; fures

Omnes, ne dubitetis, irrumabo.

priapus.

Velle quid hanc dicas, quamvis sim ligneus, hastam

Oscula dat medio si qua puella mihi.

Augure non opus est: in me, mihi credite, dixit,

Vt eum veris vsibus hasta rudis.

Priapus.

Cum quendam rigidus Deus videret

Ferventi caput vsulare ferro,

Vt Maure similis foret puella:

Hec, inquit, tibi dicimus cinade,

Uras te licet usque, torqueasq;:

Num tandem prior est puella, quas,

Quam sunt, mentula quos habet, capilli?

priapus.

O non candidior puella Mauro,

**O sed mollior omnibus cinacis,*

Sed morbo-
sior,

Py-

*Pygmaeo breuior gruem timentis,
 Versis asperior, puosiorq;
 Medis laxior, Indicisq; braccis,
 * Mantes hic licet, ut libenter res.
 Nam quamuis vide ir satio paratus,
 Erucarum opus est dicem manipulo,
 Fossas inguinis ut ceram dalemq;
 Canni vermiculos senturientis.*

Id est, Quā-
 uis tu puel-
 la turpis
 hic exspectes
 tamen cupe-
 rem ut dis-
 cederes, &
 aduerbium
 libēter pas-
 suam habet
 significatio-
 nem, id est,
 me libente,
 id est, deside-
 rante.

Alciat, Pa-
 rergon
 li. 7. cap. 15.

Priapus.

*Quicumque vestrum, qui venitis ad cenam,
 Libare nullo sustinet mihi versis:
 Illius vxor, aut amica, vitalem
 Lasciniendo languidum, precor reddat,
 Et ipse longa nocte dormiat solus,
 Libidinosus incitatus ercis.*

Priapus.

*Quod partem madidam mei videtis,
 Per quam significor Priapus esse:
 Non res est, mihi crede, nec pruxa,
 Sed quod sponte sua solet remitti,
 Cum mens est pathica memor puella.*

Priapus.

*Tu quicumque vides circa tentoria nostra
 Nor nimum casti carmina plena ioc,
 Versibus obsequis effendi desine, non est
 Mentula subducti nostra supercilij.*

Ad Priapum.

*Quadam, si placet hoc tibi, Priape,
 Feculissima me puella ludis,
 Et non dat mihi, nec negat daturam,
 Causa q̃, iuuenit usque differendi.
 Qua si contigerit fruenda nobis:
 Totam comparibus Priape nostris
 Cingemus tibi mentulam coronis.*

Nec

Priapus.

*Quid hoc negotij est, quæ suspicer causa
 Venire in hortum plurimos meum fures:
 Cum quisquis in nos incidit, luat pœnas,
 Et usque curuos excauetur ad lumbos?
 Non fides hic est præferenda vicina,
 Vnq̃, quales flaua legitur Arete:
 Non mala truncis asserenda Picenis,
 Pyrumq̃, tanto quod periculo captes:
 Magisq̃, cera luteum noua prunum,
 Seruare ne ventres lubricos moraturum.
 Prasigne rami nec mei ferunt morum.
 Nucemq̃ longam, quam vocant auellanam,
 Amygdalumq̃ flore purpureo fulgens.
 Non brassica fero gulosior caples,
 Beta sive, quantas horius educat nullus,
 Crescensq̃ semper in suum caput porrum.
 Nec seminosas ad cucurbitas quenquam,
 Ad ocymumq̃, cucumereq̃ humi siles
 Venire credo, sessileq̃ne lactucas:*

Ita Victori-
 us castig.
 poster epi.
 18. lib. 10.

Nec

*Nec ut salaces nocte tollat erucas,
 Mentamq₃ olentem, cum salubribus rutis,
 Acreisq₂ capao, haliumq₃ furatum.
 Quae cuncta quamuis nostro habemus in septe,
 Non pauciora proximi ferunt horti.
 Quibus relictis, in mihi laboratum
 Locum venitis improbissimi fures.
 Nimirum apertam conuolatis ad pœnam,
 Et vos hoc ipsum, quod minamur, inuitat.*

Priapus.

*Heus tu, non bene qui manum rapacem
 Mandato mihi continet ab horto :
 Iam primum stator hic libidinosus
 Alternis ineundo, & exeundo,
 Porta te faciet patientiorem.
 Accedent duo, qui latus tuentur,
 Pulcrè pensilibus peculiati.
 Qui cum te malò foderint iacentem :
 Ad partem veniet salax asellus,
 Nihil deterius mutoniatius.
 Quare qui *sapiet, malum cauebit,
 Cum *tantum hîc sciet esse mentularum.*

Sapit, hoc
 cautû sciet.

Ad Priapum.

*Contentus modico Bacchus solet esse racemo :
 Cum capiant alti vix sua musta lacus,
 Magnaq₃ secundis cum messibus area desit,
 In Cereris crineis una corona datur.*

*Tu quoq; Diue Minor maiorum exempla secutus,
Quamuis pauca damus, consule poma boni.*

Priapus.

*E, D, si scribas, temonemq; insuper addas,
Qui medium vult D, scindere, pictus erit.*

Priapus.

*Credere quis posset, falcem quoque, turpe sateri,
De digitis furcs, surripuisse meis?
Nec mouet amissi tam me iactura, pudorq;
Quam prebent iustos altera tela metus.
Qua si perdidero, patria multabor, & olim
Ille tuus cinis, Lampasce, Gallus ero.*

Priapus.

*Derides quoq; fur, & impudicum
Ostendis digitum mihi minanti,
Eheu me miserum quid ista lignum est,
Qua me terribilem facit videri:
Mandabo domino tamen salaci,
Vt pro me velit irrumare furcs.*

Priapus.

*Cornix, & caries, vetusq; bustum,
Turba & putrida sacra seculorum,
Qua fors an potuisse esse natrix
Tuthoni, Priamig;, Nestorisq;
Illis ni pueris annus fuisset.
Ne desit sibi, me rogat, fututor.
Quid si nunc roget, ut puella fiat?*

Q. j.

Si

Si nummos tamen hac habet, puella est.

Priapus.

*Quicumque fur se fellerit fidem nostram,
Effeminato marceat procul culo.*

*Quaeque hâc proterua carpsit manu poma
Puella, nullum inueniat tutorem.*

Priapus.

*Prædictum tibi, ne negare possis,
Si fur veneris, impudicus ibis.*

Ad Priapum.

*Si quot habes versus, tot haberes poma, Priape:
Esse antiquo ditior Alios.*

Malus.

*Quid frustra quereris, colone, mecum,
Quod quondam bene fructuosa malus,
Autumnis sterilis duobus adstem?*

*Non me praeuauat, ut putas, senectus,
Nec sum grandine verberata dura.*

*Nec geminas modò germine exeunteis
Seri frigoris vstulauit aula,*

Nec venti, pluuiaue, siccitasue,

Quod de se quererer, malum dederunt:

Non furuus mihi, graculusue raptor,

Aut coxae enas, aut agnosus anser,

Aut coruus nocuit siticulosus,

Sed quod carmina pessimi poetae

Ramus sustineo laboriosis.

Pria-

Priapus.

*Securi dormite canes : custodiet hortum
Cum sibi dilecta Scirius Erigone.*

Priapus.

*Parum est, miser quòd hic fixi sedem,
Agente terra per Caniculam rimas,
Siticulosam sustineus diu æstatem.
Parum, quòd imi perflunt sinu imbres,
Et in capillos grandinos cadunt nostros,
Rigetq; dura barba inuncta crystallo :
Parum, quòd acta sub laboribus luce,
Parem diebus pernix traho noctem.
Huc adde, quod me terribilem Deum fuisse
Manus sine arte rustica dolauerunt,
Interq; cunctos* vilis Deos numen,
Cucurbitarum ligneus vocor custos.
Accedit istis impudentia signum,
Libidinoso tenta pyramis nervo :
Ad hanc puella, pane nomen adieci,
Solet venire cum suo futurore.
Qua* tot figuris, quot Philenis enarrat,
Non* inuentis, pruriginosa discedit.*

Priapus.

*Quidam mollior anseris medulla
Furatum venit hac amore poena.
Furetur licet usq; non videbo.*

Ad Priapum.

Hic tibi qui rostro crescentia lilia mersit,

QQ.ij.

Ceditur

Vltimum.

Vt tot figurae,
ras, inuenit.

Caditur è tepida victima porcum bara :
Ne tamen exanimum facias pecus omne Priape :
Horti sit facias ianua clausa tui.

Priapus.

Tu qua, ne videas notam virilem,
Hinc auerteris, ut decet pudicam :
Nimirum, nisi quòd times videre,
Intra viscera habere concupiscis.

Priapus.

Penelopes primam, Didonis prima sequatur,
Et primam Cani, syllaba prima Remi,
Quodq, fit ex illis, mihi tu deprensus in horto
Fur dabis : hac pœna culpa luenda tua est.

Priapus.

Rusticum indoctè si quid dixisse videbor,
Da veniam : libros non lego, poma lego.
Sed rudis hic deminim totius audire legentem

Homericas
 per pleonal-
 mon pro Ho-
 meriacas. Al-
 ciat. Parer-
 gon lib 9.
 cap. 17.

*Consti, * Homericas edidiciq, not as.*
Psoleon ille vocat, quod nos Psoleonta vocamus :
Id quod nos culum, coleon ille vocat.
Smerdaleos certè nisi res non munda vocatur,
Et pediconum mentula smerdalea est.

Priapus.

Quid nisi Tanario placuisset Troica curro
Mentula, quod caneret, non habuisset opus.
Mentula Tantalida bene si non nota fuisset,
Nil senior Chryses quod quereretur, erat.

Hac

*Hæc eadem socium tenera spoliavit amica,
 Quæq; erat Eacide, maluit esse suam.
 Ille Pelethroniam cecinit miserabile carmen
 Ad citharam: cithara tensior ipse sua.
 Nobilis hinc nata nempe incipit Ilias ira:
 Principium sacri carminis illa fuit.
 Altera materia est error fallantis Ulyssæi,
 Si verum quæras, *hunc quoq; movit amor. Hanc.
 *Hinc legitur radix, de qua flos aureus exit: Hic.
 Quem cum moly vocat, mentula moly fuit.
 *Hinc legimus Circen, Atlantiademq; Calypso Hic.
 Grandia Dulichij iussa tulisse viri.
 Huic & Alcinoi mirata est filia membrum
 Frondenti ramo vix potuisse tegi.
 Ad vetulam tamen ille suam properabat, & omnis
 Mens erat in cunno Penelopeia tuo.
 Quæ sic casta manes, ut iam coniunx visas,
 Utq; futurorum sit tua plena domus.
 E quibus ut scires quicumq; valentior esset,
 Hæc es ad arreptos verba locuta procos:
 Nemo meo melius nervum tendebat Ulyssæ,
 Sine illi laterum, seu fuit artis opus.
 Qui quoniam perijt, modò vos intendite: qualem
 Esse virum sciero, vir sit ut ille meus.
 Hæc ego Penelope potui tibi lege placere:
 Illo sed nondum tempore factus eram.*

Priapus.

Cum sici tibi suavitas subibit,

Q. Q. iiij.

Es

*Et iam porrigere huc manum libebit :
Ad me respice fur, & æstimato,
Quod pondo tibi mentula est cacanda:*

Priapus.

*Illusit mihi pauper inquilinus
Qui libum dederat, molaq; fusa,
Quare partibus additis in ignem
Sacro protinus hinc abit peracto.
Vicini canis huc subinde venit,
Nidorem puto proscuta fumi :
Qua libamine mentula comesco,
Tota nocte mihi litat rigendo.
At vos amplius hoc loco canete
Quidquam ponere, ne famelicorum
Ad me turba velit canum venire :
Ne, dum me colitis, meumq; nomen,
Custodes habeatis irramatos.*

Priapus.

*Si commissæ meæ carpes pomaria curæ :
Dulcia quid doleam perdere, doctus eris.*

Ad Priapum.

** Cura Priape diligens pomarium :
* Fari rubricato minare mutino.*

Priapus.

*Quod mouear non est : quia si furaberis ipse
Grandia mala, tibi præcipue & αχῆα dabo.*

Priapus.

Obliquis pathica quid me spectatis oculis ?

Nen

Tutelam po-
maria dili-
gens Priape
facito.
Rubricato.
funtibus.
Ita victorius
Var. lect. li.
II cap. 17.
Alia mala
Frachena ie-
gunt.

*Non stat in inguinibus mentula tenta meis.
 Qua tamen exanimis nunc est, & inutile lignum:
 Utilis hac, aram si dederitis, erit.
 Per medios ibi pueros, mediasque puellas
 Mentula: barbatis non nisi summa petet.*

Ad Priapum.

*Dodona est tibi Iupiter sacra,
 Junoni Samos, & Mycena Diti:
 Unde Tanaros aquorumque Regi.
 Pallas Cecropius tnetur arces.
 Delphos Pythius orbis umbilicum:
 Creten Delia, Cynthiosq; colleis:
 Faunus Manalon, & Arcadumq; silvas.
 Est tutela Rhodos beata Solis:
 Gades Hercules, humidumq; Tibur.
 Cyllene celeri Deo ninosa:
 Tardo gratior aestuosa Lemnos.
 * Ennae Cererem nurus frequentant:
 Raptam Cyzicos ostreosa 'Dinam:
 Formosam Venerem Cnidos, Paphosq;
 Mortales tibi Lampsacum dicarunt.*

Vile Gytal-
 dom in Dīs
 Genium.

Priapus.

*Quod sim iam senior, meumq; canis
 Cum barba caput albicet capillis:
 Deprensos ego perforare possum
 Tithonum, Priantumq; Nestoremq;
 Immanem stomachum mihi videtis,
 Qui densam facis subinde sapem,
 Q Q. iij.*

Et fures prohibetis hunc adire.
 Hoc est ladere, dum inuatis: hoc est
 Non admittere ad aucupem volucres,
 Obstructa est via: nec licet iacenti
 Factura natis expiare culpam,
 Ergo qui prius usque, & usq₃, & usq₃
 Furum scindere podices solebam,
 Per noctes aliquot, diesq₃ cesso:
 Pœnas do quog₃: quod satis, superque est.
 In semeng₃ abeo, salaxque quondam
 Non vitam perago, quis hoc putaret,
 Vt lusu citharædus abstineret?
 At vos, ne peream situ senili,
 Quæso desinite esse diligentes,
 Nè ne imponite fibulam Priapo.

Priapus.

Amicæ
 Vicinæ.

At Di, Deaq₃, dentibus tuis escas
 Negent * amicas cunnilinge * vicine:
 Per quem puella fortis ante, nec mendax
 Et qua solebat impigro celer passu
 Ad nos venire: nunc infella Landace
 Vix posse iurat ambulare praefossis.

Ad Priapum.

Priape, quod sis fascino grauis tento.
 Quod exprobrauit hic tibi suo versu
 Poeta noster, erubescere hoc noli.
 Non est poeta fascinosior nostro.

Ad

Ad Priapum.

*At non longa satis, non stat bene mentula crassa,
 Et quam si tractes crescere posse putes.
 Me miserum, cupidas fallit mensura puellas.
 Non habet hac aliud mentula maius co.
 Vtilior Tydens, qui si quid credis Homero,
 Ingenio pugna x, corpore parvus erat.
 Sed potuit damno nobis nouitasq, pudorque
 Esse: repellendus sapius iste mihi.
 Dum vinis, sperare decet: iurustice custos
 Huc ades, & nervis tenta Priape sane.*

Ad Priapum.

*Arati quondam custos, nunc cultor agelli,
 Hac tibi perspectus templa, Priape, dico.
 Pro quibus * officijs si fas est, sancte paciscor,
 Assiduum custos raris ut esse velis:
 Improbus ut si quis nostrum violarit agellum:
 Hunc tu, sed tento, scis puto, quod sequitur.*

Fembus li.
 de Culice
 Virgiliano,
 cum antipa
 diphtongo
 ci.

ALB. TIBULLI AD
 PRIAPVM DE INER.
 TIA INGVINIS.

*Quid hoc noni est? quid ira nuntiat Deum?
 Silent nocti candidus mihi puer
 Te pente cum iaceret abditus sinu,
 Venus fuit quieta, nec viriliter
 Iners senile penis extulit caput.*

Q Q. v.

Pla.

*Placet Priape, qui sub arboris coma
Soles sacrum reninctus pampino caput
Ruber sedere cum rubente fascino.*

*At ô Priape sape floribus nouis
Tua sine arte deliganimus comas,
Abegimusq; voce sape, cum tibi
Senexue cornu, impigerue graculus
Sacrum feriret ore corneo caput.*

*Vale nefande destitutor inguinum,
Vale Priape: debeo tibi nihil.*

Iacebis inter arua squalidus situ:

Canesque
fœdas: vsque
ligneo tibi.

** Canis aut tibi sanus vsque bene,
Lusosa suus fricabit oblitum latus.*

Scelesste penis, ô cui memum malum

Licet querare: nec tibi tener puer

Parebit ullus: imminente qui toro

Inuante verset arte mobilem natem.

Puella nec iocosa te leui manu

Fouebit, apprimet huc lucidum femur.

Bidens amica Romuli senis memor

Paratur: inter atra cuius inguina

Annuo.

*Vacuaq; pelle tectus *inguinum gelu*

Arancosus obsidet foras situs.

Tibi hec paratur, ut tuum ter, aut quater

**Voret profunda fissa lubricum caput*

Licebit ager, aut languentior cubes,

Terêris vsq; donec ah miser, miser

Triplexq; quadruplexq; compleas specum.

Superbia ista proderit nihil, simul

Vagnus

*Vagum sonante merſeris caput luto.
 Quid eſt iners? pigetne lentitudinis?
 Licebit hoc inultus auferas ſemel:
 Sed ille cum redibit aureus puer.
 Simul ſonante ſenſeris iter pede:
 Repente nervos excitet libidine
 Et inquietum inguina arrigat tumor:
 Neque mutare poſſit, uſque dum mihi
 Venuſ iocoſa molle ruperit latus.*

M. V. MARTIALIS.

Ad Priapum.

*Non horti, neq; palmitis beati.
 Sed rari nemoris Priape cuſtos,
 Ex quo natus es, & potes renaſci:
 Furaces moneo manus repellas,
 Et ſilvæ domini focis reſerues.
 Si defecerit hac: & ipſe lignum es.*

Actij Synceri.

*Tractabat clypeum Marti placitura Dione:
 Sauvæq; feminea ſumpſerat arma manu.
 Pone Dea, exclamat petulanti voce Priapius,
 Pone: decent iſtas hæc magis arma manus.*

Eiuſdem.

*Dum Venuſ armatū cõplectitur obuiæ Martem:
 Diſtrinxit teneram fibula adunca manu.*

Senſit,

*Sensit, & ante Iouem ridens ait amula Pallas
Bella iterum gessit cum Diomede soror.*

P. VIRGILII MARONIS
CATALECTA.

Priapus.

*Vere rosa, autumno pomis, æstate frequentor
Spiciis: una mihi est horrida pestis hiems.
Nam frigus metuo, & vereor ne lignus ignem
Hac deus ignaris præbeat agricolis.*

C. VALERII CATULLI.

Priapus.

*Ego hac, ego arte fabricata rustica,
Ego arida, ô viator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistra, tute quem vider,
Heriq, villulam, hortulumq, pauperis
Tuor, malasq, furis arceo manus,
Mibi corolla picta vere ponitur,
Mibi rubens arista Sole feruido,
Mibi virente dulcis uua pampino,
Mibiq, glauca duro olina frigore,
Meis capellâ delicata pascuis
In urbem adulta lacte portat ubera,
Meisq, pinguis agnus ex ouilibus
Grauem domum remittit are dexteram.
Tenerq, matre mugiente, vaccula*

Deum profundit ante templa sanguinem.
 Proin' viator hunc Deum vereberis,
 Manumq; *forsum habebis. hoc tibi expedit:
 Parata nanque crux. sine arte mentula.
 Velim pol, inquis. at pol ecce, villicus
 Venit: valente cui renulsa brachio
 Fit ista mentula, apta clana dextera.

Sorsum pro
 seorsum
 Victorius
 Var. lect.
 li. 25. ca. 12.

EIVSDEM.

Priapus.

Hunc ego inuenis locum, villulamq; palustrem,
 Tectam vimine iunco, caricisq; manipulis,
 Quercus arida, rustica confirmata securi
 Nutriui: magis & magis ut beata quotannis.
 Huini nam domini colunt me, Deumq; salutant,
 Pauperis tuguri pater, filumq;
 Alter assidua colens diligentia, ut herba
 Dumosa, aspera; à meo sit remota sacello:
 Alter parua ferens manu semper munera larga,
 Florido mihi ponitur picta vere corolla
 Primitu, & tenera virens spica mollis arista:
 Lutea viola mihi, luteumque papauer,
 Pallantesque cucurbita, & suauè olentia mala,
 Una papinca rubens educata sub umbra.
 Sanguine hanc etiam mihi, sed iacebitis, aram
 Bardachus linis hirculus, cornipesque capella
 Pro quois omnia honoribus hac necesse Priapo
 Præstare, & domini hortulum, vineamque tueri,

Quare

*Quare hinc o pueri malas abstinete rapinas.
 Vicinus prope dines est, negligensq, Priapus.
 Inde sumite. semita hæc deinde vos freat ipsa.*

Eiusdem ad Priapum.

*Hi versus a.
 post alios
 corrupte
 leguntur.*

** Hunc lucum tibi dedico, confecroq, Priape,
 Quà domus tua Lampfaci est, quag, silua Priape.
 Nam te precipue in suis urbibus colit ora
 Hellepontia, ceteris ostreosior oris.*

Ad Tuccam.

*De qua Tucca tibi vênit, sed sape videre
 Non licet, occulitur limine clausa viri.
 De qua sape tibi, non venit adhuc mihi, namque
 Si occulitur longè est tangere, quod nequeas.
 Venerit aut tibi, sed iam iam mihi nuntius iste
 Quid prodest? illi dicite, quæ redijt.*

*Corinthiorum amator iste verborum
 Iste iste rhetor. namque quatenus totius
 Thucydides tyrannus Attica febris
 Tan Gallicum spina ipsemet malè illisit,
 Ista omnia, ista verba miscuit fratri.*

*Sicer beate, nec tibi, nec alteri,
 Generq, Nocturne putidum caput,
 Tug, nunc puella talis, & tuo
 Stupore pressa rurs abibit, & mihi
 Ut ille versus usque quaque pertinet.*

Gener,

Gener, sacerq, perdidistis omnia.

*

Superbe Nocturne putidam caput,
Datur tibi puella, quam petis, datur,
Datur superbe Nocturne, quam petis.
Sed o superbe Nocturne, non vides
Duas habere filias Atilium,
Duas, & hanc, & alteram tibi dari.
Adeste nunc, adeste, ducit ut decet,
Superbus ecce Nocturnus hircum.

*

Facere me, quod alta non possim, putas,
Ut ante vectari freta :
Nec ferre durum frigus, aut aestum pati,
Neque arma victoris sequi.
Valent, valent mihi ira, & antiquus furor :
Et lingua, qua adsum tibi,
Et prostituta turpe contubernium
Sororis. o quid me incitat?
Quid impudice, & improbande Casari?
Sed furtiva dicantur tua,
Et heluato sera patrimonio
In fratre parsimonia :
Vel acta puero cum viris convivia,
Udaq, per somnum nates :
Et inscio repente clamaturn semper,
Thalassio, Thalassio.
Quid pailuisti femina? an ioci dolent?
An facta cognoscis tua?

Non

Non me vocabis pulcra per Cotytia
 Ad feriatis fascinos.
 Nec dein mouere lumbos in crocotulam
 Prensus videbo altaribus,
 Flammam prope Thybrim & olentis nauticum
 Vocare: ubi appulse rates
 Stant in vadis cæno retenta sordido,
 Macraq; luclantes aqua.
 Neque in culinam, & uncta compitalia,
 Dapeq; ducis sordidas:
 Quibus repletus ut salinis aquis
 Obesam ad uxorem redis,
 Et astuanteis doctè soluis pantices,
 Osusq; lambit fauys.
 Nunc lede, nunc laceffe si quidquam vales:
 Et nomen adscribo tuum.
 Cinæde Luci, ante reliquerunt opes?
 Famèque genuini crepant?
 Videbo habentem præter ignanos nihil
 Fratres, & iratum Iouem,
 Scissumq; ventrem, & herniosi patris
 Pedes in cædia turgidos.

Ad Venerem.

Si mihi susceptum fuerit decurrere munus,
 O Paphon, ô sedes qua colis Idalias:
 Troius Aneas Romana per oppida digno
 Iam tandem ut tecum carmine vectus eat:
 Nô ego thure modò, aut picta tua templa tabella

Or.

Ornabo, & puris fecta ferammanibus.
 Corniger hos aries humilis, & maxima taurus
 Victimæ sacros tinges honore focos.
 * Marmoreumq; tibi, aut dignè coloribus ales
 In moerem picta stabit amor pharetra.
 Adsis ô Cytherea : tuus te Cæsar Olympo,
 Et Surrentini litoris ora vocat.

*

Ite hinc inanes rhetorum manipuli
 Inflata rore non Achaico * verba,
 Et vos * Sile, Albuti, Arqutiq; Varroq;
 Scholaſticorum natio madens pingui.
 Ite hinc inanis cymbalon iuuentutis,
 Tuq; ô mearum cura Sexte curarum
 Vale Sabine : iam valete formosi.
 Nos ad beatos vela mittimus portus,
 Magni petentes docta dicta Scironis,
 Vitamque ab omni vindicabimus cura.
 Ite hinc Camena vos quoque * limite sene,
 Dulces Camena : nam fatebimur verum,
 Dulces fuistis : & tamen meas chartas
 Reuifitote : sed pudenter, & raro.

De Sabino.

Sabinus ille, quem videtis hospites,
 Ait fuiſſe multo celerrimus :
 Neque ullius volantis impetum Ciſi
 Nequiſſe preterire : ſiue Mantuanam
 Opus foret volare, ſiue Brixiam.

Rr.j.

Vide Turne
 bi. Aduerſ.
 lib. 11 cap. 7

turba.
 Seli, Catii

Forte, hinc
 leues ite.

Neque

*Neque hoc negat Triphonis amuli domus
 Negare nobilem, insulamque carali :
 Ubi iste post Sabinus, ante Quintio
 Bidente dicit attondisse sarcipe
 Comata colla, ne qua sordidum iugo
 Premente dura vulnus ederet iuba.
 Cremona frigida, & lutosâ Gallia
 Tibi hac fuisse, & esse cognitissima
 Aut Sabinus, ultima ex origine.
 T'na stetit dicit in voragine,
 T'na in palude deposuisse sarcinas,
 Et inde tot per orbicula millia
 Iugum tulisse : leua, siue dextra
 Stringere mulas, siue utrunq; cœperat.
 Neque vlla vota semitalibus Deis
 Sibi esse facta, propter hoc nonissimum
 Paterna lora, proximunq; pectinem,
 Sed hoc prius fieri, nunc eburnea
 Sedesq; sede, seq; dedicat tibi
 Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.*

Ad Varium.

*Si licet, hoc. * Scilicet hoc, sine fraude, Vari dulcissime, dicam:*

*Dispercam, nisi me perdidit iste potus.
 Sin autem præcepta vetant me dicere : sane,
 Non dicam, sed me perdidit iste puer.*

Ad villam Scironis.

*Villula, quæ Scironis cras, & pauper agelle,
 Verum illi domino tu quoque diuitia :*

Me

Metibi, & hos unà mecum, quos semper amani :
Si quid de patria tristius audiero,
Commendo, in primisq, patrem. tu nunc eris illi,
Mantua quod fuerat, quodq, Cremona prius.

*

Pauca mihi, nunc sed non incognita Phœbo,
Pauca mihi doctæ dicite Pegasusides.
Victor adest magni, magnum decus ecce triumphi.
Pictor quæ terra, quaq, patent maria :
Horrida Barbarica portans insignia pugne,
Magnus ut Aeneides, utq, superbus Eryx.
Nec minus iccirco nostros expromere cantus
Maximus, & sanctos dignus inire choros.
Hoc itaque insuetis iactor magis optime curis :
Quid de te possim scribere, quidne tibi.
Nanque, fatebor enim, quæ maxima deterrendi
Debuit, hortandi maxima causa fuit.
Pauca tua in nostris venerunt carmina chartas.
Carmina cum lingua, tum sale Cecropio.
Carmina, quæ Pylum seclis accepta futuris,
Carmina, quæ Pylum vincere digna senem.
Molliter hic viridi patule subtegmine quercus
Mæris pastores & Mælibem erant.
Dulcia iactantes alterno carmina versa,
Qualia Trinacria doctus amat iuuenis.
Certatim ornabant omnes Heroidæ Diuæ :
Certatim Diuæ munere quaq, suo.
Felicem ante alias tanto scriptore puellam :
Alter non famam dixerit ipse prior.

Rr. y.

Non

*Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset,
 Qua volucrem cursu vicerat Hippomanem :
 Candida cyaneo non edita Tyndaris ovo,
 Non supero fulgens Cassiopeia polo.
 Non defensa diu volucrum certamine equorum,
 Optabant Graia quam sibi quaque manus.
 Sape animam generis pro qua pater impius hanxit :
 Sape rubro Elæis sanguine fluxit huius.
 Regia non Semele, non Inachis Acrisione,
 Immitti exspectant fulmine & in bre Iovem,
 Cuius & ob rapium pulsi liquere Penatos
 Tarquini patrios, filius, atque pater.
 Illo, quo primum dominatus Roma superbos
 Mutavit placidis tempore Consulibus,
 Multa neq; immeritis donavit premia alumnis :
 Præmia Messallæ maxima Poplicolis.
 Nam quid ego immisi memoræ studia ista laboris ?
 Horrida quid dura tempora militis ?
 Castra sero solitos urbi præponere castra
 Tam procul hoc nato, tum procul hac patria ?
 Immoderata pati nunc frigora, nuncq; calores ?
 Stertere vel dura posse super silice ?
 Sape trucem aduerso perlabi sidere Pontum ?
 Sape audendo mare vincere, sape hiemem ?
 Sape etiam densos immittere corpus in hosteis :
 Communem belli nec timuisse Deum ?
 Nunc celeris Afros, perituraq; millia gentis :
 Aræa nunc rapidi flumina adire Tagi ?
 Nunc aliam ex alia bellando querere gentem ?
Vincere*

Vincere & Oceani sinibus ulterius?

Non nostrum est, inquam, tantas attingere laudes:

Quin, ausim hoc etiam dicere, vix hominum est.

Ipsa, hac ipsa ferent rerum monumenta per orbem:

Ipsa sibi egregium facta decus parient.

Nos ea, quae tecum finxerunt carmina diui

Cynthia, & Musa, Bacchus, & Aglaïæ

Si laudes adspirem, humili sed adire Camenæ:

Si patrio Graios carmine adire sales

Possimus: optatis plus iam procedimus ipsis.

Hoc satis est, pingui nil mihi cum populo.

*

Adspice quem valido subnixum gloria regno

Atius & cali sedibus exiulerat.

Terrarum hic bello magnum concusserat orbem:

Hic Reges Asia fregerat, & populos.

Hic grane seruitium tibi, iam tibi Roma ferebat.

Cetera namq, viri cuspide considerant:

Cum subito in mediocrerum certamine praeceps

Corruit, è patria pulsus in exilium.

Tale Dea numen, tali mortalia nutu

Fallax momento temporis hora dedit.

*

Quocunque ire struxit varia nos tempora vita,

Tangere quas terras, quosq, videre homines:

Dispercam, si te fuerit mihi carior alter.

Alter enim quis te dulcior esse potest?

Cui Venio ante alios, Dini, Dinumq, sorores.

Cuncta neq, indigno, Musæ, dedere bona,

Rr. iy.

Cuncta

*Cūcta, quibus gaudet Phœbus, shorus ipseq, Phœbi.
 Doctior ô quis te Musa fuisse potest ?
 O quis te in terris loquitur iucundior uno ?
 Cleio nam certe candida non loquitur.
 Quare illud satis est, si te permittis amari :
 Non contrà ut sit amor mutuus inde nati.*

*

*Quis Deus Othani te nobis abstulit ? an qua
 Dicunt, ab nimio pocula dura mero ?
 Vobis si culpa est bilis : sua quæque sequuntur
 Fata : quod immeriti crimen habent cyathi.
 Scripta quidem tua nos multum mirabimur : & te
 Raptum, & Romanam flebimus historiam.
 Sed tu nullus eris. peruersi dicite Manes,
 Hunc superesse patri qua fuit inuidia ?*

OPVSCVLORVM

FINIS.

